

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Auxiliærkorpset 1813.

Vol. 1-3

Kjøbenhavn : J. Jørgensen & Co., 1895-97

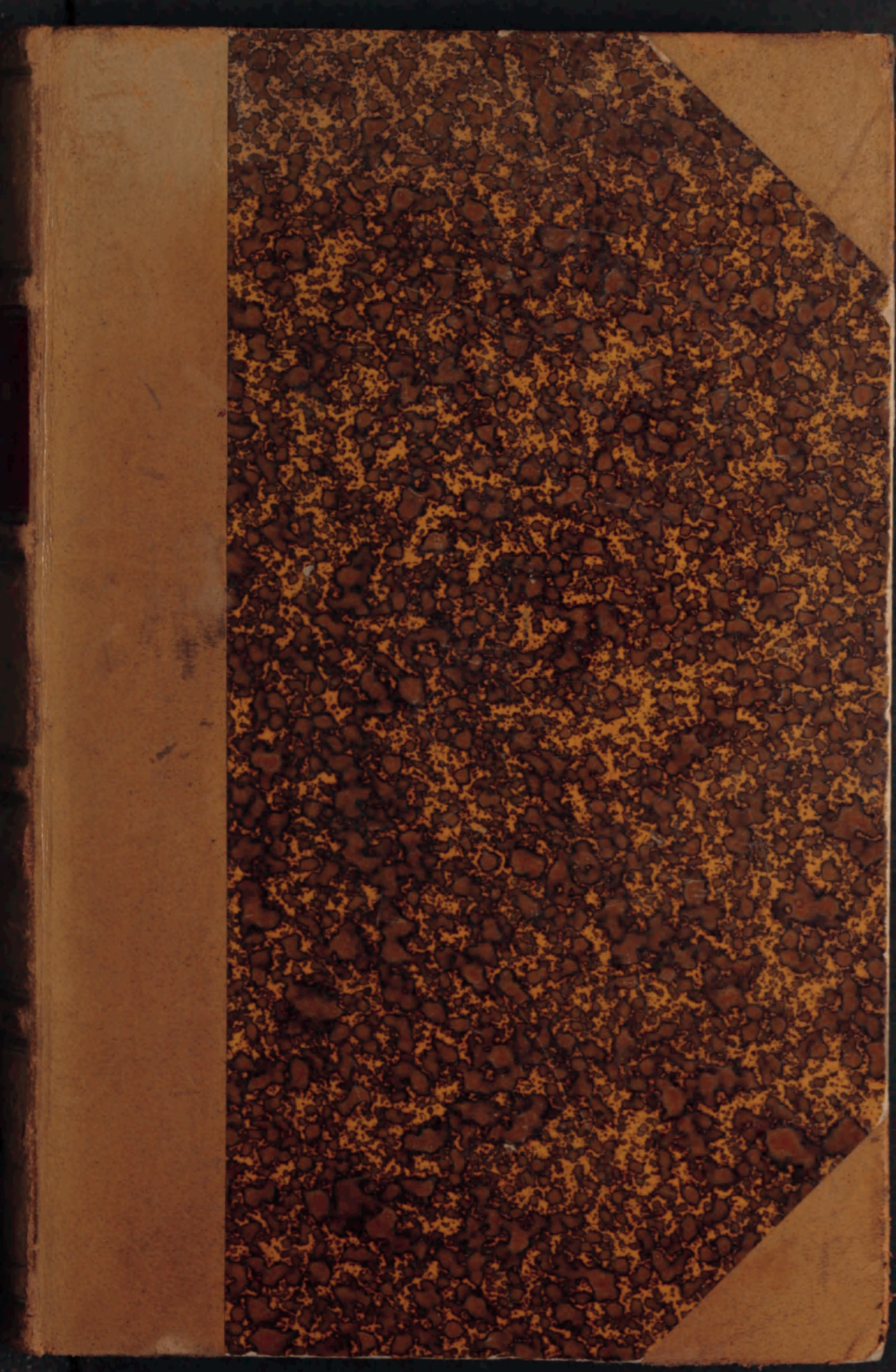
1-3 i 1 bd. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

34³ 103

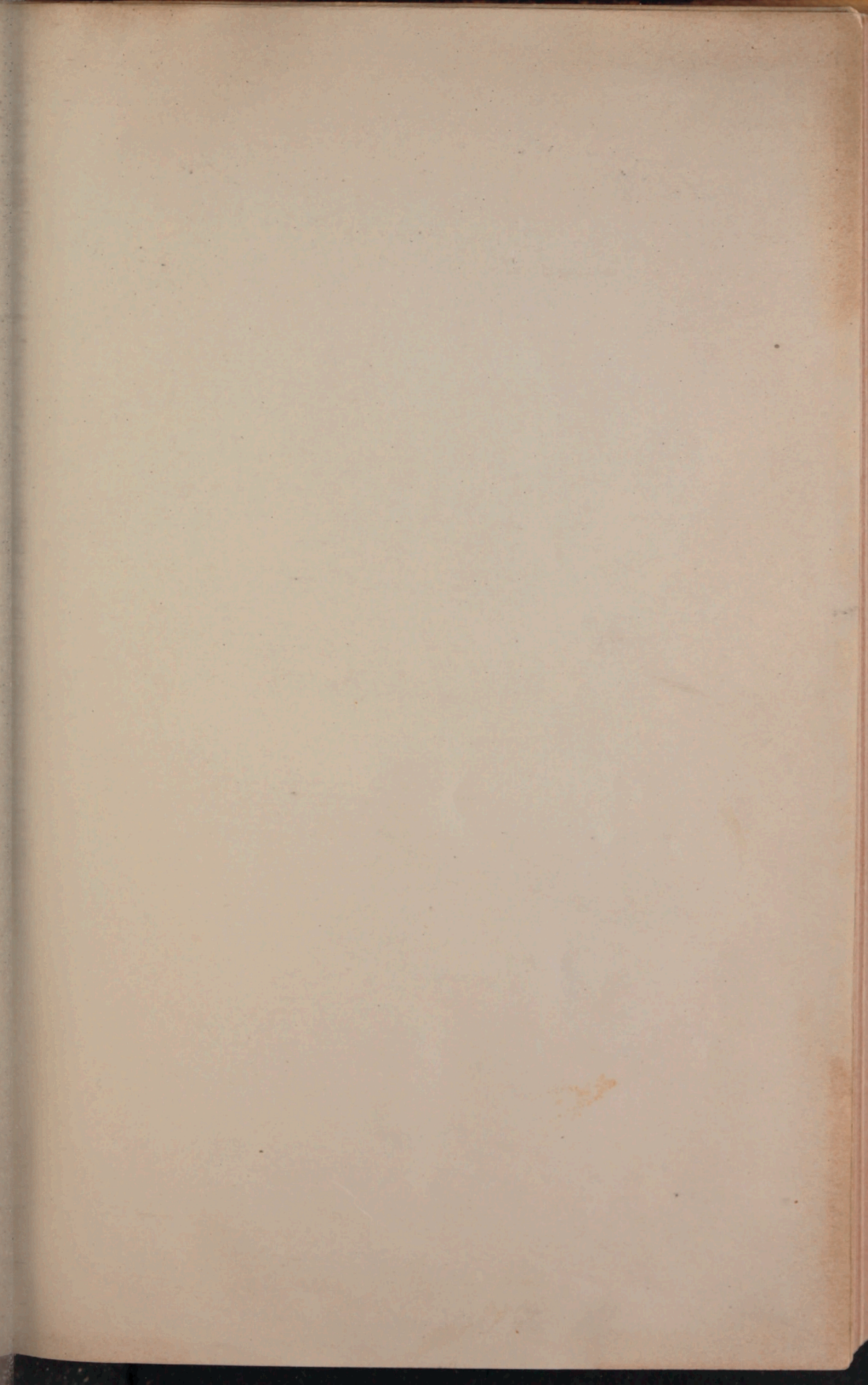
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 34 II 8°

1 1 34 2 8 01038 4

+ REX

AUXILIÆRKORPSET

1813.

FØRSTE PERIODE.

AF

S. A. SØRENSEN.

SÆRTRYK AF MEDDELELSER FRA KRIGSARKIVERNE VII. BIND.

KJØBENHAVN.

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & Co. (M. A. HANNOVER)

1895.

AUXILIÆRKORPSET

1813.

Særtryk af Meddelelser fra Krigsarkiverne.

KJØBENHAVN.

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER).

1897.

I.

Udarbejdet af Oberstlieutenant S. A. SØRENSEN.

FØRSTE PERIODE.

FIRSTE REIHE

I. Indledende Oversigt.

Den 5te Juli 1813 udfærdigede den kommanderende General i Hertugdømmerne, Feltmarskalk Landgrev Carl af Hessen, fra Louisenlund i Følge Ordre fra Frederik VI en Meddelelse til Chefen for det 13de franske Armékorps, Marskalk Davout, Fyrste af Eckmühl, om, at Kongens Svoger, Landgrevens Søn, General Prins Frederik af Hessen, da lige ankommen til Louisenlund, var udsét til at føre Kommandoen over den Armékorpsset underlagte danske „bevægelige Division“¹⁾. Landgrevnen tilføjede, at hans Søn, der i nogle Aar havde staaet i Spidsen for den højeste civile og militære Styrelse i Norge, skattede sig lykkelig ved at skulle tjene under en saa berømt Hærfører som Marskalken, og at han strax vilde begive sig paa sin Post, saa snart han havde modtaget sine Heste og foretaget en Inspektion af Fæstningerne og Tropperne i Holsten²⁾. Officielt vidste Landgrevnen dengang ikke, at Divisionen skulde forstærkes og under Navn af Korps have en mere selvstændig Stilling. Først samme Dag som Landgrevnen skrev til Davout, udgik der i Kjøbenhavn kongelig Reskript om, at „den bevægelige Armédivision, som er forenet med den franske Armé, skal herefter føre Navn af det danske bevægelige Auxiliærkorps“³⁾. Ved Skrivelse af 7de Juli fra Kongen til Landgrevnen var dog denne Benævnelse forkortet til „bevægelige Auxiliærkorps“ og i Brev til Frederik af Hessen af 11te Juli⁴⁾, Dagen efter Afslutningen af Alliancetraktaten mellem Danmark og Frankrig⁵⁾, ligesom overalt senere til „Auxiliær-

1) H. P. ad 681/1813. Om Divisionens Styrke, S sammensætning m. v. se VII, 48 ff.

2) I høfligt Brev af 8de Avgust (H. P. ad 693/1813) besvarede Davout fra sit Hovedkvarter i Hamburg denne Meddelelse.

3) K. V. 485/1813.

4) H. P. 261/1813. H. P. 269/1813.

5) Om Traktaten, der ratificeredes 20de Juli i Dresden, kan henvises til VI 373, 384 og 417 ff.

korps“ og dette, med Tilføjelse af Aarstallet „1813“ for at skjælné det fra Hjelpekorpsene i 1814 og 1815—17, er da bleven Navnet, hvor med denne Hærafdeling er indgaaet i Historien. I Skrivelsen til Landgreven bestemte Kongen, at et af Divisionens 3Pds. Batterier skulde afløses af et fra Fyn ankommende 6Pds. Fodbatteri, og at 2 Eskadroner af jyske Regiment lette Dragoner fra Jylland og Langeland samt 1 Bataillon af fynske Infanteriregiment fra Samsø skulde indlemmes i Korpset, til hvilket tillige uopholdelig skulde inddrages samtlige paa forskjellige Steder i Holsten værende Posteringer og Detachementer. Ved den til Alliance-traktaten hørende „specielle“ hemmelige Konvention havde Kongen derhos for at hjælpe paa det svage franske Kavaleri forpligtet sig til at afgive et af de paa Sjælland værende Rytterregimenter og lade det føre over til Holsten, saa snart Passagen over Store Bælt var nogenlunde sikker. Fynske Regiment lette Dragoner blev udsét hertil. I alt skulde Korpset i Følge Konventionen bringes op til en Styrke af 10000 Mand Fodfolk, 2100 Ryttere og 40 Kanoner. Hertil kom yderligere 1 Brokompagni paa 120 Matroser, som Frederik VI i sidste Øieblik, sandsynligvis presset af Gesandten Alquier, havde paataget sig at lade oprette¹⁾.

Alle øvrige „Batterier og Tropper“ i Hertugdømmerne skulde i Følge Reskript af 11te Juli til Landgreven vedblive at staa under dennes „immediate“ Kommando. De regulære Troppeled af denne Styrke vare følgende:

Jyske Jægerkorps i Altona.

Dronningens Livregiment III²⁾ og IV i Glückstadt.

4 Kompagnier af Sjællandske Jægerkorps II i Glückstadt.

Altonas Jæger-Grenaderkompagni paa Femern.

Militseskadronen paa Femern.

Slesvigske Infanteriregiment III i Rendsborg.

Musketerkompagnierne af Oldenburg III i Rendsborg.

3Pds. Batteri Lohse i Rendsborg.

Holstenske Artilleribataillon i Rendsborg med Detachementer i de øvrige Fæstninger og i Kystbatterierne.

Jyske Skarpskytterkorps II i Frederiksort og Omegn.

Garnisonskompagniet i Frederiksort.

Hertuginde Lovise Augustas Livjægerkorps og 2 Kanoner i Eckernførde.

¹⁾ Ordre herom til Admiralitetskollegiet af 6te Avgust (K. I. 220/1813).

²⁾ Det bemærkes, at de enkelte Batailloners Nummere i vedkommende Regimenter og Korps stedse i det Følgende, saaledes som her, ere angivne med Romertal.

- 1 Kompagni af sjællandske Jægerkorps II i Slesvig.
- 4 Kompagnier af slesvigske Infanteriregiment IV i Husum.
- 1 Kompagni af slesvigske Infanteriregiment IV i Flensborg.

Med disse Tropper, hvis omtrentlige Dislokation her er angivet for medio August, skulde Landgreven sikre Fæstningerne Glückstadt, Rendsborg, Frederiksort, samt Vollerwick Skanse, medens de øvrige faste Punkter af Kysterne fornemmelig skulde besættes og bevogtes af Kystmilitzen, assisteret af Sødefensionen for Hertugdømmerne. Fortrinsvis skulde Opmærksomheden være henvendt paa Glückstadt, hvilken Fæstning Napoleon tillagde en saadan Betydning, at han ønskede den sat i „formidabel“ Forsvarsstand, og som Frederik VI havde paataget sig at armere og proviantere saaledes, at den kunde udholde 6 Maaneders Belejring eller i det mindste en „Berending“ af samme Varighed. Til det lokale Forsvar af Hertugdømmerne paaregnede Kongen ved dette Tidspunkt ogsaa „Landstormen“, der skulde organiseres af Hertugen af Holsten-Beck; men den fik ingen Betydning ¹⁾).

Auxiliærkorpsets Styrke, Sammensætning m. v.

Den 23de Juli indtraf Prins Frederik af Hessen i den bevægelige Armédivisions Hovedkvarter i Wandsbeck og overtog som „Kommandant en chef“, saaledes som den officielle Titel senere blev, Overbefalingen over Divisionen, der fra nu af fører Navn af „Auxiliærkorps“. Divisionens midlertidige Kommandør, Generalmajor Schulenburg, blev ansat som Chef for 1ste Brigade, hvilken Generalmajor Lasson fratraadte for at overtage Befalingen over 2den Brigade, der midlertidigt havde været kommanderet af Kommandøren for fynske Infanteriregiment, Oberst Castonier. Oberst Waldeck beholdt Kommandoen over Avantgarden. De nærmere Enkeltheder med Hensyn til Besættelsen af de højere Kommandoposter ville fremgaa af nedenstaaende Ordre de Bataille, der i det Væsentlige giver et nogenlunde tro Billede af Korpsets Ydre i de første Dage af August Maaned.

Korpskommando.

General af Infanteriet, Prins Frederik af Hessen. Kommandant en chef.
Major, Overkvartermester J. Carl Bardenfleth. Stabschef.

¹⁾ H. P. 267/1813. VII, 84.

Major, Divisionskvartermester F. Løvenørn Bardenfleth. Souschef.
 Kapitajn, Divisionsadjutant F. C. E. Scholten }
 — L. C. C. Baron Liliencron }
 — C. F. Malthe Friis } Adjutanter.
 — A. F. Krohn }
 — C. Michaelsen }

Avantgarden.

Stab: Oberst af Infanteriet S. Waldeck. Chef.
 Premierlieutenant T. G. Høegh }
 Sekondlieutenant J. Unzer } Adjutanter.
 Slesvigske Jægerkorps II. Oberstlieutenant L. J. Wasmer.
 Holstenske Skarpskytterkorps I. Oberstlieutenant J. Leschly.
 — — II. Major C. F. V. Wilckenn.
 2den Husareskadron. Major C. L. Späth.
 6te — Major E. L. Berger.
 Et 3Pds. kjørende Batteri. Kapitajn G. A. N. Gerstenberg.

1ste Brigade.

Stab: Generalmajor af Infanteriet G. L. Grev v. d. Schulenburg. Chef.
 Kapitajn, Divisionskvartermester H. C. Rømeling }
 Stabskapitajn C. F. Trepka } Adjutanter.
 Sekondlieutenant M. Engelsted }
 Oldenborgske Infanteriregiment I. Oberst C. F. Abercron.
 — — II. Oberstlieutenant A. N. J. Brackel.
 — — IV. Major P. U. Scharffenberg.
 Jægerkomp. af samme Regiment III. Kapitajn F. Schou.
 Holstenske Infanteriregiment IV¹⁾. Major C. F. W. Lejonstjerna.

¹⁾ Hørte oprindeligt tilligemed samme Regiments Bataillon III til 2den Brigade, men blev givet 1ste Brigade i Erstatning for Oldenburg III, der, med Undtagelse af sit Jægerkompagni, 10de Avgust afmarcherede til Rendsborg. Prins Frederik, der var Chef for holstenske Infanteriregiment, ytrede i Brev til Kongen af 10de Juli (H. P. 767/1813) Ønske om at faa Regimentets Bataillon I og II indlemmede i Korpset, men Kongen tog intet Hensyn hertil. Grunden har maaske været den, at Prinsen tillige ønskede sin Broder Vilhelm, der var Næstkommanderende, fjernet „fordi ingen Enighed kan komme til Stede i Regimentet, forinden han forlader det“.

Dronningens Livregiment til Fods I.	Oberst F. E. H. Cronhelm.
Jægerkomp. af samme Regiment II.	Kapitajn D. Flitner.
Holstenske Regiment Ryttere.	Oberstlieutenant J. C. Harboe.
Et 6Pds. Fodbatteri.	Kapitajn F. V. P. G. Koye.

2den Brigade.

Stab:	Generalmajor af Kavaleriet J. C. Lasson.	Chef.
	Kapitajn, Divisionsadjutant C. Ewald.	} Adjudanter.
	Premierlieutenant W. Lobedanz.	
	— J. F. Lasson.	
Fynske Infanteriregiment	I. Oberst F. J. C. Castonier.	
— —	II. Major G. E. Michaelsen.	
Slesvigske Infanteriregiment	Oberstlieutenant V. C. Scriver.	
— —	I. — E. V. L. Schaumberg.	
— —	II. — N. P. S. Schreibvogel.	
Holstenske Infanteriregiment III.	— F. P. V. Moltke.	
Jyske Regiment lette Dragoner.	Oberst N. Engelsted.	
Et 3Pds. kjørende Batteri.	Kapitajn V. C. Gönner.	
Et 6Pds. Fodbatteri.	— G. Blicher.	

Artilleri- og Trainkommando.

Oberstlieutenant J. d'Aubert.	Højstkommanderende Artilleriofficer.
Major C. L. Holten.	Generalvognmester.

Rets- og Sjælepleje.

Auditør F. C. Clauswitz.	Korpsstabsauditør.
Sognepræst C. L. Strøm.	Feltprovst).
Pastor O. Meyer.	Feltpræst.

Sundhedsvæsen.

Regimentskirurg I. K. F. Keil.	Korpsstabslæge.
— M. C. Hjorth.	Felthospitalslæge.
Regimentsdyrlæge M. C. Lund.	Korpsstabsdyrlæge.

Forplejnings- og Regnskabsvæsen.

Krigskancellisekretær C. Fischer.	Feltkasserer.
— W. F. Fischer.	Overmagasinbestyrer.
Kapitajn L. Normand de Bretteville.	Felthospitalsdirektør.
Krigsraad H. G. Krebs.	Felthospitalsinspektør.

¹⁾ Synes først at være indtruffen ved Korpset i Begyndelsen af September.

Ialt af aktive Tropper 13 Batailloner og 2 selvstændige Jægerkompagnier, 10 Eskadroner, 4 Batterier med 40 Stk. Skyts, idet der endnu manglede fynske Regiment lette Dragoner og Matroskompagniet.

En Omdislocering af Korpsets Afdelinger var bleven paabudt af Davout faa Dage før Prinsens Overtagelse af Kommandoen og iværksattes tildels i Løbet af Juli Maaned, saaledes at de enkelte Brigader koncentreredes mere: Avantgarden om Sick med Forposter ved Trittau og Detachementer imellem denne By og Traven; 1ste Brigade om Glinde, hvor der var Lejr for oldenborgske Infanteriregiment, med Forposter paa Vejene til Grande og Sande, og 2de Brigade mellem Schwartau og Hamberge langs Traven med Hovedstyrken i Lübeck. I sin Helhed forblev dog Korpset i sin udstrakte Opstilling bag Demarkationslinien Altona—Lübeck, hvilken Frederik VI mente bedst dækkede Landet og var mindst udfordrende mod Sverig, lige overfor hvilket Land han ønskede at forhale den endelige Krigserklæring, og Davout havde ikke noget imod, saa længe Vaabenstilstanden varede, at efterkomme Kongens Ønske. I Altona og Ahrensburg etableredes Forplejningsmagasiner, i Rendsborg var der et Vaaben- og Armaturdepot, i Bramstedt samlede Artilleriparken. Hovedkvarteret forblev i Wandsbeck.

Kongen udviklede stor Energi for at gjøre Auxiliærkorpset, som han satte stort Haab til og gjerne vilde have skulde vise sig Landet værdigt, saa feltdygtigt som muligt. Hans Bestræbelser for at udbedre de Brøst, der vare tilstede i Korpsets Organisation, støttedes med Iver og Duelighed inden selve Korpset, men ikke i lige Grad af forskjellige stedlige Myndigheder i Holsten og i Kjøbenhavn. Navnlig arbejdede Generalkommissariatskollegiet tungt og trægt, og det skulde ikke virke fremmende paa Kollegiets langsomme Forretningsgang, at det hvert Øieblik maatte lade Sagerne gjøre Omvejen til dets Præses paa Louisenlund, Landgrev Carl, for at indhente hans Billigelse af de paatænkte Foranstaltninger.

Nyt Artillerimateriel til Korpset maatte man i sidste Øieblik tænke paa at skaffe til Veje. Napoleon ønskede nemlig, at de 3Pds. Kanoner i Korpsets 2 kjørende Batterier ombyttedes med 6Pds., og tilbød at ville levere 8 Stk. 6Pds. Kanoner og 4 Haubitser, saa at hvert af de 4 Batterier kunde komme til at bestaa af 6 6Pds. Kanoner og 2 Haubitser. Ammunitionsvogne og

Ammunition leverede han imidlertid ikke, lige saa lidt som BESPÆNDING, og under 1ste Avgust fik derfor Artillerichefen i Kjøbenhavn, Generalmajor Beck, Ordre til i største Skynding at lade det nødvendige Antal Vogne med forskjelligt Tilbehør samt Ammunition til det sværere Skyts forfærdige og tilgaa Korpset¹⁾. Hverken Davout eller Prinsen af Hessen var imidlertid fornøjet med denne Omordning, der krævede forøget Hestebestand og Uddannelse i Kanonexercits, og Kongen egentlig lige saa lidt, da han ansaa „de 3Pds. kjørende Batterier som et fortræffeligt Skyts, der kan tjene ved Auxiliærkorpset som ridende Artilleri“, og da det kom til Stykket, gennemførtes den heller ikke, fordi der ikke kunde skaffes et tilstrækkeligt Kvantum Ammunition til Veje¹⁾.

Trainet var aldrig bleven færdig organiseret ved den bevægelige Armédivision og blev det heller ikke ved Auxiliærkorpset. I Begyndelsen af Avgust Maaned manglede der endnu 332 Stykheste og 166 Stykkuske. Mangelen paa Stykheste blev foreløbig afhjulpen ved at lade Rytterregimenternes brugbare Udsætterheste tjene som BESPÆNDING for Krudtkarrer, Ammunitionsvogne, Brødvogne m. v., og til Stykkudske maatte der udtages Soldater af Geledet. Krudtkarrene vare saa plumpe og svære, at de paa slette Veje maatte forspændes med 4 Heste. Frederik af Hessens Klager til Generalkommissariatskollegiet, der af Kongen gjordes ansvarligt for, at Korpset ikke, naar det skulde marchere, havde Mangel paa Sager, der henhørte under Kollegiets Ressort, frugtede intet, og Kongen paalagde derfor Prinsen at henvende sig direkte til Landgrev Carl, der fik Ordre til „strax og uden Ophold“ at skaffe Heste og Kuske tilstede²⁾. Desuagtet var Trainets Udrustning ved Fjendtlighedernes Udbrud saa ufuldstændig, at en Del holstenske Bønder med deres Heste og Vogne maatte medføres ind i Mecklenburg og forblive ved Korpset, endog efter at det var kommen tilbage til Ratzeburg.

Trainet var inddelt i det store Train, Artilleriets saakaldte „flyvende Park“ og Proviantkolonnerne, og i det mindre, Bagagetrainet. Det sidste var forholdsvis kun ringe. Ved Dagsbefaling kort forinden Indrykningen i Mecklenburg³⁾ betonedede Frederik af Hessen for sine Under-

¹⁾ H. P. 331/1813. J. S. V. 885/1813.

²⁾ Frederik VI's Ordre af 8de Avgust til Landgreven har følgende karakteristiske Begyndelse: „Det er bedrøveligt, at der endnu kan være Tvivl om Hestenes Størrelse; naar de blot ej ere under 9 Kvarter 4 Tommer Kavalerimaal, saa skal de antages, naar de i øvrigt ere tjenstdygtige (Aux. Kopi).

³⁾ Oldenborgske Inf. Regiments Ordrebog af 14de Avg. 1813.

givne Vigtigheden af at vise Maadehold med Hensyn til Brugen af Train, paaviste, hvorledes stor Bagage og mange Vogne hindrede Troppernes Bevægelighed og krævede talrigt Dækningsmandskab, der gik tabt for Tjenesten i Geledet, og tilføjede: „Paa Bekvemmelighed og Mågelighed maa der overhovedet ikke lægges Vægt; begge Dele ere for Officerer og Soldater lige upassende“. Han ordnede ved samme Lejlighed Forholdet saaledes, at hver Stabsofficer reglementeredes med 1 Vogn, Kompagni(Eskadrons)officererne med 1, Regimentsadjudanten og Avditøren med 1, Regimentskvartermesteren med 1, Regimentskirurgen og Bataillonskirurgerne med 1, 3 Kompagnikirurger med 1 (de beredne Eskadronskirurger saa vel som Regimentsdyrlægen skulde lægge deres Bagage paa Officersvognen), Regimentsbøsse-mageren med 1, Eskadronskursmeden og Sadelmageren med 1. De uberedne Officerer vare derhos reglementerede med en Mantelsæk, der bares af Oppasseren. Hver Bataillon medførte 2 Brødvogne, hvorpaa ogsaa Mandskabets store, tunge Kogekjedler transporteredes, og hvert Kompagni og hver Eskadron 1 Vogn til Spader og Hakker. Det samlede Bagagetrain bestod af ca. 120 Vogne.

Om Retsplejen havde Frederik VI paa Grund af indløbne, overdrevne Meldinger om Insubordination i den bevægelige Armédivision og Mandskabets Hang til Desertion og Had til Franskmændene bl. a. truffet nogle drakoniske Bestemmelser, hvorefter paagrebnne Desertører skulde stilles for en Standret, og Dommen over dem strax afsiges og eksekveres¹⁾. Frederik af Hessen, for hvis milde Sind enhver Hensynsløshed laa fjærn, og som snart kom til Erkjendelse af, at der intet var at befrygte for Disciplinen i Korpset, fik imidlertid dette Forhold ændret ved under 9de August at rette følgende smukke Henvendelse til Kongen: „Efter at have søgt at gjøre mig bekendt med Tænkemaaden hos Officererne ved Auxiliærkorpset, har jeg troet at finde en meget god Stemning i det Hele til med Iver at virke med til Opfyldelsen af Deres Majestæts allernaadigste Befalinger. Kun frygter jeg for, at dette Ønske, at fortjene Deres Majestæts allerhøjeste Bifald ved Vedligeholdelsen af Orden og Disciplin blandt det unge og raske Mandskab, hos enkelte blandt Officererne kunde gaa for vidt, naar det bliver overladt til enhver efter holdt Standret at lade Dommen strax og uden mit Vidende og Bestemmelse udføre, saaledes som Deres Majestæts allerhøjeste Reskript af 15de Juli § 2 befaler det. Især ere Enkelte mig bekendte som let tilbøjelige til at vise deres Myn-dighed paa en skadelig Maade. Da Udførelsen af en afsagt Standretsdom ikke kan bie 2 Gange 24 Timer, fra det Dommen er afsagt, og indtil

¹⁾ VII, 78.

min Resolution var falden og bekendtgjort, men tværtimod ofte inden faa Timer kan bevirkes, saa vover jeg allerunderdanigst at forestille, om den Tilladelse for enhver, strax at lade Standrettens Dom udføre uden min Resolution, maa bortfalde, og at slige Sager ligesom de i Deres Majestæts allerhøjeste Reskript af 4de Juli¹⁾ efter Dommens Afsigelse først maa meldes mig og min Resolution oppebies. Den store Myndighed, Deres Majestæt allernaadigt har villet betro mig i de foreskrevne Tilfælde over Deres Majestæts Undersaatter, som ere undergivne min Omsorg, gjør mig det til des større Pligt at forestille Vigtigheden af, at den ikke kommer i Personers Hænder, som med den bedste Hensigt kunne misbruge den, og dertil er Deres Majestæts Undersaatters Liv for helligt²⁾.

Om Ordningen af Sundhedsvæsenet havde Stabskirurg Tønder faaet Ordre til at fremsætte Forslag, dels selvstændig dels, for Felt-hospitalernes Vedkommende, i Forbindelse med Generalkrigskommissær Haxthausen, yngst Deputeret i Generalkommissariatskollegiet, og som første Frugt af disse Overvejelser udkom ved Armébefaling af 23de Juli³⁾ en Del Bestemmelser, der navnlig angik Lægernes Tjeneste under selve Kampen, og af hvilke skal fremhæves følgende Punkter:

Kompagni- og Eskadronskirurgerne skulle paa Kamppladsen have hos sig en Samling af de mest brugelige Bandager, til hvis Opbevaring hver forsynes med en Randsel. Ifølge tidligere Bestemmelser medførtes der endvidere af Afdelingerne de saakaldte Feltturniketter — ved en Liniebataillon 20, ved en let Bataillon 60, ved et Regiment Ryttere 30 — i hvis Brug Underofficererne og tildels de Menige vare indøvede.

Der vilde under Kampen være at anvise Lægerne saadanne Standpladser, at de saa vidt mulig kunne være sikre for Skud.

To eller tre om fornødent flere „bedækkede“ Vogne, medførende de Fornødenheder, som henhøre til de Saaredes Forbinding og videre Behandling efter en Affære, skulle opholde sig ved de Lægerne anviste Standpladse.

De Saaredes Transport skal foregaa paa dertil rekvirerede, i Bunden med Straa forsynede Bøndervogne; disse skulle under Kampen anvises et passende Opholdssted og i Reglen sættes under Tilsyn af en Vagt. Naar en Transport af Saarede afgaar til Hospitalerne har den overordnede Læge at paasé, at Transporten medfølges af en eller flere Læger, der efter endt Aflevering uopholdelig vende tilbage.

¹⁾ VII, 79 Note.

²⁾ Aux. K. II a.

³⁾ Oldenborgske Inf. Regiments Ordrebog.

Den 10de Avgust indgav Tønder og Haxthausen Forslag, der i det Væsentlige toges til Følge, om Oprettelsen af Felthospitaler m. v. ved Auxiliærkorpset. De skulde kunne optage ca. 1500 Syge og stilles under Tilsyn af 1 overordnet Læge, 1 Direktør og 1 Inspektør. Af øvrigt Personal til Bestridelse af Tjenesten ved Hospitalerne og ved Korpsets Ambulance samt ved de Infirmier, der maatte blive oprettede, paaregnedes der som Forvaltere, Reserveinspektører, Økonomer og Skrivere ialt 12 duelige og veltjente Underofficerer, endvidere 4 dygtige Kokke og 170 Sygevogtere, hvoraf de 150 ved Hospitalerne, de 20 ved Ambulancen for at komme de Haardtsaarede paa Valpladsen til Hjælp. Med Hensyn til Inventariets Tilvebringelse bemærkede Forslagsstillerne, at, da det ikke var muligt hverken i Hertugdømmerne eller i Kjøbenhavn at faa alt forfærdiget i den Hast, som fordredes, skulde de henstille, at den første Levering fornemmelig af linnede og uldne Inventariesager toges af Garnisonshospitalets Beholdninger.

Ordningen af Lønnings- og Forplejningsvæsenet voldte store Vanskeligheder. Det danske Korps skulde i Følge den hemmelige Konventions Punkt 6 træde i fransk Sold fra den Dag, Ratifikationen havde fundet Sted, saa snart Tropperne overskredte den danske Grænse og kom ind paa fransk Territorium. Solden skulde betales efter det franske Gagereglement, Grad for Grad, Mand for Mand. Den franske Intendantur paastod dog, at Solden i Følge Napoleons Befaling først kunde udbetales fra den Dag, Marskalk Davout havde holdt Revue over Korpset, og vilde end ikke udbetale Lønning til de danske Afdelinger, der, saaledes som i Lübeck og Omegn, faktisk stode paa fransk Grund og under fransk Kommando. Desuagtet forlangte Davout, at Korpset paa kort Varsel maatte være rede til at rykke i Marken med 10 Dages Proviant pr. Mand — en Fordring, som det trods alle Anstrængelser fra Korpsets og dets flinke Feltkasserers Side var umuligt at efterkomme, da der til Bestridelse af Udgifter udover de daglige Lønninger kun var stillet Korpset et yderst ringe Beløb til Raadighed. Alene om Indordningen af Befalingsmændenes Lønningsgrupper i det franske Gagereglement viste det sig vanskeligt at komme til Forstaaelse, fordi hverken Grad eller Funktion var hinanden tilsvarende i de 2 Hære¹⁾. Der blev i den Anledning stillet det fornuftige Forslag af Korpset, at der skulde udbetales det en rund Sum maanedlig, og i Princippet akcepterede den franske Generalintendant, Grev Chaban, med hvem Forhandlingerne i Hovedsagen førtes, ogsaa denne Tanke, men vilde, da det kom til Stykket, ikke gaa ind paa det

¹⁾ Indberetninger fra Frederik af Hessen af 7de og 11te Avg. 1813 (Aux. H. P.).

vel ogsaa noget højt ansatte Beløb af 45,900 Specier, som Korpset efter Brevvexling med Generalkommissariatskollegiet mente at maatte forlange¹⁾. Forhandlingerne om disse og dermed beslægtede Sager, saaledes det vigtige Spørgsmaal om, hvorvidt den Omstændighed, at Korpset var i fransk Sold, ogsaa medførte, at den franske Regering skulde afholde Udgiften til nødvendige Nyanskaffelser og Reparationer af Over- og Undermundering, lagde stort Beslag paa Korpsstabens Kræfter, og da de laa udenfor Stabens egentlige Opgave og i hvert Fald ikke kunde fortsættes, naar Korpset rykkede i Marken, indstillede Frederik af Hessen, at der fra Kjøbenhavn maatte blive sendt ham en højerestaaende Embedsmand, udrustet med fornøden Indsigt og Fuldmagt til at kunne varetage Korpsets økonomiske Interesser og i saa Henseende danne Mellemløbet mellem de danske og franske Myndigheder. Kongens ikke heldige Valg faldt paa 3dje Deputeret i Generalkommissariatskollegiet, Generalkrigskommissær H. P. Münch, en Mand, der maaske ikke manglede Indsigt, men i høj Grad Iver og Handlekraft, og som i Virkeligheden, saaledes som det lejlighedsvis antydes i det Følgende, snarere blev Korpset, hvis Officerer hjerteligt hadede ham, til Skade end til Gavn²⁾.

Paaklædningen og Udrustningen var ved Korpset som i den øvrige Hær for saa vidt feltmæssig, som den tidligere Luxus i Uniformer paa Grund af Landets Pengemangel var bleven afløst af Sæmpelhed og Tarvelighed. Officers- og Underofficersepauletterne vare erstattede med Distinktionsknapper paa Ærmerne; Skjærfet, alle Sølv- og Guldbesætninger og den opsigtsvækkende Fjeder i Hovedbedækningen vare aflagte undtagen for Enkeltes Vedkommende, og de afstikkende, spraglede Farver tildels afløste af ensfarvet Graat. Den reglementerede Mundering bestod af Chakot (Casque), Hestehaars Halsbind, Kjole, 2 Par Benklæder, et Par af Klæde, Trauser, som de kaldtes, et Par af Ravndug, Kappe og 1 Par Kommissko eller Støvler (Støvletter). Desuden var der i Reglen mod Betaling udleveret Soldaten 1 Par Sko med Træsaaler til Brug udenfor Tjenesten. Disse Sager vare dog langt fra alle tilstede ved Korpset, idet Kjolen i Reglen var afløst af en Trøje, og Trauser og Kapper manglede ved flere Afdelinger, saa Kongen og Frederik af Hessen senere, da Vinteren nærmede sig, maatte gjøre store Anstrængelser for at skaffe disse Munderingsstykker, der til Nød kunde undværes under et Sommerfelttog, til Veje. Manglen paa Fodtøj, der i Begyndelsen af Juli Maaned havde været saa følelig, at Divisionen kunde betegnes som „barfodet“,

¹⁾ I. S. II a. 1761/1813.

²⁾ Breve fra Kapitajn, Divisionsadjutant Scholten og Regimentsavditer Bræstrup af 5te og 18de Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

var derimod paa det Tidspunkt, da Korpset skulde træde i Virksomhed, bleven afhjulpen ved en Leverance af 60000 Par Sko, som Landgrev Carl i Følge Kongens Ordre havde skaffet til Stede.

Infanteriet bar Kalveskindstornyster, Patronstaske, der hang bag-paa, under Tornystret, Feltflaske og Brødpose. I Stedet for Tornyster bar dog Jægerkorpsets Mandskab i bred Rem over højre Skulder en Grævlingeskinds Jagttaske, der var forsynet med et stort Rum til de almindelige Udrustningsgjenstande og endvidere med flere mindre til Opbevaring af Krudthorn, Reservepatroner m. v. De lette Batailloner, Jægerkorpset og Regimenternes Jægerkompagnier havde sort Lædertøj, Grenader- og Musketerkompagnierne hvidt Lædertøj.

Hovedvaabnet ved Infanteriet var den glatløbende Musket af Model 1774 med kühlsk Laas og Døllebajonet. En Del af de lette Batailloner og Jægerne var bevæbnet med Riffel af Model 1804 og bar dertil Hirschfænger, der kunde benyttes som Bajonet. Underofficererne vare i Reglen forsynede med det saakaldte Skarpskyttergevær. Rytteriet var bevæbnet med Pallask eller Dragonsabel, Karabin og 2 Pistoler i Sadelhylstre, Artillerikonstablerne med Sabel. Der var tildelt Korpset dobbelt Ammunitionsforsyning, nemlig 180 Patroner pr. Infanterist, 450 Skud pr. 6 Pds Kanon og 600 Skud pr. 3 Pds Kanon. Halvdelen af denne Ammunition medførtes dels af Afdelingen, dels i den flyvende Park, den anden Halvdel i Depot. Bataillonerne medførte Kvartermærke, Eskadronerne Estandart. En Undtagelse herfra gjorde holstenske Infanteriregiment III, hvem der for udvist Tapperhed 1809 ved Stralsund var tildelt Fane, og Husareskadronerne, der afleverede deres Estandarter, fordi de under Husarernes „idelige Detachementer“ forvoldte Vanskelighed under Feltforhold.

Der var godt Soldaterstof i Korpsets Mandskab. Det bestod gjennemgaaende af unge, raske Folk, der havde staaet flere Aar under Fanerne og gennem Datidens skarpe og omstændelige Dressur opnaaet en mere end almindelig god Færdighed i de Tjenstgrene, paa hvilke man dengang lagde Hovedvægten. Krigsvante vare de ganske vist ikke, men de havde dog gennemgaaet en god Forskole for Krigen og vare blevne hærdede for denne ved de hyppige Frem- og Tilbage-marcher og deraf følgende Bivukeringer, ofte 10 à 12 Døgn under aaben Himmel paa smal Kost, som den bevægelige Armédivision under dens skiftende Situationer i Foraaret og Sommerens Løb havde maattet foretage¹⁾. Samtlige Vaabenarter stod ogsaa fuldt deres Prøve i det kommende Felttog. In-

¹⁾ Brev fra Kapitaajn, Divisionskvartermester Rømeling af 6te Avg. 1813 (Aux. Private Breve).

fanteriet viste sig udholdende paa Marchen, haardført og nøjsomt i Bivua-ken, koldblodigt i Slaget; Artilleriet optraadte ved alle Lejligheder, hvor det kunde komme i Brug, med Raskhed og Sikkerhed, men ypperst var Kavaleriet. Den danske Rytter paa sin stærke jyske Hest, som han elskede og plejede som sig selv, med sin uovertræffelige Færdighed i Sablens Brug og i Ridning paa sluttede Geledder, Bøjle om Bøjle, var fra første Færd af en opsigtvækkende Fremtoning i Felttoget, og da den første Ubehjælpssomhed med at færdes i Terrainet paa egen Haand havde fortaget sig og snart var bleven afløst af dristig Selvtillid, var hans Overlegenhed i Vennernes som i Fjendens Rækker sikret og anerkjendt¹).

Rekruteringen af Mandskabet var bleven ordnet ved Reskript af 21de Juli til Danske Kancelli²). Kongen bestemte deri, at Reglerne for den hidtil brugelige Udskrivning af Regimentsdistrikter ved denne Lejlighed ikke skulde følges, men at der til Korpssets Komplettering skulde dannes et for Kongeriget og Hertugdømmerne fælles Rekruteringsfond. For at fylde dette skulde der strax afholdes extraordinære Udskrivningssessioner og til Undersøgelse og Bedømmelse ved disse møde alt Mandskab fra det 24de til det 18de Aar, begge inklusive. En Kommission paa 3 Medlemmer, 1 Medlem af Danske Kancelli, 1 af Tyske Kancelli og 1 af Generalkommissariatskollegiet, blev nedsat for efter de fra de nævnte extraordinære Sessioner indkomne Lister hver Gang at bestemme og lade Land- og Søkrigskommissærerne tilgaa Ordre om, hvor mange Rekruter hvert Distrikt til bestemte Tider skulde udrede. For saa vidt Korpsset maatte trænge til Erstatningsmandskab, forinden Resultatet af disse Sessioner forelaa, skulde Land- og Søkrigskommissærerne ved Brevvexling med Amtmændene „foranstalte de Folk udtagne af højeste Alder og nedad, som hver Gang befales leveret til navngivne Steder“.

De højere Kommandoposter i Korpsset vare gjennemgaaende i gode Hænder. Det var et lykkeligt Greb af Kongen at gjøre Frederik af Hessen til Korpssets Chef. Uden at være udrustet af Naturen med særlig fremragende Aandsevner besad denne General, en smuk og kraftig Mand, 42 Aar gammel, netop de ydre og indre Egenskaber, der udfordredes for under de forhaandenværende Omstændigheder at kunne udfylde denne Post. Ved hans høje Stilling som Prins og Kongens Svoger sikredes Korpsset fra første Færd af en høfligere og mere agtelsesfuld Behandling af Franskmandene, end der efter alt det, der var passeret ved den bevægelige Armédivision, stod til at vente, og ved sit bramfrie, jævne

¹) B. v. Quistorp: Geschichte der Nordarmee 1813 I, 188 og II, 468.

²) K. V. 532/1813.

Væsen, sit sunde og forstandige Omdømme og sit indgaaende Kjendskab til Tjenesten i alle dens Detailler vandt han inden kort Tid ganske Davout, hos hvem disse Egenskaber saa at sige vare potenserede. „Dites au roi“, sagde Davout allerede den 20de Avgust til den i hans Hovedkvarter ankomne Generaladjutant Hans Lindholm, „que je suis très content avec les troupes danoises, que tout va bien, depuis que le prince de Hesse a pris le commandement, et que tout ira bien“¹⁾. De samme Egenskaber i Forbindelse med hans Ro og Koldblodighed i Faren, hans Retsindighed og store Omhu for Korpsets Vel gjorde ham elsket og afholdt af sine Underførere og af Soldaterne, blandt hvilke han stedse færdedes, i Bivuaiken, paa Forpost og under Fægtning, og af hvis Rækker al Insubordination og Misstemning var som bortblæst fra det Øjeblik, han viste sig.

Prinsen havde fortrinlig Medhjælp. Hans første Raadgivere, Brødrene Bardenfleth, den djærve Jens Carl som Stabschef, den statelige Frederik Løvenørn som Souschef, vare tapre, talentfulde Mænd, der vilde have pydet enhver Generalstab. De stode paa Højden af den militære Udvikling herhjemme, havde begge lært Generalstabstjenesten af Binzer, den praktiske Tjeneste af Ewald, og savnede end ikke ganske Krigserfaring, idet de i sidstnævntes Stab havde deltaget i Begivenhederne i 1806 og 1809 ved Lübeck og Stralsund. Saa vel Korpsets Stab som Brigadestabene var rekruteret særdeles godt, dels af Adjoints i Generalstaben dels af praktisk dygtige, vel anbefalede Officerer af Regimenterne. Det var paa Enkelte nær yngre, livsglade, intelligente Mennesker, hvem Tanken om at skulle lære Krigerhaandværket under den berømte franske Marskalk elektriserede, og som erstattede deres manglende Krigserfaring ved den Frejdighed og Dødsforagt, hvormed de gik paa ved alle Lejligheder.

Af Brigadecheferne var Schulenburg, der med Udmærkelse havde tjent i den russiske Hær under Krigen med Sverig 1788—90, en erfaren og fortræffelig gammel Soldat, Lasson havde nøje Kjendskab til Tjenesten i Rytteriet og gjorde trods sine forskjellige Særheder god Fyldest i Spidsen for 2den Brigade, og Waldeck fandt som Avantgardens Fører hyppig Lejlighed til at vise sig som en tapper og indsigtfuld Befalingsmand. Meget dygtige Regimentsførere vare Infanteri-obersterne Abercron og Castonier og Rytterobersten Engelsted.

I de lavere Kommandoled vare enkelte af Bataillonerne, flere af Jægerkompagnerne, Eskadronerne og Batterierne ogsaa godt kommanderede. Daarligst stod det til med Føringen af Infanteriets Musketer-

¹⁾ Brev fra Lindholm til Frederik VI af 21de Avg. 1813 (Aux.Private Breve).

kompanier. Man havde i 1808, da Landeværnsafdelingerne optoges som „annekterede“ Batailloner (3dje og 4de Bataillon) i Liniregimenterne, ved en udstrakt Forsættelse af Liniens Officerer til disse nye Batailloner og omvendt tilstræbt og til Dels ogsaa opnaaet at tilvejebringe en vis Ensartethed i Regimentets 4 Batailloner, men denne Ensartethed kjøbtes dyrt paa Stambataillonernes (1ste og 2den Bataillon) Bekostning, idet Størstedelen af Landeværnsofficererne i en Række af Aar havde været ude af Tjenesten og vare mere eller mindre fremmede for dens Fordringer. Løsheden i Officerskorpsets S sammensætning forøgedes derhos i betænkelig Grad ved at man samtidig i stor Maalestok temmelig kritikløst gav Underofficerer og Personer uden militær Fordannelse Ansættelse som Lieutenanter i Regimenterne. Man havde Øje for Ønskeligheden af stærke Kadrer for at kunne gennemføre det antagne Forsvarssystem med Kystbevogtning hele Landet over, men man lod ude af Betragtning den gyldne, i øvrigt kun sjældent paaagtede, organisatoriske Grundregel: „Hellere ingen end en daarlig Befalingsmand“. Naar disse uheldige Kommandoforhold ikke særlig traadte i Forgrunden under Auxiliærkorpsets Optræden paa Kamppladsen, skyldes dette dels den Omstændighed, at Musketererne i Reglen kun optraadte i sluttet Orden, dels den ved Korpset indførte Skik, at detacherede eller af Hovedstyrken udsondrede Kompagnier og Batailloner dirigeredes af Stabens Officerer, og endelig, og ikke mindst, det foran berørte solide Stof, der fyldte Kadrene, den helt igjennem disciplinerede og vel indexercerede menige Infanterist. Ved Kavaleriets Eskadroner, der ikke havde undergaaet nogen Omordning af lignende Natur, var Organisationen langt kraftigere, og det var snarest her enkelte af de ældre, under Tjenestens Former stivnede Officerer, der ikke formaaede at gjøre Fyldest.

Auxiliærkorpsets Opgave.

Det vilde have været naturligt, om Prinsen af Hessen forinden eller ved sin Overtagelse af Auxiliærkorpset havde faaet en klar og tydelig Redegjørelse af, hvad der var Korpsets Opgave, hvorledes han var stillet i Kommandoforholdet til Marskalk Davout, og hvad han fortrinsvis havde at fæste sin Opmærksomhed paa, naar Korpset overskred Landets Grænser. Den Mulighed er ikke udelukket, at en saadan Instrux, i hvert Fald delvis mundtlig, kan være bleven givet Prinsen under dennes Ophold hos Kongen paa Frederiksberg Slot i Juni Maaned umiddelbart efter Hjemkomsten fra Norge, men skriftligt foreligger der intet i saa Henseende, naar man bortser fra en Ordre af 11te Juli angaaende Afgivelse af Styrke-

lister til Davout og en enkelt Strøbemærkning hist og her blandt Kongens organisatoriske Paabud. Først den 6te Avgust, samme Dag som Armébefalingen indeholder Prinsens officielle Udnævnelse til Kommandant en chef, sker der Tilløb i den omhandlede Retning. Kongen sender ham da Afskrift af den under 20de Juli ratificerede Alliancetraktat med Frankrig af 10 s. M. samt af den dertil hørende hemmelige Konventions Bestemmelser, „hvilke“, som Kongen siger, „i Særdeleshed kunne være af Vigtighed for Dem at kjende i Deres nuhavende Virkekreds“. Det, der fornemmelig havde Betydning for Prinsen, var Bestemmelsen i Konventionens Punkt 1 om, at Korpset skulde staa til fuld Raadighed for Napoleon, der kunde føre det hen, hvor han vilde, selv til Weichselen, naar Holsten, Slesvig og Jylland ikke vare truede. Kongen tilføjer derhos, at, hvor vel man fra fransk Side ønskede, at Auxiliærkorpset ufortøvet stillede til Davouts Disposition, „saa have Vi dog villet, at saa længe som Vaabenstilstanden varer, bør det beholde sin nuhavende Stilling, dels for ej at bevirke Krigen med Sverig tidligere end Vaabenstilstandens Udløb, dels for at dække Holsten og de øvrige Provinser. Derimod kunne Vi intet have imod, at Prinsen af Eckmühl forlægger Auxiliærkorpset i det nuhavende Distrikt, hvor det maatte behage ham, eller foretager Forandringer i saa Henseende, naar samme kun ikke hindrer Korpset i at forsvare Landet“¹⁾ Endelig den 20de Avgust, 3 Dage efter Korpsets Opbrud, indfandt Generaladjutant Lindholm sig i Prinsens Hovedkvarter, medbringende nedenstaaende Aktstykke, dateret Frederiksberg Slot den 14de Avgust, hvilket Kongen selv kalder en „Instruktion“, og som derfor gengives in extenso:

„Omendskjønt Deres Erfaring aldeles er mig Borgen for, at De vist vil udføre Alt til Landets Vel, saa kræver dog Deres Posts Vigtighed at ansé samme fra flere Synspunkter.

De har at sørge for, at Alt er og holdes i komplet marchefærdig Stand. Jeg haaber, at alt, hvad jeg i den Henseende har befaleet, er Dem til Hænde kommen, samt at de Befalinger, som ere givne til forskjellige Avtoriteter, nøjagtigt udføres. Dersom noget skulde fejle, da beder jeg, at De paaminder Enhver om det Fornødne og underretter mig om det, De tror, at jeg kan afhjælpe, da det er mit Ønske, at Auxiliærkorpset ikke alene skal være et Mønster i alt, men at det skal bidrage til Hæder og Ære for Staten. At holde det bedste Venskab og Enighed med de Franske er saare vigtigt, og dette kan jeg ikke noksom anbefale Dem. De har ogsaa allerede set, hvad den gode Forstaaelse, der

¹⁾ H. P. 269/1813. H. P. 347/1813.

nu er, har virket, og den Agtelse, De har imellem de Franske, vil daglig tiltage, og dette vil for mig og Staten have de heldigste Følger.

Vores eneste Politik er paa indeværende Tid at holde os til Kejser Napoleon; ved ham kunne vi alene tvinge Sverig og hindre Rusland og Preussen fra deres onde Hensigter. Saa snart Kejser Napoleon har deklareret Krigen imod Sverig eller angriber, begynder jeg at agere mod de Svenske. Forinden kan jeg ikke gjøre det, da man ved en eventuel pludselig Kontinentalfred blev ene imod de Svenske, saa at de paa flere Steder kunde angribe mig og nu være farligere, da jeg er i Krig med England og ej haver en Flaade mere, som var Sverig en Torn i Øjnene.

Traktaten med Frankrig er saa fordelagtig, som Tid og Omstændigheder have tilladt det, men noget blottes mine Stater ved Auxiliærkorpsets Fremrykning, og dette kunde benyttes ved en Diversion af Fjenden i Holsten. Da nu De i et saadant Tilfælde bør agere derimod, saa er dette ogsaa berørt i Traktaten. Imidlertid tror jeg, at et rask Angreb paa de Svenske i Forening med de Franske vil tilintetgjøre alle Projekter, og dette vil ikke heller blive vanskeligt, siden Hovedmagten af Kronprinsen af Sverig forener sig i og om Berlin. Desuden har hverken Sverig eller England mange Tropper tilovers, som kunne forurolige mine Provinser; thi Sverig har mest Roteringsmandskab og Konskriberede hjemme, som man bruger, dels paa deres Kyster, dels mod Norge. England har sendt det, det endnu havde af disponible Tropper, til Pommern, og den store Armé, England har i Spanien, levner det intet betydeligt Troppekorps, som kan bruges udenfor dets Land. Det, som Modpartiet nu stoler paa, er Østerrig; men først synes det næppe, at man kan vente, at dette Lands Regering kunde handle med Bestemthed, efter at den har tabt Øjeblikket i forrige Vinter; thi den kunde da have tilsagt en varig Fred. Nu derimod er dette Land enklaveret af den franske Hær; dets Finanser ere slette, og ved at gaa imod Frankrig, er det dette Lands sande Ødelæggelse. Af disse anførte Grunde tror man, at det vil erklære sig neutralt; men Spørgsmaalet bliver, kan dette af Kejser Napoleon antages? Jeg tror, det er umuligt; det maa enten erklære sig for eller imod Napoleon, thi ingen kan taale denne Magt i Ryggen! I Kejser Napoleons Sted maatte man enten have Krig med Østerrig, eller tage en Arméafdeling af denne Magt med sig.

Jeg ønsker blot, at Krigen maa fortsætte; thi da vi ingen almindelig Fred kan erholde, saa ansér jeg Kontinentalfreden som skadelig; thi i dette Tilfælde vilde Sverig enten komme i Krig med mig og blive understøttet af England og vi ej have fransk Hjælp, eller Sverig vilde

spille under Dække med England og chikanere os, indtil en ny Kontinentalkrig begyndte igjen, hvorved det Hele da vilde begynde paa ny.

De vil, saa ofte som det blot er muligt, tilmelde mig alt, hvad der foregaar, hvilket De efter Omstændighederne enten sætter i eller uden Siffer.

Overbringeren af dette, Generaladjutant Lindholm, har Befaling at gaa til Prinsen af Eckmühl for at tale med ham om nogle anholdte danske Varer, samt at aftale med Dem, Prins Carl og Baron Holsten, om noget var at afgjøre, Søvæsenet betræffende.

Jeg slutter med de varmeste Ønsker for Dem og de Dem underordnede Troppers Held.

Deres hengivne Svoger og Ven

Frederik R.“

Som man ser, indeholder denne Instruktion ingen nærmere Angivelse af det Underordningsforhold, hvori Auxiliærkorpset og dets Chef var stillet til det af Marskalk Davout kommanderede 13de franske Armékorps. Heller ikke i Napoleons Ordre til Davout berøres dette Spørgsmaal, der dog ikke var uden Betydning under Hensyn til den ringe Tiltro, som Marskalken i Begyndelsen havde til de danske Befalingsmænd, og til den Tilbøjelighed til Indgriben i Enkeltheder i dansk Kommandoføring, som hans Generaler ved forskellige Lejligheder havde lagt for Dagen. Sagen ordnedes imidlertid efter Overenskomst mellem Davout og Prinsen paa en for Korpsets Selvstændighed og Selvfølelse tilfredsstillende Maade saaledes, at Afdelingerne, for saa vidt de ikke vare detacherede eller momentant underlagt franske Chefer, fik deres Operationsbefalinger m. v. direkte fra Prinsen efter Anmodning, Direktiv eller Ordre til denne fra Marskalken¹⁾.

Styrke, S sammensætning m. v. af det XIII. franske Armékorps.

De Tropper, hvormed Marskalk Davout i Slutningen af April og Begyndelsen af Maj Maaned paa ny bemestrede sig og besatte Landene ved Nedreelben, den saakaldte franske 32te „Territorialdivision“, hvis faste Punkter vare de gamle Hansestæder Hamburg, Lübeck, Bremen og da fortrinsvis førstnævnte By, hørte til Afdelinger dels af I. dels af II. franske Armékorps; men en fuldstændig forandret Tropefordeling fandt

¹⁾ Brev fra Overkvartermester, Major C. Bardenfleth af 13de Avg. 1813 (Aux. Private Breve).

Sted i Løbet af Juni Maaned, idet Afdelingerne af II. Korps da vendte tilbage under Kommando af deres tidligere Chef, Marskalk Victor, Hertug af Belluno, medens I. Korps overdroges til Generallieutenant Vandamme, hvorefter begge Korpser indlemmedes i den under Napoleons personlige Befaling staaende Hovedhær i Sachsen. I det Sted oprettedes der ved Udfyldning af Kadre i de tidligere 3dje, 40de og 50de Infanteridivisioner samt ved Formering af en let Kavaleribrigade et helt nyt Armékorps under Navn af det XIII., der fra Juli Maaned's Begyndelse at regne overtog Bevogtningen og Forsvaret af de paagjældende Landskaber, og som altsaa i Forbindelse med Auxiliærkorpset havde at løse de Op-gaver, der vare eller vilde blive stillede Davout. *Ordre de Bataille* for den bevægelige eller marchefærdige Del af dette Armékorps var i første Halvdel af August Maaned følgende:

Armeekorpskommando.

Marskalk L. N. Davout, Fyrste af Eckmühl. General en chef.

Brigadegeneral C. Baron de Laville. Stabschef.

Generallieutenant Wattier Grev de St. Alphonse. Højstkommanderende Kavaleriofficer ¹⁾.

Oberst Ourié. Højstkommanderende Artilleriofficer ²⁾.

Major Vinache. Højstkommanderende Ingenieurofficer.

Majorerne Zadera og Brosset, Kapitajnerne Lalo, }
 Chaupin, d'Houdetot og Lieutenant de Villeneuve. } Adjudanter.

3dje Division.

Stab: Generallieutenant O. Baron Loisson. Chef.

Oberst Lecouturier. Stabschef.

¹⁾ Nævnes ikke i den svenske Generalstabs: Meddelanden från Kgl. Krigsarkivet II. Anføres derimod hos: B. v. Quistorp III, 77 som Chef for det i Hamburg tilbageblevne Rytteri, men i Virkeligheden fulgte han Korpset paa Felttoget i Mecklenburg (Bloqueville: Le Maréchal Davout IV, 44 ff.), hvilket ogsaa andetsteds forudsættes hos B. v. Quistorp.

²⁾ I „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II. opføres Brigadegeneral Jouffroy som ældst Artilleriofficer. Det var han ganske vist ogsaa, men Generalen fulgte ikke med paa Felttoget i Mecklenburg, men blev tilligemed Ingenieurgeneralen, Baron de Ponthon, og flere højere Officerer og Embedsmænd tilbage i Hamburg for at bistaa Guvernøren, Generallieutenant T. Grev Hogendorp med Fæstningens fuldstændige Armering og Istandsættelse. (Bloqueville IV, 52).

Infanteribrigade: General Mielzynski. Chef.

15de lette Inf. Regiment paa 4 Batailloner.

44de Linie Inf. Regiment - 1 Bataillon¹⁾.

Infanteribrigade: General Grev Leclerc des Essart. Chef.

48de Linie Inf. Regiment paa 4 Batailloner.

108de Linie Inf. Regiment - 4 Batailloner.

Artilleri: 1 kjørende og 1 ridende 6 Pds Batteri paa i alt 10 Kanoner og 4 Haubitser.

40de Division.

Stab: Generallieutenant P. C. F. A. H. D. Baron Thiebault. Chef.

Oberst Bellangé. Stabschef.

Infanteribrigade: General Delcambre Baron de Champvert. Chef.

30te Linie Inf. Regiment paa 2 Batailloner.

111te Linie Inf. Regiment - 4 Batailloner²⁾.

Infanteribrigade: General Baron Gengoult. Chef.

61de Linie Inf. Regiment paa 4 Batailloner³⁾.

Artilleri: 2 kjørende 6 Pds. Batterier paa ialt 12 Kanoner og 4 Haubitser.

50de Division.

Stab: Generallieutenant Vichery. Chef.

Oberst Allains. Stabschef.

Infanteribrigade: General Romme⁴⁾. Chef.

3dje Linie Inf. Regiment paa 3 Batailloner.

105te Linie Inf. Regiment - 2 Batailloner.

Artilleri: 1 ridende Batteri paa 6 Kanoner⁵⁾.

30te lette Kavaleribrigade.

Stab: Brigadegeneral C. F. A. Baron Lallemand. Chef.

Kapitajn Carré. Adjudant.

-
- 1) Mazade: Correspondance du Maréchal Davout IV. I „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ og hos B. v. Quistorp opføres 2 Batailloner i Regimentet.
- 2) Aux. I. S. 33/1813. I „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ og hos B. v. Quistorp opføres Regimentet under Brigaden Gengoult.
- 3) Til Brigaden hørte 33te lette Inf. Regiment paa 2 Batailloner, men disse vare afgivne som Besætning i Stade, Cuxhaven og Forterne ved Weseren.
- 4) Navnet skrives ogsaa „Rome“.
- 5) Til Divisionen — den saakaldte Hamburg Division — hørte ogsaa Brigaderne Osten og Avril paa henholdsvis 7 og 5 Batailloner — men disse

Ridende Jægere: 28de franske Regiment paa 2 Eskadroner.
 Uhlaner: 17de lithauiske Regiment paa 3 Eskadroner ¹⁾).

Reserve Kavaleri- og Artilleri m. v.

3 Marcheeskadroner Kyrasserer.
 2 Fodbatterier paa ialt 12 12 Pds Kanoner og 4 Haubitser.
 1 Sapørkompagni, 4 Trainkompagnier.

Herefter bestod den bevægelige Del af XIII. Armékorps af 30 Batailloner, 8 Eskadroner, 7 Batterier med 52 Stk. Skyts paa c. 21000 Mand, og føjes hertil Auxiliærkorpset, udgjorde den Styrke, hvormed Marskalk Davout stod rede til at aabne Felttoget i Mecklenburg, ialt:

43 Batailloner, 18 Eskadroner og 92 Kanoner paa noget over 32000 Mand.

Beskaffenheden af Tropperne i det nydannede XIII. Armékorps var alt andet end tilfredsstillende. Omtrent Halvdelen af det Mandskab, hvormed Infanteridivisionernes Kadrer vare fyldte, hørte til Udskrevne af Aargangen 1813 og var højst i 19 Aars Alderen, Resten vare forlods Udskrevne af Aargangen 1814 og endnu 1 Aar yngre. De viste sig at være i Besiddelse af den den franske Nation ejendommelige Spænsthed og naturlige Anlæg for Soldatertjenesten, men de savnede heri saa godt som al Uddannelse og tillige paa Grund af deres Ungdom den fornødne legemlige Udholdenhed. De ringe Fordringer, som Napoleon, samtidig med at han hensynsløst paadrev Masseudskrivningen, stillede til Kampdygtigheden, nemlig at ingen Soldat maatte afmarchere til sit Korps, forinden han havde været en Maaned til Tjeneste, var bleven forsynet

vare kun til Dels mobile og forbleve tilligemed 1 ridende 3 Pds Batteri og 20 til Dels uberedne Eskadroner og forskjellige irregulære Tropper, Gendarmer, Matroser m. v. som Besætning i Hamburg. (B. v. Quistorp III, 77 ff.) Saavel hos C. Th. Sørensen: Kampen om Norge I, 272 som i „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, S. 7 gaas der ud fra, at 50de Division ogsaa rykkede i Marken med Brigaden Avril.

¹⁾ Kavaleribrigaden kom ikke til at optræde samlet under Lallemands Befaling, idet der strax ved Fjendtlighedernes Begyndelse udskiltes 1 Eskadron ridende Jægere og 1 Eskadron Uhlaner og senere flere Eskadroner af Brigaden for at indtræde i forskjellige kombinerede Kommandoer, som overdroges Lallemand og Wattier. Paa Grund af dette Forhold og støttet til Udtalelser i „Kampen om Norge“ har „Meddel. från Kgl. Krigsark. II“ troet (S. 7 og 46) at burde placere Regimenterne som Divisionsrytteri.

med Sko og havde faaet nogen Øvelse i Geværets Brug, vare end ikke opfyldte, og om de Udskrevnes Udseende siger et Øjevidne, at det opvækker „Medlidenhed“, et andet: „Hele det franske Infanteri bestaar af lutter svage, elendige Ynglinge paa 15—18 Aar“ ¹⁾. Udenfor Geledet syntes Lydighed, Mandstugt og Orden i Begyndelsen af Felttoget at have været de franske Infanterister ganske ukjendte Begreber, og værre end en Sværm Græshopper hærjede og plyndrede de i Kantonnementerne og lagde Landet øde, hvor de kom frem. Endnu daarligere paa Grund af den vanskelige Uddannelse stod det i Almindelighed til med Kavaleriet i den franske Hær, der af Mangel paa Heste jo næsten ganske savnede dette Vaaben. I XIII. Armékorps vare de 3 Kyrassereskadroner foreløbig ubrugelige foran Fronten, og af Kavaleribrigadens 5 Eskadroner vare de 2, de ridende Jægere, sammensatte af pur ungt Mandskab, medens derimod Polakkerne i de 3 Ublaneskadroner vare kraftige, smukke Folk og fortrinlige Ryttere, der havde gjort det russiske Felttog med. Ogsaa i Korpsets forholdsvis talrige og med godt Materiel udstyrede Artilleri fandtes der noget ældre, øvet Mandskab. Paa de saaledes berørte Svagheder, navnlig den menige Infanterists maadelige Tilstand, bødedes der imidlertid meget ved det vel ikke ret talrige, men helt igjennem dygtige, krigserfarne, til Dels fra Hærene i Spanien hjemkaldte Befalingspersonale af alle Grader, der dannede Rammerne, og af hvilket først og fremmest bør nævnes Korpsets Chef, den berømte Marskalk.

Davout, der i den første Halvdel af Felttoget 1813 indtil Vaabentilstanden i Pleischwitz 4de Juni havde spillet en Hovedrolle paa den nordlige Krigsskueplads saa vel ved sin Okkupation af Landene ved Nedreelben, hvis Besiddelse Napoleon tillagde den største Vægt ²⁾, som ved sin derpaa følgende geniale Omdannelse af Rigsstaden Hamburg til en fransk Vaabenplads af første Rang, og som, hvis Krigslykken ved Fjendtlighedernes forventede Udbrud fjøede Napoleon, skulde føre Overkommandoen over de franske Hærkorps'er i Nordtyskland og Preussen, var ved Vaabentilstandens Ophør medio Avgust med sit paa yderste venstre Fløj staaende dansk-franske Korps foreløbig henvist til Optræden af væsentlig demonstrativ Natur. Napoleon stod med sin Hovedstyrke i Sachsen med Dresden som Midtpunkt, kilet ind i Modstandernes Hære, der omgave ham i en stor Halvkreds paa Buen Berlin—Breslau—Prag. Paa den franske Hærs tilbagetrukne Fløje stod yderst til højre Vicekongen af

¹⁾ B. v. Quistorp I, 172 f. Brev fra Kapitajn Rømeling af 26de Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

²⁾ Correspondance de Napoléon XXV, 41 f. Bloqueville IV, 31.

Italien ved Isonzo, yderst til venstre, som anført, Davout ved Hamburg. Det var nu Napoleons Agt fra sin Opstilling paa den indre Linie at rette et kraftigt Slag mod den ene af de ham omklamrende Arme, medens han parerede mod den anden, og han valgte Berlin som Maal. Slaget skulde føres af Marskalk Oudinot, Hertug af Reggio, med IV., VII. og XII. Armékorps, c. 80000 Mand, og sekunderes af Davout og et ved Magdeburg mellemstaaende Korps paa c. 10000 Mand under General-lieutenant Girard. Efterhaanden som denne Plan modnedes hos Napoleon, udviklede han den for Davout og fremsatte de Direktiver, der i paa-kommende Tilfælde skulde tjene Davout som Rettesnor. Det første Brev er af 17. Juli ¹). Det anbefales deri Davout at indtage en saadan Stilling paa højre Elbbred foran Hamburg, at han med 20000 Mand dels kan modstaa et Angreb af en overlegen Fjende, dels kan true og fastholde denne saa længe, indtil Hæren, som Napoleon vil lade rykke mod Berlin, har taget Fjenden i Ryggen og skaffet Davout Luft til selv at gaa fremad. Den Davout her tiltænkte Rolle er absolut defensiv. I Brev af 24de Juli gaar Napoleon imidlertid et Skridt videre og udtaler Ønsket om, at Davout vil tage sin Opstilling saaledes, at det svenske Korps, og hvad fjendtligt der i øvrigt maatte være i Mecklenburg, holdes i Skak og forhindres fra at angribe Berliner-Hæren, samt at Davout er i Stand til at følge Fjendens Bevægelser eller angribe ham, hvis han maatte være svagere ²). I et langt Brev af 8de Avgust ³), hvoraf gjengives nedenstaaende Brudstykker, betones endnu stærkere Ønskeligheden af Davouts direkte og kraftige Medvirken. „Fjenden maa tvinges til“, siger Napoleon, „at lade et Korps paa 30000 Mand staa lige over for Dem. Det vil uden Tvivl ske, hvis han allerede 10de Avgust kan se, at De er forberedt paa at gribe Offensiven. Hvis De er den Overlegne, skal De ogsaa rykke frem; er Fjenden i Overtal, saa indtag en god Stilling til Dækning af Hamburg. — Forfølg Fjenden livligt, tru med at afskære Svenskerne fra Pommern og tving dem at vende tilbage dertil. De vil maaske indvende herimod, at Fjenden saa kan overskride Elben og hærje Landet. Derved er Intet at gjøre. Jeg holder Dem ikke for stærk nok paa Kavaleri til at kunne forhindre sligt . . . Jeg forlanger overhovedet ikke af Dem, at De skal forsvare hele Elben . . . 14 Dage efter Felt-togets Aabning vil Situationen være opklaret og Tidspunktet kommen til videre Anordninger Østerrig har erklæret sig imod os. Med

¹ Correspondance de Napoléon XXV, 490.

²) Correspondance de Napoléon XXV, 506.

³) Correspondance de Napoléon XXVI, 13.

hvormange Stridskræfter endogsaa de Forbundne herved øre voxede, befinder jeg mig dog i den Forfatning at kunne byde dem Braadden. Men De vil forstaa, at der hører Energi til, og hvis Deres Korps paa 30000 Mand bliver ndstykket eller overhovedet ikke opfylder sin Opgave, nemlig at holde et stort Antal Fjender i Skak, saa vil det kompromittere hele Stillingen Min Plan er som sagt, at Deres 30000 Mand og Hertugen af Reggios 80000 Mand, tilsammen 110000, skulle marchere paa Berlin; en Kolonne paa 6000 Mand forstærker fra Magdeburg denne Stridsmasse. Jeg antager, at Berlin vil være naaet i Løbet af 4 Dage, altsaa den 20de eller 21de Forholdene ere meget alvorlige. Den Rolle, jeg har tildelt Dem, kræver stor Daadkraft. Fremfor alt bør De i Tide true Deres Modstander, saa han ikke lader Dem upaaagtet og med fuld Kraft kaster sig over den mod Berlin fremtrængende Hærstyrke. Jeg gjentager endnu engang: Bryd frem fra Hamburg, saa snart Vaabenstilstanden er til Ende, med stor Opsigt.“ I samme Tone fortsættes den 12te Avgust ¹⁾: „Jeg har paalagt General Girard, der udmærkede sig saa meget ved Lützen og nu er helbredet for sine Saar, at gaa til Magdeburg. Han vil der have under sin Befaling for det første General Dabrovskis Division paa 8 polske Batailloner og 2 Kavaleriregimenter og for det andet en Division paa 9000 Mand af Magdeburgs Besætning. Denne General kan altsaa forene 15000 Mand imellem Berlin, Wittenberg og Magdeburg og dermed iværksætte Forbindelsen mellem Dem og Hertugen af Reggio Lad Dem ikke skuffe af svagere Kræfter, i Særdeleshed ikke af de mange Skrabsammenhobe, der ikke betyde noget. De vil forstaa, at dette Korps [Hertugen af Reggios], der kun staaar 3 Dagsmarcher fra Berlin, trykker stærkest paa Fjenden og derved muligvis trækker alle Kræfter paa sig. Forurolig derfor Fjenden i Flanken og søg Forening med Hertugen af Reggio i Retning af Berlin. Naar De fjærner Dem fra Hamburg, faar De sikker Forbindelse med Magdeburg. Udvikl den største Kraft i Deres Foretagender.“

Mod Sædvane er efter Bogstaven den napoleonske Stil i de 2 sidste af disse Befalinger ikke uangribelig i alle Punkter. Da Oudinot med sin større Styrke kun er 3 Dagsmarcher, Davout derimod med sin mindre 11 Dagsmarcher fjærnet fra Berlin, og Oudinot skal sætte sig i Bevægelse samme Dag som Davout, vil der ikke godt kunne blive Tale om Samvirken endsige om en Forening af de tvende Hærkorpser, forinden der paa en eller anden Maade har fundet en Afgjørelse Sted foran den preussiske Hovedstad. Men Aanden synes for Udenforstaaende klar. Napoleon vil

¹⁾ Correspondance de Napoléon XXVI, 29 og 32.

nu have Davout frem, saa langt som mulig. Han skal ikke som hidtil lægge Hovedvægten paa Hamburgs Forsvar, og hvad dermed staar i Forbindelse, men hensynsløst gaa mod Fjenden, hvor han træffer ham, og om fornødent basere sig paa Magdeburg i Steden for paa Hamburg.

Som det vil ses senere, havde Davout, den skarpeste Fortolker som den punktligste Iværksætter af sin beundrede Herre og Mesters Vilje, imidlertid ikke denne Opfattelse, og det maa indrømmes, at herimod ogsaa taler følgende Meddelelse fra Berthier, dateret 13de Avgust, hvori det bl. A. hedder: „Hvis han [Fjenden] er overlegen i Kræfter, og det ikke blot i Tal, men ogsaa ved sit Kavaleri [!], da skal De kun manøvrere imod ham paa Skrømt. Saa snart han bliver svagere, foruroliger og følger De ham. Deres Hovedopgave bliver at gaa frem i Retning mellem Berlin og Havet for at opnaa Forening med Hertugen af Reggio, kaste Svenskerne i Havet og undsætte Stettin“¹⁾.

Disse Forholdsregler vare de sidste, Davout modtog, idet et Brev, der forøvrigt ikke indeholdt noget nyt, fra Napoleon af 17de Avgust blev opsnappet. Begivenhederne paa de mere centralt liggende Dele af Krigsskuepladsen optog fra det Øjeblik af Napoleons Tanke fuldstændigt, og Davout var for Resten af Felttoget hele Aaret igjennem henvist til at føre Kampen efter sit eget Skjøn og Omdømme.

Styrke, S sammensætning m. v. af det fjendtlige Hærkorps Walmoden.

Midt i Marts Maaned 1813 vare Spidserne eller de forreste Sværme af den russiske Hærs højre Fløj, Kosakker og beredne Partigængere, der mere eller mindre vare underlagte daværende Oberst Tettenborn, langt forud for Hovedstyrken naaede til Elbens Munding og havde i de bortdragende Franskmænds Sted slaaet sig ned i Landene om Hamburg og Lübeck og i disse Byer selv, da Frederik VI ved sin kortsynede Iver for Hævdelsen af Neutraliteten havde undladt itide at sikre sig og Riget værdifulde Panter i de 2 gamle Hansestæder. Bag disse Rytterhorder og under deres Skjærm fik den vakte Frihedsbevægelse i Nordtyskland frodig Væxt, og i Hast dukkede fra By som fra Land den ene Legion, det ene Friskarekorps op efter det andet, forskjellige i S sammensætning, indbyrdes uafhængige, kun forenede i Hadet mod Napoleon. Nævnte tvende irregulære Troppegrupperinger, over hvilke Kejser Alexander i

¹⁾ Norvins: Portefeuille de 1813. II, 268.

April Maaned, da de Franske paa ny begyndte Offensiven, lod den lige i hans Tjeneste traadte østerrigske General Walmoden tage Befalingen, dannede Grundlaget for det Hærkorps, der stod lige overfor Davout. Det forstærkedes efterhaanden med flere russiske Tropper, med regulære preussiske, engelske og svenske Afdelinger og indlemmedes i Følge den af de mod Napoleon allierede Magter aftalte Felttogsplan, der endeligt vedtoges i Trachenberg 12te Juli, som højre Flankekorps i den af den svenske Kronprins kommanderede Nordarmé.

Korpsets *Ordre de Bataille* var i første Halvdel af Avgust Maaned følgende:

Korpskommando.

Generallieutenant L. G. T. Grev Walmoden-Gimborn. General en chef.
 Oberstlieutenant C. v. Clausewitz. Stabschef.
 Oberstlieutenant v. Phuel. Souschef.
 Oberstlieutenant F. Stülpnagel. 1ste Adjutant ¹⁾.

Avantgarde.

Stab: Generalmajor F. C. Baron Tettenborn. Chef.
 Kapitajn C. F. Grev Hahn-Neuhaus. Adjutant.
 Donske Kosakker. Regimentet Grebzwow II. } Tilsammen c. 1500
 — Komissarow I. } Ryttere under Avant-
 — Denissow VII. } gardechefens direkte
 — Sulin IX. } Kommando.
 Lützows Frikorps: Major L. A. W. Baron Lützwow. Chef.
 Major Petersdorff. Næstkommanderende.
 Infanteristyrke paa 3 Batailloner under Kapitajn Helmenstreit ²⁾.
 Kavaleristyrke paa 5 Eskadroner under Ritmester Bornstedt ³⁾.
^{1/2} Fodbatteri Fritze paa 5 Kanoner.
^{1/2} ridende Batteri Gärtner paa 3 Kanoner.
 Pommerske Jægere: 1 Bataillon under Kapitajn Reiche ⁴⁾.

¹⁾ Walmodens Hovedkvarter var overfyldt med Officerer — Repræsentanter ved utvivlsomt for de mange krigerske Afskygninger, der fandtes i hans Korps. Der var saaledes foruden de ovenfor nævnte ikke færre end 23 Officerer, nemlig 4 Oberstlieutenanter, 2 Majorer, 12 Kapitajner og Ritmestere og 5 Lieutenanter tjenstgjørende i Korpsets Stab.

²⁾ Bataillonscheferne vare Lieutenanter.

³⁾ Eskadronscheferne vare Lieutenanter.

⁴⁾ Jægerbataillonen Reiche, der afmarcherede fra Cöpenich 11te Avgust, indtraf faktisk først ved Avantgarden 19de Avgust i Hagenow.

Russisk-tyske Legion (Division).

- Stab: Generalmajor W. D. Ahrentsschildt. Chef.
 Ritmester Grev C. A. S. Wartensleben }
 Premierlieutenant H. Staff. } Adjudanter.
- 1ste Infanteribrigade: Major F. Natzmer. Chef.
 Legionens 1ste, 2den og 5te Bataillon ¹⁾).
- 2den Infanteribrigade: Oberstlieutenant W. G. F. Wardenburg. Chef.
 Legionens 3die, 4de og 6te Bataillon.

Engelsk-tyske Legion (Division) ²⁾.

- Stab: Generalmajor Lyon. Chef.
 Ritmester v. Krauchenberg. }
 Lieutenant Richter. } Adjudanter.
- Lette Infanteribrigade: Oberstlieutenant Martin. Chef.
 Bataillonerne Anhalt-Dessau, Lüneburg og Bremen-Verden.
^{1/2} Bataillon hannoveranske og russisk-tyske Jægere under Oberst
 Kielmansegge.
- Linie Infanteribrigade: Oberstlieutenant Halkett. Chef.
 Bataillonerne Benoit, Benningsen og Langrehr.
 Hanseatiske Batailloner Hamburg og Lübeck ³⁾).
- ^{1/2} Bataillon engelsk-tydsk Infanteri under Kapitajn Holtzermann.
- Artilleri: Hannoveransk Fodbatteri Wiering paa 6 Kanoner.

¹⁾ „I Kampen om Norge“ I, 276 saa vel som i „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 48 kaldes disse 3 Batailloner 1ste Infanteriregiment, de 3 følgende 2det Infanteriregiment. Betegnelsen „Regiment“ svarer ogsaa godt saa vel til Styrken som til Chefens Grad, men ligesom B. v. Quistorp III, 26 har man her betjent sig af Udtrykket „Brigade“, der svarer til Inddelingen af Styrken i den engelsk-tyske Legion. Det sandsynligste er forøvrigt, at der hverken har været tillagt den nævnte Infanterimasse Betegnelsen Regiment eller Brigade.

²⁾ I „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 48 kaldes den russisk-tyske og engelsk-tyske Legion tilsammen for „Hovedstyrken“. Der findes dog ikke for denne opført nogen særskilt Kommandør.

³⁾ Findes hos B. v. Quistorp III, 28 opført under den „hanseatiske Brigade“. Denne er dog vel næppe formeret før i September Maaned, da Oberst Witzleben overtager Kommandoen.

Svensk-mecklenburgske Division.

Stab: Generallieutenant E. G. E. Baron Vegesack. Chef.

Major v. Düben. Overadjutant.

Lieutenant Björcksten. Stabsadjutant ¹⁾.

5te svenske Infanteribrigade. Oberst Bergensträhle. Chef.

Jönköpings Regiment paa 3 Batailloner under Oberstlieutenant Hartmansdorff.

Kongens hvervede Regiment paa 1 Bataillon under Oberst Morman.

Søndre skaanske Regiment paa 1 Bataillon under Oberstlieutenant Ankarsvärd.

Smaalandske Dragonregiments Bataillon Stjerngranat ²⁾.

Svensk Kavaleri og Artilleri under Divisionschefen.

1 Eskadron Kjellmann af Mørnerske Husarregiment.

Skaanske Karabinierregiment Bennet paa 4 Eskadroner.

1 kjørende Batteri Elfving paa 6 Kanoner og 2 Haubitser.

Mecklenburgske Brigade: Generalmajor v. Fallois. Chef.

Grenader Gardebataillonen v. Both.

Musketerregimentet v. Fallois paa 3 Batailloner.

Frivillige Jægerbataillon v. Osten-Sacken,

Ridende Jægerregiment v. Müller paa 4 Eskadroner.

Fodbatteri v. Rhein paa 4 Kanoner ³⁾.

Preussiske Husarer: 2 Eskadroner under Major v. Schill.

Kavaleridivision.

Stab: Generalmajor F. W. C. Grev Dørnberg. Chef.

Oberstlieutenant F. Nostitz. Stabschef.

Ritmester C. Pflugh.

Lieutenant v. Byern.

} Adjutanter.

Husarer: 1ste russisk-tyske Regiment v. d. Goltz paa 4 Eskadroner.

2det — — v. Dohna „ 4 „

Engelsk-tyske — — Küper „ 5 „

¹⁾ Som saakaldte Stabsadjutanter vare endvidere følgende fremmede Officerer, nemlig Major Lützwow og Lieutenanterne Bülow og Stenglin tjenstgjørende i Divisionsstaben.

²⁾ Hos B v. Quistorp opføres under Brigaden tillige nedenstaaende svenske Kavaleri og Artilleri, men i „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 13 siges det udtrykkelig, at dette stod direkte under Divisionschefen.

³⁾ Hos B. v. Quistorp opføres kun 2 Kanoner, men Tallet her stemmer med Opgivelsen saavel i „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ som hos Boddien: „Die Mecklenburgischen freiwill. Jägerregimenter.“

Hannoveranske Regiment Lüneburg paa 3 Eskadroner
 — — — Bremen-Verden 1 Eskadron.
 Hanseatisk Kavaleri: Regimentet Arnim paa 8 Eskadroner ¹⁾.

Reserveartilleri.

Stab: Oberstlieutenant Mohnhaupt. Chef.
 Hanseatisk Artilleri ²⁾: Major v. Opstall. Chef.
 $\frac{1}{2}$ Fodbatteri Wertheim paa 4 Kanoner.
 $\frac{1}{2}$ ridende Batteri Spoomann paa 4 Kanoner.
 Russisk-tysk Artilleribrigade: Oberstlieutenant Mohnhaupt. Chef ³⁾.
 Ridende Batteri Scheele paa 8 Kanoner ⁴⁾.
 Ridende Batteri Tiedemann paa 8 Kanoner.
 Engelsk-tysk Artilleribrigade ⁵⁾: Major v. Brückmann. Chef.
 Ridende Batteri Sympher paa 6 Kanoner.
 Ridende Batteri Kuhlmann paa 6 Kanoner.
 Engelsk Raketbatteri Bogue ⁶⁾.

Korpset bestod derefter af 30 Batailloner, 39 Eskadroner, 4 Kosakregimenter, 60 Kanoner og 1 Raketbatteri, hvilket i Tal omtrentlig androg 18500 Mand Infanteri, 7000 Mand Kavaleri og 1500 Mand Artilleri, ialt c. 27000 Mand.

Tropperne vare under Vaabenstilstanden dislocerede dels umiddelbart bag, dels i længere Afstand fra den Demarkationslinie, der var bleven trukken paa Basis af Forpoststillingen 8de Juni og som for Korpsets

¹⁾ Ligeledes hos B. v. Quistorp III, 28 opført under den „hanseatiske Brigade“. I „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 48 findes under Kavaleridivisionen opført „Batteriet Schultz af den russisk-tyske Legion“ [?].

²⁾ Dette Artilleri er hos B. v. Quistorp III, 28 ligesom de øvrige hanseatiske Afdelinger opført under en særlig hanseatisk Brigade, der som tidligere bemærket dog først oprettedes i September.

³⁾ Oberstlieutenant Mohnhaupt synes ikke at have haft nogen Stedfortræder i Kommandoen over den russisk-tyske Artilleribrigade.

⁴⁾ Efter B. v. Quistorp II, 27. Batteriet findes imidlertid ikke nævnt hverken i „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II eller i „Meckl. freiwill. Jägerregimenter.“

⁵⁾ I Følge „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 12 ankom Artilleribrigaden, der landede ved Wismar, først til Korpset 23de Avgust.

⁶⁾ „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 50 har kun $\frac{1}{2}$ Raketbatteri, men der maa have været et helt, da $\frac{1}{2}$ Batteri under Bogue den 7de September, $\frac{1}{2}$ Batteri under Lieutenant Strangway den 27de September afgik fra Walmoden Korps til Nordarméen (B. v. Quistorp III, 27, Note).

Vedkommende gik fra Elben et Stykke vest for Lauenburg nordpaa omtrent følgende den gamle Lauenburg-Ratzeburg Landevej over Büchen, Gudow, Hollenbeck til Ratzeburg Sø og derfra langs den mecklenburgske Grænse til Dassau ved Travens Munding. Der var saaledes, da den for Davouts Korps fra Altengamm ved Elben udgaaende Demarkationslinie nordpaa fulgte Billefloden og den danske Grænse for derpaa umiddelbart øst om Lübeck at støde til Traven, et neutralt Belte, væsentlig omfattende de lauenburgske Lande, paa c. 3. Mils Brede imellem de stridende Parter. Walmodens Hovedkvarter var i Grabow i Mecklenburg.

Som det fremgaar af foranstaaende Ordre de Bataille, var det en broget Samling Krigere fra saa godt som alle Nordevropas Stater, Rusland, England, Sverig, Preussen og de nordtyske Østersølande, Hansestæderne indbefattede, over hvilken Walmoden havde Overbefalingen, ja i en enkelt Bataillon, sammensat af Fanger fra den franske Storarmé 1812, vare vel endog alle Nationer i Evropa repræsenterede, og med fuld Føje kunde Walmoden, hvad Sammensætningen angik, i en Henvendelse til Carl Johan om at faa en større Kjerne af regulære Tropper tildelt kalde sit Korps for „Militær Mosaik“. Med Hensyn til Troppernes Uddannelse og Udrustning, til Forsyningen med Train og Ordningen af Forplejningsvæsenet kunde den samme Betegnelse til Dels være træffende. Navnlig afgav de hanseatiske Tropper i saa Henseende et bedrøveligt Prøvekort. Heller ikke det saa stærkt besungne og berømte Lützowske Frikorps, der selv gjorde Fordring paa at høre til Avantgarden og mente at repræsentere Hærens „Poesi“, tilfredsstillede paa langt nær de materielle Krav, som Virkeligheden stillede. Korpset talte utvivlsomt mange raske Krigere i sin Midte, men ved sit af Mangel paa tilstrækkeligt og dueligt Befalingspersonale slapt kommanderede Infanteri, sit udressede Kavaleri og sit maadeligt udrustede og med Pjecer af forskellige Kalibre bestykkede Artilleri kom det under sin Optræden ikke sjældent til at bekræfte Rigtigheden af det gamle Udsagn, at ved slige løst sammensatte Troppeafdelinger er den saa ofte paaberaabte „Begejstring“ i Reglen nok stor i Cantonnementet, men mindre under Marchen og forsvunden ved det første fjendtlige Kanonskud. Naar Napoleon imidlertid under Henblik paa disse Forhold saa vel i det citerede Brev af 12te Avgust til Davout som ogsaa i det opsnappede af 17de s. M. karakteriserer en stor Del af Walmodens Tropper som noget Rak, Davout let ved det første Sammenstød eller efter et otte Dages Felttog vil kunne have jaget i et Musehul og sprængt fra hinanden, bliver det dog altid et Spørgsmaal, om Walmodens Korps i sin Helhed betragtet, var selve det franske XIII. Armékorps underlegent i Kampdygtighed. Korpsets Artilleri var det

ganske vist, saa vel hvad Kvalitet som Kvantitet angaar; Infanteriet var ikke saa godt kommanderet, men til Gjengjæld vare Walmodens Soldater gjennemgaaende langt mere udholdende og marchedygtige end Davouts unge Rekruter, og med Hensyn til Kavaleri, der under et Felttog som det forestaaende med sine uophørlige Rencontrekampe maatte spille en fremragende Rolle, var Walmoden jo sin Modstander langt overlegen. Desuden maa det bemærkes, at der fra en almindelig nedsættende Kritik af Walmodens Korps udtrykkelig maa undtages den 5te svenske Brigade og de øvrige under Vegesacks Befaling staaende svenske Afdelinger, der vel endnu, ligesom de danske Hjælpetropper, savnede Krigserfaring og kunde lide af forskjellig Brøst, men helt igjennem, saaledes som det var at vente af en Carl Johans Indsigt og Omtanke, vare forsynede med et talrigt og dygtigt Officerskorps og udstyrede paa en Maade, der gjorde dem skikkede til fjærnt fra deres Hjemstavn at paabegynde en længere Campagne. Det, der sikrede Davouts Overlegenhed over Walmoden skyldes i Virkeligheden alene det danske Auxiliærkorps.

Korpschefen, Generallieutenant Grev Walmoden var ligesom sine Modstandere, Marskalk Davout og Prins Frederik af Hessen, i den kraftige Alder af noget over 40 Aar. Han stammede oprindeligt fra Hannover, var beslægtet med den bekjendte Minister Stein, og overgik som anført fra østerrigsk til russisk Tjeneste for at overtage Kommandoen ved Nedre-Elben, hvilken Post krævede diplomatiske Evner. Samtidig tildelte den engelske Regering ham Generalsrang i den Tanke, at han senere med den russisk-tyske Legion vilde overgaa i hannoveransk Tjeneste. Valget af ham til denne særlige Stilling synes heldigt. Han skildres vel som mindre energisk og foretagsom, men tillige som en Mand, der var nøje kjendt med Tjenesten og dens Fordringer, var paapasselig og omsigtig og med Omhu tog sig af sit Hærkorps. Han havde fortrinlig Medhjælp i sin Stabschef, Oberstlieutenant Clausewitz, den senere saa berømte krigshistoriske Forfatter og Militærfilosof.

Walmodens Korps dannede som anført yderste højre Fløj af den i Preussen under Carl Johans Overkommando formerede „Nordarmé“, hvis øvrige Korps bestode af III. preussiske under Bülow, IV. preussiske under Tauentzin, et russisk under Wintzingerode og et svensk under Stedingk. Fra Carl Johans Hovedkvarter Demmin modtog Walmoden 9de Avgust sin Instruktion, hvis væsentligste Bestemmelser vare følgende ¹⁾:

¹⁾ Saa godt som ordret i Overensstemmelse med Gjengivelserne i „Kampen om Norge“, „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II og hos B. v. Quistorp.

„Deres Korps skal dække højre Fløj af den Armé, som jeg samler imellem Berlin og Brandenburg, og jagttage Nedreelben og de fjendtlige Tropper, som ere opstillede mellem Hamburg og Lübeck.

Saa snart jeg underretter Dem om, at Fjendtlighederne begynde, skal De søge at slaa de Tropper, som staa imellem Elben og Traven, eller dog tvinge dem til et slutte sig inde i Hamburg, Lübeck, Glückstadt og Rendsborg. Det stærke Kavaleri, som De har til Deres Raadighed, og Deres Kjendskab til dette Vaaben sætter Dem i Stand til at beherske det aabne Land og til at skyde Detachementer frem til det Indre af Holsten.

Hvis De skulde blive angreben af overlegne Kræfter og ikke tror at kunne modstaa dem, ønsker jeg, at De skal gaa tilbage uden Kamp. De skal i saa Tilfælde beordre General Vegesack til med 10000 Mand, hvoraf 2000 Mand Kavaleri, at dække Svensk-Pommern ved at tage Opstilling bag Recknitz, som han kan passere ved Ribnitz. Bliver General Vegesack der angreben af en overlegen Styrke, maa han ikke udsætte sig for et Nederlag, men skal trække sig tilbage under Stralsunds Kanoner til Brohovedet ved Dänholmen. Støttet af disse Fæstningsværker og en svensk Flaade og i Forbindelse med et i Stralsund staaende Korps paa 4000 Englændere og Svenske maa han være i Stand til at trodse en fjendtlig Hær paa 40000 Mand. Under denne Forudsætning, og hvis De ikke igjen kan befri Pommern, skal De søge at støtte Dem til mig

Lykkes det mig at gaa frem mod Luckau eller mod Wittenberg — Dessau, stilles det Dem frit, forudsat at De ikke har nogen stærk Fjende ligeoverfor Dem, at gaa over Elben og true Fjendens Forbindelseslinier. De skal dog altid lade General Vegesack blive staaende ved Steckenitz for at holde Besætningerne i Lübeck og Hamburg i Skak.“

Denne Ordre lod ikke noget tilbage at ønske i Retning af Tydelighed, men kraftig Modstandsevne hos det Walmodenske Korps var, som man ser, i væsentlig Grad bleven svækket ved Bestemmelsen om, at Vegesacks svensk-mecklenburgske Division paa et givet Tidspunkt, nemlig naar Walmoden var kommen paa Linien Wismar—Schwerin, skulde løsrives fra Korpset for at gaa til Stralsund. Allerede fra Vaabenstilstandens Begyndelse havde Divisionen saa at sige ligget paa Springet til at foretage denne excentrisk-tilbagegaaende Bevægelse, idet dens Afdelinger i Følge Carl Johans udtrykkelige Befaling vare blevne dislocerede stærkt bagud til højre om Greivismühlen, der ligger paa den store Hoveddrute langs Kysten: Wismar, Rostock, Stralsund. Det var nemlig Carl Johan,

der ved Overtagelsen af Kommandoen over Nordarméen ikke havde givet Afkald paa at fastholde sine specielle Planer mod Danmark-Norge, i højeste Grad om at gjøre, at de svenske Tropper, overalt hvor de optraadte paa Krigsskuepladsen, bleve skaanede og holdte tilbage saa meget som muligt, for at han kunde have dem intakte, naar Øjeblikket til Indrykning i Holsten var kommet. Et Nederlag af den svenske Armé var for ham det „Skrækkeligste“ og maatte for enhver Pris undgaas¹⁾. Denne Carl Johans lønlige Tanke var ikke undgaaet Napoleons omfattende Skarp-sindighed, og i Instruksen til Hertugen af Reggio af 13de Avgust²⁾ lader han Berthier skrive: . . . „Sandsynligvis vil Kronprinsen af Sverig, om hvem det siges, at han har Overbefalingen, skaane de svenske Tropper ganske særdeles . . .“, men Davout har næppe faaet en lignende Advis. Den kunde dog maaske have været af Betydning for ham ved hans Udkast til og Gjennemførelse af Operationsplanen i Felttogets 1ste Periode.

II. Fremrykning af Davouts fransk-danske Hærkorps til Schwerin.

(17de—23de Avgust).

Medens der ved Auxiliærkorpset gennem alle dets Kommandoled med Iver og Ihærdighed blev arbejdet paa Korpsets Uddannelse og Organisation, saa at det ved Vaabenstilstandens Ophør kunde staa saa kampberedt som muligt, havde Frederik af Hessen tillige i særlig Grad haft sin Opmærksomhed henvendt paa Tilvejebringelse af den Harmoni og gode Forstaaelse, som Frederik VI saa meget ønskede maatte finde Sted mellem de danske og franske Tropper. Saa vel Prinsens egne Breve som andre Beretninger fra Krigsskuepladsen lade ingen Tvivl tilbage om, at disse Bestræbelser lykkedes over al Forventning, og de 2 Napoleonsfester, der i Stedet for den 15de Avgust af Hensyn til de forestaaende Krigsbegivenheder afholdtes den 10de Avgust i Hamburg og Lübeck, bekræfte til Overflod dette³⁾. I Hamburg, hvor Guvernøren,

¹⁾ „B. v. Quistorp“ I, 29.

²⁾ Memoires de Saint-Cyr. IV, 255.

³⁾ Breve fra Major C. Bardenfleth og Avditer Bræstrup ved slesvigske Inf. Regiment henholdsvis af 13de Avg. og 6te Sept. 1813. (Aux. Private Breve).

Grev Hogendorp, præsiderede, og hvor 20000 Mand under fortrinlig Stemning spiste paa Voldene, var der af Danske fornemmelig kun højere Officerer til Stede, men i Lübeck, hvor Kommandanten, General Thiebault, stod for Ordningen, deltog alle de Tropper af Auxiliærkorpsets 2den Brigade, der paa nærværende Tidspunkt hørte til Lübecks Garnison, nemlig: slesvigske Infanteriregiment I og II, fynske Infanteriregiment I, jyske Regiment lette Dragoner og Batteriet Lohse, i Festlighederne¹⁾. Disse toge deres Begyndelse Aftenen forud med befalet Illumination af Lübecks Borgere, der averteredes ved 5 Kanonskud. Om Morgenen og senere paa Dagen afgaves der atter Kanonskud. Om Middagen var der stort Tedeum i Marie Kirke, hvor af danske Tropper slesvigske og fynske Grenaderkompagnier uuder Major Bechtolsheim og slesvigske Jægerkompagni under Kapitajn Pristroph dannede Æresvagterne, medens samtlige Musikkorps assisterede ved Symfonien. Derefter var der Parade med Revue-marche for Thiebault paa Exercerpladsen udenfor Burgthor. De danske Afdelinger tog fuldstændig Têten ved denne Lejlighed, endskjønt det i Lübeck garnisonerende 111te Regiment var en af de bedste franske Afdelinger, og de vakte beundrende Opsigt blandt de franske Officerer ved deres fortrinlige Pudsning, stramme Holdning og Marche i snorlige Geledder. Det store Festmaaltid for hele Garnisonen, der var meget overdaadigt, for Officerernes Vedkommende med indtil 60 Retter Mad, afholdtes udenfor Burgthor dels i den store Allé, der fører til Travemünde dels paa en i Nærheden liggende Runddel. Ved Officersbordene sad danske og franske Officerer blandede imellem hverandre; ved Mandskabsbordene spistes der kompagnivis, men de forskellige Underafdelinger af begge Korps vare ligeledes blandede mellem hverandre. Mandskabets Mad blev tilberedt i de respektive Kompagnikvarterer og derfra bragt ud paa Festpladsen. Hver Mand havde faaet udleveret dobbelt Ration for Dagen og desuden tildelt i Extralønning 10 L/ø til Drikkevarer og til Krydderi paa Maden. Paa Krudt skulde der derimod spares, og under Hensyn hertil blev Skaalen for Napoleon kun saluteret med 21 i Stedet for med 101 Skud, Skaalen for Frederik VI med 9 i Stedet for 27 Skud. Efter Middagen var der stor Lystighed og Dans for Soldaterne hele Natten paa forskellige Steder i Byen. Thiebault gav Bal for Officererne paa Operahuset²⁾.

1) Det 3 Pds. Batteri Lohse afmarcherede umiddelbart efter Festen til Rendsborg, og Batteriet Gønner rykkede i Stedet for ind i Lübeck.

2) Brigadebefaling af 9de Avg. 1813 (Aux.). Brev fra Avditer Bræstrup af 18de Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

Mellem den civile Befolkning og de franske Tropper lod den samme gode Forstaaelse sig ikke saa let tilvejebringe. Lige over for Befolkningen var Prinsens Ønske ikke i samme Grad Lov som indenfor hans Korps, mange af de holstenske Myndigheder vare desuden for nøje knyttede til deres Frænder paa den sydlige Elbbred, og endelig vare Franskmændene selv ofte hensynsløse i deres Optræden. Et slet Exempel i saa Henseende afgav Divisionen Loison faa Dage før Opbruddet. Denne Division rykkede i Følge Davouts Ordre af 11te Avgust den følgende Dag ud af Hamburg for at indtage et Cantonnement i Landsbyerne, der laa i Vinklen: Hamburg—Lübeck, Hamburg—Lauenburg Vejen, med Divisionskvarter i Kirchsteinbeck og fremskudte Forposter til Glinde. Det var udtrykkelig meddelt Prinsen af Hessen, at Divisionen under dette Cantonnement skulde have fuld Forplejning af de franske Magasiner, og at det kun var den øjeblikkelige Indkvartering, der skulde falde Beboerne til Last. Desuagtet havde Tropperne efter Udsagn, som viste sig troværdige, af 4 fra 4 forskellige Landsbyer til Prinsen den følgende Dag afsendte Talsmænd huseret, som om de vare faldne ind i Fjendeland. For at faa Brændsel til deres Madlavning havde de i Haverne omhugget Træer og Hække; Frugt- og Kjøkkenhaverne vare blevne fuldstændig udplyndrede, de omliggende Kornmarker nedtrampede og ødelagte. Prinsen lod strax igjennem sin Stabschef General Loison gjøre alvorlige Forestillinger i Anledning af det Passerede, paaviste det Uheldige i, at hans Tropper, der bleve modtagne som Venner, optraadte som Fjender og fremhævede for ham, at Kvarterværterne vare aldeles sagesløse i, at de ikke kunde skaffe de Indkvarterede Brændsel, eftersom de boede i en skovløs Egn og ikke havde faaet mindste Tilhold i saa Hensende. Maaske foranlediget ved denne Henvendelse gav Davout et Par Dage efter Ordre til, at Tropperne skulde bivakere, og at det paahvilede Beboerne at forsyne dem med Brændsel og Fourage, men at der herfor saa vel som for den Skade, Bivakeringen forvoldte, skulde gives Erstatning ¹⁾).

Den af Divisionen Loison den 12te Avgust saaledes paabegyndte Bevægelse henimod Grænsen for det nevtrale Territorium havde Davout ladet paabyde under Foregivende af, at Fjenden mulig kunde faa i Sinde at bryde Vaabenstilstanden, men i Virkeligheden for i Tide at henlede Opmærksomheden paa sig, saaledes som Napoleon havde foreskrevet. Det var Begyndelsen til Armékorpssets Koncentration. Samtidig — den 11te Avgust — havde Davout beordret Prinsen af Hessen til at evakuere det Terrain, som nu skulde overlades Loison, og efterhaanden samle sine

¹⁾ Aux. I. S. 27/1813. Aux. H. P. 13. Avg. 1813. Aux. I. S. 32/1813.

danske Tropper om Sick med Observation i Forbindelse med den franske Division ved langt fremskudt Rytteri af Vejene i østlig Retning. Den 13de og 14de Avgust gik Divisionen Vichery med de øvrige i Hamburg værende mobile franske Tropper frem til i Højde med Bergedorf og Winsen. Divisionen Loison og Kavaleribrigaden Lallemand gik den 15de til Witzhave, medens Thiebault samme Dag med sit fransk-danske Kommando paa 2 Kompagnier af slesvigske Infanteriregiment nær forlod Lübeck og Travemünde, for over Oldesloe den 16de at gaa til Wandsbeck, hvor Resten af Brigaden Delcambre samme Dag indtraf. Om Eftermiddagen marcherede Thiebault med sine franske Tropper til Bergedorf, Vichery til Glinde. Davout selv opslog den 15de om Aftenen sit Hovedkvarter i Ojendorf¹⁾.

For Auxiliærkorpsets Vedkommende vil de nærmere Enkeltheder ved Dislokationen og Koncentrationen den 15de og 16de Avgust til Dels fremgaa af følgende Korpsbefaling, dateret Wandsbeck den 15de Avgust:

1. Vaabenstilstanden er opsagt: den 17de begynder Fjendtlighederne. Alt giver os Haab om et sejrrikt Felttog, og jeg forlader mig paa den Tapperhed, det Mod og den Udholdenhed, der findes hos Tropperne i det danske Auxiliærkorps.

2. 1ste Bataillon Dronningen marcherer den 16de til Braak, Stellau og Stapelfeldt.

3. De Kompagnier af oldenborgske Infanteriregiment, der ere Altona, marchere den 16de til Stemwarde og Willinghusen.

4. Holstenske Ryttere trække sig den 16de sammen i Grossen See, Rausdorf og Papendorf; Staben forbliver i Langelohé; en Eskadron afgives foreløbigt til Avantgarden og forlægges til Grande og Trittau.

5. Batteriet Gerstenberg forlægges til Sick.

6. Den flyvende Park marcherer den 16de til Altona. Indtil dens Ankomst dertil forbliver Grenaderkompagniet [af oldenborgske Infanteriregiment] der for at besætte de højst nødvendige Vagtposter, der dog maa formindskes og indskrænkes saa meget som muligt²⁾.

7. Oberstlieutenant d'Aubert overtager Kommandoen over Auxiliærkorpsets Artilleri saa vel som over Parken, der tilligemed Bedækningen afgaar fra 1ste Brigade for at stilles umiddelbart under Oberstlieutenanten.

¹⁾ Ikke, som det siges i „Kampen om Norge“ den 12te, ejheller som hos B. v. Quistorp den 16de Avgust (Aux. I. S. 34/1813).

²⁾ Parken stod under Kommando af Premierlieutenant Wittrup af holstenske Artilleribataillon og var eskorteret af Jægerkompagniet Schou af Oldenborg III.

8. 2den Brigade marcherer fra Lübeck hertil og følger General Thiebaults Bevægelser; Infanteriet og Artilleriet forbliver i Nat ved Oldesloe og gaar i Morgen til Landsbyerne imellem Wandsbeck og Mejendorf. General Lasson tager Kvarter i Farmsen. Brigadens Kavaleri forbliver i Egnen om Oldesloe tilligemed 2 Kanoner af det kjørende Artilleri¹⁾.

9. Kommandantskabet i Bargtheide inddrages. Ritmester Nording de Witt begiver sig den 16de til Ojendorf og melder sig hos Prinsen af Eckmühl og General de Laville foreløbig som Ordonnansofficer, ligesom Kapitajn, Grev Løvendal sendes til det franske Hovedkvarter som Adjutant fra mig²⁾.

10. Saa snart Auxiliærkorpsets Fremmarche mod Fjenden begynder, støder det Kommando af holstenske Ryttere, der er i Reinbeck, til Regimentet.

11. Kavaleriet, Artilleriet og de andre Tropper, der have Heste, forsyne sig med Fourage for 2 Dage.

12. Fra den 19de maa der medbringes Brød for 10 Dage.

13. Naar Lejren ved Glinde afbrydes, skulle Teltene samles i Glinde Mølle, indtil Generalvognmesteren kan besørge dem til Hamburg³⁾.

14. 1ste Brigades Bagage samles ved Barsbüttel, 2den Brigades ved Wandsbeck og opkjøres saaledes, at de uden at spærre Vejen kunne marchere bort.

Brigaderne udgive de fornødne Befalinger om Bedækning i Overensstemmelse med Dagsbefalingen af Gaars Dato. Bønderne med Vogne og Forspandsheste maa forblive ved Tropperne endnu 24 Timer og Folkene forsynes med Levnedsmidler, Hestene med Fourage paa samme Maade som vore egne Tropper.

Saa snart Brigaderne have samlet de rekvirerede Heste og Vogne, hvilke først nu kunne tages i de nærmeste Landsbyer, opgive de strax Generalvognmesteren Tallet paa disse, og af hvilke Byer de ere tagne. Generalvognmesteren maa da strax meddele dette til de vedkommende Amter og sørge for, at denne Befordring kan blive afløst. Afløsningen maa finde Sted om Morgenen Kl. 6⁴⁾.

1) Som Dækning for dette var der afgivet 3dje Musketerkompagni af Holsten III.

2) Løvendal havde den 7de Avgust faaet Majors Karakter.

3) Hvor Guvernøren havde Ordre til at tage dem i Forvaring.

4) Om Eftermiddagen den 16de blev Hovedstyrken af 2den Brigade sammen-draget i Bivuak ved Hoisdorf i Højde med 1ste Brigade, der bivuakerede ved Grossen See. Samtidig forlagde Frederik af Hessen Korpskvarteret fra Wandsbeck til Sick; det herværende Batteri gik til Lütgensee.

Avantgarden sørger selv for sin Bagage, men opgiver Generalvognmesteren, hvor mange Heste der er taget og hvor fra, for at han kan meddele dette til de vedkommende Myndigheder.

15. De to Kompagnier og Artilleridetachementet i Travemünde forblive der¹⁾.

16. 2den Brigade forsyner sig fra Magasinet i Oldesloe med Fourage og Levnedsmidler saa vel for i Dag som i Morgen og Overmorgen. Ordonnatoren vil nærmere anvise Brigaden, hvor fra den efter Ankomsten hertil skal have Brød, Levnedsmidler og Fourage.

Jyske Dragoner skulle have deres Fornødenheder fra Oldesloe, hvis de ikke staa saa nær ved Lübeck, at det er lettere for dem at hente dem fra Lübeck.

17. Jyske Dragoner meddele Oberstlieutenant Wasmer alle de Efterretninger, de modtage, medens Regimentet selv modtager Efterretninger fra Major Späth. Paa Grund heraf ville saa vel Husarerne som Dragonerne forlægge nogle Ordonnanser til Oldesloe, hvilke stilles under Ritmester Carstens og forplejes af ham.

18. Jeg anbefaler alle Forposter den størst mulige Opmærksomhed; de maa saa vel gjensidigt understøtte hinanden som ved flittig Patrouillering sikre sig imod at blive afskaarne eller overrumplede. Angaaende Repleringen vil der blive givet Brigaderne og Avantgarden de fornødne specielle Ordre.

Frederik, Prins af Hessen.“

Herefter havde Marskalk Davouts bevægelige Stridskræfter den 16de om Eftermiddagen følgende Opstilling:

Auxiliærkorps:

Venstre Flankegarde Engelsted paa Ruten Oldesloe-Lübeck med
1 Eskadron i Stockelsdorf, 1 i Oldesloe og 2 Eskadroner samt
2 Kanoner Gönner og 3dje Musketerkompagni af Holsten III i
det mellemliggende Reinfeld.

Avantgarde Waldeck med Forposter fra Boden til Grande saaledes
opstillede: Slesvigske Jægerkorps II og 6te Husareskadron
imellem Boden og Oldesloe; holstenske Skarpskytterkorps II og
2den Husareskadron ved Eichede, Sprenge og Dwerkathen;

¹⁾ Kompagnierne Lützow og Munderloh af slesvigske Inf. Regiment; det 40 Mand stærke Artilleridetachment var afgivet af Batteriet Lohse, og stod under Befaling af Sekondlieutenant Krabbe. Den franske Bataillonschef Bias var Kommandant i Travemünde.

holstenske Skarpskytterkorps I og 1 Eskadron holstenske Ryttere ved Trittau og Grande; Batteriet Gerstenberg ved Lütgensee¹⁾.

1ste Brigade Schulenburg i Lejr og Bivuak ved Grossen See.

2den Brigade Lasson i Bivuak ved Hoisdorf.

Korpskvarter i Sick.

Division Loison } Ved Witzhave med Forposter fra Grande
Kavaleribrigade Lallemand } og syd paa.

Division Vichery ved Glinde.

Division Thiebault ved Bergedorf med højre Flankegarde Gengoult ved Winsen.

Hovedkvarter i Ojendorf²⁾.

General Walmoden havde paa sin Side i Overensstemmelse med de ham af Carl Johan givne Direktiver taget en Forsvarsstilling saaledes:

Division Vegesack ved Børzow og Greivismühlen, med Forposter fra Dassau og sydpaa.

Avantgarde Tettenborn paa Linien Ratzeburg—Lauenburg med Centralpunkt Büchen.

Kavaleridivision Dørnberg ved Zarrentin.

Division Ahrentsschildt imellem Gadebusch og Wittenburg.

Division Lyon mellem Wittenburg og Lübtheen.

Reserveartilleri Mohnhaupt } i Hagenow.

Hovedkvarter

17de Avgust.

Kl. 12 Midnat mellem den 16de og 17de Avgust udløb Vaabenstilstanden, og Davout agtede ikke at spille et Minut med at aabne Fjendtlighederne, men vilde strax ved gryende Dag lade stærke Rekognosceringskommandoer gaa frem mod Passene over Vandløbene Stecknitz og Delvenau, fornemmelig for at skaffe ham Fanger, gennem hvis Udsagn han kunde kontrollere Rigtigheden af det Billede, han havde dannet sig af Fjendens Opstilling og Styrke. Især var det ham magtpaaliggende at komme til Erkjendelse om, hvor vidt han af svenske Tropper havde det hele i Stralsund landede Armékorps eller kun den ene Division imod sig. Af Udfaldet af disse Rekognosceringer vilde han lade det være afhængig, om han burde foretrække den nordlige Fremrykningslinie, Mølln-Ratzeburg, eller den sydlige, Lauenburg-Boitzenburg, for at naa til det Punkt, han under alle Omstændigheder havde sat sig som sit første Maal: Schwerin.

¹⁾ Aux. H. P. 791/1813.

²⁾ Hovedkvarteret forlagdes den 16de om Aftenen til Witzhave.

Frederik af Hessen var den 16de om Formiddagen bleven indbudt til Frokost hos Marskalken i Ojendorf, og der blev her truffen nærmere Aftale angaaende de til den næste Dag paatænkte Rekognosceringer. Det blev bestemt, at disse skulde udgaa i 3 Hovedgrupper. Fra venstre Fløj: Jyske Dragoner i Forbindelse med 6te Husareskadron mod Lübeck—Krummesse; fra Centrum: et kombineret dansk-fransk Kommando paa 3 Batailloner, nemlig holstenske Skarpskytterkorps I. oldenborgske Infanteriregiment II samt Jægerkompagniet af IV og 1 Bataillon af 48de franske Infanteriregiment, 6 Eskadroner, nemlig holstenske Regiment Ryttere, 1 Eskadron af 28de franske Regiment ridende Jægere, 1 Eskadron af 17de lithauiske Regiment Uhlaner¹⁾, og Batteriet Gerstenberg, alt underlagt General Lallemand, mod Mølln; fra højre Fløj: fransk Infanteri og Artilleri af 40de Division, underlagt General Pecheux, mod Lauenburg.

Sammensætningen af det midterste Rekognosceringskommando med overvejende danske Afdelinger under en fransk Anfører frembyder særlig Interesse. Det er muligt, at Davout ved at foreslaa Prinsen af Hessen denne Ordning fornemmelig har haft de danske Officerers ringe Krigserfaring for Øje, muligt ogsaa, at han har benyttet Lejligheden til at skaffe den talentfulde og ansete Lallemand et Kommando, der svarede bedre til hans Evner end Føringen af den lille Kavaleribrigade, rimeligst maaske, at der er taget Hensyn til begge Dele i Forening. I hvert Tilfælde var den raske 28-aarige franske Ryttergeneral fra dette Tidspunkt og indtil Felttogets Slutning knyttet til de danske Vaaben som Fører for et kombineret Kommando af Størrelse og Sammensætning omtrent som det nævnte og blev sine danske Kammerater en kjær Vaabenfælle. „Avantgardebrigaden Lallemand“, saaledes som Kommandoet i det følgende vil blive betegnet, hørte i Reglen under Auxiliærkorpset, men stod til Tider ogsaa under de franske Divisioner, og var nærmest at ansé som den fælles Avantgarde for Davouts fransk-danske Korps, saa længe dette bestod. Til „Avantgardebrigaden Lallemand“ knyttedes i Virkeligheden fra samme Dag af ligeledes Oberst Waldeck, hvem den direkte Befaling over de danske Tropper i Rekognosceringskommandoet var bleven overdraget. I hans Fraværelse, som Frederik af Hessen næppe havde tænkt

¹⁾ Hos B. v. Quistorp II, 328, er Uhlaneskadronen ved en Forglemmelse ikke opført. Derimod er her rigtig angivet Jægerskadronen i Modsætning til i „Kampen om Norge“ I, 286 og i „Meddel. från Kgl. Krigsark“ II, 25 Note, hvor begge de franske Eskadroner kaldes polske Lansenerer. I sidstnævnte Værk er endvidere i Styrkeangivelsen fejlagtig medtaget oldenborgske Inf. Regiment IV.

sig vilde vare længere end et Par Dage, blev slesvigske Jægerkorps II med Undtagelse af 3dje Kompagni, Kapitajn Wegener, foreløbig underlagt Oberst Engelsted, medens holstenske Skarpskytter II, det nævnte Jægerkompagni og de 2 Husareskadroner stilledes under Major Berger, der afgav Kommandoen over sin Eskadron til Ritmester J. v. Qvalen. Ritmester E. Bennigsen overtog i Stedet for den syge Major Späth Befalingen over dennes Eskadron.

Paa venstre Fløj udgik Rekognosceringerne til befalet Tid. Hverken jyske Dragoner, hvis 3dje i Stockelsdorf kantonnerende Eskadron Guldberg gik til Lübeck og herfra sendte Patrouiller til Krummesse, eller 6te Husareskadron, der sydligere passerede Stecknitz ved Donnerschleuse, stødte imidlertid paa Fjenden, der slet ikke viste sig i Terrainet vest for Ratzeburg Sø, ejheller i Lübeck, hvilket Davout synes at have forudsat som givet¹⁾. Dragonerne, der efter Ordre i Lübeck udsprede Rygtet om, at hele Auxiliærkorpset var i Fremmarche mod Byen, indtog derpaa paa ny deres Cantonnementer, medens Husarerne foreløbig holdt Passet besat og derfra strejfedes videre i østlig Retning²⁾.

Det var bleven aftalt, at den midterste Rekognoscering skulde udgaa fra Grande, og her havde i den Anledning Waldecks egne Tropper, Forstærkningen af 1ste Brigade fra Grossen See og de franske Afdelinger forsamlet sig i en stor Bivuak den 16de om Aftenen. Det viste sig imidlertid, at en Del af denne Marche syd paa kunde have været sparet de danske Tropper; thi det var ikke lykkedes Lallemand i Løbet af Natten at faa den derværende Bro, som under Vaabensstilstanden havde været afbrudt, istandsat, og han maatte derfor marchere nord paa langs Billen for at naa Passet Hamfelde ved Trittau. Først c. Kl. 6 Formiddag passerede han her igjennem, men ikke med hele Styrken, idet han lod sin franske Bataillon og den ene franske Eskadron, 2 Kompagnier Oldenburg og 4 Kanoner af Batteriet Gerstenberg blive tilbage som Repli. Denne Forholdsregel, der mere vidnede om Forsigtighed end Dristighed hos Lallemand, men som maaske skyldtes mangelfuldt Kjendskab til Auxiliærkorpsets Forpoststilling, huede imidlertid, som rimeligt var, ikke Davout, og Marskalken gav, saa snart han var bleven vidende om det Passerede, strax Ordre til, at Replien skulde følge Lallemands Bevægelse mod Mølln. Til Støtte for Lallemand under en

¹⁾ Aux. I. S. 37/1813 og 43/1813. Meldinger af 17de Avg. 1813 fra Major Høgh-Guldberg til Frederik af Hessen (Aux).

²⁾ H. P. 782/1813 og Aux. I. S. 40/1813. I „Kampen om Norge“, I, 287 anføres fejlagtig, at jyske Dragoner forbleve i Lübeck.

eventuel forceret Retræte fik Prinsen af Hessen Anmodning om at lade en Bataillon besætte Passet, ligesom Davout forventede, at Auxiliærkorpset i paakommende Tilfælde vilde ile Generalen til Hjælp¹). Det ses ikke, hvilken Bataillon der blev sendt frem til Passet, der i hvert Tilfælde var bevogtet fra den foregaaende Dags Aften af Kompagniet Brockdorff af holstenske Skarpskytterkorps II. Da Replien marcherede frem, fulgte dette Kompagni ved en Misforstaaelse med. I øvrigt stødte Lallemand paa sin Fremmarche, under hvilken Uhlaneskadronen og 1ste Kompagni af holstenske Skarpskytter I dannede Fortroppen, ikke paa Fjenden før han naaede Mölln, som kun var besat af en Trop Kosakker. Der blev taget 3 af dem til Fange og gjort et Bytte af 18 Kosakheste. Fangerne udsagde, at der ved Büchen var oprettet en Lejr for c. 8000 Russere og Tyskere. Avantgardebrigaden, der havde tilbagelagt en Vejlængde af henved 4 Mil, gik derpaa i Bivuak ved Mölln. I sin Beretning til Davout om Dagens Begivenhed roste Lallemand meget de danske Tropper for deres Iver og gode Holdning²).

Paa højre Fløj blev Maalet for Rekognosceringen ikke naaet, idet General Pecheux lod sig standse af Lützows Korps i nogle foran Lauenburg opkastede Reduter og Løbegrave og ved Nattens Frembrud tog Stilling imellem Grünhof og Schnakenbeck.

18de Avgust.

For at bryde Modstanden ved Lauenburg gav Davout Ordre til at Thiebault med Resten af sin Division skulde gaa frem til Understøttelse af Pecheux, og tidlig paa Formiddagen indfandt Marskalken sig selv ved Grünhof for at overvære Avantgardens fornyede Angreb. Tettenborn trak imidlertid ogsaa Forstærkning til sig, og Dagen forløb uden Resultat. Først om Natten lykkedes det ved et kjækt Stormangreb af en Bataillon, der, efter Davouts Ordre og anført af hans Adjutant d'Houdetot, uden at løsne et Skud trængte igjennem Forskansningerne, at fordrive Fjenden og at faa Fodfæste paa Bakkerne øst for Lauenburg³).

Divisionen Loison havde støttet Thiebault ved en fremadgaaende Bevægelse indtil Schwarzenbeck, hvor Marcheforposter udstilledes, og

¹) Aux. I. S. 39/1813. Oberst Waldecks Dagbog (Aux. H. P.).

²) Aux. I. S. 43/1813. K. V. ad 1178/1814. Høegh: Vertraute Mittheilungen S. 44.

³) Mdm. de Bloqueville IV, 43. Brev fra Davout til Frederik af Hessen af 19de Avgust (Aux. I. S. 46/1813).

Lallemand havde dækket hans Bevægelse ved en Flankemarche til højre over sidstnævnte By til Müssen¹). Den sidste Del af Marchen, der i det Hele var noget over 4 Mil, og under hvilken holstenske Ryttere havde Têten, skete under let Blænkring med Fjenden. I Müssen gik Brigaden i Bivuaek og udstillede Forposter mod Büchen²).

Auxiliærkorpsets Hovedstyrke ligesom Divisionen Vichery skulde derimod forblive i deres Stillinger Dagen over. Det var foreskrevet Divisionen, at den af al Kraft skulde understøtte Korpset, hvis dette blev angrebet af Fjenden over Lübeck, og Vichery gav strax Prinsen af Hessen Underretning herom i et forbindtligt Brev, overbragt af en Kapitajn Manuel, som ønskedes attacheret Korpsstaben for at kunne bringe Divisionen hurtig Meddelelse om, hvad der maatte forefalde. Det var Auxiliærkorpset særlig foreskrevet, at det skulde holde alt parat til hurtig Udrykning; det gjaldt om at vogte Adgangene fra Trittau og Lübeck, og det var Marskalken magtpaaliggende hurtigst muligt at faa at vide, om Fjenden, i Særdeleshed svenske Tropper i større Styrke, rykkede ind i sidstnævnte By. Denne, gjentagne Gange fra det franske Hovedkvarter udtalte Frygt for, at der skulde ske noget fra Lübeck, som man for 2 Dage siden unødigt havde ladet rømme, foranledigede efter al Sandsynlighed, at Prinsen, strængt taget imod sin Ordre, bestemte sig til at hugge Knuden over paa den Maade, at han tidlig paa Morgenstunden gav Oberst Engelsted Ordre til med den samlede Flankegarde, jyske Regiment lette Dragoner, Musketerkompagniet af Holsten III og 2 Kanoner af Batteriet Gønner, at rykke ind i Byen, sætte sig fast og forskanse sig der, og ved udstillede Forposter bevogte Vejene, fornemmelig i østlig Retning mod Schlutup og Brandenbaum. Til Støtte for Engelsteds Marche og som Soutien for ham i højre Flanke fremsendte Prinsen fra Schönberg og Eichheden Jægerkompagniet Wegener, 1 Kompagni af holstenske Skarpskytterkorps II og 1 Deling Husarer under Befaling af Kapitajn Wegener over Krummesse til Egnen umiddelbart syd for Lübeck.

Den hele Bevægelse skete uden at møde nogen Forhindring fra Fjendens Side. Oberst Engelsted indberettede den 18de om Aftenen og næste

¹) Aux. I. S. 45/1813. Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). I „Kampen om Norge“ 1,288 angives det fejlagtig, at Divisionen Loison ligeledes gik til Müssen.

²) Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). Hos B. v. Quistorp II, 330 er det antaget, at en stærk Fortrop under Waldeck samme Dag blev frem sendt til Pötrau, men denne Fortrop, eller rettere højre Sidetrop, thi Lallemand gik fra Müssen over Nüssau, udsendtes først næste Dag.

Morgen tidlig fra Lübeck, at der ikke mellem denne By og Grünau var truffet Fjender, og at hans udsendte Rekognoscerings- og Forpostkommandoer under Ritmester v. d. Recke og Lieutenanterne Warnicke og Wandal først havde set noget til disse ved Selmsdorf og Palingen, hvor der stod Feltvagter af mecklenburgske ridende Jægere og preussiske Husarer. Imellem Selmsdorf og Schönberg fandtes der en Lejr, men dens Størrelse og Beskaffenhed kunde paa Grund af Mørket ikke nærmere angives. Han tilføjede, at Rygtet om, at en dansk Division skulde rykke ind i Lübeck, var bleven saa almindelig der, at Indkvarteringskommissionen havde indfundet sig hos ham for at faa nærmere Opgivelse om denne Divisions Styrke. Kapitajn Wegener paa sin Side meldte fra Krummesse, ligeledes den 18de om Aftenen og 19de Morgen, at han ikke havde truffet Fjender vest for Wackenitz og Ratzeburg Sø imellem Grünau og Einhusen, beliggende $\frac{1}{4}$ Mil nord for Ratzeburg, men at der efter Landboernes Udsagn i sidstnævnte By skulde findes Kosakker og blaat uniformeret Infanteri, formentlig Preussere. Wegener, der ved sine Patrouiller hele Tiden havde været i Forbindelse med Engelsted, og hvis Mandskab, inden det atter naaede sit Udgangspunkt Schönberg, vilde have tilbagelagt henved 10 Mil, greb samtidig Lejligheden til at forestille Prinsen, at den for Jægerkorpsets Mandskab i Stedet for Tornyster reglementerede „Skydetaske“ — den Grævlingeskinds Jagttaske — var en meget uheldig Udrustningsgjenstand, særlig for lette Tropper, idet Soldatens Bryst ved Bæremaaden blev uforholdsmæssig stærkt trykket. Hans eget Kompagni havde af den Grund faaet flere Syge, og det vilde have været ham umuligt at fuldføre Marchen, hvis han ikke havde rekvireret Vogn til Taskernes Transport¹⁾.

19de Avgust.

Med Undtagelse af Divisionen Thiebault, der skulde blive staaende i sin vundne Stilling øst for Lauenburg, vare de fleste Afdelinger af Davouts Hærkorps mere eller mindre i fremadgaaende Bevægelse den næste Dag.

Avantgardebrigaden Lallemand, hvis Maal var Büchen, gjorde fra den tidlige Morgenstund Begyndelsen. Lallemand, der paa dette Tidspunkt ikke var vidende om, at Lauenburg var taget, detacherede Waldeck med 3 Kompagnier holstenske Skarpskytter I, 1 fransk Voltigeurkompagni, den franske Eskadron ridende Jægere og 2 Kanoner af Batteriet Gersten-

¹⁾ Aux. I. S. 43/1813. H. P. 784/1813. Meldinger fra Oberst Engelsted og Kapitajn Wegener af 18de og 19de Avg. 1813 til Frederik af Hessen (Aux).

berg til Pötrau som højre Sidedækning, og gik selv med Hovedstyrken over Nüssau. I Têten af Avantgardebrigaden marcherede Kompagnierne Brockdorff af holstenske Skarpskytterkorps II og Cornelisen med Jægerne af Oldenburg IV. Da disse Kompagnier nærmede sig Delvenau, over hvilken Broen var afbrudt, bleve de stærkt beskydte, dels af Artilleri, som havde taget Stilling paa den højtliggende Kirkegaard i Büchen, dels af Kosakker, der som afsiddet Rytteri havde besat Byen. Fjenden, man her havde imod sig, var kun en Arrieregarde, thi Resten af Tottenborns herværende Styrke var paa Efterretning om Lauenburgs Indtagelse gaaet tilbage mod Gresse, men Lallemand, der var uvidende herom, ventede stærk Modstand. Han lod de danske Fordækningskompagniers Ildlinie forstærke med et fransk Voltigeurkompagni og med først 2, senere 3 Kanoner. Sekondlieutenant Müller kjørte med de 2 Kanoner op paa Vejen c. 150 Skridt fra Byen og beskød de bag Hegnene og i Husene staaende fjendtlige Skytter, medens de 3 Kanoner under Premierlieutenant Heltzen placeredes ud til Siden paa en Eng. Denne Udvikling nødte snart Kosakkerne og Lützows Artilleri til at fortrække, og de fulgtes paa Vej af Skyttekompagnierne, der ikke ventede med at passere Aaen til Broen var retableret. De franske Voltigeurer og oldenborgske Jægere med Premierlieutenant Hennings i Spidsen gik først over ved Hjælp af sammenbundne Stiger og Bjælker, og holstenske Skarpskytter færgedes derefter over paa nogle Baade, som Fjenden havde samlet paa den østre Bred. Kompagnierne forfulgte Fjenden indtil Schwanheide, hvor de standsedes af det Lützowske Rytteri. Den raske lille Kamp forhøjede den gode Stemning, der alt var indtraadt i Avantgardebrigaden, og Batteriet Gerstenberg erhvervede sig her Grundlaget for sit under Resten af Felttoget saa smukt bevarede Ry, hvortil den Omstændighed ikke lidet bidrog, at Batterichefen selv saaredes, men desuagtet vedblev at føre Kommandoen. 2 Saarede, en Jæger og en Stykkusk og 1 dræbt Hest var i øvrigt det eneste Tab. Broen over Delvenau blev først efter 4 Timers Arbejde istandsat og passabel for Hovedstyrken, som derpaa tilligemed det fra Pötrau rappellerede Detachment Waldeck gik i Bivuak i Büchen¹⁾. Holstenske Skarpskytterkorps I og 2 Kompagnier Oldenburg II overtog Bevogtningen i Fronten, medens der til Observation i højre Flanke om Aftenen udsendtes til Niebuhr Sluse et Kommando, bestaaende af 2 Kompagnier Oldenburg II, Kompagniet Brockdorff af holstenske Skarpskytter II og

¹⁾ Rapport fra Kapitajn Cornelisen til Oberst Waldeck. Dcbr. 1813 (Aux). Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). „Vertraute Mittheilungen“ S. 45.

Eskadronen Düring af holstenske Ryttere under Befaling af Major Ahlefeldt-Dehn af oldenborgske Regiment. Kommandoet, der gik over Pötrau, indtraf næste Morgen i Bivuaken.

Divisionen Loison brød op fra Schwarzenbeck til samme Tid som Avantgardebrigaden fra Müssen og fulgte dennes Vej til Büchen. Divisionen Vichery gik til Lauenburg.

Om Auxiliærkorpsets Forhold indløb der 2 Meddelelser, først fra Davouts Stabschef, dernæst fra Marskalken selv. Stabschefen anmodede Korpset om i Løbet af Dagen med dets Hovedstyrke at ville indtage 3dje Divisions Stilling i Schwarzenbeck og anbefalede indstændigt, at der holdtes et Partigængerkorps af Ryttere paa Hamburg-Lübeck Landevej med Observation af sidstnævnte By. Marskalken berørte det samme Skræmmebillede, men saa dog nu ret lyst derpaa, idet han bemærkede, at under den nuværende Situation kunde en Bevægelse mod Lübeck let blive kompromitterende for Fjenden. En anden mindre Uoverensstemmelse, men som fik Betydning for Korpset, mellem Stabschefens og Marskalkens Udtalelser var den, at den første havde tilsagt Major Bardenfleth, at General Lallemand fra den 20de skulde indgaa under Auxiliærkorpset, medens Marskalken skrev til Prinsen, at han den 21de paa sin Rute vilde finde Generalen „avec son avantgarde, qui sera laissée à votre disposition, et qui réunira les troupes danoises qu'il a gardées depuis sa reconnaissance“¹⁾.

Der blev stor Jubel i Korpsets Bivuaker, da der kom Ordre om Opbrud. Det havde regnet saa godt som uophørlig fra den Dag af, da 2den Brigade forlod Lübeck, man havde kun ringe Skjærm mod Vind og Vejr, og Bivuakpladsene begyndte at ligne smaa Søer. Rygter om Avantgardebataillonernes raske Soldaterliv og Færden gennem de skjønne lauenburgske Skovegne forhøjede Ønsket om at forlade de træløse Marker ved Sick. Hen paa Eftermiddagen brød begge Brigader op og marcherede over Trittau, Hamfelde gennem Sachsenwald til Schwarzenbeck, hvor de gik i Bivuak, Prinsen af Hessen med Stab blev indkvarteret paa Slottet af samme Navn. Af Korpsets Forpostafdelinger bleve tidligere paa Dagen begge Husareskadronerne, de 3 Kompagnier holstenske Skarpskytter II samt Kompagniet Wegener af slesvigske Jægerkorps II under Befaling af Major Berger foreløbig sammendragne i Sandesneben til Dækning og Observation, medens Resten af slesvigske Jægerkorps II afmarcherede til Lübeck. Oberst Engelsted havde Ordre til, saa snart Bataillonen ankom, at lade 2 Eskadroner af sit Regiment samt de 2 Kanoner af Batteriet

¹⁾ Aux. I. S. 45 og 46/1813.

Gönner tage Stilling ved Wesloe med fremskudt Piket til Schlutup, hvor til der hidtil havde været patrouilleret, medens de 2 andre Eskadroner samt Musketerkompagniet af Holsten III skulde afløse Major Berger, dog saaledes at Kommandoet tog Post ved Labenz, hvorefter Berger med sit Kommando skulde melde sig til Hovedstyrken i Schwarzenbeck. Under jyske Dragoners Fremrykning til Schlutup vexlede Fortroppen under Lieutenant Ursin Skud med fjendtlige Vedetter ved Lauen og kastede dem tilbage til Selmsdorf. Der indfandt sig herfra en Parlamentær, der angav at være afsendt fra Oberst Müller, Kommandør for Avantgarden af en mecklenburgsk Division, for at fremføre, at Divisionen ingen Underretning havde om Vaabenstilstandens Ophør¹).

Sent paa Aftenen havde Davouts Armékorps følgende Opstilling:

Auxiliærkorps:

Venstre Flankegarde Engelsted paa Ruten Lübeck-Schlutup.

Detachment Berger ved Sandesneben.

Hovedstyrke }
Korpskvarter } i Schwarzenbeck.

Avantgardebrigade Lallemand }
Division Loison } i Büchen.

Division Thiebault ved Horst og Rensdorf med Flankegarde Gengoult ved Garlstorf.

Division Vichery ved Glinde.

Hovedkvarter i Lauenburg.

Paa Fjendens Side var Opstillingen spaltet i 2 Fløje, hvoraf den højre, den svensk-mecklenburgske Division, havde samme Stilling som den 16de Avgust med Greivismühlen som Centralpunkt, medens venstre Fløj, Walmodens øvrige Tropper, stod koncentreret i 2 Linier, den forreste bag Floden Schall fra Zarrentin til Vellahn med Forposter foran Floden, den bageste imellem Wittenburg og Hagenow. Korpskvarter sidstnævnte Sted.

20de—23de Avgust.

Fra det Øjeblik af, den 20de om Morgenen, da Davout var bleven Herre over Delvenau-Linien, kunde Terrainet ikke frembyde særlige

¹) Rapport fra Frederik af Hessen til Frederik VI. af 19de Avg. (H. P. 787/1813). Melding fra Oberst Engelsted til Frederik af Hessen af 19de Avg. 1813 (Aux.). Brev fra Avditor Bræstrup af 6te Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

Hindringer for hans Fremmarche mod Schwerin, om hvilken han nu giver Napoleon Melding. Af denne og flere Udtalelser erfarer man tillige, at Marskalken gennem de foregaaende Dages Rekognosceringer havde formaaet at danne sig et temmelig rigtigt Billede af sin Modstander, idet han dog anslog dennes Styrke noget for højt, sin egen næsten jævnbyrdig, og ikke ganske var paa det Klare med Opstillingen af Divisionen Vegesack og med den bag dennes Ryg ved Wismar landende engelsk-tyske Artilleribrigade. Som Hovedfremrykningslinie til Schwerin bestemte han sig for Ruten Lauenburg-Zarensdorf-Wittenburg, og han befalede, at det store Train af samtlige Hærled skulde dirigeres over Lauenburg¹⁾.

Divisionen Thiebault med sin højre Flankegærde gik frem 1 Mils Vej til i Højde med Schwartau, hvor Davout tog Kvarter; Reserve-divisionen Vichery naaede frem til i Nærheden af Lauenburg; Divisionen Loison gik til Gresse.

Avantgardebrigaden Lallemand skulde gaa til Schwanheide og her melde sig til Prinsen af Hessen. Denne Ordre skal imidlertid ikke være naaet Generalen, idet Ordonnansen havde forvildet sig, og da Loison passerede Schwanheide, fulgte Lallemand med til Gresse og deltog personlig i Spidsen for holstenske Regiment Ryttere i en af Loison befalet Rekognoscering udover Boitzeffoden. Efter Rekognosceringen, der gav til Resultat, at den fjendtlige Forpostlinie var ved Schallfloden, gik holstenske Ryttere tilbage i Bivuaek ved Schwanheide, medens Resten af Brigaden forblev ved Gresse. Laville gjorde en Slags Undskyldning, fordi Lallemand ikke havde sluttet sig til Korpset, og siger, at dennes Brigade nu skal være Mellemed mellem Divisionen Loison og Auxiliærkorpset, men heller ikke dette skete²⁾.

Frederik af Hessen marcherede med stærke Patrouiller i venstre Flanke over Müssen og Büchen til Schwanheide, ialt 2¹/₂ Mil. Uagtet Korpset havde 3 Brigader foran sig paa samme Rute, var det dog paa den sidste Del af Marchen gennem den store Slette mellem Büchen og Schwanheide

1) Correspondance du Maréchal Davout IV, 269. Aux. I. S. 50/1813.

2) Aux. I. S. 54/1813. Breve fra Major Løvendal, Avditer Bræstrup og Kapitajn Scholten henholdsvis af 20de, 21de og 27de Avg. 1813. Waldecks Dagbog. (Aux. Private Breve). Som man ser, har Avantgardebrigadens Forhold været noget anderledes end antaget i „Kampen om Norge“ I, 292. Det skal tilføjes, at Historien om den forvildede Ordonnans herefter maa anses lidet trolig, om end Laville selv meddeler den. Det Sandsynlige er, at det har været Loison, der i høj Grad havde Davouts Øre, konvenabelt at beholde Lallemand under sig, og at han maaske endog havde Tilladelse hertil af Davout, uagtet denne havde meddelt Frederik af Hessen, at Lallemand vilde melde sig den 21de Avgust.

omsværmet af smaa Kosakhobe. Efter Ordre efterlod Korpset en stærk Postering, bestaaende af III og IV Bataillon Holsten og 4 Kanoner under Oberstlieutenant Molkte i Büchen til Bevogtning af det derværende Bropas, der barrikeredes. Paa Korpsets yderste venstre Fløj forblev Engelsted staaende med sine Posteringer i Lübeck og øst og syd for denne By, medens Berger med sit Kommando slog ind paa Ruten Mølln-Gallin for at slutte sig til Korpset, som han ikke kunde naa ved Schwarzenbeck.

Det var tilladt Korpset, der for Davout havde fremhævet Umuligheden af at skaffe den befalede 10 Dages Proviant tilveje, under Marchen at tage Kvæg og Levnedsmidler af enhver Slags i de Egne, hvor igjennem det marcherede, mod at give vedkommende Kommuner Kvittering og Anvisning paa Betaling af den franske Kasse. Denne Tilladelse havde dog ikke stor Værdi, thi fra Schwarzenbeck af var det ellers saa frugtbare Landskab bogstavelig som en Ørk, lige blottet for Mennesker som for Dyr og Plantevæxt — hvad Kosakkerne og den dem forfølgende Lallemandske Brigade havde levnet, var bleven fortæret og ødelagt af Divisionen Loisons graadige Tropper¹⁾. Under disse Omstændigheder skjønnede Frederik af Hessen, hvem det i øvrigt Dagen efter fra det franske Hovedkvarter tilsagdes, at der for hans Korps vilde blive udskrevet 25000 Fouragerationer i Lauenburg og 30000 Portioner Brød, Kjød og Brændevin i Boitzenburg samt udbetalt 10000 Frcs. i Penge, det rettest skyndsomst paa egen Haand at oprette et Forplejningsmagasin foreløbig i Schwarzenbeck, som kunde forsynes fra Hovedmagasinerne i Holsten. Da Prinsen imidlertid heller ikke indenfor Operationsbæltet kunde skaffe Vogne til Levnedsmidlernes Transport, eftersom alle Kjøretøjer vare beslaglagte af de franske Divisioner, maatte han herom tilskrive Frederik VI, der strax paalagde Overretten i Glückstadt at lade tilkjendegive, at paa Prinsens „Rekvisition eller efter hans Ordre skulle samtlige Undersaatter i Holsten være pligtige til uophødelig og prompte at præstere de Kjørsler til Auxiliærkorpset, som forlanges, være sig til Magasiners Flytning eller Formering eller til hvilken som helst Kjørsel for bemeldte Auxiliærkorps, selv om ogsaa disse Kjørsler forlanges ind i de tilgrænsende fremmede Lande, de skulle og uden Ophold nøjagtigt ske“²⁾.

Just den 20de Avgust var det, at Generaladjutant Hans Lindholm indfandt sig hos Frederik af Hessen med den foran berørte „Instruktion“ fra Frederik VI. Generaladjutanten, der som Anledning til sin Rejse blot skulde angive, at han var Overbringer af vigtige Breve til Landgrev

¹⁾ Aux. H. P. 816/1813.

²⁾ H. P. af 25de Avg. 1813.

Carl af Hessen og dennes Søn, havde mangehaande Ærinder at udføre, men Hovedformaalet var i Virkeligheden at skaffe Kongen lidt at vide om, hvorledes det egentlig stod til ved Sydgrænsen. Lindholm var den 14de Avgust rejst fra Kjøbenhavn til Slesvig, hvor han skulde træffe Aftale med Landgreven og Kommandør Baron Holsten om Sødefensionen langs Hertugdømmernes Kyster. Derefter havde han at opsøge Davout og paa Rejsen gennem Holsten udforske Stemningen hos Befolkningen. For Davout skulde han bevidne Kongens Agtelse og store Tillid, fremføre Ønsket om, at der skete en Forandring med Behandlingen af den Mængde dansk Ejendom i Hamburg, som Davout havde lagt Beslag paa, — en Sag, hvor om der allerede var aabnet Forhandlinger i Kjøbenhavn mellem Statsminister Rosenkrantz og den franske Gesandt Alquier — og om muligt bevirke, at den af Napoleon lovede og i Amsterdam oplagte Krudtmængde paa 100000 Pd. blev afleveret i Harburg eller Hamburg, samt at der desuden blev afgivet en Leverance Salpeter. Den 19de Avgust ankom Lindholm til Altona og kørte samme Dag til Lauenburg, hvor han meldte sig til Davout, der modtog ham meget elskværdigt, stillede sig imødekommende lige over for Kongens Ønsker og udtalte sig anerkjendende om de danske Tropper. Efter Davouts Anvisning opsøgte Lindholm den følgende Dag Frederik af Hessen i Büchen, hvor han saa Brigaderne Schulenburg og Lasson defilere forbi Prinsen. Det var den Dag bleven straalende smukt Solskinsvejr, Tropperne saa glade og fornøjede ud, og Lindholm, der i det Hele havde faaet et udmærket Indtryk af Prinsens Kommandoføring, kunde glæde Kongen ved at beskrive Stemningen under Forbimarchen saaledes: „Prinsen tiltalede dem som en Mand, der er sin Konge huld og tro, og som elsker sine underhavende; Tropperne hilste ham, og adskillige tiltalte ham paa en Maade, der tilkjendegav deres Kjærlighed for deres øverste Befalingsmand.“¹⁾

Den 21de Avgust var det Davouts Agt ved en koncentrisk Marche med sine 2 forreste Divisioner og Avantgardebrigaden at indtage Linien Kamin-Goldenbow à cheval Wittenburg Vejen. Walmoden, der stadig var i Uvished om sin Modstanders Plan, og som vilde sikre sig frit Valg med Hensyn til Retrætelinien Wittenburg-Schwerin-Stralsund eller Hagenow-Ludvigslust-Berlin, lod paa sin Side Legionen Ahrentsschildt fra tidlig Morgenstund rykke frem til Højderne imellem Marsow og Goldenbow, saaledes at Legionen fik Opstilling imellem Kavaleridivisionen Dørnberg ved Kamin og Avantgarden Tettenborn ved Vellahn. Det maatte altsaa komme til Kamp.

¹⁾ H. P. af 14de Avg. 1813. Brev fra Generaladjutant Lindholm af 21de Avg. 1813. (Aux. Private Breve).

Davouts fremadgaaende Bevægelse, der for de franske Divisioners Vedkommende først begyndte omtrent Kl. 1 Eftermiddag, sikredes i højre Flanke i Retning mod Dömitz af Gengoult, der Dagen forud ved Lauenburg var gaaet over fra venstre til højre Elbbred. Efter at have udført dette Hverv skulde han tage Opstilling ved Boitzenburg til Bevogtning af Etapelinien og Delvenau-Overgangene.

Divisionen Thiebaults Hovedstyrke, hvormed Davout fremdeles fulgte, samt Reservekavaleriet under General Wattier rettede sin Marche over Zarensdorf og Marsow mod Goldenbow, som det imidlertid først efter en lang, men lidet energisk ført Kamp lykkedes at naa ud paa Natten, da Fjenden godvillig rømmede Stillingen. Davout bivukerede sammen med Divisionen foran Goldenbow indtil næste Dag, da han tog Kvarter i Marsow, hvor til Divisionen Vichery, der havde fulgt Thiebaults Rute, var ankommen om Aftenen.

Avantgardebrigaden Lallemand brød saa tidlig op fra Schwanheide, at den ved Middagstid kunde sætte sig i Têten af Divisionen Loison, der fra Gresse over Gross Bengersdorf skulde gaa mod Kamin. Brigadens Fordækning bestod af den franske Eskadron ridende Jægere som Fortrop, holstenske Skarpskytterkompagni Brockdorff, oldenborgske Jægerkompagni Cornelisen, 2 Kanoner Gerstenberg og et fransk Voltigeurkompagni som Hovedtrop. I Têten af Brigadens Hovedstyrke marcherede Resten af den franske Bataillon og af Batteriet Gerstenberg. Lallemand og Waldeck med deres Stabe red umiddelbart efter Fortroppen. Marchen foregik under den sædvanlige Blænkring med og Omsværkning af Kosakkerne, navnlig ved Schallfloden, hvor over Broen var afbrudt og maatte istandsættes af Gerstenbergs Pionerer, men egentlig Modstand stødte Marchekolonnerne ikke paa, før de henad Kl. 6 Eftermiddag vare komne i Nærheden af Kamin. Stillingen her var foruden af Dørnbergs Kavaleri besat af en Bataillon af Legionen Ahrentsschildt. Kompagnier af denne Bataillon stode i en tæt Bøgeskov vest for Kamin og modtog Fortroppen, just som den passerede en Lysning i Skoven, med en overvældende Geværild. Saa vel Lallemand som Waldeck, der saaredes af et Strejfskud i Ansigtet, viste stor Ro og Fatning ved denne Lejlighed; hele Fordækningen med Kompagniet Cornelisen i Spidsen og 4 Kanoner under Sekondlieutenant Müller udvikledes i Skoven, medens 6 Kanoner under Premierlieutenant Heltzen og Brigadens Hovedstyrke gik mod Kamin. Kl. 9 Aften rykkede den franske Bataillon ind i Byen, hvor den kunde have taget en fjendtlig Eskadron til Fange, hvis den ikke fejlagtig havde antaget den for dansk. Tabet paa begge Sider var kun ubetydeligt. Divisionen Loison kom slet ikke i Kamp; den opmarcherede til højre af

Lallemand, just som Fjenden gik tilbage i Retning af Hagenow, og gik derefter tilligemed Brigaden i Bivuak ved Kamin¹⁾.

Frederik af Hessen med Auxiliærkorpsets Hovedstyrke skulde fra Schwanheide gaa til Gresse og indtræffe der umiddelbart efter Loisons Opbrud, Kl. 1 Eftermiddag. Om denne Marche, ved hvilken der intet mærkeligt forefaldt, samt om Korpsets øvrige Forhold havde Davouts meget skrivende Stabschef Laville sendt Prinsen ikke færre end 5 Meddelelser. Hovedordren, afsendt fra Schwartau Kl. 7 $\frac{1}{2}$ Fm., er ret vildledende, idet deri siges, at Loison, hvem Korpset skal være parat til at understøtte, marcherer over „Zarensdorf“; den næste Ordre, afsendt Kl. 11 Fm., var det for saa vidt ogsaa, som Laville deri meddeler, at Lallemand den Dag skal være Avantgarde for Prinsen og danne Bindeled mellem denne og Loison, medens i Virkeligheden Avantgardebrigaden, som anført, gik foran Divisionen. Prinsen skal inddrage Repliposten ved Büchen, ødelægge Broen, lade de derværende Baade og Færger gaa til Lauenburg og sende sine Proviantkolonner m. v. over sidstnævnte By. Detachmentet Berger skal over Mölln og Rosengarten lade Rytterpatrouiller strejfe stærkt ind i Mecklenburg for at skaffe nøjagtig Underretning om de Svenske, og endelig skal venstre Flankegardes Kavaleri — jyske Dragoner — inddrages og afløses af det nu fra Sjælland stærkt ventede fynske Regiment lette Dragoner. Chefen for dette Regiment havde derhos at udsprede det Rygte, at han vilde ankomme til Lübeck i Spidsen af en Styrke paa 4000 Mand Infanteri, 1500 Heste og Artilleri og skulde hos de lyske Avtoriteter udskrive Forplejning og Kvarter til denne Styrke²⁾.

Den 22de om Morgenen Kl. 2 afsendte Davout, der havde faaet Indtryk af, at Walmoden længere tilbage sammendrog en større Infanteristyrke til Spærring af Wittenburg Vejen, fra sin Bivuak ved Goldenbow Ordre til Frederik af Hessen om, at han skulde nærme sig Divisionen Loison for at kunne være parat til i Forening med denne at gaa frem mod Wittenburg, og Prinsen brød i den Anledning strax op med Korpset og marcherede til Schildfeld.

Walmoden paatænkte dog mindst af alt sligt. Heller ikke han havde af Gaarsdagens Kamp, hvor vel den paa venstre Fløj ved Goldenbow forløb ret heldig, høstet de glædeligste Erfaringer med Hensyn til sine

¹⁾ Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve.) „Vertraute Mittheilungen“ 48 ff. Aux. I. S. 57/1813 Aux. H. P. af 23de Avgust. Hos Mdm. de Bloqueville IV, 45 og B. v. Qvistorp II, 346 opgives det fejlagtigt, at Loison ogsaa besatte Goldenbow.

²⁾ Aux. I. S. 51, 52, 53, 54, 55/1813.

Troppers Kampdygtighed og Paalidelighed, og efter nu at være kommen paa det rene med, at Davout agtede sig til Schwerin, var han i Virkeligheden glad ved at kunne slaa ind paa Vejen til Berlin. Han meddeler Kronprinsen, at han om Natten samlede sit Korps ved Hagenow med venstre Fløjs Forposter foreløbig staaende ved Vellahn, og han begrunder denne Retræte saaledes: „Jeg kan ikke binde an med ham (Fjenden) fornemmelig af Mangel paa Artilleri. Jeg tør af den Grund ikke optage nogen Positionskamp, men kan kun søge at opholde Fjenden ved Smaa-fægtninger. Erfaringen fra i Gaar har lært mig at være forsigtig med mit Artilleri; det er for nyt til at bruges sammen med Kavaleri“¹⁾.

Da Davout derpaa om Eftermiddagen fortsatte sin Marche, kunde denne ske ganske uhindret. Divisionerne Thiebault og Vichery samt Davouts Hovedkvarter gik til Wittenburg, Avantgardebrigaden Lallemand til Drei-Lützow, Divisionen Loison til Parum, Auxiliærkorpset til Kamin. I Bivuaken her meldte Major Berger sig med sit Detachement til Korpset.

I Følge Operationsbefaling, dateret Wittenburg den 23de Avgust Kl. 2 Morgen, brød det forenede Hærkorps henved Kl. 5 Fm. op fra sine Bivuaker og satte sig i Marche mod Schwerin og Omegn i 2 Kolonner; til venstre: Avantgardebrigaden Lallemand over Dümmers, Dümmerstück, Gross Weltzin, Grambow, efterfulgt, fra Parum af, af Divisionen Loison; til højre: Divisionen Thiebault, efterfulgt af Divisionen Vichery, Reserveartilleriet, det store Train m. v. over Drei-Lützow, Parum, Strahlendorf og Gross-Rogahn. Marchen foregik uden Hindring i Fronten, der var ganske blottet for Fjender, idet Walmodens Hovedstyrke (hele venstre Fløj) stod i Skraastilling bag ud til højre paa Ruten Hagenow-Strohkirchen; derimod stødte et af Lallemand mod Gadebusch udsendt venstre Sidedetachement 2 halve Eskadroner ridende Jægere og Uhlaner samt Eskadronen Düring af holstenske Ryttere, ved denne By om Aftenen paa et stærkt fjendtligt Kommando af Vegesacks Division og blev med Tabet af nogle Mand kastet ind paa Brigaden²⁾.

Frederik af Hessen skulde følge den foran givne Rute for venstre Kolonne over Püttelkow og var just ankommen til Wittenburg, da han fik Kontraordre af Davout. Denne havde nemlig maattet lade højre Kolonne standse Marchen paa Grund af store, fra Hagenow udgaaende Kosaksværme, der harcellerede Flanke og Ryg, og gav nu Auxiliærkorpset

¹⁾ B. v. Quistorp II, 337.

²⁾ I „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 27 antages fejlagtig, at dette Detachement hørte til Divisionen Vichery.

Befaling til at sikre de franske Divisioners Marche. Ordren var som sædvanlig ledsaget af vidtløftige Anvisninger fra Laville til Carl Bardenfleth om Korpsets Forhold ¹⁾. I Anledning heraf lod Prinsen Hovedstyrken af sine 2 Brigader tage Fægtningsstilling umiddelbart syd for Wittenburg à cheval Hagenow-Vejen, medens en stærk Postering paa 2 Jæger- og 4 Musketerkompagnier, 2den og 6te Husareskadron og 2 Kanoner af Batteriet Gönner under Major Berger blev fremskudt gennem det c. 1000 Al. syd for Wittenburg liggende Skovparti, hvor et Kosakregiment paa 400 Heste havde Tilhold, til Passet ved Woold Mølle. Posteringen, i hvis Tete de 2 Jægerkompagnier, Pristroph af slesvigske Infanteriregiment og Wegener af slesvigske Jægerkorps, marcherede, naaede Bestemmelsesstedet efter et livligt, men ublodigt Sammenstød med Kosakkerne, og lod herfra Terrainet yderligere afsperre ved stærke Patrouiller til Scharbow, Zapel og Helm. Prinsen havde Ordre til at forblive i Stillingen til Kl. 4 Eftermiddag. Det var da lykkedes ham at faa den over $\frac{1}{2}$ Mil lange Trainkolonne, der fulgte efter Divisionen Vichery, paa 4 Vogne nær, samt talrige „Traineurs“ gennem Passet ved Wittenburg, og efter at have ladet et Bagtrav paa 2 Batailloner, 2 Kanoner og $\frac{1}{2}$ Eskadron under Befaling af Oberstlieutenant Sriver foreløbig for Natten blive staaende i denne By, marcherede han med Korpset over Drei-Lützow til Parum og gik her i Bivuak med Front mod Wittenburg ²⁾.

Oberst Engelsteds Forposter mellem Schlutup og Brandenbaum havde i de foregaaende Dage jævnlig haft smaa Sammenstød med Fjenden. Den 23de Avgust før Dagry blev en fremskudt Postering paa 1 Underofficer, 8 Jægere og 2 Dragoner overfaldet af Schillske Husarer og det mecklenburgske ridende Jægerkompagni Brandt, der vare staaede af Hestene og vadede over den for impassabel ansete „Grænsegrav“. Den ene Dragon blev ved denne Lejlighed skudt, den anden og en Jæger saaret. Efter denne Bedrift forlod Avantgarden af Vegesacks Division ganske Egnen. I sin næste Melding kunde Engelsted indberette, at de fjendtlige Forposter havde afbrudt deres Lejre ved Schönberg og Herrsburg og vare Natten mellem den 23de og 24de over Dassau gaaede tilbage til Wismar. Foran Ratzeburg var der heller ingen Fjender ³⁾.

Om Aftenen den 23de Avgust stod Davouts Hærstyrke saaledes:

¹⁾ Aux. I. S. 6/1813.

²⁾ Rapport fra Frederik af Hessen til Frederik VI af 25de Avg. 1813 (Aux. H. P.).

³⁾ Meldinger fra Oberst Engelsted til Frederik af Hessen af 23de og 26de Avg. 1813 (Aux). Boddien, S. 84.

Auxiliærkorps:

Venstre Flankerepli Engelsted ved Lübeck.

Hovedstyrke }
Korpskvarter } i Parum.

Bagtrav Sriver i Wittenburg.

Avantgardebrigade Lallemand ved Medewege.

Division Loison ved Lankow.

Division Thiebault:

Hovedstyrke i Schwerin.

Højre Flankerepli Gengoult ved Boitzenburg.

Division Vichery }
Hovedkvarter } i Schwerin.

Af Walmodens nu helt spaltede Korps havde den oprindelige venstre Fløj under Korpschefens direkte Befaling Front mod Nord med Hovedstyrken om Wöbbelin; Avantgarden Tettenborn stod om Kraak med Kosakregimenterne og Lützows Korps fremskudte paa Linien Warsow-Ranskow. Højre Fløj under Vegesack havde Front mod Syd med Hovedstyrken imellem Greivismühlen og Wismar og et Rekognosceringskommando ved Mühlen-Eichsen.

III. Ophold i Stillingen Wismar-Schwerin. (24de Avgust — 1ste September.)

Davout agtede sig foreløbig ikke længere frem end til Schwerin. Han vilde nu forlægge sin Operations- og Etapelinie, der gik over Lauenburg, men som ved Drejningen mod Nordost var bleven for lang og ikke kunde dækkes mod Kosakkerne, til den kortere og sikrere over Ratzeburg eller Mölln, udbrede sig til venstre til Wismar for at komme i Forbindelse med Havet, og i øvrigt forblive staaende i denne stærke, i Fronten næsten uangribelige Stilling, indtil han havde faaet at vide, hvorledes det var gaaet Oudinot ved Berlin, eller til han havde faaet ny Ordre fra Napoleon. At Davout har ment, at han herved opfyldte sin Kejsers Ønske, endog i fuldeste Maal, kan der næppe være Tvivl om. Han havde fast Fod paa alle Veje: fremad til Forfølgning eller Angreb mod Stralsund, Stettin og Berlin, tilbage til Dækning og Forsvar mod Hamburg og Holsten. Det fjendtlige Korps havde han delt og bundet. En Fremrykning længere mod Øst

kunde let blive farlig for hans Forbindelseslinie uden at gjøre Oudinot nogen Nytte, da Afgjørelsen ved Berlin maatte falde nu, og faktisk faldt samme Dag, som Davout rykkede ind i Schwerin; og Napoleons tvivlsomme Anvisning paa Magdeburg som Operationsbasis var værdiløs for ham fra det Øjeblik af, at han havde Fjendens Hovedstyrke sønden for sig. Selv om Davout kunde have naaet Schwerin 1 eller højst 2 Dage tidligere, vilde dette dog ikke have baadet Oudinot, eftersom man vist ikke tør tiltro den kløgtige Carl Johan saa stor Snæversynethed, at han paa Grund af denne ufarlige Nærmelse skulde have ladet Nordarmeens Gros i Stikken for at ile sin svenske Division i Mecklenburg til Hjælp ¹⁾.

Rent bortset fra Sagens strategiske Side turde det forøvrigt være tvivlsomt, om Davout, uden alvorligt at kompromittere sit Hærkorps, kunde have bragt dette synderligt nærmere Oderen. Han havde ganske vist — idet der ses bort fra Rekognosceringsdagen den 17de Avgust — kun tilbagelagt en Vejlængde af c. 15 Mil i 6 Dage, men han havde marcheret gennem fjendtligt, af Vandløb, Moser og Skove stærkt gjennemskaaret Land uden Støtte for sine Flanker, mod en i Styrke næsten jævnbyrdig, i Kavaleri ham langt overlegen Modstander og med Soldater, der, som det viste sig ved Lauenburg og Goldenbow, først skulde lære at slaas og, hvad mere var, først skulde lære at marchere. Under saadanne Forhold bliver en methodisk Krigsførelse en Nødvendighed, og den „Langsomhed og Forsigtighed“ under Bevægelsen mod Schwerin, som gjentagne Gange i ret stærke Udtryk er bleven lagt Marskalken til Last ²⁾, vil vel, ret beset, uden at derfor hver enkelt Disposition godkjendes, i det Hele og Store snarere være at regne ham til Fortjeneste.

24de Avgust.

Ved Middagstid lod Davout Divisionen Loison, i hvilken Wattiers Kyrasserer indlemmedes, samt Avantgardebrigaden Lallemand sætte sig i Marche nordpaa. Loisons Kolonne, hvormed Marskalken selv fulgte, gik

¹⁾ Saaledes som B. v. Quistorp II, 350 er tilbøjelig til at antage.

²⁾ Fornemmelig i tyske Fremstillinger, saasom: Der Feldzug in Mecklenburg und Holstein 1813. Zander: Geschichte des Krieges an der Niederelbe 1813 og nu sidst i B. v. Quistorps i flere Henseender saa fortrinlige Værk: Geschichte der Nordarmee 1813. Fra Davouts nærmeste Forum, repræsenteret ved Napoleon, der dog ikke i de senere Aar var Marskalken synderlig huld eller skyede at holde sine Meninger tilbage, naar der handlede imod hans Ønske, vides der derimod ikke at være fremkommen Ytringer af Misnøje mod Marskalkens Kommandoføring.

ad Hovedlandevejen til Wismar og indtog her Cantonnement; Lallemand gik til Gadebusch og bivakerede om Natten i Güstow ¹⁾. Til Fjenden saa man intet. Det Rekognosceringskommando ved Mühlen-Eichsen — et kombineret Korps under den mecklenburgske Oberst Müller, som fra Greivismühlen over Rhena havde stréjft mod Ratzeburg og Mölln og var vendt tilbage over Gadebusch — med hvilket Lallemands Sidedetachment Dagen forud havde haft et Sammenstød ved sidstnævnte By, havde nemlig i største Hast ved Dag gry fortsat Tilbage marchen over Beidendorf og Mecklenburg til Schwaan bag Warnowfloden. Ligeledes var Vegesack med Hovedstyrken af sin svenske Division paa Efterretningen om Davouts Indmarche i Schwerin brudt op fra Stillingen ved Wismar og i Ilmarche gaaet ad Kystvejen over Krøpelin til Rostock.

Divisionerne Thiebault og Vichery forbleve i deres Stillinger, der spærrede Adgangen til Schwerin fra Syd, med venstre Fløj støttet til den store Schwerin Sø, højre Fløj til Afløbet af Osdorfer Sø. Den højre Flankerepli Gengoult ved Boitzenburg, fik Ordre til at lade et Detachment gaa til Mölln for at sikre den derover førende Etapelinie.

Auxiliærkorpset gik til Schwerin. I Følge den ham givne Ordre trak Frederik af Hessen Kl. 4 Morgen Bagtravet Sriver til sig fra Wittenburg, lod Trainet, der var bleven forøget med en Snes Oxer, som Sriver til Gjengjæld for Vognene havde taget fra Kosakkerne den foregaaende Dag, følge imellem de 2 Brigader og marcherede derpaa fra Parum over Strahlendorf og Gross Rogahn. Ved Ankomsten til Schwerin blev den lige af Loison forladede Stilling anvist ham og af Korpset indtaget saaledes:

Hovedstyrken, Front mod Nord, mellem Neumühlen Sø og Weger Sø. I Stillings Midt- og Hovedpunkt, Højderne ved Lankow, vare de 2 6 Pds. Fodbatterier, Blicher og Koye, posterede. En fremskudt Postering paa 1 Bataillon og $\frac{1}{2}$ Eskadron Husarer ved Hellkrug.

¹⁾ Om Loisons og Lallemands Marcherute den 24de Avgust finder der den mærkeligste Uoverensstemmelse Sted i de Relationer, der omtale Begivenheden. Nogle lade Loison og Lallemand gaa sammen til Gadebusch; efter andre gaar Loison til Gadebusch, Lallemand til Wismar, medens atter andre have det omvendt, saaledes som angivet i Texten. At Lallemand gaar over Gadebusch og først den 25de kommer til Wismar, maa imidlertid betragtes som sikkert, idet Oberst Waldeck i sin Dagbog udtrykkelig siger: Den 24sten wurde von Gross Medewege über Gadebusch nach Güstow marschiert; den 25sten von Güstow durch Wismar nach Hornsdorf (Aux. Private Breve). Se ogsaa F. H. Jahn: Der Feldzug an der Niederelbe 1813. S. 58.

En Rygdækning under Major Berger paa 1 Bataillon, 1 $\frac{1}{2}$ Eskadron Husarer og det kjørende 3 Pds. Batteri Gönner, Front mod Sydvest, imellem Neumühlen Sø og Osdorfer Sø med Poster i Klostersnhagen, Gories og Wittenförde.

Det var en i alle Henseender fortræffelig valgt Forsvars- og Ventsstilling. Kosakkerne kunde let holdes ude; fra Højderne i Fronten kunde Artilleriet fuldstændigt beherske det foranliggende Terrain, og paa den mod Syd faldende Skraaning med Søer paa begge Sider havde man en heldigt beliggende Bivuaaplads. Prinsen fik Kvarter i Schwerin i Enkehertugindens smukke Palæ. En Bataillon gjorde Garnisonstjeneste i Byen ¹⁾.

Korpsets venstre Flankerepli under Oberst Engelsted holdt fremdeles Lübeck med Omegn besat. Engelsted havde tillige faaet Ordre til at lade et Detachement gaa til Ratzeburg til Bevogtning af den nu derover førende Hovedetapelinie og til i Erstatning for denne Afgang at trække et af Kompagnierne Lützow eller Munderloh til sig fra Travemünde, hvilken Plads nu maatte ansés for at være i Ly for Fjenden. Der blev endvidere, efter Anmodning fra Laville, foreskrevet Obersten, at han jævnlig skulde lade Kommandoer gaa mod Wismar og Rhena for at rense det nordlige Mecklenburg for Partigængere, og at han i Landet skulde udsprede Rygtet om, at der i Lübeck snart ventedes Ankomsten af de stærk fransk-dansk Troppestykke. Dette Rygte vilde vinde i Sandsynlighed derved, at den tidligere franske Pladskommandant ligesom samtlige franske civile Avtoriteter skulde returnere til Lübeck og fra den 25de overtage deres Funktioner ²⁾.

25de — 26de Avgust.

Avantgardebrigaden Lallemand, der under Marchen nord paa havde dækket Divisionen Loisons venstre Flanke, gik den 25de Avgust fra Güstow over Passow og Wismar til Hornsdorf, opslog her Bivua og holdt Rast den følgende Dag. Brigaden havde fortjent dette Pust, det første siden den forlod Grande. Den havde i de 9 Dage tilbagelagt ca. 20 Mil i lige Marchelinie, men samtidig maattet marchere med stærke Sikringsdele, hyppigt detachere, hver Nat bivuakere og staa paa Forpost.

¹⁾ Aux. I. S. 64/1813. Rapport fra Frederik af Hessen til Frederik VI. af 25de Avg. 1813 (Aux. H. P.) Tycho Bræstrup: Gehejmekonferensraad Bræstrups efterladte Papirer, S. 111 ff.

²⁾ Aux. I. S. 59/1813.

Loison forblev med Divisionen foreløbig i Wismar, hvor han udskrev en Brandskat paa 40000 Thlr., medens Davout for sin Person vendte tilbage til Schwerin og lod Hovedkvarteret indrette i Arveprinsens Palæ¹).

Auxiliærkorpsets Hovedstyrke havde uden Rast marcheret i 6 Dage og tilbagelagt i lige Marchelinie c. 15 Mil. Korpsets Afdelinger havde ikke som Waldecks haft en anstrængende Forposttjeneste, men som disse bivuakeret hver Nat og med Hensyn til Forplejning været langt daarligere stillet. Med det indførte Rekvisitions- for ikke at sige Plyndringssystem kunde Avantgarden, der marcherede foran Divisionen Loison, til sit Underhold tage, hvad Kosakkerne havde levnet, men Korpset, der marcherede bagefter Divisionen, nøjagtig i dennes Spor, fandt paa sin Vej næsten ikke Fugls Føde. Da Proviantkolonnerne ikke vare komne frem, idet det store Train, som anført, først fra Büchen maatte gaa til Lauenburg og derfra, da Etapelinien paa ny blev forlagt, tilbage til Ratzeburg, var Korpset, efter at den medførte 2 Dages Ration var sluppen op, fornemmelig henvist til at leve af langt ud til Siden gaaende Fourageringer. Hertil kom, at Tillavningen af de Levnedsmidler, der kunde skaffes tilveje paa disse Expeditioner, blev besværliggjort ved den Omstændighed, at 200 store Kogekjedler af Mangel paa tilstrækkelige Brødvogne vare forblevne ved det store Train. „Vi hjælpe os,“ siger Prinsen i den Anledning, „saa godt vi kan, med at lade de Tropper, som mangle Kogekjedler, laane af de andre, men det er ikke godt, fordi Tropperne som mangle, ofte ikke faa at spise, men maa bryde op, inden Maden er kogt; thi vi ere sjælden længere end 4 á 5 Timer rolige.“ Paa de sidste Marchedage forinden Indrykningen i Schwerin havde Mandskabet derfor bogstavelig talt sultet.

Desuagtet havde Korpset endnu kun et forsvindende Antal Syge, og Stemningen var udmærket²). Ved Schwerin i den prægtige Bivuaak, som de Danske hurtigt af Franskmændene lærte at indrette efter Kunstens Regler, og hvor man om Aftenen dansede Pirvals med Damerne fra Schwerin, bleve ogsaa snart alle Savn glemte og de føleligste Mangler afhjulpne. „Auxiliærkorpset,“ skriver Frederik af Hessen, „nyder godt af den Rolighed, som Opholdet her ved Schwerin foraarsager. Tropperne faa Kræfter igjen, og hvis ikke Kosakkerne forhindrede Tilførselen, saa vilde Korpset snart være forsynet med alt, som udkræves. . . . Med

¹) Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). Zander, S. 191. „Bræstrups efterladte Papirer“ S. 115.

²) Rapporter fra Prinsen af Hessen til Frederik VI. af 23de og 25de Avg. 1813. (Aux. H. P.) og Breve fra Major Carl Bardenfleth af samme Datoer (Aux. Private Breve).

Længsel venter jeg paa det jyske Regiment lette Dragoner og paa Brødet og Brændevinen fra Lauenburg, som er undervejs. Den flyvende Park og den store Bagage er beordret til at blive i Ratzeburg, for ikke at tages af Kosakkerne. Her er alt udsuget. De svære Leverancer af Levnedsmidler, Tøj, Læder, Jærn og alle Slags Fornødenheder kan en lille By som Schwerin ikke holde ud mere end et Par Dage. Der rekvireres ogsaa Vin, The, Sukker o. s. v. Folkene faa Tøj til at bøde paa deres Klæder, men da Mængden af Tropper udkræver Mængde af Sager, saa er det kun lidet, hvad enhver kan faa. Det er erklæret fjendtligt Land, og derfor skaanes det ikke; dog maa jeg ogsaa heri rose vore Folk, som paa min Opfordring, ikke at tage noget, endogsaa angive, naar de finde skjulte Sager, og udlevere det til Ejerne, naar disse ere at opdage“. Korpsets Officerer fik en rigelig Forplejning efter det franske System. Kjødrationerne vare dobbelte, og af Vin blev der i Følge Davouts Ordre daglig udleveret til Korpschefen 50 Flasker, til Brigadecheferne 25, til Regimentscheferne 12, til Bataillonscheferne 5 og til hver Officer af lavere Grad 2 Flasker ¹⁾.

Men i Pengekassen var der fremdeles Ebbe ved Auxiliærkorpset; siden 1ste August var der ikke udbetalt en Skilling til Mandskab og Befalingsmænd, hverken i Lønning eller i Felttillæg. Korpset havde nok af Davout forskudsvis faaet Anvisning paa 50000 Frcs., at hæve hos Finansintendanten, Grev Chaban i Hamburg, men man mente at burde afvente Ankomsten af Generalkrigskommissær Münch, for at faa hans „Decision om Gageringsmaaden“ ²⁾. Münch, der var afgaaet saa betids fra Kjøbenhavn, at han kunde indtræffe ved Hærkorpset den 17de eller 18de Avgust, havde imidlertid ikke forhastet sig, men rejst langsomt og kommissariatsmæssigt, som det ironisk blev sagt, og først den 22de naaede han til Lauenburg. Her traf han Avditør Clauswitz i Følge med Feltkasserer Fischer, der havde den omtalte Anvisning i Lommen, og med dem tog han tilbage til Hamburg, lod sig indføre hos Chaban og hævdede Pengene, men indsatte dem i Altona Bank, da han ikke turde afsende dem uden Kavalerieskorte ³⁾. Han gav sig derpaa til sammen med Chaban at arbejde paa Lønningsregulativet og syntes uberørt af Prinsens gjentagne Gange udtalte Ønske om snarest at faa Pengesagen bragt i Orden. Foreløbig blev den eneste Virkning af Generalkrigskommissærens Ankomst et

1) (H. P. 837/1813). Aux. I. S. 65/1813. „Fra Krigen 1807—14“ S. 42.

2) Brev fra Frederik af Hessen til Frederik VI. af 27de Avg. (H. P. 827/1813).

3) Melding fra Generalkrigskommissær Münch til Frederik VI. af 25de Avg. (H. P. 827/1813).

gjennem Ordonnatør Krogh udstedt Paabud, der vakte megen Munterhed i Korpsstaben, om, at Huderne og Talgen af de røvede Oxer skulde under Eskorte sendes til Altona for at sælges for kongelig Regning²⁾.

En behagelig Afvexling i Bivuaklivets Ensformighed bragte foruden Pirvalsen de smaa raske Expeditioner, som hver Dag bleve udsendte for dog noget at tømme de nærgaaende Kosakker eller Lützowske Husarer. For Korpsets Vedkommende gik de i Reglen over Neumühlen-Strahlendorf mod Wittenburg, men undertiden ogsaa over Pampow i Retning af Criwitz eller over Hellkrug-Rosenow mod Gadebusch. Paa sidstnævnte Rute havde Ritmester Henrik Sønnichsen af 2den Husareskadron som Fortrop for en Infanteristyrke den 26de om Eftermiddagen et Sammenstød med Major Lützow, der fra et Baghold i Granskoven ved Rosenow med 200 Kosakker og Husarer havde overfaldet en fransk, fra Gadebusch kommende Proviantkolonne. Det lykkedes Sønnichsen ved et raskt Indhug at fravriste Lützow en Del af Vognene og nogle og tyve Fangne af Dækningsmandskabet, men henved 40 Vogne og en Snes Fanger kunde han ikke forhindre Fjenden i over Wittenburg-Moraas at bortføre til Wöbbelin. For Lützows Korps blev dette heldige Overfald en Sorgens Begivenhed, idet Korpsets afholdte Adjutant, den unge Digter Theodor Körner, faldt under Kampen i Skoven ved Rosenow³⁾. For med større Kraft at kunne imødegaa dette Partigængeruvæsen i Hærkorpsets Ryg havde Davout alt ved Ankomsten til Schwerin bestemt sig til at lade de danske Dragoner ved Lübeck afløse af franske Tropper fra Hamburg, og den 25de Avgust gav Frederik af Hessen Engelsted Ordre til strax at afmarchere til Schwerin med Dragonregimentet, de 2 Kanoner Gönner, Kompagniet af holstenske Infanteriregiment III samt Kompagnierne Lützow og Munderloh af slesvigske Infanteriregiment; kun slesvigske Jægerkorps II. skulde forblive tilbage som Infanteribesætning i Lübeck og Travemünde, medens Ratzeburg ligesom Mølln udelukkende fik fransk Besætning. Fynske lette Dragoner, der egentlig ved deres Ankomst vare bestemte til Afløsning af jyske Lette, skulde ligeledes gaa til Schwerin. Men foreløbig kunde man ikke gjøre Regning paa dem. Det havde for det Første været forbundet med ikke ringe Vanskelighed, at faa dem transporteret over Bælterne, og den 19de Avgust, samme Dag som Auxiliærkorpsets Hovedstyrke satte sig i Bevægelse, var Regimentet kun naaet frem: 1ste Eskadron under Oberstlieutenant Bibow til Slesvig, 2den Eskadron

³⁾ Brev fra Kapitaen Scholten af 30te Avg. 1813 (Aux. Private Breve).

³⁾ Brev fra Frederik af Hessen til Frederik VI. af 27de Avg. (H. P. 897/1813). „Kampen om Norge“ I, 301. „B. v. Quistorp“ II, 339.

til Haderslev, 3dje Eskadron til Kolding, medens 4de Eskadron lige var kommen over Store Bælt. Dernæst havde den kommanderende General i Hertugdømmerne, Landgreve Carl, standset de 2 forreste Eskadroners Marche, der lød paa Segeberg-Oldesloe. Landgreven var nemlig bleven ængstet ved Rømningen af Lübeck den 15de Avgust, og da der den 19de kom falske Rygter om, at Byen var bleven besat af Fjenden, ansaa han sin Generalkommando for stærkt truet. Han traf i Hast nogle overordentlige Foranstaltninger, navnlig sigtende til at spærre de østlige Overgange over Ejderen og Ejder Kanal for strejfende Kosakker, og lod i den Anledning Størstedelen af Rendsborgs Besætning og de ham lige tilpas ankomne 2 Eskadroner fynske Lette gaa til Kiel, medens Lovise Augustas Jægere besatte Kanalen, og 2 nørrejske Batailloner fra Aarhus og Aalborg i Ilmarche kaldtes til Rendsborg. Landgreven, der vel vidste, at Kongen ikke yndede slige paa egen Haand foretagne Troppfordelinger, søgte at gøre ham blidt stemt ved at lade sin Indberetning om det Passerede slutte saaledes: „Jeg tillader mig at tilføje, at jeg hermed tillige har havt den Bihensigt, at give Staden Kiel, som skal bidrage en saa betydelig Sum til det naadigst befalede Laan, et eklatant Bevis paa, i hvor høj Grad dens Sikkerhed ligger En paa Sinde“ ¹⁾. De fynske Dragoner havde sandsynligvis været særlig velsete i Kiel, bleve i hvert Fald holdte tilbage der, efter at Landgreven kunde være kommen paa det Rene med, at Rygterne om Fjenden i Lübeck vare falske, og Frederik af Hessen maatte derfor den 26de Avgust rette en indtrængende Skrivelse til sin Fader om, at lade Dragonerne, Eskadron for Eskadron, uopholdelig fortsætte deres Marche til Schwerin over Lübeck, Ratzeburg, Gadebusch ²⁾. De to nørrejske Batailloner stoppede Kongen i Kolding.

27de Avgust — 1ste September.

Efter at Davouts Tropper paa venstre Fløj havde rastet i og foran Wismar den 26de, fik Divisionen Loison den følgende Dag Ordre af Marskalken til at indtage en Observations- og Forsvarsstilling imellem Wismar og Schweriner Sø med 1 Brigade ved Mecklenburg og 1 Brigade ved Mödenthin, højre Fløj støttet til Søen, medens Avantgardebrigaden Lallemand skulde sætte sig i Fremmarche ad Kystvejen til Rostock for at faa at vide, hvor Vegesack var bleven af.

¹⁾ I. S. V. 920/1813.

²⁾ Landgrevens Arkiv.

Lallemand naaede over Alt- og Neu Buckow den 27de om Aftenen Højderne ved Kröpelin og gik her i Bivuak. Den 28de fortsatte han Marchen, idet han strax ved Kröpelin forlod den nordlige Vej over Doberan for at slaa ind paa den sydlige, der nord om Retschow fører over Konow og Wilsen. Generalen ledede selv Fordækningen, der bestod af hans 2 franske Eskadroner, Uhlanerne forrest, 4 Kanoner under Sekondlieutenant Müller, Kompagniet Brockdorff af holstenske Skarpskytter II og 1 fransk Bataillon ¹). I Spidsen af Hovedstyrken, der førtes af Waldeck, marcherede holstenske Ryttere og Resten af Batteriet Gerstenberg. Sidepatrouiller vare udsendte til venstre mod Doberan, til højre mod Klein Siemen. Ved Landevejens Skæring af Vejen fra Retschow til Hohenfelde stødte Fordækningen paa Fjenden, der viste sig at være hele den svensk-mecklenburgske Division.

Vegesack var som anført den 24de gaaet bag Warnow i en Stilling imellem Rostock og Schwaan og havde kun foran Floden efterladt et Forpostdetachement paa de 2 Husareskadroner Schill og 2 mecklenburgske Jægerkompagnier under Oberst Osten-Sacken i Linien Hastorf-Wilsen-Niendorf. Med Hovedkorpset fik han Forbindelse ved, at Walmoden fra Criwitz af øst om Søen ved Schwerin sendte det hanseatiske Kavaleriregiment Arnim til Warin og Gützow. Walmoden, der selv havde givet Vegesack Anvisning paa den hurtige Retræte til Rostock, var imidlertid, da det kom til Stykket, ikke fornøjet med denne og gav den 26de Ordre til, at Vegesack skulde gaa frem til i Højde med Berendshagen. Som Følge heraf satte Divisionen sig i Marche den 28de tidlig om Morgen; Hovedstyrken med en Avantgarde under Osten-Sacken paa 5 Eskadroner, 2 Kanoner og 6 Jægerkompagnier ad Rostock-Konow Vejen, venstre Flankegarde under Oberst Müller paa 4 Eskadroner og 10 Kompagnier ad Vejen fra Schwaan til Berendshagen ²).

Fægtningen aabnedes fra svensk Side med en rask Rytterattaque af 4 Eskadroner; de Schillske Husarer nord, 2 Eskadroner Karabinierer syd for Landevejen. De franske Eskadroner imødegik ikke Stødet, men vege ud til Siden i Retning af Ivendorf, hvorved de demaskerede Lieutenant

¹) I Kortplan Nr. 17 over Fægtningen ved Retschow gaar B. v. Quistorp ud fra, at denne Bataillon hørte til 48de Infanteriregiment. Den af dette Regiment til Brigaden afgivne Bataillon var imidlertid bleven afløst, sandsynligvis paa Rastdagen ved Hornsdorf, af en anden, men det vides ikke fra hvilket Regiment (H. P. ad 880/1813).

²) B. v. Quistorp II, 343. I „Meddel. från Kgl. Krigsark. II“ omtales det ikke, at Vegesack havde faaet Ordre fra Walmoden om Fremrykning, men man gaar ud fra (S. 30), at han har foretaget denne af egen Drift.

Müllers 4 Kanoner, der hurtigt havde indtaget en fortrinlig Stilling paa Bakken Kronenberg, umiddelbart nord for Landevejen, og herfra modtog og afslog Attaken med Kardæskild. Imedens opmarcherede Fordækningens Infanteri til højre; Kompagniet Brockdorff til umiddelbar Dækning af Artilleriet, der forstærkedes med 2 Pjecer fra Hovedstyrken, den franske Bataillon syd for Landevejen, hvor den satte sig fast i den nordlige Udkant af den store, mellem Retschow og Hanstorp liggende Bøgeskov. Hovedstyrken, formeret i 2 Træfninger, gjorde Holdt bag Højdedraget nord for Retschow, hvor fra Lallemand om fornødent vilde føre Hovedkampen. Paa svensk Side udviklede Avantgardens Jægerkompagnier sig i Bøgeskoven med det tilbageslaaede Rytteri yderst til venstre; de 2 Kanoner tog Plads paa selve Landevejen, og til Assistance for dem kjørte Resten af Major Elfving's Batteri op paa Bakken syd for Ivendorf. Det var en haard og ulige Kamp, Gerstenbergs Artilleri, 5 Stk. 3 Pds. Kuglekanoner og en 10 Pds. Haubits, nu kom til at bestaa mod Elfving's 6 Stk. 6 Pds. Kanoner og to 8 Pds. Haubitser, men det udholdt den med stor Raskhed og Ihærdighed i halvtredje Time, indtil det næsten ikke havde en Fuldkugle mere. Der blev gennemsnitlig skudt 100 Skud pr. Piece paa dansk Side; det svenske Batteri gjorde noget over 200 Skud. I denne „Kanonade“ med den forudgaaede Rytterepisode og en samtidig Blænkning i Bøgeskoven, hvor de fjendtlige Jægere fik Overtaget over den franske Bataillon, bestod den i svenske Bulletiner stærkt udhævede Træfning ved Retschow. Paa ingen af Siderne løsnede Hovedstyrkens Infanteri et Skud ¹⁾. Da Vegesack endelig bestemte sig til over Ivendorf at udvikle sine Reserver, havde Lallemand, hvis Hverv var mere end opfyldt, som næsten havde den dobbelte Overmagt mod sig, og som efter Meldinger fra sine Patrouiller kunde vente at blive angreben i højre Flanke af Oberst Müllers Detachment, givet Ordre til Tilbagetog uden at ville optage nogen afgjørende Kamp i sin Hovedstilling. Han trak først Fordækningen bag Hovedstyrkens 2 Træfninger, og med disse 3 Linier gik han derefter skiftevis i største Ro fra Stilling til Stilling indtil Neubuckow, hvor han indtog Bivuak. Den svenske Avantgarde efterfulgte ham til Kröpelin, Hovedstyrken forblev ved Retschow ²⁾.

¹⁾ H. P. ad 858/1813. I. S. V. ad 1129/1813. „Vertraute Mittheilungen“ S. 51. B. v. Quistorp II,345. „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II,30.

²⁾ Den Fremstilling som „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 32 giver af Lallemands Retræte, er formodentlig baseret paa en Rapport fra Vegesack, men vildledende. For ikke at tale om Jægerens mærkelige „Storm“ uden en Mands Tab paa Kröpelin, og Rytteriets Omgaaen af Defleat, vil det saaledes med nogen Eftertanke let ses, at Lallemand ikke behøvede at være særlig

Vegeſack angiver ſelv ſit Tab i Kampen til 10 Døde og 20 Saarede — hans Intendanturcheſ har det dobbelte Antal, — og Lallemands til „meget betydeligt“, efterſom „253 fiender begrofvos på ſlagfältet“¹⁾. Man tør ikke drage denne Angivelses Rigtighed i Tvivl, hvorvel den lyder mindre trolig, efterſom det med Viſhed vides, at den franske Bataillon, der ſaaledes ulykkeligviſ maa være bleven mere end halveret i Bøgeſkoven, nok ſaa flinkt deltog i Brigadens Marche de følgende Dage²⁾. De danske Tropper have nemlig ikke kunnet yde noget nævneværdigt Kontingent til denne Ligfærd, efterſom hele Tabet beſtod af: 1 haardt ſaaret, senere død Skarpskytte, 1 dræbt Konſtabel — Nr. 97 Hans Herbt af 18de Artillerikompani — 3 dræbte Artilleriheſte og 1 ituskutt Lavetvæg³⁾.

Den 29de fortsatte Lallemand, uantastet af Fjenden, Tilbageſmarchen til ſin tidligere Bivuaſ ved Hornsdorf. Batteriet Gerſtenberg blev her forſynet med friſk Ammunition, der i Følge Davouts Anmodning til Frederik af Heſſen af denne ſendtes fra Gadebuſch, hvor den flyvende Park da lige var ankommen, til Sickheuſen og her fra under Dækning af 1 Voltigeurkompani af Divisionen Loison videre nord paa. Den 30te gik Lallemand videre mod Veſt gennem Wiſmar, men drejede ſaa, efter at have ladet ſin Bagtrop, 1 Eskadron holſtenſke Ryttere og 2 Kanoner under Premierlieutenant Heltzen, gjøre et midlertidigt Holdt i Roſtocker Porten, mod Syd ad Vejen til Schwerin, indtil han naaede Carow, hvor Brigaden, der nu var i umiddelbar Forbindelſe med Divisionen Loisons venſtre Fløj, gik i Bivuaſ. Brigaden blev efterfulgt til Wiſmar af Spidserne for den ſvenſke Avantgarde, der nu kommanderedes af Oberſt Müller, medens Vegeſack ſelv med Hovedſtyrken forblev ved Neu-Buckow⁴⁾. Lallemand angav til ſine Underførere ſom Grund, hvor-

taknemlig for „Mørket“ eller de „ſkjærmende Højder“ ved Neu-Buckow, efterſom hans Forfølgere beſtod af højſt 5 Eskadroner og 6 Kompagnier, medens han ſelv havde en kampdygtig Styrke paa 6 Eskadroner, 14 Kompagnier og 10 med Kardæsk-Ammunition forſynede Kanoner!

¹⁾ „Meddel. från Kgl. Krigsark. II, 32.

²⁾ H. P. ad 880/1813.

³⁾ H. P. ad 858/1813. I. S. V. ad 1129/1813. Waldeck's Dagbog (Aux. Private Breve). „Vertraute Mittheilungen“ S. 52.

⁴⁾ Waldeck's Dagbog (Aux. Private Breve). Boddien, S. 96. Zander, S. 194. „Kampen om Norge“ I, 311. B. v. Quistorp II, 346. I Modſætning til diſſe Kilder, der alle angive, at Huſarer og Jægere af Vegeſack's Avantgarde den 30te om Aftenen eller den 31te om Morgenen rykkede ind i Wiſmar, meddeles der S. 33 i „Meddel. från Kgl. Krigsark. II“, ſom jo om dette Punkt maa vide god Beſked, at Avantgarden „ſökte öfverrumpla

for han uden Modstand havde overladt Wismar til Fjenden, dels den, at Indbyggerné vare saa fjendtlig sindede, at det maatte befrygtes, at de vilde gjøre fælles Sag med Fjenden under et natligt Overfald, dels den, at han skjønnede sig truet i sin højre Flanke. I Virkeligheden skyldtes Marchen til Carow en Ordre fra Loison, hvem den Tanke var paakommen, at Walmoden kunde have i Sinde nord om Schweriner Sø i Forening med Vegesack at falde over ham i hans isolerede Stilling. Davout gav imidlertid Dagen efter Lallemand Kontraordre, og samme Dags Aften rykkede Avantgardebrigaden, der var bleven forstærket med 1 Bataillon og $\frac{1}{2}$ ridende Batteri franske Tropper, paa ny ind i Byen, som det fjendtlige Detachement forlod efter en let Gadekamp. 2 polske Uhlan-officerer bleve dog ved denne Lejlighed saarede af Sabelhug. En Tredjedel af Brigaden fik Cantonnement anvist i Byen, foran hvis østlige Porte der blev stillet stærke Vagter, medens Resten indtog Bivuak paa det umiddelbart vest for liggende Højdedrag, Galgenberg, hvor fra Wismar med omliggende Terrain fuldstændig kan beherskes.

Den 1ste September ligesom ogsaa den følgende Dag forblev Avantgardebrigaden i Ro ved Wismar. Den trængte ogsaa nu i høj Grad til Hvile. Med kun 1 Dags Rast havde den uafbrudt i 14 Dage været paa Marche, forfølgende Fjenden eller forfulgt af denne, havde stedse bivuakeret om Natten, staaet paa Forpost og kæmpet. Infanteriets Munderinger, Lædertøj og Sko begyndte at gaa i Laser, og da det store Train stadig udeblev, havde man ingen Erstatnings- eller Reparationssager. Hestene vare for en stor Del stærkt trykkede, en naturlig Følge af de vedholdende Marcher og det strænge, ved Dagsbefaling fra Davout af 29de Avgust yderlig indskærpede Krigsberedskab, i Følge hvilket under Forposttjenesten samtlige, i Cantonnement og Bivuak Halvdelen af Kavaleriets og Artilleriets Heste skulde staa opsadlede eller forspændte¹⁾. Med Sundhedstilstanden, der hidtil havde været fortrinlig, begyndte det ogsaa at gaa tilbage. Fremkaldt ved det gjennemgaaende fugtige Vejrlig, den idelige Liggen under aaben Himmel og den lette Adgang til fristende Nydelse af Frugt, viste der sig navnlig Tegn til Diarrhoe og Blodgang. For den sidste Sygdom var Kommandøren for holstenske Ryttere, Oberstlieutenant Harboe, ved at bukke under, og Regimentskommandoen var i

Staden. Dette misslyckades, och avantgardet återgick til Neuburg⁴. Det havde været interessant at erfare noget nærmere om denne „mislykkede OVERRUMPLING“, som ikke omtales i nogen af de nævnte Kilder, vel at mærke for den 30te Avgust, nok for en senere Dag.

¹⁾ Aux. I. S. 75/1813.

den Anledning overtaget af Major J. Stemann. I øvrigt havde Brigaden holdt Anstrængelserne fortrinligt ud, og Lallemand havde gjentagne Gange udtalt sin største Anerkjendelse af de danske Troppers Optræden saa vel paa Marchen som under Fægtning. Holstenske Ryttere og Batteriet Gerstenberg synes han at have set paa med særlig venlige Øjne. Ogsaa den kyndige, for sine Troppers Vel omhyggelige Waldeck fremhæver i sindige Udtryk Mandskabets gode Forhold. Han omtaler særlig, at Marchedisciplinen hidtil har været god uagtet det slette Exempel, som Folkene faar af Fransk mændene, hos hvem „Plyndring hører til Dagens Orden“. Der blev sørget godt for Forplejningen i Wismar. Mandskabet fik varm Mad i rigelig Mængde 2 Gange daglig med tilhørende Drikkevarer, og der blev derhos tildelt dem en Ration Brændevin, som de i den sidste Tid havde savnet, paa c. $\frac{1}{5}$ Pægl (1 Flaske til 16 Mand), hvilket Waldeck imidlertid fandt var lovlig lidt „for vore Folk“. Officererne fik leveret „Bons“, hvor med de kunde betale Indkjøb af forskellige Smaafornödenheder; Vin blev uddelt til dem i samme Forhold som til deres Kammerater ved Schwerin, og af Fødevarer havde de fra den første Dag, Brigaden satte sig i Bevægelse, stedse faaet leveret en dobbelt Ration, som blev tilberedt i deres smaa Kompagnimesser. „Ingen af dem kan heller have Aarsag til Klage,“ bemærker Waldeck i en Beretning til Prinsen, „og General Lallemand sørger altid for, at de holdes lige med hans egne Officerer“¹⁾. Det er en Selvfølge, at Byen Wismar helt og holdent maatte udrede disse betydelige Leverancer, og Brigaden inddriver dem med en vis Skadefryd. Den godtgjorde derved temmelig slaaende, at der var noget utilforladeligt i de vilde, i Wismar som i det østlige Mecklenburg omløbende Rygter, hvor efter Divisionen Vegesack havde nedsablet den ene Halvdel af Brigaden ved Retschow, og saa godt som fuldstændig gjort det af med den anden Halvdel paa Retræten til Carow. Den 1ste September indfandt Batteriet Koye under Dækning af 1ste Bataillon af fynske Infanteriregiment sig i Wismar efter Ordre fra Frederik af Hessen og ombyttede om Aftenen ved Vagtildens Blus sine 6 Pds. Kanoner med tilhørende Personel, Materiel og Forspand med Gerstenbergs 3 Pds., idet dog Officerer og Underofficerer forbleve ved deres oprindelige Batteri. Man mente ved denne noget ejendommelige Foranstaltning at sikre Avantgardens Artilleri ikke alene en Ligestilling med, men endogsaa en Overvægt over det svenske, idet de danske 6 Pds. Kanoner bleve ansete for at være saa gode, at de kunde tage det op med korte 12 Pds.

¹⁾ H. P. ad 880/1813.

General Lallemand kom tilstede ved Ombytningen for at tage Afsked med Mandskabet, hvilket han ved Gerstenberg lod sige, at det gjorde ham ondt, at han skulde skilles fra saa tapre Folk, og at han havde været overordentlig tilfreds med Batteriet, der havde præsteret alt, hvad der kunde forlanges af et vel betjent Artilleri¹⁾.

I Stillingens Centrum fandt intet Sammenstød af Betydning Sted med Fjenden. Auxiliærkorpset udsendte den 27de et Rekognosceringskommando paa 1 Bataillon og 1 Eskadron til Strahlendorf, hvor fra der atter udgik Rytterpatrouiller til Dümmerstück og Warsow. Formaalet for Rekognosceringen, der var et Led af et større Foretagende, i hvilket Thiebaults og Vicherys Divisioner deltog, var gennem Fanger eller Rejsende, der alle skulde anholdes, udspørges og derpaa sendes til Davout, at skaffe Underretning om Fjendens Styrke imellem Hagenow og Wittenburg. Man bragte i Erfaring, at samtlige Kosakregimenter og Lützowske Ryttere stod vest for Levitzer Bruch i Højde med Wittenburg, at det hanseatiske Kavaleri var øst for Schweriner Sø, men at der ikke var Infanteri og Artilleri nordligere end Lublow, hvor Lützows stod. Walmodens Hovedstyrke, der blev anslaaet til 20000 Mand, mente man koncentrerede sig om Ludwigslust. Den 29de om Eftermiddagen gik et lignende Kommando til Pampow, hvor det forblev til næste Morgen. Under dette Ophold blev en Del Mandskab af Jægerkompagniet Schou af Oldenburg III, der efter fransk Forbillede ikke havde kunnet modstaa Lejligheden til Plyndring, overfaldet af Kosakkerne og enkelte Folk tagne til Fange. „De Tilbagekomne,“ skriver Frederik af Hessen til Kongen, „har jeg ladet sætte for Forhør og Krigsret og efter Dommen degradere og sende dem paa Vand og Brød for at standse slige skadelige Uordener“²⁾.

Den 31te Avgust indtraf Oberst Engelsted ved Korpset med sit Dragonregiment, de 3 Kompagnier af slesvigske og holstenske Infanteriregiment og 2 Kanoner Gönner. Han var afmarcheret fra Lübeck den 29de og gaaet over Ratzeburg og Gadebusch, hvor fra han medførte en stor fransk Proviantkolonne. Paa den sidste Del af Marchen havde han selvfølgelig været omsværmet af Kosakker. Hans jyske Dragoner, der her saa dem for første Gang i større Hobe, skræmmedes dog ikke af dem; de faldt snarere i Forundring over dem og havde Vanskelighed ved at forstaa, at disse mærkelige Ryttere paa uselige Heste med „Pig-

1) I. S. V. ad 1129/1813. „Vertraute Mittheilungen“ S. 55. „Fra Krigen 1807—14“ S. 44.

2) H. P. 858/1813. Aux. I. S. 70/1813.

kjæp“ i Haanden skulde opfattes alvorligt. Engelsteds medhavende Infanteri og Artilleri meldte sig i Bivuaken til deres vedkommende Afdelinger, men selve Dragonregimentet blev efter Davouts Ønske forlagt til den $1\frac{1}{2}$ Mil nord for Schwerin beliggende By Kirchenstück for at danne et Bindeled med Divisionen Loison og være noget nærmere ved Haanden, hvis der skulde tilstøde denne noget¹⁾.

Af det store Train var som anført den flyvende Park indtruffen den 29de, men den blev efter at have forsynet Batteriet Gerstenberg strax sendt tilbage til Lübeck under Dækning af Jægerkompagnierne af Dronningens Livregiment II og slesvigske Infanteriregiment II med Kapitajn Pristroph som Kommandør. Derimod savnede man endnu ved Korpset Major Holten med Resten af det store Train, ligesom ogsaa Generalkrigskommissær Münch med „Feltkassen“ stadig udeblev. For at faa Rede herpaa og paa forskellige andre Ting med Hensyn til fynske Dragoners Marche, sendte Prinsen sin betroede Adjutant, Kapitajn Krohn, til Ratzeburg og Lübeck. Just som Kapitajnen den 31te forlod førstnævnte By, hvor han havde fundet Beboerne under Ledelse af en fransk Ingenieur officer i fuldt Arbejde med at anlægge Forskansninger, indtraf Holten hertil og agtede sig næste Dag til Gadebusch. Forskjellige Uheld havde forsinket hans Marche nord paa fra Lauenburg, hvor til Ordren om hans Opbrud heller ikke var ankommen i rette Tid, men værst var det, at han havde ladet sig forlede til at afgive 20 af sine Kjøretøjer til General Gengoult, der havde truet med ellers at ville tage dem med Magt. Prinsen, der naturligvis var ked af at have mistet sine „kostbare Vogne“, og som gjerne vilde have saa mange som muligt af de stakkels holstenske Bønder sendt hjem, tilføjer i sin Beretning herom til Kongen lidt ærgerligt: „Overhovedet har jeg Vanskelighed ved at gjøre mangan Officer begribelig, at fordi Auxiliærkorpset er forenet med det 13de Armékorps under Prinsen af Eckmühl, har dog ingen fransk Officer noget at befale uden min Ordre over dets enkelte Dele.“²⁾ I Lübeck forefandt Krohn 2 Eskadroner af fynske lette Dragoner, den 3dje ankom lige, medens den 4de, hvor ved Regimentets Patronkarrer med flere Kjøretøjer befandt sig, først ventedes til Segeberg den 3dje September. Den franske Officer, der havde afløst Oberst Engelsted som Kommandant, vilde holde Regimentet tilbage i Lübeck, men efter en alvorlig Debat satte Krohn dog igjennem, at Oberstlieutenant Bibow med 1ste og 2den Eskadron strax skulde afgaa til Korpset som Bedækning for General-

1) Aux. I. S. 80/1813.

2) H. P. 845/1813.

krigskommissæren, der efter indstændig Opfordring bestemt havde lovet at indfinde sig med Feltkassen i Lübeck den 1ste September om Aftenen. 3dje Eskadron skulde oppebie 4de Eskadrons Ankomst. Bibow skulde tillige medføre en Transport af Udskevne fra Hospitalerne, Stykkuske og Vognheste, som Ritmester Carstens i Oldesloe havde dirigeret til Lübeck, samt Matroskompagniet, der den 19de Avgust var afgaaet fra Kjøbenhavn, og som ligeledes ventedes til Lübeck den 1ste om Aftenen. Af slesvigske Jægerkorps var Oberstlieutenant Wasmer med $3\frac{1}{2}$ Kompagni ved den franske Besætnings Ankomst bleven forlagt til Travemünde, uagtet det nylig var bestemt, at Garnisonen der skulde formindskes, og kun Kapitajn Fischer med $\frac{1}{2}$ Kompagni var i Lübeck. Paa Krohns Forlangende blev dog hele Kompagniet samlet der¹⁾.

Ved sin Tilbagekomst den 1ste September havde Krohn Breve med fra Kongen, der i disse udtaler sin Glæde over Korpsets gode Holdning. Prinsen svarede herpaa samme Dag og kom ved denne Lejlighed ind paa forskjellige Spørgsmaal, vedrørende Forplejnings- og Regnskabsvæsenet. Om Udgifterne til Munderingssagernes Vedligeholdelse skriver han saaledes følgende: „Af Ordonnatør Thomas ved det franske Hovedkvarter erfarer jeg, at de Franske synes villige til, uagtet det ikke staar i Traktaten, at iberegne under *la solde* ogsaa *les masses d'entretiens*, som ere de Betalinger, Regimenterne faa hos de Franske, for dermed at holde deres Munderingssager med videre i Orden. Naar et Regiment behøver slige Sager, saa leveres det ved Ordonnatørens Rekvisition i det erobrede Land for den reglementerede Betaling, som aftrækkes fra disse *masses*, Regimentet faar; ved denne Lejlighed er det Regimenternes Sag at holde sig i Orden, og Kejseren ser igjennem Fingrene, om af de i Rekvisition satte Sager udleveres rundeligt; kun i Frankrig holdes nøje herover. Det er ogsaa Regimenterne tilladt selv at handle sig slige Fornødenheder til, men rekvirere maa kun Ordonnatøren for hele Armé-korpset. — Paa Grund heraf vover jeg at forestille, om den *solde* og de *masses d'entretien*, som Generalkrigskommissær Münch skal kræve efter Traktaten af de Franske, maa beregnes enten ganske paa fransk Maade eller efter Rigsdaler à 48 Lsk. i Sølv og ikke efter Rigsbankdaler à 30 Lsk., da baade Deres Majestæts Kasse som og hver Enkelt ved Auxiliærkorpset vilde tabe betydeligt (nemlig 18 Lsk. paa hver Rigsdaler i Sølv) alene til Fordel for den franske Kasse, hvis Rigsbankforordningen skulde anvendes ved denne Lejlighed. — Jeg vil gjøre Generalkrigskommissæren opmærksom derpaa, naar han kommer“²⁾.

¹⁾ Aux. I. S. Pk. 15—17.

²⁾ H. P. 864/1813.

Paa Stillingens højre Fløj, hvor Divisionerne Thiebault og Vichery stode, var en daglig Udsendelse af Kommandoer, der i Reglen gik ad Vejene mod Bankow og Criwitz, en Nødvendighed, thi Kosakkerne vare her saa nærgaaende, at de endog en Dag, da 111te Regiment under Oberst Holz exercerede lige udenfor Schwerin, indfandt sig som Tilskuere paa Exercerpladsen og dræbte Adjudanten, Kapitajn Riston, inden de bleve jagede bort.

Med slige Smaaexpeditioner mente Walmoden, der fremdeles holdt sin Hovedstyrke koncentreret om Wöbbelin, at burde lade sig nøje; nogen Lyst til at vove et alvorligt Angreb paa Davouts udstrakte, men dog stærke Stilling, havde han ikke. Kronprinsen af Sverig, der efter Slaget ved Gross Beeren følte sig mere tryk med Hensyn til sin Forbindelseslinie over Stralsund, var imidlertid ikke tilfreds hermed eller med hans Hærledelse i det Hele taget. Da han erfarede, at Davout var rykket ind i Schwerin, dadlede han Maaden, hvorpaa Walmoden havde opereret, meddelte ubarmhjærtigt, at Davout i et Brev til General Lemarrois havde sagt, at han havde banket ham ordentlig af, og paa lagde ham at vise større Dristighed. Den 27de Avgust sendte han ham fra Saarmund følgende karakteristiske, i en kort Kommandotone holdte Ordre: „General Walmoden samler sine Tropper, Artilleri, Infanteri og Kavaleri. Han skal forene sig med Oberstlieutenant Marwitz Korps og med disse Tropper, som udgjør en Totalstyrke af c. 20000 Mand, hvor af over 4000 Mand Kavaleri, skal han frejdigt og krigsmæssigt gaa Fyrsten af Eckmühl imøde. Han skal angribe ham, paa hvilket Punkt han træffer ham, og han vil kunne trænge igjennem, da Fyrsten af Eckmühl ikke kan modsætte sig med en større Styrke, selv om man gaar ud fra, at han intet har detacheret mod General Vegesack. General Walmoden giver denne General Ordre til at understøtte sig. Han foretager sine Bevægelser saaledes, at Fyrsten af Eckmühl kan blive angrebet paa alle Punkter. Samtidig med at Angrebet finder Sted i Front og Flanke, skal General Tettenborn udvikle sig i Ryggen af de fjendtlige Kolonner. Den mecklenburgske Landstorm skal rejses, og hvis Hertugen ikke drager Omsorg herfor, skal General Walmoden selv gjøre det og overtage den militære Kommando i Hertugdømmet. Enhver Embedsmand, som ikke vil adlyde General Walmodens Befalinger, skal arresteres og straffes. General Walmoden skal holde Valpladsen, saa længe han ikke har en Tredjedel af sit Korps dræbt eller saaret. General Walmoden maa være gjennemtrængt af Følelsen af, at det er en Nationalkrig, der føres mod Kejser Napoleon, og at man maa forene Masserne for at vinde Sejr. Lægger man ikke tilbørlig Vægt paa dette vigtige Punkt, faar Kejser

Napoleon Overtaget¹⁾. Det vides ikke, naar Walmoden modtog denne Tilkjendegivelse, der var skreven samme Dag, som han vendte tilbage til Wöbbelin efter, i Følge tidligere Ordre af Carl Johan, at have foretaget en frugtesløs Expedition til Elben, paa hvis venstre Bred Kronprinsen indbildte sig, at Davouts Hovedstyrke befandt sig, men han synes ikke, som ret naturligt kunde være, at have forhastet sig med at efterkomme den. Noget maatte der imidlertid gjøres, og den 2den September under Skjærm af Tettenborns og Lützows Skarer satte Walmoden sig i Marche i den Hensigt at forene sig med Vegesack ved Warin og om muligt herfra bryde igjennem Loisons Opstilling imellem Hohen-Wiecheln og Wismar. Efter at have passeret Levitzer Bruch indtraf han den 3dje September om Morgenen i Criwitz, men her fik han den overraskende Melding, at Davout i Løbet af Natten og den foregaaende Dag ganske havde rømmet Stillingen Schwerin-Wismar.

IV. Tilbagegang af Davouts fransk-danske Hærkorps til Ratzeburg.

(2den—5te September).

Davout havde næppe nærret store Forventninger om Udbyttet af Hertugen af Reggios Fremrykning mod Berlin. Han havde ingen synderlig Tiltro til denne Marskalks Evne til at føre saa store Hærmasser og vidste, at disse lige saa lidt som hans egne Tropper vare i Stand til at marchere og manøvrere med den Præcision, som et saadant Foretagende under normale Forhold udkræver. Hans Anelse fik ny Næring ved den talende Tavshed fra Napoleons Hovedkvarter og ved Vegesacks fremadgaaende Bevægelse fra Rostock, og da han endelig den 29de Avgust i en Avis saa en Meddelelse om, at Oudinot skulde have trukket sig tilbage til Luckau, følte han sig overbevist om, at en Ulykke var indtruffen. Han skrev strax samme Dag fortroligt til Grev Chaban i Hamburg, at han i saa Tilfælde ikke vilde kunne fortsætte sin Marche, men efter nogle Dages Forløb maatte tage en Stilling, der ikke svævede saa meget i Luften, som den ved Schwerin. Han vilde da gaa tilbage til „Stecknitz-

1) Recueil des ordres de mouvements etc. du Prince Royal de Suède 1813—14.

Aaen“, hvor han kunde støtte sine Fløje til Lauenburg og Lübeck, gjøre Modstand mod en overlegen Fjende og dække Hamburg og Holsten. Blev han fordreven fra denne Stilling, vilde han kun gaa tilbage til Hamburg¹⁾. Samtidig paalagde han Ingenieurgeneralen at lade Forskansninger anlægge foran Ratzeburg for paakommende Tilfældes Skyld, og Hærkorpsets Divisioner fik Ordre til at lade uddele Brød, Grøntsager og Brændevin til Mandskabet for 4 Dage i Stedet for 2, samt til at have levende Slagtekvæg ved Haanden i samme Forhold²⁾. Ingen af Generalerne eller nogen af hans Stab fik det mindste at vide, om hvad der laa til Grund for denne Befaling, og da Marskalken bevarede hele sin tillidsfulde Holdning, blev det almindelig antaget, at nu skulde det gaa fremad, til Stralsund eller Berlin. Den 1ste September fik Davout gennem General Lemarrois i Magdeburg sikker Underretning om, at Oudinot havde lidt et Nederlag ved Gross Beeren den 23de Avgust og tillige, at General Girard Dagen efter var bleven slaaet ved Hagelberg. Marskalken, der ikke af Napoleon med et Ord var bleven underrettet om, at der paatænkte en ny Fremrykning mod Berlin under Anførsel af Marskalk Ney, tøvede under disse Forhold ikke med at iværksætte sin Beslutning. Den 2den September Kl. 5 Morgen lod han Prinsen af Hessen kalde til sig og satte ham ind i Forholdene. Han gjentog, hvad han havde skrevet til Chaban, at det var umuligt at gaa fremad, unyttigt og farligt at blive staaende, da hans højre Flanke var blottet. Det var hans Pligt mod sin Kejser at bevare Hamburg, mod Kongen af Danmark at skjærme Holsten, og det gjorde han bedst ved at gaa blot 2 Dagsmarcher tilbage til Wackenitz-Delvenau. Ved Ratzeburg vilde han stille sig offensivt, saaledes at han havde det i sin Magt at kunne bryde frem, saa snart Kejseren maatte ønske det. Retræten vilde han foretage i 3 Kolonner. Den sydlige Kolonne, en Slags Flankegarde, skulde gaa over Zarrentin og Gudow til Mölln; den midterste, Hærkorpsets Hovedkolonne, over Gadebusch til Ratzeburg, den nordlige fra Wismar over Grevismühlen til Lübeck. Davout anmodede Prinsen om, at Auxiliærkorpset, der skulde marchere bagest i Hovedkolonnen, maatte staa færdig til Afmarche Kl. 3 Em. ved Hellkrug, dog saaledes, at de derværende og ved Neumühlen staaende Sikringsdele forbleve i deres Stillinger indtil Kl. 8 Aften, hvornæst de skulle danne Led af en under General Delcambre formeret Arrièregarde. Bataillonon Castonier og Batteriet Koye, der næppe kunde naa tilbage fra Wismar inden Afmarchen, maatte aver-

¹⁾ Correspondance du Maréchal Davout IV, 271.

²⁾ Aux. I. S. 73/1813.

teres om at slutte sig til en af General Loisons Brigader. Hærkorpsets store Train ved Schwerin skulde derimod Kl. 2 Em. sendes over Rhena — Schönberg til Lübeck, hvor fra det saa langs venstre Bred af Stecknitz vilde blive dirigeret til Ratzeburg og Mölln. Endelig ønskede Marskalken, som Kl. 2 Em. vilde forlægge sit Hovedkvarter til Lankow, at 1 Eskadron af jyske Regiment lette Dragoner under Marchen maatte blive afgivet til General Vichery, af hvis Division den sydlige Kolonne skulde dannes¹⁾.

Man havde i det franske Hovedkvarter lagt Vægt paa, at det store Train, med Undtagelse af en Proviantkolonne med Levnedsmidler for 4 Dage, fulgte den nordlige Vej til Rhena og ikke gik over Gadebusch. Parken fra Schwerin, der blev eskorteret af oldenborgske Jægerkompagni Schou, gik dog over Gadebusch, og stødte her paa det fra Lübeck over Ratzeburg tilbagevendende Kommando Pristroph, der medførte 38 Brødvogne. Pristroph fik nu Kl. 11 Aften Ordre af Davout til med sine Jægere at føre begge Konvojer til Lübeck, hvilket ogsaa lykkedes for ham, naagtet han blev overfaldet imellem Gadebusch og Rhena og ved denne Lejlighed fik 2 Jægere af Livregimentet dræbte og 2 saarede samt 1 Hest ihjelskudt²⁾.

Hovedkolonnen havde følgende Marcheorden: 40de Division, 50de Division, Auxiliærkorpsets 2den og 1ste Brigade. Den bivuakerede om Natten langs Vejen mellem Gadebusch, hvor Brigaden Leclerc af 3dje Division stødte til, og Rosenow, hvor Auxiliærkorpset standsede, og fortsatte, uhindret af Fjenden, næste Morgen ved Daggrø — Auxiliærkorpset brød op Kl. 5, Têten altsaa c. Kl. 2 — Marchen i en kvælende Støv og Hede til Ratzeburg og Omegn. Auxiliærkorpset indtraf her Kl. 4 om Eftermiddagen og indtog i Følge Marskalkens Ordre, dateret Gadebusch Kl. 1 Nat, en Kampstilling med Front mod Kogel imellem de henholdsvis ved Ziethen og Schmielau opstillede franske Divisioner Thiebault og Vichery. Ved Gross Turow var Brigaden Leclerc igjen marcheret ud af Kolonnen og indtog en Optagelsesstilling imellem Røggelin Sø og Schall Sø.

Arrieregarden under General Delcambre var sammensat af Major Bergers Kommando, nemlig holstenske Skarpskytterkorps II, 2den og 6te Husareskadron og Batteriet Gønner, samt af $1\frac{1}{2}$ Eskadron polske Uhlaner, 30te franske Linieinfanteriregiment og en Bataillon af 111te franske Regiment, der havde afløst den danske Infanteripostering

¹⁾ Aux. I. S. 84, 85, 86, 88, 91/1813. Dagsbefaling, Schwerin den 2den Sept. 1813 Kl. 10 $\frac{1}{2}$ Fm. (Aux.).

²⁾ Rapport af 4de Sept. 1183 fra Kapitajn Pristroph til Generalmajor Lassen (Aux.).

ved Hellkrug, medens de der staaende Husarer havde meldte sig til deres Eskadron. Arrieregardens Bagdækning bestod af 30te Regiment og Uhlanerne, Bagtroppen af de 2 danske Husareskadroner. Arrieregarden indtraf ved Rosenow i Løbet af Natten og fulgte efter Auxiliærkorpset til Gadebusch, hvor der blev taget Stilling og holdt Hvil i nogle Timer. Ved Gadebusch blev Arrieregarden indhentet af Kosakkerne og de følgende Mil tættere og tættere omsværmet af dem. Navnlig paa Sletten vest for Roggendorf viste de sig i store Skarer, saa Marchen maatte standses. Berger lod nu hele 6te Eskadron under Ritmester v. Qvalen og Halvdelen af 2den Eskadron Bennigsen under Ritmester Sønnichsen og Premierlieutenant Grev Holstein opmarchere paa Linie, medens Ritmester Bennigsen med den anden Halveskadron stilledes som Soutien bag højre Fløj, og gjorde derpaa et 3 Gange gjentaget glimrende Indhug, der ganske standsede Forfølgningen. Kosakkerne mistede henved 30 Mand, Berger havde 1 dræbt og 2 saarede Husarer. Natten mellem den 3dje og 4de September indtraf General Delcambre ved Ratzeburg¹).

Den sydlige Kolonne, 105te franske Linieinfanteriregiment og 4de Eskadron Wittrog af jyske Regiment lette Dragoner under General Romme, synes at være brudt op fra Schwerin samtidig med Hovedkolonnens Tête, men derpaa at være bleven staaende i Stilling til henimod Aften imellem Strahlendorf og Parum for at spærre fjendtlige Strejffpatrouillers Indblik. Om Natten indtraf Romme ved Zarrentin og forblev her Dagen over²). Ved sit Opbrud herfra den 4de om Morgenen blev han indhentet af et 3000 Mand stærkt, kombineret Kommando af alle Vaabenarter under Lützows Anførsel. Dækket i Flanken af de jyske Dragoner, der under denne Marche første Gang rigtig fik Lejlighed til at vise denne uforfærdede Fasthed og Sikkerhed i alle Bevægelser, som karakteriserede dette fortrinlige Regiment hele Felttoget igjennem, trak Romme sig med

¹) Rapport fra Frederik af Hessen til Frederik VI af 4de September (H. P. 880/1813). I. S. V. ad 1001/1813. Aux. I. S. 89/1813. Bræstrups efterladte Papirer S. 118 f.

²) Bestemte Opgivelser om den første Del af General Rommes Marche savnes. B. v. Quistorp, II, 355 gaar ud fra, sandsynligvis ifølge „Kampen om Norge“ I, 312, at Generalens Kommando først er bleven udsondret af Hovedkolonnen ved Gadebusch og herfra Natten mellem den 2den og 3dje marcheret til Zarrentin, men Divisionskvartermester Rømeling siger udtrykkeligt (Aux. Private Breve), at „Armeen afmarcherede i 3 Kolonner“ og at „vore Husarer paa denne Retræte dannede den yderste Spids af Arrieregarden for den midterste Kolonne“.

sit Infanteri sindigt tilbage fra Stilling til Stilling, saaledes fornemmelig ved Gudow og i Passet mellem Lüttau og Drüsen Sø, indtil han var kommen i Nærheden af Mölln. Her sendte General Vichery ham en velkommen Forstærkning, bestaaende af 1 Batteri og 111te franske Infanteriregiment under Oberst Holz, den flinkeste af alle franske Fodfolksafdelinger, og Romme gik nu ufortøvet med stor Kraft over til Angreb. Kl. 9 Aften havde han kastet Lützow tilbage til Bækken ved Lüttau og den næste Morgen fordrev han ham ganske fra Stillingen ved Drüsen Sø. Rommes Tab ved denne Lejlighed var 20 Mand, Lützows 2 Officerer og 67 Mand. Kl. 11 Formiddag vendte Romme tilbage til Mölln¹⁾.

Den nordlige Kolonne, sammensat af Tropperne i og om Wismar, brød først op om Aftenen den 2den September. Den forholdsvis nære og direkte Berøring, man her havde med Fjenden, gjorde det ønskeligt at benytte Mørket til Afmarchen, og desuden var det af Hensyn til Hovedkolonnens venstre Flanke nødvendigt at være echeloneret bagud. Ordren til Afmarchen kom om muligt endnu mere overraskende for Tropperne her end ved Schwerin, idet General Lallemand netop samme Morgen i stor Maalestok havde ladet udgaa Indbydelse til Bal hos sig om Aftenen og givet Magistraten i Wismar Ordre til at illuminere Byen, alt i Anledning af, at Kejser Napoleon den 26de Avgust havde vundet et stort Slag ved Dresden. I Bivuaken var der Dagen igjennem stor Jubel over denne Nyhed²⁾. Kort før Ballet skulde begynde, fik imidlertid Avantgardebrigadens Afdelinger Ordre til at staa færdige til Afmarche paa de vedkommende Alarmpladse, og imellem 10 og 12 satte Brigaden, hvis Bagdækning førtes af Oberst Waldeck, sig i Bevægelse ad den søndre Vej mod Grevismühlen³⁾. Forinden var den fra Byen Mecklenburg ankomne Brigade Mielzynski af Divisionen Loison, hele denne Divisions Train paa over 100 Kjøretøjer, samt Oberst Castonier med Fyn I

¹⁾ Brev fra General Laville til Major Bardenfleth af 4de Sept. 1813 (Aux.). B. v. Quistorp II, 355.

²⁾ F. H. Jahn: Der Feldzug an der Niederelbe 1813—14, S. 97. „Fra Krigen 1807—14“ S. 45. I „Vertraute Mittheilungen“ antages det, at Lallemands Forberedelser til Fest var en Finte, hvilket kan være muligt, men naturligvis ikke har været Tilfældet, hvis Efterretningen om Slaget ved Dresden er kommen før til Wismar end Davouts Ordre.

³⁾ „Vertraute Mittheilungen“ S. 55. Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). Tiden for Opbruddet angives forskjelligt i Kilderne, alt efter den Plads, vedkommende Hjemmelsmand har haft i Kolonnen.

og Batteriet Koye afmarcheret¹⁾. Efter en anstrængende Marche, først om Natten i stærkt Regnvejr og derpaa den følgende Dag i voldsom Varme, naaede Lallemand, der ved Daggry havde holdt et større Hvil ved Gressow, Grewismühlen, hvor Brigaden rastede til hen paa Eftermiddagen²⁾. Hovedstyrken under Lallemands Anførsel gik nu over Børzow og Blüsen til en Bivuak vest for Schönberg, der blev dækket af en Infanteripostering i Skoven øst for Broen over Maurine, medens Waldeck med holstenske Skarpskytter I, Eskadronerne Düring og Wedel-Wedelsborg af holstenske Ryttere, 2 Kanoner Gerstenberg og hele Trainkolonnen under Dækning af Kompagnierne Brockdorff og Cornelisen marcherede ad Hovedlandevejen til Dassau. Som Forposter blev der her af Eskadronen Wedel-Wedelsborg udstillet 2 Feltvagter, hver paa $\frac{1}{2}$ Eskadron, foran Stepenitz Aa, den ene under Ritmesteren paa selve Landevejen, den anden omtrent i Højde med Maltzow for at holde Forbindelse med Styrken i Schönberg, medens $\frac{1}{2}$ Kompagni holstenske Skarpskytter under Lieutenant Stisser stilledes som Piket bag Broen ved Dassau.

Lallemands tilbagegaaende Brigade havde naaet Schönberg og Dassau uden at være forfulgt af Fjenden. Denne havde samme Nat, som Lallemand forlod Wismar, villet forsøge et Overfald paa Bivuaken paa Galgenberg, men dette Foretagende, som Vegesack havde overdraget Oberst Müller at udføre, mislykkedes i sin Fødsel. De i Skoven ved Goldenbow staaende Forposter, der ingen Underretning havde faaet, om hvad der forestod, skød i den mørke Nat paa de til Overfaldet bestemte Tropper, og der opstod derved blandt disse en saa almindelig Forvirring, at det Hele maatte opgives³⁾. Af Beboerne i Wismar fik Vegesack imidlertid samme Nat Underretning om Lallemands Afmarche, og den 3dje om Morgenen rykkede han frem med sin Division. Hovedstyrken gik til Wismar, Avantgarden, bestaaende af Schills Husarer, mecklenburgske ridende Jægere og det midlertidig i Divisionen indlem-

1) Den nærmere Marcheordre kan ikke angives. Det Divisionen Loison underlagte Reserverytteri samt Bataillonens Castonier og Batteriet Koye synes ligesom Divisionsgeneralen selv at være fulgt med Brigaden Leclerc til den over Gadebusch marcherede midterste Kolonne.

2) Det kan ikke ses, om Brigaden Mielzynski fra Grewismühlen er gaaet over Rhena og Roggelin for at støde til Divisionens anden Brigade, eller den er fulgt med til Schönberg. Divisionstrinet gik med Lallemand til Lübeck.

3) Boddien, S. 98. B. v. Quistorp II, 346. I sidstnævnte Værk henføres dog Begivenheden til Natten mellem 1ste og 2den September. I danske Kilder nævnes den ikke.

mede hanseatiske Kavaleriregiment Arnim naaede om Aftenen til Grevismühlen. 2 Ryttertrope, Husarer under Lieutenant Rohr, Jægere under Lieutenant Blücher, tilsammen c. 70 Heste fulgte herfra Waldecks Spor, og den 4de om Morgenen tidlig stødte de paa Rytterfeltvagten foran Dassau. De kom de herfra udstillede Vedetposter saa nær, at de kunde skyde en ned, og joge nu sammen med de flygtende Vedetter i hurtig Gangart ind paa Feltvagten. Denne, der i det overskuelige Terrain og med Dagen for sig, troede sig sikker for Overfald og havde begaaet den store Fejl at lade de trætte Heste aftømme og fodre, blev fuldstændig overrumplet; alle tyede vel til deres Heste, men kun faa lykkedes det at komme i Sadlen, og endnu færre havde Besindelse nok til med Karabinen i Haanden at sætte sig til Modværge. Ritmester Wedel-Wedelsborg, en i Korpset skattet og afholdt Officer, der under Felttoget havde givet flere Prøver paa Mod og Duelighed, forsvarede sig til det Yderste i Døren til den lille Vidiehytte, der var bleven rejst for ham, og vilde ikke tage imod Pardon. Han saaredes dødeligt og førtes i denne Tilstand til Kiel, hvor han udaandede faa Dage efter under de heftigste Selvanklager over sin Uforsigtighed. Foruden ham blev 1 Rytter dræbt, 18 bleve saarede og 30 tagne til Fange; desuden mistede Eskadronen 40 Heste og sin Estandart. Med dette Bytte og efter et Tab af 6 saarede Husarer lykkedes det Fjenden at undslippe inden Infanteripikettet og den ved Efterretningen om Overfaldet i Spidsen for Eskadronen Düring tililende Oberst Waldeck kunde naa frem over det lange Defilé til Undsætning¹).

Medens dette gik for sig ved Dassau, var den fjendtlige Avantgardes Hovedstyrke gaaet frem i Retning af Schönberg og blev her Kl. 5 Morgen indviklet i livlig Kamp med den franske Forpostbataillon. Denne, der efter hanseatiske Beretninger ved denne Lejlighed skal have lidt det højst usandsynlige Tab af henved 150 Mand, Saarede og Fangne, trak sig efterhaanden tilbage over Broen over Maurine og sluttede sig til Lallemands øvrige Tropper paa Bækkens vestre Bred. Ved sin Adjudant, Kapitajn Carré, gjorde Lallemand Forsøg paa at sætte Ild paa Broen, hvilket dog glippede, medens i det Sted en stor Del af Husene i Schönberg gik op i Luer. Vegesack tog heraf Anledning til fra Grevismühlen, hvor hen han i Løbet af Dagen naaede med Divisionens Hovedstyrke, at tilskrive den i denne Begivenhed aldeles sagesløse Oberst Waldeck et uhøfligt Brev, som, efter at være sendt gjennem

¹) Rapport fra Frederik af Hessen til Frederik VI af 5te September (H. P. 884/1813). Waldecks Dagbog (Aux. Private Breve). B. v. Quistorp II, 353.

Lübecks Kommandant til Davout og af denne forevist Frederik af Hessen, endelig besvaredes af Davout paa en Maade, som Frederik VI senere med Tak betegnede som „passende“. Arnim paa sin Side havde ved en stærk Udvikling af afsiddet Rytteri søgt at forcere Overgangen over Broen, men opgav dette efter et Tab af 1 Officer og 20 Mand, og foretog nu en Afmarche til venstre for en halv Mil sydligere at passere Bækken ved Gross Siemz. Lallemand, der paa Højderne ved Selmsdorf havde forenet sig med Waldeck, bekymrede sig imidlertid ikke om denne Demonstration og fortsatte Marchen til Schlutup, hvor han lod Brigaden gaa i Bivuak. Den 5te September om Formiddagen rykkede han ind i Lübeck. Han lod dog kort efter slaa Generalmarche, da de hanseatiske Ryttere og Schills Husarer havde den Dristighed at vise sig udenfor Portene, og gik i Spidsen for det danske Infanteri og 3 franske Batailloner, der vare ankomne som Garnisonstropper til Lübeck, samt 4 Kanoner Gerstenberg under Sekondlieutenant Müller, ud imod Fjenden, som han jog tilbage over Schlutup til Selmsdorf. Under denne Retræte blev Major Arnim, der havde vist sig som en energisk Fører, dræbt af en Kanonkugle i Nærheden af Wesloe. Lallemand lod foreløbig Forposter opstille ved Lauen og Palingen og drog henad Aften paa ny ind i Lübeck¹).

Dette var den sidste Begivenhed under den af Davouts dansk-franske Hærkorps iværksatte Tilbagegang til Stillingen ved Ratzeburg. Walmoden anslog sin Modstanders Tab af Døde og Saarede til henved 400 Mand, sit eget til noget mindre; 600 Mand havde han taget til Fange. Hvis dette forholder sig rigtigt, er det det franske Infanteri, som er bukket under for Anstrængelserne, og som sandsynligvis saa især paa Hovedkolonnens henved 6 Miles Marche har maattet lade talrige syge Efternølere forblive liggende paa Vejene²).

Fraregnet den beklagelige Ulykke ved Dassau kunde Auxiliærkorpset med Tilfredshed se tilbage paa sin Færd. Dets Afdelinger, der paa hele Linien havde haft Æren af at marchere Fjenden nærmest, rykkede ind i den nye Stilling saa godt som uden Efternølere og vare overalt gaaede Fjenden i Møde med Fasthed og Dristighed. Davout var den Første til at yde Korpset sin fulde Anerkjendelse. Han sagde til Grev Danneberg-Løvendal,

¹) I. S. V. 1243/1813. Aux. E. 45/1813. „Vertraute Mittheilungen“ S. 58. B. v. Quistorp II, 354.

²) B. v. Quistorp II, 355. Franske Tabslistor som Styrkelister kjendes desværre ikke, og der blev herom iagttaget den største Hemmelighedsfuldhed og Tavshed i de franske Armékorps.

der forrettede Adjutanttjeneste hos ham: „Jeg rykker nu, da jeg jeg har lært Eders Tropper at kjende, ligesaa gjerne i Marken med de Danske som med gamle franske Soldater“, og den 4de September lod han udgaa følgende Dagsbefaling: „Mr. le maréchal prince d'Eckmühl s'empresse de faire connaître au corps danois que les hussards danois ont fait hier une charge brillante sur la cavalerie ennemie qui harcelait notre arrière-garde. Cette charge qui a été faite avec toute l'intrépidité possible, a causé beaucoup de dommage à l'ennemi et lui a ôté toute envie de continuer à nous harceler. M. M. les capitaines des hussards Bennigsen et Qualen et le maréchal des logis Vingleiche des chevaux-légers ont tenu la plus belle conduite dans cette circonstance. Mr. le maréchal se fait un devoir dans toutes les circonstances, de faire connaître la belle conduite et le bon esprit de nos alliés“. General Romme fremhævede den fortrinlige Holdning, som den til ham af jyske Regiment lette Dragoner afgivne 4de Eskadron under Ritmester Wittrog havde udvist under hele Retræten. General Lallemand fremhævede med stor Ros Oberst Waldeck, Kommandøren for holstenske Regiment Ryttere, Major Stemann, og Artillerikapitajn Gerstenberg. Idet Frederik af Hessen strax gjorde Indberetning til Kongen om de franske Generalers Udtalelser samtidig med Indsendelse af Afdelingernes Rapporter, hvis Ordlyd ikke kjendes, fremhævede han senere selv følgende Befalingsmænd og Menige:

Major Berger af holstenske Husardetachment for sin fortrinlige Førings af „Arrieregarden“.

Kapitajn Jess af Oldenburg II, hvis „Jægerkompagni stedse udmærker sig“.

Kapitajn Wegener af slesvigske Jægerkorps II, „som med det 3dje Kompagni stedse har fulgt Husardetachmentet, lige siden vi forlod Holsten, og især ved forskellige Strejftog samt ved Schwerin paa Forpost fortjener at anføres som en duelig og brav Officer“.

Premierlieutenant Høegh, Adjutant hos Oberst Waldeck, „som ved hele Toget mod General Vegesack og paa Tilbagemarchen har udmærket sig ved Raskhed, Overlæg, Orden og Mod.“

Skarpskytte Nr. 67, Jørgen Daniel Westphal af holstenske Skarpskytterkorps II, „som ved Wittenförde viste personligt Mod og koldt Blod imod en Del Kosakker, som omringede ham, og som han lod komme sig nær paa en Snes Skridt, derpaa dræbte den enes Hest, fordrev de andre ved at fælde Gevær og gaa løs paa een, samt saarede dødeligt en anden Kosak ved et Skud, da de flygtede“.

Sekondritmester Henrik Sønnichsen af 2den Husareskadron „for gjentagne Gange udvist Tapperhed“; Premierlieutenant Posselt af hollstenske Ryttere, Premierlieutenant Heltzen og Sekondlieutenant Müller af Batteriet Gerstenberg, samt Sergent Kling, Korporal Sass, Bombarder Andersen, Konstabel Jørgen Jæhde med flere Konstabler af samme Batteri¹).

Umiddelbart forinden eller under selve Retræten fra Schwerin var der i det franske Armékorps foretaget en stor Ombytning af de højere Kommandoposter. General Thiebault blev saaledes fjernet fra Kommandoen over 40de Division, uvist om paa Grund af Svagelighed eller fordi han ikke tilfredsstillede Marskalken som Fører, og ansat som Kommandant i Lübeck. Hans Division blev overdraget til General Vichery, hvem General Pecheux, der hidtil ikke havde haft nogen fast Kommando, derpaa afløste som Chef for 50de Division. General Romme blev underlagt Loison, General Mielzynski Pecheux. Divisionen Loison blev forstærket med de 3 Infanteribatailloner samt 1 Batteri, der vare indtrufne i Lübeck, men afgav i det Sted 15de lette Infanteriregiment.

Auxiliærkorpset havde nu ogsaa modtaget sin ventede Forstærkning, idet foruden det nu samlede fynske Regiment lette Dragoner under Oberst B. O. Hedemann tillige Matroskompagniet under Generalkonsul, Kapitajnlieutenant F. Holsten meldte sig ved Korpset, just som dette indtraf i Ratzeburg Stillingen. Kompagniet, der var organiseret i Følge Ordre af 6te Avgust fra Kongen til Admiralitetskollegiet, og som allerede den 19de Avgust, fuldt udrustet, afgik fra Kjøbenhavn over Svendborg, Faaborg, Eckernförde, Oldesloe til Lübeck, gjorde megen Lykke ved Korpset. De 120 menige Matroser, nemlig 40 af Holmens faste Tømmermænd, alle „Underkammerater“, og 80 Indrullerede, vare unge, kraftige Mænd, smukt og godt paaklædte. De bar blaa Trøje med karmoisinrød Krave og gule Knapper, blaa Pantalons, rund Hat, sort Skuldergehæng med Sabel, graa Infanteriakappe, let Tornyster, Halvstøvler, Øxe i Haanden. Underofficererne, 2 af Tømmermændenes, 4 af de Indrulleredes „Formænd“, bar Jakke i Stedet for Trøje og som Distinktion et gult Baand om Opslagene. Officererne, Chefen og Sekondlieutenanterne L. Flor og H. Aschehoug, bar Søofficersuniform. Kongen havde gjerne sét, at Kompagniet direkte var bleven underlagt Frederik af Hessen, men den 6te September blev det efter Davouts Ønske foreløbig forlagt til Travemünde²), for at organisere en

¹) Dagsbefaling af 5te Sept. 1813 (Aux.). H. P. 884/1813. I. S. V. 1129/1831 med Bilag.

²) K. I. 220/1813. H. P. 384/1813. Brev fra Avditer Bræstrup af 21de Sept. 1813. (Aux. Private Breve).

Flotille, hvis nærmere Ordning skulde bestemmes af General Thiebault. Fynske lette Dragoner indlemmedes i Brigaden Lasson. Tillige skiftede Oldenburg II og holstenske Skarpskytter II Plads og vendte tilbage under Befaling af deres tidligere Chefer, henholdsvis Generalmajor Schulenburg og Oberst Waldeck.

V. Ophold i Stillingen Lübeck-Ratzeburg-Lauenburg.

(4de September—12te November).

Den Stilling mellem Neustadter Bugt og Elben, hvor til Davout havde ført sit fransk-danske Hærkorps tilbage, og i og fra hvilken han vilde dække Hamburg og Holsten, afvente nye Ordre fra Napoleon og staa paa Springet til paa ny at gaa mod Fjenden, er betegnet ved Vandlinien: Traven—Wackenitz—Ratzeburg Sø—Delvenau, hvor over fører de store, men, især paa venstre Fløj, let spærrelige Bropas ved Travemünde, Lübeck, Ratzeburg, Mølln, Büchen og Lauenburg. Kun i Midten af Stillingen, paa den 1 Mil lange Strækning mellem Sydspidsen af Ratzeburg Sø og Mølln, findes ingen passiv Hindring i Form af Vandløb. Manglen heraf blev dog mere end opvejet ved det brede, det omliggende Terrain beherskende Højdedrag øst for Ratzeburg, der fra Tvillingsøen Mechow-Lankow over Landsbyen Ziethen i sydvestlig Retning strækker sig til Schmielau. Dækket i Siderne af Engdragene og Moserne ved Mechow og Horst, med kun faa Adgange og kunstfærdig forstærket efter Marskalkens egen Anvisning ved allehaande Anlæg, blev dette Terrain-afsnit Stillingens stærkeste — et næsten uangribeligt Brohoved, der i sin forskansede Lejr kunde optage det halve Hærkorps, og fra hvilket dette med Lethed kunde falde over en Fjende, der vilde gaa igjennem de sydlige Bropas. Saaledes var Stillingen, trods den 7 Mile lange Front, egentlig kun truet ved Omgaaen syd for Lauenburg langs venstre Elbbred, men da Hærkorpsets Retræte til Holsten lige fuldt lod sig udføre, og Hamburg ved sin Befæstning var sikret mod et *coup de main*, rummede selv en saadan fjendtlig Bevægelse for saa vidt kun Fare, som Hærkorpset eller Dele deraf kunde blive forhindrede fra at naa ind i Hamburg.

Fordelingen af Hærkorpsets Afdelinger m. v. i Stillingen var fra den 7de eller 8de September følgende:

Paa venstre Fløj.

Travemünde: 2 Kompagnier af slesvigske Jægerkorps II; Matroskompagniet Holsten; Artilledetachment Krabbe; 12 Kanoner. Kommandant Oberstlieutenant Loisi.

Lübeck: 15de franske lette Infanteriregiment; holstenske Skarpskytterkorps I og II; Staben og 2 Kompagnier af slesvigske Jægerkorps II; 1 Eskadron af 28de franske Regiment ridende Jægere; holstenske Regiment Ryttere; 1 fransk ridende Batteri paa 6 Kanoner; 1 fransk Fodbatteri paa 8 Kanoner; det 6 Pds. Batteri Gerstenberg. Kommandant, General Thiebault, General Lallemand og Oberst Waldeck med Stabe.

Grünau: Slesvigske Infanteriregiment II; 2 Eskadroner af 17de lithauiske Regiment Uhlaner. Kommandant, Oberstlieutenant Scriver¹⁾.

Krummesse: Jægerkompagniet Flitner af Dronningens Livregiment II; Artilleriparken.

I Centrum.

Ratzeburg: Slesvigske Infanteriregiment I, sammes Grenaderkompagni Golowin og 1 fransk Grenaderkompagni; Marskalk Davout og Prins Frederik af Hessen med Stabe.

Øst for Ratzeburg i forskanset Lejr ved Ziethen: 44de, 48de og 108de samt et nydannet Linieinfanteriregiment; 1 Eskadron af 28de Regiment ridende Jægere; 5 Marche Eskadroner Kyrasserer; 1 ridende Batteri à 6 og 2 kjørende Batterier à 8 Kanoner; Generalerne Loison, Wattier, Leclerc og Romme med Stabe. Fra Lejren var der udstillet stærke Forposter mod Schlagbrügge, Lankow og Mustin.

Sydost for Ratzeburg i forskanset Lejr ved Dremin: Oldenborgske Infanteriregiment I og II; Musketerkompagnierne af Dronningens Livregiment I; fynske Infanteriregiment I og II; Batterierne Blicher, Koye og Gønner; Generalerne Schulenburg og Lasson med Stabe. Fra Lejren var der udstillet følgende Forposter:

Ved Salem: 6te Husareskadron og Kompagniet Wegener af slesvigske Jægerkorps II.

¹⁾ Grünau blev dog først belagt af Slesvig II den 17de September.

- Ved Kogel: 2den Husareskadron; Jægerkompagniet v. Qualen af Holsten III og Jægerkompagniet Schou af Oldenburg III.
- Ved Horst: Oldenburgske Infanteriregiment IV; 2 Eskadroner af jyske Regiment lette Dragoner.
- Ved Weisser Hirsch: Musketerkompagnierne af Holsten III og 3 Kanoner.
- Ved Schmielau: Holstenske Infanteriregiment IV; 3dje Eskadron Guldberg af jyske og 2 Eskadroner af fynske Regiment lette Dragoner; Grenaderkompagniet Bruhn af Dronningens Livregiment.
- Ved Fredeburg: 2 Eskadroner af fynske Regiment lette Dragoner.
- Møln: 30te og 111te franske Linieinfanteriregiment; $\frac{1}{2}$ Eskadron af 17de lithauiske Regiment Uhlaner; 4de Eskadron Wittrog af jyske Regiment lette Dragoner; 2 kjørende franske Batterier à 8 Kanoner; Generalerne Vichery og Delcambre med Stabe. Denne Styrke bevogtede tillige Overgangene ved Büchen.

Paa højre Fløj.

Lauenburg: 61de franske Linieinfanteriregiment; $\frac{1}{2}$ Eskadron af 17de lithauiske Regiment Uhlaner; 1 fransk Fodbatteri paa 8 Kanoner; General Gengoult med Stab.

Endelig stod bag denne Fløj uden at være knyttet til Forsvaret, General Pecheux med 50de Division, nemlig 3dje og 105te Linieinfanteriregiment paa 5 Batailloner, 1 Eskadron af 28de Regiment ridende Jægere og 1 ridende Batteri paa 6 Kanoner, bestemt til udgaaende Bevægelser paa venstre Elbbred¹⁾.

Stillingen blev i hele sin Udstrækning fra Østersøen til Elben, overalt hvor Adgange af Betydning førte ind paa den, styrket og skjærmet ved omfattende Anlæg af Skanser og Forhug. Den fra Hamburg tilkaldte Ingenieuroberst de Castre havde paa hele Linien Tilsyn med Anlægget af Forskansningerne, hvis Beliggenhed og Beskaffenhed i øvrigt, som anført, for en stor Del skyldtes Marskalkens personlige Anvisning, men Udførelsen af selve Arbejderne paahvilede de forskjellige Divisioner. Ved Ratzeburg bleve Arbejderne for Auxiliærkorpsets Vedkommende ledede af Souschefen, Major Løvenørn Bardenfleth, med Assistance af Adjutanterne Kapitajn Malthe Friis af Ingenieurkorpset og Kapitajn

¹⁾ Aux. I. S. 93 og 118/1813. Optegnelser af Premierlieutenant Lobedanz 8de Sept. 1813 (Aux.). Bræstrups eft erladte Papirer.

Steffens af Kongens Regiment. Bardenfleth skilte sig fortræffeligt fra sit Hverv og Davout udtalte, at de af Korpset anlagte Værker vare udførte lige saa godt som Divisionen Loisons paa den øvrige Strækning af Ratzeburg Fronten.

Da man var færdig med Forskansningsarbejderne, blev der taget fat paa Lejrslagningen. Davout havde først bestemt, at paa Ratzeburg Fronten skulde hele Infanteriet bivakere, og kun Rytteriet og Artilleriets Heste saa vidt muligt bringes under Tag i Landsbyerne bag Stillingen, men da han intet hørte fra Napoleon, der kunde tyde paa snarligt Opbrud, og da den alt ved Schwerin begyndte Blodgang blev epidemisk blandt Tropperne, gav han Tilladelse til Bygning af en ordentlig Lejr. Den kom til at bestaa dels af de i Hast ved Ankomsten paa Bataillonernes Bivakplads rejste Smaahytter, der udbedredes, belagdes med Jord og forsynedes med Vinduer, dels af store og rummelige Barakker. Træmateriale til Bygning kunde i rigelig Mængde skaffes tilveje i Omegnens Skove, men det skortede noget paa Halm til Hytternes Tækning og til Lejrstraa. Den Omstændighed, at man i de talrige Teglværker fandt Overflødighed af Mursten, bevirkede tillige, at der efter stor Maalestok blev bygget Ovne, hvilke under det lange Ophold paa forskellig Maade kom til god Nytte. I Slutningen af September Maaned var Lejren paa det nærmeste i Orden.

Samtidig med Udførelsen af disse Arbejder i selve Stillingen blev der bag denne truffet Foranstaltninger til en Forøgelse og Udvidelse af Felthospitalerne. Stabskirurg Niels Tønder, der i Slutningen af August var ankommen til Altona, var tilligemed Felthospitalsdirektøren, Kapitajn Bretteville særlig virksom i saa Henseende, og efter en af dem udarbejdet Plan bleve følgende Hospitaler oprettede: i Altona for 1000 Syge, i Pinneberg for 100, i Glückstadt for 210, i Itzehoe for 200, i Oldesloe for 50, i Rendsborg for 250 og i Wulksfelds Fabrik for 250 Syge.

Tilbagegangen fra Schwerin til Stillingen ved Ratzeburg kom overraskende for Frederik VI, der havde troet, at Napoleons Sejr ved Dresden vilde have mere end opvejet Oudinots Nederlag ved Berlin, og som derfor snarere havde ventet at høre, at Auxiliærkorpset var i Fremrykning. Han optog dog Efterretningen om det Modsatte meget godt, ja blev endog glad derover, da han fik at se, at Avantgarden af Vegesacks svensk-mecklenburgske Division var fulgt efter Auxiliærkorpset lige til Lübeck. Det Kongen nemlig mest frygtede for var, at Carl Johan momentant skulde skille sin Sag fra sine Allieredes, vige tilbage til

Pommern og herfra med den engelske Flaades Hjælp kaste sig over Sjælland eller andre af de danske Øer. Den 4de September, 2 Dage før Efterretningen om Davouts Tilbagegang var naaet Kjøbenhavn, skriver han bl. a. saaledes til Frederik af Hessen: „De vigtige Sejre, Napoleon har havt ved Bober og nu ved Dresden, samt at General „Dam“ har besat Defileet, saa bliver de Allieredes eneste Retirade over Ertsbjerget til Bøhmen ved Peterswalde, hvilket nu alt er besat. Imidlertid frygter jeg, at de Franske ikke, som det var bestemt, har faaet Berlin. Maatte blot Kronprinsen ej trække sig tilbage til Pommern. Gud give, at man kunde afskære ham derfra; thi der kan han længe holde sig og gjøre alle Operationer ved enten at debarkere paa andre Punkter som ved Kolberg eller aldeles forlade Kontinenten og kaste sig paa andre Steder . . .¹⁾. Den 6te September fortsætter Kongen saaledes: „Vi have modtaget Deres Rapport af 2den September i Nat. Da Kejser Napoleon er bleven angreben saa nær Dresden og har maattet trække flere Korps fra Elben til sig for at opnaa den store og lykkelige Sejr, saa er derved General Girard af Kronprinsen af Sverig trængt tilbage, og De [har] derved nødvendigen maattet forandre Deres Stilling. Dette indsé Vi meget vel, men Vi ere glade ved at vide den svenske Kronprinses Fremrykning; dette vil snart bringe ham i Forlegenhed, og da haaber Vi, at De atter kan rykke frem, og han derved hindres fra at naa Stralsund. Kun maa Vi indstændigen anbefale Dem, at Travemündevinklen aldrig forlades, saa at Defileerne, der føre til Lübeck, ere godt besatte; thi det er den sande Nøgle til Holsten og vil, hvis De skulde gaa længere tilbage, være af yderste Vigtighed. De maa gjerne omtale dette i Vort Navn til Prinsen af Eckmühl . . .“²⁾. Kongens saaledes gjentagne Gange udtalte Frygt for Landgangsforsøg fra Carl Johans Side, kunde synes noget ubeføjet, men det kan ved Bedømmelsen heraf ikke lades ude af Betragtning, at de stedfindende politisk-militære Forhold vare ejendommelige og uklare. I Følge § 2 af den mellem Frankrig og Danmark sluttede Alliancetraktat skulde Krigserklæring mod Sverig udstedes 24 Timer efter Vaabenstilstandens Udløb den 17de Avgust, men Napoleon, uvederheftig og hensynsløs som sædvanlig mod sine Allierede, undlod det af en eller anden Grund, og Frederik VI ømmede sig under disse Omstændigheder, som naturligt var, ved at lægge for og i Utide bryde med sin Nabo. I Kraft af, at der saaledes var Fred mellem Rigerne kunde svenske og danske Skibe uantastet sejle Side om Side i Øresund og Bælterne, men samtidig

¹⁾ H. P. 411/1813.

²⁾ Aux. E. 41/1813.

sloges fransk-danske Tropper med de svenske ved Østersøens Kyst. Selvfølgelig lod en saadan Dobbeltthed for Danmarks Vedkommende sig ikke opretholde i Længden. Den 27de Avgust lod Frederik VI Kaperfarten paa ny tage sin Begyndelse, og Dagen iforvejen havde han givet sine Krigsfartøjer Ordre til „at lade opbringe alle Skibe, som have svensk, russisk, preussisk og mecklenburgsk Flag, ligesom at alle de forbudte Flag, nemlig Pappenburger, Kniphausener og Oldenburger ej anerkjendes; derimod ere alle Skibe, som have Lejdebrev eller andre Tilladne, og de Skibe, som have ført eller føre Korn til Norge, fritagne for al Opbringelse“¹⁾. Tillige befalede han, at alle Skibe nu uden Undertagelse skulde svare Øresundstold. Det vedblev dog at gaa ret fredeligt med Søfarten indtil den 2den September, da et konvojeret svensk Skib blev prajet i Øresund for at betale Told. Svenskerne gave ved denne Lejlighed Ild i Stedet for at stoppe op og fik øjeblikkelig Svar paa Tiltale fra Kronborg; et af deres Skibe kom i Brand, Resten undslap²⁾. Dermed var Krigen i Gang ogsaa til Sø, og Dagen efter, altsaa paa samme Dag som Auxiliærkorpsets Hovedstyrke ankom til Ratzeburg, kundgjorde Frederik VI det ved Parolen og gennem „Statstidende“ m. v. Meddelelsen til Frederik af Hessen lød saaledes: „Vi have i Dag ladet befale: Da de Svenske have begyndt Fjendtlighederne, er Krigen nu udbrudt mellem Os og Sverig. Vi stole trygt paa vore Sø- og Landkrigeres prøvede Troskab for Os saa vel som paa deres urokkelige Mod og Standhaftighed. Denne Befaling skal oplæses for samtlige Officerer, Underofficerer og Mandskab“³⁾. Frederik VI kaldte denne Parolbefaling for en Krigserklæring, men en saadan synes i Virkeligheden ikke at være bleven udstedt, hverken fra dansk eller svensk Side, lige saa lidt som det ses, at Napoleon paa noget Tidspunkt har erklæret Sverig Krig.

Fourageringer ved Kogel og Dargau den 4de og 7de September.

Paa Stillingens venstre og højre Fløj ved Lübeck og Lauenburg ligesom ogsaa til Dels ved Mølln fik Tropperne deres Forplejning fra Magasiner, men Hovedstyrken ved Ratzeburg var derimod henvist til

¹⁾ Egenhændigt Brev til Generaladjutant Lindholm af 28de Avg. 1813 (H. P. 390).

²⁾ „Kampen om Norge“ I, 308. „Statstidende“ Nr. 73 af 6te Sept. 1813.

³⁾ K. V. 667/1813. „Statstidende“ Nr. 72 af 3dje Sept. 1813.

væsentlig at leve af Rekvisitioner, og under Opholdet i Ratzeburg Stillingen hørte derfor større og mindre Fourageringer til Dagens Orden. „Daglig slaas vi nu om det Brød, som vi spiser; og den Fourage, vore Heste faar, hentes med Sablen i Haanden“, fortæller med bevingede Ord i Brev til Hjemmet en af Auxiliærkorpsets Adjudanter¹⁾.

Den første Fouragering fandt allerede Sted den 4de September, Dagen efter Ankomsten til Ratzeburg, i Landsbyen Kogel. Dens Dækning bestod af 3dje Eskadron af fynske Regiment lette Dragoner samt 2 Musketerkompagnier af slesvigske Infanteriregiment under Kommando af Eskadronschefen, Major P. U. Bruun. Expeditionen hørte til de mindre, men satte dog Mærke i Auxiliærkorpsets Historie og fik særegen Interesse ved den Omstændighed, at det var de nysankomne fynske Dragoners Debut. Prøven løb saa uheldigt af som vel mulig og lod ane de store Brøst, sem det viste sig, at dette Regiment led af i Modsætning til de andre Rytterafdelingens glimrende Holdning. Major Bruun røbede for det første stor taktisk Ukyndighed med Hensyn til Opstillingen af sit Kommando, ikke alene af Infanteriet, men ogsaa af Kavaleriet, og, hvad værre var, da Kosakkerne, et Par Hundrede i Tallet, viste sig foran Kogel, lod han Fourageringsmandskabet i Stikken og gik med sit Kommando ilsoomt tilbage mod Schmielau. Nogle og tyve belæssede Vogne faldt af den Grund i Hænderne paa Kosakkerne, der endvidere fangede 2 Dragoner og 1 Grenader. Frederik af Hessen var dog ikke sen, da han fik Underretning om Skandalen, med at redressere denne. Han satte sig personlig i Spidsen for Bataillon Molke og 4 Kanoner Koye, gav Ordre til Major Bruun, at han, forstærket med endnu 1 Eskadron af fynske Lette, ufortøvet paa ny skulde gaa frem til Kogel, og ved denne forenede Fremrykning, under hvilken Prinsen gav Eskadronen Bruun Ordre til Attake, blev Landsbyen med Lethed taget tilbage, og der blev gjort et Bytte af nogle af Fjendens Vogne i Erstatning for de mistede. Prinsen bemærkede med Tilfredsstillelse, at Eskadronen gjorde sin Skyldighed under det nævnte Indhug, og den Omstændighed bevirkede, at han lod Naade gaa for Ret og kun idømte Major Bruun, der havde ønsket arbitrær Afgjørelse fremfor Forhør og Krigsret, 24 Timers Arrest i Bivuaken, fordi han for tidlig havde forladt sin Post i Kogel. Dommen havde følgende Tilføjelse: „Uebrigens ist er für alle weitere Anprache, da er sich nachher wieder gut benommen, befreiet²⁾).

¹⁾ Fra Kapitajn Scholten af 5te Sept. 1813 (Aux. Private Breve.)

²⁾ H. P. 884/1813. I. S. V. 1243/1813. Brev fra Major Carl Bardenfleth af 12te Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

Det var dog kun den godmodige Prins, der, rørt over at have set Majoren vise sig modig ved Indhugget, saaledes friede ham for videre Tiltale. I den almindelige Mening var han dømt. En Undersøgelseskommission, som det skjønnedes ønskeligt at nedsætte under Forsæde af Generalmajor Schulenburg, konstaterede yderligere hans Udygtighed til at føre noget af forskellige Vaaben sammensat Kommando, og ved sin for Kommissionen fremlagte, i sit Indhold ganske forvirrede Beretning om Tildragelsen, gjorde han sig til Latter i Officerskorpset, ligesom han ved sin Opførsel alt var bleven til Spot for Eskadronen. Den følgende Maaned afskedigedes han ogsaa af Krigstjenesten. For godt Forhold under Affæren, der foruden de omtalte Fangne kostede 2 Saarede, fremhæver Prinsen i sin Rapport til Kongen særlig Artillerikapitajn Koye, Musketer Mathiesen af slesvigske Infanteriregiments 2det Kompagni og Kjørekusken, den holstenske Bonde Hans Albrecht Brandt fra Wandsbeck¹⁾.

Fourageringen den 7de September i Dargau og Kitlitz blev dækket af de 2 Husareskadroner, 1 Infanteribataillon og 4 Kanoner under Befaling af Oberst B. O. Hedemann, til hvem Adjudanten ved 2den Brigade, Kapitajn Carl Ewald var afgivet som Medhjælp. Expeditionen havde Ordre til at marchere over Salem. Her efterlod Dækningskommandoet en Repli paa 1 Kompagni og 2 Kanoner; Husarpatrouiller under Sekondlieutenant Flindt sendtes mod Mustin til Dækning af venstre Flanke, medens højre Flanke skjærmedes af den staaende Postering i Kogel; og under fornøden Sikring i Fronten gik nu en Tredjedel af Vognkolonnen til Dargau, Resten over Bertzførster til Kitlitz. Af Fjenden viste sig kun enkelte Husarer og mecklenburgske Jægere, der vege tilbage for Lieutenant Flindts Patrouiller, og med 22, med Fødevarer fuldt belæssede Vogne og c. 300 Stk. levende Kvæg vendte Expeditionen uantastet tilbage til Lejren²⁾.

Forholdene ved Walmodens Hærkorps i første Halvdel af September.

Efter at have ladet Brigaden Lallemand forfølge til Lübecks Porte, indtog General Vegesack med sin svensk-mecklenburgske Division en ganske lignende Stilling som den, Divisionen havde inde umiddelbart for-

¹⁾ H. P. 884/1813. Brev fra Kapitajn Scholten af 29de Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

²⁾ Breve fra Kapitajn C. Ewald af 13de Sept. 1813 (Aux. Private Breve).

inden Vaabenstilstandens Ophør, nemlig med Hovedstyrken ved Grevismühlen og med Forposterne staaende i en Linie fra Travens Munding øst om Palingen til Nordspidsen af Ratzeburg Sø og derfra bøjet tilbage mod Rhena.

Walmoden selv var med Hovedstyrken af sit Korps næsten naaet frem til Warin, da der, som anført, den 3dje September om Formiddagen indløb de overraskende Meldinger til ham, at der ingen Fjender fandtes mellem Schwerin og Wismar, og at hele Davouts Hærkorps var i fuld Tilbagetog mod Vest. Han var ganske i Vildrede om Grunden hertil, men tog foreløbig den Beslutning med hele Styrken at marchere nord om Søen til Schwerin, idet han overlod til Vegesack paa sin højre, til Lützow og Tettenborn paa sin venstre Fløj at holde Føling med Fjenden. I Schwerin, hvor hans anstrængte Tropper rastede den 4de September, blev det ham sagt, at Davout havde ladet sig forlyde med, at det ikke drejede sig om et Tilbagetog, men om en Forening med Hovedarmeen ved Berlin. Walmoden, der vidste, at Davout havde Ordre til at gaa angrebsvis til Værks, hvis han var den overlegne, blev herved bestyrket i sin Formodning om, at Bevægelsen tilbage mod Delvenau kun var en Finte, og at Davout i Virkeligheden nu vilde udføre den tidligere formodede Overgang over Elben og Marche mod Magdeburg. For at komme til nærmere Kundskab om denne Operation og i Tide modsætte sig dens Udførelse bestemte Walmoden sig til at føre sin Hovedstyrke, tilsløret af Tettenborns tætte Forpostkjæder, fra Schwerin over paa venstre Elbbred til Observation af Overgangen ved Winsen og Harburg. Under Marchen tilgik der ham som midlertidig Forstærkning Brigaden Marwitz, og han medtog tillige hele Lützows Korps og af Avantgardens Tropper Kosakregimentet Komissarow. Som Forbindelsesled mellem Vegesack og Tettenborn, hvis Hovedpost paa højre Fløj omtrent stod ved Zarrentin, opstilledes ved Kamin de hanseatiske Afdelinger, der i de samme Dage formeredes som særegen Brigade under Oberst Witzleben. Den 9de September kom Walmoden, der var naaet til Dömitz, imidlertid gennem Udsagn fra en Desertør til Erkjendelse om, at hans Formodning om Davouts Planer havde været ganske fejlagtig, og at han havde ført et Slag i Luften. Han gik da skyndsomt tilbage, og lod Hovedstyrken indtage sin gamle velkendte Stilling ved Hagenow, medens Lützows Korps posteredes mellem Tettenborn og Hanseatbrigaden Witzleben. Den 12te September søgte han fra Zarrentin at skaffe sig nøjere Kjendskab til Davouts Stilling mellem Ratzeburg og Mølln, men Tettenborns i den Anledning udsendte temmelig stærke Rekognosceringskommandoer vendte allerede om, uvist af hvilken

Grund, da de vare komne et godt Stykke uden for deres egen over Gudow og Seedorf gaaende Vedetlinie uden at indlade sig i Kamp med de danske Posteringer ved Kogel og Salem. Rekognosceringen gav dog et indirekte Udbytte af stor Betydning, idet man gjennem en Tjenstskrivelse, der blev funden hos en af Kosakkerne i Nærheden af Mølln overrumplet fransk Artilleriofficer, kom til Kundskab om, at Davout sandsynligvis paatænkte at lade General Pecheux med 50de Division en af de første Dage foretage en Expedition syd for Elben med Zollenspieker som Overgangssted. Da denne Formodning blev bestyrket til Vished ved en ligeledes opsnappet Meddelelse fra den franske Division angaaende Forplejningen paa Marchen, besluttede Walmoden paa ny at foretage en Marche over Dömitz til venstre Elbbred, og den 14de September satte han sig i Bevægelse med Legionerne Ahrentsschildt og Lyon, Reservekavaleriet og Artilleriet under Dørnberg og en af Dele af Lützows og Tettenborns Korps sammensat Avantgarde under sidstnævnte General. Den 15de om Morgenen indtraf han ved Dannenberg, hvor han skjærmet og skjult af de store Skove gik i Bivuaek og indrettede sig paa at foretage et Overfald i stor Stil paa den forventede franske Division. Tilbage lige overfor Davouts Hærstyrke forblev hele den svensk-mecklenburgske Division Vegesack, med Hovedstyrke ved Grevismühlen; endvidere Størstedelen af den hanseatiske Brigade Witzleben, nemlig 2 Batailloner, 7 Eskadroner og 8 Kanoner med Hovedstyrken ved Roggendorf, og endelig en af Lützows, Tettenborns og hanseatiske Tropper sammensat Styrke under Befaling af Major Petersdorff. Dennes Hovedstyrke, 3 Batailloner, 3 Eskadroner, Kosakregimentet Grebzwow og 4 Kanoner stod ved Zarrentin, medens 1 Bataillon og 2 Eskadroner stod ved Boitzenburg observerende mod Büchen og Lauenburg. General Vegesack førte i Walmodens Fraværelse Overbefalingen paa hele Linien¹⁾.

Fægtning ved Zarrentin og Gudow den 18de September.

Det forholdt sig rigtigt med General Pecheux' Marche. Han havde den 13de September med den bevægelige Del af 50de Division passeret Elben ved Zollenspieker, var den 14de marcheret til Lüneburg og den 15de om Aftenen under Kamp med Patrouiller af Walmodens Korps naaet til Gøhrde. Det var Pecheux' Hverv at tiltrække sig Fjendens Opmærksomhed og bortlede denne

¹⁾ B. v. Quistorp II, 356 ff. og 377 f. Meddel. från Kgl. Krigsark. II, 35 f. Correspondance du Maréchal Davout IV, 296 f.

fra en stor Krudtforsending, som Davout havde faaet Underretning om skulde afgaa fra Hannover til Magdeburg, og for hvis Skæbne han, skjøndt den var stærk konvojeret, synes at have næret overdreven Frygt. Pecheux gik ikke i den Fælde, som Walmoden havde lagt for ham ved Dannenberg, idet han forblev i sin Stilling ved Gøhrde, men da han her om Middagen den 16de blev angrebet af Walmodens femdobbelte overlegne Styrke, kunde han trods det tapreste Modværge, som Davout med stor Berømmelse fremhævede ved Dagsbefaling af 19de September, ikke undgaa et alvorligt Nederlag og maatte skatte sig lykkelig ved at kunne vende tilbage uden at have sat hele Divisionen paa Spil¹⁾. Der havde været Anledning for Davout, samtidig med at han saaledes gav Pecheux Ordre til paa Flanken at stille sig blot for Fjenden for at degagere Konvojen, til selv med Hovedstyrken at føre et kraftigt Fremstød mod Fjendens Front for at degagere Pecheux. Dennes Nederlag var utvivlsomt derved bleven forhindret. Med Undtagelse af en Rekognoscering, som han den 16de lader General Gengoult udføre mod Boitzenburg, forholder Davout sig imidlertid rolig, og først da han den 17de om Middagen faar Efterretningen om Uheldet ved Gøhrde, bestemmer han sig for en større Fremrykning, der skulde udgaa den følgende Dag fra Ratzeburg over Kogel mod Zarrentin, og støttes i venstre og højre Flanke ved mindre Kommandoer, henholdsvis af Loisons og Vicherys Divisioner ved Ziethen og Mølln²⁾. For Auxiliærkorpsets Vedkommende lød Ordren, der blev givet i Brev fra General Laville til Major Bardenfleth Kl. 2¹/₂ Eftermiddag saaledes: „Marskalken agter i Morgen at foretage en stærk Rekognoscering mod Zarrentin. Han vil forene hele det franske og danske Kavaleri under Befaling af Divisionsgeneral Grev Wattier. Hs. Excellence ønsker, at hele det danske Kavaleri i Morgen den 18de ved Daggry er samlet i Kogel; han ønsker desforuden, at 4 danske Batailloner og 1 Batteri af det lette Artilleri til samme Tid indtræffer i Kogel. Marskalken vil selv indfinde sig der og give videre Ordre. Der maa drages Omsorg for, at Jægerkompagnerne indbefattes i Styrken, og at denne bestaar af fuldt kampdygtigt Mandskab. Resten forbliver i Lejren med Bagagen. For at Fjenden i Morgen kan være fjærnet fra

1) Aux. I. S. 119/1813. Correspondance du Maréchal Davout IV, 279. B. v. Quistorp II, 358 ff.

2) Correspondance du Maréchal Davout IV, 280. B. v. Quistorp II, 379. I „Kampen om Norge“ I, 333 og „Meddel. från Kgl. Krigsark.“ II, 37 er der gaaet ud fra, at Davout først den 18de om Aftenen fik Underretning om Pecheux' Nederlag. Det Samme blev i øvrigt ogsaa fejlagtig antaget i Auxiliærkorpsets Stab.

Kogel og ikke kan se vor Bevægelse, vil det være nødvendigt at give Ordre til den Bataillon, som De har staaende ved Kogel, at den i Løbet af Natten sender et Elitekompagni frem over Gross Zecker og Seedorf til Rekognoscering mod Hollenbeck. Der medføres 1 Ammunitionsvogn pr. Kanon og 2 Patronkarrer for Infanteriet. Tropperne maa have spist forinden Afmarchen. Alle disse Dispositioner skulle holdes hemmelige¹⁾.

Tiden for Auxiliærkorpsets Opbrud fra Lejren den 18de September blev ved en senere Bestemmelse fastsat til Kl. 3 Morgen, og der kunde altsaa ikke godt være Tale om at efterkomme Ordren om at koge og spise forinden Udrykningen og det saa meget mindre, som man ikke havde Kogekjedler. Vognene, hvor paa disse fandtes, vare nemlig i Følge en staaende Befaling for ikke at belemre det smalle Defilé med overflødig Train, strax efter at Mandskabet havde spist den 17de, blevne dirigerede til den vest for Ratzeburg ved Harmsdorf værende Parkplads. Da Færdselsvogne ikke maatte medføres, og Kogekjedlerne ikke kunde bæres, var Mandskabet under Expeditionen, der varede 2 Dage, væsentlig henvist til at leve af tørt Brød og Brændevin, og de maatte derhos se paa, at deres franske Kammerater kunde gjøre sig til Gode med deres varme Suppe og kogte Kjød. Den danske Styrke, der skulde deltage i Expeditionen, og som Kl. 4 Morgen stod opstillet i Marchekolonne paa Kogelvejen med Têten i den nordlige Udkant af Hunde-Busch, bestod af følgende Tropper: 2den og 6te Husareskadron, 3 Eskadroner af fynske og 3 Eskadroner af jyske Regiment lette Dragoner under Generalmajor Lasson; Jægerkompagnierne Wegener, Schou og v. Qualen, Musketerkompagnierne af Dronningens Livregiment I, oldenborgske Infanteriregiment I og II, fynske Infanteriregiment II samt 1 Batteri paa 6 Kanoner og 4 Haubitser, sammensat af de ikke paa Forpost værende 3 Pds. Piecer af Gönners og Koyes lette Batterier, under Generalmajor Schulenburg. Tilbage i Lejren under Oberst Castonier som Kommandant blev kun fynske Infanteriregiment I og Blichers 6 Pds. Batteri. Ligeledes forblev tilbage Garnisonen i Ratzeburg og de paa Forpost staaende Infanteriafdelinger, med Undtagelse af Jægerne og den fra Weisser Hirsch til Hollenbeck fremskudte Postering. Da Marskalk Davout, ledsaget af Frederik af Hessen, indfandt sig paa Mødepladsen, blev der dog givet Ordre til, at 4 3 Pds. Kanoner samt 2 Haubitser skulde erstattes af 4 6 Pds. og 2 Haubitser af Batteriet Blicher, hvilket foraarsagede en Del Forsinkelse. Af franske Tropper stødte her til 2 Eskadroner Kyrasserer og ved Weisser Hirsch 2 franske Infanteribatailloner. Her meldte sig tillige til Marskalken General Romme, hvem

¹⁾ Aux. I. S. 118/1813.

hele Infanteriet og Artilleriet blev underlagt, og Generallieutenant Wattier, der fik Befalingen over hele Rytteriet og paa en Maade over hele Styrken, idet Davout og Frederik af Hessen nærmest var Tilskuere. Fremrykningen skete over Seedorf mod Zarrentin. De danske Husareskadroner og Jægerkompagnier samt 2 franske Voltigeurkompagnier havde Têten, derefter fulgte Resten af Rytteriet, saa Hovedstyrken. Imellem ovennævnte 2 Byer paa Linien Marienstädt-Klein Zecker-Tesdorf stødte man paa Fjendens Forposter, Bataillonon Seydlitz af Lützows Korps og hanseatiske Ryttere, der ved en forvoven Attake af den forreste Husardeling, i Spidsen for hvilken foruden Føreren, Sekondlieutenant E. Ewald, red Auxiliærkorpsets Stabschef, Major Bardenfleth, Adjudanten ved 2den Brigade, Kapitajn Ewald og 4 af Davouts Adjudanter, hurtigt kastedes tilbage paa Hovedstyrken ved Zarrentin. Om denne By udspandt der sig nu i Fronten en livlig Kamp, der paa dansk-fransk Side navnlig førtes af de franske Voltigeurer, oldenborgske Jægerkompagni Jess og Kompagniet Wegener af slesvigske Jægerkorps samt 4 Kanoner Blicher, medens Husarerne i gjentagne Attaker prøvede Kræfter med Hanseaterne i Terrainet øst for Tesdorf.

Efter en kort Skydefægtning gik de foran Zarrentin udviklede Skyttekompagnier imidlertid over til Bajonetangreb og kastede ved et rask Fremløb med den behjærtede Kapitajn Jess i Spidsen Fjenden ud af Stillingen. Den syd for Byen værende større Slette egnede sig ikke til Optagelsesstilling, og Petersdorff saa sig derfor tvungen til et almindeligt Tilbagetog, som han lod dække af 3 hanseatiske Eskadroner under Major Stein, til øst for Schallfloden. 1ste Eskadron Bibow og 2den Eskadron Mandix af fynske Dragoner bleve sendte frem til Forfølgning gennem Byen ad den defiléliggende Vej, der i sydøstlig Retning fører til Broppet Schallmühle. Tæt syd for Zarrentin stødte Bibow paa den fjendtlige Bagtrop, en Eskadron, som han strax lod attakere, og som det lykkedes ham at slaa tilbage, uagtet Attaken udførtes uden synderlig Orden og Sammenhold. Bagtroppen blev imidlertid optaget af Major Stein, der nu paa sin Side gjorde Modangreb og kastede Bibows Eskadron i vild Flugt tilbage paa 2den Eskadron. Denne, der endnu ikke var kommen ud af Defileet, fik derved Vanskelighed ved at udvikle sig, men endelig lykkedes det den at opmarchere til venstre, og efter at Bibow igjen havde faaet nogen Samling paa sine Folk, og Husarerne vare komne til Hjælp paa højre Fløj, gik det paa ny, med 2den Eskadron Fyn i Têten, rask fremad mod Hanseaterne, der ikke kunde modstaa Trykket, men ilsomt tyede bag Schall. De 2 Dragon- og 2 Husareskadroners fremadgaaende Bevægelse blev, i Følge Wattiers Ordre, fulgt af Generalmajor Lasson med de endnu ikke udviklede 4 Eskadroner og af Skytte-

kompanierne samt af 2 Kanoner Blicher til vest for Floden, hvor der blev indtaget Stilling og afventet nye Ordre fra Davout eller Wattier. Hovedstyrken havde imidlertid gjort Holdt ved Zarrentin, hvor det tillodes Tropperne at gjøre sig til Gode med de af Fjenden i Bivuaken efterladte ikke ubetydelige Mundforraad, og hvor Davout selv gav Frokost til Frederik af Hessen, Generalerne Wattier, Romme og Schulenburg med Stabe. Det blev her bestemt, at Hovedstyrken vel skulde forblive ved Zarrentin, men at Fjenden dog skulde fordrives fra Schall, saa at Broppet ved Schallmühle kunde besættes offensivt. 2 Batailloner Infanteri og 4 Kanoner sendtes derfor frem til Forstærkning af Avantgarden under Lasson, og Wattier begav sig selv frem til Schallmühle for at lede Angrebet. Samtidig bleve 2 Kompagnier, 2 Kanoner Gønner og Eskadronen Guldberg af jyske Dragoner under Eskadronschefens Befaling udsendt over Lüttau mod Kolzin og Pamprin for at true Fjenden i hans venstre Flanke. Lige overfor disse Forberedelser turde Petersdorff ikke vove nogen alvorlig Modstand bag Schall. Efter en kort Artillerikamp lod han Hovedstillingen rømme uden Sværds slag og trak sig over Bækken Schilde ved Waschow, hvor efter han indtog en Observationsstilling over Waschow og Püttelkow, medens Hovedstyrken stillede ved Wittenburg. Vor Avantgarde havde Rytterfeltvagter frem-skudte mod Schildebach, Infanteripiketter ved Schallmühle og Kolzin, Hovedposter bag disse Overgange, medens selve Hovedstyrken, som anført, var ved Zarrentin. Den 19de blev Patrouiller fremsendte mod Wittenburg til Waschow, men da det viste sig, at Fjendens Forposter nu ogsaa havde rømmet denne Stilling og vare gaaede tilbage til Wittenburg, blev Fremrykningen standset og Rekognosceringen betragtet som endt. Tilbage-marchen skete Kl. 2 Eftermiddag fra Zarrentin over Tesdorf, Hollenbeck, Sterley og Kogel. Den dækkedes af Major Späth med begge Husareskadronerne, 1 Eskadron franske Kyrasserer og 1 Kompagni franske Voltigeurer. Endvidere blev en stærk Postering paa 2 franske Batailloner og 3dje Eskadron af fynske Dragoner efterladt i Zarrentin med Ordre til at forblive der og observere mod Schallmühle, indtil Natten brød frem¹⁾.

At Davout saaledes gik tilbage til Ratzeburg den 19de September og ikke fra sin centrale Opstilling med sin øjeblikkelig ved Haanden havende Styrke kastede sig over enten Walmoden eller Vegesack for at

¹⁾ H. P. 927/1813. K. V. 1129/1813. Breve fra Kapitajn Ewald, Major C. Bardenfleth og Kapitajn Scholten, henholdsvis af 18de, 20de og 21de Sept. 1813. Militært Tidsskr. 1883, S. 9. B. v. Quistorp II, 382.

tage Oprensning for General Pecheux Nederlag, er fra flere Sider bleven lagt ham til Last¹⁾. En Diversion over Elben mod Walmodens Korps vilde dog have været unyttig for ikke at sige fejlagtig. Dels havde Walmoden, hvis han ønskede at undvige et Sammenstød, sin Retræte til Berlin ganske sikker og kunde uden Vanskelighed repliere sig paa Nordarmeen, efter at denne ved Dennnewitz havde slaæet Marskalk Neys Hær, dels var hans ved Elben samlede Styrke jo ikke saa lidt stærkere end Davouts ved Schallfloden. Derimod kunde og burde Davout sikkert have gjort Forsøg paa at tilføje Vegesack et, om end kun partielt Nederlag ved en resolut Svingning med sin underhavende Styrke øst om Schallsøen imod den svensk-mecklenburgske Divisions Flanke, samtidig med at han lod Loison fra Ratzeburg og, om skjønnedes ønskeligt, Lallemand fra Lübeck bryde frem mod Fjendens Front. Den største af Davout i disse Dage begaaede Fejl var dog vel som anført den, at han ikke tog Tiden i Agt den 16de September, men den Dag forsømte at foretage sin Fremrykning over Zarrentin eller et andet Punkt til Støtte for Pecheux.

Fjenden angav sit Tab i Fægtningen ved Zarrentin og ved Gudow til 26 Mand Døde, 1 Officer og 100 Mand Saarede og 1 Officer og 8 Mand Savnede. De danske Tropper havde et Tab af 3 Døde, 14 Saarede og 3 Savnede, de franske omtrent det samme. To af de Savnede, 1 Underofficer og 1 Menig af fynske Dragoner, lod Hanseaterne paa barbarisk Vis myrde kort efter deres Tilfangetagelse. Desuden mistedes enkelte Heste; 2 af Stabens Ordonnansheste blev saaledes dræbte af en Granat, der sprang i umiddelbar Nærhed af Davout og Frederik af Hessen, da de overværede Kampen om Zarrentin By. Frederik af Hessen fremhæver i sine Rapporter til Kongen for deres gode Forhold følgende Afdelinger: Oldenborgske Jægerkompagni Jess, Kompagniet Wegener af slesvigske Jægerkorps II, begge Husareskadronerne og jyske Dragonregiments Eskadroner. Han navngiver dernæst følgende enkelte Mænd, som særlig have udmærket sig, nemlig: Generalmajor Lasson, som den, der med „Raskhed og Orden førte Kavaleriet frem begge Dage“; Kapitajn Jess, hans Lieutenanter Lüders og Wasmer, Fureren Turs og Jægerne Peter Jæhde, Nicolaus, Martens, Wischmann for „fortrinligt Mod og Raskhed“ og endelig Premierlieutenant Krogh af fynske Regiment lette Dragoner for „gjentagne Gange udvist Mod og Overlæg“. Premierlieutenant Krogh tog under det sidste Indhug paa Sletten nord for Schallfloden personlig en fjendtlig Officer til Fange, nemlig Ritmester Grev Westphalen, en Mand, der var godt kjendt og

¹⁾ „Kampen om Norge“ I, 333 f. „Meddel. fran Kgl. Krigsarkivet“ II, 37. Zander, S. 231.

berygget blandt de Franske for sin Deltagelse i en Sammensværgelse mod Kong Jérôme og for ved denne Lejlighed at have været Aarsag til, at 24 Franskmand vare blevne myrdede¹⁾.

Forøvrigt gav Fægtningen ved Zarrentin Anledning til, at Frederik af Hessen lod udstede følgende Dagsbefaling, der aabenbart henpeger paa den Uro og mindre gode Orden, som navnlig i Begyndelsen herskede i fynske Regiment lette Dragoner, hvis Kommandør i Begyndelsen af Kampen forlod Valpladsen paa Grund af Hovedpine, og hvorved de unge Adjutanter ere blevne fristede over Evne til utilbørligt at gribe ind i Kommandoforholdene: „Naar der fremtidig foretages Expeditioner mod Fjenden, ønsker jeg, at der blandt Tropperne holdes fortrinlig Orden og Ro, og at DHrr. Kommandører ikke tillade Nogen paa ubeføjet Maade at blande sig i deres Kommando. Enhver Chef skal selv have Omsorg for Udførelsen af de ham givne Ordre og maa ikke tillade, at Underordnede ved Raab og Kommanderen foranledige Uopmærksomhed og Ubestemthed hos Mandskabet, hvilket ofte vilde kunne blive til største Skade for Afdelingerne selv. DHrr. Adjutanter bringe Befalingerne til de Højstbefalende, til hvem de ere afsendte, men have at afholde sig fra selv at kommandere og overlade dette til Kommandørerne“²⁾.

Som anført blev Rekognosceringen over Zarrentin dækket i venstre og højre Flanke ved Udsendelse af Detachementer fra Ziethen og Mølln. I sidstnævnte Detachement dannede 4de Eskadron Wittrog af jyske Regiment lette Dragoner Fortroppen. Denne, der under sin Marche over Gudow Mølle og Wasserkrug mod Gudow havde jaget fjendtlige Kavalerivedetter foran sig, fandt paa Sletten sydvest for Gudow Hovedposten af Kosakregimentet Grebzwow II opstillet. Trods Fjendens dobbelte Overmagt betænkte Ritmester Wittrog sig ikke et Øjeblik, men formerede sin stedse slagfærdige Eskadron til Attake og gik i sluttet Kolonne løs paa Kosakkerne. Disse spredtes hurtigt for alle Vinde, og fortsatte, forfulgte til henimod Rosengarten, uden at vove videre Modstand, Tilbagegangen til Gallin og Granzin, hvor andre tilbagegaaende Kosakhobe stødte til og Kosakregimentet dernæst over Kamin sluttede sig til Petersdorffs Hovedstyrke³⁾.

Der blev endvidere samme Dag, som de nævnte Rekognosceringer mod Zarrentin og Gudow udgik, foretaget en større Fouragering over

¹⁾ H.P. 927/1813. I. S. V. 1129/1813.

²⁾ Oldenborgske Inf. Regiments Ordrebog af 22de Sept. 1813.

³⁾ Hos B. v. Quistorp II, 381 forvexles sandsynligvis denne Begivenhed med et om muligt endnu mere glimrende Indhug af samme Eskadron den 26de September, ligeledes ved Gudow — se næste Side.

Stecknitzfloden ad Vejene i Retning mod Lübeck. Fourageringen, hvis Formaal var at skaffe mindst 1000 Stk. levende Hornkvæg til Veje til Extraproviantering af Hamburg, blev dækket af 3 Kommandoer, hvert paa 40 Musketerer og 4 Ryttere, afgivne af den danske Garnison i Ratzeburg i Følge Ordre af den daværende Pladskommandant, Major Brosset¹⁾.

Fægtning ved Gudow den 26de September.

De fra Mølln saa godt som daglig udgaaende Rekognosceringer mod Terrainafsnittet ved Byen Gudow og Søen af samme Navn vare hidtil blevne førte vest om Drüsen Sø over Wasserkrug. Den 26de September havde General Vichery imidlertid for det den Dag, uvist under hvis Befaling, udsendte Kommando af 3 franske Voltigeurkompagnier og den jyske Dragoneskadron Wittrog anordnet en anden Fremrykningslinie, der gik over den hidtil afbrudte, men nu istandsatte Bro ved Drüsen over Lehmrade. Ankommnen til syd for Lehmrade lagde Voltigeurkompagnierne sig i et af Tuer skjult Baghold, medens Eskadronen, kun med enkelte Blänkere foran, tilsyneladende sorgløst travede til det stedse af Kosakker stærkt besatte Gudow for derpaa ved en forstilt Retræte at lokke disse efter sig. Med høje Skrig styrtede Kosakkerne sig over Eskadronen, der i Galop gik tilbage, men fuldt lykkedes Listen ikke, idet de unge franske Soldater, ivrige efter at komme i Kast med Fjenden, for tidlig sprang op fra deres Skjul og stormede frem mod Kosakkerne. Disse, hvis Anfører, Oberst Cheanichew, fik sin Hest skudt under sig, vendte nu om, men det samme gjorde ogsaa Eskadronen, og i den tæt bevoxede, indgrøftede Allé, der fra Nord fører ind i Gudow, indhentede den Kosakkerne. Fjendens Overlegenhed kunde paa den snævre Vej ikke gjøre sig gjældende; knap kunde Kosakkerne i Trængslen, der stedse blev større og større, idet de jyske Dragoner med Wittrog og Lieutenant Warnicke i Spidsen ustandselig pressede paa, bruge deres Lanser, og, efter at en Mængde var bleven nedhugget, endte det med en vild Flugt af Resten gjennem Byen. Under Forfølgningen, der blev fortsat et Stykke syd for denne, tog Wittrog 5 Mand og 10 Heste til Fange. General Vichery, der aldrig undlod at berømme den tapre Eskadron, paa hvilken han unægtelig ogsaa trak store Vexler, sendte Dagen efter Affæren følgende Brev til

¹⁾ Aux. I. S. 116/1813.

Frederik af Hessen: „C'est avec une douce satisfaction que j'ai l'honneur de rendre compte à V. A. que l'escadron de dragons danois commandé par M. le capitaine de Wittrog a fait hier au village de Gudow une charge digne des plus grandes éloges; ce succès est d'autant plus brillant que l'ennemi était très supérieur en nombre. 50 de ces braves dragons ont chargé 350 vieux cosaques commandés par leur colonel, et les ont mis dans une déroute totale; ils en ont tué plusieurs, blessé un grand nombre, pris dix chevaux, fait cinq prisonniers. Je ne saurai me trop louer de la conduite du commandant et de M. M. les officiers de cet escadron“¹⁾. Prinsen paa sin Side sendte Brevet til jyske lette Dragonregiment med følgende Paaskrift: „Med særdeles Tilfredshed har jeg modtaget vedlagte Brev fra den franske Divisionsgeneral Vichery af 27de September, hvori han roser Ritmester Wittrogs og den 4de Eskadrons brave Forhold ved Angrebet paa Kosakkerne den 26de ved Gudow. Jeg gjør mig en Fornøjelse af at oversende Regimentet dette Brev in originali til Opbevaring i Regimentets Arkiv som et hædrende Mindesmærke om Eskadronens Officerers og Mandskabs Troskab mod Kongen og Mod paa Kamppladsen“²⁾.

I sin Indberetning til Kongen om denne Rytterfægtning ved Gudow fremhævede Frederik af Hessen foruden Ritmester Wittrog og nogle menige Dragoner, særligt Premierlieutenant Warnicke med Tilføjende, at Lieutenanten „for nogle Dage siden ligeledes viste sig brav imod en overlegen Magt, ved hvilken Lejlighed Hesten blev skudt under ham“. Prinsen maa herved hentyde til en Kamp, som det 111te franske Infanteriregiment og 4de Eskadron jyske Dragoner under Befaling af General Romme i første Halvdel af September skal have haft udenfor Mølln mod en Del af Lützows Korps, men som forøvrigt ikke nærmere kjendes³⁾.

Fægtning ved Klein Zecker den 30te September.

Frederik af Hessen havde til denne Dag anordnet en større Fouragering i Gross Zecker og Hollenbeck. Sikringskommandoet for Fourageringen blev sammensat af de 2 Husareskadroner, de 2 oldenborgske Jæger-

¹⁾ H. P. 947/1813. Det skal anføres, at Ritmester Wittrog selv siger, at han havde fuld Eskadronsstyrke, 100 Mand; Fjendens anslaaer han til 240 Mand.

²⁾ K. II a. 1771/1813.

³⁾ Findes berørt i Breve af 17de Sept. 1813 fra Kapitajn Scholten og Major Bardenfleth (Aux. Private Breve).

kompagnier Jess og Schou og 2 Musketerkompagnier af slesvigske Infanteriregiment I, alt under Befaling af Major Späth. Det var tillige bleven meddelt Majoren, hvem Divisionsadjudanten Kapitajn Scholten af Korpsstaben fulgte som Medhjælp, at 2 Kanoner Gönner skulde deltage i Expeditionen, men da disse af en eller anden Grund ikke indtraf paa Samlingspladsen ved Kogel samtidig med de andre Tropper, satte han sig i Bevægelse til den for Afmarchen bestemte Tid Kl. 1 Morgen uden at afvente deres Ankomst. Späth lod Kommandoet afmarchere i 2 lige store og ens inddelte Kolonner, af hvilke den ene under hans personlige Anførsel gik over Seedorf og Gross Zecker, medens den anden under Befaling af Kapitajn Jess, hvem Husarlieutenant Ewald fulgte som Medhjælp, lagde Vejen over Sterley og Hollenbeck; Marienstädt var det fælles Maal for begge Kolonner. De yderste fjendtlige Forposter, Tyrolerjægere, preussiske Husarer og Kosakker, der vare opstillede paa Linien Hollenbeck-Gross Zecker, bleve overrumplede og fordreyne, saa at Fourageringen kunde begynde i de nævnte Byer Kl. 5 Morgen, og Marchen gik nu rask videre mod Marienstädt. Højre Kolonne blev imidlertid, da den var kommen igjennem Hackendorf, beskudt fra Landsbyen Klein Zecker, hvor Fjenden havde stærke Piketter paa 2—300 Mand staaende, og Kapitajn Jess lod den derfor udvikle sig til Skydefægtning, der snart blev ret levende, imellem de paa hver Side af Hackendorfvejen liggende Skovparceller. Da venstre Kolonne tillige foran sig fandt en Postering, der skønnedes et Par Kompagnier stærk, staaende i Udkanten af Skoven ved Marienstädt, mente Major Späth det uraadeligt at trænge længere frem. Han gav derfor Jess Ordre til at forblive i og holde den indtagne Stilling, og selv lod han venstre Kolonne formere sig til Fægtning saaledes, at det i Têten marcherende Jægerkompagni Schou og 6te Husareskadron fik Opstilling paa Sletten nord for Marienstädt, Musketerkompagniet i Skovparcellen øst for Hackendorf i umiddelbar Forbindelse med højre Kolonnes Fægtningslinie. Fjenden, der efterhaanden blev temmelig betydeligt forstærket fra Hovedposten ved Zarrentin, forsøgte gjentagne Gange at bryde frem fra Klein Zecker, men afvistes af Jess med vanlig Fasthed, og hele Stillingen blev holdt, indtil Fourageringen var endt, og der fra hver af Byerne var bleven bragt henved 30 belæssede Vogne i Sikkerhed til Kogel Mølle. Først da tiltraadte Kommandoerne over Seedorf Tilbagemarchen, som Frederik af Hessen lod støtte ved et i Sterley opstillet Kompagni, men som forøvrigt kun i ringe Grad blev foruroliget af Fjenden. Højre Kolonne havde under Kampen foran Klein Zecker 7 Saarede, nemlig Lieutenant Funck, 1 Overjæger og 4 menige Jægere af Oldenburg II samt 1 Husar af 2den Eskadron.

Fjendens Tab kjendes ikke. Under Expeditionen, der, som Frederik af Hessen beretter, „blev udført med Overlæg, Mod og Raskhed“, fik man Lejlighed til at gjøre forskjellige taktiske Erfaringer. Prinsen anfører saaledes i sin Beretning, at der blandt Tyrolerne „var meget gode Riffel-skytter, hvis Skud række meget længere end vore Jægere“, og andensteds hedder det om samme Emne: „Disse Tyrolerjægere ere fortrinlige Skytter og derved de farligste af vore Fjender. De skyde 4—500 Skridt, det forstaar sig usikkert, men Kuglerne have dog den Kraft, at de gaa igjennem et Menneske, hvor de endog træffe. Alle vore Blesserede vare ved dem“. Man blev ogsaa her, som det synes for første Gang, opmærksom paa, at den røde Farve er meget afstikkende paa lange Afstande i Terrainet, og at de Folk, der alene bar rød Trøje uden at have den graa Kaputkjole (Overfrakke) paa, vare langt mere udsatte for Geværkuglerne end de, der havde Kaputkjole¹).

For Frederik VI vare Prinsens Beretninger om den gode Holdning, som Auxiliærkorpsets Tropper i det Store som i det Smaa vedvarende udviste lige over for Fjenden, en Kilde til stor Glæde, og i sine Svarskrivelser undlod Kongen ikke, saaledes som efterfølgende Brudstykker vise, at tilkjendegive sin Tilfredshed. I Anledning af Avantgardens Forhold i Mecklenburg skriver han den 7de September „ . . . Jeg erkjender mine brave Troppers Troskab, Kjækhed og Mod. Oberst Waldeck beder jeg at forsikre om min særdeles Tilfredshed; thi med saa faa Folk at holde 7000 Mand, fortjener altid Berømmelse. Ligeledes er Major Berger en Officer, som synes meget at udmærke sig. Dersom De ønsker Udmærkelse for nogen af de Dem underlagte Tropper, saa venter jeg Forslag fra Dem ligesom til Avancement for Officerer, som udmærke sig“. Kongen henstillede tillige ved samme Lejlighed, om Oberst Waldeck ikke burde forfremmes til Generalmajor, hvilket dog Prinsen fraraadede for ikke at skade Aanden i Korpsen, der havde enkelte veltjente Oberster, ældre end Waldeck. Denne anbefalede derimod til Dannebrogsoordenens Kommandørkors. Efter Tilbagetoget fra Schwerin og de første Kampe ved Ratzeburg siger Kongen under 12te og 16de September: „ . . . Jeg skal med det Første tilstille Dem Udmærkelserne for de brave Mænd som have vist sig og gjort sine Landsmænd saa megen Ære samt bidraget

¹) I. S. V. 1124/1813. I. S. V. ad 1127/1813. Scholtens Dagbog (Aux. Private Breve).

til den Berømmelse, Auxiliærkorpset fortjener . . . Det glæder mig, at Alt gaar saaledes, som man kunde vente det af Vore Tropper og deres Fører!“ Da han har faaet Efterretningen om Træfningen ved Zarrentin, lader han den 24de September afholde en stor Parade i Kjøbenhavn og her ved Parolen oplæse Navnene paa de Troppeafdelinger, der særligt have været i Ilden, hvornæst han tilføjer: „Med særdeles Velbehag have Vi erfaret disse vore tro Krigsmænds brave Forhold og uforsagte Mod, hvor ved de troligen træde i deres Forfædres Fodspor, og Vi ville, at General Prins Frederik af Hessen skal tilkjendegive samtlige Vedkommende af det danske Auxiliærkorps Vor allerhøjeste Tilfredshed og Tak“¹⁾. Sin Erkjendtlighed i Ord bekræftede Kongen smukt i Gjærning, og i Løbet af September og de første Dage af Oktober Maaned lod han følgende af Auxiliærkorpsets Befalingsmænd og Menige hædre for deres Deltagelse i Felttoget fra dets Begyndelse indtil September Maanedes Slutning:

Med Kommandørkorset af Dannebrog.

Oberst af Infanteriet Waldeck, Chef for Avantgarden.

Med Ridderkorset af Dannebrog.

Af Stabene: Major, Overkvartermester C. Bardenfleth og Premierlieutenant T. G. Høegh.

Af Kavaleriet: Generalmajor J. C. Lasson. Major Berger, Ritmestrene Bennigsen, v. Qvalen og Sønnichsen, Premierlieutenant Grev Holstein og Sekondlieutenant Edvard Ewald, alle ved Husarerne. Ritmester Wittrog og Premierlieutenant Warnicke af jyske og Premierlieutenant Krogh af fynske Regiment lette Dragoner.

Af Infanteriet: Kapitajn Jess, Premierlieutenant Wasmer og Sekondlieutenant Lüders af oldenborgske Infanteriregiment. Kapitajnerne Wegener og Schnitter af slesvigske Jægerkorps II.

Af Artilleriet: Kapitajn Gerstenberg, Premierlieutenant Heltzen og Sekondlieutenant Müller.

Med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Af Kavaleriet: Major Späth (R*), Premierlieutenant C. L. H. Flindt (R*), Sekondlieutenant Scheelen, Vagtmestrene Ohm og Alers, Korporal Lemke og de Menige Kuhlmann, König jun., Homann, Peers, Puls, Stick og Wulff, alle ved Husarerne. Korporalerne Søren Nielsen Gjurup, Vinger, Rold og Kollerup samt de Menige Aggersund,

¹⁾ Aux. E. 42/1813. H. P. 419/1813. Aux. E. 45/1813. K. V. 749/1813.

Søren Hillerslev, Christen Nordhoe og Jens Nørholm, alle af jyske Regiment lette Dragoner.

Af Infanteriet: Menig Westphal af holstenske Skarpskytterkorps II; Overjæger Turs og de menige Jægere Gosch, Peter Jähde, Nicolaus, Martens og Wischmann af Oldenburg II.

Af Artilleriet: Sergent Kling.

Da disse Hæderstegn uddeltes, blev tillige Husar Jasper Krohn, Dannebrogsmænd fra Stormen paa Stralsund 1809 og Schills Banemand, fremkaldt for Fronten og for sit fortrinlige Forhold forfremmet til Korporal.

Imidlertid havde Auxiliærkorpset inden Døre forskellige Gjenvordigheder at overvinde. I første Række stod Penge- og Forplejningsvæsenet. Den vilkaarlige Tilegnelse af Beboernes Forraad, Besætning eller Redskaber, der under Fremmarchen mod Schwerin og Opholdet der til Dels var sat i System, kunde i den faste Stilling, man nu havde, ikke mere benyttes undtagen ved brandskattende Fourageringer i den af Fjenden besatte Egn. Der maatte nu indtræde mere ordnede Forhold, da Fornødenheder for en Del skulde skaffes til Veje fra eget Land og fortares paa Stedet. Under Opholdet i Mecklenburg havde Tropperne kun lidet følt sig generede af Manglen paa klingende Mønt, idet der ofte ikke en Gang var noget at faa for Penge. Men med Indtrædelsen af den regelmæssige Forplejning følte Savnet af Midler til ved Kjøb at forskaffe sig de nødvendige eller ønskelige Smaaafnødenheder stærkere, og dette, at Soldaterne ingen Penge havde mellem Hænder, bevirkede bl. a., at Marketenderne ved Ankomsten til Ratzeburg forlode Korpset. Generalkrigskommissær Münch, som først personlig meldte sig ved Korpset henimod Midten af September, vedblev at føre endeløse Forhandlinger med Grev de Chaban om Lønningsspørgsmaalet og indsendte Forslag paa Forslag desangaaende til Frederik af Hessen, men han bragte ikke Sagen et Hanefjed videre og stod i Virkeligheden uforstaaende over for dens Realitet. „Det lader“, skriver Prinsen den 5te September til Kongen, „som om Generalkrigskommissæren ved sine Foranstaltninger mere har Hensyn paa den kgl. Feltkasses end paa Officerernes og Mandskabets Tarv. Uagtet mine forskellige Anmodninger er han endnu ikke kommen til mig og har ingen Foranstaltninger fuldentd til Troppernes Forsyning med Gage og Lønning, saa haardt de end trænge dertil . . . Hovedsagen bør være, at der i Gjærningen sørges for Officerer og Mandskab, at det sker snart og regelmæssigt, at alle Vidtløftigheder ved Correspondance undgaas, hvilket kan ske, da Kommissariatet (nemlig i Münchs Person) er umiddel-

bart ved Korpset, og at Officersfamilierne forsørgeres paa en for Officererne bekvem Maade. Det allerede hævede Forskud bør benyttes, og den Ulejlighed og det Arbejde, som Kommissariatet senere maatte faa ved Formernes og Listernes Ordning, bør ikke standse Sagen, thi enhver bør ofre Tid og Rolighed for at virke til Gavn for det Hele“. Til Münch selv skrev Prinsen Dagen efter et i ret skarpe Udtryk affattet Brev, hvori han udtalte sit Ønske om snarest muligt at se ham i Korpskvarteret, hvor hans Tilstedeværelse var paatrængende nødvendig. Han dadlede Generalkrigskommissærens bureaukratiske Fremgangsmaade, paa talte, at han havde udbetalt Penge til Afdelinger bag Fronten, medens Tropperne, der stode over for Fjenden, lede Mangel paa alt, udtalte en Misbilligelse af hans snæversynede Opfattelse af Auxiliærkorpsets Forhold og paalagde ham med Tilsidesættelse af alle „kollegiale“ Formaliteter udelukkende at arbejde for den Hærafdelings Vel, hvis Pengevæsen var ham betroet¹⁾. Men selv efter at Münch var ankommen til Korpset og personlig kunde forhandle med Ordonnatør Thomas ved det forenede Armékorps, kom Sagen ikke videre, saa at Stabschefen, Major Bardenfleth, og Feltkasserer, Overkrigskommissær Fischer paa ny maatte tage den i deres Haand. Med megen Møje lykkedes det disse tvende Mænd i Begyndelsen af Oktober at opnaa, at der blev udbetalt Lønning og Tillæg for August og September Maaned, foreløbig efter den danske Beregning, og at der for Oktober Maaned blev givet i Forskud til Auxiliærkorpsets Feltkasse et Beløb af 150,000 Frs., til hvert Kompagni og til hver Eskadron 100 Specier. Disse Summer, der for Feltkassens Vedkommende for en stor Del medgik til Beklædning og Udrustning, vare naturligvis ikke tilstrækkelige, men den værste Trang blev afhjulpen, og forøvrigt søgte man indenfor Afdelingerne at staa hinanden bi, saa godt man kunde. Et smukt Bevis paa den gode Tone, der ogsaa i den Henseende herskede i Auxiliærkorpset, gav holstenske Skarpskytterkorps I, hvis Officerer slog deres Gager sammen for dermed at give Mandskabet Lønning for Oktober Maaned. Selve Forplejningsmaaden var i det Hele ret tilfredsstillende. Hver Mand fik i Reglen daglig leveret mindst $\frac{1}{2}$ \mathcal{R} Kjød, $\frac{1}{4}$ \mathcal{R} Risengryn eller andre Gryn, $1\frac{1}{2}$ \mathcal{R} Brød og noget Brændevin. Officererne fik endvidere leveret Vin, men i mindre Kvantum end i Stillingen ved Schwerin. Brødet og Brændevinen kom i Begyndelsen fra Altona, hvor det skulde betales af den franske Kasse. Brændevinen blev imidlertid tilsendt de danske Tropper i altfor ringe Mængde, og Feltkassen

¹⁾ K. II. a. 1514/1813.

overtog derfor Indkjøbet, hvilket dog havde en øjeblikkelig Udgift af 5000 Rbdlr. til Følge, eftersom Leverandørerne, der allerede stode i Forskud for 3 Maaneder, ellers ikke vilde levere Brændevinen. Ligeledes blev der senere truffet den Ordning, at Brødet skaffedes til Veje ved Auxiliærkorpsets Foranstaltning gennem Leverandører, der købte Kornet i Holsten og saaledes bragte klingende Mønt ind i Landet. Brødene blev bagte i en Størrelse, der svarede til $7\frac{1}{2}$ \mathcal{R} Vægt, og der blev derfor erlagt en Betaling af $9\frac{3}{4}$ L. Sk.

Korpsets Munderinger og øvrige Udrustning vare allerede under Opholdet i Stillingen Wismar-Schwerin slemt medtagne, navnlig for Avantgardebrigadens Vedkommende. Der blev vel udskrevet Klæde og andet Reparationsmateriale, men de Beholdninger heraf, der fandtes hos Beboerne, vare kun ringe, og det var derfor intet Under, at Tøjet næppe kunde hænge sammen, da Tropperne havde været nogle Dage i Ratzeburg-Stillingen, hvor det navnlig var Hovedstyrken, Infanteriet, der paa Grund af den stærke Bivuakering fik det værst. „Den største Del af vore Kavalerister“, hedder det i en Beretning med særligt Henblik paa holstenske Ryttere og Husarerne, „ere i dette Øieblik Sansculotter i Ordets egentlige Forstand“; „mange af Kaputkjolerne“, siges det andensteds, „ere rent forvandlede til Spencere, men det værste er, at Ærmerne følge med, naar Armen stikkes ind“¹⁾. Fra alle Sider indløb der Rekvisitioner paa Munderings-sager og Fodtøj. Af Avantgardebrigaden rekvirerer saaledes i Begyndelsen af September holstenske Regiment Ryttere 400 Par Ridebenklæder og lige saa mange Par Støvler, oldenborgske Infanteriregiment II 430 Par Sko, holstenske Skarpskytterkorps I 320 Par Sko, Batteriet Gerstenberg 100 Par o. s. fr. For Fodtøj kunde der nok gjøres Udvej, da man havde Carl af Hessens Depot i Rendsborg, der foreløbig udleverede Sko uden Betaling i rede Penge, at ty til med Hensyn til Nyanskaffelsen, og da man i Altona havde faaet etableret Skomagersale til Reparationsbrug, men værre var det med Munderingsstykkerne. Prinsen søgte at afhjælpe den første Trang, inden den Forsyning af 3000 Kaputkjoler, som Frederik VI havde lovet at sende fra Varedepotet i Kjøbenhavn, kunde komme, ved at lade Feltkasserer Fischer, sætte sig i Forbindelse med de større Klædehandlere i Altona. Fischer ønskede til Trauser og Kapper et Kvantum af c. 1100 Alen blaat og graat Klæde, men Kjøbmændene forlangte herfor den høje Pris af 48 L. Sk. pr. brabantisk Alen, og vilde dog ikke sælge det, medmindre de strax kunde faa et Afdrag og

¹⁾ H. P. 927/1813. Breve fra Major C. Bardenfleth og Ritmester v. d. Recke henholdsvis af 3dje og 12te Okt. 1813. (Aux. Private Breve).

Resten betalt i 2 Terminer inden 3 Maaneder. Feltkassens Beholdning kunde imidlertid ikke taale det mindste Afdrag, og Fischer henvendte sig da til Konferensraad Lavaetz, Medlem af Kommercekollegiet i Altona, for om muligt igjennem ham at faa det ønskede Klæde paa Kredit. Dette lykkedes, efter at Fischer havde maattet love at skaffe en skriftlig Erklæring enten fra Prinsen eller fra Generalkrigskommissær Münch om prompte Betaling i Løbet af 3 Maaneder. En Del af de værst farne, nemlig holstenske Ryttere, bleve forøvrigt forholdsvis hurtigt og godt hjulpede, idet Lallemand lod 2 Eskadroner af Regimentet forlægge til Eutin, og her rekvirere alle Fornødenheder. Beboerne klagede vel over denne Medfart til Frederik VI, men denne afviste Klagen¹⁾.

Det værste Onde for Auxiliærkorpset var dog den store Sygelighed. Det mærkelig ustadige og usunde Vejrlig i Eftersommeren 1813, hvor Regn og Slud afløstes af enkelte overvældende hede Dage, og den stærke Bivakering bevirkede, at den ved Schwerin begyndte Blodgang efter Ankomsten til Ratzeburg greb mere og mere om sig, saa vel blandt Mandskab som Befalingsmænd. Midt i September Maaned havde Korpset over 1700 Hospitalssyge. I Begyndelsen førtes de Syge ved de franske Myndigheders Foranstaltning til Hamburg, men da Sygehusene her allerede den 9de September vare overfyldte, overtog Auxiliærkorpset selv Evakueringen til de danske Felthospitaler, der, som foran omtalt, vare etablerede i flere af de holstenske Byer. Den franske Ordonnatør Thomas, der havde beklaget sig over det store Antal danske Soldater, som ved det omhandlede Tidspunkt hver Dag fremstillede sig ved Ambulancen, var i øvrigt tilbøjelig til at tro, at de danske Læger alt for beredvilligt erklærede Soldaterne for Hospitalssyge, og han foranledigede, at der kom en Conference i Stand mellem Korpsstabslæge Keil og den franske overordnede Læge, Layné, for at tilvejebringe større Overensstemmelse i de Principer, der burde følges med Hensyn til Indlæggelse paa Sygehus. De diætetiske Midler, der bleve anvendte for at modvirke Sygdommens Udbredelse, vare fornemmelig Vandgrød, Brændevin og Peber. Dette Krydderi blev indkjøbt i saa store Kvanta, at Frederik af Hessen, der havde set, hvor dybt et Greb i den slunkne Feltkasse man havde maattet gjøre paa Grund af den forøgede Brændevinsration, skjønnede det nødvendigt at indhente Kongens Approbation paa denne Udgift, da ellers, som han siger, „Generalkrigskommissær Münch, endnu

¹⁾ Brev fra Frederik VI til Frederik af Hessen af 25de Sept. 1813 (Aux.) Udateret Beretning fra Overkrigskommissær C. Fischer til Frederik af Hessen (Aux).

ikke noksom kjendt med Auxiliærkorpsets Nød i denne Henseende, maaske kunde finde denne Udgift for stor for den kgl. Feltkasse, uagtet den forsynes med franske Penge¹⁾. Sygdommen var forholdsvis lige saa udbredt blandt Befalingsmændene, trods de gunstigere Betingelser, under hvilke de levede, som blandt Mandskabet, og af de højere Officerer var Prinsen selv og Generalmajor Lasson, om end kun i kort Tid, angrebne deraf. Kommandøren for holstenske Regiment Ryttere, Oberstlieutenant Harboe, der alt var bleven syg ved Schwerin, døde midt i September af Blodgang, og Husarernes kjække Anfører, Major Berger, blev ved samme Tid saa angrebet af Sygdommen, at det stillede sig tvivlsomt, om han kunde gaa den igjennem. En anden højt skattet Underfører, Artillerikapitajn Blicher, maatte Prinsen ogsaa til sin Sorg lade afgaa fra Korpset indtil videre, da han var saa stærkt lidende af Gigt, at Brugen af Bade og derefter „Rolighed i et halvt Aars Tid“ efter Korpsstabslæge Keils Mening var nødvendig. Begge Officerer blev den 21de September sendte til Hospitalet i Oldesloe, hvor fra de afgik i Oktober, Berger til sin Broder paa Mejerigaarden Seekamp, Blicher til sin Familie paa Fyn²⁾.

„Imidlertid“, siger Prinsen, „Mandskabets og Officerernes Stemning er uagtet deres Mangler og det Onde, de maa lide, dog meget god og fortrinlig. Tropperne ere muntre, naar der er noget at bestille, og taale roligt de Savn, hvorunder de leve. De holde god Forstaaelse med de Franske, som godt kan lide dem, hvor over Prinsen af Eckmühl gjentagne Gange har udtalt sin Glæde.“ Om Mandskabets Forhold lige overfor Fjenden kunde Prinsen ligeledes kun udtale sig anerkjendende. „Jeg har“, siger han saaledes i en Beretning til Kongen, „flere Gange paa mine Rekognosceringer prøvet vore Folk og fundet dem brave; dog vel hidsige endnu — længere Tid og oftere at komme i Ilden giver dem ogsaa heri Erfaring“³⁾. Kun en enkelt Gang i September Maaned forefaldt der et alvorligt Brud paa Disciplinen, hvor om Prinsen den 30te indberetter saaledes: „Hidtil har jeg haft den Glæde at kunne melde Deres Majestæt Troppernes gode Forhold. Det smerter mig at maatte i Dag indberette den Insubordination, den 1ste Eskadron af Fyns lette Dragoner har vist imod Oberstlieutenant v. Bibow, som havde befalet at arrestere en Dragon, der imod min Befaling til Tropperne i Bivuaken fyrede sine Pistoler af. Da Dragonen skulde bortføres, løb hele Eskadronen sammen imod Oberstlieutenanten. En af Dragonerne, Søren Jensen, traadte

¹⁾ Aux. I. S. 102 og 107/1813. H. P. 927/1813.

²⁾ I. S. V. 1063/1813.

³⁾ I. S. V. 1243/1813.

frem, forlangte den Arresterede fri, truede, at de alle vilde arresteres o. s. v. Oberstlieutenanten befalede, at han skulde tie; en anden traadte ogsaa frem, og nu skreg hele Eskadronen imod Oberstlieutenanten, som lod Søren Jensen føre bort som Arrestant og sætte for en Standret, der dømte ham fra Livet. I Haab om, at Benaadning for denne Gang skulde gjøre den ønskede Virkning, skjænkede jeg ham Livet og lod ham lide den af de underste Klasser tildømte 2 Dages Spidsrodsstraf og Bortførelse i Slaveriet. Jeg haaber, at dette skal blive af de sjældne Meldinger, jeg bør gjøre, og beder allerunderdanigst, at det fynske Regiment lette Dragoner derfor ikke maa tabe Deres Majestæts Naade.“ Prinsen, der gjentagne Gange tidligere har haft Lejlighed til at antyde for Kongen, at fynske Regiment lette Dragoner gjenneengaaende var daarligt kommanderet, fremhævede derhos, at det, Regimentet særlig trængte til, var en rask Premiermajor, f. Ex. Høegh-Guldberg af jyske lette Dragoner, „der har Kraft“ til at afløse Major Fabritius de Tengnagel, der ikke havde Gaver til denne Post og selv erkjendte det, idet han i sin Tid ved sin Ud nævnelse gjentagne Gange havde bedet sig fritaget for at overtage den. Kongen tog med stor Beredvillighed Hensyn til denne Indstilling, og i Løbet af Oktober Maaned kom, som det senere vil ses, de fleste vigtigere Befalingsmandsposter ved Regimentet paa andre og dueligere Hænder. Den Forandring, der indtil Udgangen af September Maaned var foregaaet i Korpset Personel af Stabsofficerer og selvstændige Underafdelingschefer var følgende:

Major J. Stemann, Kommandør for holstenske Regiment Ryttere i Stedet for den afdøde Oberstlieutenant Harboe.

Major J. A. F. Wynecken, fungerende Chef for Dronningens Livregiment I i Stedet for Oberstlieutenant Cronhelm, der den 23de September var bleven Chef for Kronens Regiment.

Major C. L. Späth, Overbefalingsmand for 2den og 6te Husareskadron, der som tidligere anført kommanderedes henholdsvis af Ritmestrene Bennigsen og v. Qvalen — i Stedet for den syge Major Berger.

Artillerikapitajn J. C. G. G. Friis til Chef for 1ste 6Pds. Batteri i Stedet for den syge Kapitajn Blicher. Det var egentlig Artillerikapitajn Frost, der stod for Tur til at blive Batterichef, men Kongen fandt det ikke „passende“ at lade ham faa Batteri i Auxiliærkorpset, eftersom Kapitajnen havde revolteret mod de Franske, da han stod i hessisk Tjeneste.

Stabskapitajn A. Ahlefeldt til Chef for det midlertidig af Kapitajn Flitner kommanderede Jægerkompagni af Dronningens Livregiment II.

Major C. L. Holten, Kommandør for slesvigske Infanteriregiment II i Stedet for den lige fra Korpsets Opbrud syge Oberstlieutenant Schreibvogel, der hidtil havde været erstattet i Bataillonskommandoen af Major C. L. Bechtolsheim.

Major C. E. Mallesch af oldenborgske Infanteriregiment, Generalvognmester fra den 9de September i Stedet for ovennævnte Major Holten.

Med Korpsets Materiel skete der den Forandring, at Batteriet Koye omtrent midt i Maaneden fik sine 3 Pds. Pjecer saaledes ombyttede med franske Kanoner, at Batteriet kom til at bestaa af 6 Stk. 6 Pds. Kuglekanoner, 2 Stk. 10 Pds. og 2 Stk. 24 Pds. Haubitser¹⁾.

Den Stilling, Auxiliærkorpset havde indtaget umiddelbart efter Tilbagekomsten fra Schwerin, forblev i Hovedsagen uforandret, men de fleste af dets Afdelinger havde i Løbet af September vexlet Plads i Cantonnementerne som i Bivuaek og paa Forpost, og den sidste Dag i Maaneden stode de saaledes:

Travemünde: 2 Kompagnier af slesvigske Jægerkorps II. Artillerideta-
chement Krabbe.

Lübeck: Holstenske Skarpskytterkorps I og II; 2 Kompagnier af slesvigske
Jægerkorps II; 2 Eskadroner holstenske Ryttere; 6Pds. Batteri
Gerstenberg.

Grünau: Musketerkompagnierne af Oldenburg IV.

Eutin: 2 Eskadroner holstenske Ryttere.

Krummesse: Jægerkompagniet Cornelisen af Oldenburg IV.

Ratzeburg: Holstenske Infanteriregiment III og IV med Undtagelse af
førstnævnte Bataillons Jægerkompagni; Grenaderkompagniet Bruhn
af Dronningens Livregiment; 3 Kanoner af Batteriet Gönner; en
stor Del Artilleri- og Trainheste.

Mølln: 4de Eskadron Wittrog af jyske Dragoner.

Lejren ved Dremin: Fynske Infanteriregiment I og II; oldenborgske
Infanteriregiment I og II med Undtagelse af førstnævnte Bataillons
Grenaderkompagni; Musketerkompagnierne af slesvigske Infanteri-
regiment II; de 6Pds. Batterier Friis og Koye og det 3Pds.
Batteri Gönner, af hvilke dog enkelte Pjecer vare detachedede;
Matroskompagniet Holsten. Det kan ikke ses, naar eller paa
hvilken Foranledning Matroskompagniet er vendt tilbage fra Trave-
münde til Auxiliærkorpsets Hovedstyrke.

¹⁾ I. S. V. 1109/1813. Aux. E. 46/1813.

Paa Forpost i 1ste og anden Linie.

- Ved Salem: 2den Husareskadron; 3dje Kompagni Wegener af slesvigske Jægerkorps II.
- Ved Kogel og Sterley: 6te Husareskadron; Jægerkompagnierne Pristroph og Schou af Slesvig II og Oldenburg III.
- Ved Brunsmark: Jægerkompagniet Ahlefeldt af Dronningens Livregiment II og 40 jyske Dragoner.
- Ved Horst: 2 Eskadroner jyske Dragoner; Jægerkompagniet v. Qualen af Holsten III.
- Ved Schmielau: 2 Eskadroner fynske og 1 Eskadron jyske Dragoner; Grenaderkompagnierne Golowin og Mechlenburg af slesvigske og oldenburgske Infanteriregiment.
- Ved Fredeburg: 2 Eskadroner fynske Dragoner.

Som Forpostreserve.

- Paa Vejen til Salem: 80 fynske Musketerer og 2 6-Pds. Kanoner.
- Paa Vejen til Kogel ved „Weisser Hirsch“ Musketerkompagnierne af Slesvig I; 2 3-Pds. Kanoner og 1 Haubits.
- Paa Vejen til Schmielau: Musketerkompagnierne af Dronningens Livregiment I og 2 6-Pds. Kanoner.

Som Forbindelsesled mellem Forpostreserven og Lejrstyrken stod endelig tæt udenfor Dremin en Postering paa 100 fynske Dragoner.

Samtlige Veje vare spærrede ved svære Forhug og indbyrdes forbundne med Skanser og Løbegrave paa hele Linien fra Salem til Schmielau.

Med Hensyn til Opstillingen af Davouts egne Tropper, da undergik denne i sidste Halvdel af September og første Halvdel af Oktober en Forskydning mod Syd, idet Wattiers Rytteri og Reserveparken blev trukket fra Lejren ved Ziethen til Mølln og underlagt General Vichery, medens nogle af Brigaden Delcambres Batailloner og 1 Batteri gik herfra til Büchen, hvor Delcambre personlig tog Kommandoen. Batteriet Koye blev da i Erstatning herfor sendt til Mølln, og hele jyske Regiment lette Dragoner ligeledes underlagt Vichery¹⁾.

¹⁾ H. P. 946/1813. Correspondance du Maréchal Davout IV, 209.

Nedenstaaende efter Afdelingernes Meldinger sammendragne Liste giver et Overblik over den effektive Styrke og over Forholdet mellem kampdygtigt og ukampdygtigt Mandskab ved Auxiliærkorpset den 15de September.

Afdeling	Under Gevær		Mellemstab	Bøssmagere o. L.	Syge		Heste til Tjeneste
	Officerer	Uoff. Splmd. Menige			Officerer	Uoff. Splmd. Menige	
Holstenske Skarpskytterkorps I	15	324			1	20	36
— — II	15	529	2	1		134	27
Holstenske Inf. Rgt. III	15	567	3	1	2	111	34
— — IV.	14	578	1	1	1	53	35
Slesvigske Inf. Rgt. I og II	31	1331	8	1	5	264	75
Oldenborgske Inf. Rgt. I, II og IV samt Jægerkomp. III	52	2197	11	1	8	303	86
Fynske Inf. Rgt. I og II	25	1277	7	1	4	298	77
Dronningens Livrgt. I og Jægerkomp. af II	22	839	6	1	2	99	36
Slesvigske Jægerkorps II	13	488	2			90	37
Matroskompagniet	4	128	1			3	
Holstenske Rgt. Ryttere	15	502	5	1	4	75	542
Fynske Rgt. lette Dragoner	19	609	6				646
Jyske — —	20	440	7	5	1	68	608
2den Husareskadron	3	122	2	1	2	21	147
6te — —	6	132	1	1		22	153
1ste 6 Pds. Batteri Blicher	3	208	2	3		39	184
2det — — Gerstenberg	2	227	1	3	1	23	193
1ste 3 Pds. Batteri Gønner	3	138	1	3		29	173
2det — — Koye	3	160	2	3		60	174
Reserveparken	1	161	1	4		8	255
Artilleri i Travemünde	1	36				2	1
1ste Brigades Stab	4	22					31
2den — —	4	21					33
Ialt	290	11036	69	31	31	1722	3583

Anm.: Fraregnet er: Uøvede, Absenterede, Arresterede, Permitterede og de, som ere afgivne til Tjeneste udenfor Auxiliærkorpset.

Medregnet er: Skrivere, Ordonnanser, Kuske, Officersoppassere og de midlertidigt Bortkommanderede.

For Korpsstaben findes ingen Styrkeliste; Stabens Underofficerer og Menige, saa vel af Infanteriet som af Kavaleriet, ere medregnede i Regimenternes Styrke.

Walmodens Forsøg i Oktober Maaned paa at bryde igjennem Ratzeburg Stillingen.

General Walmoden havde efter at have tilføjet Pecheux Nederlaget ved Gøhrde den 16de September hurtig ført sine Tropper tilbage fra venstre Elbbred til den tidligere Opstilling, og paa Linien Hagenow-Rhena lod han nu Hærkorpsets Hovedstyrke blive staaende i Ro Resten af September Maaned. Han var ganske vist af Carl Johan bleven opmuntret til at gaa angrebsvis til Værks, navnlig mod Danskerne, dels frontalt mod Stillingen ved Traven, hvor Carl Johan forudsatte, at Auxiliærkorpset stod, dels ved en omfattende Bevægelse om Davouts højre Fløj mod Bropasset mellem Harburg og Hamburg, men efter det Indblik, han ved sine Rekognosceringer havde faaet i Ratzeburg Stillingen, ansaa han et direkte Angreb baade for unyttigt og voveligt, og, hvad Bevægelsen mod Bropasset angik, da erklærede han den ligefrem for uigjennemførlig. Carl Johan følte sig dog ikke overbevist eller tilfredsstillet af de saaledes anførte Grunde, og den 28de September lod han Walmoden tilgaa følgende Meddelelse:

„Jeg har modtaget Deres Skrivelse af 26de September, i hvilken De meddeler mig, at, da de Danske staa forenede med Franskmændene i Lübeck, Ratzeburg, ja selv i Mølln, kan De ikke foretage noget Angreb paa dem alene. Fra Lübeck til Lauenburg er 7 Mil; hvis nu de Franske og Danske holde denne Linie besat, ere de svage overalt. Det er derfor let at bryde igjennem paa et Punkt. General Pecheux's Hærafdeling, som Fyrsten af Eckmühl saa uforsigtigt sendte over paa venstre Elbbred, har givet Dem Lejlighed til at opnaa det bekjendte Resultat. Ingen, det kan jeg forsikre Dem, min kjære General, har glædet sig mere derover end jeg. Hvis Beretningerne ere nogenlunde tilforladelige, har Fyrsten ved dette Foretagende mistet henved 4000 Mand af Døde, Saarede og Savnede. Efter den Tid har Fyrsten af Eckmühl kastet 2—3000 Mand ind i Hamburg, og medregner man den Mængde Mennesker, der i de sidste 14 Dage ere blevne syge, kan man vist anslaa Formindskelsen af den Styrke, der staar lige overfor Dem, til 7—8000 Mand. De paa Delvenau-Linien, det vil sige paa en Udstrækning af 7 Mil, staaende Franske og Danske udgjøre altsaa tilsammen ikke 25000 Mand. Hvis De nu i Ilmarche trækker Deres Tropper sammen mellem Schlutup og Schönberg og skjuler Bevægelserne for Fjenden, saa vil De utvivlsomt overraske og slaa de Danske. Kast derfor efter Modtagelsen af denne Befaling 6000 Mand Landstorm mod Boitzenburg og træk General Tettenborn frem i Ilmarche, saaledes at han faar Opstilling foran

den mecklenburgske Landstorm. General Tettenborn skal trække Fjendens Opmærksomhed hen paa den nedre Delvenau i Omegnen af Lauenburg og derved skaffe Dem Mulighed for at trænge Danskerne ind i Holsten. Mine Efterretninger gaa ud paa, at den danske Hær kun venter paa en passende Lejlighed for at trække sig bag Ejderen eller gaa over til os. Hvis den udfører en tilbagegaaende Bevægelse, vil Fyrsten af Eckmühls venstre Flanke blive stillet blot, og De vil da kraftigt kunne angribe ham og forhindre, at han naar Hamburg. I ethvert Tilfælde maa der leveres Danskerne og Fyrsten af Eckmühl et Slag, og det strax. Vil Skæbnen, at det skal tabes, kan Deres Kavaleri dække Tilbagetoget, og De behøver ikke at tage Dem det nær. Hele Befolkningen i Mecklenburg og Svensk Pommern vil understøtte Dem, og, hvis det skulde være nødvendigt, skal De faa 25000 Mand i Forstærkning. Oberstlieutenant v. d. Marwitz har jeg beordret at marchere til Boitzenburg med sin 2500 Mand stærke Afdeling. Han skal dække Dem i venstre Flanke, saa at De ikke behøver at frygte noget fra den Side. Paa den Maade kan De have hele Deres Korps med Undtagelse af de to Kosakregimenter samlet indenfor en Strækning af højst 2 Mil. Sæt Dem derfor tillidsfuld i Marche og grib Fjenden skarpt an; Gud vil vel-signe Deres Vaaben! Saa snart De har vundet en Sejr, maa De overlade til General Vegesack med 7—8000 Mand regulære Tropper at forfølge Fjenden, og selv skal De haste med at overskride Elben ved Dømitz for at danne min højre Fløj. Brigaden Marwitz, der imidlertid har forenet sig med Brigaden Putzlitz, som gaar til Havelberg, kan De da trække til Dem, og De faar saaledes et anseligt Korps, hvormed De rykker mod Uelzen og Celle. Begivenhederne følge paa hinanden med en saadan Hurtighed, at der udkræves spændt Opmærksomhed for at overse dem. Øjeblikket er kommet, da vi maa angribe. I Løbet af 4 Dage vil Armeen overskride Elben ved Roslau, Aken eller Ferkland. Dette sidste Punkt vilde jeg vælge, hvis Omstændighederne tillade det, fordi det bringer mig nærmere til Dem, fører mig næsten umiddelbart til Hannover og gjør mig det muligt saa vel at sende Deres Korps derhen som at lade det gjøre en Bevægelse til venstre mod Halle og Leipzig . . . Jeg slutter min Skrivelse med Bøn om at tilføje Danskerne Skade. Det udkræves af den fælles Interesse; det udfordres i Interesse af det Land, Storbritannien, De tjener; det er at anbefale under Hensyn til Gjenoprettelsen af Deres tidligere Fædreland som selvstændig Stat, og endelig beder jeg Dem derom.“

Paa denne ret ejendommelige Henvendelse fulgte under 1ste og 2den Oktober fornyede, mere bydende Opfordringer til Walmoden om at tvinge

den fjendtlige Forsvarslinie tilbage enten mod Hamburg eller Lübeck, og de vare ledsagede af Bemærkninger om, at Hærkorpset var for stærkt til alene at spille en passiv Rolle, og derfor, hvis det fremdeles mente, at der Intet kunde gjøres, vilde komme til at afgive hele Lützows Korps, Reiches pommerske Jægere og desuden 2000 Ryttere til Nordarmeen¹⁾.

Hærkorpsets Levedygtighed stod under disse Omstændigheder paa Spil, og Walmoden, der selv forlagde Hovedkvarteret til Melkhof, tøvede ikke med at paabyde en koncentrisk Bevægelse fremad i Retning mod Ratzburg. Den 4de Oktober, Aften, havde Hærkorpset i Hovedtrækkene følgende Opstilling:

I 1ste Linie. Oberst Müllers svensk-mecklenburgske Flankegarde ved Schönberg. Den hanseatiske Brigade Witzleben ved Roggendorf. Lützows nu af Petersdorff kommanderede Korps samt Kosakregimentet Grebnow ved Zarrentin. Kavaleridivisionen Dørnberg ved Kamin. Resten af Tettenborns Avantgarde ved Zarensdorf. En Flankerepli under Kielmansegge ved Dömitz.

I 2den Linie: Hovedstyrken af Vegesacks svensk-mecklenburgske Division ved Rhena. Legionerne Ahrentsschildt og Lyon samt Reserveartilleriet om Melkhof.

Walmoden havde derpaa Natten mellem den 4de og 5te Oktober en Sammenkomst i Gadebusch med General Vegesack, og det blev her bestemt, at dennes Division den 6te Oktober om Morgenen skulde staa mellem Röggin og Schall Sø med Flanke- og Avantgarde samt den hanseatiske Brigade fremskudte mellem Søerne, medens Walmodens Tropper ved en Marche syd om Schall Sø vilde søge Forening med Vegesacks. Flankemarchen langs den franske Stilling vilde Walmoden dække ved forud at fremsende et stærkt Kommando, der skulde tage Opstilling mod Büchen og om muligt tillige forcere det derværende, befæstede Bropas. Disse Foranstaltninger førte den 6te Oktober til Fægtningerne ved Gross Molzahn, Mustin og Büchen.

Imellem Gross Molzahn og Schlagrosdorf stødte den ad Hovedlandevejen fremrykkende svenske Flankegarde Müller — mecklenburgske Jægerregiment, den svenske Infanteribataillon Morman, 2 Eskadroner Schillske Husarer og 2 mecklenburgske Kanoner — paa en fransk Styrke paa 3 Infanteribatailloner, 3 Voltigeurkompagnier, 2 Eskadroner ridende Jægere og 1 ridende Batteri, der under General Romme var fremsendt fra Lejren ved Ziethen over Wietingsbeck for at skaffe nærmere Underretning om Betydningen af den Fremrykning, som Davout vidste, at Vegesacks

¹⁾ Recueil des ordres etc. du Prince Royal 1813—14. B. v. Quistorp II, 383 ff.

Division vilde foretage. Under den opstaaende Kamp blev Oberst Müllers Kommando, der var overladt til sig selv, medens Romme fik Forstærkning tilsendt af Brigaden Leclerc, fuldstændig sprængt. En Del af Styrken tyede mod Dechow, medens Resten veg tilbage mod Schönberg, forfulgt til Kronskamp, hvor General Romme gjorde Holdt. Talrige Fanger faldt i Franskmændenes Hænder, navnlig af de mecklenburgske Jægere, og det skyldtes kun Ligheden i Paaklædning med de franske ridende Jægere, at ikke hele Jægerregimentet var bleven taget til Fange. Vegesacks Hovedstyrke kom slet ikke, ligesaa lidt som den foran nævnte Avantgarde, bestaaende af 1 Bataillon Jönköping, 1 Jægerbataillon, mecklenburgske Gardebataillon Both og 1 Eskadron Karabinierer under Oberst Both til at deltage i Dagens Kamp. Avantgarden var naaet til Dechow, da Franskmændene viste sig ved Schlagbrügge, men blev staaende her, skræmmet af General Loison, som paa Melding om Svenskernes Fremrykning fra Schönberg og Rhena havde ladet Resten af sin Division opstille sig i Slagorden ved Lankow¹).

Oberst Witzleben var med Hovedstyrken af sin hanseatiske Brigade tidlig brudt op fra Roggendorf og marcherede over Dutzow, hvor Forposterne stod, mod Mustin. Ankommen vest for Lüneburger Berg saa han imidlertid franske Afdelinger vise sig i Mustin, og han lod nu sin Brigade indtage en Stilling foran Engdraget med en Bataillon og to Eskadroner fremskudte til Goldensee, for her at afvente Kolonnen Vegesacks Indgriben i Fægtningen. Denne udeblev dog, som anført, og Witzleben indskrænkede sig derfor i Hovedsagen til at holde Stillingen ved Lüneburger Berg. Da General Loison paa sin Side heller ikke paa dette Punkt tilsigtede nogen Afgjørelse, blev en let Skyttekamp om den tæt foran Mustin beliggende Burchhorst Skov Dagens eneste Begivenhed. Davout og Frederik af Hessen, der om Formiddagen fra Højderne ved Wietingsbeck havde fulgt General Rommes Kamp, kom om Eftermiddagen til Stede ved Mustin og opholdt sig her i længere Tid i forreste Kamplinie²).

Udførelsen af Angrebet mod Büchen var overdraget til et kombineret Kommando under General Dørnberg, hvem Walmoden ved en Sammenkomst i Lübtheen personlig havde sat ind i Forholdene. Dørnbergs Kommando bestod af Infanteribrigaden Wardenburg af den russisk-tyske Legion, den lette Infanteribrigade Martin af den engelsk-tyske Legion,

¹) I. S. V. 1189/1813. Meddel. från Kgl. Krigsark. II, 38. B. v. Quistorp II, 398.

²) I. S. V. 1189/1813. Brev fra Kapitajn Scholten af 9de Oktober (Aux. Private Breve). B. v. Quistorp II, 397.

2det russisk-tyske Husarregiment v. Dohna af Kavaleridivisionen og det ridende Batteri Sympher af den engelsk-tyske Artilleribrigade. Dørnbergs Tropper samlede om Natten mellem den 5te og 6te Oktober i Gresse og marcherede over Schwanheide mod Büchen. Dørnbergs Stabschef, Oberstlieutenant Nostitz, førte Avantgarden, og Kapitajn Jacobi Fordækningen, der bestod af Frivillige af Brigaden Martin. Fordækningen naaede ved Daggry Büchen, der var ubesat, men blev standset i sin videre Fremrykning af Artilleri- og Infanteriild fra 2 Skanser, der vare anlagte paa den vestlige Bred af Delvenau, den ene paa Vejdæmningen bag den afbrudte Bro, den anden bag den nord herfor liggende Sluse. Om disse 2 Skanser, der hver havde en Besætning af 2 Kanoner og 1 Voltigeurkompagni af 30te franske Infanteriregiment, udspandt der sig nu en heftig Kamp, idet Dørnberg efterhaanden lod hele Brigaden Martin udvikle sig til Skydefægtning i Udkanten af Büchen og de 2 Batterier kjøre op paa Fløjene, det engelske til højre, det russiske til venstre. Kanonaden var saa voldsom, at General Delcambre i sin samme Aften fra Pötrau til General Vichery indgivne Rapport anslog Antallet af de af Fjenden i Løbet af nogle faa Timer afgivne Fuldkugle-, Granat- og Kardæskskud til mindst 350. Virkningen svarede dog ikke hertil. Infanteribesætningen i begge Skanser holdt tappert Stand trods den overvældende Ild, og det lykkedes ikke Fjenden at demontere de faa franske Kanoner, der ikke kunde optage den ulige Artillerikamp, men fornemmelig rettede deres Ild mod Büchen, som blev skudt i Brand. Under disse Omstændigheder skjønnede Dørnberg, der fandt Delvenau impassabel udenfor de nævnte Overgange, det nødvendigt at opgive Forsøget, og Kl. 7 Fm. trak han sig tilbage til Gresse. Dørnberg blev under Tilbagegangen levende beskudt og havde det betydelige Tab af 7 Officerer og 56 Mand Døde og Saarede. Skansernes tapre Forsvarere havde et Tab af 8 dræbte og 24 saarede Voltigeurer¹⁾.

Auxiliærkorpsets 1ste og 2den Brigade ved Ratzeburg og Omegn kom slet ikke i Kamp den 6te Oktober, men stode hele Dagen slagfærdige, med Front mod Kogel og Sterley, rede til at tage imod Walmodens Hovedangreb. Fynske Regiment lette Dragoner, der i Følge Anmodning fra General Laville til Major Bardenfleth var stillet til Raadighed for 3dje Division, holdt fra om Morgenen tidlig afsiddet og aftømmet, men for øvrigt færdigt til hurtig Afmarche, i Udkanten af Landsbyen Ziethen som Reserve for General Romme. Derimod deltog Avantgardens Tropper ved Lübeck i en større Fouragering og

¹⁾ I. S. V. ad 1189/1813. B. v. Quistorp II, 395.

dermed forbunden Rekognoscering, som Davout havde anordnet skulde finde Sted samtidig med General Rommes, og som udgik Kl. 3 Morgen fra Lübeck i 2 Kolonner. Den venstre Kolonne, der bestod af holstenske Skarpskytterkorps I, 1 Bataillon af 15de franske lette Infanteriregiment, 1¹/₂ Eskadron holstenske Ryttere, de 2 Eskadroner lithauiske Uhlaner og 2 Kanoner Gerstenberg, og som blev anført af General Lallemand, marcherede over Schlutup til Selmsdorf og tilbage over Bardewik og Palingen. Den højre Kolonne, der var under Anførsel af General Thiebault og bestod af holstenske Skarpskytterkorps II, 3 Batailloner af 15de franske lette Infanteriregiment, 1¹/₂ Eskadron holstenske Ryttere og 2 Kanoner Gerstenberg, marcherede op ad Wackenitz til Herrsburg og samme Vej tilbage. Der gjordes et Bytte af 100 Stk. Hornkvæg og 300 Faar, men noget Sammenstød med Fjenden, der en Time forinden venstre Kolonne naaede Selmsdorf, havde forladt denne By, fandt ikke Sted¹).

Walmoden var ikke med sin Hovedstyrke fulgt efter Dørnbergs Kolonne, men forblev staaende ved Gresse indtil om Aftenen, da han trak sig nordligere og gik i Bivuak imellem Greven og Gallin. Et Brev fra den svenske Kronprins af 4de Oktober havde stillet ham friere i sine Føretagender mod Davouts Stilling, men muligt er det ogsaa, at det slet ikke fra første Færd af var hans Agt at føre hele sit Korps vest om Schall Sø. Det store Apparat, han under Dørnberg lod sætte i Scene mod det forholdsvis uskadelige Punkt Büchen, tydede ikke paa, at han for Alvor sammen med Vegesack vilde rette noget koncentrisk Angreb paa Ratzeburg. Walmoden synes dog at have paatænkt at ville iværksætte et saadant den 8de Oktober, men da han ved Ankomsten til Bivuaken fik Meddelelse om, at Vegesack intet havde udrettet, men stod ved Røggelin, indskrænkede han sig til den 7de Oktober fra sit Korps alene at fremsende en stærk Hærstyrke til Rekognoscering.

Ledelsen af denne Expedition, der førte til Fægtningen ved Weisser Hirsch, blev ogsaa overdraget til General Dørnberg, der havde faaet Paalæg om gennem Hundebusch at trænge frem mod Lejren ved Ratzeburg. Til Generalens Raadighed stod der den 7de Oktober Kl. 3 om Eftermiddagen opstillet følgende 3 Troppeled. Venstre Kolonne: Infanteribataillon Bremen-Verden, 2det russisk-tyske (sorte) Husarregiment v. Dohna, Kosakregimentet Grebrow og 1¹/₂ ridende Batteri — under Oberstlieutenant v. Dohna ved Segran. Højre Kolonne: 3 Batailloner Infanteri af Lützows Korps, 1ste russisk-tyske (grønne) Husarregiment

¹) Aux. I. S. 144/1813. Aux. Extrait af 6te Okt. 1813.

v. d. Goltz og 1 Batteri — under Oberstlieutenant v. d. Goltz ved Klein Zecker og Marienstädt. Reservekolonne: Infanteribrigade Wardenburg og 1 Batteri imellem Zarrentin og Klein Zecker. Walmoden selv med Korpsets Hovedstyrke havde taget Opstilling og var gaaet i Bivuaak ved Lüttau.

Venstre Kolonne fulgte fra Segran Vejen over Gudow og Kersen og naaede uhindret Brunsmark. Her blev Vejen spærret af 1 Eskadron af jyske Regiment lette Dragoner, og efter et let Sammenstød, ved hvilket en Dragon blev saaret, standsede v. Dohna, da Mørket imidlertid var faldet paa, den videre Fremrykning.

Højre Kolonne kom i en alvorligere Kamp. Den trængte frem ad begge Veje til Kogel, nemlig over Seedorf og Sterley, og mødte først Modstand ved sidstnævnte By, hvor Sergent Thiele af slesvigske Jægerkompagni Pristroph stod med en Feltvagt. Denne forstærkedes fra det midtvejs mellem Sterley og Kogel staaende Kompagni, der under Chefens Sygdom blev kommanderet af Kapitajn Licht, med et Peloton under Lieutenant Schmidt, men Fjendens Fordækning omgik Byen, og kun ad Omveje lykkedes det Thiele og Schmidt at naa Hovedposten ved Weisser Hirsch, hvor de senere forenede sig med Kompagniet. Kapitajn Licht havde imidlertid udviklet Resten af Kompagniet til Fægtning og trak sig nu kæmpende tilbage til Kogel. Her, hvor Forpostkommandøren, Major Späth, opholdt sig, stod endvidere som Piket 6te Husareskadron v. Qualen og oldenborgske Jægerkompagni Schou. Späth, der gjennem Melding fra Kapitajn Licht og sine ad Vejene fremsendte Husarpatrouiller var kommen i Erfaring om, at Fjenden rykkede frem i Fronten med en betydelig Styrke, og som tillige synes at have frygtet for et Angreb i Flanken over Dargau, mente det imidlertid ikke raadeligt at optage nogen større Kamp ved Kogel. Han gav derfor Jægerkompagnierne og Husareskadronen Ordre til Retræte, og sendte Kl. 5¹/₂ Em. Melding til Prinsen af Hessen om, at Styrken i Kogel replierede sig paa Hovedposten i Weisser Hirsch — slesvigske Infanteriregiment I og 2 Kanoner under Oberstlieutenant Schaumberg — og at han tillige vilde beordre 2den Husareskadron Bennigsen og Kompagniet Wegener af slesvigske Jægerkorps II til at forlade Salem og indfinde sig ved Weisser Hirsch. En stærk Forsvarsstilling blev nu indtaget her, saaledes at de to Husareskadroner, Jægerkompagniet Licht og 4de Musketerkompagni, der kommanderedes af Premierlieutenant Rambusch, samt Kanonerne stilledes bag Forhugget, 1ste og 3dje Musketerkompagni Schulze og Myohl til højre for samme i Teglværket, 2det Musketerkompagni Blücher, Jægerkompagnierne Wegener og Schou i Løbegravene. Frederik af Hessen, der paa Efter-

retning om Fjendens Dagen forud og om Formiddagen ventede Fremrykning i større Styrke strax havde ladet Lejren alarmere og Tropperne tage Opstilling med Infanteriet i Løbegravene, Artilleriet i Skanserne og fynske Regiment lette Dragoner sikrende venstre Fløj, var imidlertid ikke tilfreds med den trufne Ordning. Han lod slesvigske Infanteriregiment II, med hvilken Regimentskommandøren, Oberstlieutenant Sriver, fulgte, rykke frem til Forstærkning af Hovedposten, begav sig selv hertil med sin Stab og sendte Divisionskvartermester Scholten forud med den Ordre, at Posten i Salem strax igjen skulde besættes, at man ikke maatte indskrænke sig til en udelukkende defensiv Besættelse af Stillingen ved Weisser Hirsch, men at man saa vidt muligt skulde tilstræbe atter at faa Kogel By i sin Magt. Som Følge af denne Ordre aftalte Schaumberg og Späth, at den ankommende Bataillon Slesvig II skulde afløse Kompagnierne Blücher og Wegener i Løbegravene, og Schaumberg med disse 2 Kompagnier og $\frac{1}{2}$ Eskadron marchere til Salem, medens Späth skulde søge at bemægtige sig 2 smaa, henved 1000 Alen foran Forhugget liggende Granskove for herved at vinde Fodfæste til en videre fremadgaaende Bevægelse mod Kogel.

Oberstlieutenant Schaumberg fandt Salem endnu ubesat af Fjenden, og efter at have posteret sit Kommando der, vendte Schaumberg for sin Person tilbage til Weisser Hirsch.

Major Späth havde imidlertid beordret de bag Forhugget staaende Kompagnier Licht og Rambusch til at gaa frem og sætte sig fast i Granskovene, hvor, som det viste sig, fjendtlige Skytter, Tyrolerjægere af 1ste Bataillon Lützw, just vare rykkede ind. Kompagnierne med Kapitajn Licht i Spidsen udførte Fremløbet med megen Raskhed og Kraft og kastede Tyrolerne tilbage paa deres endnu syd for Skovene værende Afdeling. Denne udviklede sig dog nu helt til Fægtning og trængte, understøttet af 2den Bataillon Lützw og med Kosakpulke paa Fløjene, ind imellem Skovene. For denne Overmagt maatte de danske Kompagnier vige, men kun Skridt for Skridt, og i mønsterværdig Orden fra Stilling til Stilling, beskydende Fjenden med Salveild, trak de sig tilbage mod Forhugget. De fjendtlige Batailloner og Kosakker fulgte hidsigt efter og vare i den indtrædende Aftenskumring komne Forhugget ganske nær, da en heftig Ild fra de i Løbegravene og Teglværket staaende Musketerkompagnier bragte Forvirring i Rækkerne. Premierlieutenant J. Ewald, der med 2den Halveskadron Bennigsen samt en Trop af 6te Eskadron under Sekondlieutenant E. Ewald holdt forrest i Husarkolonnen, bemærkede dette, han bad Major Späth om Tilladelse til at maatte begynde en Attake, og lynsnar fór Halveskadronen ud gennem

Forhugget. Kapitajnerne Rømeling af 1ste Brigades Stab og Scholten af Korpsstaben deltog som Amatører i Attaken. Ved vore Husarers Ankomst toge Kosakkerne og de dem følgende Eskadroner af det grønne Husareregiment øjeblikkelig Flugten og overlod Infanteriet, der spredtes for alle Vinde, til dets Skæbne. Det vilde utvivlsomt have været helt fortabt, hvis Mørket ikke havde forhindret vore forfølgende Husarer i at faa det fulde Udbytte af deres raske Indhug og havde begunstiget Tilbagetoget. Fjenden led dog et stort Tab af Døde og Saarede; blandt de første var Kommandøren for 1ste Bataillon Lützow, der blev hugget ned ved Attaken; 2 Officerer, 18 saarede og 34 usaarede Underofficerer og Menige bleve tagne til Fange. Auxiliærkorpset paa sin Side havde i alt kun 6 Saarede, 1 Underofficer, 2 Jægere, 2 Musketerer og 1 Husar.

Efter Fægtningen kamperede vore Tropper saa vel af slesvigske Infanteriregiment I og II som af Husareskadronerne Natten over mellem Weisser Hirsch og Kogel, og først næste Formiddag blev den tidligere Forpoststilling over Salem, Sterley, Brunsmark o. s. v. indtagen. De forefandt her forskjellige mærkelige Spor af den bortdragende Fjende, der bl. a. ved skriftlige Meddelelser, anbragte i Kjæppe, der vare nedstukne i Jorden paa iøjnefaldende Steder, havde gjort sig Umage for at indvirke paa Stemningen i det dansk-franske Hærkorps. Paa Vejen mellem Salem og Seedorf læste man saaledes Følgende, der maa antages at stamme fra General Dørnberg selv, og som vel fornemmelig gjaldt de franske Tropper: „Mein Herr Oberstlieutenant! Ich eile Ihnen die wichtigsten Punkte der neuesten Zeitung mitzuthellen. Der Kaiser hat Dresden verlassen und sich über Leipzig nach der Saale gezogen, jedoch sind die Pässe an der Saale mit stärken oesterreichischen Corps besetzt, wo er sich wieder schlagen muss. Baiern hat sich mit Oesterreich verbunden; letzteres giebt 30,000 Mann unter Commando des Generals Wrede, welcher die Baiern kommandirt. Czernicheff ist seit mehreren Tagen in Kassel. Der König hat 3 Stunden Vorsprung gehabt, doch soll er nach unverbürgten Gerüchten eingeholt sein. Uebrigens sind alle Minister und der ganze Hofstaat gefangen. Die Infanterie ist sogleich mit Kanonen übergegangen; die Cavallerie, grösstentheils aus Franzosen bestehend, hat sich tapfer gewehrt, ist aber zusammengehauen. Der sächsische Minister Marcolini ist in Berlin angekommen; es lässt sich daher vermuthen, dass auch Sachsen übertritt. — Pflugh, Brigadeadjutant des Herrn General Dørnberg.“ Sammedets ligesom ogsaa Dagen forud ved Mustin saa man opslaet to særlig paa Auxiliærkorpset møntede Opraab fra en Mand ved Navn Hanfft, der egentlig var Slagter i Hamburg, men som havde faaet Ansættelse i det hanseatiske Rytteri.

Det ene var saalydende: „Holsteiner, deutsche Landsleute, der Augenblick ist da, den Ihr so lange herbei geseht! Kommt zu den Fahnen Deutschlands, von denen Euch falsche Politik zurüchkielt“. Det andet: „Es wurde sämtlichen Dänen, die zu uns herüber kommen, bekannt gemacht, dass ein Jeder, Infanterist oder Cavallerist, 5 Friederichsd'or Douceur, der Cavallerist überdem aber noch sein Pferd bezahlt erhalten soll. — Hanfft, Rittmeister der hanseatischen Cavallerilegion.“

Over Fægtingen foreligger der Rapporter fra Major Späth og Oberstlieutenant Schaumberg, henholdsvis af 8de og 12te Oktober. Førstnævnte omtaler med særlig Ros begge Lieutenanterne Ewald, Korporalerne Jahnke, Nøcke og Gottschalk, Vicekorporal Barchmann, flere menige Husarer samt Eskadronskirurg Kirchner af Husarerne; Kapitajn Licht, Lieutenanterne Schmidt og Hedemann samt Regimentskirurg Eckel af slesvigske Infanteriregiment I. Oberstlieutenant Schaumberg slutter sig for sin Bataillons Vedkommende hertil og anfører endvidere følgende, der paa forskjellig Maade havde udvist rosværdigt Forhold under Kampen, nemlig Premierlieutenant Rambusch, Underofficererne Thiele, Münster, Bohnsten og Diedrichsen samt Jæger Daniel Nissen og Musketer Claus Schleus. I sin egen til Kongen indsendte Beretning siger Frederik af Hessen: „Især har den yngste Husarlieutenant Ewald udmærket sig ved denne Affære, og tør jeg anbefale ham Deres Majestæt som en kjæk og dygtig Officer“¹⁾.

Efter dette slette, men ikke uventede Udfald af to Dages Kamp om Ratzeburg, opgav Walmoden ethvert videre Forsøg paa at bryde igennem eller overhovedet gaa angrebsvis til Værks mod det fransk-danske Hærkorps stærke Stilling bag Delvenau. Den 8de og 9de Oktober lod han Afdelingerne af sit Hærkorps efterhaanden trække sig tilbage til en „med Omstændighederne og Fjendens Foretagender“, saaledes som han i Brev til Vegesack udtrykte sig, „svarende Observations- og Defensions Stilling“, og den 10de Oktober havde Hærkorpset i alt Væsentligt følgende Opstilling:

Højre Fløj under Vegesack. Hovedstyrke og Divisionskvarter ved Rhena. Forposter. under Obersterne Müller og Witzleben mellem

¹⁾ I. S. V. 1190/1813. I. S. V. ad. 1191/1813. I. S. V. ad. 1220/1813. Brev fra Major C. Bardenfleth af 8de Okt. 1813 (Aux. Private Breve). „De danske Troppers Hæderskrands“ S. 10 f. B. v. Quistorp II, 396.

Dassau Sø og Schall Sø med Vedetlinien foran Stepenitz og Maurine og Hovedposter ved Schönberg, Carlów, Demern og Roggendorf.

Venstre Fløj under Walmoden selv. Hovedstyrke og Hovedkvarter ved Wittenburg. Forposter, bestaaende af hele Kavaleridivisionen under General Dørnberg, mellem Schall Sø og Elben med Vedetlinien bag Boitze og Hovedposter, hver paa et af Divisionens Husarregimenter og noget Infanteri og Artilleri, ved Zarrentin, Gallin og Boitzenburg.

Udskilt indtil videre af Hærkorpset var derimod saa godt som hele Avantgarden Tettenborn, der var bestemt til at foretage udgaaende Bevægelser paa venstre Elbbred.

Rytterfægtning ved Rosengarten den 12te Oktober.

General Vichery havde Ordre til nævnte Dag at foretage en Rekognoscering ad den sædvanlige Vej i Retning mod Gudow, men med en større Styrke end ellers, for at skaffe Underretning, om Fjenden fremdeles holdt sig rolig i den indtagne Forpoststilling. Kl 3¹/₂ Morgen afmarcherede Generalen i den Anledning med 4 franske Infanterikompagnier og Engelsteds jyske Regiment lette Dragoner, der nogle Dage i Forvejen helt var underlagt hans Division, fra Mølln over Drüsen og Gudow Mølle, hvor han lod Infanteriet gjøre Holdt og indtage en Optagelsesstilling i det herværende Krat. Med Dragonregimentet, formeret i sluttet Kolonne kun med enkelte Blækere ude, fortsatte han Marchen over Passet ved Wasserkrug gennem den store Lyngslette, der fra Gudow Sø strækker sig i Øst til henimod Landsbyen Segran, i Syd forbi den ensomt liggende Schæfergaard Rosengarten. Ved Wasserkrug havde en enkelt Kosakpatrouille vist sig, og ankommen ¹/₂ Mil syd for Passet saa man Vagtild i østlig Retning. Regimentet svingede nu venstre og stødte imellem Segran og Rosengarten paa henved 80 Kosakker og nogle grønne Husarer, som dog strax ved Dragonernes Nærmelse toge Flugten gennem en tæt Skov ad en Vej, der fører til Schadeland. Oberst Engelsted med 1ste og 2den Eskadron blev af Vichery sendt frem til Forfølgning, og Engelsted udførte dette saa eftertrykkeligt, at han først efter ³/₄ Mils Ridt, under hvilket en Del Kosakker bleve tagne til Fange, standsede foran det af den fjendtlige Infanteribataillon Lüneburg besatte Bropas mellem Segran og Schadeland. 2 Dragoner bleve her saarede, hvoraf den ene dødeligt.

Engelsteds Forfølgning af Kosakkerne og de grønne Husarer, der alle hørte til Feltvagter og Patrouiller, udstillede fra Hovedposten ved Zarrentin, var imidlertid bleven bemærket af v. Dohnas sorte Husarregiment, der dannede Hovedposten ved Gallin. Regimentet satte sig strax i Bevægelse i nordvestlig Retning mod Segran og truede saaledes med at afskære Engelsteds 2 Eskadroner. General Vichery vilde nu have det tilbageværende Halvregiment, der kommanderedes af Major Guldberg, sendt frem til direkte Understøttelse af Engelsted, men Guldberg raadete til i det Sted hellere at lade Obersten gaa skyndsomt tilbage, støtte hans Tilbagegang ved at lade den ene Eskadron imødegaa Fjenden ved en Højresvingning, og holde den anden Eskadron tilbage paa Plænen vest for Rosengarten. Fulgte Fjenden efter, vilde man her have en udmærket Tumbleplads for et Modangreb. Vichery fulgte Hensstillingen, og snart saa man Trompeterne af 3dje Eskadron — Guldbergs egen — i fuld Firspring ad Vejen til Schadeland for at rappellere Engelsted, medens Eskadronens Blækere under Sekondlieutenant Wiggers fulgte Vejen fra Besenthal nord om Rosengarten. Tæt øst for Gaarden stødte Lieutenanten paa det sorte Husarregiments Fortrop og Blækere, som han, trods deres store Overlegenhed i Tal, ufortøvet angreb og kastede tilbage paa Hovedstyrken, der just formerede sig til Fægtning øst for Vejen Leesten-Valluhn. Guldberg var imidlertid kommen til med Resten af sine Folk, han inddrog Wiggers Ryttertrop, lod hele Eskadronen opmarchere paa Linie nogle hundrede Alen vest for nævnte Vej, og forblev her roligt holdende. Der er næppe nogen Tvivl om, at den Sikkerhed, hvormed Eskadronen under sin glimrende Chef kunde udføre enhver Bevægelse tæt foran Fjendens Front, har imponeret det fjendtlige Husarregiment. I hvert Fald blev dette ogsaa holdende stille, og vovede hverken at passere Vejen for at attackere Eskadronen Guldberg eller kaste sig over de i hurtigste Gangart tilbagevendende 2 Eskadroner under Engelsted. Da denne havde faaet Vejen fri, lod Guldberg sin egen Eskadron gjøre omkring og førte den tilbage paa Fløjen af den ligeledes i Linie værende 4de Eskadron, hvorefter begge Eskadroner fortsatte Tilbagegangen. Det fjendtlige Husarregiment forfulgte under jublende Sejrsskrig. Men pludselig kommanderede Guldberg paa ny Omkring, og efter et kort Trav gik han med sin dobbelte Eskadronsfront i „Marche-Marche“ løs paa Fjenden. Engelsted, der ser dette, er ikke sen til at følge Bevægelsen, men han kan ikke faa sine af det lange Ridt trætte Heste op i „Alignementet“, og gjør Attaken med paa venstre Fløj i Marchekolonne. Det voldsomme Chok kan det sorte Husarregiment, der forgjæves har søgt at standse de fremstormende Dragoner ved en

Karabinsalve, ikke modstaa; efter et kort Haandgemæng er det helt adspiltet og maa søge sin Redning i vild Flugt. Det efterlod paa Pladsen henved 60 Døde og Saarede, og 47 Husarer faldt usaarede i Guldbergs Hænder. De tidligere paa Dagen af Engelsted tagne Fjender, 10 à 12 i Tallet, var der overgaaet en ublid Skæbne, der minder om middelalderlig Krigsførelse, idet det herom i en Dagen efter Kampen afgiven Beretning hedder: „De af 1ste og 2den Eskadron gjorde Fanger, som alle vare Kosakker, saa man sig i den sørgelige Nødvendighed at maatte nedsable, da de ikke vare beredne og desaarsag ej kunde medbringes hurtig nok, eftersom en hastig Forening med de øvrige Eskadroner var en uomgængelig Nødvendighed¹⁾.

Fraregnet dette mørke Punkt, for hvilket Ansvarer synes at maatte falde paa den vist ellers godlidende Oberst Engelsted, var Fægtningen ved Rosengarten, i hvilken jyske Regiment lette Dragoner ikkun havde et Tab af 2 Døde og 3 Saarede, helt igjennem et lysende Blad i de danske Rytterregimenters Historie²⁾. Et smukkere indledet og med større Nøjagtighed og Kraft udført Rytterangreb i det Smaa end Guldbergs med 3dje og 4de Eskadron jyske lette Dragoner skal man vanskelig kunne tænke sig. Enkeltmandskampen frembød ligeledes flere Episoder af Interesse. Lieutenanterne Ursin af 1ste Eskadron, Jacobsen og Schaumberg af 4de Eskadron, men fornemmelig Wiggers af 3dje Eskadron, der anførte Blænkerne, fandt særlig Lejlighed til at udmærke sig; i Kamp med 3 fjendtlige Ryttere fældede Wiggers den ene og førte de 2 andre med sig som Fanger. Under Hovedangrebet sprang Buggjorden for Dragon af 3dje Eskadron Jens Andersen Sindahl, som derved faldt af Hesten, men i en Fart var han oppe igjen, skar med sin Sabel For- og Bagtøj af Sadlen og gjorde Angrebet med paa bar Hest. Om Dragon Mads Horsens af samme Eskadron hedder det, at „han hører stedse til de Fortrinligste“. Endvidere fremhævedes Vagtmester Wittrock af 1ste Eskadron, Dragon Hoppelsted af 2den og Dragon Istrup af 4de Eskadron.

¹⁾ K. V. 849/1813. I. S. V. 1221/1813. I. S. V. ad. 1221/1813. Kopi af Brev af 12te Okt. 1813 fra General Vichery til Marskalk Davout (Aux.) Breve af 13de og 16de Okt. 1813 henholdsvis fra Major C. Bardenfleth og Kapitajn Scholten (Aux. Private Breve). B. v. Quistorp II, 400.

²⁾ I alle trykte som utrykte danske Beretninger er Rytterfægtningen den 12te Oktober givet Navn efter Landsbyen Gudow, men, det vil være fremgaaet af det Anførte, at den med fuld Ret benævnes efter Gaarden Rosengarten, saaledes som ogsaa er sket hos B. v. Quistorp paa det foran citerede Sted. Denne Forfatters Angivelse af Fjendens Styrke ved den paagjældende Lejlighed er derimod mindre rigtig.

General Vichery, der elskede de jyske Dragoner, undlod heller ikke saa vel for Davout som for Frederik af Hessen at udtale sin særdeles Tilfredshed over deres Forhold, og af hans Beretninger skal fremhæves følgende Brudstykker: „J'ai l'honneur d'informer Votre Altesse que le régiment danois qui est sous mes ordres, a mérité une seconde fois que je fasse mention honorable de sa belle conduite. Hier 12, ce brave régiment chargea au delà du village de Gudow, un régiment entier de hussards de la légion noire et quelques cosaques. L'ennemi fut enfoncé, ses escadrons dispersés, et ne trouvèrent de salut que dans une fuite précipitée. 46 prisonniers, 50 chevaux pris, quelques morts et un grand nombre de blessés sont le résultat de cette brillante charge. Je dois des éloges à tout le régiment, à tous les officiers, mais l'équité me fait un devoir de signaler à Votre Altesse le brave colonel de ce régiment dont le brillant courage a contribué au succès de cette affaire; . . . on est étonné de trouver dans un âge aussi avancé autant de vigueur et autant d'audace . . . M. M. Guldberg, Major, Lewon et Wiggers, Lieutenants, se sont distingués par leur bravoure et ont plus particulièrement mérité les grâces de Votre Altesse . . . J'ai l'honneur de prier Votre Excellence de recommander ces braves officiers à leur souverain“. Davout tøvede ikke med at opfylde sin Generals Ønske og lod strax gjennem Guvernøren i Hamburg den danske Regering komplimentere i smigrende Udtryk; Prinsen af Hessen sendte selvfølgelig ogsaa Frederik VI Beretning om Begivenheden, og ved Parolbefaling af 16de Oktober lod Kongen denne bringe til almindelig Kundskab. Parolbefalingen, ved hvilken Oberst Engelsted og Sekondlieutenant Lewon fik tildelt Dannebrogordenens Guld Kors — Sekondlieutenant Wiggers var ved en Fejltagelse bleven forglemt og kom først et Par Dage senere — medens Major Guldberg, der i Forvejen var Ridder, fik Sølvkorset, endte saaledes: „Da Auxiliærkorset under Hs. Durchlaughtighed, General Prins Frederik til Hessens Anførsel udmærker sig ved alle Lejligheder, saaledes at den Iver, som disse vore Tropper vise, gjør dem værdige til alle deres fraværende Kammeraters Agtelse, saa ville Vi herved allernaadigst tilkjendegive Vort hele Auxiliærkorps Vor særdeles Tilfredshed og Tak for deres Mod, Iver og Raskhed. Vi ere ogsaa forvissede om, at, naar Lejlighed dertil gives, ville vore øvrige Tropper kappes med hine vore brave Krigere i Mod og Tapperhed og følge deres Exempel“. Det skal her tilføjes, at det Reskript, som Kongen samme Dag lod tilgaa Ordenskansler Grev Moltke, angaaende Dekorationerne til de nævnte Officerer af jyske Regiment lette Dragoner, ogsaa indeholdt Paabud om, at Dannebrogsmændenes Sølv Kors skulde sendes til efternævnte Befalingsmænd og Menige

af Husareskadronerne: Premierlieutenant Johannes Ewald (R.*), Korporalerne Jahnke, Nøcke, Gottschalck, Vicekorporal Barchmann og Husarerne Koch, Ecker, Bauer og Schnoor for deres Deltagelse i Træfningen ved Weisser Hirsch den 7de Oktober. Sekondlieutenant Edvard Ewald var allerede nogle Dage tidligere bleven dekoreret med Ridderkorset for sin Færd nævnte Dag, og Oberstlieutenant Schaumberg fik Ordenen tildelt den 21de Oktober; derimod fulgte Udmærkelserne i øvrigt til slesvigske Infanteriregiment først senere¹⁾.

I de nærmeste Dage efter Fægtningen ved Rosengarten fandt den bebudede og, som rimeligt var, i Auxiliærkorpset stærkt omdebatterede Udrensning Sted af Kommandoposterne i fynske Regiment lette Dragoner. Den var radikal og viste klart de enkelte Skeptikere i Korpset, at den „blide“ Frederik af Hessen ikke skyede at tage Ansvar, naar det gjordes nødtigt, og at han ikke vilde finde sig i slap og løs Kommandoføring. Med Undtagelse af den kun midlertidig fungerende Regimentskommandør, Oberst Hedemann, og Regimentets Næstkommanderende, Oberstlieutenant Bibow, som Prinsen skjønnede det hensigtsmæssigt foreløbig at lade forblive staaende, bleve de fleste ældre Officerer i Regimentet fjærnede, nemlig Premiermajoren, Fabritius de Tengnagel, Major P. U. Bruun, Sekondritmestrene Mandix og Hegelund samt Premierlieutenant Fabritius de Tengnagel afskedigede, medens Sekondritmester J. O. Cappeln blev forsat til jyske Regiment lette Dragoner. Til Premiermajor ved Regimentet valgte Kongen Helten fra Rosengarten, „den“, som Prinsen udtrykker sig, „meget duelige og netop til Regimentets Ophjælpning brugbare, tapre Major Høegh-Guldberg“²⁾. Endvidere indtraadte i Regimentet Sekondritmestrene F. Grev Moltke af Livregiment Ryttere og P. Bardenfleth Adjudant hos Prins Christian af Hessen og Broder til Auxiliærkorpsets Stabschef, begge som Eskadronschefer, samt H. Sønnichsen af Livregiment lette Dragoner, der hidtil under Felittoget paa glimrende Maade havde gjort Tjeneste ved holstenske Husarafdeling. Endelig blev Sekondlieutenant af jyske Lette G. T. Wiggers, der nylig havde udmærket sig saa meget, nogle Dage efter forsat til Regimentet. Med denne Officersbesætning var fynske Regiment lette Dragoner fortrinligt hjulpen, og det varede heller ikke længe, før Regimentet saa vel paa som udenfor Kamppladsen viste sig som sin berømte jyske Kollegas værdige Medbejler.

¹⁾ De samme Kilder som anført i Note 1 paa Side 210 samt: K. II. 3079/1813; K. V. 843/1813; Busky-Neergaard: Historisk Beretning om 5te Dragonregiment, S. 18 f.

²⁾ Aux. H. P. af 15de Okt. 1813.

Omtrent samtidig med denne indgribende Personelforandring i fynske Lette skete der ogsaa i flere af de andre Afdelinger paa Grund af Dødsfald, Forsættelser og Afskedigelser en betydelig Omvexling af Befalingsmænd fra Afdelingschefer og nedad, saa at Auxiliærkorpset i saa Henseende i Løbet af Oktober Maaned væsentlig foryngedes. Der skal saaledes anføres følgende:

Oberstlieutenant C. L. Rieck af fynske Infanteriregiment, der hidtil havde opholdt sig i Regimentets Garnisonsby Fredericia som Interimskommandant, overtog den 16de Oktober Posten som Kommandør for Regimentet og Chef for sammes 1ste Bataillon i Stedet for Oberst Castonier, der var bleven udnævnt til Chef for 3dje jyske Infanteriregiment. Samtidig hermed blev

Major P. D. J. Castonier ansat som Kommandør for Regimentets 2den Bataillon i Stedet for Major Michaelsen, der overgik til 1ste Bataillon som Major, medens Kapitajn L. P. Bie blev Major ved 2den Bataillon.

Kapitajn J. D. v. Qualen, Chef for Jægerkompagniet af Holsten III, forfremmedes til Major og Kommandør for Holsten IV i Stedet for Major Leyonstjerna, der den 6te Oktober var bleven forsat til Dronningens Livregiment og kort efter afskedigedes. I v. Qualens Sted forfremmedes Premierlieutenant J. R. C. Joens til Kapitajn og Chef for Jægerkompagniet.

Oberst B. O. Hedemann af Livregiment Ryttere, der var bleven sendt over fra Sjælland med fynske Regiment lette Dragoner som midlertidig fungerende Regimentskommandør, udnævntes den 26de Oktober til Chef for holstenske Regiment Ryttere i Anledning af, at Regimentschefen, Generalmajor Dorrien, var afgaaet ved Døden.

Major C. L. Späth, Overbefalingsmand for 2den og 6te Husareskadron, overtog tillige personlig Kommandoen over sin egen, førstnævnte Eskadron, idet Ritmester Bennigsen, der hidtil under Felittoget med saa stor Hæder havde kommanderet Eskadronen, den 14de Oktober blev forsat til holstenske Regiment Ryttere som Eskadronschef.

Kirurg A. S. Wellerup ved Kronens Regiment blev udnævnt til Regimentskirurg og ansat som Overlæge ved det ny oprettede Felthospital i Kiel.

I Maanedens Løb blev der endvidere Forfremmelse for 7 Officerer, idet der foruden de nævnte afskedigedes 2 Ritmestre, 2 Kapitajner og 3 Lieutenanter af Infanteriet. De herved vakante Nummere bleve strax udfyldte ved Forsættelse af Lieutenanter fra Hovedhæren paa Sjælland, hvor der var stor Rift om at opnaa Ansættelse ved Auxiliærkorpset.

Med Hensyn til Disloceringen er det allerede omtalt, at jyske Regiment lette Dragoner og det 6 Pds. Batteri Koye helt og holdent vare udgaaede af Auxiliærkorpsets Hovedstyrke og indlemmede i 40de Division under General Vichery. Batteriet afmarcherede den 15de Oktober fra Lejren ved Ratzeburg til Mølln i Følge Anmodning af samme Dag fra General Laville til Major Bardenfleth. Laville skriver, at Marskalken har skjønnet denne Forstærkning meget ønskelig for Vichery, hvis Stilling sandsynligvis nu vil være den mest udsatte for Angreb, medens der er mindre Grund til at befrygte noget Overfald paa Centrum. Den 7de Oktober vare Musketerkompagnierne af Oldenburg IV trukne fra Grünau til Lübeck, hvor fra dog den 19de Oktober 2det og 4de Kompagni dirigeredes til Oldesloe. Endvidere var Kompagniet Holst af holstenske Skarpskytterkorps II tillige med et fransk Infanterikompagni umiddelbart efter Ankomsten af Oldenburg IV bleven forlagt fra Lübeck til Kronsforde. Bortset fra disse Forandringer forbleve i øvrigt Auxiliærkorpsets Afdelinger i Oktober Maaned i det Hele dislocerede saaledes som angivet for Slutningen af September¹⁾.

Rekognoscering mod Valluhn og Zarrentin den 18de Oktober.

Om Eftermiddagen den 17de Oktober tilgik der Auxiliærkorpset gennem Stabschefen følgende tvende Ordre fra General Laville:

1. „Jeg har den Ære at sætte Dem i Kundskab om, at Marskalk Fyrst Eckmühl ønsker, at de danske Husareskadroner maa indtræffe i Morgen den 18de Kl. 4 Morgen ved Brunsmark [Horst] for at deltage i en Rekognoscering, som Divisionsgeneral Vichery skal foretage. Denne General vil give den Officer, som har Kommandoen over Husarerne, nærmere fornøden Ordre. Saa snart Rekognosceringen er tilendebragt, kan Husarregimentet vende tilbage til Cantonementerne.

2. „Marskalk Fyrst Eckmühl ønsker, at De vil stille 3 Batailloner, 1 Dragonregiment og 1 let Batteri til Disposition for Brigadegeneral Romme for at deltage i en Rekognoscering, som det er paalagt denne General at foretage i Morgen tidlig over Seedorf. Tropperne skulle staa færdige til Fremmarche bag Retranchementet ved Kogel ved Solopgang. General Romme har Ordre til at træffe nærmere Aftale med den højstbefalende danske Officer angaaende disse Afdelingers Opstilling paa Mødepladsen.“

¹⁾ Aux. I. S. 158/1813.

Mundtlig blev det derhos meddelt, at det var Meningen, at begge Rekognosceringskommandoer skulde virke i Forening, idet Vichery med sin Kolonne havde Ordre til at gaa over Besenthal mod Valluhn, medens Rommes Kolonne havde Zarrentin som Maal. Man skulde afskære de fjendtlige Forposter vest for Gallin-Zarrentin og søge at komme til Kundskab om, hvor vidt Walmoden endnu havde sin Hovedstyrke staaende paa højre Ellbred. Dette Spørgsmaal havde pludselig faaet Aktualitet for Davout, idet der var indløben Meddelelse til ham om, at Dele af Walmodens Korps — Tettenborn nemlig med den detacherede Avantgarde — havde udbredt sig syd for Elben og den 15de Oktober bemægtiget sig det befæstede Bremen. Der var ikke anordnet nogen fælles Overledelse for de 2 Kolonner, hvilket under Hensyn til disses Størrelse og Opgavens Vigtighed maa synes ret besynderligt, saa meget mere som Marskalken mod Sædvane den Dag ikke fulgte med paa Expeditionen.

Da Major Späth med sine 2 Husareskadroner Kl. 4 den følgende Morgen meldte sig til højre Kolonne i Horst, forefandt han der General Vichery med 2 franske Batailloner, Batteriet Koye og jyske Regiment lette Dragoner. Disse havde Têten under Kolonnens Marche, der foregik temmelig uhindret indtil det mosede Terrain øst for Rosengarten, hvor Broen over Boitze var besat offensivt af Infanteribataillonen Lüneburg og et Detachement af v. Dohnas Husarregiment under Regimentschefens Anførsel. Vichery udviklede den ene af sine Batailloner og det halve Batteri Koye til Fægtning og kastede efter nogen Beskydning ved et Stormangreb, der kostede ham 2 Døde og 30 Saarede, den fjendtlige Styrke i Uorden tilbage over Broen i Retning mod Lüttau. Her blev v. Dohna, der efter eget Opgivende under Kampen havde et Tab af 6 Døde, 16 Saarede og 6 Savnede, optaget af 2 Husareskadroner og 1 Batteri under General Dørnberg selv. Vichery fulgte efter til Valluhn og forblev staaende her i et afskyeligt Vejr med Storm og Slud indtil Aften, forgjæves ventende paa Ankomsten af General Rommes Kolonne. Jyske Regiment lette Dragoner havde under Fremrykningen mod Broen ved Boitze haft et Tab af 2 Saarede¹⁾.

Den venstre Kolonne, over hvilken som anført General Romme førte Overbefalingen, var sammensat af 2 franske Infanteribatailloner og 2 Eskadroner af 28de franske Regiment ridende Jægere, samt af følgende danske Afdelinger under Generalmajor Schulenburg: Infanteribataillonerne Oldenburg II og Slesvig I, fynske Regiment lette Dragoner og Batteriet

¹⁾ H. P. ad. 998/1813.

Friis. Prins Frederik af Hessen med saa godt som hele sin Stab og Generalmajor Lasson med 2den Brigades Stab havde givet Møde paa Alarmpladsen ved Kogel om Morgenen tidlig samtidig med Tropperne for at følge med som Tilskuere, i Forventning af, at der endelig den Dag skulde blive leveret en større Bataille. Deraf blev der dog intet. Endnu inden Infanteriet og Artilleriet havde forladt Mødepladsen, og just som fynske Dragoner, der skulde danne Fördækningens Hovedstyrke, var i Begreb med at passere Kogel, kom Davouts Adjudant, Lieutenant de Fayet sprængende med Kontraordre. Denne lød paa, at Fremrykningen øjeblikkelig skulde standse og hele den udrykkende Styrke vende tilbage til Lejren. Marskalken havde, tilføjede Fayet forklarende, paa Grund af det daarlige Vejr og for at skaane Tropperne stillet Expeditionen i Bero; han havde tillige givet General Vicherys Kolonne en anden Bestemmelse. General Romme var, da Fayet ankom, redet forud, men Adjudanten hævdede, at Marskalkens Ordre uden Tøven skulde efterkommes, og gnavne og misfornøjede satte den paa Mødepladsen imellem Schmielau og Kogel under Schulenburgs Befaling staaende Hovedstyrke samt Fördækningen, fynske Regiment lette Dragoner, der indhentedes af Fayet, sig afdelingsvis fra Queuen af i Tilbagemarche til Lejren.

Kolonnen Sikringsdele saa vel ad Hovedvejen til Zarrentin langs Salem Sø som ad Sidevejen til højre gennem Kogel By dannedes af $\frac{1}{2}$ Eskadron af de franske ridende Jægere efterfulgt af en sluttet Fortrop paa $\frac{1}{2}$ Eskadron fynske Dragoner under Ritmester Sønnichsen. General Romme selv red i forreste Blænkerkjæde blandt sine Jægere; han paadrev, at de gik hurtigt fremad, men overholdt i øvrigt ingen Orden med Hensyn til Blænkringen og Afsøgningen af Terrainet. Generalen havde allerede passeret den lille Bøgeskov, der ligger i Højde med Sydspidsen af Salem Sø, da Fayet indhentede ham med Davouts Ordre, men blev just da overfaldet i Flanke og Ryg. Det var Oberst v. d. Goltz, som udførte Overfaldet med 2 Batailloner af Petersdorffs (Lützows) Korps under Kapitajn Helmenstreit og 1 Eskadron under Ritmester Simolin, der fra om Morgenen Kl. 4 havde ligget i Baghold i den nævnte Bøgeskov og paa den østlige Skraaning af Højderne syd for Kogel. Generalen undslap, takket være sin gode Hest og den tililende Ritmester Sønnichsen, der med sædvanlig Bravur førte sin lille Ryttertrop frem til Attake, men Generalstabskapitajn Müller og de Fayet bleve dræbte, 7 ridende Jægere og ikke saa faa Heste tagne til Fange; ligeledes blev Sekondlieutenant af fynske Dragoner Levetzau, der havde været udsendt paa Patrouillering og paa Grund af sit daarlige Syn af

Vanvare red lige i Hænderne paa Fjenden, taget til Fange med 2 Dragoner. Ritmester Sønnichsen fik under Attaken for at redde General Romme flere Sabelhug, der slog ham Casquen af Hovedet, men ellers ikke tilføjede ham Skade, og Premierlieutenant Preusser af hans Eskadron fik et Sabelhug over Haanden. Sammenstødet kostede v. d. Goltz af Saarede 1 Officer, 1 menig Rytter og 10 Heste. Da Efterretningen om Katastrofen naaede General Rommes Hovedstyrke, var denne allerede langt paa den anden Side af Forskansningerne ved Weisser Hirsch; der var saaledes ringe Sandsynlighed for at naa Fjenden, hvis Infanteri umiddelbart efter Overfaldet havde sat sig i Marche syd paa, men Frederik af Hessen, der endnu opholdt sig ved Kolonnen, gav dog Ordre til at den skulde gjøre Omkring og marchere frem til Kogel Mølle, medens han sendte fynske Regiment lette Dragoner og Resten af de franske ridende Jægere i hurtig Gangart forud. De forfulgte det fjendtlige Rytteri gjennem Seedorf og gjorde paa dette Ridt 2 Fanger¹).

Det var hverken af Hensyn til Tropperne eller til det daarlige Vejr, eller fordi Vicherys Kolonne skulde anvendes paa anden Maade, at Davout sendte Kontraordre til General Romme. Grunden, hvorfor dette skete, og hvorved Korpset gik Glip af en smuk Dag, der ellers ved Vicherys raske Fremrykning havde været sikret, var ene og alene den, at Marskalken havde fæstet Lid til et af den forhenværende danske Gesandt i Kassel, Kammerherre Baron Selby, gjennem den franske Kommandant i Eutin udspreedt Rygte, i Følge hvilket den svenske Kronprins den 19de Oktober vilde angribe det fransk-danske Hærkorps med ikke mindre end 40—60000 Mand.

Den nærmere Forklaring paa denne Sag fik Davout nogle Timer senere. Kommandanten i Eutin, Major Linard, der havde ansét det for sin Pligt skyndsomst at sætte Marskalken i Kundskab om den overhængende Fare, som han i Følge Baron Selbys Udsagn maatte antage truede Hærkorpset, indsendte da en fuldstændig Rapport om Baronens Besøg og hele Optræden i Eutin. Gesandten var, meldte Linard, den 16de ankommen til Eutin efter Sigende paa Hjemrejse til sin Fader paa

¹) H. P. 998/1813. Correspondance du Maréchal Davout IV, 301. B. v. Quistorp II, 402.

Gyldensten. Han havde forladt Kassel paa samme Tid som Kong Jérôme paa Grund af fjendtlige Friskarers Nærmelse, men i Skyndingen havde han ikke faaet noget Rejsepas. Gesandten havde taget sin Vej gjennem Egne, der var opfyldt med fjendtlige Tropper, var traadt i Forbindelse med dem og undsaa sig ikke ved at fremhæve de Allieredes Overlegenhed i Modsætning til Napoleons Vanmagt. Han bemærkede saaledes, at Kejseren kæmpede en ulige Kamp, og at det lidet vilde nytte ham at gjøre nyt Opbud af Tropper i Frankrig, da de Allierede med Lethed vare i Stand til at rejse mange flere. Kejseren og den franske Hovedhærs Stilling var i det Hele taget fortvivlet, bl. A. paa Grund af det 120000 Mand stærke irregulære Kavaleri, der til Dels bevægede sig i Ryggen af Hæren, hærgede Landene og afskar alle Tilførsler m. v. Davouts fransk-danske Hærkorps vilde ogsaa snart blive nødsaget til at forlade Stillingen ved Ratzeburg, idet den svenske Kronprins havde givet Ordre til, at 40000 Mand den 19de Oktober skulde overskride Stecknitz-Linien for dernæst at falde ind i Holsten og udplynde dette Land. Paa Linards Indvending, at et saadant Foretagende umuligt lod sig udføre med 40000 Mand, svarede Gesandten, at det var Kronprinsens faste Forsæt at føre denne Plan igjennem, og at det forøvrigt ikke kom ham an paa 20000, ja end ikke paa 40000 Mand flere. Tilmed vare de franske Soldater i Davouts Hærkorps jo kun unge Rekrutter og de danske Hjælpetropper ganske uerfarne i Krigen. Linards Rapport om Baron Selbys hensynsløse og upassende Tale sendte Davout i Afskrift til Frederik af Hessen med en egenhændig Følgeskrivelse. Marskalken bemærkede deri, at hvis disse Udtalelser vare fremkomne i en Klub eller paa et Kaffehus, og han gjennem Politiet havde faaet Underretning derom, vilde han have indskrænket sig til at foragte den Talende. Men da Gesandten, der i sin høje Stilling burde antages besjælet af samme Æres- og Pligtfølelse, som enhver anden militær eller civil Embedsmand, havde ført et saadant Sprog til en militær Kommandant, ansaa han det for sin Pligt saa vel mod Kejseren som mod Kongen af Danmark at sætte Prinsen i Kundskab derom. Frederik af Hessen lod selvfølgelig Marskalkens Brev gaa videre til Frederik VI og paa-pegede ved Fremsendelsen, at Selbys Udtalelser „kun kunde udbrede Frygt og Ængstelighed, fordi Alle, saa vel Fornemme som Ringe, maatte fæste Lid til hvad en Mand i en saa fremragende Stilling udtalte“. Prinsen benyttede Lejligheden til varmt at tage sine Tropper i Forsvar mod Selbys ned-sættende Bemærkning om dem og endte sin Beretning med følgende Ord: „Det er i Sandhed haardt, at medens Deres Majestæt gjør alt for at vedlige-

holde god Stemning i vort Fødeland, medens Deres Majestæts Naade opmuntrer Officerer og Folk af Armeen til at gjøre deres Skyldighed, medens alt anvendes fra Deres Majestæts Side for at vedligeholde god Forstaaelse med vore Allierede, virker Deres første Embedsmænd ved saadan Snak til at opvække Mismod, Mistillid, Utilfredshed og deraf flydende Følger. At slige Fortællinger ikke skal virke paa Auxiliærkorpsets gode Stemning, tør jeg imidlertid indestaa for. Deres Majestæt skal altid kunne stole paa os“.

Frederik af Hessen havde i sin Indberetning til Frederik VI noget stærkere end nødvendigt understreget Baron Selbys Ytring om Auxiliærkorpsets Tropper; i og for sig var det jo ligegyldigt, hvad Gesandten mente om disse, og han havde kun sagt, at de manglede Krigserfaring, men Prinsen, der var sig bevidst, at han gjorde sit Yderste for at vedligeholde god Forstaaelse med Davout, og som med Rette harmedes over Selbys forstyrrende Indblanding, kjendte nøje sin kongelige Svoger og vidste, at han havde anslaaet de rette Strænge for at faa ham i Tale. Frederik VI tøvede da heller ikke med paa den kraftigste Maade at desavouere Gesandten. Han sendte strax, 24de Oktober, følgende Meddelelse til Udenrigsminister Niels Rosenkrantz: „Det har været Os meget ubehageligt atter at gjøre den sørgelige Erfaring, at en ellers duelig Embedsmand ved Uklogskab har frembragt Rygter, samt at øjeblikkelige Tildragelser have nedrevet hans Mod. Det er vor Gesandt ved det westphalske Hof, Kammerherre Baron Selbys Tilfælde [], hvilket Du nærmere af tvende Rapporter fra vor Svoger og Kommandant en chef for vort Auxiliærkorps med tilhørende Bilag vil erfare. Det, som Vi, omendskjønt med Mishag og Medlidenhed over ham, selv have bemærket, er de nedværdigende Ytringer, han har brugt over vore brave, tro og modige Tropper. Alt dette har foranlediget Os til allernaadigst at beslutte, at Kammerherre Baron Selby skal rappelleres fra hans nuhavende Mission, samt at Du foreslaar Os en anden Gesandt i hans Sted til det westphalske Hof. Naar Du har gjennemlæst Rapporterne, vente vi disse tilbagesendt. Om denne Beslutning have vi meddelt vor Svoger, Prins Frederik til Hessen, Kommandant en chef for Auxiliærkorpset, det Fornødne“. Denne Meddelelse til Prinsen lød saaledes: „Jeg takker Dem meget for Deres Rapporter. Jeg ser deraf, hvorledes Baron Selby har ytret sig; man skulde ej have ventet saa lidet Mod og saa megen Ubluhed hos en Mand af hans Alder og øvrige Brugbarhed. Imidlertid er det ærgerligt, at en Dansk ej har mere Selvfølelse end at tale imod sin Nation og det imod Tropper, som vist have Rangen blandt Evropas

bedste Tropper. Jeg har derfor besluttet at rappellere ham og derved afskære og ende det Hele¹⁾.

Denne summariske Afgjørelse kom Prinsen, der strax satte Davout i Kundskab derom, saa meget mere til pas, som han nogle Dage i Forvejen havde haft Bryderier i Anledning af en anden dansk Embedsmands Optraeden. Det var Amtmanden i Segeberg, Kammerherre Døring, hvem det paahvilede at besørge en Del af de betydelige Kjørsler, 200 Bøndervogne daglig, som Prinsen havde maattet love Davout til Transport af Korn og Levnedsmidler til den af Marskalken stærkt paadrevne Proviantering af Hamburg. I Brev af 16de Oktober beklagede General Laville sig paa Marskalkens Vegne bittert over denne Amtmand. Han havde hidtil ved enhver Lejlighed gjort Ophævelser og Vanskeligheder med Hensyn til de omhandlede Kjørsler, uagtet Pengene derfor, 18 Frcs. for hver 1500 \mathfrak{R} , stedse vare blevne ham udbetalte, men nu havde han pludselig nægtet at skaffe Vogne til Veje, medmindre han udtrykkelig fik Ordre dertil af Frederik VI eller Betaling for de rekvirerede Vogne erlagt forud. Dette sidste Forlangende var der saa fra det franske Hovedkvarter givet Ordre til foreløbig at imødekomme, da Provianteringen ikke kunde stilles i Bero, men Marskalken havde fundet denne Handlemaade lidet hensynsfuld og i ringe Overensstemmelse med det tillidsfulde og gode Forhold, der var mellem Prinsens og Marskalkens Suveræner. Alt et Par Dage i Forvejen havde Kammerherre Døring selv indberettet til Prinsen om Sagen. Kammerherren havde faaet meddelt af Doktor Lorentzen i Oldesloe, under hvem de nærmere Enkeltheder ved Transportvæsenet sorterede, at den franske Maire i Lübeck, Heise, var bleven arresteret, og at dette formentlig var paa Grund af Kasseangel. Det var af Maires Kasse, at Kjørselsgodtgjørelse til de holstenske Bønder hidtil havde været udbetalt, og det stod altsaa til at befrygte, at Betaling fremtidig ikke var til at erholde for Kjørslen, der tilmed efter Doktors Formening ogsaa var overflødig og urigtig, da der var „udenlandske“ Vogne nok tilstede. Som Følge heraf var Kammerherren lige som ogsaa Overretten i Glückstadt kommen til det Resultat, at Kjørslen skulde bortfalde, indtil Kongens „nærmere allerhøjeste Resolution“ kunde foreligge. Prinsen gjorde Amtmanden opmærksom paa, at han saa vel som Overretten grundig havde misforstaaet Situationen, idet Ordningen af de omhandlede Transporter var en Sag mellem Prinsen og Davout, og at det overhovedet ikke gik an, at de civile Myndigheder saaledes efter et Skjøn lagde Hindringer i Vejen for Udførelsen af militære Foranstaltninger. Ved at indberette Sagen foranledigede Prinsen

¹⁾ Aux. I. S. 169/1813. H. P. 999/1813. H. P. 468/1813. Aux. E. 54/1813.

der næst, at Kongen gennem Landgrev Carl lod Overretten i Glückstadt give Tilhold om, at alle Vedkommende uvægerlig havde at efterkomme de Rekvisitioner, som Auxiliærkorpsets Chef maatte finde sig beføjet til direkte eller indirekte at gjøre til Tjenestens Fremme, og i alle tvivlsomme Tilfælde først henvende sig til Korpset for at erholde nærmere Bestemmelse. Til Prinsen skrev Kongen under 24de Oktober, at han ganske billigede de Forholdsregler, der vare truffede med Hensyn til Kjørsler o. L., og at Embedsmændene skulde komme til at staa til Ansvar, hvis de ikke strax opfyldte enhver Befaling i saa Henseende fra Korpset. Han tilføjede, at han allerede havde ladet sammentræde nogle Mænd for at ordne de civile Administrationer i Holsten mere paa Krigsfod end Omstændighederne endnu havde udkrævet, og haabede, „at intet ved Formaliteter mere skal hindre Troppebevægelserne“. Kongen henstillede derhos, om det ikke kunde være hensigtsmæssigt at benytte den som Adjudant hos Davout ansatte Major Grev Danneskjold-Løvendal som Mellemand ved de „Franskes Rekvisitioner“ paa samme Maade som det i 1808 under Prins Pontecorvos Ophold skete ved General-kvartermesterlieutenant Haffner. Prinsen udtalte sig dog i Brev af 3dje November mod denne Ordning saaledes: „Jeg vover allerunderdanigst derved at formene, at Greven, som i øvrigt er en brav Officer, ikke har de dertil fornødne Egenskaber, samt at en saadan Mellemperson vilde frembringe mere Kollision og Forvirring, end naar de Franskes Fordringer gaa som hidtil enten direkte fra Prinsen af Eckmühl til mig eller fra de ham underordnede Avtoriteter til de under min Befaling staaende forskjellige Avtoriteter, hvorved langt mere Enhed og Hurtighed frembringes, især da alle Civiløvrigheder nu efter den mig af Deres Majestæt anbefoede Myndighed henvende sig i tvivlraadige Tilfælde til mig og derved lettere kan faa Bestemmelserne meddelt“¹⁾.

Som denne Sag havde faaet sin endelige Afslutning, dukkede der et nyt Tvistepunkt mellem Franske og Danske frem, denne Gang paa de førstes Foranledning. Det var Davouts i hele Evropa Opsigt vækkende Beslaglæggelse af Hamburg Bank Natten mellem den 4de og 5te November. Herom fik Prinsen en Skrivelse af 5te November fra Overpræsident Blücher i Altona saalydende: „I Nat er Banken i Hamburg bleven forseglet og forsynet med Vagt af den franske Guvernør, Grev Hogendorp. I hvad Anledning er mig fuldstændig ukjendt. Deres Durchlauchtighed vil imidlertid vist erindre, at vor Konge der har oprettet et Bankkontor,

¹⁾ I. S. V. 1243/1813. Aux. H. P. af 4de Okt. 1813. Aux. I. S. 161/1813. K. V. 873/1813. Aux. E. 54/1813.

for hvilket Gebauer er Chef. Denne har været hos mig i Dag og meddelt, at Hs. Majestæt har over 100000 Mark Banco staaende paa Folio, lydende paa en Kjøbmand Lautensach; Fiskeriinstituttet og flere andre kongelige Institutter have ligeledes Penge staaende i Banken, og Bestyrerne for disse have anmodet mig om at henvende mig til de franske Myndigheder for at faa disse kongelige Penge udleveret og til Raadighed. Kjøbmændene i Altona have sluttet sig sammen med Institutbestyrerne og i Forening med dem bedt mig om at være deres Ordfører hos Deres Durchlauchtighed, som de underdanigst haabe vil kunne formaa Fyrsten af Eckmühl til at vise Kjøbmændene i Altona saa meget Hensyn, at de smaa Pengesummer, som de kunne have indestaaende i Hamburg Bank, ikke bliver indbefattede i den Del, som maaske til Brug for den franske Regering bliver udtaget af Banken. De kongelige Institutter som de herværende Kjøbmænd nære i lige Grad Tiltro til, at Deres Durchlauchtighed med Naade og Godhed vil tage sig af dem, som de stole paa Retfærdighed hos Fyrsten af Eckmühl, der tilvisse heller ikke vil give sit Minde til, at mine Altonaer skulde lide dette store Tab i Forbindelse med de Tab, som de allerede have lidt ved deres Varelagre i Hamburg. Jeg vilde føle mig overordentlig smigret, hvis Deres højfyrstelige Durchlauchtighed kunde skjænke min Forbøn nogen Opmærksomhed og Værd og snart glæde mig med et gunstigt Svar“. Dette Svar fik Blücher den 7de November, men Prinsen udtalte deri, at han med sin bedste Vilje ikke saa sig i Stand til at yde Altona nogen væsentlig Hjælp. Et saadant Skridt som Borttagelsen af Hamburgs Bank maatte Prinsen opfatte som en „Souverænitätsakt“, der kun kunde være sket paa Kejser Napoleons Befaling, og som Marskalk Davout ikke kunde forandre, og han maatte derfor henvise Overpræsidenten til Departementet for de udenlandske Sager.

Kongen, til hvem Blüchers Brev samme Dag var bleven indsendt med Følgeskrivelse, kunde Prinsen imidlertid give en mere beroligende Forsikring, i hvert Fald hvad angik Kongens egne Penge. Davout havde nemlig tidlig paa Formiddagen den 6te November, endnu inden Blüchers Brev var ankommen, opsøgt Frederik af Hessen i dennes Kvarter for bl. a. at sætte ham i Kundskab om Begivenheden og dens Følger, saa Prinsen herom kunde give Kongen følgende Referat: „I Morges Kl. 9 kom Marskalk, Prins af Eckmühl i Fortrolighed alene til mig, for med den ham egne Aabenhjærtighed at meddele mig, at Kejseren var i Vanheld, at Marskalken var nødt til i Dag [!] at lægge Beslag paa Banken i Hamburg; at han vidste, der deri var en Summa, som tilhørte Deres Majestæt, hvorfor Marskalken havde ladet den danske Konsul i Hamburg, Bockelmann, underrette

derom, paa det at han kunde henvende sig til den franske Minister Alquier i Kjøbenhavn med Reklamation, hvor efter Summen vilde blive tilbageholdt til Deres Majestæt. Derimod kunde Marskalken ikke hjælpe noget Individuum til hvad der var i Banken¹⁾. Med Kejsereisens „Vanheld“ sigtede Marskalken til det tabte Slag ved Leipzig og den franske Hovedhærs Retræte til Rhinen, hvor om han nu nærmere udtalte sig til Prinsen. Rygtet om, at Napoleon havde lidt et saa uhyre Nederlag ved Leipzig den 17de og 18de Oktober, at 40000 Mand og 200 Kanoner m. v. vare faldne i de Allieredes Hænder, havde vel allerede den 24de Oktober²⁾ gennem Walmodens Tropper ved disses sædvanlige Meddelelsesmiddel: Aviser og Løbesedler i nedstukne Stokke, banet sig Vej til de dansk-franske Forposter. Men om end disse Rygter i de følgende Dage mere og mere syntes at vinde i Paalidelighed, ansaa man dem dog i Auxiliærkorpset for alt for overdrevne, og endnu den 6te November ved Davouts Besøg vidste Frederik af Hessen — lige saa lidt som Frederik VI i Kjøbenhavn — rigtig Besked om Napoleons Stilling. Et Brev, som Frederik VI netop den Dag skrev til Prinsen, begynder saaledes: „Endnu have Vi ingen Efterretninger betræffende Slaget ved Leipzig, men det maa være som det vil, saa er jeg dog forvisset om, at det ej er i den Grad uheldigt, som de Allierede ville skildre det. Imidlertid det være, som det vil, saa vil hans Magt og hans Geni ej sønderknuces, og ved Fasthed og ved at holde sig ved ham, maa det dog tilsidt lykkes Os at beholde vor Selvstændighed. Dette er min Trosbekjendelse“³⁾. Kongen fortsatte derefter Brevet, — der meddeles in extenso, fordi det, ganske mærkeligt, drejede sig om de samme Æmner, som kom frem i Samtalen mellem Prinsen og Davout — saaledes: „Det glæder mig meget, at De saa ofte har forsikret mig, at Prins Eckmühl baade skal og vil dække Holsten, men skulde han imod Forventning faa anden Bestemmelse, og Holsten tillige være i Fare for fjendtligt Indfald, da bør vore Tropper dække Holsten; det er ikke alene billigt, men endog som militærisk betragtet, rigtigt. Men jeg er vis paa, at Napoleon baade af politiske og militære Grunde lader Eckmühl blive i og om Holsten. Kapitajn Coopmann, vor Legationssekretær, er kommen paa et Kurérpas; Minister Eyben bliver ej mere erkjendt, og dog opholder man ham imod al Folkeret og slæber

¹⁾ H. P. 1058/1813. H. P. 479/1813. Koncept til Brev fra Frederik af Hessen af 6te Nov. 1813 til Frederik VI (Aux).

²⁾ Ikke den 29de Oktober, som anført i „Kampen om Norge“ I, 353, ej heller den 22de, som hos B. v. Quistorp II, 411. H. P. 1021/1813. Aux. I. S. 178/1813.

³⁾ H. P. 476/1813.

ham omkring fra et Sted til det andet. Det er uhørt og ubegribeligt, at man deklarerer ham, at hans Funktioner ere ophørte, at Grev Dohna er rappelleret, og dog opholder hans Rejse¹⁾. Om det preussiske Hof tror derved at kaste mig Blaar i Øinene, da tager det i Sandhed fejl, thi deslige Mesurer vise mig blot, at det vil lige som Rusland bedrage Os. Baron Eyben har siden Juni Maaned ingen Depecher modtaget herfra, ligesom Vi intet heller have faaet førend nu: følgelig maa de alle være tagne. Endelig maa jeg i Dag atter minde Dem om en Sag, som er yderst ubehagelig. Det anholdte danske Ejendom i Hamburg er endnu ej frigiven, omendskjønt Baron Alquier har lovet at tage sig deraf og selv føler Ubilligheden deraf. Prinsen af Eckmühl har gjort det samme og Grev Hogendorp ligeledes, men hos Underavtoriteterne, der stokker det. Dertil kommer, at Grev Hogendorp som militær Guvernør over en i Belejringsstilstand erklæret Fæstning nu næppe tager Ordre af andre end Kejseren og stoler paa, at Kejseren hverken har Tid eller kan erfare noget om denne Urigtighed. Jeg ønskede derfor, at De ved Prinsen af Eckmühl fik dette ordnet. Jeg véd ikke mere, hvad jeg skal svare mine Undersaatter paa deres billige Klager. Jeg haaber snart bedre Efterretninger fra vore Allierede, de Franske. Lev vel.“

Nogen officiel Underretning om Slaget ved Leipzig havde i øvrigt Davout selv endnu ikke modtaget den oftnævnte Dag, men han var paa en eller anden Maade kommen under Vejrs med, at Napoleon den 1ste November havde forlagt sit Hovedkvarter til Frankfurt eller Mainz, og at den svenske Kronprins samme Dag vilde indtræffe i Göttingen, og derefter havde han ikke haft Vanskelighed ved at drage sine Slutninger. Under denne Tingenes Tilstand, hvor han snart kunde vente ganske at blive overladt til sig selv, havde han, samtidig med at han af al Magt provianterede og forskansede Hamburg, saaledes at denne Stad, forsvaret af hans Armékorps, skulde blive uindtagelig, ansét det for berettiget Nødværge at beslaglægge Stadens Bank, hvori der fandtes en Beholdning af ikke mindre end 13¹/₂ Million Francs i rede Penge og Værdipapirer. Han ansaa det tillige som en Selvfølge, at Danmark vilde falde fra. Frederik VI havde afsluttet Traktat med Frankrig for at faa Beskyttelse, men Napoleon var nu ikke i Stand til at beskytte sig selv, end sige andre, og om end Kongens Troskabsfølelse var nok saa levende, tiltroede han ham dog ikke Kraft nok til længe at opretholde en Politik, som stred

¹⁾ Grev Dohna var den preussiske Gesandt i Kjøbenhavn, Baron Eyben den danske i Berlin og Kapitajn Coopmann dansk Legationssekretær sammesteds.

mod Landets Interesser og var i stærk Modsætning til Stemningen i Holsten, den Del af Landet, han kjendte noget til¹⁾.

Herom ønskede Davout at sondere Prinsen, og i Samtalens Løb indledede han Sagen ved at fremsætte den Bemærkning, at han, Marskalken, „formodede“, at Legationsraad Coopmann havde medbragt Forslag til den danske Konge om at træde over paa det andet Parti. Prinsen, som næppe den Gang vidste noget om Grunden til Coopmanns Rejse, forsikrede, at dette var ham ganske ubekjendt, og Marskalken spurgte ham da ligefrem, om han ikke havde Ordre til med Auxiliærkorpset at forlade ham. Interessant havde det nu været, om Prinsen, da dette Spørgsmaal blev gjort ham, kunde have haft Frederik VI's ovenfor citerede Brev, der lige skulde til at afgaa fra Kjøbenhavn, i Hænde. Han kunde da have ført det mest utvetydige Bevis for, at Frederik VI paa nærværende Tidspunkt saa lidt tænkte paa at skille sin Sag fra Napoleons, at han tværtimod fremdeles beundrende, ja rørende saa op til den franske Kejser som Redningsmanden, hvis Magt og Geni nok skulde overvinde alle Vanskeligheder. Davout kunde tillige have set, hvorledes Prinsen paa sin Side omtalte og betragtede ham som den paalidelige og sikre Vaabenfælle. Nu kunde Prinsen kun give sin bestemte Forsikring, fuldt tilfredsstillende i øvrigt for Davout, at der ikke var tilgaaet Auxiliærkorpset mindste Antydning af, at det ikke skulde gjøre fælles Sag med Davouts Hær, og at han, Prinsen, ikke kunde tænke sig, at Kongen vilde slutte sig til de Magter, Rusland og England, „der paa en saa skændig Maade havde understøttet Sverig og sammes ærgjerrige Hensigter og Erobringslyst“. Davout bemærkede hertil, siger Prinsen i sin Indberetning, „at han ikke tvivlede paa Deres Majestæts eller paa min ligefremme Handlemaade, men at han blot bad mig, hvis Politikken skulde nøde Deres Majestæt til at afgaa fra Kejser Napoleons Parti, og jeg af Deres Majestæt faar allernaadigst Befaling at adskille mig med Auxiliærkorpset fra Marskalkens Armékorps, jeg da vilde gjøre det paa den loyale Maade, der er anstændig for Soldater og underrette ham aabenhjærtig derom forud — hvilket jeg lovede ham“. Davout kjendte Prinsen saa nøje, at han vidste, Løftet var til at stole paa. I en lang Beretning, ligeledes af samme Dag, hvori han giver Napoleon Melding om Hamburger Bankens Beslaglæggelse, men i øvrigt fortæller om sin Stilling i det Hele taget, giver han ogsaa denne Tanke Luft, idet han bl. A. siger: „La meillure intelligence existe entre les troupes de

¹⁾ „Kampen om Norge“ I, 355. „Bloqueville IV, 59 f. „Davout in Hamburg“. S. 108.

Votre Majesté et les troupes danoises. Le général en chef, le prince de Hesse, se conduit on ne peut mieux¹⁾.

Noget Sammenstød af Betydning med Fjenden fandt ikke Sted foran Ratzeburg Stillingen efter Affæren mellem Kogel og Zarrentin den 18de Oktober. Walmoden, hvis Tropper begyndte at desertere efter en større Maalestok, og som i den Anledning saa sig nødsaget til helt at opløse det i Begyndelsen saa forroste sorte Husarregiment v. Dohna, formindskede efterhaanden Styrken af Forposterne foran sin venstre Fløj og lod sine Reserver skyde mere til venstre henimod Elben. Af Vegesacks Division viste der sig kun den 21de Oktober et større fra Grevismühlen udsendt Rekognosceringskommando, der imellem Schlagsdorf og Gross Molzahn optog en længere Kamp med Afdelinger af Loisons Division for at faa at vide, om denne endnu stod i Lejren ved Ziethen.

Paa fransk-dansk Side blev der af Delcambres Troppestykke ved Büchen den 2den November udført et heldigt Strejftog til Lüneburg og Winsen, og samme Dag foretog General Vichery og Oberst Engelsted med jyske Regiment lette Dragoner en Jagt paa nogle Kosaksværme, der, nu undtagelsesvis, havde vist sig i Skovene syd for Mölln.

En livlig lille Fægtning blev leveret den 8de November af et af Auxiliærkorpset udsendt Dækningskommando syd for Herregaarden Gross Zecker, hvor Kapitajn Steffens, der var bleven ansat som Ordonnansofficer hos Davout, skulde hente nogle økonomiske Kort, som Marskalken ønskede. Dækningskommandoen udrykkede nævnte Dag Kl. 8 Fm. fra en Mødeplads bag Forskansningslinien mellem Weisser Hirsch og Salem. Det stod under Befaling af Oberstlieutenant Rieck, hvem Sekondlieutenant Engelsted, Adjudant ved 1ste Brigade, fulgte som Medhjælp, og var sammensat af Fyn I, Jægerkompagniet Wegener, $\frac{1}{2}$ Husareskadron v. Qualen og 80 fynske Dragoner under Ritmester Sønnichsen og Major Guldberg, sidstnævnte som Fører for hele Rytteriet. Kommandoen sikrede sin Marche saaledes: en Fortrop, 24 Ryttere og 1 Infanteripeloton Sibbern under Ritmester Sønnichsen, ad Landevejen over Kogel og Seedorf; en højre Sidetrop, 10 Husarer og 1 Infanterikompani under Ritmester v. Qualen, over Sterley med stærke Patrouiller til Hollenbeck; en venstre Sidetrop, Jægerkompagniet under Wegener, over Salem til Defleet ved Schall Sø, hvor Kompagniet skulde forblive staaende som Repli med

¹⁾ Correspondance du Maréchal Davout IV, 284.

Patrouiller udsendte mod Dargau. Fremrykningen foregik uden synderlig Forhindring til Møllebakken syd for Gross Zecker, men her blev Sønnichsen, der var ilet forud med sin Ryttertrop, stærkt beskudt fra foranliggende Grøfter og Hegn af fjendtligt, afsiddet Rytteri og Tyrolerjægere under Kapitajn Riedels. Den tapre Sønnichsen, der nødig vilde give Slip paa Møllebakken, hvor fra Kapitajn Steffens Expedition skulde dækkes, lod sine Ryttere, formerede i Kjæde, besvare den fjendtlige Ild ved Skydning med Karabin fra Hesten, og det lykkedes ham paa denne Maade at holde Stand, indtil først Fortroppens Infanteri og dernæst Lieutenant Schøller med Resten af fynske Dragoner samt Infanteripelotonerne Frisenberg og Fremming fra Hovedstyrken vare komne ham til Undsætning. Om Møllebakken og tilstødende Terrain, som Kommandøren for den fjendtlige Hovedpost i Zarrentin efterhaanden lod Størstedelen af sit Infanteri og Rytteri angribe, førte Oberstlieutenant Rieck nu en henholdende Kamp, indtil Steffens havde faaet samlet sine Kort, hvornæst Retræten blev iværksat i god Orden og uden nogen videre Forfølgning af Fjenden. Tabet paa begge Sider var kun ringe¹⁾.

Endelig havde Forposterne ved Kogel og foran Lübeck den 10de November et Par smaa Sammenstød med Fjenden. Sidstnævnte Sted blev den preussiske Husarmajor Schill taget til Fange.

Den omtalte, temmelig overhaandtagende Desertion blandt Walmodens Tropper virkede til Dels smittende, som rimeligt kunde være, paa Davouts franske Korps, hvor der endnu fandtes ikke faa Tyskere og end flere Polakker og Italienere. General Lallemand havde bl. a. den Ærgrelse, at en af hans egne Adjudanter, Polakken Petrofsky, med 21 Uhlaner den 24de Oktober gik over til Hanseatbrigaden Witzleben, og saaledes maaske tjente den af Ritmester Hanfft udsatte Belønning af 5 Frederiksd'or for hver Desertør og fuld Betaling for hver Hest. Ved Auxiliærkorpset var det derimod rent undtagelsesvis, at Desertion, der havde været ret almindelig ved den bevægelige Armédivision, nu fandt Sted. Den 30te Oktober havde 2 Underofficerer af slesvigske Infanteriregiment absenteret sig, men efter et Par Dages Forløb kunde Regimentet melde, at de vare vendte tilbage. 5 Musketerer af Dronningens Livregiment og af fynske Regiment, som inden Fjendtlighedernes Begyndelse vare deserterede over til Fjenden, hvor de havde maattet gjøre Tjeneste i Bataillon Lüneburg, vendte ligeledes i de samme Dage tilbage og friede sig for Straf ved at kunne fortælle Nyheder, der vare af Betydning for Davout, om Fjendens Marche over venstre Elbbred ved Dömitz. I det Hele taget vedblev Disci-

¹⁾ I. S. V. ad. 1393/1813. Militært Tidsskr. 1883, S. 14.

plinen i Auxiliærkorpset at være fortrinlig, og Frederik af Hessen, der i sin Kommandoføring først og fornemmelig appellerede til Mandskabets Æresfølelse, havde den Tilfredsstillelse, at Spidsrodsstraffen, som han hadede og aldrig lod eksekvere indenfor Hærkorpset, men som Regel i Rendsborg, sjældent blev idømt. Flest Gange faldt den for ved en Standretsdom i Begyndelsen af November, i Følge hvilken tillige blev eksekveret en Dødsstraf, den eneste under Felttoget. Anledningen hertil var følgende: Musketer Johan Mathias Sievers af 6te Kompagni Reusch af Dronningens Livregiment I havde den 30te Oktober efter Retræten forladt Lejren med 8 Kammerater og begivet sig til et 1 Mils Vej fra Ratzeburg liggende Hus, hvor han flere Gange gjæstfrit var bleven beværtet. Han brød her, fulgt af Vicekorporal Claus Stahl ind ad et Vindue, medens de andre lukkedes ind ad Døren eller toge Post uden for Huset for at hindre Beboerne i at undfly. Disse bleve derefter tvungne til at give Ransmændene Mad og Drikke samt til at udlevere Penge, Uhre og Brugsgjenstande til en Værdi af ialt 150 Kr., som Soldaterne saa delte imellem sig. Standretten dømte dem nu i Overensstemmelse med den 114de og 25de Krigsartikel samt Forordningen af 20de Februar 1789 saaledes: Hovedmanden Sievers til at hænges; Vicekorporal Stahl til 12 Gange Spidsrod og Slaveri paa Livstid; Musketererne Hans v. Bergen og Hans Støcker hver til 12 Gange Spidsrod og Musketererne Timm, Delmann, Burmeister, Oelsen og Peters hver til 8 Gange Spidsrod. Dommen blev approberet af Prinsen, dog med den Ændring, at Straffen „at hænges“ i Betragtning af Bataillonens i øvrigt gode Opførsel blev forandret til „at skydes“, samt at Spidsrods-eksekutionen for Auxiliærkorpsets Æres Skyld blev foretaget i Glückstadt — Livregimentets Garnisonsby¹⁾.

Den daglige Tjeneste saa vel for Mandskabets som for Befalingsmændenes Vedkommende var ellers stræng nok i Korpset, navnlig for 1ste og 2den Brigade. Paa Forpost stode nemlig her som anført fra Oktober Maanedes Begyndelse ikke færre end 17 Infanterikompanier, altsaa næsten Halvdelen, der først afløstes hver 8de Dag, senere hver 4de og endelig tilsidst henimod November, da Kulden tog til, i Reglen hver 2den Dag fra Lejrstyrken ved Dremin. Ryttereskadronerne stode paa en Maade altid paa Forpost uden at blive afløste, men det hjalp noget, at de alle, med Undtagelse af den foran Dremin opstillede Styrke, havde deres Cantonnementer i umiddelbar Nærhed. Til Bestridelse af Vagttjenesten m. v. ved selve Lejren var der daglig afgivet $\frac{1}{2}$

¹⁾ I. S. V. 1297/1813.

Kompagni paa Feltvagt, 1 Kompagni paa Piket, 1 Kompagni ved Proviant-parken og Bagagen, Mandskab af 1 Kompagni til Lejrvagter, Brandvagter og Fanevagter, Mandskab af $\frac{1}{2}$ Kompagni til Ordonnanser og til Afhentning af Proviant, Brænde m. v. og endelig 4 Kompagnier paa Skansearbejde, altsaa 8 af Lejrens 22 Kompagnier. Den 7de November afmarcherede ifølge Davouts Anmodning fynske Infanteriregiment II med dens 5 Kompagnier til Lübeck for at underlægges Waldeck og Lallemand, og Forholdene stillede sig altsaa derefter saaledes, at Mandskabet og de yngre Officerer vare paa Vagt og Arbejde omtrent hveranden Dag. De 2 Generaler Schulenburg og Lasson samt de i Lejren værende Afdelingschefer med Obersts Rang skiftedes til at føre Tilsyn med den hele Lejrordning som *General du jour*. En Major var afgivet til Assistance for den Jourhavende. I Ratzeburg By, hvor Garnisonen kun havde at besørge Vagterne for Davout og Frederik af Hessen samt Portvagterne, var Tjenesten forholdsvis let, navnlig efter at Styrken var bleven forøget til 2 Batailloner og 2 Grenaderkompagnier. De store Kommandoer, som Auxiliærkorpsets 1ste og 2den Brigade saaledes daglig maatte udsende paa Arbejde, bleve fornemmelig anvendte til at fuldstændiggjøre de foran omtalte Skanse- og Løbegravslinier, der sikrede Korpsets Front, og som efterhaanden antog voldlignende Ydre og Dimensioner med Banket og Traverser, Skydeskaar for Infanteri og Artilleri m. v. Men i Følelsen af, at en Tilbagegang kunde blive nødvendig, havde Davout ogsaa tænkt paa at skabe Støttepunkter i nye Stillinger og lette Forbindelsen til disse. Fra Midten af Oktober blev der saaledes arbejdet stærkt paa Anlæg af smaa Feltværker bag Stecknitz Floden og paa Istandsættelse af herværende Broer og Sluser, og endog den store Bro ved Grande, der havde staaet ufuldført siden Fjendtlighedernes Begyndelse, maatte Auxiliærkorpset paatage sig at istandsætte. Paa Befæstningen af Lübeck, der under en Tilbagegang skulde holdes af venstre Fløj, havde der hele Tiden været arbejdet temmelig stærkt, og Davout gav nu Ordre til Bygningen af 40 Blokhuse, indrettede til Forsvar og saa store, at de hver kunde afgive Bolig for hened 30 Mand¹⁾.

Med Sundhedstilstanden, der havde bedret sig en Del i Slutningen af September og Begyndelsen af Oktober, gik det atter tilbage, da man nærmede sig November, og Kulden indtraadte. Prinsen af Hessen var under disse Forhold meget glad over, at han kunde byde sine Sygde, hvoraf der den 15de Oktober paa Auxiliærkorpsets Felthospitaler henlaa

¹⁾ Aux. I. S. 160 og 174/1813. Beretning fra Kapitajn C. Trepka af 7de Nov. 1813 (Aux).

1810, paa det franske Hospital i Lübeck 165, i alt 1975, ret gode Vilkaar, takket være den Iver og Dygtighed, der fornemmelig fra Felthospitalsdirektøren, Kapitajn Brettevilles Side var lagt for Dagen ved Hospitalernes Indretning og Bestyrelse. I Indberetning af 7de November finder Prinsen derfor des mere Anledning til at beklage sig over, at Generalkrigskommissariatet havde undladt at tage Hensyn til en for en Maaned siden indsendt Pengerekvisition paa 8000 Specier til Hospitalernes Administration, saa at Direktøren privat havde maattet gjøre et for ham, der var ubemidlet, trykkende Laan af 650 Specier til Afholdelse af de aller nødvendigste Udgifter, da det Hele ellers vilde være gaaget istaa. Af den franske Kasse var der intet at faa til de Syges Forplejning, da denne Branche ikke var omhandlet i Traktaten. Paa Hospitalerne havde der indtil den 15de Oktober ialt været 2759 Syge, hvoraf 6 vare blevne kasserede, 140 afgaaede ved Døden og 803 udskrevne som helbredede¹⁾. I øvrigt ville følgende Brudstykker af Indberetninger fra Prinsen af 28de Oktober og 6te November give et Overblik over Forholdene ved Korpset ved Begyndelsen af sidstnævnte Maaned. „Vore Forskansninger formeres, og naar vi kun kan faa Levnedsmidler, Fourage og ikke for mange Syge, saa vilde denne Position næppe forlades saa snart. Mandskabet savner i den tiltagende Nattekulde meget varm Beklædning, [hvorpaa man søger at raade Bod ved stærk Benyttelse af Lammeskind til Foder]. Hestene lide ligeledes stærkt, uagtet de ere bragte under Tag. Især ere Stykhestene meget medtagne, fordi de stod saa længe uden at kunne komme under Tag for de franske Trainhestes Skyld og formedelst de slette Veje. Foran os have vi kun nogle Eskadroner Husarer og let Infanteri samt Hanseaterne med nogle Kanoner. De staa meget tilbage i Kvartererne, hvilket de kunne saa meget lettere, som Bønderne ere alle i god Forstaaelse med dem, agere Vedetter og Avertissementsposter frivilligt for dem og underrette dem om alt, og naar de se vore Patrouiller. Da Fjenden er i Avantage og ikke bryder sig om at gaa nogle Mil tilbage ved et Angreb, vi derimod staa i en fast Position og maa forsvare hver Haandsbred Land, da vi ere i defensiv Stilling, saa har Fjenden det betydelige Fortrin at kunne lettere føde og ernære sine Tropper og lade dem hvile godt ud, hvorfor de ikke heller have Syge; hvorimod vore maa ligge i Bivuaak, have en svær Tjeneste for ikke at overrumples og maa med Vanskelighed, af Mangel paa Befordringsvæsen formedelst slette Veje — og siden alt er udtæret her indtil den Grad, at Bønderne spise med Soldaten, og deres Køer dele

¹⁾ I. S. V. 1335/1813 med Bilag.

Foderet med vore Heste for at Indkvarteringen kan faa Mælk — forskafe sig enhver Fornødenhed ved udsendte Kommandoer, som i det vaade Vejr lide meget, hvorover nu haves hver 4de Mand syg i Hospitalerne, og Officerernes Antal ligeledes formindskes ved Sygdommen. Ikke des mindre vedligeholdes den gode Tone og Stemning blandt Officerer og Folk; i Hytterne bygges Skorstene af erobrede Mursten; Mangel paa Lejrstraa afhjælpes ved Lyng saa godt man kan; Skovene hugges i Ordets egentligste Forstand ned for at skaffe Brænde. Levnedsmidlerne ere gode, fordi de leveres af vore egne Kommissærer paa fransk Regning, men jeg har været nødt til at tilstaa vore Folk deres reglementerede Brændevin; thi de Franskes Rationer ere kun det halve, og det kan vore ikke udholde at savne, især da de ere slettere beklædte end de Franske, som ere vel forsynede med Klæder, især med gode Kaputkjoler. De nye Kogekjedler har jeg kunnet forsyne 5 Batailloner med; de ere meget velkomne; alt som Resten kommer, skal de andre ogsaa faa dem, det letter meget paa Bagagetrainet, som altid er i Vejen. Det havde været meget ønskeligt, om Stabskirurg Tønder havde foreslaaet og foranstaltet Medicinkurve til at bæres af en Hest i Stedet for Vogne, der udkræve flere Heste, altid ere i Vejen, kunne ikke følge overalt, brække let og have alle Befordingsvæsenets Mangler, hvorfor jeg ikke har kunnet tage dem i Brug. De Franske have deres Medicinkister paa en Hest; den gaar overalt med; styrter den, haves let en anden til Rede, hvorfra man endog skal tage den, og naar bare Sadlen er god, saa er det en let Byrde; de Franske ere meget vel tilfredse med deres. Hestebeslag og især Stenkul begynder at mangle; det første maa jeg lade hente i Rendsborg, men det sidste er ikke at faa for Betaling, og derfor have Regimenterne, og især til Stykhestene, betydelig Vanskelighed med at faa Hestekoene passede¹⁾.

Den 11te November fik Davout gennem Brev fra General Carra St. Cyr i Münster officiel Bekræftelse paa, at Napoleon den 1ste s. M. var ankommen til Mainz med Resterne af Hæren, fra hvilken samtlige tyske Forbundskorps havde løsrevet sig, samt at Kejseren der angaaende Davout havde udtalt, at Marskalken enten burde lægge en stærk Besætning ind i Hamburg og med Resten af sit Hærkorps marchere til

¹⁾ H. P. 1021 og 1054/1813 Aux. I. S. 176/1813.

Holland, eller, hvis det sidste ikke var muligt, da gaa til Hamburg med Korpset.

En Afmarche til Holland lod sig nu ikke udføre. De fjendtlige Korps Bülow og Wintzingerode, hvis samlede Styrke var ikke lidet større end den, hvormed Davout kunde give Møde, stode alt paa Marchelinien og afskar Marskalken Vejen; i Flanke og Ryg havde han Walmoden med flere Korps. Davout var altsaa henvist til, ganske i Overensstemmelse med sin gjentagne Gange udtalte Tanke, at forblive ved Elben med sin Hær til Skjærm for og selv skjærmet af den gamle Hansestad, som han med saa stor Omhu havde sat i Forsvarsstand og forsynet med Proviant for $\frac{1}{2}$ Aar for en Styrke af over 20000 Mand. Men saa længe det kunde lade sig gjøre, vilde han hævde Besiddelsen af de omliggende Landstrækninger og vedligeholde Forbindelsen med sine danske Forbundsfæller. Det fremspringende Brohoved ved Ratzeburg var imidlertid nu, da enhver Angrebstanke foreløbig maatte være opivet, unyttigt, og Davout bestemte sig derfor strax til, da St. Cyr's Budskab ankom, at lade den i Centrum staaende Hærstyrke gaa bag Stecknitzfloden. For at skjule denne Bevægelse, lod han den 12te November Vichery fra Mølln gjøre et Fremstød med 3 Batailloner, 6 Eskadroner, hvoriblandt de jyske Dragoner, og 1 Kanon mod de grønne Husarers Forposter ved Valluhn, og den følgende Dag lod han ved et Kommando paa 2 Batailloner og 3 Eskadroner, der gik over Delyenau ved Götting, det 3dje Husarregiment Estorffs Forposter kaste tilbage fra Leesten.

Om Davouts Beslutning fik Auxiliærkorpset 2 Meddelelser, først den 12te om Formiddagen i Ordreform fra Laville til Bardenfleth, dernæst om Middagen i egenhændigt Brev fra Marskalken selv til Prinsen af Hessen. Ordren fra Laville lød efter de indledende Bemærkninger saaledes:

„Det danske Korps sætter sig i Marche i Morgen den 13de Kl. 5 Morgen præcis og følger, uden at passere Ratzeburg, Vejen, som fra Lejren fører til Lübeck. Hvis Artilleriet og dets Kjøretøjer ikke skulde kunne benytte denne Vej, gaar det under Dækning af en Bataillon gjennem Ratzeburg ad Lübeck Vejen til Grünau, hvor det oppebier Korpsets Ankomst. Auxiliærkorpset marcherer i øvrigt, saaledes som det alt er sagt, uden at passere Ratzeburg til Grünau, hvor det træffer følgende Dispositioner: En Bataillon og 4 Kanoner følger Vejen til Lübeck, gaar igjennem denne By og stiller sig til Raadighed for General Lallemand, som selv er under Prinsens Befaling, og som skal sende denne Bataillon eller en anden af Avantgarden til et vigtigt Punkt imellem Lübeck og Travemünde, hvor det kan antages, at Fjenden vil

slaa Bro. Dette Punkt kjender General Lallemand. De andre Afdelinger af Korpset overskride Stecknitz ved Kronsforde, besætte det derværende Brohoved og kantonnere bag Floden med højre Fløj støttet til Steinau, venstre til Lübeck. Alle Landsbyer, som ere beliggende bag denne Linie, anvises det danske Korps til Ernæring. Forposterne ved Kogel inddrages Kl. 6 Fm., Artilleriet dog nogle Timer tidligere, saaledes at det kan slutte sig til Hovedstyrkens Artilleri. Samtlige Bønder i Weisser Hirsch skulle i Nat føres til Schmielau og bevogtes paa det omhyggeligste, saa at Fjenden intet erfarer gjennem dem. Forposterne ved Horst og Brunsmark skulle forblive staaende indtil Kl. 8 Fm., dernæst ad Omveje trække sig tilbage gjennem Mölln og forene sig med deres Afdelinger paa venstre Bred af Stecknitz. I Forskansningerne ved Schmielau skulle enkelte Pelotonner blive staaende indtil Kl. 7 Fm., hvorpaa de afmarchere til Grünau. Marskalken forbeholder sig at sende Hs. Højhed Prinsen af Hessen en Generalinstruktion om Forsvaret af Stecknitz og de Forholdsregler, der her ville være at tage. Hs. Excellence anbefaler Dem at holde Troppernes Bevægelse saa hemmeligt som mulig.“

Davouts „Generalinstruktion“ for Prinsen er i fortællende Brevform og af følgende Indhold:

Adskillige Gange havde han (Davout) udtalt for Prinsen, hvad der havde været Hensigten med Indtagelsen af Ratzeburg Stillingen, der var svag i og for sig, men var bleven stærk ved de anlagte Forhug og Forskansninger. Det blev nemlig derved muligt at dække Kongen af Danmarks Stater samtidig med, at Marskalken kunde tage Offensiven og være parat til at falde fjendtlige Hærkorps i Flanken. Ved Begivenhederne ved Leipzig var Muligheden for en Offensiv imidlertid bortfalden, og da fjendtlige Hærkorps vare i Anmarche mod Marskalken, maatte han indtage en anden Stilling, hvorfra han bedre kunde udføre sin Kejsers Ønske om at dække de danske Stater. En saadan Stilling var Stecknitz Linien, som han paa bedste Maade havde søgt at udnytte. Lauenburg og Mölln vare forskansede og alle Broer imellem Mölln og Floden Trave ødelagte, naar undtages Broen ved Kronsforde, men her fandtes et Brohoved. End videre var der slaet Bro over Traven for at Forbindelsen med Lübeck kunde ske langs Travens vestlige Bred. Denne Bro var sikret ved et lille Værk, som dog trængte til at ndbedres. For at kunne forhøje Vandstanden i Stecknitz var der ved dennes Udløb anlagt en Dæmning.

Forsvaret af den nye Stilling vilde Davout lade falde i 2 Dele, hvoraf Prinsen af Hessen med Auxiliærkorpset skulde forsvare Strækningen fra Travemünde til Steinau, medens Resten af Bevogningen tilfaldt

General Vichery, bag hvis Linie Divisionen Loison skulde opstilles som Reserve. Her vilde Davout selv opholde sig.

Davout gav dernæst Prinsen af Hessen Raad med Hensyn til Opstillingen af de danske Tropper: Han vilde have nogle Kanoner i Moisling til Forsvar af Dæmningen og Brohovedet. Den større Del af Infanteriet, mente han, burde være i Kronsforde med et Par Kompagnier og nogle Kanoner i det derværende Brohoved, medens kun enkelte Kompagnier burde afgives til Forsvar af Sluserne ved Berkentin o. fl. St. Af Kavaleriet burde Husarerne holdes saa nær som muligt Kronsforde og Dragonerne opstilles imellem Kronsforde og Mölln. Davout vilde paalægge sin ældste Ingenieurofficer at rekognoscere Egnen mellem Mölln og Traven i Forening med en dansk Ingenieur for at undersøge, om Forskansningerne burde forstærkes eller forøges, men eventuelle Arbejder maatte udføres af de danske Soldater og Egnens Beboere. I øvrigt var der i Kronsforde en fransk Toldofficer, der var meget flink, og som havde anlagt Brohovedet og udført de øvrige derværende Arbejder ved Stecknitzfloden. Han vilde kunne give Oplysning om Sluser, Vadesteder o. l. Skulde det ikke være Prinsen muligt i Løbet af den 13de at faa samtlige Afdelinger anbragte paa de anviste Steder, kunde de, der havde den længste Vej, belægge Egnen mellem Grande og Kronsforde for derpaa Dagen efter at fuldføre Marchen. Dette burde dog kun meddeles de højere Officerer for ikke at gjøre et slet Indtryk paa Afdelingerne. Om et Strejftog, som Marskalken ønskede at Lallemand skulde gjøre i Egnen mellem Stecknitz og Wacknitz for at bemægtige sig derværende Forraad af Levnedsmidler og Fourage, vilde han senere paa Dagen give Prinsen nærmere Oplysning.

Davout endte sit lange Brev med den Bemærkning, at da St. Cyr i sin sifrerede Skrivelse havde udtalt, at 30000 Mand samledes ved Wesel, og da der fra alle Sider ankom mange Tropper til Rhinen, „nous devons espérer sous quelques semaines, un changement de fortune¹⁾).

I Anledning af det saaledes Modtagne, der i Afskrift tillige med en lille Følgeskrivelse strax blev tilsendt Frederik VI, kom man i travl Virksomhed i Lejren og i Kavalericantonnementerne, hvor det navnlig gjaldt om at bortskaffe saa megen Fourage som mulig. Den nærmere Marcheordre findes angivet i følgende tvende Korpsbefalinger, som Frederik af Hessen udstedte den 12te om Eftermiddagen, dateret Ratzeburg:

¹⁾ Aux. I. S. 189 og 190/1813.

1.

I Morgen tidlig Kl. 4 staar hele Auxiliærkorpset færdig til Afmarche for at indtage Stilling og gaa i Kvarter bag Stecknitz. Der højrefarmarcheres efter nærmere Ordre fra Bivuaken i følgende Orden: Dronningens Bataillon; oldenborgske Infanteriregiment I og II; Matroskompagniet; Fyn I; Slesvig II; Batteri Friis; Batteri Gønner.

Fra i Morgen af underlægges Batteriet Gønner og Fyn Dragoner 2den Brigade; Husarerne og Batteriet Friis 1ste Brigade.

Forposterne ville faa nærmere Ordre.

Proviantrainet og den lille Bagage afgaar Kl. 4 Morgen til Kronsforde.

De Syge i Bivuaken, der ikke kunne marchere, befordres paa de Afdelingerne tildelte Sygevogne. De Syge i Ratzeburg ville i Morgen blive sendte til Altona.

Reserveparken gaar i Morgen til Oldesloe; det herværende Kommissariat til Lübeck.

Mit Hovedkvarter bliver i Kronsforde.

Et Kompagni af oldenborgske Infanteriregiment samt 1 Officer og 8 Dragoner afmarchere i Nat til Gieselsdorf som Dækning for den lille Bagage.

Fourage og Levnedsmidler skulle medføres.

2.

Alle Vogne med Syge, Bagage, Kogekjedler o. L. skulle i Nat Kl. 2 være afgaaede fra Bivuaken til Gieselsdorf for at følges med den lille Bagage.

Saa snart Afdelingerne ere rykkede ud for at afmarchere, skal der fra hvert Kompagni afgives et Par Mand til at samle al Halmen i Bivuaken saaledes sammen, at det ved Kolonnens Afmarche kan antændes af enkelte Kommanderede. Disse føres bort af en Officer, naar Alt er kommen i Brand. Kommandoet maa desaarsag tidligst Kl. 6 forlade den brændende Bivuak for derpaa over Papirmøllen at begive sig til Kronsforde¹⁾.

Frederik, Prins af Hessen.

Den 13de November Kl. 4^{1/2} Morgen stod den ovennævnte Kolonne opstillet uden for Lejren ved Dremin, hvor den skulde afvente Divisionen Loisons Forbimarche til Mølln, fuldt færdig til Afmarche. I 71 Dage

¹⁾ H. P. 1067/1813. Oldenborgske Inf. Regiments Ordrebog.

havde Auxiliærkorpsets Afdelinger kamperet i Lejren. De havde i denne lange Tid vist den mønsterværdigste Disciplin og under stor Selvfornægtelse døjet mange Savn, men nu begyndte Livet der at blive utaaleligt paa Grund af overhaandtagende Utøj, Kulde og Regn. Intet Under derfor, at der lød et Frydeskrig fra Alles Læber, da de 3 Kanonskud, Signal for de med brændende Fakler i Lejrgaderne opstillede Soldater til at tænde Ild, ved en Fejltagelse faldt, endnu medens Afdelingerne stode paa Mødepladsen, og man et Øjeblik efter havde det glimrende Skue af begge Bivuaers, Loisons og Auxiliærkorpsets, tusinde Smaaahytter i lys Lue. Marchen gik syd om Ratzeburg Sø over Papirmøllen og dernæst mod Nord over Harmsdorf langs Søens vestlige Bred.

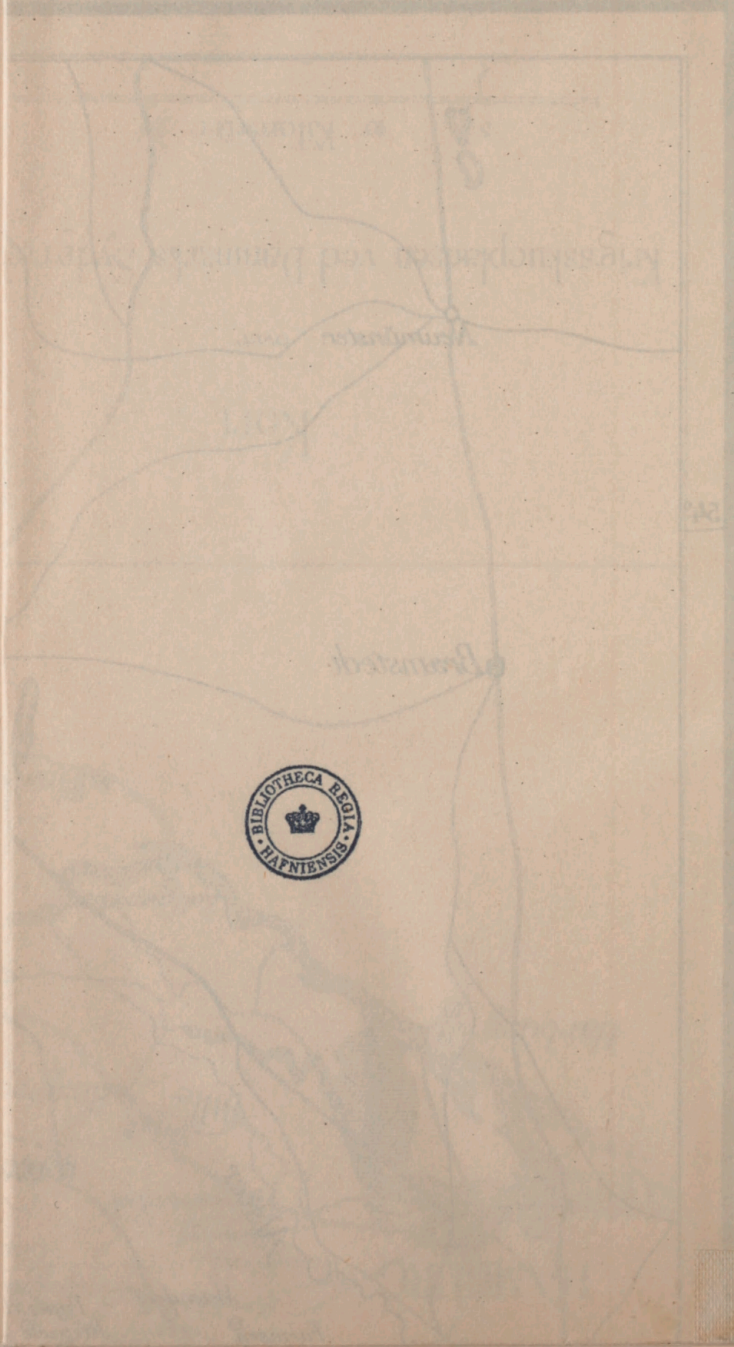
Kl. 9 Formiddag skulde de i Ratzeburg Garnison værende danske Tropper, 3dje Bataillon Moltke og 4de Bataillon v. Qualen af holstenske Infanteriregiment samt 3 Kanoner Gønner følge Hovedstyrkens Bevægelse og have draget bort under Branden af den prægtige, 450 Alen lange Træbro, der var gjennemhugget paa flere Steder, og under hvilken der laa Tønder og Baade, fyldte med Tjære. Men den af Fugtighed gjennemtrængte Bro vilde ikke fænge, og Mandskabet af de 2 danske Batailloner samt nogle franske Sappører maatte under Ledelse af den franske Pladskommandant, Major Zadera, og den danske Major, v. Qualen, sættes i Arbejde for at skaffe nyt Brændstof til Veje. Marskalken, der endnu opholdt sig i Ratzeburg efter at have set Troppernes Forbideflering, tog selv med Iver Del i Arbejderne og skal paa ret eftertrykkelig Maade have givet sin Vrede Luft imod Artilleriobersten Ourié, hvem det fra første Færd var overdraget at ødelægge Broen. Mens Arbejdet stod paa, fandt der en livlig Skydefægtning Sted, paa den ene Side af hanseatiske Ryttere og svenske mørnerske Husarer under Major v. Düben, paa den anden Side af Kapitajn Gønners 3 Kanoner. Kl. 2 $\frac{1}{2}$ begyndte der at komme Ild i Broen og Marskalken gav nu Holsten III Tilladelse til at marchere nord paa, medens han selv begav sig til Mölln. Holsten IV og Artilleriet blev derimod tilbage til Kl. 5 Eftermiddag, paa hvilket Klokkeslet v. Qualen, fulgt paa Vej af den for god Bistand taknemmelige Zadera, satte sig i Marche efter at have ladet Fjenden give en Afskedssalut paa 9 Kanonskud.

Kort
 over
 Krigsskuepladsen ved Danmarks Sydgrænse 1813.

5 10 20 30
 Kilometer

Auxiliarkörper 1813. Pl. I.

II.

Udarbejdet af Oberstlieutenant J. A. LESSER og
Kapitajn A. P. TUXEN.

100

11

Journal of the American Medical Association
Published Weekly
Chicago, Ill., U.S.A.

AUXILIÆRKORPSET 1813.

ANDEN PERIODE.

Udarbejdet af I. A. L. LESSER og A. TUXEN.

De utrykte Kilder, der have været benyttede ved Udarbejdelsen af dette Afsnit, ville i Hovedsagen være kjendte fra første Periode af Auxiliærkorpsets Historie; derimod har det trykte Materiale, der har staaet til Redaktionens Raadighed, været ikke saa lidt righoldigere, idet navnlig vor militære Tidskriftslitteratur i Tyverne og Trediverne ret indgaaende har beskæftiget sig med de Kampe, der i December fandt Sted i Holsten og det sydlige Slesvig. De samme Grundsætninger, som i første Afsnit (VII, 85—236) ere blevne fulgte med Hensyn til Gjengivelsen af de benyttede Aktstykker, ville ogsaa være gjældende i den foreliggende Fortsættelse, hvorhos der i Noterne vil blive givet biografiske Oplysninger om de danske Officerer, for hvis Vedkommende der ikke allerede foreligger saadanne i det foregaaende Bind.

I. Ophold i Stillingen Lübeck—Mölln eller Stecknitz Stillingen.

(13de—30te November).

Tilbage-marchen den 13de November fra Ratzeburg og Omegn blev for de danske Tropper baade besværlig og lang. Det regnfulde Efteraar havde gjort de i Forvejen ikke gode Veje i Lauenburg bundløse og forvandlet de fede, lerede Marker til Moradser. Den nærmeste Vej over Klempau til Kronsforde, hvorhen Hovedstyrken skulde dirigeres, var rent ud impassabel. Hovedstyrken maatte derfor følge Landevejen langs Ratzeburg Søes vestlige Bred indtil Grünau, og først her kunde den bøje af i vestlig Retning. De Afdelinger, der sidst forlod Ratzeburg, nemlig Holsten III og IV samt 3 Kanoner Gønner, udførte tilmed en Natmarche. Prins Frederik af Hessen var dog med Rette tilfreds med sine Troppers Udholdenhed, og fandt særlig Anledning til at fremhæve de 2 nævnte Batailloners „fortrinlig gode militære Aand, Disciplin, Mod og Raskhed samt beskedne Opførsel og gode Anstand, hvortil de to særdeles duelige Bataillonskommandører, Oberstlieutenant Moltke¹⁾, Ridder, og Major v. Qualen²⁾, Ridder, med deres vakre Officerer fortrinlig have bidraget“³⁾.

¹⁾ Frederik Philip Victor Moltke, født 1768, var oprindelig preussisk Officer, købte Augustenhof ved Kiel og blev 1806 Major i Landeværnet, 25de Juli 1813 Oberstlieutenant i holstenske Infanteriregiment, 1828 Afsked som Generalmajor; 1833 Kommandant i Kiel; 1834 Chef for 3dje jyske Infanteriregiment; 1839 Afsked som Generallieutenant. Død 1845 i Wandsbeck. Fader til den senere preussiske Feltmarskalk H. C. B. Greve Moltke.

²⁾ Major Johan Ditlev v. Qualen, født 1775. Han blev Sekondlieutenant 1793, men fik senere Afsked for at gaa i preussisk Tjeneste. 1801 traadte han atter ind i den danske Hær, blev 1813 Major ved holstenske Infanteriregiment og døde 11te Januar 1824.

³⁾ Skrivelse fra Frederik af Hessen til Landgreve Carl ^{17/11} 1813. L. A.

Kun følgende Tropper m. fl. havde før Opbrudet faaet tilkjendegivet Marchens Endemaal, nemlig:

Jægerkompagniet Joens¹⁾ af Holsten III, der fra sin Postering ved Horst skulde marchere gennem Mølln op til Küsen; Jægerkompagniet Flitner²⁾ af Dronningen II og et Detachement fynske lette Dragoner under Ritmester Adolf Rantzau³⁾, der fra Brunsmark ligeledes skulde passere Mølln og derefter marchere til Panten og Donnerschleuse⁴⁾; Grenaderkompagniet Oldenburg, der skulde tjene som Bedækning for den lille Bagage og Provianttrainet, som fra Gieseldorf skulde marchere til Kronsforde, og endelig Reserveparken, som dirigeredes til Oldesloe. Grenadererne med deres Train og Bagage kom først den 14de til Bestemmelsesstedet, de øvrige Detachementer naaede i én Dagsmarche de opgivne Punkter.

Hovedstyrkens Afdelinger fik derimod først i Løbet af Dagen nærmere Ordre. Dette var ikke alene gjørligt, da de dannede en eneste Kolonne under Prins Frederiks direkte Kommando, men ogsaa formaaltstjenligt, fordi Marchen i høj Grad afhang af, om Fjenden angreb eller ikke. Fjenden forulæmpede nu ganske vist ikke Marchen, men det viste sig dog ved Ankomsten til Gr. Sarau, at kun enkelte Afdelinger af 1ste Brigade vilde være i Stand til samme Dag at naa Stecknitz Linien. Prinsen udstedte derfor her en Dagsbefaling⁵⁾ af følgende Indhold:

Generalmajor Schulenburgs⁶⁾ Kvarter bliver i eller ved Kronsforde.

Generalmajor Lassons⁷⁾ Kvarter er den 13de i Niemark, den 14de i Bliesdorf.

Jægerkompagniet Dronningen II forbliver ved Donnerschleuse.

Jægerkompagniet Holsten III forbliver i Küsen.

Jægerkompagniet Oldenburg III marcherer til Niendorf.

Kompagniet Wegener⁸⁾ af slesvigske Jægerkorps II marcherer til Gøldenitz.

1) Kapitajn Johan Rudolph Christian Joens. Sekondlieutenant 1807. Kapitajn 6te Oktober 1813. Afsked 1815.

2) Kapitajn Ditlev Flitner. Fændrik 1791, Sekondlieutenant 1799. Død 22de Juni 1815.

3) Ritmester Christian Adolph Baron Rantzau, født 1771. 1828 Afsked som Major. Kammerherre. Død 27de Marts 1847 paa Ravnholt.

4) Jfr. VII, 233.

5) Oldenborgske Inf. Rgts. Ordrebog: Dagsbefaling, Gr. Sarau den 13de November 1813.

6) Se VII. 238. 7) Se VII. 278. 8) Se VII. 238.

Slesvigske Infanteriregiment I og II marchere til Krumesse Hof, Bliedorf og Brømsen Mølle.

Holstenske Infanteriregiment III og IV samt 3 Kanoner Gønner ¹⁾ blive den 13de i Grünau og marchere den 14de til Ober Büssau.

Fynske Infanteriregiment I og 4 Kanoner Gønner afgaa den 14de til Lübeck.

Resten af Batteriet Gønner samles den 14de i Moising og underlægges 1ste Brigade.

Fynske Dragonregiment marcherer den 14de til Rondeshagen og Kl. Berkentin.

2den og 6te Husareskadron marchere den 14de til Kl. Schenkenberg.

Det fremgaar heraf, at en større Del af Hovedstyrken Natten mellem den 13de og 14de November har kantonneret og bivueret i Terrainet mellem Grünau og Kronsfordé, idet flere Afdelinger først skulde afmarchere sidstnævnte Dag. Hovedkvarteret blev den 13de om Aftenen etableret i Rothenhausen ²⁾. Dagsbefalingen blev dog ikke gennemført i alle sine Enkeltheder.

Loisons Division, der havde forladt Lejren ved Ratzeburg før de danske Tropper, marcherede den 13de til Schwarzenbeck, hvor Marskalk Davout, efter undervejs at have opholdt sig en halv Time i Mølln, samme Dags Aften Kl. 7 opslog sit Hovedkvarter ³⁾.

Den nye Stilling, Davout havde valgt, strakte sig ligesom den tidligere fra Østersøen til Elben. Paa begge Fløjene, fra Travemünde indtil Lübeck og fra Lauenburg indtil Mølln, skete der ingen Forandring, kun udvidede Vichery's Division, til hvilken jyske Dragonregiment og Batteriet Koye ⁴⁾ vedblivende hørte, sit Distrikt fra Mølln mod nord indtil Nüsse ved Steinau. Her knyttedes Forbindelsen med det danske Auxiliærkorpset, som havde sin Forsvarslinie langs Stecknitz til dens Udløb i Traven og derefter langs dette Vandløb indtil Lübeck.

Davout havde ladet paabegynde en Forstærkning af Stecknitz Linien, men Forskansningerne var kun lidet fremskredne, hvorfor Tropperne strax efter Ankomsten maatte tage alvorligt fat paa Arbejdet. Lübecks Befæstning var længst fremskreden; allerede ved Indmarchen i Mecklenburg i August Maaned var den paabegyndt, og efter Ankomsten i Ratzeburg Stillingen var Arbejdet bleven fortsat under Ledelse af Kapitajn Gerstenberg ⁵⁾, der endda kunde disponere over civil Arbejdskraft ⁶⁾.

¹⁾ Se VII. 299. ²⁾ Jfr. Aux. H. P. Kopibog ^{14/11} 1813. ³⁾ Skrivelse fra Løvendal til C. Bardenfleth ^{14/11} 13. (Aux.) ⁴⁾ Se VII. 352. ⁵⁾ Se VII. 254. ⁶⁾ C. F. v. Höegh. Vertraute Mittheilungen. 59 ff.

For at sikre Forskansningsarbejderne langs Stecknitz blev nogle Tropper i de første Dage liggende øst for Aaen, hvor en bred Grøft, „Landwehr“, paa Grund af sine møsede Bredder henviste alle større Troppebevægelser til faa, bestemte Retninger. Stecknitz blev saa vidt muligt gjort impassabel; Overgangene blev afbrudte undtagen ved Kronsforde og Mølln. Ved Kronsforde blev der anlagt et Brohoved. Donnerschleuse samt Sluserne ved Küsen, Niendorf og Gøldenitz tillod kun Passage for Infanteri. Ved Moisling blev der slaaet en Baadebro og en Løbebro over Traven, for at Forbindelsen med Lübeck kunde vedligeholdes; Broerne sikredes ved et Brohoved. Vejen fra Krumesse over Niemark til Krumesserbaum blev gjort impassabel. Ved Indgangen til Krumesse paa Vejen fra Beidendorf anlagdes en Barrikade, der dog kunde passeres af enkelte Folk. For at lette Troppernes Samling ved Alarmering oprejstes Stænger med Halmviske paa alle Veje fra Cantonnementerne til Alarmpladsene og fra disse til Rothenhausen, hvor Hovedkvarteret var. Prins Frederik befalede endvidere, at Officererne skulde gjøre sig nøje bekendt med Terrainet, Vejnet og Vejenes Beskaffenhed, og han søgte at fremme Korpsets Bevægelsesfrihed ved at lade alle Munderingssager og Afdelingernes Bagage afgaa til Depoterne ¹⁾. Tropperne udførte disse Arbejder med Iver og Lyst. „De arbejde paa Forskansningerne og Vejene uden Utilfredshed“, skriver Frederik af Hessen, „saa meget de end lide i den Morads, Regn og Slud. De ere paapassende, og sky ikke det onde Vejr, endskjønt deres Beklædning stedse lader dem føle dets Indflydelse, da de aldrig ret blive tørre. De ligge med 100 til 150 Mand paa hver Gaard, alle Officerer paa Straa, hvilket nu sandeligen ikke er let, især da Officererne føle Savnet af Klæder og Penge dertil“ ²⁾.

Da det efter faa Dages ihærdigt Arbejde var lykkedes at give Stillingen den ønskede Modstandskraft, indtog alle Tropperne Cantonnementer paa Stecknitz venstre Bred, og samtidig indførtes en nogenlunde fast Forposttjeneste, der vil fremgaa af følgende Dislokation, som var gennemført omtrent den 16de November.

Hovedkvarteret var i Rothenhausen. Det holdt stadig Forbindelse med Davouts Hovedkvarter i Schwarzenbeck ved et regelmæssigt Ordonnansskifte, som Major Løvendal ³⁾ havde indrettet. Desuden opholdt Brigadeadjutant, Lieutenant Lasson ⁴⁾ sig hos Vichery, medens Kapitajn, Baron

¹⁾ Oldenborgske Infanteriregiments Ordrebog: „Dagsbefaling“ af 17de November. Fra 23de November til 11te December findes ingen Befaling indført i Ordrebogen.

²⁾ Aux. H. P. 1096/1813. ³⁾ Se VII. 247. ⁴⁾ Se VII. 295.

Vierisse af det 111te Infanteriregiment, om hvem Vichery med Stolthed anførte, at han kunde tale lidt tysk, blev attacheret Prinsen af Hessens Stab, saaledes at der var direkte Forbindelse mellem de franske Tropper, der stod paa højre Fløj og de danske, der stod i Centrum.

General Lallemand var Kommandant i Lübeck, men han var nu ved en særlig Ordre fra Davout ligefrem underlagt Prins Frederik, til hvem han skriftligt meldte sig til Tjeneste den 13de November. Dette udelukkede dog ikke, at Davout og Lallemand fremdeles korresponderede direkte med hinanden. For at være i fuld Overensstemmelse med Lallemand om Stillingens Besættelse, sendte Prins Frederik den 14de sin Souschef, Major L. Bardenfleth ¹⁾ til ham.

Avantgarden, General Lallemand, havde Stabskvarter i Lübeck. Det 17de lithauiske Uhlanregiment ²⁾ var direkte underlagt Generalen. I øvrigt var Avantgarden saaledes fordelt:

I Lübeck under Oberst Waldeck ³⁾

Fyn II, Oldenburg IV, holstenske Skarpskytterkorps I og II, slesvigske Jægerkorps II undtagen Kompagniet Wegener, 2 Eskadroner af holstenske Rytterregiment, Matroskompagniet under Kapitajn Holsten ⁴⁾ og Batteriet Gerstenberg.

Garnisonen holdt de om Lübeck anlagte Forskansninger besat og havde en Postering ved Grünauerbaum, hvorfra der patrouilleredes til Grünau. Nord for Lübeck under Oberstlieutenant Rieck ⁵⁾

i Vorwerk et Musketerkompagni af Fyen I og i Schwartau de 3 andre Musketerkompagnier af samme Bataillon og 4 Kanoner Gønner under Lieutenant Suckow ⁶⁾.

Mellem Kaltenburg og Travemünde under Major Stemann ⁷⁾, der af Lallemand betegnes som „excellent officier, exact et zélé“,

¹⁾ Se VII. 259.

²⁾ Der fandtes endnu nogle andre franske Tropper i Lübeck, saa vel Infanteri som Artilleri, men efterhaanden afmarcherede de til Hamburg; de sidste, nemlig en Bataillon af 15de Infanteriregiment, den 28de November.

³⁾ Se VII. 252.

⁴⁾ Kapitajnlieutenant i Flaaden Frederik Christian Holsten, født 6te Oktober 1783. 1811—13 konstitueret Generalkonsul i Gøteborg. 1813 Chef for Matroskompagniet. Afsked 1814 som Kapitajn. Bekjendt som Arkæolog. Død 31te Oktober 1816 i Tunis.

⁵⁾ Oberst Ditlev Caspar Leopold Rieck, Kommandør for fynske Infanteriregiment, født i Holsten 1752. Død som Generalmajor 19de Februar 1826.

⁶⁾ Premierlieutenant Carl Frederik Henrik Suckow; født 1789, Kapitajn 1828. Død 27de Oktober s. A.

⁷⁾ Major i holstenske Regiment Ryttere Julius Stemann, født 1778. Oberst 1830. Kammerherre. Død 1ste Juni 1832.

2 Eskadroner holstenske Ryttere og i Travemünde et Detachement af slesvigske Jægerkorps II og Artilleri-detachementet Krabbe ¹⁾).

1ste Brigade, Generalmajor Schulenburg, havde Stabskvarter i Kronsforde. Brigaden var saaledes fordelt:

3 Musketerkompagnier af Dronningen I og 6 Kanoner Gønner i Moisling med Besætning i det derværende Brohoved.

Oldenburg I og II samt Batteriet Friis ²⁾ i Kronsforde med Besætning i Brohovedet og en fremskudt Vagt i Krumesserbaum.

4 Musketerkompagnier af Holsten III i Krumesse Hof.

Holsten IV ³⁾ og 6te Husareskadron ⁴⁾ i Nienhusen.

2den Husareskadron i Krumesse Hof ⁵⁾.

2den Brigade ⁶⁾, Generalmajor Lasson, havde Stabskvarter i Bliesdorf. Generalens Søn blev erstattet som Brigadeadjutant af Lieutenant Willemoes ⁷⁾, der havde forrettet Tjeneste ved jyske Dragonregiment. Brigaden var saaledes fordelt:

Slesvig I i Bliesdorf.

3 Musketerkompagnier af Slesvig II i Sirksrade ⁸⁾.

3 Eskadroner fynske Dragoner i Rondeshagen.

Eskadronen P. Bardenfleth ⁹⁾ af fynske Dragoner i Kl. Berkentin til Observation af den derværende Overgang.

Jægerkompagniet Flitner af Dronningen II i Gøldenitz med en Vagt lige over for Hollenbek.

¹⁾ Sekondlieutenant Jørgen Christian Carl Krabbe, født 15de Februar 1794 i Rendsborg. 1830 Kapitajn. 1831 Chef for Laboratoriet i Rendsborg. Afsked som Major 1846. Død 21de August 1861.

²⁾ Kapitajn Johan Christian Gottlob Gotthold Friis, født 1784. 1828 Afsked og s. A. Justitsraad og Bogholder i Renovationskontoret i Kjøbenhavn. Død 29de Januar 1840.

³⁾ Holsten IV forblev foran Stecknitz i Niemark til den 16de, da Brohovedet foran Kronsforde blev færdigt, Bataillonnen har altsaa ikke ligget i det ved Dagsbefaling af 13de bestemte Cantonnement.

⁴⁾ 6te Husareskadron laa til den 16de i Vorrade og har altsaa heller ikke belagt det i Dagsbefaling af 13de befalede Cantonnement.

⁵⁾ 2den Husareskadron laa den 14de i Beidendorf, altsaa ikke som i Dagsbefaling af 13de bestemt i Schenkenberg.

⁶⁾ I „Mag. f. mil. Vidensk.“ 1821, 198, har 2den Brigades Stabschef C. Ewald givet en Fremstilling af Opstillingen, der i enkelte, mindre væsentlige Punkter afviger fra den her givne.

⁷⁾ Se VII. 295.

⁸⁾ Slesvig II laa til den 16de i Krumesse Hof og Brømsen Mølle.

⁹⁾ Se VII. 245.

Jægerkompagniet Schow ¹⁾ af Oldenburg III i Niendorf.

Jægerkompagniet Joens af Holsten III i Küsen.

Et Detachement af fynske Dragoner under Ritmester A. Rantzau ved Hudé.

Kompagniet Wegener af slesvigske Jægerkorps II og et Musketerkompagni af Slesvig II ved Donnerschleuse.

Train og Institutioner. Den lille Bagage under Major Mallesch ²⁾ i Kasdorf.

Reserveparken i Oldesloe.

Proviantparken i Niendorf (ved Trave) under Bedækning af 6te Kompagni Reusch ³⁾ af Dronningen I ⁴⁾.

Som anført var Fjenden den 13de November ikke fulgt efter vore fra Ratzeburg tilbage gaaende Tropper. Først Dagen efter var nemlig Broen ved Ratzeburg med Beboernes ihærdige Hjælp bleven saa vidt retableret, at Fjenden kunde passere den. Han rykkede da ogsaa over den 14de og rekognoscerede med Kavaleripatrouiller mod Donnerschleuse og Gr. Berkentin og med et større Kommando under Oberst Witzleben mod Mølln. Sidstnævnte havde stillet sig den Opgave at skaffe Oplysning om, hvor vidt de Franske havde fortsat Tilbagetoget udover Stecknitz Linien, men kom i sin Iver til at tørne imod Skanserne foran Mølln, hvorfra hans Hanseater blev slaaede tilbage med store Tab ⁵⁾. De danske Tropper i Mølln, jyske Dragoner og Batteriet Koye, rykkede vel ud, men kom ikke til at deltage i Kampen.

Fra dansk Side blev der samme Dag, den 14de, af Lallemand foretaget en Rekognoscering fra Lübeck med holstenske Ryttere, Fyn II og 2 Kompagnier af holstenske Skarpskytterkorps II samt 2 Kanoner under Lieutenant Heltzen ⁶⁾ over Grünau til Gr. Sarau. Ved sidstnævnte

¹⁾ Kapitajn Bernhard Frederik Schow, født 14de Juni 1785, død 16de Marts 1827.

²⁾ Major i oldenborgske Infanteriregiment Johan Christian Mallesch, født 1756. 9de September 1813 Generalvognmester ved Auxiliærkorpset. 1816 Afsked som Oberstlieutenant. Død 21de April 1845.

³⁾ Kapitajn i Dronningens Livregiment Christian Harboe Reusch. Sekondlieutenant 1784.

⁴⁾ Skr. fra Prins Frederik af Hessen til Kongen ^{14/11}; Lallemand til Prins Frederik ^{15/11}; Major Berger til Schulenburg ^{15/11}; Lieutenant Engelsted til Schulenburg ^{19/11}.

⁵⁾ Quistorp. Die Nordarmee. II, 414. Melding fra Frederik af Hessen til Kongen ^{14/11} 1813.

⁶⁾ Premierlieutenant Christian Ludvig Gustav Heltzen, født 19de Marts 1787. 1848 Afsked som Oberstlieutenant. 1851 Kammerherre. Død 21de Oktober 1855

By stødte vore Flankører paa Fjenden, og efter at det var konstateret, at man havde en omtrentlig Styrke af 1 Bataillon og 2—3 Eskadroner¹⁾ imod sig, tiltraadtes Tilbagemarchen, der ikke blev forstyrret. Tabet paa vor Side var 1 holstensk Rytter, der blev tagen til Fange med fuld Ekvipage, og 1 polsk Lancier, som blev dræbt²⁾.

Den 15de og 16de November forefaldt der intet Sammenstød. Fjenden forblev i Hovedsagen i sin gamle Stilling; kun belagde han Ratzeburg og dens nærmeste Omegn, og General Wallmoden forlagde sit Hovedkvarter til Dammereez mellem Wittenburg og Boizenburg.

Den 17de November vexledes der Skud mellem Lallemands Forposter og en fra Schönberg kommende Eskadron, der hurtigt vendte om.

Den 18de om Eftermiddagen Kl. 4 kom 30—40 fjendtlige Ryttere til Klempau, hvorfra de red ned til Gr. Berkentin. Her blev de beskudte af Ritmester P. Bardenfleths Forposter. I Mørkningen trak de sig tilbage henimod Kulpin, efter i alle Byer at have fortalt, at de en af de nærmeste Dage vilde komme tilbage med en stor Styrke.

Paa Melding herom og for at efterkomme Davouts Befaling, at gjøre Fanger og at ødelægge den Bro, som efter Lallemands direkte Melding til Davout skulde være slaaet over Wackenitz nord for Ratzeburg Sø, udførte Prinsen af Hessen den 20de November en Rekognoscering i større Stil.

Den nævnte Dag Kl. 7 Morgen afmarcherede Prinsen selv med 3 Batailloner Infanteri, 1 Eskadron fynske Dragoner og 6 Kanoner fra Kronsforde over Krumesse, Beidendorf til Blankensee; under Vejs udsendte han en venstre Flankedækning til Wulfsdorf. Hans højre Flanke skulde have været dækket af et særligt Kommando under Major Späth³⁾, bestaaende af 2den og 6te Husareskadron, 1 Jæger- og 1 Grenaderkompagni og 2 Kanoner, der fra Krumesse skulde have rykket frem over Klempau, Klempau Hof til Kl. Sarau; men Major Späth kunde ikke „gaa ind i Landet formedelst de aldeles ufremkommelige Veje, der selv ere impassable for Kavaleri“. Efter Prinsens Ordre rykkede ogsaa General Lallemand og Oberst Waldeck Kl. 7 Morgen med 3 Batailloner, 1 Eskadron holstenske Ryttere, de 2 Uhlaneskadroner og 4 Kanoner fra Grünauer-

¹⁾ I Følge „Meddelanden från Kgl. Krigsarkivet“ II, 42 bestod det fjendtlige Kommando af 300 svenske Jægere, 40 Mørnerske Husarer, nogle mecklenburgske Jægere til Hest, 2 Kompagnier af Kongens Regiment og 50 Karabinierer, alt under Befaling af Major Düben.

²⁾ Melding fra Prins Frederik til Kongen af ¹⁴/₁₁, 1813.

³⁾ Se VII. 304.

baum over Kl. Grünau til Gr. Grünau, idet en mindre Styrke under Vejs blev sendt til Mönkhof for at faa Forbindelse med Detachementet i Wulfsdorf, og et andet Kommando marcherede til Blankensee for at søge Forbindelse med Prins Frederiks Hovedstyrke.

Man stødte imidlertid ikke paa Fjenden, hvis Vedetter viste sig hinsides Wackenitz; ej heller opdagedes nogen Bro over dette Vandløb, saa at der ikke blev Anvendelse for Lallemands Sapører og Matroser, der vare tagne med for at ødelægge Broen, og som medførte en med tør Halm og Tjære læsset Vogn ¹⁾.

I de nærmest paafølgende Dage fandt der nogle Troppeforskydninger Sted. Den 21de afgik Batteriet Gønner fra 1ste Brigade til Avantgarden i Lübeck som Erstatning for et herfra til Hamburg afgaaet fransk Batteri. 1ste Brigade fik til Gjengjæld Dagen efter Koyes Batteri, som udløstes af Vicherys Kommando og indkvarteredes i Kronsforde. Den 23de forlagdes Auxiliærkorpsets Hovedkvarter til Lübeck, og Generalmajor Schulenburg tog Kvarter i Rothenhausen.

Imidlertid var Patrouilleringen i Forterrainet bleven fortsat, og daglig indsendtes der Meldinger fra Forposterne. Den 23de kunde Prins Frederik saaledes melde til Davout, at Fjenden ikke havde besat Landsbyerne Gr. Berkentin, Kalsdorf, Kulpin, Disnack, Harmsdorf, Giselsdorf og Lankau. En af Vichery den 26de foretagen Rekognoscering mod Ratzeburg gav i Hovedsagen samme Resultat, idet man først stødte paa Fjenden mellem Friedeburg og Schmielau. Samme Dag red Lieutenant Schielderup ²⁾ med en Vicekorporal og 8 Husarer fra Krumesse over Blankensee til Kl. og Gr. Sarau samt til Kl. og Gr. Grünau. Først i Skoven, 300 Skridt øst for sidstnævnte By traf han paa fjendtligt Infanteri og Kavaleri, der standsede hans videre Fremtrængen. Lieutenanten beklagede sig med Grund over Bøndernes slette Sindelag imod de Danske, idet ingen, ikke engang Sognefogden, ved gode Ord eller Trusler kunde bevæges til at give Oplysninger om Fjenden, der dog var i deres umiddelbare Nærhed.

Samme Aften Kl. 11^{1/2} blev Husar Nr. 125, Wendt, overfalden af en Kavaleripatrouille paa 8—10 Mand, medens han stod som Vedet foran Krumesse paa Vejen til Klempau. Husaren, der blev saaret af en Kugle i Laaret, affyrede begge sine Pistoler og meldte sig derpaa tilbage til sin Feltvagt. En herfra udsendt Patrouille forfulgte Fjenden til henimod

¹⁾ H. P. 1084/1813. Melding til Kongen fra Prins Frederik af ^{20/11} 1813.

²⁾ Sekondlieutenant Peter Andreas Schielderup af Prins Ferdinands Dragonregiment var tjenestegjørende ved Husarerne i Holsten. Han tog Afsked 1814 efter Kielerfreden og rejste til Norge.

Beidendorf. Den saarede Husar blev rost meget af sin Eskadronchef, Major Berger ¹⁾, for sit gode Forhold.

Den 27de November skete en større Omfordeling af Tropperne. Oldenburg I og II kom til Lübeck, hvor altsaa nu alle 3 Batailloner af dette Regiment vare samlede. Som Erstatning fik 1ste Brigade Slesvig I og II, der lagdes i Kronsforde og Brohovedet samme Sted; medens 2den Brigade til Gjengjæld fik Fyn I og II med Cantonnement henholdsvis i Bliesdorf og Sirksrade. Grenaderkompagniet af Fyn I fulgte med sin Bataillon, men blev Dagen efter, den 28de, forlagt til Rondeshagen og Kl. Berkentin ²⁾.

Skjønt de fjendtlige Patrouiller nu viste sig hyppigere og i større Styrke, fortsattes Rekognosceringerne i Forterrainet. Navnlig vare Ritmester P. Bardenfleth, hvem det var lykkedes at formaa en Mand i Gr. Berkentin til ved Signal at melde Fjendens Ankomst, og Kapitajn C. Wegener ivrige i at udføre smaa Strejftog, der ofte tillige havde det Maal at inddrive Fourage og Kreaturer fra de foran liggende Byer. Til sidst var der dog næsten intet at opdrive i Landsbyerne, hvis Beboere, belærte af Erfaringen, bortførte deres Kvæg og bevægelige Ejendele. Den 28de fandt Kapitajn Wegener saaledes kun 1 Vogn og 2 Heste, men ikke et eneste Kreatur i Lankau. Heldigvis fandtes der i Albsfelde til Gjengjæld 7 Høveder.

I det hele var Forposterne aktive og aarvaagne; navnlig om Natten fandt der en livlig Patrouillering Sted. Dette blev ogsaa mere og mere nødvendigt, thi Stecknitz var ikke overalt impassabel, og Kulden tiltog efterhaanden, saa at Isen flere Steder kunde bære ³⁾.

Den 29de og 30te November indløb der til Prinsen af Hessen foruroligende Efterretninger. Disse stammede dog ikke fra Forposterne, der ikke havde set noget til Fjenden, naar undtages, at Pikettet ved Gøldenitz den 29de havde vexlet nogle Skud med en Pulk Kosakker, der fra Hollenbek forsøgte at naa Gr. Berkentin. En Rekognoscering fra Lübeck til hinsides Grünau gav det Resultat, at der ikke herfra truede nogen Fare; thi Fjenden havde ikke passeret Wackenitz, og der fandtes kun meget faa fjendtlige Tropper mellem Ratzeburg og Stecknitz. Det var ad anden Vej, at Prins Frederik fik Oplysninger, som nødte ham til at træffe særlige Foranstaltninger.

Den 29de meldte Lieutenant Lasson fra Møln, at stærke, fjendtlige Kolonner hele den foregaaende Dag vare gaaede fra venstre til højre

¹⁾ Se VII. 252. ²⁾ H. P. 1166/1813.

³⁾ En let Frost var begyndt den 15de, og den 17de faldt der for første Gang Sne.

Elbbred mellem Boizenburg og Lauenburg, at Kronprinsen af Sverig havde opfordret Davout til at overgive sig¹⁾, at Vichery havde sendt en af sine Adjudanter til Hamburg for at skaffe ham Kvarter og Proviant for et halvt Aar, samt at Vichery havde sagt, at hans Division, hvis den gik tilbage, skulde tage Stilling med venstre Fløj til Lüttensee og højre Fløj til Grande, men at man ventede, at det fjendtlige Hovedangreb vilde blive rettet paa Büchen, hvor der var koncentreret 10—12 franske Batailloner²⁾. Samme Dags Aften Kl. 9 afsendte Vichery fra Mølln til Frederik af Hessen i Lübeck et med 3 Segl forsynet Brev, hvori det meddeltes, at de Efterretninger, han havde, gik ud paa, at en fjendtligt Styrke paa 7—8000 Mand af alle Vaabenarter den foregaaende Aften ved Boizenburg var gaaet over til den højre Elbbred, at en stor Del deraf vistnok var marcheret over Wittenburg til Gadebusch, at Kronprinsen af Sverig den 27de var kommen til Schwerin³⁾, og at han formodentlig vilde rykke frem mod Lübeck.

Denne Efterretning modtog Prins Frederik den 30te om Formiddagen, men allerede den foregaaende Dag ved Middagstid havde han modtaget direkte Efterretninger fra selve det fjendtlige Hovedkvarter. Anledningen dertil var følgende: Den 21de November havde Wallmoden fra Gallin tilskrevet Prinsen nedenstaaende Brev:

„La certitude que j'ai acquise de propositions déjà faites par les Puissances coalisées ou qui vont se faire en leur nom par l'entreprise de la Cour de Vienne à celle de Copenhague, me porte, comme commandant en ce moment l'avantgarde de l'armée combinée sur la basse Elbe, à m'adresser directement à V. A. S., pour m'informer de Ses intentions dans la crise décisive du moment. Je partage personnellement trop le désir de voir le Danemark, seul allié qui reste à la France, se ranger du côté d'une cause à laquelle, même lorsqu'elle était malheureuse, ses ennemis n'osaient disputer le nom de la bonne, pour ne pas tâcher autant qu'il peut être en mon pouvoir, de prévenir tout ce qui pourrait retarder ou porter atteinte à une union si désirable et que je ne puis désespérer de voir au plus tôt rétablie“⁴⁾.

¹⁾ Efter forgjæves at have henvendt sig til Hamburgeren Carl Sieveking, bevægede Carl Johan gjennem et Handelshus i Altona „Generaleinnehmer“ Meyer til at opfordre Davout til Overgivelse (se Zander: „Gesch. d. Kriegs an der Nieder Elbe“ 26 f. ²⁾ H. P. 1131/1813.

³⁾ Carl Johans Hovedkvarter 1813 var fra 24de til 29de November i Lüneburg. Se „Recueil des ordres de mouvements etc. de S. A. R. le prince Royal de Suède“.

⁴⁾ H. P. 1096/1813.

Det kan ikke ses, hvor naar dette Brev blev modtaget; Prinsens Svar er dateret den 26de November, det blev affattet, som Davout ønskede det ¹⁾, og blev med Marskalkens Billigelse overbragt af Ritmester i Garden til Hest v. Qualen ²⁾. Brevet, som Kongen kalder „fortræffeligt“, er saalydende:

„Mes avantpostes m'ont remis la lettre que vous m'avez écrite et qu'ils ont reçue des vôtres. Ne me mêlant pas de politique, Monsieur le comte, et n'étant que soldat, je cherche comme tel à remplir les ordres que le Roi, mon Maître, me donne et je remettrai votre lettre à ma Cour“.

Med denne Skrivelse og med et Brev paa tysk fra Major C. Bardenfleth ³⁾ til den højstkommanderende, fjendtlige Officer angaaende Udvexling af Krigsfanger, samt med Befaling til at udforske de fjendtlige Troppers Stilling og erfare, om Wallmoden „havde specielle Andrag, saaledes som hans Brev havde ladet formode“ ⁴⁾, afgik v. Qualen den 27de om Eftermiddagen fra Lübeck til Ratzeburg, hvorfra han strax kjørte videre over Zarrentin til Wiebendorf, som han naaede den 28de Kl. 5 Morgen. Kl. 9 om Formiddagen ankom Wallmoden fra Boizenburg og gav strax v. Qualen Foretræde. Samme Dags Aften vendte denne tilbage til Ratzeburg og den 29de red han til Lübeck, hvorfra han Kl. 4 Eftermiddag afgik til Hamburg for at aflægge Rapport om sin Rejse til Marskalk Davout.

Om sit Møde med Wallmoden meldte v. Qualen til Major C. Bardenfleth, at Generalen, efter at have læst Prins Frederiks Brev, med et Skuldertræk havde udtalt sin Beklagelse over, at Prinsen ikke benyttede det gunstige Øjeblik til at svigte Davout, at Wallmoden, paa Spørgsmaalet om han havde bestemte Forslag at gjøre Prinsen, havde svaret med et kort „Nej“, og at han, da v. Qualen ønskede Oplysning, om det bestemt kunde siges, at en østerrigsk Afsending havde begivet sig til Kjøbenhavn, havde sagt: „Jeg ved ikke, om han er afrejst, men jeg har hørt, at Grev Bombelles skulde sendes derhen fra Berlin over Rostock eller Wismar“. Derefter havde Generalen talt om de seneste, store Krigsbegivenheder, og endt Samtalen med Løftet om at tage sig af Spørgsmaalet om Fangernes Udvexling. Kort efter, at v. Qualen havde begivet sig paa Hjemrejsen, havde en Ordonnansofficer bragt ham en Seddel, hvorpaa Wallmoden havde skrevet, at Grev Bombelles om Tirsdagen havde ind-

¹⁾ H. P. 1119/1813.

²⁾ Ritmester Josias v. Qualen opholdt sig i Holsten for at paaskynde den franske Remontering. C. Th. Sørensen „Kampen om Norge“ I 378. Se om v. Qualen VII. 270.

³⁾ Se VII. 245. ⁴⁾ Pakke C Nr. 9. Aux.

skibet sig i Rostock, hvor der havde ligget et Skib beredt til ham; en Efterskrift meddelte, at Pamplona havde kapituleret.

v. Qualens Beretning om Fjendens Dislokation er uden Interesse. Han meldte yderligere, at der hos Fjenden herskede Misfornøjelse med, at de svenske Tropper ikke bleve brugte som de andre, at Carl Johan ventedes til Boizenburg den 28de, at Tettenborn efter Sigende den 30te skulde gaa over Elben og med sine lette Tropper rykke frem mod Stecknitz, og at Carl Johan skulde have ladet sig forlyde med, at han inden 4 Ugers Forløb vilde være i Hamburg, og at han vilde tage Vinterkvarter i Holsten.

Det synes, som om Davout nærede megen Bekymring for, at Fjenden skulde passere de Vandløb, der dækkede den dansk-franske Stillings Front. Den 28de Kl. 2 Morgen skrev han til Prins Frederik, at det hed sig, at Fjenden vilde slaa Bro over Wackenitz ved Grünau; forholdt dette sig rigtigt, burde de Danske indskrænke sig til at forsvare den venstre Bred af Trave og Stecknitz, hvorhos de burde ødelægge de endnu eksisterende Broer ¹⁾. Det viste sig vel, at Fjenden kun havde truffet Forberedelser til Broslagning, men Prinsen af Hessen bestemte sig dog paa Grundlag af de indkomne Efterretninger til ganske at rømme Stecknitz højre Bred.

Kapitajn Friis ²⁾ af Ingenieurerne afbrød allerede den 29de Baadebroen og den 30te Løbebroen ved Kronsforde, hvor Brohovedet blev demoleret, medens Kanonerne opstilledes paa venstre Bred af Stecknitz. Forposterne blev alle trukne over Aaen, og kun Syd for Lübeck var Jægerkompagniet Pristroph ³⁾ af Slesvig II fremskudt til Rothbeck og et Husardetachment under Premierlieutenant Flindt ⁴⁾ til Ringstedenhof. Disse to Kommandoer var uden Forbindelse med deres Brigade (1ste), hvorfor de direkte blev underlagte Overkommandoen i Lübeck.

Frederik af Hessen giver i en Indberetning til Kongen ⁵⁾ en Fremstilling af Situationen. Han mener, at Fjenden „sætter sig bag Wackenitz p. p., saaledes at han i flere Kolonner kan angribe Lübeck, Mølln, Büchen og Bergedorf“; han er ikke blind for at hans Stilling kan blive farlig, thi „naar Frosten kommer, er Stecknitzen passabel overalt lige som alle andre herværende smaa Floder, og da er det ikke muligt at tage faste Positioner, dels for Letheden at komme over alle fysiske Hindringer, dels for Vanskelig-

¹⁾ Aux. I. S. 225. ²⁾ Se VII. 290.

³⁾ Kapitajn Raphael Thune Pristroph, Fændrik 1778, Major 1814. Afsked 1821.

⁴⁾ Premierlieutenant ved Prins Frederik Ferdinands Dragoner Carl Ludvig Henrik Flindt, født 28de Maj 1792. 28de November 1813 ansat ved sjællandske Husarkorps. Død 25de Februar 1856 i Kjøbenhavn som Generalmajor og Kommandør for 2den Kavaleribrigade. ⁵⁾ H. P. 1121/1813.

heden at bivuakere paa fri Mark og Umuligheden at forskanse sig. Det vil da være Hovedfortrinet, at have de fleste Tropper samlet hvor man kan; men, omringet af lette Tropper, afskæres let og ofte Levnedsmidlerne og Fouragen paa et Par Dage, og dette er tilstrækkeligt [til] at lade Folk og Heste falde om af Kulde, Sult og Fatigue. Jeg bør anføre dette, for ikke at, i paakommende Tilfælde, Uheld maatte blive ansét for Følge af Mangel paa Dristighed, Overlæg og Anstrængelse, hvorpaa det vist ikke skal mangle efter Evne.“

Den 30te November opdagedes intet mærkeligt hos Fjenden, hvis Opstilling foran Fronten var den samme. Men Lieutenant Lasson meldte i Følge General Vichery's Befaling, at Davout ansaa et Angreb paa den danske Division for sandsynligt, at Vichery i saa Tilfælde skulde yde den størst mulige Hjælp, og at Generalen, for sikkert at blive underrettet om et alvorligt Angreb paa de Danske, havde sendt Kapitajn Ferrero til Kronsforde. Lasson tilføjer, at Kronprinsen af Sverig skal være i Wittenburg¹⁾, og at hans Tropper i stor Styrke marchere gjennem denne By mod Gadebusch.

Prinsen af Hessens Bestræbelser for at vedligeholde Troppernes Kampdygtighed og sørge for deres Vel stødte under Opholdet i Stecknitz Stillingen, ligesom tidligere, paa mange Hindringer. Dette gjaldt især Forplejningen. I de første Dage efter Ankomsten i de nye Cantonnementer blev de paa Landet liggende Tropper forsynede fra Magasinet i Schenkenberg, men Forplejningen var mangelfuld og Fourageringerne i Forterrainet kunde ikke bøde herpaa. I Lübeck skulde Garnisonen forplejes af Byen, men da denne erklærede sig ude af Stand dertil, skjønt Davout tidligere havde lovet at forsyne Byen med 3 Maaneders Proviand²⁾, befalede Marskalken, at Lübeck, i Steden for at levere Forplejning in natura, for hver Portion Brød, Grøntsager og Brændevin skulde betale 25 Centimer eller 2000 fr. pr. Dag i 19 Dage fra 29de Oktober til 16de November, og at denne Sum, i alt 38000 fr., skulde indbetales inden 48 Timers Forløb. Denne Befaling blev den 23de November af Lallemand og den franske Krigskommissær Prépaud overgivet til Souspræfekten,

¹⁾ Carl Johans Hovedkvarter var fra 30te November til 2den Decemher i Boizenburg.

²⁾ H. P. 1131/1813.

som nægtede at efterkomme den. Krigskommissær Lawaetz¹⁾, som var rejst til Hamburg og nu efter Ordre forblev der hos den franske „ordonnateur en chef“ Thomas, underrettede Prinsen af Hessen om Sagens Gang, og denne paalagde Lallemand at faa Befalingen adlydt, da dette var nødvendigt for at Krigskommissær Fischer²⁾ kunde betale Leverandørerne, som ellers ikke vilde forsyne Korpset ud over den 1ste December. Lallemand indrømmede Byen 8 Dages Betænkningstid, men ogsaa det var forgjæves. Han arresterede da Municipalraadet, lod et Vinlager bortsælge og 12 af de mest ansete Borgere føre som Fanger til Hamburg; men desuagtet betalte Byen den 1ste December kun 1000 fr.³⁾, som var hele det Beløb, den saa sig i Stand til at opdrive. Da Auxiliærkorpset imidlertid var aldeles uden Penge — Generalkrigskommissær Münch⁴⁾ havde den 26de November kun c. 800 Specier i Feltkassen — og ikke som gangbart Betalingsmiddel kunde benytte de 27 Sølvbarrer, der stod i Altonas Bank, og som repræsenterede 90 % af de 100000 Mark, som Kongen havde bestemt til Korpset⁵⁾, bad Frederik af Hessen den 28de November Davout om at de 38000 fr., som Lübeck skyldte, foreløbig maatte blive anviste til Udbetaling i Hamburg, og om at der maatte gives ham et Forskud paa 200000 fr. til Troppernes Gagering. Af den sidstnævnte Sum bevilgede Davout vel de 150000 fr., men i Stedet for Penge fik Korpset atter Barrer, der blev sendte til Rendsborg. Prins Frederik formaaede dog Leverandørerne Sonder og Helms i Oldesloe til vedblivende at forsyne Lübecks Garnison, idet han gav dem en skriftlig Forsikring om, at deres Leverancer skulde blive godtgjorte enten af den kgl. Kasse eller ved Naturalydelse, saa fremt ikke Lübeck eller de franske Kasser kunde betale dem.

Men der var andre Udgifter, som vare aldeles uundgaaelige, hvis Korpsets Kampdygtighed skulde bevares, nemlig til Reparationer af Kanoner og Kjæretøjer, til Indkjøb af Jærn og Stenkul til Brug ved Hestebeslaget, til Istandsættelse af Lædertøj, Anskaffelse af Kogekjedler

¹⁾ Heinrich Lawaetz, afskediget som Kapitajn 1810 og s. A. Overkrigskommissær.

²⁾ Se VII. 260.

³⁾ Ikke 10000 fr. som anført i „Kampen om Norge“ I 369.

⁴⁾ Se VII. 260.

⁵⁾ Til at hæve disse Penge, der stode i den af Davout beslaglagte hamburgske Bank, benyttede Kongen den bekjendte danske Banquier Joseph Hambro (født 1780, død i London 1848). Davout ansaa ham ikke for paalidelig, skjønt han var anbefalet af Kongen, og hans Ankomst anmeldt af Prinsen af Hessen; imidlertid skriver Davout dog den 26de, at Hambro skal faa Pengene udbetalt, idet de skulle betragtes som tilhørende Kongen personlig.

og Hospitalsfornødenheder m. m. Dem vilde Davout intet høre om, fordi det ikke var betinget i Traktaten, at Frankrig skulde bære dem. Udgifterne var imidlertid afholdte af Korpset, og som Følge deraf var der ikke udbetalt nogen Gage for Oktober og November Maaneder¹⁾. For at bøde herpaa bad Prins Frederik Kongen om at tillægge Finanskollegiet Ordre til strax at anvise de 30000 Rdlr., som endnu manglede af de i Avgust til Extraudgifter rekvirerede 50000 Rdlr. Sølv, og til at refundere de Udgifter, som Feltkassen forskudsvis havde afholdt. Prinsen sluttede denne Indstilling saaledes: „Ved disse Penges Udeblivelse lider Korpset meget, fordi det dels ikke kan faa ovenanførte Fornødenheder tilvejebragt og altsaa svækkes i Forsvars- og Bevægelighedstilstanden, og dels fordi ved Udsættelsen af Gagebetalingen Officerer især, som og Folkene, savne Midler til at skaffe sig Klæder, Skotøj o. desl. i denne Aarstid og ved det stærke Slud liggende paa Straa og dagligt at være i Morads, i Arbejde, paa Vagt, Patronille o. s. v., hvorved ikke alene Modet omsider let svækkes, men Sygdom især tager Overhaand, hvortil kommer, at ikke en Gang saa meget haves i Behold, at Officerernes Familier efter den af mig trufne Foranstaltning kan faa det, som Officererne lade staa til deres Underholdning, og som hidtil har været regelmæssig tilsendt. Det gjør mig ondt at maatte fremstille dette; men det er min allerunderdanigste Pligt, fordi det er Sandhed og Deres Majestæts Tjeneste vilde lide, naar Manglerne ikke kunde afhjælpes“²⁾.

Den 30te November lod Kongen de forlangte Summer anvise, men selv dermed var Nøden i Auxiliærkorpset ikke afhjulpen; man maatte ty til det sidste „Hjælpemiddel til Auxiliærkorpsets Existens“ — Naturaludskrivningen. I stærke Udtryk skildrer Prins Frederik Tilstanden i Lübeck og Omegn: „Her er alt fortæret, bragt bort til Hamburg og opædt, saa at der i Lübeck ikke er Provision for 3 Dage og i Omegnen ikke Fourage paa 8 Dage . . . Om den almindelige og private Armod og Elendighed haves intet Begreb; den Tvang, som anvendes for at faa Troppernes Fornødenheder tilfredsstillet, formerer det Had og den Utilfredshed, alting ytrer imod os . . . Saa længe jeg kan, vil jeg holde mig til disse herværende Midler, men naar alt slaar fejl, nødes jeg til at holde mig til Deres Majestæts Landes Ressourcer“³⁾. Her mødtes Kongens og Prinsens Tanker, thi den 23de November havde Frederik VI anordnet en overordentlig, militær Reguleringskommission i Slesvig og Holsten, bestaaende af Kanslerne i Overretterne paa Gottorp og i Glückstadt⁴⁾,

¹⁾ Jvfr. VII. 190. ²⁾ H. P. 1104/1813. ³⁾ H. P. 1112/1813.

⁴⁾ Gehejmekonferensraaderne Friderich Carl Krück (født 16de Decbr. 1745, død 22de Maj 1816) og Caj Lorentz Baron v. Brockdorff (født 26de Januar 1766, død 18de Maj 1840).

samt Kammerherre Greve Rantzau¹⁾ og Amtmand Johannsen²⁾, der vel først skulde sammentræde, naar de Franske besatte dansk Territorium, men som da skulde have uindskrænket Myndighed til at effektuere enhver Rekvisition, som kom fra Chefen for det danske Auxiliærkorps eller fra dettes Ordonnatør. Kommissionens Opholdssted maatte ikke være mere end 4 Mil fjærnet fra Korpsets Hovedkvarter³⁾.

Denne Kommission tiltalte dog slet ikke Prinsen af Hessen. Den 4de December meldte den sig til ham, men han anmodede den om at forblive i Slesvig, da den ikke kunde udrette noget, hvorimod Overkrigskommissær Fischer i Prinsens Stab og Krigskommissær Lawaetz, der opholdt sig hos den franske Ordonnatør Thomas i Hamburg, var i Stand til paa Stedet at skaffe Forsyning henholdsvis for de danske og de franske Tropper. Disse Krigskommissærer skulde melde alt til Ordonnatør Krogh⁴⁾, som atter skulde give Kommissionen Underretning, saa at den kunde „bestemme de deraf flydende Foranstaltninger hjemmefra“. I den Anledning skriver han under nævnte Dato til Kongen: „Her ere Bevægelserne af Tropperne, Fjendens Indtrængning, Adskillelsen fra Hamburg [som den 4de Dec. var indtraadt] af den Beskaffenhed, at øjeblikkelige Anstalter inden 24 Timer maa træffes, og det tillader ingen Tidsspilde, thi enten sulter Folk og Heste, eller Landet udplyndres, eller Fjenden tager Magasinerne eller ødelægger Korpset, naar det vil binde sig til samme for at dække dem, hvorved Landet opofres. En slig Kommission er meget god i Fred, men ikke i Krigen“⁵⁾.

Korpsets Munderinger vedblev at være i en ussel Forfatning, idet Generalkommissariatet ikke kunde effektuere de Rekvisitioner, som Korpset indsendte, fordi Beholdningerne var slupne op.

Auxiliærkorpset svandt mere og mere ind paa Grund af Sygdom. Den 18de November havde det 2183, den 1ste December 2397 Syge⁶⁾. Allerede den 20de November traf Prins Frederik Foranstaltninger til at evakuere de c. 1400 Patienter, der henlaa i Altona, til Kiel og Slesvig. Denne Forholdsregel gjorde en vis Opsigt, idet Folk i Almindelighed troede, at Auxiliærkorpsets Tilbagetog var nær forestaaende. „De slutte deraf til det værste“, skriver Prinsen. „At være parat og prompte i alle mulige Tilfælde er noget, som faa kan fatte uden dermed at forbinde ængstelige Begreber“⁷⁾.

¹⁾ Andreas Conrad Peter Greve af Rantzau til Breitenburg.

²⁾ Justitsraad Friedrich Heinrich Christian Johannsen, Amtmand og Præsident i Flensborg; senere Amtmand i Haderslev og Gehejmekonferensraad.

³⁾ H. P. Kopibog, 493. ⁴⁾ Se VII. 263. ⁵⁾ H. P. 1151/1813. ⁶⁾ I. S. II 4006/1813.

⁷⁾ H. P. 1084/1813

Trods de store Anstrængelser, de følelige Savn og de uafbrudte Gjenvordigheder forefaldt der intet Brud paa Disciplinen, og Stemningen i Korpset var vedblivende upaaklagelig. Prins Frederik indmelder, at „alt er villigt til at opofre sig for at redde Fædrelandet“, og at man kun frygtede en eneste Ting, en Tilbagemarche. Hertil bidrog utvivlsomt Bevidstheden om, at Prinsen varetog Troppernes Tarv efter bedste Evne, og at Kongen havde den redeligste og bedste Vilje til at hjælpe dem. Sine Følelser giver Frederik VI Udtryk i et Brev, som han den 30te November skrev til Prinsen af Hessen: „At Jeg arbejder alt, hvad jeg kan for det Dem underlagte corps d'armée, derom beder Jeg Dem at være overbevist og tillige forsikre Tropperne derom; de fortjene sandelig ikke alene Min Omhu, men ogsaa Min fulde Tillid og Agtelse“¹⁾. Og Kongen viste sin Taknemmelighed ikke blot ved disse velmente, om end noget nøgterne Ord, men ogsaa ved under Korpsets Ophold i Stecknitz Stillingen (12te November) at dekorere efternævnte for deres gode Forhold under Fægtningerne ved Weissen Hirsch og ved Rosengarten²⁾:

Stabskapitajn J. D. F. Licht af slesvigske Infanteriregiment³⁾ med Ridderkorset af Dannebrog, Vagtmester Wittrock, de Menige Mads Horsens, Hoppelsted, Istrup og Jens Andersen Sindahl af de jyske lette Dragoner, Underofficererne Münster og Thiele og Musketer Klavs Schleus af slesvigske Infanteriregiment med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Samtidig blev Sekondritmester A. P. Ludvigsen af jyske Dragoner udnævnt til Ridder⁴⁾.

Som det fremgaar af Kongens Brev til Frederik af Hessen af 24de Oktober, var han fast bestemt paa at opretholde Alliancen med Frankrig, hvad der saa end maatte ske; og det skjønt han indsaar, at han kunde blive tvungen til at dække Holsten med sine egne Tropper⁵⁾. Han havde derfor, allerede inden Prinsen af Hessens Melding om Tilbagegangen fra Ratzeburg var indgaaet⁶⁾, bestemt at forøge Auxiliærkorpset, idet han den 17de November befalede 3dje jyske Infanteriregiment I og II at afgaa

¹⁾ Aux. Ark. ²⁾ Se VII 295.

³⁾ Kapitajn Jacob Detlev Frederik Licht, født 1783. 1841 Oberstlieutenant. 1842 Afsked. Død 24de Juni 1857.

⁴⁾ Se VII 295. ⁵⁾ VII, 223 ff.

⁶⁾ Meldingen er affattet den 14de, men forsynet med en Efterskrift den 15de November. (Aux. Ark.).

til Auxiliærkorpset. Samtidig skrev han til Prins Frederik, at „ved denne Forstærkning saa vel som den videre Forstærkning, Vi i Fremtiden kunde have i Sinde at afgive til Auxiliærkorpset, maa det skriftligt og udtrykkeligt afgjøres imellem Deres Durchl. og Rigsmarskalk Prinsen af Eckmühl, at de Tropper, som Vi saaledes afgive til Auxiliærkorpsets Forstærkning, maa, naar de ankomme, betaales og forplejes af de Franske lige som de øvrige Tropper af Auxiliærkorpset, og at, naar Vi finde at denne Forstærkning behøves paa andre Punkter i Vore Stater til Forsvar imod fjendtligt Angreb, de da uvægerlig og uden Modsigelse eller Indvending maa igjen afgaa til de Punkter, som Vi bestemme og ansé nødvendige til at behøve Forsvar“¹⁾. Prinsen af Hessen kom dog ikke til at indgaa nogen Konvention herom med Davout, thi denne „har“, som Prinsen melder til Kongen, „ikke indladt sig derpaa, men overgaaet det løst“²⁾. Den Forstærkning, som Korpset virkelig fik, kom meget sent og svarede ikke til det, som Kongen havde lovet. 3dje jyske Regiment II afgik først, nemlig til Søs fra Taars den 24de November, men kom paa Grund af Modvind ikke til Holsten men til Nyborg. Bataillonens fortsatte ganske vist herfra over Land sin mislykkede Rejse, men var den 30te ikke kommen længere end til Flensborg. 3dje jyske Regiment I lykkedes det den 27de at sejle fra Taars til Kiel; men her maatte Bataillonens blive en Dag over, da det manglede paa Forspand til Kjøretøjerne. Den 29de kom den til Bornhøved, den 30te til Segeberg, og endelig den 1ste December meldte den sig i Lübeck i en Udrustning, der rigtignok ikke passede til et Vinterfelttog — Mandskabet mødte i Lærredsbuxer „skjønt det frøs stærkt hver Dag“. Endelig blev Auxiliærkorpset forstærket med Major Hommels³⁾ Jægerkompagni af Fyn II, der den 29de November kom sejlen fra Aggersø til Kiel og den 3dje December meldte sig til sin Bataillon ved Boden. Mere kunde Prinsen af Hessen ikke opnaa paa sin Anmodning om Forstærkning, der blev overbragt Kongen den 25de No-

¹⁾ H. P. Kopibog 486. ²⁾ H. P. 1131/1813.

³⁾ Major Hommel selv havde Orlov til Odense, da Ordren til Opbrud kom til Kompagniet. Han meldte sig først til Prinsen af Hessen den 5te December fra Kiel; indtil da kommanderedes Kompagniet af Premierlieutenant Riegels. Major Ludvig Lebrecht Hommel, født 1771 i Holsten, fik 1816 Afsked som Oberstlieutenant. Død 27de Marts 1842. Premierlieutenant Hans Christian Riegels, født 7de Februar 1793 paa Als, blev 1822 Kapitajn, fik Afsked 1835 som Major og blev s. A. Land- og Søkrigskommissær i Fyns Distrikt. 1838 Generalkrigskommissær. 1839 Postmester paa Snoghøj. 1848 Kammerherre. Marts s. A. Kommandant paa Als. 1852 Folketingsmand. Død 9de Januar 1861 paa Snoghøj.

vember af en Mand, hvis Anonymitet „J. h.“ det ikke er lykkedes at bryde (se VII 371 f.). Tropper syd for Kongeaaen skulde nemlig betales i Sølv, og Sølv havde Kongen ikke¹⁾. Ganske vist havde Kongen under 25de November lovet at sende Divisionsadjutant Schumacher²⁾ med 2 Raketbatterier til Korpset, hvor han for at undgaa sine „Misundere“ skulde staa under Prinsens immediate Befaling³⁾; men disse mystiske Batterier, hvis Ankomst skulde holdes hemmelig, kom aldrig.

Først den 20de November svarer Kongen paa Meldingen om Auxiliærkorpsets nye Opstilling i et Brev⁴⁾, hvoraf Størstedelen gjengives her, fordi det viser Kongens Opfattelse af Situationen baade ved sit eget Lands Grænse og i Evropa i Almindelighed. „Det glæder Mig at vide Dem med Auxiliærkorpset bag Stecknitz og ej mere at se de svære Defileer ved Ratzeburg i Ryggen. Jeg vilde ønske, at en god og stærk Reserve stod imellem Borstel og Oldesloe; da kunde man sige, at Holsten var saaledes dækket, at man kunde invitere Fjenden at komme . . . Skulde en Retirade for Dem blive en Nødvendighed, da lad intet af Kvæg, Heste m. m. blive tilbage, for at Fjenden ej tager det, thi da er Min Armé lige saa nær dertil som Vore Fjender. Moniteuren har glædet mig meget, thi aldrig kan man have handlet større end Napoleon, som skaanede Leipzig i det Øjeblik, hvor Fjendens Snedighed og Lumskhed saaledes havde besnæret ham. Jeg beder Dem at sige Prinsen af Eckmühl dette ved Lejlighed. Denne Moniteur viser, at hans Armé er stærk endnu, og naar han kan faa nogen Tid, vil det Tabte endnu godt kunne oprettes“.

Kongens næste Brev til Prinsen af Hessen er af 25de November⁵⁾ og indeholder et Slags Instrux, idet det hedder: „Dersom overlegen Magt nøder Dem til at gaa tilbage, da ansér Jeg Lübeck ej mulig at holde besat, da den efter Sigende skal være befæstet til at afslaa en brusque Attake; man vilde da opofre Besætningen aldeles. Har De derimod Tropper nok, saa at De kan komme Lübeck til Hjælp, naar De vil, da synes det rigtigt at holde Lübeck saa længe som muligt besat. Skulde Prins Eckmühl aldeles indskrænke sig paa Hamburgs Besætning, saa var det at ønske, at General Lallemand blev under Dem med sit Korps; dels var De derved forstærket, dels er det en duelig og erfaren Mand, som var god at bruge. Reservens ved Kolding vil være mest nyttig, naar De skulde retirere; thi da kan den strax nærme sig Kanalen, eller særdeles naar Elven lægger til, thi da er det det farligste Øjeblik for Holsten“.

¹⁾ „Kampen om Norge“ I 362. ²⁾ Se VII. 372. ³⁾ Aux. E. 62. ⁴⁾ H. P. K. 489. ⁵⁾ Aux. E. 62.

Med „Reserven ved Kolding“, hvis Forhold senere nærmere vil blive omtalt, beholdt det sig paa følgende Maade:

Landgrev Carl havde den 19de Avgust paa det i øvrigt falske Rygte, at Lübeck var bleven besat af Fjenden, truffen overordentlige Foranstaltninger navnlig til at spærre Adgangen over Ejderen og Ejderkanalen, og blandt andet kaldt 1ste jyske Infanteriregiment III og 3dje jyske Infanteriregiment IV fra Aarhus og Aalborg ned til Rendsborg. Men Kongen standsede disse Batailloner i Kolding ¹⁾, og dannede af dem Grundlaget for et Reservekorpset, der desuden skulde bestaa af Prins Frederik Ferdinands Dragonregiment, Kronens Infanteriregiment, 2det jyske Infanteriregiment III og IV, det bevægelige 3 Pd.s Batteri i Aalborg, 4 bevægelige 3 Pd.s Kanoner i Randers og det slesvigske Rytterregiment, alt under Befaling af Generalmajor Wegener ²⁾, som, naar Tropperne vare samlede, skulde tage Kvarter i Fredericia. Hvis Korpset skulde bryde op og marchere mod syd, skulde den nørrejske Generalkommando overgives til den Højstbefalende paa Jyllands Vestkyst, Generalmajor Bülow ³⁾, der skulde beholde Major Bruun ⁴⁾ som Stabschef, og tage Kvarter i Randers. Det tog imidlertid lang Tid, inden Reservekorpset, hvis endelige Sammensætning var bestemt i de kongelige Befalinger af 5te, 7de og 12te November, blev formeret, og her skal foreløbig kun meddeles, at de 12 Kanoner den 1ste December kom til Fredericia ⁵⁾, at 2det jyske Infanteriregiment III og IV samt slesvigske Rytterregiment indrykkede i Cantonnementer omkring Vejle og Kolding den 4de, og at Kronens Regiment I og II samt 2 Eskadroner af Prins Frederik Ferdinands Dragonregiment passerede Lille Bælt ved Snoghøj den 11te December, medens de andre Tropper vare endnu længere tilbage.

Landgrev Carl havde, efter at hans Frygt for en fjendtlig Fremtrængen over Ejderkanalen i Avgust Maaned var bleven hævet ⁶⁾, fordelt sine mobile Tropper i Slesvig og Holsten saaledes i Begyndelsen af September ⁷⁾:

¹⁾ VII. 148. ²⁾ Se VII. 238.

³⁾ Afskediget Generalmajor Frederik Christian Rubeck Bülow, født 1743. Kammerherre. Død 2den Maj 1819.

⁴⁾ Afskediget Major Johannes Jacob Bruun, født 1770, var 1813 Stabschef ved Generalkommandoen i Jylland. 1814 karakt. Oberstlieutenant. 1815 Toldkasserer i Aalborg. Afsked 1829 i Følge Højesteretsdom. Død i Kjøbenhavn 29de April 1842.

⁵⁾ I. S. V 1452/1813. ⁶⁾ VII. 148. ⁷⁾ I. S. V 949/1813.

- I Glückstadt: Dronningen IV og de 4 Musketerkompagnier af Dronningen III, 2 Kompagnier af sjællandske Jægerkorps II.
- I Altona: Fodafdelingen af jyske Jægerkorps og Batteriet Lohse.
- I Neustadt og Heiligenhafen: Jægerkompagniet af Slesvig III og i Heiligenhafen 2 3 Pd.s bevægelige Kanoner.
- I Kiel: 1 Kompagni af jyske Skarpskytterkorps II.
- Paa Femern: Altonas Jærgrenaderkompagni.
- I Frederiksort: 3 Kompagnier af jyske Skarpskytterkorps II.
- I Rendsborg: 4 Musketerkompagnier af Oldenburg III, 4 Musketerkompagnier af Slesvig III.
- I Eckernförde: 2 Kompagnier af Hertuginde Lovise Augustas Livjægerkorps og 2 3 Pd.s kjørende Kanoner.
- I Kappel og Olpenæs: 1 Kompagni af jyske Skarpskytterkorps II og 2 3 Pd.s kjørende Kanoner.
- I Slesvig By: 1 Kompagni af sjællandske Jægerkorps II og den ridende Afdeling af jyske Jægerkorps, hvoraf dog en Del var detacheret.
- Langs Kysten af Dänischwohld og Svansen: 1 Kompagni af Hertuginde Lovise Augustas Livjægerkorps.
- I Flensborg og Aabenraa: 1 Musketerkompagni af Slesvig IV.
- Paa Als: et Detachement af Hertuginde Lovise Augustas Livjægerkorps.
- Langs Slesvigs Vestkyst: 3 Musketerkompagnier og Jægerkompagniet af Slesvig IV.
- Langs Holstens Vestkyst: Jægerkompagniet af Dronningen III fra Büsum syd efter, 2 3 Pd.s kjørende Kanoner i Büsum og 2 Kompagnier af sjællandske Jægerkorps II mellem St. Margrethen og Brokdorf.

De annekterede Batailloner vare gjennemgaaende meget svage.

Henimod Midten af November erfarede Landgrev Carl, at Fjenden ved Hjælp af engelske Kanonbaade vilde sætte over Elben til Holsten, hvorfor han forlagde de 4 Skarpskytterkompagnier, der havde ligget i Kiel og Frederiksort, tilligemed hele sjællandske Jægerkorps II til den truede Kyst. Mellem Brunsbüttel og Størort laa nu 2 Jægerkompagnier; Skarpskytterne forsvarede Kysten herfra og til Krückau, medens 3 Jægerkompagnier og 2 Kanoner, der fra Büsum forlagdes til Schulau, besatte Strækningen fra Krückaus Udløb til henimod Altona. Ved denne Dislokation mente Landgreven at have sikret sig mod den frygtede Landgang.

Men da Landgrev Carl kort efter atter ansaa et Angreb paa Holsten over Landgrænsen for at være sandsynligt, skabte han en lille Reserve, der kunde ile det truede Punkt til Hjælp. Den lille mobile Styrke, der kom til at bestaa af 4 Kompagnier af sjællandske Jægerkorps II og Batteriet

Lohse ¹⁾, skulde staa ved Itzehoe. Bevogtningstjenesten langs Elben oven- og nedenfor Glückstadt overtoges fra den 26de November af jyske Skarpskytterkorps II og 5te Kompagni af sjællandske Jægerkorps II i Forbindelse med et Par bespændte Kanoner i Schulau ²⁾.

Allerede den 17de November havde Prins Frederik anmodet sin Fader Landgreven om, at der ved Neustadt og ved Oldesloe maatte blive opstillet Reserver, der under en eventuel Tilbagegang kunde dække og optage henholdsvis Lübecks Besætning og Auxiliærkorpsets Hovedstyrke, naar denne blev tvungen til at tage Opstilling ved Neverstaven bag Travens øvre Løb ³⁾. Den Gang var Faren ganske vist ikke overhængende, da Fjendens Styrke endnu ikke var overlegen, men saa snart dette blev Tilfældet, vilde Prinsens stærkt udstrakte Stilling løbe Fare for at blive gjenembrudt, og da kunde han — idet Tropperne i Mølln og Lübeck maatte holdes ude af Betragtning — kun paaregne at have 7 Batailloner, 6 Eskadroner og 2 Batterier, hvis Styrke paa Grund af den store Sygelighed i Korpset kun var omtrent den halve af den oprindelige. Desuden vilde Kavaleriet og Artilleriet være aldeles ubrugelige paa Grund af de ualmindelig slette, næsten helt impassable Veje. Ovennævnte lille Reservekorps ved Itzehoe var den eneste mobile Styrke, hvormed Landgreven vilde kunne støtte Prinsens Tilbagegang. Jægergrenaderkompagniet blev ganske vist fra Femern ført over til Fastlandet, men den ubetydelige Styrke i det østlige Holsten vilde ikke være i Stand til at true Fjendens højre Flanke, naar han forfulgte Lübecks tilbagegaaende Besætning. Heller ikke fra Sødeffensionen kunde denne vente nogen Hjælp, idet de i Neustadt stationerede 4 Kanonbaade den 1ste December afgik til Laaland. Der var saaledes ikke andet for at gjøre end i Nødtilfælde at repliere sig paa de faste Punkter, Rendsborg og Glückstadt; dog afslog Prinsen paa det bestemteste at afgive Tropper til Forstærkning af Besætningen i sidstnævnte Fæstning ⁴⁾.

Den 30te November bad Prinsen sin Fader om hurtigst muligt at tilsende ham Dislokationslister over Hærstyrken i Holsten, at koncentrere alle disponible Tropper, forsynede med skarp Ammunition men med saa lidt Bagage som muligt, ved Neustadt, Süsel og Hafkrug, at give dem en dygtig Chef og beordre denne til at melde sig hos Prinsen, hvis Befalinger han maatte adlyde. Prinsen henstillede, om ikke alle

¹⁾ Kapitajn Christian Mathias Lohse; han fik Afsked som Major 1828 og døde i Jevenstedt ved Rendsborg i December 1830.

²⁾ I. S. V. 1437/1813. ³⁾ Aux. H. P. Kopibog. ⁴⁾ Landgrevens Arkiv.

Hjemsendte i Hertugdømmerne burde indkaldes, for at den disponible Styrke kunde blive saa stor som mulig. Han undskyldte sin Indstillings Fremkomst med, at den yderste Nød tvang ham dertil, og at Tiden ikke tillod først at indhente Kongens Befalinger; kun ved Hurtighed i Udførelsen var der Udsigt til med Ære at staa imod i den ulige Kamp. Det fremgik nemlig med Vished af alle Davouts Dispositioner, at han ikke vilde udsætte sig for Krigslykkens Tilfældigheder, men trække sig ind i Hamburg, og Auxiliærkorpset vilde derfor komme til alene at dække Holsten mod et Indfald af over 20000 Mand ¹⁾. Hvad dette Brev førte til, vil ses i det Følgende.

Fra Kongen modtog Landgrev Carl en Art Instrux i Brev af 20de November, saalydende:

„Rendsborg er som det allervigtigste Punkt det, der ogsaa fortjener den højeste Opmærksomhed. Med Rendsborg er man ej kommen saa vidt endnu som Jeg ønskede det, men Mangel paa Penge har hindret at fortsætte Revetementet, lige som der ogsaa fejler bombefrie Magasiner og Kasematter. Derimod har Fæstningen i det Hele vundet meget. For at afhjælpe disse Mangler maatte, saa snart Fjenden kommer i Holsten, de elendige Huse, som ere i Alstadt Byen, afbrydes og deraf gjøres smaa Kasematter under Volden for Garnisonen. Disses Indvaanere maa underbringes i andre Byer, thi Rendsborg maa forsvares til det Yderste. Ligeledes bør alt bortføres i Omegnen af Kvæg, Heste og andre Fornødenheder, thi omendskjønt at Rendsborg er provianteret, maa man tænke paa at have det Fornødne for Armeen, som da maatte trække sig bag Kanalen for at hindre Fjendens videre Fremrykken“ ²⁾.

Ogsaa Major C. Wegener fik i ovenmeldte Brev sin Instrux som Kommandant i Altona. Kongen paalagde Landgrev Carl at instruere Majoren om at dække Elben fra Altona af og at søge at møde ethvert fjendtligt Korps, som vilde passere Floden. For at være à jour med Begivenhederne skulde Wegener korrespondere med Sødéfensionen, med Glückstadt, med Guvernøren i Hamburg, Grev Hogendorp og med Auxiliærkorpset. Saa fremt han blev tvungen til at forlade Altona, skulde han, hvis Hamburg blev angreben fra Landsiden, trække sig tilbage til

¹⁾ Aux. Kopibog II c. 2666. ²⁾ H. P. K. 488/1813.

Itzehoe for at dække Glückstadt og, saafremt han ogsaa blev tvungen bort derfra, gaa ind i Ditmarsken for stadig at true Fjenden i Ryg og Flanke. Men hvis Elben frøs til mellem Altona og Glückstadt, skulde han trække sig tilbage til Bramstedt og herfra videre over Rendsborg til nord for Ejderkanalen. Det maa erindres, at den Styrke, der stod til Majorens Raadighed, næppe beløb sig til 200 Mand.

Altonas Kommandant havde hidtil staaet paa en venskabelig Fod med de franske Avtoriteter i Hamburg. Men da Staden den 27de November var bleven angreben af de Allierede, og Davout den paafølgende Dag havde ladet Byen rømme, hvorved hele den venstre Elbbred var kommen i Fjendens Magt, blev Forholdet mindre hjerteligt. Marskalken forlangte nemlig, at der skulde lægges Embargo paa alle Fartøjer paa Kysten mellem Altona og Glückstadt, for derved at standse al Forbindelse mellem Holsten og Hanover. Wegener, der modtog denne Befaling ved Taffet hos Davout, ved hvis Side han sad¹⁾, kom med allehaande Udflugter, saa som at hans Distrikt kun gik til Krückau, at de civile Øvrigheder maatte udføre Befalingen o. l. Davout truede da med at stille en fransk Skildvagt ved Siden af hver dansk og med at besætte Altona og vedkommende Kyststrækning med franske Soldater, hvorpaa Wegener efter Samraad med Major Løvendal adlød Ordren, som dog blev udført modstræbende og vrangvilligt. Fra den 29de November Kl. 8 Morgen blev Forbindelsen mellem Elbbredderne officielt afbrudt²⁾ paa Foranstaltning af Kommandanterne i Altona og Glückstadt, men Trafiken mellem den holstenske og hanoveranske Kyst var vedblivende meget livlig.

Wegeners Optræden, der naturligvis maatte forekomme Davout meget mistænkelig, vandt heller ikke Frederik VI's Bifald. „Du har ikke alene Ret i at have udført Befalingen“, skriver Kongen paa Foden af Majorens Melding, „men det var Din Pligt ej at modsætte sig noget, som er mod en fælles Fjende. Jeg begriber heller ikke, hvorfor Du deri gjorde Vanskeligheder“.

Saa snart Hertugen af Holsten-Beck, Landstormens „Generalinspektør“³⁾, fik Underretning om Auxiliærkorpsets tilbagegaaende Bevægelse den 13de November, tilsendte han Prinsen af Hessen Lister over Styrken, spurgte om han

¹⁾ H. P. 1131/1813. ²⁾ H. P. 1111/1813.

³⁾ Hertug Frederik Carl Ludvig af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Beck, født 30te Avgust 1757, havde været preussisk General. Han kom 1804 til Danmark, hvor han blev udnævnt til Generallieutenant og forlenet med Godset Wellingsbüttel i Holsten. Død 25de Marts 1816.

skulde rekvirere og uddele Geværer til den, og befalede den 15de November de 3 Overbefalingsmænd i Distrikterne mellem Alster og Trave, nemlig Hofjægermester Rosen ¹⁾ i Pløn, v. Cossel i Oldesloe og Baron Liliencron, at melde sig hos Prinsen, naar denne rykkede ind i Holsten, at afgive Beretning til ham om Landstormens Tilstand og at efterkomme hans mulige Befalinger ²⁾.

Prins Frederik mente dog, at Geværerne hellere maatte forblive i Rendsborg, eftersom Landstormen jo ikke var indexerceret og i det Hele taget ligesom Kystmilitzen ikke til nogen Nytte og slettere end det forrige Landeværn; „tages den til Hjælp, saa udbreder den megen Forvirring blandt Tropperne, berøver dem Levnedsmidler, Fouragetilførsel og øvrige Fornødenheders Tilvejebringelse, som disse Mennesker, ved at blive hjemme, kan skaffe, men som savnes, naar de ere under Vaaben; dertil kommer den almindelige Misfornøjelse iblandt disse Folk ved Tidsomstændighedernes Tryk, der gjør dem mindre brugbare til Forsvar end til at skaffe Tropperne deres Fornødenheder“ ³⁾.

Franskmændenes Opstilling bag Delvenau forblev i Hovedsagen uforandret, efter at Ratzeburg var opgivet, og Davout beholdt sit Hovedkvarter i Schwarzenbeck. Livet ved Hovedkvarteret var paa Grund af Fjendens passive Optræden ensformigt og kedeligt ⁴⁾. Men for den daadkraftige Marskalk var det en velkommen Adspredelse at gjøre hyppige Besøg i Hamburg, hvor der var et vidt Felt for hans Virksomhed. Stadens Befæstning skulde jo fuldendes og inspiceres, dens Forsvar maatte organiseres i alle Detailler, og dens Forsyning med Levnedsmidler sikres for et langt Tidsrum. Navnlig det sidste satte mange Kræfter i Bevægelse, ikke alene Hærens Administration, men „hvert Regiment, hver Officer, enhver Borger kjøber, salter, samler“, siger Major Løvendal, der stadig var i Marskalkens Følge.

Forholdet mellem Fyrsten af Eckmühl og Prinsen af Hessen var fremdeles venskabeligt og i alt Fald fra Prinsens Side fuldtud loyalt. Paa Grund af Afstanden mellem deres Kvarterer var Sammenkomster mellem

¹⁾ Hofjægermester Gottlieb Rosen, født 1749, død 21de Maj 1835 i Pløn.

²⁾ Aux. Pakke: Landsturm. ³⁾ H. P. 1119/1813.

⁴⁾ Den 25de November meddeler Major Løvendal Major C. Bardenfleth bl. a.: „Det lader til at Prinsen [d. e. Davout] har selv kun lidet at tænke i disse Dage; han spillede i Gaar Reversi fra Kl. 12 Middag til Kl. 8, og da Klokken var 10 Aften, saa lod han bede de andre, som spillede endnu, at komme op til hans Seng og spille der med ham“. (Aux.)

dem kun sjældne, den sidste Samtale mellem dem fandt Sted den 22de November Kl. 10 Formiddag i Vicherys Kvarter i Mølln efter Indbydelse fra Marskalken ved Major Løvendal.

Davout udviklede ved denne Lejlighed for de forsamlede Divisionsgeneraler, at han, hvis han ikke længere kunde holde sig i Stecknitz-Delvenau Stillingen, vilde trække sig tilbage til Hamburg og efterlade en stærk Arrieregarde ved Bergedorf; at det danske Korps da maatte samle sin højre Fløj (2den Brigade) ved Kasdorf, og, i Tilfælde af at Fjenden trængte frem over Mølln og Küsen, trække den langsomt tilbage til Oldesloe, medens Centrum (1ste Brigade) burde tage Stilling ved Kronsforde, derefter ved Niendorf og endelig i Forening med højre Fløj bag Trave i Linien Zarpn—Oldesloe—Neverstaven. De Danskes venstre Fløj, nemlig Garnisonen i Lübeck og Tropperne nord derfor, skulde holde sig mellem Schwartzau og Østersøen. Davout lagde Vægt paa at holde Lübeck, men da Prinsen indvendte, at Byen manglede Fæstningsskyts og ikke havde Provisioner for mere end 3 Dage, medens Omegnen var udpint ved de store Leverancer til Hamburgs Proviantering, lovede Marskalken at forsyne Byen med Proviant for 3 Maaneder ¹⁾.

Efter dette Møde talte man aabenlyst i Davouts Omgivelser om det forestaaende Tilbagetog til Hamburg, og Major Løvendal forespørger allerede den 24de November Major Carl Bardenfleth, hvad han skal gjøre, naar Adskillelsen mellem de Danske og Franske finder Sted.

Prinsen af Hessen, der Dagen efter Sammenkomsten i Mølln forlagde sit Hovedkvarter til Lübeck, traf strax forberedende Anstalter til at lette den forestaaende Bevægelse af de danske Tropper. Han gav Ordre til at bringe de militære Effekter i Altona i Sikkerhed og befalede sin højstkommanderende Artilleriofficer, Oberstlieutenant d'Aubert ²⁾ at rejse til Slesvig og Rendsborg for at skaffe svært Skyts til Lübecks Bestykning. Den 30te November Aften ankom ogsaa 6 10 Pd.s Kanoner og 2 28 Pd.s Haubitser under Ledsagelse af 1 Officer, 2 Underofficerer og 48 Mand fra Rendsborg til stor Glæde for Davout, men i Virkeligheden til ingen Nytte, som det senere vil ses.

¹⁾ H. P. 1096/1813.

²⁾ Oberstlieutenant Jacques d'Aubert, født 16de December 1769. Maj 1813 Pladskommandant i Altona og kort efter Højstkommanderende over Auxiliærkorpsets Artilleri. 1814 karakt. Oberst. 1815 Kammerherre. 1819 Generalkrigskommissær. 1825 udgav han i Paris sine Memoirer fra Krigen 1813, i hvilke han stærkt angreb Prinsen af Hessen. I Følge Krigsret blev han for Overtrædelse af Trykkefrihedsloven afskediget og straffet. Han bosatte sig senere i Tyskland og døde i Pisa 11te December 1844.

2den Brigade traf alle nødvendige Foranstaltninger til at sikre en hurtig Samling ved Kasdorf og en let Tilbage-marche til Oldesloe; Brigadestabens Officerer rekognoscerede Terrainet, og specielt undersøgte Carl Ewald ¹⁾ Vejenes Beskaffenhed, han traf forberedende Aftale til deres Forbedring med Amtsforvalter Nielsen i Rethwisch og Skovrider Wald ²⁾ mellem nævnte By og Boden, og udfærdigede i Forvejen alle nødvendige Befalinger. 1ste Brigade forberedte ligeledes sin Tilbagegang og lod den 30te November Passet ved Wesenberg gjøre impassabelt ved Lieutenant Engelsted ³⁾, der ligeledes rekognoscerede Traven og fandt Vadesteder ved Benstaven, Gr. Barnitz og Recke.

II. Den til Invasionen i Holsten bestemte Del af „Nordarmeen“ under Kronprinsen af Sverig.

Kronprinsen af Sverig havde den 12te November i Hanover udviklet sin egen Felttogsplan for General Wallmoden. Planen gik ud paa at drive Davout ud af Stillingen bag Delvenau, indeslutte ham i Hamburg og derefter med Kraft føre Krig mod Danmark, for at tvinge denne Stat til at give efter for de svenske Fordringer med Hensyn til Norge. I Overensstemmelse hermed havde Carl Johan ladet slaa Bro over Elben ved Boizenburg og ladet de fleste af Nordarmeens Tropper forskyde henimod Overgangsstedet, skjønt dette stred mod hans Medforbundnes Felttogsplan, som forudsatte en almindelig Fremrykning mod Rhinen med Efterladelse af Militstropper til Indeslutning af de franske Fæstninger mellem denne Flod og Elben. Først den 26de November lykkedes det Carl Johan at opnaa Kejser Alexanders Billigelse af den særlige Felttogsplan mod Davout, og strax efter Modtagelsen af Efterretningen herom den 27de befalede han sine Troppers Overgang fra venstre til højre Elbbred, hvilken var fuldført den 1ste December. Kronprinsen af Sverig, der den 30te November havde forlagt sit Hovedkvarter til Boizenburg, havde derefter paa venstre Elbbred til Observation af Harburg Korpsset Strogonow paa henimod 7000 Mand Infanteri og 36 Kanoner og paa højre Elbbred til Operationer imod Davout og Danmark længst mod syd Woronzow's Korps, hvortil hørte Lützwow's og Tettenborn's Avantgarde, der tidligere havde

¹⁾ Se VII. 256.

²⁾ Amtsforvalter og Husfoged Anton Nielsen og Skovrider Frantz Joachim Wald i Rethwisch Amt.

³⁾ Se VII. 244.

staaet under Wallmoden, nord derfor Wallmodens Korps samt i anden Linie Stedingk's svenske Korps.

Ordre de bataille for Operationshæren var følgende:

Overkommando:

Kronprins Carl Johan af Sverig. Overgeneral.
 General Friherre C. J. Adlercreutz. Stabschef.
 Generalmajor Friherre J. H. Tawast. Souschef.
 Generalmajor Greve Gustav Løvenhjelm ¹⁾.

Korps Woronzow.

Korpskommando:

Generallieutenant Greve Woronzow. Chef.
 Infanteridivisionen: Generalmajor v. Harpe. Chef.
 13de Jægerregiment: Oberst Maewski 2 Batailloner.
 14de Jægerregiment: Oberst Krasowski 2 Batailloner.
 Infanteriregiment Nawaginsk: Major Ljapunow . . . 2 Batailloner.
 3 Grenaderbatailloner: Oberst Fischer II og Oberstlieutenanterne
 Filatow og Sokolow.
 Kavaleribrigaden: Generalmajor Baron Pahlen.
 Husarregiment Jzjum: Oberst Grev Timann . . . 4 Eskadroner.
 Dragonregiment Riga: Generalmajor Balk 4 Eskadroner.
 Kosakbrigaden: Oberst Løwenstern.
 Don-Regiment Popow XIII.
 Don-Regiment Pantelew II.
 Twer Landeværn: Major Besenzow.
 Artilleri: Oberst Winzper.
 Svært Batteri Nr. 31 paa 6 Kanoner.
 let Batteri Nr. 46 paa 12 —
 ridende Batteri Nr. 11 paa 12 —

Lützows Frikorps.

Major L. A. W. Baron Lützwow. Chef.
 Major Petersdorff. Næstkommanderende.

¹⁾ Desuden: 1 Generaladjutant, 22 svenske og preussiske Adjutanter og Ordonnansofficerer m. m. Af Statsmænd og Militærbefuldmægtigede medfulgte i Kronprinsens Hovedkvarter bl. a. Hofkansleren Friherre Wetterstedt, den russiske Gesandt i Stockholm Friherre Suchtelen, den russiske Oberst, Napoleons uforsonlige Fjende, Pozzo di Borgo, den preussiske Generalmajor Krusemark, den engelske Minister i Stockholm Thornton, den engelske General Sir Charles Stewart, den østerrigske Feltmarskalklieutenant Baron Vincent m. fl. (se Quistorp I, 126, III, 1).

Infanteristyrke paa 3 Batailloner under Major Petersdorff.
 Kavaleristyrke paa 5 Eskadroner under Ritmester Fischer.
 $\frac{1}{2}$ Fodbatteri paa 5 Kanoner under Lieutenant Fritze.
 $\frac{1}{2}$ ridende Batteri paa 4 Kanoner under Overfyrværker Gärtner.

Kosak Brigade Tettenborn.

Don-Regiment Denison VII.
 — Sulin IX.
 — Grebzwow II.
 — Komisarow I.

Korps Wallmoden.

Generallieutenant L. G. T. Grev Wallmoden—Gimborn. Chef.
 Oberstlieutenant C. v. Clausewitz. Stabschef.
 Oberstlieutenant v. Phuel. Souschef.
 Oberstlieutenant F. Stülpnagel. 1ste Adjudant.

Svensk-mecklenburgsk Division.

Stab: Generallieutenant E. G. E. Baron Vegesack. Chef.
 Major v. Düben. Overadjutant.
 Lieutenant Bjørcksten. Stabsadjutant.
 5te svenske Brigade: Oberst Bergensträhle. Chef.
 Jønköpings Regiment paa 2 Batailloner¹⁾ under Oberstlieutenant v. Hartmannsdorff.
 Kongens hvervede Regiment paa 1 Bataillon under Oberst Morman.
 Søndre skaanske Regiment paa 1 Bataillon under Oberstlieutenant Ankarsvärd.
 Smaalands Grenaderkorps under Oberstlieutenant Stjerngranat.
 Svensk Kavaleri og Artilleri under Divisionschefen.
 1 Eskadron Kjellmann af Mørnerske Husarregiment.
 Skaanske Karabinierregiment Bennet . . . 4 Eskadroner.
 Artilleridivision paa 2 Batterier af Wendes Regiment under Major Elfving.
 Mecklenburgske Brigade: Generalmajor v. Fallois. Chef.
 Grenaderbataillon v. Both.
 Infanteriregiment v. Fallois paa 2 Batailloner.

¹⁾ I Begyndelsen af Oktober vare Regimentets 3 Batailloner slaaede sammen til 2. (Tidander: Kgl. Jønköpings Rgts Historia, 82.)

- Frivillig Jægerbataillon v. Osten-Sacken.
 Ridende Jægerregiment v. Müller paa 4 Eskadroner.
 2 preussiske Husareskadroner Schill under Lieutnant v. Barner.
 $\frac{1}{2}$ Fodbatteri v. Rhein paa 2 Kanoner.
 Hanseatiske Brigade: Oberst v. Witzleben.
 Bataillonerne Hamburg og Lübeck.
 Hamburger Borgergarden paa 1 Bataillon ¹⁾.
 Kavaleriregimentet Baumbach paa 8 Eskadroner.
 Fodbatteri Wertheim paa 4 Kanoner.

Russisk-tyske Legion (Division).

- Stab: Generallieutenant W. D. v. Ahrentsschildt. Chef.
 Ritmester Greve C. A. S. Wartensleben }
 Premierlieutenant H. Staff } Adjudanter.
 1ste Infanteribrigade: Major F. Natzmer. Chef.
 Legionens 1ste, 2den og 5te Bataillon.
 2den Infanteribrigade: Oberstlieutenant W. G. F. Wardenburg. Chef.
 Legionens 3dje, 4de, 6te og 7de Bataillon.
 Fodbatteriet paa 8 Kanoner.

Engelsk-tyske Legion (Division).

- Stab: Generalmajor Lyon. Chef.
 Ritmester v. Krauchenberg }
 Lieutenant Richter } Adjudanter.
 Lette Infanteribrigade: Oberstlieutenant Klencke. Chef.
 Bataillonerne Anhalt-Dessau, Lüneburg og Bremen-Verden.
 Linie Infanteribrigade: Oberstlieutenant Halkett. Chef.
 Bataillonerne Benoit, Bennigsen og Langrehr.
 Engelsk-tysk Infanteriafdeling under Kapitajn Holtzermann . . . 5 Kompagnier.
 Hanoveransk Jægerkorps Kielmansegge 3 Kompagnier.
 Russisk-tyske Jægere under Lieutenant Müller 1 Kompagni.
 Hanoveransk Fodbatteri Wiering paa 6 Kanoner.

Kavaleridivision.

- Stab: Generalmajor F. W. C. Greve Dørnberg. Chef.
 Oberstlieutenant F. Nostitz. Stabschef.
 Ritmester C. Pflugh }
 Lieutenant v. Byern } Adjudanter.

¹⁾ Deltog ikke i Felttoget i Holsten, men blev staaende for Hamburg.

Husarer:	1ste russisk-tyske Regiment v. d. Goltz	paa 4 Eskadroner.
	2det — — v. Dohna	„ 4 —
	3dje engelsk-tyske — Küper	„ 5 —
	hanoveranske — Estorff	„ 3 —
	— — v. d. Busche	„ 3 —
Russisk-tyske Artilleribrigade	Mohnhaupt	paa 16 Kanoner.
Engelsk-tyske —	Brückmann	paa 12 Kanoner.

Svenske Korps ¹⁾.

Stab: Feltmarskalk Greve Stedingk. Chef.
 Oberst Bjørnstjerna. Stabschef.
 Oberst Friherre Ulfsparre og 13 andre Officerer. Adjudanter.
 Generalmajor de Surmain. Artilleriofficer.
 Oberst Friherre Sparre. Ingenieurofficer.
 Generalintendant Billberg.

1ste Division:

Stab: Generalmajor Friherre Posse. Chef.
 Major Weidenhielm }
 Major Friherre Cederström } Adjudanter.
 Kapitajn d'Orchimont }

1ste Brigade: Generalmajor v. Schultzenheim. Chef.

Svea Livgardet: Oberst Friherre Lovisin . . . 1 Bataillon.

2. Livgardet: Oberstlieutenant Lorichs . . . 1 Bataillon.

Livregimentets Grenaderkorps: Oberst Grev Ridderstolpe . . 1 Bataillon.

Livgrenaderregiment: Oberstlieutenant Clairfelt . . . 2 Batailloner.

Dronningens Livregiment: Oberstlieutenant v. Hennings . . 1 Bataillon.

2den Brigade: Generalmajor Lagerbring. Chef.

Uplands Infanteriregiment: Oberst Hård . . . 2 Batailloner.

Sødermanlands Infanteriregiment: Oberstlieutenant Hercules . . . 2
 Batailloner.

Nordre Skaanske Infanteriregiment: Kapitajn Brünnow . . . 1 Bataillon.

Pommerske Fodlegion: Major Bleumer. 1 Kompagni.

Artilleridivision af Gøtha Regiment: Kapitajn Sjøsteen. 2 kjørende 6 Pd.s
 Batterier paa 14 Kanoner.

2den Divison:

Stab: Generallieutenant Friherre Sandels. Chef.

¹⁾ Den svenske Ordre de bataille er velvilligt revideret af det kgl. svenske Krigsarkiv.

- Oberstlieutenant Friherre Lagerbjelke
 Major v. Ficandt, Kapitajn v. Platen, Fændrik } Adjudanter.
 Grev Oxenstierna, Lieutenant Fischerstrøm }
- 3dje Brigade: Generalmajor Brändstrøm. Chef.
 Vestgöta Infanteriregiment: Oberst Friherre Adlercreutz . . . 2
 Batailloner.
 Vestmanland Infanteriregiment: Oberst Leijonflycht . . 2 Batailloner.
 Nerike Infanteriregiment: Oberst Friherre v. Otter . . 2 Batailloner.
- 4de Brigade: Oberst Casimir v. Reuterskiöld. Chef.
 Skaraborg Infanteriregiment: Oberstlieutenant Friherre Posse . . . 2
 Batailloner.
 Elfsborg Infanteriregiment: Oberstlieutenant M. v. Bergholtz . . . 2
 Batailloner.
 Wärmland Feltjægerregiment: Oberstlieutenant J. J. Holmstedt . . . 1
 Bataillon.
- 6te Brigade: Generalmajor, Friherre Boije. Chef.
 Kronoberg Infanteriregiment: Oberst E. Hederstierna . . . 2 Batail-
 loner.
 Kalmar Infanteriregiment: Oberstlieutenant Klingstrøm . . . 2 Batail-
 loner.
 Engelbrechtens Infanteriregiment: Oberstlieutenant v. Platen . . . 1
 Bataillon.
- Artilleridivision: Major v. Geist.
 2 kjørende 6 Pd.s Batterier af Wendes Regiment paa 14 Kanoner.
- Kavaleridivision: Generallieutenant Sköldebrand. Chef.
 Livgarde til Hest: Oberstlieutenant Broberger . . . 5 Eskadroner.
 Smaalands Dragonregiment: Oberst Greve A. Mørner . . . 6 Eska-
 droner.
 Livregimentsbrigadens Kyrasserkorps: Oberst Greve Gyldenstolpe . . . 4
 Eskadroner.
 Skaanske Husarregiment: Oberst, Friherre Thott . . . 6 Eskadroner.
 Mørnerske — : Oberst, Friherre Cederstrøm . . . 5 Eska-
 droner.
 Pommerske Legion til Hest: Major Quistorp . . . 1 Eskadron.
 ridende 6 Pd.s Batteri af Wendes Regiment: Kapitajn Mühlenfels . . . 6
 Kanoner.
- Reserve-Artilleri: Generalmajor v. Cardell. Chef.
 Artilleridivision: Oberstlieutenant v. Arbin.

et 12 Pd.s Batteri af Wendes Regiment paa 8 Kanoner.
 et kjørende 6 Pd.s Batteri af Svea Regiment: Kapitajn Schulte . . . 6
 Kanoner¹⁾.

Herefter bestod den til Invasionen i Holsten bestemte Del af Nordarmeen af 60 Batailloner, 78 Eskadroner, 7 Kosakregimenter og 149 Kanoner, hvilket i Tal omtrentlig androg 32800 Mand Infanteri og 10300 Mand Kavaleri.

Disse Tropper var alle besjælede af Had til Napoleon, og de store Sejre paa Hovedkrigsskuepladsen havde selvfølgelig ogsaa hos dem vakt Frejdighed og Selvtillid. Men det var ogsaa det eneste Baand, der holdt dem sammen. De hørte til næsten alle Koalitionens Lande; deres Organisation, Uddannelse og Udrustning vidnede i høj Grad derom. Der herskede endvidere indbyrdes Uoverensstemmelse mellem dem; den store Omhu, med hvilken Carl Johan hidtil havde skaanet de svenske Tropper for Tab, Savn og store Anstrængelser, havde fremkaldt Misnøje hos de andre Tropper, der desuden i deres Higen efter at rykke over Rhinen ind i det Indre af Frankrig følte sig skuffede ved at skulle tjene Carl Johans særlige Interesser.

Forøvrigt var Armeen fuldt ud feltdygtig; selv de af Wallmodens Tropper, der i August Maaned omtaltes med Ringeagt af Napoleon, var efter de 4 Maaneders Felttog blevne respektable Modstandere. De utjenstdygtige Individider var bukkede under for Anstrængelserne, medens de kraftigere var blevne hærdede og vænnede til Feltlivets Savn. De svenske Tropper var dog de bedste; de var vel ordnede, godt udrustede og godt førte; de tiltraadte det nye Felttog som friske Kjærnetropper. Det særdeles talrige Kavaleri, der var fortrinligt beredent, gjorde Carl Johans Hær særlig skikket til Invasionen.

Overgeneralen, den tidligere franske Marskalk og Fyrste af Pontecorvo, tænkte kun paa at fæstne sin nye Stilling som Kronprins af Sverig. Da det nu endelig var lykkedes ham at opnaa Kejser Alexanders Bemyndigelse til at føre Krig paa egen Haand og til Gunst for sine egne Interesser, var det ham magtpaaliggende at nytte Øjeblikket. Han maatte føre Krigen mod Danmark med Energi, og derfor havde han nu intet imod, at hans svenske Tropper blev mere benyttede end hidtil.

¹⁾ Hertil muligvis endnu et Raketbatteri, om hvis Sammensætning og Styrke intet kan oplyses.

III. Davouts Tilbagegang til og Indeslutning i Hamburg.

(1ste til 9de December 1813).

Marskalk Davout afventede ikke Kronprinsen af Sverigs overlegne Angreb, men begyndte Tilbagegangen, saa snart Fjendens Bevægelser bragte hans Stilling i Fare. Om Aftenen den 30te November befalede han, at Loisons og Vichery's Divisioner ved Daggry skulde gaa tilbage bag Bille og besætte Broerne ved Grande, Reinbeck og Bergedorf, hvor der var anlagt Forskansninger. Fra denne nye Opstilling skulde Vichery fremsende Patrouiller henimod Schönberg for at komme i Forbindelse med de Danske.

Den 1ste December.

Før Vichery afmarcherede fra Mølln Kl. 4 Morgen blev der sat Ild paa Bivuaken, men den var allerede slukket Kl. 6. Et Forsøg paa at afbrænde Broen over Delvenau mislykkedes, da Byens Borgere slukkede Ilden, og strax efter passerede 70 Kosakker og beredne Hanseater over den. Lieutenant Lasson, som af Vichery en Mils Vej fra Mølln var sendt ad Niendorf til for at faa Oplysning om General Rommes Kolonne, var allerede paa Tilbagevejen til sin Chef, da han i en Hulvej mødte 7 af disse Kosakker. Resolut satte han sig med sine 2 Dragonordonnanser i Karriere for at slaa sig igennem. Under Sammenstødet bibragte han en Kosak et Sabelhug, men da den ene Dragon styrtede med sin Hest i et dybt Hul, hvor han blev dræbt, var det umuligt at gøre Vejen fri. Lasson tilraabte da den anden Dragon, at han maatte se at undslippe og bringe Melding til Vichery. Det lykkedes ogsaa Dragonen at undkomme til højre for Vejen. Lasson selv vilde sætte over en høj Jordvold med Grøft paa begge Sider, men i det Øjeblik, Hesten var kommen op paa Volden, fik den et Lansestød, saa den styrtede død om i Grøften. Kosakkerne kunde ikke hurtig nok komme over Jordvolden, saa Lasson undkom til Fods og sluttede sig til den undslupne Dragon ¹⁾.

Jyske Dragonregiment dannede Vicherys Arrieregarde. Da det følgende Rytteri blev for nærgaaende, udførte Lieutenant Warnecke ²⁾ et rask Angreb imod Fjenden mellem Trittau og Hansfelde; 3 Hanseater blev nedhuggede, 1 Mand og 2 Heste tagne til Fange.

¹⁾ General Vichery forærede Lieutenant Lasson en Hest i Steden for den dræbte, og Frederik VI bevilgede ham det mistede Ridetøj godtgjort.

²⁾ Se VII. 297.

I øvrigt blev de Franske ikke forulæmpede. Om Aftenen stod Vichery bag Bille; Staben, Hovedstyrken af Infanteriet og Artilleriet samt en Eskadron af jyske Dragonregiment laa i Grande, en Eskadron af samme Regiment i Trittau og de 2 andre i Schönberg sammen med 3dje Bataillon af det franske 111te Infanteriregiment. Jyske Dragonregiments Kjøretøjer afgik strax videre til Hamburg.

Davout forlagde sit Hovedkvarter til Bergedorf, hvor det forblev den følgende Dag ¹⁾.

Medens Stroganows Korps observerede Harburg, og Vegesacks Division blev staaende lige overfor de Danske, besatte 1ste svenske Brigade og Lützowerne Lauenburg, saa snart de den 1ste om Morgenen opdagede, at de Franske havde forladt Delvenau. Paa samme Tidspunkt rykkede Hanseaterne og Dørnbergs Avantgarde ind i Mølln. Lützows Korps blev tildelt Woronzow, som om Aftenen sendte smaa Partier ind i Terrainet vest for Lauenburg, mod hvilken By han koncentrerede sit Korps. Carl Johans Hovedkvarter var den 1ste og 2den December i Boitzenburg.

Den 2den December.

Vicherys 2 jyske Eskadroner i Schönberg havde en anstrængende Tjeneste; fjendtlige Patrouiller viste sig hvert Øjeblik, kommende fra Wentorf og Sandesneben, som var i Fjendens Haand. Den 2den December Kl. 2¹/₂ om Eftermiddagen havde Fjenden besat Landevejen Hamburg—Lübeck og afskaaret Forbindelsen med det danske Auxiliærkorps. Fra Bataillonnen af 111te Infanteriregiment indløb foruroligende Efterretninger: Dens Forposter blev angrebne, der hørtes Pelotonild i en Mils Afstand, og Bønderne fortalte at have set Masser af danske og franske Fanger. Vichery sendte de modtagne Meldinger til Davout, der besluttede at forlade Billen i Løbet af den 3dje December.

De Tropper, som havde foruroliget Posteringen i Schönberg, var nogle fra Mølln udsendte Kavalerikommandoer, bl. a. en Rytterstyrke paa 50 Heste under Lieutenant Bezwarzowsky, som den 1ste December ²⁾ om Aftenen var afgaaet fra Lauenburg over Schwarzenbeck til Kuddewörde; den næste Morgen Kl. 4 var han standset i en Skov mellem Grossensee og Sick, havde herfra hele Dagen observeret Egnen om Rahlsted og meldte tilbage, at de Danske var gaaede til Oldesloe, og de Franske til Hamburg.

¹⁾ Ikke den 2den December i Schiffbeck, som anført i „Kampen om Norge“ I, 384, og hos Zander, 263.

²⁾ Se B. v. Quistorp II, 420. I Følge Zander, 268 først den 2den December.

Den 3dje, 4de og 5te December.

Da Franskændene den 3dje om Morgenen forlod Bergedorf, vexlede de Skud med et Par Kompagnier Jægere, der imidlertid ikke kunde følge efter, da Broen var afbrudt. Davout, der opslog sit Hovedkvarter i Hamburg, trak de fleste Tropper ind i Fæstningen, men en Del af Vicherys Tropper kom til at ligge paa dansk Grund, hvorfor det i Overensstemmelse med den med Napoleon sluttede Traktat blev forlangt, at Krigskommissær Lawaetz, der var attacheret den franske Generalintendant Thomas, skulde skaffe Forplejning. Det lykkedes at skaffe Fourage til Hestene, men det var umuligt at formaa nogen til at overtage Leverancerne af Kjød, Grøntsager, Brændevin og Salt. I sin Vaande henvendte Lawaetz sig til Overpræsident Blücher ¹⁾ i Altona om Hjælp, men her mødte han en fuldstændig Mangel paa Beredvillighed. De franske Tropper blev da henviste til det dem velbekendte Rekvisitionssystem og inddrev Levnedsmidler i Omegnen af Wandsbeck.

Carl Johan havde befalet Woronzow at observere Hamburg paa højre Elbbred med sit eget Korps og Lützows Frikorps. Den 3dje December rykkede Russerne frem fra Lauenburg til Schwarzenbeck; Lützows Frikorps kom som Avantgarde til Escheburg; den 4de naaede det Eggen mellem Grossensee og Bille. Nord for Frikorpset stod et russisk Regiment og endnu længere mod nord ved Schönberg Dørnbergs og Tettenborns Rytteri. Om Eftermiddagen blev Ahrensburg besat af 300 Ryttere og om Natten kom en Del Kosakker til Sick. Den 5te udbredte det fjendtlige Rytteri sig endnu mere mod vest.

Den 6te December.

Kl. 5¹/₂ Morgen rykkede General Vichery i Spidsen for de jyske Dragoner og 28de ridende Jægerregiment ud af Wandsbeck for at bortjage de Kosakker, som sværmede omkring Divisionens Hovedkvarter, og derved opstod Rytterfægtningen ved Rahlsted.

Ved Tonnendorf, en halv Mil fremme ad Vejen til Lübeck traf man de første fjendtlige Poster, der blev kastede eller tagne, og Fremrykningen blev fortsat med en saadan Fart, at Kosakkernes Hovedstyrke blev fuldstændig overrasket. Kun en Del af dem fik Tid til at sidde op, Resten blev tagen til Fange eller skjulte sig i Bygningerne. Hermed burde Affæren

¹⁾ Kammerherre Conrad Daniel Blücher, Overpræsident i Altona, født 5te Marts 1764 i Mecklenburg. 1818 Lehnsgreve med Navnet Blücher-Altona. Død 1ste Avgust 1845

have været til Ende, men Jægerne og Dragonerne var ikke til at styre Drevne af uimodstaaelig Kampiver stormede de frem ad Vejen i Hælene paa de flygtende Kosakker. Forgæves søgte Vichery, Engelsted ¹⁾ og de andre højere Officerer at styre den vilde Jagt, Forfølgelsen standsede først da Rytterskaren $\frac{1}{2}$ Mil fra Ahrensburg ligefrem rendte sig fast i de nu fra alle Sider tilstrømmende Kosakker. Nu forsøgte de udmattede Dragoner og Jægere at vende om, men for at holde Fjenden fra Livet maatte det jyske lette Regiment atter og atter gjøre Front og gaa over til Angreb med saa bred Front, som Vejen tillod det, thi Terrainet ud til Siden var næsten impassabelt. Navnlig ved Rahlsted var Kampen haard. Hestene var efter det 2 Mile lange, vilde Ridt og de stadige Attaker blevne dødt-rætte, og mange styrtede under Tilbagegangen. General Vichery, der under sine Forsøg paa at standse de fremstormende Ryttere var naaet frem i Tæten af Kolonnen, blev afskaaren og maatte hugge sig igjennem, hvorved han blev hjulpen af de danske Lieutenanter Schaumburg ²⁾ og Jacobsen ³⁾.

Ogsaa Regimentets Chef og dets Næstkommanderende deltog i Nærkampen, Engelsted slap med en let Kontusion i Hovedet, hans Hjælm og hans Klæder blev paa flere Steder gennemstukne og flængede af Landsestød, men Oberst Bonnichsens ⁴⁾ Hest styrtede, og han selv blev dræbt efter et mandigt Forsvar til Fods. Regimentsadjudanten, Rosenørn ⁵⁾, der under hele Affæren trofast fulgte sin Chef, blev saaret i Haanden og i Armen, og Lieutenanterne Hobe ⁶⁾ og Ursin ⁷⁾ maatte haardt saarede efterlades i Fjendens Hænder. Sidstnævnte døde kort efter. Lieutenant Fogh ⁸⁾ derimod lykkedes det, skjønt han blødte af „67 Saar“, at føre med tilbage til Hamburg tillige med 28 saarede Dragoner, medens 41 Mand maatte efter-

¹⁾ Se VII. 255.

²⁾ Premierlieutenant Joachim Henrik August Schaumburg, født 1791. Afsked som Ritmester 1835. Død 27de Januar 1870 i Hobro.

³⁾ Sekondlieutenant Carl Jacobsen, født 1793. 1848 Oberstlieutenant. 1849. Afsked og Kommandant i Korsør. 1852 karakt. Oberst. Død 18de Maj 1863;

⁴⁾ Bonche Bonnichsen, se VII 336, havde fra sit 8de Aar tjent i Regimentet. han var anerkjendt som en af Regimentets dygtigste Førere og kjækkeste Soldater. Han blev jordfæstet af Kosakkerne med militær Honnør i Sick.

⁵⁾ Se VII. 337.

⁶⁾ Premierlieutenant Ludvig Hobe Baron v. Geltingen, født 21de November 1783. Afsked 1815 som Ritmester. Død 20de September 1853.

⁷⁾ Se VII. 348.

⁸⁾ Premierlieutenant Georg Michael Fogh, født 1772, var afskediget Sekondlieutenant fra holstenske Rytterregiment, da han 1813 atter blev optaget i Tjenesten som Premierlieutenant. Han gjorde Tjeneste ved jyske Dragonregiment. Han blev ført til Hamburg og fik efter Davouts Befaling Gage

lades i Fjendens Hænder; hvor mange af dem der var usaarede, kan ikke opgives, de fleste blev tagne, fordi deres Heste styrtede; ogsaa de Franske mistede mange Folk. Fjendens Tab var betydeligt, 20 Fanger førtes med tilbage, men mange af de i Begyndelsen tagne Kosakker undslap under Kampen og blandede sig i den. Regimentet erklærede i sin Rapport, at alle havde gjort deres Skyldighed og vist udmærket Mod; særlig fremhævedes Lieutenanterne Rosenørn, Schaumburg og Jacobsen. Vichery omtaler Regimentet i meget smigrende Udtryk. Han roser Officerernes udmærkede Holdning og erklærer, at de ved denne Lejlighed som i alle tidligere Affærer havde vist glimrende Dristighed. Foruden de 3 af Regimentet nævnte Officerer fremhæver han Major Christensen ¹⁾ og Lieutenant Willemoes og henleder Opmærksomheden paa Lieutenant Lasson „dont le zèle, la bravoure et l'intelligence m'ont été continuellement démontrés“ ²⁾. Davout omtalte ligeledes de jyske Dragoner med stor Ros og beklagede Tabet af den brave Oberst Bonnichsen ³⁾.

Kongen paaskønnede i høj Grad Regimentets smukke og kjække Optræden. Men paa Grund af de sørgelige Forhold, der snart indtraadte, kom de kongelige Anerkjendelsestegn først sent. Oberst Engelsted fik den 15de Januar 1814 Kommandørkorset; den 23de Februar s. A. erholdt Major Christensen og Lieutenanterne Rosenørn, Lasson, Schaumburg, Willemoes og Jacobsen Ridderkorset. Det var desuden Kongens Ønske at give Regimentet et Udmærkelsestegn „til Belønning for dets sjældne

og Forplejning som de franske Officerer. Efter Freden i Kiel kom han paa Lasarettet i Rendsborg, hvor han endnu henlaa syg af 67 Saar (Høegh: „Vertraute Mittheil.“ 85) i Begyndelsen af April 1814, da Frederik af Hessen indstiller: „at der maa blive udbetalt ham og 2 andre saarede Officerer (Lieutenanterne Lempfert af Dronningens Livregiment og Cropp af oldenborgske Infanteriregiment) den fra December f. A. tilgodehavende Gage, fordi deres Nød er saa stor, at de ikke kan faa deres Linned vadsket og endnu mindre nyt kjøbt, endskjønt det, de endnu have, er slidt op, dels ved flere Maaneders daglige Bivuakering, dels ved af Mangel paa andet at maatte rengjøres som Følge af de svære Saars Suppurering. De staa derfor Fare for at forkomme af Urenlighed.“ (Aux. Kopibog 4148). Fogh blev 1814 Branddirektør paa Fanø og 1816 karakt. Ritmester. Død 14de Juni 1825.

¹⁾ Major Christian Peter Christensen, født 1766. 1829 Afsked som Generalmajor. Død 17de Marts 1836 i Skanderborg.

²⁾ Som anført gjorde Premierlieutenant J. F. Lasson af slesvigske Rytterregiment Tjeneste i Vicherys Stab efter Ankomsten i Stecknitz Stillingen; men hverken han eller Willemoes deltog i Fægtingen. Sidstnævnte var nylig bleven Adjudant ved 2den Brigade.

³⁾ Davouts og Vicherys Breve er til Prinsen af Hessen og af ham indsendte til Kongen som Bilag til en Rapport af 14de Januar 1814, hvilken sidste er citeret i „Hist. Beretn. om 5te Drag. Rgt“, 21 ff.

Tapperhed og udviste Daad¹⁾, men Prinsen af Hessens Henstilling at tillægge Regimentet Titel og Rang som „Deres Majestæts Eget Dragonregiment“ vandt ikke Frederik VI's Bifald; Forslaget bærer hans egenhændige Paategning: „Henlægges“.

Af de i Rytterfægtningen tagne Fanger erfarede Davout, at Woronzow stod nord for Hamburg, og at Wallmodens Korps var gaaet imod de Danske.

I Løbet af den 6te December samledes 8000 Mand Russere ved Sick og Rahlsted; samme Dag blev Ahrensburg besat af 2000 Mand af Tettenborns Tropper²⁾, der fremsendte Patrouiller til Bramsted.

Den 7de til 9de December.

Inden Woronzow den 9de gik over Alsteren ved Duvensted og sendte Strejfkorps vest om Altona til Elben, hvorved al Forbindelse mellem Hamburg og Holsten blev afbrudt, var det lykkedes det jyske Dragonregiment at slutte sig til den danske Hær. Det afmarcherede fra Wandsbeck den 8de December Kl. 8 Morgen, gik over Pinneberg og Itzehoe, paa hvilke Steder det hvilede 2 til 3 Timer, og kom den 9de Kl. 3 Eftermiddag til Rendsborg. Fjenden sværmede i store Hobe rundt om Regimentet, men først ved Jevenstedt blev der Fare for, at det kunde blive afskaaret. Heldigvis var denne By besat af Rendsborgs Garnison, og derved standsedes den fjendtlige Forfølgning. Frederik VI's Ønske om at faa Regimentet tilbage blev saaledes opfyldt.

Major Løvendal forblev hos Davout i Hamburg, men de andre danske Officerer, som var afgivne til de franske Stabe, lykkedes det at slippe bort. Kapitajn Steffens³⁾, der havde været ansat hos Marskalken, afrejste fra Hamburg den 7de December om Aftenen, men maatte, for at undgaa Kosakkerne, lægge Vejen over Ditmarsken og Tønning, hvor han blev optaget af Premierlieutenant Klauman af Flaaden⁴⁾, som den 13de December ankom til Vyk paa Før. Lieutenant Lasson i Vicherys Stab kom lykkelig tilbage til Auxiliærkorpset⁵⁾.

¹⁾ Kongens Brev af 6te Marts 1814; se „Hist. Beretn. om 5te Drag. Rgt“ 23, og 24 Prinsens Svar af 18de s. M.

²⁾ Memoire af Carl Bardenfleth i „Mag. f. mil. Vidensk.“ 1826. S. 618.

³⁾ Se VII. 281.

⁴⁾ Premierlieutenant Martinus Christian Klauman, født 5te Februar 1784. 1828 Kapitajn. Død 9de Marts 1837.

⁵⁾ Løvendal siger i et Brev af 7de Dec. Kl. 2 Eft., at Davout vil beholde ham og Lasson i Hamburg, men at sidstnævnte ikke er der.

IV. Auxiliærkorpsets Tilbagegang fra Stecknitz-Lübeck til Kiel.

(1ste til 9de December 1813.)

Af nedenstaaende Oversigt fremgaar Auxiliærkorpsets Ordre de bataille og omtrentlige Dislokation ved Operationernes Begyndelse den 1ste December.

Korpskommando (Lübeck).

General af Infanteriet, Prins Frederik af Hessen. Kommandant en chef.

Major, Overkvartermester Jens Carl Bardenfleth. Stabschef.

” Divisionskvartermester F. Løvenørn Bardenfleth. Souschef.

Kapitajn, Divisionsadjutant F. C. E. Scholten ¹⁾ }

” L. C. C. Baron Liliencron ²⁾ }

” C. F. Malthe Friis ³⁾ }

” A. F. Krohn ⁴⁾ }

Adjutanter.

Feltkommissariatet. Generalkrigskommissær H. T. Münch.

Stabsvagt. Grenaderkompagniet Dronningen. Kapitajn H. F. Bruhn ⁵⁾.

Matroskompagniet. Kapitajn F. Holsten.

Ordonnansdetachmentet. Kapitajn C. Michaelsen ⁶⁾.

Flyvende Park. Premierlieutenant P. Wittrup (Oldesloe).

Avantgarden (Lübeck).

Stab: Général de brigade C. F. A. Lallemand. Chef.

Oberst S. Waldeck. Chef for Fodfolket.

Kapitajn T. G. Höegh ⁷⁾ }

Premierlieutenant J. Unzer ⁸⁾ }

Adjutanter.

Oldenborgske Infanteriregiment I. Oberst C. F. Abercron ⁹⁾.

— — II. Oberstlieutenant A. N. J. Brackel ¹⁰⁾.

— — IV. Major P. U. Scharffenberg.

¹⁾ Se VII. 253. ²⁾ Se VII. 290. ³⁾ Se VII. 290. ⁴⁾ Se VII. 290.

⁵⁾ Kapitajn Hans Frederik Bruhn. Sekondlieutenant 1788. Afsked 1816. Død 23de Januar 1822 i Kjøbenhavn.

⁶⁾ Se VII. 290. ⁷⁾ Se VII. 290. ⁸⁾ Se VII. 343.

⁹⁾ Oberst Christian Frederik Abercron, født i Glückstadt 8de Maj 1749. Han var fra 7de December Chef for Auxiliærkorpsets 2den Brigade. Død Rendsborg 26de Februar 1815.

¹⁰⁾ Oberstlieutenant Andreas Nicolaus Julius Brackel, født 1765. 1816 Oberst. 1826 Vicekommandant i Rendsborg. Død 26de Marts 1832.

3dje jyske Infanteriregiment I. Kapitajn C. F. Kirchheiner ¹⁾ (i Oberst C. Meitzners Forfald).

Slesvigske Jægerkorps II. Oberstlieutenant L. J. Wasmer ²⁾ (Travemünde).

Holstenske Skarpskytterkorps I. Oberstlieutenant J. Leschly ³⁾.

— — II. Major C. F. V. Wilckenn ⁴⁾.

— Rytterregiment. Oberst B. O. Hedemann ⁵⁾.

Et 6 Pd.s Fodbatteri. Kapitajn G. A. N. Gerstenberg.

Et 6 „ — — F. V. T. G. Koye.

Artilleridetachment i Travemünde. Sekondlieutenant J. C. C. Krabbe.

1ste Brigade.

Stab: Generalmajor af Infanteriet C. L. Greve v. d. Schulenburg. Chef. (Lübeck).

Kapitajn, Divisionskvartermester H. C. Rømeling ⁶⁾	} Adjudanter.
Stabskapitajn C. F. Trepka ⁷⁾	
Sekondlieutenant M. Engelsted ⁸⁾	

Dronningens Livregiment I. Major J. A. F. Wynecken (Moisling).

Slesvigske Infanteriregiment. Oberstlieutenant V. C. Scriver ⁹⁾ (Kronsforde).

Slesvigske Infanteriregiment I. Oberstlieutenant E. V. L. Schaumberg ¹⁰⁾ (Kronsforde).

Slesvigske Infanteriregiment II. Major C. L. Holten ¹¹⁾ (Kronsforde).

Holstenske Infanteriregiment III. Kapitajn E. C. V. Engholm i Oberstlieutenant Moltkes Forfald (Ober Büssau).

Holstenske Infanteriregiment IV. Major J. D. v. Qualen (Krumesse Hof).

2den Husareskadron. Major C. L. Späth	} (Gr. Schenckenberg).
6te — „ E. L. Berger	

Et 6 Pd.s Fodbatteri. Stabskapitajn J. C. G. G. Friis (Moisling).

¹⁾ Kapitajn Carl Frederik Kirchheiner. Sekondlieutenant 1789. 1824 Afsked som Major. Død 9de Juni 1841. Oberst Meitzner forlod dog først Batalionen i Segeberg den 7de December om Morgenen.

²⁾ Oberstlieutenant Lorents Jacob Wasmer, født 1760. Død 18de Juli 1829 i Rendsborg.

³⁾ Se VII. 259.

⁴⁾ Major Carl Frederik Wilhelm Wilckenn, født 1770 i Holsten, død som karakt. Oberst i Dronningens Livregiment 1832.

⁵⁾ Se VII. 298. ⁶⁾ Se VII. 309. ⁷⁾ Se VII. 241. ⁸⁾ Se VII. 244. ⁹⁾ Se VII. 276. ¹⁰⁾ Se VII. 277.

¹¹⁾ Major Christian Ludvig Holten, født 1765. Senere Land- og Søkrigs-kommissær i 2det jyske Distrikt. 1825 forsat til 2det sjællandske Distrikt. Afsked 1828 som Generalmajor. Død 21de Februar 1829.

2den Brigade.

Stab: Generalmajor af Kavalleriet J. C. Lasson. Chef. (Bliesdorf).
 Kapitajn, Divisionsadjutant C. Ewald }
 Premierlieutenant W. Lobedanz ¹⁾ } Adjutanter.
 — M. Willemoes }
 Fynske Infanteriregiment I. Oberstlieutenant C. L. Rieck } (Sirksrade).
 " — II. Major P. D. J. Castonier ²⁾ }
 Jægerkompagniet af Dronningen II. Kapitajn D. Flitner (Gøldenitz).
 — Oldenburg III. Kapitajn F. Schow (Niendorf).
 — Holsten III. Kapitajn J. R. C. Joens (Küsen).
 3dje Kompagni af slesvigske Jægerkorps II. Kapitajn C. G. G. S.
 Wegener (Donnerschleuse).
 Fynske Regiment lette Dragoner. Oberstlieutenant J. V. C. Bibow ³⁾
 (Rondeshagen).
 Et 3 Pd s kjørende Batteri. Kapitajn V. C. Gønner ⁴⁾.

Ialt 14 Batailloner 2 selvstændige Jægerkompagnier, 10 Eskadroner,
 4 Batterier og et Matroskompagni.

Omstaaende efter Afdelingernes Meldinger sammendragne Liste giver
 et Overblik over den effektive Styrke og over Forholdet mellem kamp-
 dygtigt og ukampdygtigt Mandskab ved Auxiliærkorpset den 30te No-
 vember 1813.

Hertil kommer endnu det 17de lithauiske Uhlanregiment, hvis Styrke
 kan anslaaes til c. 230 Md. med c. 250 Heste ⁵⁾.

Siden den 15de September var Styrken under Gevær aftaget med
 c. 1550 Md. ⁶⁾, medens de Syges Antal var voxet med c. 900 Md.

Jyske Regiment lette Dragoner, der var udtraadt af Korpset, havde
 under Gevær 7 Officerer, 393 Underofficerer og Menige, medens 3 Officerer
 og 80 Md. var syge. Den 30te November var desuden 5 Officerer og
 110 Md. kommanderede. Til Tjeneste havdes 678 Heste. De Kom-
 manderede, Permitterede og Uøvede, tilsammen 50 Officerer, 1550 Under-
 officerer og Menige, er ikke optagne i omstaaende Styrkeliste.

¹⁾ Se VII. 296.

²⁾ Major Peter Daniel Isaac Castonier, født 5te Marts 1757 i Trankebar.
 Afsked som Generalmajor 1826. Død i Fredericia 26de Avgust s. A.

³⁾ Se VII. 318. ⁴⁾ Se VII. 299.

⁵⁾ Uhlanregimentets Styrke opgives den 26de December til 200 Md., men før
 dette Tidspunkt findes ingen Styrkeliste over dette Regiment.

⁶⁾ Smlg. VII. 197.

Afdeling	Under Gevær		Mellemstab	Haandværkere	Syge		Heste til Tjeneste
	Officerer	Uoff. Splmd Menige			Officerer	Uoff. Splmd. Menige	
Korpsstaben	26	314			1	22	115
1ste Brigades Stab	4	12			"	"	31
2den — —	3	14			1	"	41
Avantgardens Stab	4	53			"	"	104
Oldenborgske Inf. Rgt. I, II og IV samt Jægerkompagni III ¹⁾	40	1533	7	1	8	506	149
3dje jyske Inf. Rgt. I	14	409	4	1	1	130	12
Holstenske Skarpskytterkorps I og II	30	809	5	2	3	95	96
Slesvigske Jægerkorps II	12	411	2	1	"	94	36
Dronningens Livrgt. I og Jægerkomp. II ²⁾	19	460	1	1	"	89	44
Slesvigske Inf. Rgt. I og II	32	1145	8	1	7	476	72
Holstenske Inf. Rgt. III og IV	27	826	2	1	6	351	91
Fynske Inf. Rgt. I og II	24	970	8	1	2	348	74
Holstenske Rgt. Ryttere	22	415	5	5	1	78	606
Fynske Rgt. lette Dragoner	12	248	6	6	7	163	647
2den og 6te Husareskadron	8	193	3	3	4	41	345
6 Pd.s Batteri Gerstenberg	4	137	2	3		13	241
— — Koye	4	94	1	3		53	217
— — Friis	4	119	1	3		33	182
3 — — Gønner	3	88	"	4		15	229
Flyvende Park	2	34	2	3		4	279
Detachementet Krabbe	1	24				1	
Oppassere		499				"	
Kuske		703				110	
Ialt	295	9500	57	39	41	2622	3611

Den 1ste December.

Under Opholdet ved Stecknitz blev der ved 2den Brigade hver Morgen ved Daggry sendt en aaben Meldeseddel langs Forpostkjæden med Donner-schleuse som Udgangspunkt, hvorpaa hver Kommanderende anførte, hvad der var passeret i Løbet af Natten³⁾. Den 1ste December lød denne Morgenrapport ved Ankomsten til Brigadekvarteret i Bliesdorf saaledes:

¹⁾ Desuden 7 Officerer, 368 Underofficerer og Menige kommanderede (vistnok ved Reserveparken i Oldesloe).

²⁾ Grenaderkompagniet medregnet under Korpsstaben.

³⁾ Se „Mag. f. mil. Videnskab“ 1821. S. 199.

„Morgenrapport

fra Posten ved Donnerschleuse, den 1ste Dec. 1813.

I Morges Kl. 5 meldte Posten for Gevær at [have] hørt enkelte Kanonskud over ad Mølln, og kort efter saas i samme Direktion brænde paa 3 Steder, hvilket begyndte østligst og udbredte sig mod vest. Kl. 5 $\frac{1}{2}$ er Ilden meget tiltaget og synes at være en brændende Bivuak. Kl. 6 er Branden ophørt. Efter atter ankommen Melding fra det sydlig staaende Overjægerpiket og indhentet Efterretning fra den ved Kobbermøllen staaende franske Officer er nogle og tyve Kanonskud hørt i Direktion af Harburg og enkelte forbi Mølln, samt at det er den franske Bivuak foran Mølln, som brændte.

Afsendt Kl. 6 $\frac{1}{4}$.

Wegener.

Morgenrapport.

I Morges Kl. 6 $\frac{1}{2}$ hørtes fra Vagten ved Huden 4 Kanonskud mod Mølln til. For Resten er intet Fjendtligt at bemærke paa den anden Side Stecknitz. En fransk Adjudant, som kom i Morges Kl. 4 til mig, sagde at kunne se en stærk Ild mod Ratzeburg.

Kl. 7 afsendt.

Rantzaу.

Niendorf, den 1ste Dec. 1813.

Naar undtages 4 Kanonskud, som hørtes Kl. 6 $\frac{1}{4}$ i Retning mod Mølln, er her intet nyt forefalden.

Afsendt Kl. 7 $\frac{3}{4}$.Soosten ¹⁾.

I Kapitajn Schows Fraværelse.

I Morges Kl. 6 $\frac{1}{4}$ hørtes 4 Kanonskud fra Egnen om Mølln. Fjenden har forladt Landsbyen Hollenbeck.

Gøldenitz, den 1ste Dec. 1813. Afsendt Kl. 8.

Flitner.

Ved Posten i Kl. Berkentin aldeles intet Fjendtligt bemærket, og vide Indvaanerne paa den anden Side af Stecknitz intet om Fjendens Nærmelse.

Kl. Berkentin, den 1ste Dec. 1813. Kl. 10 $\frac{1}{2}$.

Bardenfleth.“

¹⁾ Sekondlieutenant Johan Georg Soosten ved Oldenburg III, Korporal 1799, Sekondlieutenant 1811. Han fik Afsked som Premierlieutenant 1818 og blev Branddirekteur i Husum og Krigsraad.

Indholdet af denne summariske Rapport vedrørte Franskmændenes pludselige Tilbagegang fra Mølln, hvorom Generalmajor Lasson allerede inden Morgenrapportens Ankomst havde faaet Oplysning. Efter Paalæg fra Davouts Stabschef, General de Laville, havde Major Løvendal nemlig den foregaaende Dags Aften Kl. 10 fra Schwarzenbeck afsendt en Skrivelse til „den højstkommanderende Officer over højre Fløj af den danske Position“ med Oplysning om, at Mølln i Løbet af Natten vilde blive rømmet og Broen samme Steds sprængt, samt med Anmodning om at paalægge de danske Poster at være særligt opmærksomme og, i Tilfælde af Angreb, at gaa tilbage mod Krumesse og Kronsforde. Dette Brev afleverede Ritmester v. Qualen af Hestgarden den 1ste December Kl. 5 Morgen til General Lasson, og allerede Kl. 6¹/₂ Morgen kunde 2den Brigade udstede de til den forandrede Situation svarende Befalinger, thi efter det sidste Møde med Davout i Mølln havde Frederik af Hessen med sine Brigadeføder drøftet Forholdene med det nu foreliggende Tilfælde for Øje og bl. a. befalet General Lasson at tage Stilling noget længere tilbage ved den store Landevej Hamburg-Lübeck, at søge Forbindelsen med de Franske vedligeholdte over Lüttensee og at gaa tilbage imod Oldesloe ¹⁾, hvis han maatte vige for en overlegen Fjende. I Overensstemmelse hermed indtog 2den Brigade i Løbet af Dagen den 1ste December følgende Stilling:

Stecknitz benyttedes kun som Observationslinie, idet Kavalerivagter paa 4—8 Dragoner under en Officer eller Underofficer etableredes hist og her langs Bækken. Lignende Vagter havdes i højre Flanke i Landsbyerne Nusse og Kohberg. I Fronten spærredes Vejene fra Ratzeburg og Mølln til Oldesloe henholdsvis af Jægerkompagniet af Dronningen II i Sirksrade ²⁾ og af Jægerkompagniet af Oldenburg III i Duvensee. For at vedligeholde Forbindelsen med 1ste Brigade gik Grenaderkompagniet Fyn med 30 fynske Dragoner til det tidligere Brigadekvarter Bliesdorf. I den blottede, højre Flanke holdt Brigaden en særlig Postering i Sandesneben paa Hamburg-Lübeck Landevej. Den stod under Kapitajn Wegeners Kommando og bestod af hans eget Kompagni af slesvigske Jægerkorps II, Jægerkompagniet af Holsten III, et Musketerkompagni af Fyn II og 40 fynske Dragoner. Wegener blev instrueret om, under en eventuel Tilbagegang, vedblivende at tjene som højre Sidedækning for Brigaden og at marchere over Eichede til Barghorst.

¹⁾ Se „Mag. f. mil. Videnskab“ 1821. S. 200.

²⁾ I „Mag. f. mil. Videnskab“ 1821 S. 201 siges Döchelsdorf, der ligger tæt vest for Sirksrade. Sidstnævnte Punkt nævnes i Brigadens Rapport af 1ste December, der i øvrigt har samme Forfatter som Afhandlingen i „Magasinet“, nemlig Kapitajn Ewald.

Brigadens Hovedstyrke stod med 3 Musketerkompagnier af Fyn II, en Eskadron fynske Dragoner og 4 Kanoner Gønner i Kl. Klinkrade, og med 4 Musketerkompagnier af Fyn I, Resten af fynske Dragoner og 6 Kanoner Gønner i Kasdorf. I sidstnævnte By tog General Lasson sit Stabskvarter. Det var hans Tanke, saafremt Fjenden tvang ham dertil, eller højere Befaling dertil indløb, at gaa tilbage til Siebenbüumen og kun beholde de 2 ad Hovedvejene fra Oldesloe fremskudte Kompagnier foran i Kl. Klinkrade og Kasdorf, hvorved han vilde opnaa en mere sammentrængt Opstilling. Brigaden sendte Bagagen til Boden og flyttede det i Kasdorf etablerede Feltlasaret paa dertil rekvirerede Vogne til Oldesloe.

Næppe havde 2den Brigade indtaget sin nye Opstilling, før Fjenden rykkede frem fra Mølln. Kavaleri og Infanteri viste sig ved Gøldenitz, Kl. Berkentin og Rondeshagen, og fordrev Observationsposterne langs Stecknitz, hvorved enkelte fynske Dragoner blev tagne til Fange. Ogsaa ved Nusse observeredes Fjenden. Han optraadte dog kun med smaa Styrker og foretog intet Angreb.

General Lasson indsaa, at Artilleri under en Kamp kun vilde være til Besvær, da Terrainet var ufremkommeligt og Vejene bundløse. Han sendte derfor i Løbet af Natten til den 2den de 10 Kanoner tilbage til Siebenbüumen, hvorfra de 4 skulde fortsætte Marchen videre til Kl. Boden (Dänisch Boden.)

Hovedkvarteret fik noget senere end 2den Brigade Meddelelse om de Franskes forestaaende Tilbagegang. Den 30te November Kl. 10 om Aftenen udfærdigede Davout nemlig fra Schwarzenbeck en Skrivelse til Prinsen af Hessen, der modtog Brevet den 1ste om Formiddagen, formodentlig samtidig med en Melding fra Lasson om, at Brigaden tiltraadte Marchen til en ny Stilling. Davout begyndte med at sige, at de af Ritmester v. Qualen som Parlamentær til Wallmoden indhentede Oplysninger om Fjenden stemmede med de Efterretninger, Marskalken selv havde faaet; at der de sidste 2—3 Dage uophørligt var passeret Tropper fra venstre til højre Elbbred ved Boitzenburg, og at der endnu den 30te November var observeret en Kolonne, som havde brugt mere end 4 Timer for at komme over Elben. Davout oplyste dernæst, at Stecknitz-Bækken, som fjendtlige Generaler havde rekognosceret paa forskellige Steder, nu ikke længere var nogen Hindring for Fremkommeligheden, da den var helt tillagt med Is, som endog kunde bære Kavaleri¹⁾. Marskalken maatte derfor tilraade snarest muligt at tage en anden Opstilling; under de foreliggende Forhold ansaa han den Stilling, man var bleven enig om under

¹⁾ Den 28de, 29de og 30te November havde det været stærkt Frostvejr.

Mødet i Mølln, for at være den bedste. Som Følge deraf havde han befalet General Vichery ved Daggry at inddrage sine Poster og at gaa tilbage bag Bille, og han anmodede nu Prinsen af Hessen om ogsaa at inddrage de danske Poster mellem Krumesse og Kronsforde, at samle Auxiliærkorpsets Hovedstyrke mellem Lübeck og Oldesloe paa Travens venstre Bred med stærke Besætninger i de nævnte 2 Byer og i den Forskansning, som Prinsen forhaabentlig havde anlagt ved Landevejen til Oldesloe. Davout fremhævede Ønskeligheden af, at de Danske erkendte sig mod Grünau og om muligt endnu længere mod syd, samt at de søgte at vedligeholde Forbindelsen med den franske venstre Fløj ved Patrouiller over Schönberg. Frem for alt maatte der skaffes Efterretninger om Fjenden, thi af hans Bevægelser maatte de egne Foretagender afhænge. Det var ganske vist beklageligt, at en Del af Holsten nu blev blottet, men de militære Interesser vare de vigtigste, og de krævede dette Offer. Skulde Fjenden kile sig ind mellem de Franske og de Danske, burde disse uden Tøven rømme Lübeck og Travemünde og over Oldesloe gaa tilbage til Kiel og Rendsborg. Derfor skulde Lallemand forberede Afsendelsen af det Krigsmateriel, der fandtes i Lübeck, intet Fartøj maatte efterlades mellem Oldesloe og Lübeck, og Broen ved Moisling burde afbrændes. Davout vilde, saa snart Forbindelsen med Prins Frederik blev usikker, benytte et Sifer, som Lallemand kjendte. Som Trøst anførte Davout til Slutning, at Fjenden næppe vilde trænge ind i Holsten, naar Auxiliærkorpset stod paa Vejene til Rendsborg og Kiel med en Arriergarde i Oldesloe, thi fra Hamburg vilde Davout kunne optræde i Fjendens Flanke og Ryg med den store Styrke, han disponerede over ¹⁾.

Indholdet af dette Brev satte selvfølgelig Prins Frederiks Hovedkvarter i travl Virksomhed. Det var ganske vist ikke nødvendigt strax at give Ordre til Troppebevægelser, da Avantgarden og 1ste Brigade den Dag skulde blive, hvor de var ²⁾, medens 2den Brigade allerede var rykket ind i sin nye Stilling; men der maatte fattes Beslutning om forskjellige andre Forhold, der nu bleve aktuelle.

¹⁾ H. P. 1131/1813.

²⁾ I „Kampen om Norge“ I 382 siges, at 1ste Brigade allerede den 1ste December gik tilbage. Dette stemmer ikke med, at en Melding fra Kapitajn Rømeling den 1ste December Kl. 5³/₄ Aften er afsendt fra Rothenhaus, og ikke heller med Prinsen af Hessens Indberetning af 2den December Kl. 10 Aften til Kongen, hvori det udtrykkelig hedder, at 1ste Brigade gik tilbage samme Dag tidlig om Morgenen. Endelig siger endnu en Melding af 2den December Kl. 5¹/₂ Morgen fra Kapitajn Ewald, at han i det Øjeblik har modtaget Meddelelse fra Kapitajn Rømeling om, at 1ste Brigade ved Daggry skal passere Trave.

I det østlige Holsten stod saaledes flere Smaaafdelinger, der lige saa lidt som de faste Batterier hørte under Auxiliærkorpset, men hvis Skæbne under de foreliggende Forhold ikke turde overlades til Landgrev Carls Afgjørelse. General Sames¹⁾ havde af mobile Tropper under sig Altonas Jærgrenaderkompagni paa 3 Officerer og 90 Mand samt et Detachement paa 1 Officerer og 53 Mand af Jægerkompagniet Slesvig III, medens Oberst Fries²⁾, der paa Grund af en Benskade ikke kunde være til Hest og kun gaa ved Hjælp af en Krykke, kommanderede over Resten af sidstnævnte Jægerkompagni, 2 Officerer og 82 Mand. Begge de her nævnte Officerer fik af Prins Frederik Ordre til at lade alle Kanoner, al Ammunition og hele Artillerimandskabet i deres Distrikter uopholdelig og helst ad Søvejen afgaa til Rendsborg. Sames skulde dernæst med sine mobile Tropper marchere til Eutin, og Fries fra Neustadt til Süsel og Hafkrug. Ved denne Ordning vilde Prinsen danne en lille Repli for den eventuelt fra Lübeck langs Østkysten tilbagegaaende Del af Avantgarden³⁾.

Efter Davouts Opfordring maatte dernæst det svære Skyts bringes bort fra Lübeck. Forinden Prins Frederik fattede nogen Beslutning herom, afæskede han mundtlig General Lallemand og Oberstlieutenant d'Aubert deres Mening om Forholdene i Lübeck. Begge udtalte, at der kun fandtes Levnedsmidler i Byen for 3 Dage, og at der intet kunde skaffes fra Omegnen, fordi den var udpint til Fordel for Hamburgs Proviantering. Da Lübeck altsaa ikke kunde holdes, blev de 6 10 Pd.s Kanoner og de 2 28 Pd.s Haubitser strax sendte tilbage til Rendsborg⁴⁾.

1) Generalmajor Carl Erik Sames, født 1755. Han stod som Lieutenant og Kapitajn ved oldenborgske Infanteriregiment, var 1783—85 Legationssekretær i Madrid, London og Paris. 1799 Oberstlieutenant. 1800—1809 Medlem af Direktionen for det kgl. Theater. 1801 Bataillonskommandør i Landeværnet. 1803 Oberst. 1806 Chef for 1ste østre jyske Landeværnsregiment. 1808 traadte han à la suite. 1809 Kammerherre og Generalmajor. Død 27de Oktober 1828.

2) Oberst Mathias Fries, født 1747. Han blev 1807 stillet à la suite ved Livregiment lette Dragoner med Obersts Karakter. 1816 Afsked som Generalmajor. Død 23de Avgust 1826 i Itzehoe.

3) H. P. 1134/1813.

4) Kongen havde ikke billiget, at der var sendt svært Skyts til Lübeck; i Skrivelse af 30te Nov. (Originalen i Aux. E. Nr. 64) til Prins Frederik hedder det bl. a.: „Lübeck har faaet et betydeligere Skyts end Jeg havde ønsket, dels fordi det var vigtigere paa andre Punkter, som f. Ex. Neustadt, men særdeles da Lübeck paa en Retirade for en overlegen Fjende ej er at soutenere, og da vil, naar Garnisonen forlader Byen, det svære Skyts aldeles være tabt.“

Nogen Feltforskansning paa Lübeck-Oldesloe Vejen var der ikke bleven anlagt, men Kapitajn Friis af Ingenieurerne havde sammen med Brigadernes Stabschefer faaet Ordre til at rekognoscere Oldesloe Stillingen og træffe Forberedelser til at forstærke denne ved Feltværker.

Hvorledes Prins Frederik nu opfattede Situationen, fremgaar af hans Indberetning af 1ste Dec. Kl. 4 E. M. til Kongen, af hvilken følgende gjengives:

„ . . . I Anledning af ovenmeldte Tilbagetog af de Franske, og fordi efter Foranførte Lübeck ikke er at ansé for en By, der paa længere Tid ved den i Gaar og i Dag begyndte, meget stærke Frost, ved Mangel paa Levnedsmidler og Fourage og ved Mangel paa tilstrækkelig Undsætning, hvis Byen blev omringet af Fjenden, kunde holde sig, samt paa Grund af saa vel Deres Majestæts allerhøjeste Befaling af 25de Nov. ¹⁾ som af Marskalkens Befaling af 30te s. M. ²⁾ besluttede jeg ikke længere at ansé min Position bag Trave som tilstrækkelig dækket ved Lübeck; men naar Fjenden ved at trænge frem med store overlegne Kolonner truer at afskjære mig ikke alene fra Hamburg, men ogsaa fra Rendsborg, da at forlade min Stilling, saa saare smerteligt det er mig at opofre Holsten, og at gaa til Rendsborg. At dette ikke vil kunne udføres uden betydeligt Tab af Folk m. m. er at forudsé. Desværre vil Rendsborg ikke være tilstrækkelig forsørget med alt, hvad der behøves til at udholde en ordentlig og langvarig Belejring ³⁾. Jeg sender min Adjudant, Kapitajn Krohn ⁴⁾, til Rendsborg for at træffe alle de Foranstaltninger, som kan gjøres; med ham følger Lieutenant Lüders af Raketdivisionen ⁵⁾. Forberedelserne til mit Tilbagetog ere: Jeg lader 1ste Brigade staa ved Kronsforde, hvis Brohoved og Bro er afbrudt; 2den Brigade lader jeg staa ved Kasdorf og Siebenbäumen med Ordre at gaa til Oldesloe, naar den ikke kan holde sig; i Lübeck vedbliver paa min Anmodning General Lallemand at kommandere, saaledes som Deres Majestæts allerhøjeste Befaling har ønsket det, endskjønt Marskalken vilde have haft ham tilbage. Min Marche vil rette sig efter Fjendens Bevægelser, men altid

¹⁾ Aux. E. 62. Se foran S. 21.

²⁾ Den nævnte Skrivelse af 30te Nov. Kl. 10 Aften.

³⁾ Rendsborg var provianteret for 4000 Mand i 2 Maaneder. Den 2den Dec. befalede Kongen Generalkvartermesteren at proviantere Fæstningen yderligere for 4000 Mand i 2 Maaneder.

⁴⁾ Krohn ankom 2den Dec. Kl. 10 Aften til Rendsborg, hvis Kommandant endnu samme Nat begyndte en travl Virksomhed for at sætte Fæstningen i Forsvarsstand.

⁵⁾ Premierlieutenant Georg Peter Lüders à la suite ved slesvigske Infanteriregiment, Sekondlieutenant 1805. Afsked 1816.

være rettet paa Segeberg, Neumünster og Rendsborg. Et Sidekorps vil jeg lade gaa fra Lübeck over Schwartau; dette Korps, som jeg vil anbetroe Oberst Waldeck, trækker Garnisonen fra Travemünde til sig, og Tropperne under Oberst Fries i Neustadt samle sig ved Süsel, samt General Sames ved Eutin, for at understøtte Oberstens Marche, der gaar paa Kiel. Efter Omstændighederne trækker jeg mig i 2 Kolonner til Segeberg og lader General Lallemand gaa fra Lübeck [ad] Landevejen med Garnisonen og Grev Schulenburg [ad] Landevejen over til Oldesloe, hvor General Lasson formerer Arrieregarden. Dette er omtrent Troppernes Bestemmelse. Fra Segeberg kan jeg ikkun gaa direkte til Rendsborg og sætte mig i Fæstningen med et Korps bag Kanalen. Uden Tvivl vil jeg blive meget forulejliget af Fjendens meget store Antal lette Tropper, og Auxiliærkorpset er udsat for at blive omringet af samme uden at kunne hindre det, fordi mig mangler Kavaleri og fornøden Styrke. . . . Fra Altona evakueres alle Lasaretter saa meget muligt, men jeg bør anføre, da kun smaa Anstalter ere gjorte til de Syges Modtagelse, da deres Antal er for stort og man endnu ikke kjender i Landet, hvad Krigen fordrer for Opofrelser ved slige Foranstatningers hurtige Udførelse, som naturligvis meget ødelægger et Land, saa vil jeg befrygte, at en stor Del falder i Fjendens Hænder. Glückstadt kan jeg ikke komme til Hjælp, fordi ellers aabnes Vejen for Fjendens uhindrede Indrykning i Danmark, og jeg bør ikke skjule, at, selv uden Hensyn til det mulige Tilfælde, at jeg slaas aldeles, men med Forudsætning, at Auxiliærkorpset naar Rendsborg og er stærkt nok til at opholde Fjenden noget, vil det dog være sandsynligt, at den store, overlegne fjendtlige Magt, dens mangfoldige Hjælpkilder, som en sejrrig Armé har fremfor den mindre og vigende, foruden vore Fjenders større Forsynelse med alle Slags, saa som Klæder, Skotøj, Hestebeslag, Ammunition, Vaaben o. s. v., vil inden kort Tid kaste Auxiliærkorpset fra Rendsborg; mulig tage Fæstningen og da uhindret gaa videre frem; thi den partielle Sukurs, som støder nord fra til Auxiliærkorpset, er ikke tilstrækkelig til at overvinde eller opholde Fjenden. Saa meget mindre, som et saadant Tilbagetog tillige opvækker Mismod, Mangel paa Tillid og alle deraf flydende slemme Følger; tillige er det min Pligt at berøre, at vore hjemmefra kommende Tropper endnu hænge ved Fordommen at maatte slæbe en Mængde Sager med sig for Økonomiens Skyld, som, naar det berøves dem, gjør dem uvant til at hjælpe sig. Fremdeles mangler dem andre absolute Nødvendigheder saasom Kogekjedler, uden hvilke de snart ere udsatte for Mangel eller for at afskæres, naar de maa lægges i vidtløftige Cantonnements; thi paa saadan en Marche maa man gjøre Regning paa et Par hundrede Mand i hver Gaard, som

da ikke kan fødes af Værten, og at adsplitte Tropperne er farligt formedelst Fjendens Overlegenhed af Kavaleri og lette Tropper samt Landets Beskaffenhed, der om Vinteren, naar det fryser, gjør enhver Naturhindring let at overvinde. Kun med en Magt omtrent lig Fjendens vilde det kunne være at beregne, hvor længe han kunde holdes borte fra Landet eller vel og aldeles fordrives. Deres Majestæt har en sandfærdig, allerunderdanigst Forestilling om Forfatningen og den Fare, Landet er udsat for, om end de bedste Anstrængelser lykkes; jeg bør endmere tilføje: Prinsen af Eckmühl, som selv forudsér denne Fare og er uden Midler til at afværge den, vil naturligvis ikke forlade Hamburg . . . Hans eneste Bestræbelse kan kun gaa ud paa at holde sig i Hamburg; thi at komme mig til Hjælp har han hverken Kavaleri eller lette Tropper nok til . . . Auxiliærkorpset er saaledes overladt til sig selv, uden Hjælp fra de Franske, og maa modstaa den overlegne Fjender saa godt det kan med dets svage Midler. Vi vil gjøre vort bedste, men . . . for Udfaldet kan Ingen indestaa.“

Om Aftenen den 1ste December indløb der til Prinsen en Melding, som General Schulenburg Kl. 5³/₄ havde afsendt fra Rothenhausen. Den udsagde, at Fjenden var rykket frem fra Berkentin og Rondeshagen, hvilken sidste By han holdt besat, og at 2den Brigade havde forladt Bliedorf. Den sidste Efterretning var forhastet, men i Hovedkvarteret troede man paa den og fremskyndede Udførelsen af de af Prins Frederik paatænkte Bevægelser. 1ste Brigade fik Befaling til tidlig næste Morgen at gaa bag Traven, for at Fjenden ikke over Bliedorf skulde falde den i Flanken, medens 2den Brigade den 2den December skulde samles ved Siebenbäumen og marchere til Oldesloe. Proviantsparken afgik allerede i Løbet af Natten til den 2den fra Lübeck og naaede hurtigt og i god Orden trods Mørke og Snevejr Segeberg, hvor den traf sammen med den lille Bagage under Major Mallesch, der var marcheret derhen fra Reinfeld. Reserveparken maa vistnok ogsaa have faaet Ordre til at afgaa fra Oldesloe mod nord.

Fjenden havde imidlertid endnu kun fremskudt Kavaleripatrouiller og ikke vist større Troppemasser. Paa Efterretning om de Franskes Tilbagegang havde Carl Johan befalet General Wallmoden, der havde sit Kvarter i Tessin, at koncentrere sine Tropper mellem Ratzeburg og Gr. Grünau, og kun Dørnberg havde med Avantgarden den 1ste December besat Mølln og sendt Strejfpattier frem over Stecknitz. Det svenske Korps under Stedingk var endnu i Egnen om Wittenburg, og Vegesack fik Befaling til at koncentrere sig ved Schönberg og Schlutup. Kronprinsen af Sverigs Plan var allerede antydet ved de større Hærleds Opstilling:

Wallmoden skulde operere i de Danskes højre Flanke; Vegesack og Svenskerne vilde Carl Johan føre mod Lübeck. Tettenborn fik Befaling til at afbryde Forbindelsen mellem Hamburg og Lübeck ¹⁾).

Den 2den December.

I Løbet af Dagen besatte Oberst Fries med sit lille Kommando Süsel; Underofficersposter etableredes i Hafkrug og Stawedder.

Avantgarden holdt vedblivende Lübeck besat med sin Hovedstyrke; den havde en Bataillon i Travemünde og 2 Eskadroner i Waldhusen. Dens Forpostlinie gik over Grünauerbaum, Mönkhof, Ringstedenhof og Rothbek. Kapitajn Jess ²⁾, der med Jægerkompagniet af Oldenburg II stod i sidstnævnte By, vexlede i Løbet af Dagen Skud med en lille fjendtlig Rytterpatrouille, der var naaet frem næsten lige til hans Kvarter. Da han selv med en større Patrouille rekognoscerede Terrainet syd for Rothbeck, traf han ved Krumesserbaum et fjendtligt Detachement paa ca. 30 Mand, der i Nieder Büssau havde rekvireret Bønder for at nedrive det ved Bommen anlagte Forhug. En fra Lübeck udgaaet Rekognoscering viste, at Fjenden stadig ikke havde slaaget Bro over Wackenitz ved Grünau.

1ste Brigade udførte i den tidlige Morgenstund i god Orden sin Tilbagemarche bag Trave dels over Hansfelde, hvor Broen blev afbrændt, dels over Moising. Kun paa sin venstre Fløj beholdt Brigaden Forposter foran Trave, idet den havde Poster i Niendorf, Brandenmühle, hvor Broen blev afbrændt, og i Moising, hvor Broen blev forberedt til Afbrænding ³⁾. Ellers observeredes der kun fra Traves venstre Bred. Enkelte Skud blev der vexlet med Fjenden, som i øvrigt ikke viste sig i større Antal. Brigaden var disloceret saaledes:

I Padelügge: Dronningen I og 4 Kanoner, i Hansfelde og Hamberge: Holsten III og IV samt 6 Kanoner; i Lokfeld og Gr. Wesenberg: Slesvig I og II; i Ratzbeck og Stubbendorf: 2 Eskadroner Husarer. Stabskvarter: Hamberge ⁴⁾.

¹⁾ Zander, 272. ²⁾ Se VII. 301.

³⁾ I Militær Tidsskrift 1883 er aftrykt et Uddrag af Brigadeadjutant C. F. Trepkas Dagbog. I Følge denne blev Broen ved Moising afbrændt den 2den Dcbr. Dette kan ikke være rigtigt, da Broens Demolering først blev befalet ved Brigadebefaling af 3dje Dcbr.

⁴⁾ I en Skrivelse fra Prins Frederik til Kongen af ²/₁₂ Kl. 10 EM. hedder det, at der laa 1 Eskadron i Padelügge og 2 i Ratzbek og Stubbendorf; dette er dog urigtigt, da 1ste Brigade kun havde 2 Husareskadroner. I Brigadebefalingen af 3dje Dcbr. er der ogsaa kun Tale om disse.

2den Brigade havde i Løbet af Natten til den 2den December kun Føling med Fjenden ved Duvensee, hvor Lieutenant Soosten stod paa Feltvagt med en Del af Jægerkompagniet Oldenburg III. Kl. 12 og Kl. 1½ Nat afviste han en Kavaleripatrouille paa 6—7 Heste, der kom fra Bergrade. Kl. 3 om Morgenen styrtede c. 20 fjendtlige Ryttere under Hurraraab ind paa den Post, der stod paa Vejen til Bergrade, og som trak sig ind til Feltvagten. Denne var aarvaagen og tvang Fjenden ved sin Ild til hurtigt at vende om. I Hovedkvarteret antog man den 2den om Aftenen, at Brigaden ved Midnatstid stod med sin Hovedstyrke i Siebenbäumen¹⁾; men det synes, som om General Lasson kun ad indirekte Vej har faaet at vide, at Prinsen af Hessen ønskede, at han skulde besætte sidstnævnte Punkt, som han i øvrigt ikke mente at kunne holde. Kl. 5½ Morgen modtog nemlig Stabschefen, Kapitajn C. Ewald, et Brev fra sin Kollega ved 1ste Brigade, Kapitajn Rømeling, hvori denne meddelte, at 1ste Brigade ved Dag gry skulde gaa bag Trave, og at 2den Brigade samtidig skulde koncentreres ved Siebenbäumen. Herefter tog General Lasson ikke i Betænkning strax at befale den tilbagegaaende Bevægelse, som udførtes uden Engagement med Fjenden, og henad Middag stod Brigaden saaledes:

Til Dækning af Fronten: Jægerkompagniet Dronningen II paa Vejen Oldesloe—Ratzeburg i Kasdorf, og Jægerkompagniet Oldenburg III paa Vejen Oldesloe—Mölln i Kl. Klinkrade. Som Flankedækninger Grenaderkompagniet Fyn og 30 Dragoner til venstre i Grinau, og Kapitajn Wegeners Kommando til højre i Steinhorst og Eichede. Wegener observerede Landevejen Hamburg—Oldesloe med Kavaleripatrouiller og sørgede for at Broen ved Blumendorf over Beeste blev afkastet. De resterende 7 Kompagnier Fyn og den ikke detacherede Del af fynske Dragonregiment stod som Hovedstyrke i Siebenbäumen, hvor General Lasson opslog sit Stabskvarter. Bagagen blev sendt over Oldesloe til Schlamersdorf²⁾. Batteriet Gønner var ved Brigadestabens Ankomst til Siebenbäumen endnu der i Nærheden. Det havde brugt 16 Timer om at tilbagelægge den ca. ½ Mil lange Vej fra Klinkrade til Kasdorf, fordi de tunge, ubehjælpomme Kjøretøjer ikke uden alvorlige Beskadigelser havde kunnet komme frem paa de bundløse Veje, hvis Tilstand den indtraadte Frost havde forværret. Ved Kapitajn Gønners utrættelige Anstrængelser lykkedes

¹⁾ Aux.: H. P. Kopibog.

²⁾ I Brev fra C. Ewald til C. Bardenfleth ²/₁₂ 1813, Kl. 5½, Form. nævnes de Punkter, som Brigadens forskellige Afdelinger skulde naa ved Middagstid, og som de i Følge Ewalds Dagbog ogsaa naaede.

det vel atter at gjøre Batteriet bevægelig, men da det vedblivende maatte henregnes til Trosset, befalede General Lasson dets Afmarche til Oldesloe.

Hovedstyrkens Anbringelse i Siebenbäumen var beregnet paa den hurtigst mulige Kampberedskab. Dragonerne og 2 Kompagnier stod i Byens Centrum; ved hver af Byens 5 Udgange stod et Kompagni i de nærmeste Huse og Gaarde som Piket; fra dette blev der i passende Afstand udstillet en Feltvagt paa 1 Officer og 20 Mand Infanteri og 1 Underofficer og 8 Mand Dragoner. For at skaane Tropperne for at træde til Gevær ved ethvert Rygte om Alarmering, befalede Brigaden: „Skyder en Vedet, træder strax hele Feltvagten, hvortil Vedetten hører, ud; det bagved liggende Kompagni griber til Geværerne og rykker frem, saa snart nødvendigt findes. De paa begge Sider nærmest staaende Feltvagter fordoble deres Aarvaagenhed, men i øvrigt holde Tropperne sig rolige indtil Generalmarche slaas i Byen eller speciel Ordre gives“¹⁾

Brigaden havde næppe indtaget denne sammentrængte Opstilling, før fjendtlige Ryttere efterfulgte af Fodfolk nærmede sig Kasdorf ad Vejen Mølln—Oldesloe. Jægerkompagniet Oldenburg III, som Kl. 6 $\frac{1}{2}$ var afmarcheret fra Duvensee, havde overtaget Bevogtningen af Vejen Gr. Klinkrade—Siebenbäumen. Hovedstyrken under Kapitajn Schow stod i Kl. Klinkrade som Piket, medens Lieutenant Soosten med 50 Md. stod paa Vejen, der fra Gr. Klinkrade fører ned til Lübeckervejen, bag en Barikade, som han havde Ordre til at forsvare til det yderste. Pikettet havde barikaderet Vejen, der fra Kl. Klinkrade gaar til Siebenbäumen. Rytterne drev de danske Vedetter ind paa Markerne paa begge Sider af det forreste Forhug, og styrtede med Hurraraab frem mod Feltvagten. Soosten lod dem ganske rolig nærme sig og kommanderede først Fyr, da de vare komne ind paa 50 Alens Afstand. Rytterne studsede og veg, men da de vare komne udenfor Skudvidde sad de af og begyndte i Forbindelse med de nu ankomne tyske Jægere en resultatløs Skydefægtning, der varede 1 $\frac{1}{2}$ Time og kostede dem adskillige Døde og Saarede. Det lykkedes Feltvagten at hævde sin Stilling, og de fjendtlige Husarer gik længere mod nord ad Kasdorf til for at prøve deres Lykke der. De efterlod en Fange, som Soosten selv tog. Denne lille Fægtning skaffede siden Lieutenanten Ridderkorset, medens 6 af hans raske Jægere fik Sølvkorset.

Denne Kamp viste General Lasson, at Wallmoden nu havde udviklet en større Styrke mod hans Front end tidligere; i højre Flanke havde der vel ikke vist sig nogen Fjende, men Forbindelsen med de Franske

¹⁾ Mag. f. mil. Videnskab. 1821, 204 ff.

var fuldstændig ophørt, og da Generalen ved Middagstid mente at høre flere Salver fra Egnen om Bliedorf og Rondeshagen, ansaa han sin venstre Flanke for at være stærkt truet. Han følte sig isoleret med sin ringe Styrke, og da han nu vidste, at Artilleri og Bagage var bragte i Sikkerhed, fattede han den Beslutning endnu samme Dag at trække sig tilbage til Oldesloe med sin Hovedstyrke ¹⁾. Kl. 6 Aften ankom han dertil med „en Del af fynske Dragoner og fynske Infanteriregiments 1ste Bataillon“ ²⁾. Af Tropper forefandt han her 2 Musketerkompagnier af Oldenburg IV ³⁾ under Befaling af Kapitajn Frederik Zepelin ⁴⁾, Batteriet Gønner og Jægerkompagniet Fyn II, der lige var kommen fra Kiel. Zepelins Kommando blev forstærket med 2 Kanoner og nogle Ryttere og afmarcherede strax til Passet ved Rumpel, medens Fyn I udstillede Forposter syd for Trave ved Sehmsdorf.

Stabschefen Kapitajn Ewald blev sendt tilbage til Boden for at føre Resten af fynske Infanteriregiment til Oldesloe og for at avertere Jægerkompagnierne Flitner og Schow samt Wegeners Flankedækning om Tilbagegangen. Ewald skulde tage Stilling ved Boden, hvis han paa Grund af Mørket ikke mente at kunne naa Oldesloe, hvor den af Gigt stærkt medtagne Brigadechef vilde tilbringe Natten ⁵⁾.

Ewald lod Flitner besætte Gr. Boden (Deutsch Boden), medens Schows Jægere sendtes tilbage til Rethwisch Mølle. Grenaderkompagniet Fyn I, under Kapitajn Müller ⁶⁾, der havde deltaget i Tilbagegangen til Oldesloe, tog Stilling

¹⁾ I Ewalds Dagbog (Mag. f. mil. Vidensk. 1821) siges der, at Brigaden marcherede til Boden den 2den om Eftermiddagen, men af Lassons Skrivelse af 2den Dcbr. til Prins Frederik fremgaar det, at Generalen ankom til Oldesloe Kl. 6 om Eftermiddagen med en Del af de ham underlagte Tropper, og at det var hans Hensigt at blive der. Muligvis har Ewald i sin Fremstilling villet værne sin Chef mod den Beskyldning for Forsagthed, som hans ilsomme Retræte til Oldesloe nok kunde fremkalde.

²⁾ Af Lassons her citerede Skrivelse af 2den Dcbr. synes det at fremgaa, at han mente at have medført hele Fyn I. Ewalds Dagbog giver ingen paa-lidelige Oplysninger om dette Punkt; et Kompagni synes dog at være forbleven i Kl. Boden.

³⁾ Det ses ikke, i Følge hvilken Ordre disse Kompagnier ere komne dertil; men de have aldeles utvivlsomt tjent som Bedækning for Reserveparken, der havde staaet i Oldesloe, (jfr. S. 45).

⁴⁾ Kapitajn Frederik Zepelin, Sekondlieutenant 1792; Afsked som Major 1814. Landkrigskommissær i 1ste slesvig-holstenske Distrikt 1828. Karak. Oberst 1829.

⁵⁾ Lasson til Fr. af Hessen 2den Dcbr., jfr. „Krigen 1807—14“, 54.

⁶⁾ Kapitajn Wilhelm Christian Carl Müller, født 1771 i Holsten. Afsked 1816. Død i Fredericia 22de Marts 1820.

i Westerau, Kapitajn Wegener med sine 3 Kompagnier i Mollhagen, medens Hovedstyrken: 3 Kompagnier af Fyn II og vistnok 1 af Fyn I samt 100 fynske Dragoner blev i Kl. Boden (Dänisch Boden). Der blev patrouilleret mod Grinau og Kl. Wesenberg, men intet Steds traf man paa Fjenden; vel indløb der Melding om, at Gaarden Schulenburg vest for Bodén var bleven besat af 200 Kosakker, men denne Efterretning viste sig at være falsk, hvorfor ogsaa Størstedelen af det Kompagni, der var sendt mod Gaarden fra Kl. Boden, vendte tilbage til Hovedstyrken.

Den 3dje December.

Lassons Melding af 2den December Kl. 6 Eft. naaede Hovedkvarteret Kl. 2 $\frac{1}{2}$ om Natten. Prinsen af Hessen, der ventede og haabede paa et Angreb paa Lübeck, hvorved „Fjenden vilde brænde sig“, blev ikke glad ved Efterretningen om, at Auxiliærkorpsets højre Fløj uden tvingende Nødvendighed var gaaet tilbage til Oldesloe. Han havde tilmed i Løbet af Natten faaet Meddelelse om, at Vichery over Schönberg søgte Forbindelse med den nærmeste danske Postering, der antoges at staa i Klinkrade, og traf derfor strax Forberedelser til at skyde 2den Brigade frem. Indtil nu havde Fjenden blot vist smaa Troppestykker; kun Dørnbergs og Tettenborns Avantgarder havde delvis passeret Stecknitz. Vegesack stod øst for Lübeck, Wallmoden omkring Ratzeburg, medens Stedingk koncentrerede sig mellem Mølln og Boizenburg.

Tidligt om Morgenen gik Ordre til 1ste Brigade om snarest at sende slesvigske Infanteriregiment og 50 Husarer til Oldesloe til Raadighed for 2den Brigade; holstenske Infanteriregiment skulde sammen med Husarerne og 6 Kanoner Friis samles i Reinfeld med Forposter i Lokfeld og Wesenberg, medens Dronningen I med 4 Kanoner Friis fra Hamberge skulde holde Forbindelse med Avantgarden, der havde en Eskadron holstenske Ryttere staaende i Padelügge.

Ordren til 2den Brigade gik ud paa, at Lasson strax skulde bryde op fra Oldesloe og marchere til Boden med alle de Tropper, der kunde undværes. Med en Bataillon af fynske Infanteriregiment og 4 Kanoner skulde han besætte Passerne ved Neritz og Rümpel, efterlade Forpoststyrker i Sehmsdorf og Retwitsch og lade en Bataillon Slesvig blive staaende i Oldesloe som Repli. Fjenden maatte ikke kunne forcere Boden og Prinsen udtalte, at han stolede paa, at Tropperne vilde „vise godt Mod“, forsvare sig til det yderste „og om muligt oppebie nærmere Ordre“.

Det var Prinsens Ønske saa længe som muligt at vedligeholde Forbindelsen med de Franske. Han haabede, at dette vilde kunne ske ved Hjælp af den nu forstærkede 2den Brigade, saa meget mere, som Fjenden endnu kun havde vist lette Tropper, tilmed i ringe Antal. Til Davout blev der Kl. 4 Morgen sendt Meddelelse om, at Auxiliærkorpset vilde holde Linien Oldesloe—Lübeck, indtil de Franske gik bort fra Bille-Stillingen, eller indtil Retræten til Rendsborg blev alvorligt truet. Til sidstnævnte By afgik Korpsets Kommissariat. Hen paa Morgenen modtog Prinsen et Brev fra Marskalken, der syntes at have samme Syn paa Sagen. Han mente i nogen Tid at kunne holde sig bag Bille, da Fjenden i hvert Fald maatte anvende 24 Timer paa at reparere de ødelagte Bræer over Stecknitz og Delvenau. De Franskes venstre og de Danskes højre Fløj var mest truet; gik Fjenden med Overmagt frem mod Mellemrummet mellem de to Hære, maatte disse gaa tilbage. Auxiliærkorpset burde efterlade en Arrieregarde i Oldesloe og gaa mod Rendsborg og Kiel. Det gjaldt om ved Rekognosceringer i Egnen mellem Stecknitz og Wacknitz i Tide at faa Underretning om en overlegen Fremrykning mod Terrainet mellem Oldesloe og Trittau. Prinsen af Hessen afsendte endnu samme Morgen et nyt Brev til Marskalken og meddelte, at han vilde søge at naa Siebenbäumen og Sandesneben og, hvis dette var umuligt, i det mindste besætte Eichede, i øvrigt lovede han at handle i Overensstemmelse med Davout og med Iver følge hans Raad og Instruktioner.

Prinsen lod Handling følge paa Ord. Fra Lübeck udsendtes ved Middagstid et Rekognosceringskommando mod Grünau, der kastede 4 hanseatiske Eskadroner. En indbragt Fange meddelte, at 12000 Svenske og en Mængde Tropper af forskellige Nationer var under Fremrykning. Om Aftenen Kl. 9³/₄ blev Skansen ved Grünauerbaum angreben af en overlegen Fjende, men Kapitajn Gøssel¹⁾ af oldenborgske Regiment tilbageviste Angrebet. Ved denne Lejlighed udmærkede sig Lieutenanterne Hennings²⁾ og Zeska³⁾ samt Underofficer Schneider af Grenaderkompagniet⁴⁾.

Inden 1ste Brigade brød op for at indtage sin nye Stilling lod Schulenburg sine Afdelinger mod Bevis rekvirere Slagtekvæg for 2—4

¹⁾ Kapitajn Hans Otto Christian Gøssel, født 15de Maj 1772. Oberstlieutenant 1822. Død 6te Maj 1837.

²⁾ Premierlieutenant Georg Detlef Hennings. Han fik Afsked som Kapitajn 1830 og døde c. 1851 som Toldkasserer i Foldingbro.

³⁾ Sekondlieutenant Anton Lebrecht Zeska, født 1792. Major ved 14de Bataillon 1842. Blev 1849 udslettet af Listerne over Hærens Personel, da han 1848 havde sluttet sig til Oprørerne. Død i Hamburg den 13de November 1852.

⁴⁾ I. S. V. 1180/1814.

Dage, og lod senere i Reinfeld Tropperne faa Brød for 5 Dage, Brænde-
vin, Salt og Gryn for 4 Dage. Majorerne Wynecken¹⁾ af Dronningen I
og v. Qualen af Holsten IV blev gjorte ansvarlige for at Broerne ved
Moisling og Hansfelde inden Kl. 1 var saa grundigt ødelagte, at de ikke
kunde istandsættes i 2 Døgn. Under Tilbagegangen opsnappe de Fjendens
lette Tropper nogle af Brigadens Efterløbere. De søgte endog at hindre
Ødelæggelsen af Broen ved Moisling, men et Par Kanonskud var nok til
at fordrive dem, saa at Arbejdet kunde fuldføres. I Løbet af Efter-
middagen indtog Brigaden den Stilling, Prinsen havde betegnet. Forpost-
tjenesten bestredes paa højre Fløj af Holsten IV, hvis Jægerkompagni
bevogtede Overgangene ved Gr. Wesenberg og Lokfeld, paa venstre Fløj af
Dronningen I, der bevogtede Vadestedet ved Recke. Et Husarpiket ved
Steinfeld skulde vedligeholde Forbindelsen med 2den Brigade.

General Lasson var, inden han modtog Prinsens Ordre, paa det rene med,
at han var gaaet for hovedkulds tilbage; han sendte allerede den 2den om
Aftenen, som ovenfor omtalt, sit Grenaderkompagni til Westerau og gav Ordre
til, at Resten af Styrken ved Morgengry skulde gaa til Kl. Boden²⁾, hvortil
han selv ankom om Formiddagen til stor Glæde for Stabschefen, Kapitajn
Ewald, der nu haabede, at „Tingene skulde gaa comme il faut“. Posteringen
i Boden var om Morgenen bleven angreben af 40 fjendtlige Husarer, der
kom fra Steinhorst, og som let blev afviste af Lieutenant Abercron³⁾ af
Jægerkompagniet Dronningen II. Forøvrigt havde man kun set Fjenden
i Retning af Mühlenbrok, og af Beboerne havde man kun faaet oplyst,
at russiske Tropper den foregaaende Dags Morgen var ankomne til Klink-
rade, samt at Nusse Natten mellem 1ste og 2den Dec. havde været stærkt
belagt af fjendtligt Infanteri, Kavaleri og Artilleri.

Da Fjenden forholdt sig fuldstændig passiv, kunde 2den Brigade
i Ro indtage sin nye Stilling ved Boden, hvor Troppfordelingen Kl. 1^{1/2}
var følgende:

a) i forreste Linie:

venstre Sidedækning: Grenaderkompagniet Fyn og 36 Dragoner i
Westerau med en Postering i Trenthorst.

Hovedstyrke: 4 Musketerkompagnier Fyn og 100 fynske Dragoner i Kl.
Boden; foran Fronten Jægerkompagniet Dronningen II i Gr. Boden;

¹⁾ Major Joachim August Frederik Wynecken havde tjent i den hessiske Armé,
indtil han 1789 blev ansat som Premierlieutenant ved Dronningens Livregiment.
Død som Oberstlieutenant i Marts 1819.

²⁾ Lassons Melding af 3dje Decbr. Kl. 6 F. M. (Aux).

³⁾ Premierlieutenant Johan Gustav August Ernst Abercron, født 1781. 1831
Major. Død 11te Marts 1837 i Glückstadt.

i venstre Flanke $\frac{1}{2}$ Kompagni Fyn i Schirnsøhlen, i højre Flanke ligeledes $\frac{1}{2}$ Kompagni Fyn i Schulenburg, og længere til højre Jægerkompagniet Oldenburg III i Stubben til Forbindelse med højre Sidedækning: Kapitajn Wegeners Kommando i Barghorst og Schmachthagen med Avertissementsposter i Tremsbüttel, Bargtheide samt Patrouiller mod Mollhagen og Eichede.

b) i anden Linie, syd for Trave:

et Kompagni Slesvig II i Sehmsdorf; Jægerkompagniet Fyn II med 30 Dragoner i Rethwisch Mølle; Kapitajn Zepelin med 2det og 4de Kompagni af Oldenburg IV og 2 Kanoner Gønner i Rümpel; 2 Kompagnier Fyn og 2 Kanoner Gønner under Major Michaelsen ¹⁾ i Neritz.

c) i tredje Linie, i Oldesloe:

Slesvig I og 3 Kompagnier af Slesvig II samt 6 Kanoner Gønner.

Paa Grund af det tidlig indtrædende Mørke besluttede General Lasson at forholde sig rolig denne Dag, men den 4de December at angribe Steinhorst. I den Anledning befalede han Slesvig I, Jægerkompagniet Slesvig II, fynske Dragoner og de fra 1ste Brigade afgivne 50 Husarer at afmarchere saa betids, at de Kl. 5 Morgen kunde være i Kl. Boden ²⁾.

Efter Modtagelsen af Davouts Brev afsendte Prinsen af Hessen sin Souschef, Major Løvenørn Bardenfleth til 2den Brigade for at paalægge den over Eichede og Sprengte at retablere Forbindelsen med de Franske. Souschefen afgik Kl. 12 fra Lübeck og ankom Kl. $3\frac{1}{2}$ til Oldesloe, hvor han erfarede, at Generalen var i Kl. Boden. Skjønt 2den Brigades Stilling ikke ganske stemmede overens med Prinsens Befaling, foretog Bardenfleth dog, da han Kl. $7\frac{1}{2}$ E. M. ankom til Kl. Boden, ingen Forandringer af Betydning i Lassons Dispositioner. Han aftalte med ham, at kun 2 Kompagnier af Slesvig II skulde forblive i Oldesloe til Bedækning for de 6 Kanoner Gønner, hvis Medvirkning i den forestaaende Kamp ved Boden ikke kunde paaregnes, da Vejene fremdeles var ufremkommelige for Kjøretøjer og endog vanskelige at passere for Ryttere. De andre 2 Musketerkompagnier af Slesvig II skulde afmarchere saa betids, at de kunde deltage i Kapitajn Wegeners Forsøg paa atter at knytte Forbindelse med de Franskes venstre Fløj. Bardenfleth skulde ledsage Wegener, medens

¹⁾ Major Gustav Emanuel Michaelsen, født 1766 i Jylland. 1833 Afsked som Generalmajor. Død 21de Marts 1846 i Varde.

²⁾ Lassons Melding af 3dje Decbr. Kl. $1\frac{1}{2}$ Eftm. L. Bardenfleths Melding af 3dje Decbr. Kl. 9 Eftm.

Ewald vilde lede en Rekognoscering, der med 6 Kompagnier af slesvigske Infanteriregiment shulde føres mod Siebenbäumen.

Om Fjenden fik 2den Brigade kun faa Oplysninger. Han havde vist Patrouiller i Spreng og Mollhagen, og det var lykkedes ham at opsnappe 8 Grenaderer af Fyn og 2 fynske Dragoner under deres Patrouillering fra Westerau til Trenthorst.

Kronprinsen af Sverig befalede den 3dje December, at Wallmoden den følgende Eftermiddag skulde koncentrere sit Korps ved Klinkrade, at Stedingks Korps samtidig skulde staa mellem Ratzeburg og Gr. Grünau og have Forposter fremme mod Lübeck langs Landwehr, og at Tettenborns Kosakker fra Hansfelde og Trittau skulde gaa frem til Woldehorn og om muligt til Alsteren. Den 5te skulde Wallmoden dernæst rykke frem mod Oldesloe og kaste de Danske over Trave for at opnaa en fuldstændig Adskillelse mellem dem og de Franske. I det derved opstaaede tomme Rum skulde Tettenborn operere og skyde sit Rytteri saa langt som muligt frem mellem Segeberg, Bramsted og Hamburg. Endelig skulde Stedingk den 5te December om Morgenen samle sit svenske Korps ved Gr. Grünau og herfra gaa frem imod Lübeck ¹⁾.

I Overensstemmelse hermed forlagde Wallmoden sine Tropper om Eftermiddagen den 3dje December til Egnen mellem Ratzeburg Sø og Stecknitz Bækken og tog sit Stabskvarter i Kulpin; hans Avantgarde under Dørnberg (12 Eskadroner, 5 Batailloner og 8 Kanoner) indtog en Forpoststilling, der ved Gr. Grünau sluttede sig til Hanseaternes, og derfra gik videre over Krumesse, Kasdorf, Siebenbäumen og Steinhorst.

Den 4de og 5te December.

Natten mellem den 3dje og 4de December stod Lübecks Besætning under Gevær, færdig til at modtage Fjenden, der demonstrerede foran hele Linien, men kun alarmerede de danske Forposter paa Vejen fra Schlutup. Her stod Premierlieutenant Peter Leschly ²⁾ med 1ste Kompagni af holstenske Skarpskytterkorps I; med Ro og Koldblodighed afviste han de idelige Smaaangreb, under hvilke Skarpskytterne Henrik Fock, Henrik Soldtwedel og Henrik Ausborn af 1ste samt Johan Henrik Harders af 3dje Kompagni fik Lejlighed til at vise Mod og Dygtighed.

Om Formiddagen den 4de December opdagedes stærke Kolonner af alle Vaabenarter ved Schlutup; Lübecks Garnison gjorde sig da atter klar til

¹⁾ B. v. Quistorp. II, 425.

²⁾ Premierlieutenant Peter Leschly, født 1792 i Norge. 1842 Afsked som Major. Død 17de Januar 1869.

at modtage et Angreb, men dette udeblev, idet kun omtrent 100 Kavaleriste nærmede sig Burgthor. Om Eftermiddagen alarmeredes Posteringen i Skansen ved Grünauerbaum, hvor Kapitajn Wilster ¹⁾ med 2 Lieutenanter og 100 Mand af oldenborgske Regiment samt 1 Officer og 30 Mand polske Uhlaner skulde forhindre Fjendens Overgang over den af Matroskompagniet ødelagte Bro. Kl. 3½ rykkede Fjenden frem og stødte paa en fremskudt Post paa 25 Mand under Lieutenant Lüttau ²⁾, som holdt Stand og snart forstærkedes med andre 25 Mand, der under Kapitajnen ilede til Hjælp. Der udviklede sig nu en Skydefægtning, der varede til Kl. 5, da Fjenden benyttede det indtraadte Mørke til at gaa tilbage. Om Aftenen Kl. 9 gjentoges Angrebet, som denne Gang navnlig rettedes mod Lieutenant Lüttaus højre Flanke, men afvistes af Lieutenant Spitzner ³⁾, der var placeret i et Mejeri og uventet beskød den fremrykkende Fjende i Flanken.

En fjendtlig Fremrykning mod Lübeck var efter Prinsens Opfattelse ikke farlig for Korpsets Tilbagegang, medens et overlegent Angreb mod hans højre Fløj kunde blive meget kompromitterende for hans Retræte. Det er derfor ikke ret forklarligt, hvorfor Prinsen ikke forlagde sit Hovedkvarter til Oldesloe, men blev staaende i Lübeck, selv om det maa indrømmes, at Fjendens større Aktivitet nok kunde tyde paa, at dette Punkt i Øjeblikket var truet.

I Løbet af Natten mellem den 3dje og 4de December modtog Prinsen af Hessen et Brev, som Davout havde afsendt den 2den Kl. 10 Aften. Heri laa en Melding til General Vichery fra Kommandøren for 111te franske Infanteriregiments 3dje Bataillon, dateret Schönberg den 2den December Kl. 2½ Eftermiddag. Denne Skrivelse meddelte, at Fjenden var Herre over Landevejen Hamburg—Oldesloe, hvorved Forbindelsen med de Danske var ophævet; at Fjenden holdt Byerne Sandesneben, Wentorf og Sirksfelde besat, at man havde hørt Pelotonssalver en hel Time igjennem i en Mils Afstand fra Schönberg, at Bønderne paastod at have set c. 100 Fanger blive bortførte, at de franske Forposter nu ogsaa blev angrebne, og at Bataillonen eventuelt vilde gaa tilbage til Lüttensee for at repliere sig paa Kyrassererne og de 3 Kompagnier af Regimentets 1ste Bataillon, som stod der. I en Følgeskrivelse, der

¹⁾ Se VII. 298.

²⁾ Sekondlieutenant i oldenborgske Infanteriregiment Frederik Christian Lüttau, født 8de Juli 1793. 1827 Kapitajn. Død 1ste Juni 1839.

³⁾ Sekondlieutenant Dienegott Friderich Spitzner. Senere Strandkontrollør. Død 19de Marts 1831 i Kjøbenhavn.

ledsagede denne Melding, udtalte Davout, at Fjenden nu maatte siges at operere i hans venstre Flanke, at man vel ikke vidste, hvad det var for Tropper, der sloges i den anførte Egn, men at Auxiliærkorpset nu i hvert Fald uden at spille et Øjeblik maatte forlade Lübeck og samles ved Oldesloe. Davout vilde samle sine egne Tropper ved Hamm og Wandsbeck og herfra handle efter Omstændighederne ¹⁾.

Man maa undres over, at en Mand som Davout har villet træffe vigtige Foranstaltninger paa Basis af en saa løs og ufuldstændig Melding. Der er dog næppe nogen Tvivl om, at Marskalken kun har benyttet den som et velkomment Paaskud til at gaa til Hamburg. Prinsen af Hessen lod sig heller ikke herved bevæge til at rømme Lübeck, men skrev til Marskalken, at han først vilde gjøre dette, naar han fik Vished for, at denne virkelig var gaaet tilbage til Hamburg. Derimod var han paa det Rene med, at Besiddelsen af Siebenbäumen ikke mere var af Betydning, hvorfor han Kl. 4^{1/2} Morgen afsendte Ordre til 2den Brigade om atter at forlade denne Landsby, saafremt den allerede var besat, og at indskrænke sig til at hævde Besættelsen af Boden. Selvfølgelig har Prinsen ønsket helt at forhindre General Lassons Fremrykning til Siebenbäumen, men han indsaa, at en Kontraordre, der gik til Boden over Reinfeld og Oldesloe, paa Grund af Vejenes Længde og slette Beskaffenhed vilde naa Brigaden for sent. Hans Skrivelse passerede Reinfeld Kl. 9^{1/2} Formiddag og blev først henad Middag aabnet af General Lasson, der havde den i hine Tider sjældne Konduite at bryde og læse Brevet, skjønt det var adresseret til Major L. Bardenfleth, der antoges at følge Brigadestaben, men som i Øjeblikket var ude paa højre Fløj.

Samtidig med at ovennævnte Befaling sendtes til 2den Brigade, afgik der Ordre til General Schulenburg om at skaffe Oplysninger om Forholdene paa Auxiliærkorpsets højre Fløj, og denne udsendte nogle Officerspatrouiller, der skulde undersøge, om Fjenden virkelig stod i Sandesneben, og i øvrigt søge at komme i Berøring med de Franske. En af Patrouillerne under Adjudanten, Lieutenant Engelsted, forlod omtrent Kl. 9 Reinfeld, men kom ikke videre end til Boden.

Kl. 4^{3/4} Eftermiddag fremsendte 1ste Brigade til Hovedkvarteret en Melding fra Engelsted, der gik ud paa, at Trenthorst var besat af Fjenden, der havde rekvireret Kvarter og Fourage til 500 Mand, men at man savnede Oplysninger om Forholdene i Sandesneben. Schulenburg føjede hertil Meddelelse om, at der fra Stubbendorf var hørt stærk Skydning fra Heidmühlen (Heidberg?) Omtrent Kl. 7 kom Engelsted selv tilbage

¹⁾ „Mag. f. mil. Vidensk.“ 1826. S. 647 f.

og meldte, at de mod Sandesneben fremsendte Patrouiller tæt udenfor Byen havde truffet paa overlegent fjendtligt Fodfolk, og at han, der Kl. 4 havde forladt Boden, havde hørt heftig Skydning i denne Retning i Tiden fra Kl. 4¹/₄—5. Samtidig indløb Melding fra den anden Officerspatrouille, der førtes af Lieutenant Beck¹⁾ af Husarerne, en rask og flink Officer, kjendt med hver Vej og Sti i det sydøstlige Holsten. Den var afsendt fra Delingsdorf Kl. 3 Eftermiddag og oplyste, at Ahrensburg var besat af 150 Kosakker, at Lieutenant Lasson af Vicherys Stab Dagen forud havde været paa dette Gods og derfra var gaaet til Sieck, hvor Grev Schimmelmann, hvem Lieutenanten havde truffet paa Vejen, mente, at de Franske stod. Beck vilde nu søge over Høisbüttel at komme i Forbindelse med dem. Disse temmelig magre Efterretninger sendtes til Hovedkvarteret, der ad denne indirekte Vej fik den første Meddelelse om, at man sloges ved Boden. Ved Middagstid havde Prinsen af Hessen i øvrigt allerede erfaret, at Fjenden havde c. 2000 Mand af alle Vaabenarter i Sandesneben, Wentorf og Sirksrade, at en lignende Styrke stod som Repli i Nusse²⁾, og at hans Forposter naaede fra Trave til Bille; heraf sluttede man, at de Franske havde forladt deres Stilling bag denne Flod. Ved Hovedkvarteret afventede man saaledes med Spænding nærmere Meddelelse om, hvad der i Løbet af Dagen var passeret ved 2den Brigade, hvis Fremrykning mod sydøst nu maatte forekomme Prinsen ganske hensigtsløs. Men først ved Midnatstid fik man Melding direkte fra Brigaden.

General Lasson havde vel strax efter Modtagelsen af Kontraordren sendt Ewald Befaling til at standse Angrebet paa Siebenbäumen, ligesom han ogsaa havde sendt Skrivelsen til Adressaten, Major L. Bardenfleth; men de to Rekognosceringer var allerede i fuld Gang; de lod sig ikke afbryde, men førte til

Kampen ved Boden.

Øjemedet med 2den Brigades Fremstød var at retablere Forbindelsen med de Franske. Wegeners Kommando skulde direkte række dem Haanden, medens Ewald ved at besætte Siebenbäumen skulde søge at lægge de Danskes Stilling i Forlængelse af de Franskes. Wegeners Kommando

¹⁾ Premierlieutenant Andreas Carl Beck, Adjudant ved holstenske Husar-detachment. Kornet 1802. Afsked 1830 med Majors Karakter. Brand-direktor for Aarhus og Skanderborg Amter til 1843.

²⁾ H. P. 1151/1813.

naaede ved Middagstid til Sprenge, hvor det erfarede, at Fjenden stod i Lüttensee med 400 Mand og i Grönwold med 100 Mand, medens hans Patrouiller strejfede til Eichede, Sprenge, Sieck og Todendorf. L. Bardenfleth, der fulgte Wegener, indsaa, at man ikke kunde komme i Forbindelse med Vichery, der, som han nu erfarede, stod i Rahlstedt; derimod haabede han over Hammoor og Ahrensburg personlig at kunne naa til Hamburg, hvor han ventede at træffe Davout. Han beordrede nu Wegener til at blive staaende ved Mollhagen og Eichede og under en almindelig Retræte repliere sig paa Sülfeld, medens han selv begav sig paa Vejen ad Ahrensburg til. Ordren fra Hovedkvarteret, som Lasson sendte ham, traf ham undervejs; foreløbig ændrede den intet i hans Plan, men han blev nødt til at opgive den, da han erfarede, at Lieutenant Beck havde truffet Ahrensburg besat af Fjenden. Han gik da tilbage til Mollhagen, hvorfra han Kl. 9 sendte Meddelelse til de ved Rümpel og Neritz staaende Tropper, om at Fjenden strejfede lige til Lasbeck, og at det gjaldt om at passe vel paa Overgangene over Beeste og Trave. Wegeners Korps, der i Fronten kun var stødt paa meget svag Modstand ved Eichede, var nu omgaaet og maatte snarest tiltræde Tilbage-marchen. Kl. 2 Morgen naaede det Rümpel, hvor det, til Trods for Folkenes Træthed, maatte afløse Besætningen, Zepelins 2 Kompagnier, der marcherede til Passerne Hoherdam og Sülfeld, som de efter Bardenfleths Ordre skulde besætte i Forbindelse med et Detachement af Wegeners Jægere¹⁾.

Det andet Rekognosceringskommando, Slesvig I og 50 Husarer under Ritmester Hoffmann²⁾, stod den 4de December Klokken 5 Morgen i Kl. Boden rede til Udrykning. Et Par Timer senere afmarcherede det herfra i 2 Kolonner; den ene under Regimentschefen, Oberstlieutenant Scriver, bestod af 30 Husarer, Grenaderkompagniet samt 1ste og 5te Musketerkompagni, den anden under Oberstlieutenant Schaumberg bestod af 3dje og 4de Musketerkompagni, forstærkede med et Detachement Jægere af Dronningen II under Lieutenant Abercron og en halv Snes Husarer. Scriver, der ledsagedes af Kapitajn Ewald, marcherede mod Siebenbäumen, Schaumberg mod Steinhorst. Allerede en Fjerdingvej øst for Boden traf den venstre Kolonnes Blækere paa fjendtlige Ryttere, der hastig sprængte tilbage. I Skoven vest for Siebenbäumen blev der gjort Holdt, Fodfolket

¹⁾ Skrivelser fra Bardenfleth til Zepelin af 4de December Kl. 9 E. M. og 5te December Kl. 3 F. M., daterede henholdsvis Mollhagen og Rümpel (Aux).

²⁾ Ritmester Jens de Hoffmann. Kornet i Husarregimentet 1793. Ritmester 14de Oktober 1813. Afsked 1816. Død 1842.

opmarcherede; kun Husarerne og nogle Infanteriblækere gik under Ritmesterens Kommando ind i Siebenbäumen, der fandtes fri for Fjender. Efter at have efterladt Grenaderkompagniet som Repli vest for Byen, rykkede Scriver ind i den og fremsendte Husarpatrouiller mod Kasdorf og Klinkrade. En af disse indbragte en hanoveransk Husar, der forklarede, at nogle Officerer af General Wallmodens Stab, der var paa Vej til Siebenbäumen for at gjøre Kvarter for Korpskommandoen, opholdt sig paa en Gaard en god Fjerdingsvej herfra. Medens Scriver traf Forberedelser til at lægge Baghold for de fjendtlige Kvartergjørende, der paa Grund af Taagen ufejlbarlig maatte falde i de Danskes Hænder, modtog han fra General Lasson Meddelelse om, at Hovedkvarteret havde kontramanderet Angrebet paa Siebenbäumen og befalet, at 2den Brigade skulde rømme dette Punkt, hvis det var besat. Kolonnen tiltraadte altsaa Tilbage-marchen, der maatte paaskyndes, da der hørtes Skydning i begge Flanker, baade fra Steinhorst og fra Westerau. Oberstlieutenant Scriver, der vidste, at Schaumberg havde naaet førstnævnte Punkt uden at træffe paa Modstand, sendte ham Meddelelse om, at han gik tilbage til Boden, og beordrede højre Sidekolonne til ligeledes at marchere derhen. Omtrent 2500 Alen øst for Gr. Boden gjorde Scriver Holdt for at optage Schaumberg. Kommandoet i Westerau blev forstærket med Jægerkompagniet Fyn II, som Lasson havde sendt det isolerede Grenaderkompagni til Hjælp¹⁾.

Kl. 2 om Eftermiddagen forenedes begge Kolonner paa det ovenanførte Sted. Schaumbergs Detachment var nu bleven forstærket med det meste af Jægerkompagniet af Oldenburg III, der under Fremrykningen af egen Drift havde sikret dets højre Flanke. Kapitajn Schow havde nemlig om Morgenen faaet Ordre til at gaa over Mühlenbrok mod Schiphorst, for derfra efter Omstændighederne at rekognoscere Steinhorst. Uden at støde paa Fjenden naaede han førstnævnte Gaard, men da han vendte tilbage herfra for at slaa ind paa Vejen, der gik til Schiphorst, traf han Schaumbergs Forspids, og da han erfarede, at denne skulde gaa til Steinhorst, gav han hurtig Plads og overtog Dækningen af højre Flanke. Schiphorst var besat af et fjendtligt Husardetachment, som ilsomt veg for Jægernes Fortrop, der førtes af Lieutenant Soosten, og det lykkedes Schow at tage den en god Fjerdingsvej lange Landsby, hvor han erobrede en Del Udrustningssager. Imidlertid havde Schaumbergs Musketerer, sikrede i Fronten af Abercrons lille Jægartrop, naaet Steinhorst. Denne anselige Gaard var besat af en fjendtlig Husareskadron, der efter

¹⁾ Skrivelse fra Lasson af 4de December 1813 (Aux).

at have vexlet nogle Skud med de danske Blænkere gik tilbage uden at blive forfulgt. Schaumberg besatte Gaarden forsvarsvis og udstillede Poster, hvorpaa han ved en Husarpatrouille under Korporal Alers satte sig i direkte Forbindelse med det oldenborgske Jægerkompagni. Schow havde allerede med sit Kompagni forladt Schiphorst og var under Vejs til Steinhorst, da han modtog Befaling fra Schaumberg til at forstærke hans Kolonne med det ene Halvkompagni og hævde Besiddelsen af Schiphorst med det andet. Lieutenant Soosten maatte da paa ny tage Landsbyen, som Fjenden strax havde besat, da Jægerne havde rømmet den.

I 3 Timer stod nu de Danske i Steinhorst og Schiphorst. Gaarden blev ikke angreben; af og til nærmede en fjendtlig Flankør sig, affyrede sin Pistol eller Karabin og forsvandt saa atter i Taagen. Derimod maatte Soostens lille Kommando jævnlig afvise de fjendtlige Ryttere, der søgte at kaste ham ud af Byen. Kl. ca. 1 kom en af Ewald udfærdiget Ordre til Schaumberg om snarest at rykke tilbage til Boden; medens Oberstlieutenanten inddrog sine Poster og beredte sig paa at afmarchere, brød pludselig en fjendtlig Bataillon frem ad Labenzvejen, kastede Abercrons-Jægere, der observerede denne, og tvang den lille danske Kolonne til hurtig Tilbagegang. Der opstod et Øjebliks Forvirring, men det lykkedes Officererne ved deres bestemte Optræden at faa Hold paa de veldisciplinerede Folk. Kompagnierne udviklede sig til Fægtning; under bestandig Tirailieren gik man tilbage til Mühlenbrok, hvor Forfølgningen standsede, og uden synderligt Tab naaede Kolonnen Hovedstyrken og indgik under Scrivers Kommando. Det var den hanoveranske lette Brigade, som med Bataillon Lüneburg i Spidsen havde forfulgt de slesvigske Kompagnier, hvis Spor den mærkelig nok meget hurtig tabte. Derimod opdagede de fjendtlige Husarer, der dækkede Brigadens venstre Flanke, det lille Jægerdetachment, der var bleven forglemt i Schiphorst. Soosten, der forgjæves havde søgt at komme i Forbindelse med Resten af Kompagniet, blev noget efter Kl. 3 omringet af fjendtlige Husarer og Jægere, men slog sig igennem ved et dristigt Bajonetangreb. Dækket af Taagen søgte han efterhaanden forgæves at naa Steinhorst, Mühlenbrok, Stubbe; overalt var Fjenden, vejledet af Bønderne, kommen ham i Forkjøbet. Sent paa Natten naaede han Schmachthagen med hele sit Kommando paa 2 Efternølere nær; jævnlig var han bleven beskydt, men Mørket og Taagen havde ydet ham Skjul og Dækning.

Fremstødet mod Siebenbäumen og Steinhorst var kommet Fjenden noget uventet. Dørnberg, der var i Klinkrade, havde endnu ikke sin Division samlet, da han fik Melding om, at de Danske trængte hans

Sikringsdele tilbage. Saa snart han kunde disponere over den hanoveranske Brigade og 1ste Husarregiment, sendte han dem over Steinhorst mod Boden, medens han senere lod Wardenburgs Brigade marchere over Siebenbäumen for at omgaa Boden, mod hvilket Punkt han ogsaa selv marcherede med 3dje Husarregiment og Batteriet. Den hanoveranske Brigade kom som ovenfor omtalt i Engagement med Schaumburgs Kommando og stødte derefter paa de Danskes Hovedstilling; den russisk-tyske Brigade vexlede nogle Skud med Flankedækningen i Westerau, men 2 af dens Batailloner kom om Aftenen i Taagen i indbyrdes Skydefægtning og tilføjede hinanden ret betydelige Tab¹⁾.

Da Klokken var lidt over 2, stod hele det danske Rekognosceringskommando et Par tusende Skridt foran Gr. Boden i følgende Formation: Paa venstre Fløj paa selve Vejen til Siebenbäumen 3 Musketerkompagnier i Kolonne; paa Vejen til Mühlenbrok med Front mod sydøst et Musketerkompagni „debanderet“; paa højre Fløj med Front mod sydvest stod Jægerdetachementerne, medens Grenaderkompagniet dannede Reserve for disse og for Centrum. Rytterpatrouiller sendtes frem ad alle Veje for at melde Fjendens Nærmelse.

Klokken var henad 3, da man fra den danske Stilling fik Øje paa en lang Infanterilinie i højst 200 Skridts Afstand. Det var Bataillonen Bremen-Verden, der kom fra Steinhorst. Paa Efterretningen herom rykkede Lasson med 5 Kompagnier af fynske Infanteriregiment, Resten af Flitners Jægere og ca. 60 Dragoner under Major Høegh-Guldberg²⁾ fra Kl. Boden til Udkanten af Gr. Boden for at tjene Scrivers Kommando som Repli. Dragonerne holdt paa Vejen, Infanteriet paa begge Sider af denne.

Hanoveranerne gik frem mod det danske Centrum, som modtog dem med Salver, der snart gik over til en livlig, men ikke meget virksom Rødeild. Tre Gange stormede Bremen-Verden, der især rettede sit Angreb mod Stillingens fremspringende Hjørne, hvor de danske Grenaderer, opflammede af den fungerende Brigadeadjutant, Ritmester Sønnichsens³⁾ Exempel, modtog Angriberne saa varmt, at de maatte gaa tilbage. Efter en Times Kamp, sendte den fjendtlige Brigade Bataillonen Anhalt frem med Ordre til at omgaa de Danskes højre Fløj, og denne Bevægelse foranledigede Oberstlieutenant Scriver til at gaa langsomt tilbage med 2 Kompagnier i

¹⁾ B. v. Quistorp II. 425 ff.

²⁾ Se VII. 306.

³⁾ Ritmester ved fynske Regiments lette Dragoner, Henrik Sønnichsen, født 17de April 1780 ved Aabenraa, Oberstlieutenant 1833. Afsked 1840. Død 10de November 1845.

sluttet Formation paa Vejen, Resten i spredt Orden paa begge Sider af denne. Trængte Fjenden for stærkt paa, blev der gjort Holdt og Front, og en kraftig Ild eller et kort, men energisk Fremstød tvang ham til at gaa frem med større Forsigtighed. Da Sriver var kommen Boden paa 600 Skridt nær standsede han, og General Lasson lod Reserven rykke frem. I Løb førte Major Castonier med Adjudanten, Premierlieutenant Meyer¹⁾, ved sin Side de fynske Kompagnier frem til Understøttelse for Fløjene af den slesvigske Bataillon og ankom just i det Øjeblik, da Fjenden gjorde sit sidste Forsøg paa at overvælde de Danske. Uden at fyre, med Geværet højt, stormede Hanoveranerne med Bremen-Verden i første, Anhalt i anden Linie frem ad Vejen og paa begge Sider af den. I aandeløs Stilhed ventede den danske Forsvarslinie paa, hvad der vilde dukke frem af Taagen, der var saa tæt, at man trods Fuldmaanen ikke kunde se 15 Skridt foran sig. Men saa snart Fjenden viste sig, modtoges han af en „Generalsalve“, der øjeblikkelig efterfulgtes af et energisk Bajonetangreb. Under Raabet „Kongen leve“ styrtede først slesvigske Regiment og dernæst ogsaa fynske frem til Modangreb. Fjenden veg, men hans Tilbagegang blev snart forvandlet til en komplet Deroute. Kl. c. 4¹/₂ brød nemlig General Lasson med de fynske Dragoner under Major Høegh-Guldbergs Kommando frem til Forfølgning. Generalens Hest blev skudt under ham, men Dragonerne travede, forstærkede af Husarer, frem ad Vejen til Siebenbäumen. Da de var komne gjennem Infanterilinen, lod Høegh-Guldberg de 2 bageste Delinger kaste sig ind mellem Aabningerne i Koblerne for at afskære de fjendtlige Jægere, der laa mellem dem og det danske Fodfolk, og med Resten gik det i hurtigste Gangart ned ad Vejen. Virkningen var overraskende stor; det fjendtlige Fodfolk, der ikke kunde se, hvor lille Rytterskaren var, blev grebet af Panik og flygtede. Vejen laa fuld af Døde og Saarede, bortkastede Vaaben og Udrustningssager. En Mængde fjendtlige Soldater overgav sig, men de danske Ryttere gav sig ikke Tid til at samle Fangen, før Angrebet var ført helt igjennem, og før det havde vist sig, at Fjenden var fuldstændig demoraliseret. Først da standsede Forfølgningen, og Høegh-Guldberg vendte tilbage med 3 fangne Officerer og 20 Infanterister; selv havde han kun mistet 2 Mand, hvoraf 1 falden²⁾.

¹⁾ Premierlieutenant Christian Frederik Meyer, født 1785. Afsked som Major 1832. Død i Grenaa i November 1836.

²⁾ Ved Fremstillingen af Affæren ved Boden er ikke blot Auxiliærkorpsets og Brigadens Rapporter, men samtlige Afdelingers og Underafdelingens Indberetninger benyttede. Ogsaa Ewalds Dagbog har været brugt som

Prinsen af Hessen kalder Træfningen „en overordentlig brillant Affære“, og af de danske Tropper betragtedes den som en smuk lille Sejr. Det var ogsaa en virkelig Vaabendaad, der tjener til Ære for de Afdelinger, der forsvarede Boden, og for de Officerer, der førte dem. Ewald var vel egentlig Dagens Helt, han havde været Sjælen i hele Foretagendet¹⁾, men baade Brigadechefen²⁾ og Afdelingscheferne havde vist Fasthed og Dygtighed. Det danske Infanteri, der for første Gang optraadte i en større Kamp, havde vist Koldblodighed, Mod og god Disciplin, medens Rytteriet havde hævdet sit gamle Navn og vundet nye Laurbær. Uheldigvis havde Artilleriet ikke faaet Lejlighed til at optræde; paa begge Sider havde de elendige Veje hindret denne Vaabenart i at komme frem. I øvrigt viste Kampen ogsaa, at de tidligere ikke højt ansete Wallmodenske Tropper nu var blevne virkelige Soldater.

Valpladsen blev de Danskes; men mange Trofæer blev der ikke Lejlighed til at medtage. Kampen var jo kun en Arrieregardefægtning; man turde ikke opholde sig længe med at opsamle Fanger og Vaaben. Derimod medtoges alle Brigadens egne Faldne og Saarede, tilsammen 22 Mand, af hvilke 5 Døde. Blandt de Letsaarede var Ritmester Sønnichsen og Brigadens Adjudant, Lieutenant Lobedanz. Desuden savnedes 4 Mand. Fjenden mistede 33 Fanger, hvoriblandt 3 Officerer; Antallet af Faldne og Saarede kjendes ikke, men det var langt større end hos de Danske. Major Burgsdorf, der haardt saaret faldt i Hænderne paa de fynske Dragoner, døde Dagen efter af sine Saar.

I varme Udtryk skildrede Prinsen af Hessen i sin Indberetning til Kongen 2den Brigades hæderlige Kamp ved Boden, og alle, der havde vist fremragende Mod og Dygtighed, indstilledes til allerhøjeste Udmærkelse. Frederik VI uddelte da ogsaa, om end længe efter, Ud-

Kilde. I „Vort Forsvar“, Nr. 357, er Kampen omtalt paa en noget vildledende Maade, og den Skildring, der findes i Friesenbergs „Krigen 1807—14“ er ren Fantasi.

¹⁾ „Pligt, Sandhed og indre Følelse“, skriver Lasson den 15de December, „byder mig at tilføje: Divisionsadjudant, Kapitajn Ewald har ikke alene ved de hensigtsmæssigste Foranstaltninger under Fjendens Angreb — — men ogsaa ved en rastløs Virksomhed, ved koldt Blod og uforfærdet Mod udmærket sig saa meget og saa værdigt, at jeg savner passende Udtryk til at anbefale ham til vor allernaadigste Konges Naade“ . . . Lasson slutter med at sige, at man „i Sønnen gjenkjender Faderens Aand.“

²⁾ Prinsen af Hessen erklærede, at General Lassons Forhold var værdigt til Kongens naadigste Opmærksomhed og til offentlig Bekjendtgørelse.

mærkelsestegn til en stor Mængde af de tapre Deltagere i den smukke Fægtning¹⁾.

Efter Kampen erfarede General Lasson, at hele Dørnbergs Division var under Fremrykning mod Boden. Han besluttede derfor at gaa tilbage til Terrainet tæt syd for Oldesloe. Sidedetachementerne fik de fornødne Ordre, og sikret af dem og en Bagdækning, bestaaende af Jægerkompagniet Dronningen II og 40 Husarer, naaede Brigaden i Løbet af Natten til Retwisch Mølle. Her blev der givet Dispositioner for Natten til den 5te; men da Brigaden ikke ganske kjendte Forholdene ude paa højre Fløj, blev Opstillingen her noget anderledes, end den havde befalet.

I Oldesloe, hvor Batteriet Gønner laa, stod Major Scharffenberg²⁾ med en Del af Oldenburg IV³⁾, og her anbragtes nu Brigade-staben, de 8 slesvigske Musketerkompagnier samt en Del af de fynske Dragoner; yderst paa højre Fløj ved Sülfeld og Hoherdamm stod Kapitajn Zepelin med 2 Kompagnier og nogle faa Husarer, medens Major Michaelsen med 2 fynske Musketerkompagnier stod i Neritz. Bag ham tog Oberstlieutenant Rieck Cantonnement i Blumendorf med 5 Musketerkompagnier af samme Regiment. I Rümpel stod Wegeners 3 Kompagnier, der ikke havde set sig i Stand til at forstærke Zepelins Kommando. I Pölitz stod Flitner paa Forpost med sine Jægere, til venstre for ham ved Rethwisch Mølle stod Schows Jægere, ved Rethwischhof de slesvigske, og ved Sehmsdorf de fynske Grenader- og Jægerkompagnier; 100 Dragoner var fordelte til Forposterne ved Rümpel, Rethwisch Mølle og Sehmsdorf.

Først flere Timer efter de Danskes Afmarche besatte Dørnberg Boden; imidlertid havde Wallmoden passeret Stecknitz ved Donnerschleuse; men paa Grund af Vejenes usle Tilstand naaede han kun til Siebenbäumen, hvorfra han sendte 3 Batailloner frem til Dørnbergs Understøttelse.

Allerede inden Prinsen af Hessen havde modtaget Melding fra 2den Brigade om Udfaldet af Fægtningen ved Boden, havde han givet 1ste Brigade Ordre til næste Morgen tidlig at marchere til Egnen syd for Oldesloe for der at tjene som Repli for General Lassons Styrke. Denne Ordre gjentoges Kl. 12 Nat. Prinsen gav General Schulenburg en ganske kort Beretning om 2den Brigades Kamp, meddelte ham, hvad man vidste om Fjendens Bevægelser, og lovede selv at indtræffe i Oldesloe med For-

¹⁾ Fortegnelsen „over de Personer, som i Særdeleshed have udmærket sig i Fægtningen ved Boden“, meddeles i Bilag I.

²⁾ Major Poul Ulrich Scharffenberg, født i Norge 27de December 1766. Afsked 1815. Postmester i Kiel. Justitsraad. Død i Kiel 16de Februar 1827.

³⁾ Skrivelse fra Frederik af Hessen af 4de December 1813 (Aux).

stærkning¹⁾. Frederik af Hessen havde nemlig gjort sig fortrolig med den Tanke, at Lübeck maatte rømmes. Han agtede da at koncentrere sig bag Trave mellem Segeberg og Oldesloe; her, i den af ham tidligere omtalte Stilling ved Neverstaven, vilde han, om fornødent, optage en Kamp; maaske vilde han dog vente dermed, til han havde naaet Stillingen ved Heidmühlen. Derimod vilde han ikke, saaledes som Landgrev Carl ønskede det, gaa fra Lübeck til det kuperede Terrain ved Kiel, da Vejene var i en saa miserabel Tilstand, at hans Train og Artilleri ufejlbarlig vilde blive stikkende. Den 5te December Kl. 2 om Morgenen sendte Prinsen til Kongen en ganske kortfattet Rapport om Gaarsdagens Kamp og meldte ham, hvad han selv agtede at udføre. Naar Lübeck samme Dag blev forladt, vilde han lade Lallemand med en Del af Garnisonen marchere til Segeberg; Oberstlieutenant Wasmer skulde fra Travemünde med en Del af sin Bataillon gaa over Kiel til Rendsborg, medtagende de smaa Troppeafdelinger, der fandtes i Østholsten; Hovedkvarteret vilde samme Dag blive forlagt til Oldesloe, et Par Batailloner, (Oldenburg I og II) skulde følge med dertil for i Forening med 1ste Brigade at forstærke Lassons Brigade. I Korthed skildredes Situationen saaledes: „Fjenden lader til at ville angribe os her (i Lübeck) med Force, ligesaa i Oldesloe samt tage os Vejen til Rendsborg. Af Mangel paa Soutien fra Marskalken og for svag mod Overmagten vil jeg omsider maatte søge Rendsborg.“²⁾

Prinsen af Hessens Blik paa Forholdene faldt i Hovedsagen sammen med Davouts. Denne ansaa det nemlig ogsaa for nødvendigt at opgive Lübeck og at koncentrere det danske Korps i Oldesloe. Gjennem Breve fra den danske Overgeneral og Lallemand kjendte han Situationen til den 3dje December inklusive og fremsatte sine Tanker om den i et Brev til Prinsen af 4de December Kl. 12 $\frac{1}{2}$ E. M. „Jeg længes meget“, skriver han, „efter at erfare, at Deres Durchlauchtigheds Bevægelse er fuldendt, og at De har Deres Tropper i Oldesloe — — — Jeg foreslaar D. Durchl. at sende Tropper ad Vejen til Bargtheide og Woldehorn — — — Alle de Dispositioner, D. Durchl. har foreskrevet for at besætte Lübeck, Boden og Rümpel, er gode; men, dersom Tøvejret bliver ved, vilde det være godt efter Fjendens Bevægelser og Forholdenes Bydende at besætte Lübeck med en fuldkommen bevægelig Arrieregarde, som paa første Vink kunde trække sig tilbage til Segeberg eller vel endog mere til højre og have nogle Afdelinger ved Traven, mellem Oldesloe og Lübeck — — —“

Som det ses, havde det danske Hovedkvarter ganske handlet i Marskalkens Aand, og uden at have læst Betragtningerne over de „Beregninger“, som Krigskunsten, efter hvad Davout andetsteds i Brevet

¹⁾ Aux H. P. Kopibog. ²⁾ H. P. 1155/1813.

skriver, er underkastet, havde det forstaaet „til rette Tid at give Slip paa en Del af Terrainet, for ikke at risikere Tabet af Folk, som bør skaanes til Brug, naar Lejligheden maatte tilbyde sig; thi det er ved Mennesker, man tilbagevinder tabte Lande“. Disse Betragtninger var lige saa sande, som de var trivielle; mindre trivielle, men ogsaa meget mindre sande var Marskalkens Løfter om at samvirke med Prinsen af Hessen: „For at lette Dem denne Bevægelse (til Oldesloe) skal jeg lade en stor Mængde Tropper rykke frem ad Vejen til Lübeck — — Saa snart jeg erfarer, at De er kommen til Oldesloe, vil vi komme overens om nogle Bevægelser mod de Tropper, som maatte befinde sig mellem Dem og Hamburg, idet vi gaar dem i Møde med Bestemthed. Jeg har min Styrke samlet og er beredt paa at benytte mig af de Fejl, Fjenden maatte begaa — —.“ Smukke Ord! men kun Ord, der ikke efterfulgtes af Handling¹⁾.

Dette Brev modtog Prinsen Kl. 12^{1/2}, en halv Time efter sin Ankomst til Oldesloe. Netop i det Øjeblik, han forlod Lübeck, havde han maattet afvise en svensk Parlamentær, der vilde opfordre ham til at overgive Byen. Efter det danske Hovedkvarters Opfattelse var Lübeck en fransk By, hvis Skæbne en dansk General ikke kunde „decidere“. For saa vidt var det ret heldigt, at Lallemand endnu befandt sig indenfor dens Volde²⁾. Det stod klart for Frederik af Hessen, at den udstrakte Stillings venstre Fløj maatte opgives; og af det han kunde læse i og mellem Linierne af Davouts Brev, sammenholdt med de mundtlige Meddelelser, han fik af Brevets Overbringer, Major Løvendal, fremgik det tydeligt, at hans Korps var overladt til sin egen Skæbne, og at et hurtigt, om end ikke forhastet, Tilbagetog var nødvendigt.

Stillingen ved Oldesloe var i og for sig ikke helt daarlig; saa længe Fjenden ikke havde retableret de ødelagte Overgange over Traven, kunde den ikke tages i Fronten. Wallmodens slet udstyrede Korps vilde behøve Dage til at reparere Broerne. Stillingens højre Fløj kunde derimod ganske vist omgaaes, men i saa Fald maatte Fjenden foretage en lang og farlig Flankemarche. Selvfølgelig kunde man, naar Lübeck var opgivet, ikke holde sig dagevis i Oldesloe, men en Kamp kunde man rolig optage i denne Stilling.

I Løbet af Formiddagen den 5te blev Stillingen ved Oldesloe besat paa følgende Maade: Paa Højderne syd for Byen stilledes Hovedstyrken

¹⁾ Brevet er aftrykt bl. a. i Mag. f. milit. Vidensk., 1826, 648 ff.

²⁾ H. P. 1160/1813.

med højre Fløj til Beeste, venstre til Trave. Den bestod, saa vidt det kan ses, af følgende Tropper:

Dronningens Livregiment I,

Oldenburg I,

— II,

Holsten III,

— IV,

Slesvig I,

— II,

3 Eskadroner og 1 6 Pds. Batteri (Friis).

Som Hovedreserve opstilledes nord for Byen 2 Kompagnier samt 4 Kanoner Gønner og et Husardetachment¹⁾. Forposternes Sammensætning var bleven noget forandret. Yderst paa højre Fløj ved Niendorf stod som en tilbagebøjet Flanke 3 Musketerkompagnier og Grenaderkompagniet af fynske Infanteriregiment sammen med 40 Dragoner og 2 Kanoner Gønner. Dette Kommando fremsendte Posteringer til Borstel og Itzstedt. Ved Sulfeld Kapitajn Zepelin med et Kompagni Oldenburg IV, 10 Dragoner og 2 Kanoner under Lieutenant Schmidt²⁾; ved Hoherdamm, hvor Broen var afbrudt, et Kompagni af samme Bataillon og 6 Husarer under Sekondlieutenant Thaysen³⁾. I Neritz havde Major Berger overtaget Kommandoen. Her stod 2 Kompagnier af fynske Regiment, 2 Kanoner og 60 Husarer. I Rümpel havde Wegener faaet Forstærkning, saa at han nu foruden over sit eget Kompagni raadede over 3 fynske Musketerkompagnier, Jægerkompagniet af Holsten III og 40 Dragoner. I Pölitz, Rethwischhof og Rethwisch Mølle stod som den foregaaende Dag henholdsvis Flitners Jægere, Pristrophs Jægere og Grenaderer samt Schows Jægere⁴⁾. I Sehmsdorf havde 2 Kompagnier Oldenburg IV afløst de fynske Grenaderer, men de fynske Jægere og 20 Dragoner stod der endnu⁵⁾. Ialt var saaledes 20 Kompagnier spredte over den henad 3 Mil lange Forpostlinie, medens Gønners Batteri var fuldstændig opløst.

Da Overkommandoen ankom til Oldesloe, traf den Forposterne i Engagement; men Kampen var uden al Betydning. Wallmoden, der

¹⁾ Det havde været paatænkt her at opstille 3die jyske Infanteriregiment I, som dog forblev i Lübeck.

²⁾ Sekondlieutenant Frederik Schmidt af holstenske Artilleribataillon fik Afsked som Kapitajn 1841.

³⁾ Sekondlieutenant Georg Thaysen fik Afsked 1815.

⁴⁾ Kl. 10 F. M. stod dog Pristrophs Kompagni ved Møllen.

⁵⁾ Ewalds Dagbog i Mag. f. milit. Videnskab. 1821.

endnu savnede Vegesacks Division, var alt for svag til at angribe den danske Hovedstyrke; han vilde blot se, om den vilde holde Stand, eller om Forholdene i dens venstre Flanke vilde faa den til at vige.

Kl. 2 E. M. blev Forposterne ved Rethwisch Mølle angrebne. De slesvigske Jægere, der havde afløst Jægerkompagniet Oldenburg III, forsvarede sig med stor Tapperhed og kastede flere Gange den overlegne Fjende tilbage til Skoven paa Vejen til Boden; men da Fjenden truede med at omgaa Kompagniets højre Flanke, der med Mod og Udholdenhed dækkedes af Lieutenant Schmidt¹⁾, gik Kapitajn Pristroph tilbage til Broen, der fører til Rethwischhof. Her barrikaderede han sig og blev staaende til Kl. 2 om Natten, da han blev beordret tilbage. Af hans Kommando blev kun Underofficer Greve saaret. Fjendens Styrke ansloges af Kapitajnen til 4 Kompagnier og 2 Eskadroner, og han paastaar, at denne Opgivelse stemmer med de Efterretninger, han havde faaet, dels gennem en Snigpatrouille, som ved Mørkets Frembrud sendtes over til Rethwisch Mølle, dels gennem Egnens Beboere²⁾.

Kapitajn Flitner, der med sine Jægere stod ved Pölitz, havde ved Mørkets Frembrud et ubetydeligt Sammenstød med Fjenden. Da Angriberen, der kom over Klinken, blev opdaget af Kommandoet ved Rümpel, sendte Kapitajn Wegener Lieutenant Lassen³⁾ af fynske Regiment med 30 Mand hen til Lieutenant Mechlenburg⁴⁾, der med 40 Mand af samme Regiment stod paa Oldesloevejen bag Pölitz, for at de i Forening kunde ile Flitner til Hjælp. Kampen varede kun ganske kort Tid, men Wegener gik dog bort fra Rümpel og indskrænkede sig til at holde Broen over Beeste.

Ved Neritz fandt der imidlertid en alvorligere Fægtning Sted. En Dragonpatrouille, der havde været fremskudt lige til Bargteheide, var Kl. 11 Formiddag bleven trængt tilbage til Elmenhorst. Lieutenant Preusser blev med 6 Dragoner, lige saa mange Husarer og et Par Infanterister sendt den til Hjælp, men blev kastet, skjønt Lieutenant Schielderup med 24 Husarer sendtes frem for at forstærke hans Kommando. Under bestandig Kamp

¹⁾ Sekondlieutenant Georg Martin Halvor Schmidt, født 1793; Afsked som Kapitajn 1833; død 8de Juni 1841.

²⁾ De mangelfulde Efterretninger tillade ikke at klare Spørgsmaalet om, hvorledes Kampen ved Rethwisch Mølle har kunnet finde Sted uden at Besætningen i Rethwischhof er bleven indblandet i den.

³⁾ Sekondlieutenant Hans Conrad Lassen. Død som Premierlieutenant i Fredericia 8de November 1820.

⁴⁾ Sekondlieutenant Poul Erasmus Mechlenburg, født 1793 i Norge; Afsked som Major 1842. Død 5te Januar 1872.

⁵⁾ Se VII, 283.

trængtes de danske Ryttere tilbage; Schielderup, der tidligere havde gjort sig bekendt ved sine dristige Rekognosceringsridt, viste sig nu ogsaa som flink og kæk Fører, skjønt han blev saaret af 2 Lansestød; ogsaa Preusser og Dragonkorporal Köhler udmærkede sig. Major Berger, der her „som sædvanlig“ udmærkede sig, gjorde en brat Ende paa Forfølgningen; han lod sine Husarer rykke frem til Attake, lod Kapitajn Schantz ¹⁾ med sit Kompagni følge som Soutien, og kastede Fjenden ud af Elmenhorst; men længere kunde han ikke naa, da der bag Byen viste sig en fjendtlig Styrke paa 300 Md., medens der ved Sülfeld saas en stærk Kolonne under Fremrykning. Det danske Fodfolk kom i Ilden og viste sig meget flinkt, særlig fremhæves Musketer Jens Ploug, der vedblev at kæmpe, skjønt han var bleven saaret. Major Bergers Tab bestod i 1 dræbt Husar og 2 faldne eller savnede Infanterister; 2 Mand saaredes. Klokken var 6 om Eftermiddagen, inden Posteringen ved Neritz kom til Ro.

Den Styrke, som Major Berger havde observeret ved Sülfeld, omtales mærkelig nok ikke af den meget skrivende Kapitajn Zepelin, der stod tæt nord for denne By. Han blev ganske vist angreben, men først henad Kl. 11 Aften. Han var imidlertid paa sin Post, da en Bondekarl fra Sülfeld, Peter Kruse, havde meddelt ham, at han var bleven stærkt fristet af en Gaardmand fra Bargtheide til at give Russerne Oplysninger om Styrken af den danske Postering. Denne Meddelelse fik Zepelin Kl. 10; han gik da selv med en Patrouille gennem Sülfeld men traf ingen Fjende, hvorimod han hørte, at der stod 400 Mand i Elmenhorst. Overfaldet skete lidt efter hans Tilbagekomst; der blev skudt livligt fra begge Sider, men i den mørke, regnfulde Nat forfejlede alle Kugler deres Maal. Fjenden, der trak sig tilbage i vestlig Retning, syntes at ville gaa over Beeste ved Tønningstedt, men en Patrouille paa 30 Mand, der af Zepelin sendtes opad Aaens venstre Bred, skræmmede ham med sin Ild fra at gennemføre dette Foretagende. I dette ublodige Stævne viste Premierlieutenant Schütt ²⁾ og Sekondlieutenant Rulffs ³⁾ meget Mod og Konduite, ligesom ogsaa Artilleristen, Lieutenant Schmidt, disponerede flinkt over sine Kanoner ⁴⁾.

¹⁾ Kapitajn Lorenz Johannes Schantz ved fynske Infanteriregiment, Korporal 1793. Afsked 1816. Død 5te September 1818 i Kjøbenhavn.

²⁾ Premierlieutenant i oldenborgske Infanteriregiment Hans Hinrich Schütt, født 1768. Kapitajn 1836. Senere Inspektionsofficer ved og Medlem af Direktionen for Garnisonshospitalet i Rendsborg. Død i April 1845.

³⁾ Sekondlieutenant Peter Christian Rulffs; født 1791. Afsked som Premierlieutenant 1826, Toldbetjent i Kjøbenhavn til 1852. Død 2den Juli 1853.

⁴⁾ Smaakampene er gjengivne efter Detachementsførernes originale Rapporter. De er ikke udtømmende og næppe fuldt paalidelige.

Hvor ubetydelige disse Kampe end i og for sig var, vidnede de dog om, at Fjenden gjerne vilde fastholde det danske Korps; desuden fremgik det tydeligt nok af Affæren ved Neritz, at Fjendens lette Tropper søgte at komme om de Danskes højre Fløj, hvilket Overfaldet paa Sülfeld til Overflod yderligere viste. Da Overkommandoen endvidere vidste, at der ingen Hjælp var at vente fra de Franske, og at Lallemand havde forladt Lübeck, indsaa Prinsen af Hessen, at Stillingen ved Oldesloe strax maatte opgives. Som Følge heraf beordredes Overmagasinbestyrer W. Fischer ¹⁾, der stod i Segeberg, til strax at gaa tilbage til Bornhøved med Magasinet, hvorefter de nødvendige Ordre udstedtes til Tropperne.

Efterretningen om Lübecks Overgivelse kom ikke overraskende ²⁾. Begivenhederne havde kun udviklet sig paa den Maade, som de nødvendigvis maatte. Den Parlamentær, som Prinsen om Morgenens havde afvist, var i Stand til at give sine Ord Eftertryk. Tidlig om Formiddagen gik det svenske Korps frem mod Lübeck med Schultzenheims Brigade i Spidsen. Oberst Ridderstolpe, der med en Bataillon, nogle Jægere, 2 Eskadroner og 4 Kanoner rykkede frem ad Grünauvejen, traf først paa Modstand ved Grünauerbaum. Her stod Kapitajn Wilster af Oldenburg IV med sit Kompagni i Bomhuset og i Skansen, og her holdt han Stand mod den langt overlegne Fjende, der lod sit Artilleri deltage i Kampen. Bomhuset blev ødelagt og maatte forlades efter en haardnakket Kamp, hvori Musketer Niebuhr udmærkede sig, men Skansen holdt sig, indtil Wilster efter Ordre fra Lallemand Kl. 10 gik tilbage til Forhugget over Vejen foran Mühlenthor. Wilster synes kun at have mistet 1 Mand; Svenskerne havde 3 Faldne (Lieutenant Mellin og 2 Jægere) og 6 Saarede ³⁾.

Kort efter at Wilster var naaet tilbage til Lübeck, altsaa henad Kl. 11 om Formiddagen, kom den svenske Oberst Bjørnstjerna ledsaget af 2 Adjudanter til de danske Forposter. Lallemand gik med Kapitajn Gerstenberg ud til ham og blev ført til den svenske General, med hvem han forhandlede 2 Timer i Enrum. Da Svenskerne imidlertid ikke vilde gaa ind paa Lallemands Betingelser, afbrød den franske

¹⁾ Se VII. 260.

²⁾ Af Prinsen af Hessens Rapport af 5te December Kl. 2 Morgen fremgaar det tydeligt nok, at det var hans Hensigt samme Dag at rømme Lübeck og lade Lallemand gaa til Segeberg. Af „Kampen om Norge“ II, 11—12 faar man nærmest Indtrykket af, at Tidenden om Lübecks Overgivelse kom ham noget overraskende.

³⁾ Wilsters Kompagni marcherede efter Affæren til Lübeck og afgik derfra til Oldesloe, som det naaede Kl. 9 Aften.

General Forhandlingerne og traf Forberedelser til kraftig Modstand. Stemningen blandt Byens Indvaanere var meget ophidset, og Lallemand maatte med væbnet Haand opretholde Ordenen. Kronprinsen af Sverig, der 1806 havde stormet Lübeck, havde dog ikke Lyst til at gjentage denne Forestilling. Han nøjedes med at lade sit Hærkorps opmarchere som til Parade udenfor Mühlenthor og lod slaa Bro over Wackenitz for at vise, at han ogsaa vilde indeslutte Lübeck fra den nordøstlige Side; men Kl. 4 $\frac{1}{2}$ Eftermiddag sendte han Stadens Kommandant en tredje Parlamentær med Bemyndigelse til at gaa ind paa Lallemands Kapitulationsbetingelser. Svenskerne skulde Kl. 5 besætte Mühlenthor, hvorefter de Danske uhindret kunde afmarchere. Først efter 12 Timers Forløb maatte Forfølgningen begynde. Byen kunde besættes Kl. 10 Aften, men Forposterne maatte ikke skydes længere end $\frac{3}{4}$ Mil frem foran Voldene.

Klokken 10 Aften afmarcherede Lallemand med holstenske Skarpskytterkorps I og II, 3dje jyske Infanteriregiment I, 2 Eskadroner holstenske Ryttere ¹⁾, 2 Eskadroner lithauiske Uhlaner, Batteriet Gerstenberg og 2 Kanoner Koye samt Matroskompagniet. Travemünde var allerede tidligere paa Eftermiddagen rømmet. Klokken 6 $\frac{1}{2}$ passerede Oberstlieutenant Wasmer med det franske Kommandantskab og sine 3 Jægerkompagnier gjennem Süsel, hvor Oberst Fries stod, uvis om han skulde følge efter eller ikke; men i Eutin blev Bataillonnen stoppet af General Sames, der sendte et Par Kompagnier paa Forpost ved Scharbeuz, Kesdorf, Woltersmühle, Ottendorf, Middelburg og Fassensdorf.

Den 6te December.

Den Orden, hvori Tropperne tidlig paa Morgenen afmarcherede fra Oldesloestillingen, fremgaar af nedenstaaende i Løbet af Natten udfærdigede

Dagsbefaling ²⁾.

- 1) Alting marcherer Kl. 2 af.
- 2) Forposterne ved Pølitz, Rethwisch, Sehmsdorf trække sig paa samme Tid tilbage paa Vejen til Oldesloe i al Stilhed.
- 3) Forposterne i Rumpel Kl. 2 $\frac{1}{2}$.
- 4) De i Neritz, Süfeld ³⁾, Hoherdamm Kl. 3 til Niendorf; naar de

¹⁾ De 2 andre var posterede langs Trave mellem Lübeck og Oldesloe.

²⁾ I. S. V. 1177 (Bilag).

³⁾ Forposterne her skulde forsyne sig med Levnedsmidler og Fourage Landsbyen.

er ankomne til Niendorf, gaar det hele samlet til Leetzen for at støde til Hovedkorpset.

5) Hovedkorpset afmarcherer, naar Forposterne af Sehmsdorf, Pølitz og Rethwisch er ankomne i Positionens Synskreds, i følgende Orden:

Oldenburg I,
 4 Piecer Friis,
 Slesvigske Infanteriregiment ¹⁾,
 6 Piecer Friis,
 Dronningen I,
 Holstenske Infanteriregiment,
 2 Kompagnier Oldenburg II,
 2 — — — IV,
 Jægerkompagniet Holsten IV,
 Fynske Dragoner,
 Husarerne.

Bagagen med Fangerne føres af 2 Kompagnier Oldenburg II til Segeberg og er allerede afgaaet. Hovedkolonnen gaar over Wolkenwehr, Tralau, Niendorf til Leetzen o. s. v.

Reserveparken gaar til Bordesholm, den lille Bagage til Kiel.

General Lallemand og Oberst Waldeck marcherer til Segeberg og Omegn.

Friedrich Pr. z. Hessen.

Ved Middagstid naaede Prinsen med sine 2 Brigader Segeberg. I lige Linie er Afstanden imellem denne By og Oldesloe kun 2 Mil, men den direkte Vej var næsten fuldstændig ufarbar, hvorfor Korpset havde valgt den betydelig længere Route over Niendorf og Leetzen. Men selv denne Vej var opkjørt og vanskelig at passere. I det dybe Mørke tog Tropperne jævnlig Fejl af Retningen, og der opstod pinlige Standsninger i den lange Marchekolonne. Folk og Heste var i høj Grad udmattede; 2den Brigade havde i næsten en hel Uge ingen Hvile faaet, medens 1ste Brigade og oldenborgske Regiment havde tilbagelagt lange Marcher den foregaaende Dag. Men Fjenden forfulgte ikke, og Korpset naaede sit Maal med sin fulde Styrke, sit Train, sine Saarede, Syge og Fanger. „Den lette Brigade“, som Lallemands Kommando nu blev kaldt, naaede Segeberg omtrent samtidig med Hovedstyrken. Dens Marche havde været lige saa besværlig og ikke saa lidt længere, nemlig $3\frac{1}{4}$ Mil. Lallemand

¹⁾ Musketerkompagnierne.

havde paa Grund af sine Troppers Udmattelse tilbragt Natten i Gleschen-dorf, hvor Brigaden laa i Alarmkvarterer ¹⁾).

I Segeberg blev der udleveret Forplejning og holdt Hvil. Det havde været Prinsens Ønske strax at fortsætte Marchen med Hovedstyrken til Bornhøved, medens den lette Brigade slog ind paa Vejen til Neumünster for at hjælpe de i Vestholsten garnisonerende Skoler og Depoter tilbage til Rendsborg, som den selv skulde søge at naa over Jevensstedt. Men Lallemands Tropper var alt for medtagne til strax at skride til nye Operationer. Dette var uheldigt nok, da man vidste, at Tettenborns lette Tropper opererede i Korpsets højre Flanke; dvælede man længe i Segeberg, vilde de naa Neumünster før de Danske. I saa Fald skulde Lallemand følge efter Hovedstyrken til Bornhøved ²⁾).

Prins Frederik havde altsaa endelig forladt Travelinien, hvilket utvivlsomt har beroliget Kongen, da han fik Melding derom. Allerede den 4de December havde han skrevet til Prinsen ³⁾:

„Deres Depecher af 29de og 30te November samt den af 1ste December vise, at De ingen Penge faar fra de Franske. At Vi selv mangle det, ved De; men hvad som værre er, det er, at Prinsen af Eckmühl har trukken sig sammen ved Hamburg. Følgelig er Deres højre Flanke i Luften. De bør derfor ej holde Dem længe ved Lübeck, thi ellers kan De blive afskaaren. Rendsborg er Hovedpunktet, Jylland det andet. Kan Reservekorpset ved Kolding ej hjælpe at dække Jylland, da er Fyn det sidste. Gud forbyde, at sligt skulde være fornødent; men Jeg maa paalægge Dem, at De paa Retiraden medtager alt af Kgl. Kasser, hvad De kan erholde, ligesom hvad der er muligt at laane i rede Penge mod Beviser, som af Mig skal vorde honoreret i sin Tid. Men for om muligt at redde det, var det ønskeligt, om en Vaabenstilstand kunde sluttes. Pengetrangen og Landets Forfatning kræve det; naturligvis maatte Prins Eckmühl deri indbegribes. Det bedste Paaskud dertil er at sige, at da der gjordes Fredsforslag til Mig, maatte disse først anhøres, og at Minister Greve Bernstorff skulde indlede en saadan Negociation om Fred. Vaabenstilstanden kunde da sluttes paa 6 à 8 Uger. Vil Prins Eckmühl ej ind-

¹⁾ Daværende Sekondlieutenant Hans Jørgen Blom, den senere bekendte Forfatter, der deltog i Felittoget som Lieutenant ved holstenske Skarpskytterkorps, har ført en Dagbog, som af hans Søn, Oberst Otto Blom, velvillig er overladt Redaktionen til Benyttelse. Han fortæller, at Brigaden tilbragte Natten i „en saadan Forvirring, at jeg tænkte paa Preusserne efter Slaget ved Jena“.

²⁾ Mag. f. mil. Videnskab 1826, S. 629. ³⁾ H. P. Kopibog Nr. 514.

begribes, saa kan De slutte den alene; ville de Allierede ej slutte den saaledes, at enhver staar i den Position, han er i, saa bør De ej indgaa samme; skulde Prins Eckmühl ej maatte indbegribes, da bør De dog slutte den, naturligvis paa antagelige og ej vanærige Vilkaar“.

Dette Brev kom ikke Prins Frederik i Hænde, men blev opsnappet af Fjenden og afleveret til Carl Johan. Prinsen af Hessen tænkte næppe endnu paa at underhandle om Vaabenstilstand; alle hans Bestræbelser gik ud paa at sørge for sine Tropper. Heri blev han som hidtil godt hjulpen af Overkrigskommissær V. F. Fischer, der som ovenfor omtalt den 5te December havde forberedt Forplejningen i Segeberg med Assistance af Kammerherre Døring¹⁾, og ved Dagry den 6te var afgaaet til Bornhøved med hele Magasinet, saa at han derfra kunde melde, at han strax var i Stand til fra Bornhøved at forpleje 10000 Mand med alt fornødent og tilmed havde fundet Tid til at udhugge Kjødet i mindre Portioner. Ogsaa Kommissionen for Troppernes Forplejning begyndte at virke, men dens første Arbejde var rigtignok af en ejendommelig Art, idet den den 6te fyldte Segeberg med — 100000 Stykker Tørv!

Natten til den 7de tilbragte Auxiliærkorpset i Cantonnementer imellem Bornhøved og Segeberg:

Hovedkvarteret.

Staben og Grenaderkompagniet af Dronningens Livregiment i Bornhøved.

1ste Brigade.

Staben, oldenborgske Infanteriregiment og Batteriet Gønner (6 Piecer) i Bornhøved.

Holsten III og IV samt 2den og 6te Husareskadron i Gønnebek.
Batteriet Koye (8 Piecer) i Ruhwinkel (nord for Bornhøved)²⁾.

2den Brigade.

Staben, en Bataillon af slesvigske Infanteriregiment, 4 Kanoner Gønner i Hamdorf.

En Bataillon af slesvigske Infanteriregiment, 2 Eskadroner fynske Dragoner, 4 Kanoner Friis i Daldorf.

En Eskadron fynske Dragoner, Dronningens Livregiment I, 2 Kanoner Friis i Tarbek.

¹⁾ Kammerherre Ernst August Døring, Amtmand i Segeberg Amt, født 1768. Død 23de Marts 1850 i Pinneberg som Gehejmekonferensraad.

²⁾ Det ses ikke, hvornaar dette Batteri er afgaaet fra Lübeck og tildelt 1ste Brigade. Formodentlig er det sket den 5te December.

En Eskadron fynske Dragoner, en Bataillon af fynske Infanteriregiment og 4 Kanoner Friis i Damsdorf.

En Bataillon af fynske Infanteriregiment i Tensfeld.

Jægerkompagnierne Wegener og Schow i Kuhlen og Segeberg ¹⁾.

Den lette Brigade.

Holstenske Skarpskytterkorps, 3dje jyske Infanteriregiment I, holstenske Rytterregiment, 17de lithauiske Uhlanregiment, Batteriet Gerstenberg og Matroskompagniet i og ved Segeberg.

Proviantparken i Perdöl.

Den lille Bagage i Schmalensee.

Som det ses, var den aldrig meget stabile Brigadeinddeling paa ny bleven ændret, idet oldenborgske Regiment var gaaet over til 1ste Brigade, der atter havde afstaaet Dronningen I til 2den Brigade ²⁾. Ogsaa i Kommandoforholdene var der foregaaet en Forandring, idet Oberst Abercron havde overtaget Befalingen over 2den Brigade, medens General Lasson var afrejst til Slesvig, hvortil han ankom den 8de December, for at underkaste sig Lægebehandling. Af Tropperne Fordeling faar man ikke Indtrykket af, at Hovedkvarteret har tænkt sig Muligheden af at blive foruroliget om Natten; det maa nemlig erindres, at det ikke var Prinsens Mening, at den lette Brigade skulde overnatte i Segeberg; det synes, som om man kun har tænkt paa at skaffe alle Tropperne under Tag, for at de kunde faa en Nats Hvile, hvad de i høj Grad trængte til. Det lader ogsaa til, at man har antaget, at Fjenden var længere borte, end han i Virkeligheden var.

Den 6te om Morgenen var Wallmoden brudt op med sit Korps. Han havde spildt en hel Dag med at vente paa Vegesacks Division, der var forbleven ved den svenske Hovedstyrke. Dørnbergs Avantgarde naaede Oldesloe i Løbet af Formiddagen og fortsatte Marchen ad Segeberg til, da den fandt Byen ubesat. Den overnattede i Landsbyerne mellem Sühlen og Dreggers. Wallmoden selv gik med sin Hovedstyrke

¹⁾ Sidstnævnte Kompagni naaede paa Grund af Udmattelse kun til Segeberg i Stedet for til Kuhlen.

²⁾ I Auxiliærkorpsets Arkiv foreligger der 12 Dislokationslister for den 6te December, der er overensstemmende, hvad selve Disloceringen angaar, men angiver Brigadeinddelingen paa forskjellig Maade, hvad der tydelig viser, at end ikke Overkommandoen har lagt synderlig Vægt paa denne.

over Neumünster for at afskære de Danske fra Rendsborg. Auxiliærkorpset var saaledes ikke udsat for nogen farlig direkte Forfølgning fra Wallmodens Side, saa meget mindre, som hans Tropper var fuldt saa anstrængte som de Danske, idet de paa deres Marche over Oldesloe-Leetzen maatte nøjes med Veje, som, usle nok i Forvejen, nu var optraadte og opkjørte i en utrolig Grad. Farligere kunde Forfølgelsen blive, hvis Carl Johan vilde lade sine egne friske og vel udrustede Tropper gribe ind med fuld Kraft, og dette syntes virkelig at skulle ske. Skølgebrand brød nemlig op med sine Ryttere 12 Timer efter Lallemands Afmarche og naaede i Løbet af Dagen Terrainet sydøst for Segeberg. En Del af det svenske Rytteri sendtes dog den følgende Dag til det østlige Holsten, medens en Del sluttede sig til Hovedstyrken. Kun Dørnbergs Avantgarde, 14 svenske og 2 preussiske Eskadroner med 1300 Sabler kunde deltage i den direkte Forfølgning ad Vejen Segeberg—Kiel¹⁾. Det svenske Fodfolk marcherede langsomt til Oldesloe og fulgte efter Wallmodens Korps.

General Lallemand marcherede ikke til Neumünster, hans Troppers Udmattelse tvang ham til at overnatte i de ovenfor beskrevne Cantonnementer. Han overtog selvfølgelig Sikringstjenesten og udstillede Forposter paa de til Segeberg førende Veje. Ved Kl. Gladebrügge, lidt syd for Byen, stod ved Bomhuset en Feltvagt af holstenske Skarpskytterkorps I under Lieutenant Blom²⁾ og bag denne 2 Kompagnier af samme Afdeling under Premierlieutenant Schløifer³⁾ og Kapitajn Zachariæ⁴⁾. Nogle holstenske Ryttere var tildelte Feltvagten. Det frøs om Natten, og Maanen skinnede temmelig klart, saa at Forposterne opdagede et Angreb, som Kapitajn Pflugh af Dørnbergs Avantgarde med 2 Kompagnier og nogle Husarer Kl. henad 10⁵⁾ rettede mod Kl. Gladebrügge. Rytterne og Feltvagten blev kastede, men Zachariæ gik frem med Piketterne og drev Fjenden tilbage. Pflugh blev dog staaende i Kl. Gladebrügge, og hele Natten faldt der Skud fra begge Sider. Den lette Brigades Tab var 2 Døde og 8 Saarede.

¹⁾ Quistorp II, 432 ff.

²⁾ Sekondlieutenant Hans Jørgen Blom af Kongens Regiment. Født i Randers 6te Oktober 1792. Oberst 1848. Afsked 1852. Landstingsmand 1854. Død 13de April 1864 i Kjøbenhavn.

³⁾ Premierlieutenant Carl Frederik Vilhelm Schløifer; født i Oldenburg 1784; Kapitajn ved slesvigske Jægerkorps 1831. Afsked 1832. Død 7de Februar 1856 i Eckernförde.

⁴⁾ Kapitajn Johan Gottfried Zachariæ. Født i Holsten 1774. Major 1817. Død 1821.

⁵⁾ Quistorp II, 432, jfr. Bloms Dagbog.

Den 7de December.
Træfningen ved Bornhøved.

Den 6te December Kl. 11 om Aftenen fik Hovedkvarteret i Bornhøved Melding om, at Lallemand endnu stod i Segeberg. Prins Frederik gav da Befaling til, at han snarest skulde gaa til Hamdorf for derfra efter et kort Hvil at marchere til Neumünster; men ved Midnat kom der en ny Melding fra Lallemand: hans Tropper var saa udmattede, at de maatte forblive i Segeberg. Nu blev Lieutenant Willemoës Kl. 2 $\frac{1}{2}$ afsendt til den lette Brigade med en længere Skrivelse, hvori Prinsen udførlig gjorde Rede for sine Planer. Han vilde med sin Hovedstyrke gaa til Kiel. Et Detachement skulde sikre hans højre Flanke ved over Nordtorf at gaa til Jevenstedt og Achterwehr, medens et andet Detachement skulde gaa til Preetz for at observere mod Eutin. Det havde været hans Hensigt at lade den lette Brigade dække højre Flanke, men da denne næppe kunde naa at udføre dette Hverv, vilde han beordre andre Tropper til at overtage det ¹⁾. Lallemand maatte skaffe Hovedstyrken Oplysning om, hvilke fjendtlige Afdelinger han havde Føling med, om det var Svenskere, der fra Lübeck gik mod Ahrensboeck, eller om det var russisk-tyske Tropper, der kom fra Oldesloe. Var Fjenden under Fremrykning fra Lübeck mod Eutin, skulde Segeberg snarest rømmes. De Syge og eventuelle Fanger skulde evakueres til Kiel, hvorhen ogsaa Matroskorpset skulde marchere ²⁾. Med andre Ord: den lette Brigade skulde danne Auxiliærkorpsets Arriergarde.

Da Lieutenant Willemoës kom til Hamdorf, traf han Lallemand, der beredte sig paa at tiltræde Marchen til Neumünster. Han gik vistnok med Glæde ind paa at opgive sit Forehavende, skjønt han mente, at denne By helst burde besætted, og gav sine Tropper Ordre til at gaa til Bornhøved. De Oplysninger om Fjenden, som han besad, sendte han til Hovedkvarteret, der modtog dem Kl. 5 om Morgenen. De gik ud paa, at Dørnbergs Avantgarde hele Natten havde tiraillet med de danske Forposter, samt at der i Landsbyerne en Mil sydøst for Segeberg laa en Del svensk Kavaleri, som kun havde fremsendt en svag Patrouille mod Byen. Han vidste, at der var flere fjendtlige Tropper paa venstre Travebred og antog, at Svenskerne var gaaede mod Ahrensboeck og Eutin ³⁾.

¹⁾ Senere paa Dagen anmodede dog Prinsen Gouvernementet i Rendsborg om at besætte Jevenstedt og Achterwehr, om muligt ogsaa Kongsførde og Klvensik.

²⁾ Aftrykt i Mag. f. mil. Vidensk. 1826, S. 654 f.

³⁾ Aftrykt i Mag. f. mil. Videnskab 1826, S. 655 f.

I Bornhøved samlede Prinsen efter Modtagelsen af denne Melding sin Stab og de nærmest liggende højere Officerer. Generalmarchen blev slaaget, og alle Forberedelser trufne til at støtte og optage Arrieregarden. Til 2den Brigade afsendtes Kl. 5 Morgen følgende Ordre:

„Den 2den Brigade afmarcherer strax fra alle dens Cantonnementer direkte til Bornhøved, for der for samme at koncentrere sig og være færdig til videre Afmarche. Der medtages levende Kvæg, og Kavaleriet medtager Fourage enten paa Hestene eller paa Vogne, som tages af de bekantonnerede Byer. — Saa vidt muligt maa Bønderne eller Landstormens Befalingsmænd instrueres stedse at underrette os om Fjendens Ankomst til deres Byer og Omegn.“

Kapitajn Ewald, der opholdt sig i Hovedkvarteret, sendte denne Ordre direkte til Damsdorf, Tensfeld og Tarbek, saaledes at Oberst Abercron kun havde behøvet at sende den til Kuhlen. Obersten, der af Lieutenant Willemoës havde faaet at vide, at den lette Brigade før Dag gry vilde forlade Segeberg, var imidlertid allerede Kl. 3 brudt op fra Hamdorf, hvor han kun havde efterladt et Par Ryttere, og var med Resten af de der indkvarterede Tropper gaaet til Daldorf. Kapitajn Schows Jægerkompagni, der ved Midnatstid var afmarcheret fra Segeberg, havde sluttet sig til ham.

Prins Frederiks Ønske at skaffe Tropperne en Nats fuldstændig Hvile var altsaa ikke bleven opfyldt. Han udtaler sin Sorg derover i en Indberetning til Kongen Kl. 7 Morgen ¹⁾, hvori det hedder:

„Jeg haabede at have faaet denne Nat Ro for Folket, men har maattet igjen lade slaa Alarm, da mig meldes fra Segeberg, at General Lallemand . . . var alarmeret af Fjenden. For ikke at afskæres fra Kiel ved de Svenske, som venteligen er i Gaar Aftes komne til Eutin ²⁾, eller fra Rendsborg ved de tysk-russiske Tropper fra Oldesloe af, marcherer jeg i Dag over Preetz til Positionen imellem Dorfgarten og Friederichsberg, ladende General Lallemand gaa strax over Neumünster og Nordtorf til Jevenstedt samt besætte Achterwehr og Bordesholm ³⁾, ligesom en Bataillon er afgaaet til Preetz. Min Hensigt var at sætte mig ved Nettelsee eller Honigsee, men Vejenes Ufremkommelighed forhindrer mig deri og nøder mig til at søge den store Landevej over Preetz. Det er med Smerte, at jeg maa se det skjønne Holsten saaledes uden egentligt Sværdslag overladt til Fjenden, men uden at opofre baade Korpset,

¹⁾ H. P. 1160/1813.

²⁾ Dette var ikke sket.

³⁾ Denne Plan var den Gang allerede opgivet.

Landet og Rendsborg, har jeg ikke kunnet handle anderledes af Mangel paa tilstrækkelig Magt.“

Bornhøved er et vigtigt Knudepunkt, hvorfra der gaar Veje til Pløn, Preetz, Kiel, Neumünster, Segeberg og Lübeck. Det er tillige et Defilé, en Port, hvorigjennem man fra Midtholstens aabne Heder gaar ind i den stærkt gjennemskaarne nordøstlige Del af Landet. De talrige større og mindre Søer, Jordvoldene, de levende Hegn, Bakker og Højdedrag, større og mindre Skove tvinge her til Anvendelsen af løse og spredte Formationer, der kunne bøje sig efter Terrainet og lette Tilbagegangen, idet de talrige Defileer gjør det muligt for en mindre Styrke at opholde en overlegen Fjende.

Omtrent en Fjerdingvej sydøst for Byen begynder paa begge Sider af Segebergvejen den Inddigning og Indgrøftning af Markerne, der er karakteristisk for det Terrain, som Bornhøved danner Overgangen til, og Vejen bliver saaledes en Snævring, begrænset af Grøfter og Diger ¹⁾. Gjennem Landsbyen fortsættes Passet som en snæver Gyde. Omtrent 1000 Alen syd for Byen danner Segebergvejen en Gaffel, hvis østlige Gren støder sammen med Vejene fra Pløn og Tarbek, hvorpaa den over en Bro gaar over Mølledammens Afløb ind i Byen, for nord for Kirken at støde til Landsbygaden. Den vestlige Gren danner Hovedadgangen til Byen. Byens sydøstlige Begrænsning dannes af en impassabel Mølle-dam og dennes Afløb til Schmalensee, der dækker Bornhøved mod et Angreb fra øst. Kirken ligger centralt, omgivet af en indhegnet Kirkegaard, paa en lille Bakke, hvorfra de tre Veje, der fra syd og nord føre ind i Byen, kan bestryges. Tæt nord for Bornhøved hæver Terrainet sig, og fra Højderne kan Defileets nordlige Udgang fuldstændig beherskes. Mod vest er Eggen overskuelig i vid Udstrækning.

Kl. 10 om Formiddagen marcherede 1ste og 2den Brigade gennem Bornhøved og gjorde Holdt nord for Byen, 1ste Brigade indtog en Optagelsesstilling, idet Holsten III og IV med 2 Kanoner Gønner tog Stilling paa Bakkerne nord for Byen, medens Jægerkompagniet af Oldenburg IV, 1ste Kompagni af slesvigske Jægerkorps II og 6te Husar-eskadron sendtes frem til Defileet syd for Byen. Det var altsaa baade en offensiv og en defensiv Besættelse, om end det offensive Element kun var svagt fremtrædende. Af Hovedstyrkens øvrige Afdelinger var en Bataillon, 2den Husareskadron og 2 Kanoner sendte mod Preetz for at observere mod Eutin, Resten af 1ste Brigade stod bag de holstenske Batailloner som Reserve, medens 2den Brigade stod i Marchekolonne

¹⁾ Se Skitsen.

endnu længere mod nord med Undtagelse af fynske Regiment lette Dragoner, der var detacheret paa Vejen til Plön, og et Batteri, der stod i Ruhwinkel.

Lallemand var, som ovenfor omtalt, den 7de meget tidligt marcheret til Hamdorf, og da Dørnbergs Fordækning kom til Segeberg, var Byen rømmet. Samtidig viste Svenskernes Fortrop sig, og Dørnberg besluttede nu at overlade den direkte Forfølgning til General Sköldebrand, medens han selv over Riekling marcherede mod Neumünster. Da han undervejs hørte Skydning fra Bornhøved, udsendte han et Rytterkommando for at komme i Forbindelse med de Svenske, men fortsatte i øvrigt sin Marche til Neumünster, hvor han tilbragte Natten. Her traf Wallmodens Hovedkorps sammen med ham efter en meget besværlig Marche. Af Avantgarden blev de lüneburgske Husarer sendte til Bramstedt for at søge Forbindelse med Woronzow, medens Wallmoden til Gjengjæld stillede 2det Husarregiment til Dørnbergs Raadighed.

Den svenske Rytteravantgarde, som nu overtog det Hverv at holde Føling med og harcellere den danske Arrieregarde, bestod af 4 Eskadroner af det skaanske, 6 af det Mørnerske og 2 af det Schillske Husarregiment samt 4 skaanske Karabiniereskadroner. Avantgarden havde hverken Artilleri eller Fodfolk til sin Disposition og kunde ikke gjøre Regning paa nogen Understøttelse af disse Vaaben.

Matroskompagniet havde under Dækning af de holstenske Skarpskytter afbrudt Broen, der ved Gr. Rønnau fører over Traven; derved var det svenske Rytteri blevet noget forsinket, idet Hestene kun en for en kunde trækkes over den yderst nødtørftig retablerede Overgang. Lallemand naaede saaledes henad Daldorf til, uden i væsentlig Grad at blive forulæmpet. Ved en lille Granplantage syd for Byen maatte de holstenske Skarpskytter imidlertid afvise nogle fjendtlige Ryttere, der blev alt for nærgaaende, og senere, medens Lallemand defilerede gjennem Landsbyen, tog Skarpskytterne paa ny Stilling, da Svenskerne, af hvilke nu flere Eskadroner var komne over Traven, trængte stærkt paa¹⁾.

For at sikre sig mod Kavaleriangreb, der paa den aabne Hede kunde blive farlige nok, indtog Lallemand, efter at være kommen ud af Daldorf, følgende Marcheformation: I Teten 3dje jyske Infanteriregiment I, derefter Trainet og Batteriet Gerstenberg. Paa hver Side af Vejen marcherede en Bataillon Skarpskytter i sluttet Formation som Train- og Kanonbedækning, medens Kolonnens Queue dannedes af holstenske Rytterregiment, der ligeledes marcherede i 2 Kolonner; Bagtroppen dannedes

¹⁾ Bloms Dagbog.

af de lithauiske Uhlaner. I denne Formation var Lallemand sikker mod Angreb; der blev ogsaa kun affyret et Par uskadelige Skud paa Polakkerne; men uheldigvis maatte han skifte Marcheorden, saa snart Heden ophørte, og nu var det, at Fjenden „fik det ubegribelige Indfald“ at angribe ham¹⁾.

Lallemand selv troede ikke paa et Angreb. Da han nærmede sig Defileets Indgang, meldte han Prinsen, at han formodede, at Fjenden ikke vilde følge efter, men afmarchere mod vest. Men i Virkeligheden havde Skølgebrand besluttet netop nu at vove et Angreb paa den danske Arriergarde. I Begyndelsen havde han kun lagt ringe Kraft i Forfølgningen, men efterhaanden, som han havde faaet flere Tropper over Broen ved Gr. Rønnau, lod han trave ud. Da Klokken var 3 Eftermiddag, disponerede han over 11 Eskadroner, som han formerede paa følgende Maade. Forrest paa selve Vejen marcherede som Fordækning, under Major v. d. Lancken, de 2 Eskadroner, der først havde passeret Traven; derefter kom 1ste Træfning paa Linie; den bestod af 4 Eskadroner Mörnerske Husarer paa højre Fløj, 2 Eskadroner Schillske og 1 Eskadron skaanske Husarer paa venstre Fløj, medens 2 Eskadroner skaanske Karabinierer dannede 2den Træfning. Resten af Avantgarden var langt bagude; 3 skaanske Husareskadroner var redne vild paa Heden, og 2 Karabiniereskadroner stod endnu paa den sydlige Travebred²⁾.

Ved Defileets sydlige Indgang gjorde Lallemand Holdt og lod sit Rytteri opmarchere paa Linie, hvorpaa han gav sine Befalinger angaaende Marchen gjennem Byen. I Teten marcherede en Eskadron holstenske Ryttere; derpaa fulgte 3dje jyske Infanteriregiment I, som besatte den sydvestlige Udkant af Byen og Kirkegaarden. Vejen, der over Møllebroen fører ind i Bornhøved, var allerede besat af 6te Husareskadron. Tæt syd for Indgangen til Defileet stillede Lallemand 2 Kanoner Gerstenberg³⁾ under Lieutenant Schütz⁴⁾. Øst for Vejen opstilledes holstenske Skarpskytterkorps I under Oberstlieutenant Jens Leschly, og vest for Defileets Indgang tog samme Afdelings 2den Bataillon Opstilling. Begge var meget svage, 2den Bataillon havde 483, 1ste kun 253 Menige under Gevær; af

¹⁾ Mag. for milit. Videnskab. 1819. S. 478. ²⁾ Quistorp II, 435 ff.

³⁾ Disse Kanoner, 1 6 Pds. Kanon og 1 10 Pds. Havbits, hørte egentlig til Batteriet Koye, men var allerede i Lübeck tildelte Avantgarden og vistnok lagte ind under Batteriet Gerstenberg. (Nyt Mag. f. milit. Vidensk. 1831, 307. Gerstenbergs Nekrolog).

⁴⁾ Sekondlieutenant Carl Christian Schütz, født 1794 i Kjøbenhavn. Major 1847. Udsløjet 1849 af Hærens Lister, da han Aaret forud havde sluttet sig til Oprørerne. Efter Krigen 1848—50 hensat han i længere Tid paa Christiansø i Statsfængsel, men 1855 blev han benaadet paa Grund af sit tapre Forhold i Felttoget 1813. Han fik Tilladelse til at bo i Altona, hvor han døde 1877.

2den Bataillon var tilmed 2 Kompagnier detacherede¹⁾. Som tidligere omtalt havde 1ste Brigade fremsendt et Par Jægerkompagnier, der havde formeret Kjæde foran Skarpskytterne. Det slesvigske laa øst, det oldenborgske vest for Vejen. Efter at have foretaget denne Besættelse af Defileet lod Lallemand sit Artilleri og Rytteri sætte sig i Bevægelse. Forrest kom Gerstenbergs Kanoner, paa Lieutenant Schütz's Deling nær, derefter de holstenske Ryttere og bagest de polske Uhlaner. Næppe var Kolonnens Queue kommen ind i Defileet, før det fjendtlige Rytteri gik over til Angreb, baade paa de marcherende Tropper og paa de Afdelinger, der skulde forsvare Indgangen til Passet.

Angrebet kom ganske uventet. Officererne ved Skarpskytterbataillonerne stod, som en af dem beretter, ganske ubekymrede paa Vejdiget og saa paa Svenskernes Evolutioner, da Lallemand, som holdt bag ved de 2 Kanoner, tilraabte dem „A vos pelotons, Messieurs!“²⁾.

Det var v. d. Lancken, som med sin forreste Eskadron uden videre Ordre aabnede Angrebet. Hans Flankører blev beskudte af de danske Jægere, der nedlagde flere af dem; de veg, og hans bageste Eskadron vendte om, men nu travede Skølgebrand selv frem med sin forreste Træfning og optog Fordækningen. Medens hans venstre Fløj i Forening med v. d. Lanckens Eskadroner gik løs paa den danske højre Fløj, og den svenske højre Fløj angreb Leschlys Bataillon, gik Skølgebrand selv med 1½ Eskadron ind i Passet. Lieutenant Schütz modtog de fremjagende Ryttere med nogle Skud, men da han kun havde Fuldkugler, var Virkningen temmelig ringe. Stykkuskene var, grebne af Panik, i fuld Fart kørte mod nord og havde taget Kardæskerne med sig. Artilleristerne skjød, indtil Svenskerne var midt iblandt dem, og Lieutenanten var paa Nippet til at blive nedhugget. Større Virkning gjorde Jægerens Ild. Oberst Cederstrøm og hans Adjudant blev saarede, og adskillige Husarer faldt ved Indgangen til Defileet, men Svenskerne trængte ustandseligt paa og begyndte at hugge ind paa Polakkerne. Disse, der ikke kunde gjøre omkring paa den snævre Vej, søgte nu at redde sig ved at bryde igennem de holstenske Ryttere, der travede ganske langsomt foran dem. Med fældede Lanser stormede de frem, men Holstenerne kunde selv ikke faa Luft, da Gerstenbergs Kanoner spærrede Vejen, medens Vejdiger og Huse gjorde det umuligt at vige ud til Siden. De Mörnerske Husarer, der ingen aktiv Modstand fandt, kunde i den stærke Trængsel ikke bruge deres Vaaben; men Munden kunde alle bruge, Luften gjenlød af danske, svenske, tyske, polske og franske

¹⁾ Bataillonens Rapport.

²⁾ Blom: Felttoget i Holsten 1813 (Dansk Folkeblad 1842, Nr. 43).

Eder og Forbandelser, „man maatte nøjes med at udtrykke med Ord, hvad man hellere havde skrevet med Sværdet“. Medens denne mærkelige Kamp førtes paa Vejen og i Landsbygaden, sloges man ogsaa paa begge Sider af Defileet.

Paa Svenskernes venstre Fløj attakerede de 2 Fordækningseskadroner holstenske Skarpskytterkorps II, der stod 60 Skridt bag Skyttekøjden og just var i Færd med fra Marchekolonne at formere Karré. Kapitajn Cornelisens¹⁾ Jægere, der laa bag et lavt Gjærde, fyrede paa dem, men blev redne over Ende, og Bataillon, der i Øjeblikket var temmelig værgeløs, afgav kun nogle virkningsløse Skud, hvorpaa Folkene flygtede op paa Vejdigerne; en Del af dem kastede Geværerne, og Officererne søgte forgjæves at faa Hold paa dem. Ved Skydningens Begyndelse havde Bataillonschefens og Adjudantens Heste taget Magten fra deres Ryttere. Majoren forsvandt fuldstændig fra Kamppladsen, medens Adjudanten, hvis Hest styrtede, til Fods deltog i Fægtningen²⁾. De fjendtlige Ryttere, der var komne i Uorden ved Jægerens Ild og ved at passere nogle smaa Terrainforhindringer, for videre ind i Landsbyen og bidrog til at forøge Forvirringen. De 2 Schillske Eskadroner red ogsaa ind i Byen, medens de yderste svenske Eskadroner, Eklund af Mørnerske og Barnekow af skaanske Husarer, red udenom den danske højre Fløj og naaede Bornhøved i sluttet Formation. De danske Husarer, der holdt ved Møllebroen, blev ikke angrebne; det synes, som om Svenskerne ikke har kjendt denne Indgang til Byen.

Slet saa galt gik det ikke paa den østlige Side af Defileet. Leschly, hvis Bataillon stod i Marchekolonne, besluttede klogelig at modtage Angrebet i denne Formation, dækket af Kapitajn Fischers³⁾ Jægere og et af hans egne Kompagnier, som laa i Kjøde bag en Jordvold, der gik vinkelret paa Vejdiget. Da den Mørnerske Eskadron Planting-Berglov kom Skytterne paa 50 Skridt nær, gav disse Ild og kastede sig derpaa ind mellem Skarpskytterne. Husarerne studsede, men fortsatte dog Ridtet til Jordvolden; deres venstre Fløj standsede ved Hindringen, højre Fløj forcerede den, men Skarpskytternes tætte Kolonne modtog dem med en voldsom Ild; Eskadronschefen styrtede dødelig saaret af Hesten, hans Folk gik i fuld Opløsning tilbage. Eskadronen Rosenkrantz af de skaanske Karabinierer gik op paa højre Fløj af 1ste Træfning og fornyede Angrebet; endnu en Gang tilbagevistes de svenske Ryttere, men dermed var ogsaa Skarpskytternes Kraft fuldstændig brudt. Nogen virkelig Skade havde Fjenden ikke tilføjet Bataillon; 4 Mand var dræbte ved Pistol-

¹⁾ Se VII. 287. ²⁾ Bataillonens Rapport.

³⁾ Kapitajn Christian Fischer. Sekondlieutenant 1804. Afgaaet fra Korpset 1815 paa Grund af Sagsanlæggelse imod ham. Død 1ste September 1819 i New Orleans.

skud, det var det hele. Allerede ved den forreste Eskadrons Attake havde 2det Kompagni, der stod bagest i Kolonnen, gjort omkring og var begyndt at spredes; men den Gang var det lykkedes Officererne at standse Folkene; nu derimod, da Bataillonens paa en for Mandskabet aldeles ubegribelig Maade havde afvist 2 Angreb, brast de sidste Baand, der holdt Kolonnen sammen¹⁾. Det var, som om den store Kraftanstrængelse havde opbrugt den sidste Rest af Pligtfølelse hos disse overanstrængte Soldater. I fuldt Løb styrtede de ned mod Væjdigerne, gik over disse, blandede sig paa den vestlige Side af Defileet med Skarpskytterne af 2den Bataillon, Jægerne og de enkelte Musketerer af 3dje jyske, der stod i Klynger paa denne Del af Valpladsen, og standsede først, da de var komne til Neumünstervejen. Under Tilbagegangen havde dog Adskillige af de mest behjærtede affyret deres Geværer og tilføjede Fjenden en Del Tab. Ved Officerernes ihærdige Anstrængelser lykkedes det at faa disse spredte Hobe drevne sammen til en Art Kolonne, der vilde have været i Stand til at yde nogen Modstand mod et nyt Angreb. Heldigvis udeblev dog dette.²⁾

Medens denne Kamp gik for sig udenfor Byen, trængte de fjendtlige Husarer ind i denne. Den jyske Bataillon, der havde staaet paa Kirkegaarden og i Byens Udkant, blev revet med i Forvirringen. En af Lallemands Adjudanter havde nemlig beordret den til at forlade sin Stilling og marchere mod nord, og den var just i Færd med at afmarchere, da Teten af Gerstenbergs Batteri naaede den. De brave Jyder, „hvis solide og velnærede Ydre havde vakt berettiget Opsigt i Auxiliærkorpset“³⁾, viste imidlertid megen Aandsnærværelse og satte sig tappert til Modværge mod Svenskerne. En Del af de holstenske Ryttere fulgte Exemplet; der opstod smaa Kampe i Sidegyderne, Standartbæreren ved 2den Eskadron styrtede, men Lieutenant Schøtt⁴⁾ og Vagtmester Clausing reddede Estandarten. Endelig naaede den sammenpakkede Masse den nordlige Udkant af Byen; Gerstenbergs Batteri fik Luft, det veg ud til Siden, og Batterichefen fik 4 Kanoner i Stilling paa en Bakke, hvorfra Vejen kunde bestryges. Næppe var Artilleriet sluppet løs, rigtignok med Tabet af de 3 bageste Kanoner, før den forvirrede Blanding af holstenske Ryttere, polske Uhlaner og svenske Husarer væltede ud af Byen og var paa Nippet til at ride Prinsen af Hessen, Lallemand og deres Stabe over Ende. Major Løvenørn Bardenfleth havde imidlertid ordnet alt til Fjendens Modtagelse. Gønners 2 Kanoner og de 2 holstenske Infanteribatailloner stod rede. Et Øjeblik saa det

¹⁾ Bloms Dagbog. ²⁾ Bataillonens Rapport. ³⁾ Blom.

⁴⁾ Sekondlieutenant Niels Frederik Schiøtt. Født 1788. Afsked 1820. Krigsraad. Død i September 1840.

ud, som om ogsaa de skulde gribes af Panik, men da sprang Lieutenant Martens¹⁾, Underofficer Martens og Musketer Boecks frem og opmuntrede med djærve Ord Folkene til at gjøre deres Pligt. Lieutenanten affyrede selv et Gevær, Mandskabet fulgte Exemplet, og den brogede Kolonne modtoges af en voldsom Ild²⁾. De første Kugler ramte baade Venner og Fjender, men snart lykkedes det de Danske at komme ud til Siderne, og nu blev det Svenskernes Tur at flygte. I vildeste Fart styrtede de tilbage igjennem Byen og udenom denne, beskudte af den Del af 3dje jyske Regiment, der endnu stod derinde, og forfulgte af Løvenørn Bardenfleth i Spidsen for nogle Kompagnier. Syd for Bornhøved stod imidlertid de holstenske Skarpskytter, og da Folkene, der næppe var komne sig efter deres paniske Skræk, saa Husarerne jage tilbage, løb de ned mod Vejen, kastede sig instinktsmæssig uden Ordre ned langs Digerne og aabnede Ilden. „I denne gruelige Forfatning“, siger et Øjenvidne, „raabte enkelte af Svenskerne, der saa den visse Død for Øje: skaan os Kamerater! og for at hytte sig saa godt de kunde, havde de alle kastet deres flagrende Kapper om paa højre Skulder og dukkede ned bag venstre Side af deres Hestehalse for at frembyde et saa ringe Maal som muligt. Næsten hvert Skud traf, hele Defileet var overstrøet med døde og saarede Folk og Heste“³⁾. Hermed var Kampen forbi, de svenske Husarer forsvandt mod syd ude paa Heden.

De Danske beholdt saaledes Valpladsen, og deres Tab af Døde og Saarede var betydelig mindre end Svenskernes, der beløb sig til 4 Officerer, 76 Mand og 128 Heste. Ritmester Planting-Berglov og Kornet Cock var dræbte; Oberst Cederstrøm fik en Kugle gennem den højre Arm. For saa vidt kan Træfningen ved Bornhøved betegnes som en Sejr for de danske Vaaben⁴⁾. Men med fuld saa megen Føje kan den betegnes som et Nederlag;

¹⁾ Sekondlieutenant Johan Jørgen Frederik Martens af Oldenburg III. Ansat i Linien 1814. Premierlieutenant 1821. Afsked 1827.

²⁾ Bataillonens Rapport.

³⁾ Blom: Felttoget i Holsten 1813.

⁴⁾ Kongens Opfattelse fremgaar af nedenstaaende Skrivelse af 9de December: Jeg har imodtaget Deres Rapporter af 5te og 7de dennes og glæder Mig at være sikret for Dem og Mine brave Tropper, som Jeg aldrig skal glemme, hvad de have gjort; men en saa overlegen Magt er det ej muligt at imodstaa. De kan vist have den Trøst at, dersom De ej har haft det Held, man maatte have ønsket og undt en Mand af Deres Fortjenester, da er det i Sandhed blot de overlegne Stridskræfter, som ej kunde imodstaa. Endelig takker Jeg Dem, for at De paa en saadan Maade afviste den til Lübeck sendte Parlamentær.

thi Svenskernes hensynsløst dristige Angreb havde bragt Skræk og Forvirring i de Danskes Rækker. Adskillige af de Ryttere, der var blevne trængte igjennem Byen, flygtede sandsesløst videre og frembragte overalt Panik ved deres usandfærdige Beretninger om Kampen. Flere polske Uhlaner kom langt ind i Slesvig, og en lille Klynge holstenske Ryttere kom først til Besindelse i Haderslev, hvor de efter 2—3 Dages hovedløse Flugt meldte sig ved Regimentets Depot¹⁾. Paa Vejen mødte de Forsprængte en Vognkolonne, der kom fra Slesvig med Proviant til Korpset; de forfærdede Kuske vendte om og kørte bort med deres kostbare, længselsfuldt ventede Ladning.

Den danske Arrieregardes Tab var 11 Faldne, 45 Saarede og 75 Savnede, mest fangne; det oldenborgske Jægerkompagni mistede omtrent Halvdelen af sin Styrke, deriblandt Chefen, Kapitajn Cornelisen, der blev saaret og fangen. Holstenske Ryttere havde 12 saarede og 2 fangne Menige, Gerstenbergs Batteri 2 dræbte og 2 saarede Menige samt 1 saaret Officer, Lieutenant Heltzen, der fik et Sabelhug i Armen. Den følgende Nat opsamlede Fjenden imidlertid 112 Marodører, og disse figurerer paa den svenske Bulletin som fangne i Træfningen ved Bornhøved²⁾.

De Mørnerske Husarers Bravur i denne Kamp er hævet over enhver Ros, og Regimentet fortjente den „Hedersstandar“, som dets Arvtager, Kronprinsens Husarregiment, endnu fører. Men ogsaa flere af de danske Afdelinger fortjener Ros, navnlig Artilleriet, den jyske og de holstenske Infanteribatailloner. Og selv om det maa indrømmes, at Skarpskytterbataillonernes Holdning ikke svarede til de Forventninger, man stillede til dem, og som de ogsaa senere retfærdiggjorde, saa var dog 1ste Bataillons Chef, Oberstlieutenant Leschlys Forhold saa berømmeligt, at han til Fulde fortjente det Tilnavn „Ridderen uden Frygt og Lyde“, som Prinsen af Hessen

Overbringeren, Ritmester von Qualen kan berette Dem det mundtligt som Jeg ej kan faa Tid at sætte i Pennen.

Intet er sørgeligere end at Vi ej have haft 30000 Mand i Holsten.

Deres altid hengivne

Svoger og Ven

Frederik R.

¹⁾ Melding fra Depotforstanderen til Landgrev Carl af 10de December. L. A.

²⁾ Jfr. den i Nyt Mag. f. milit. Videnskab 1831 S. 115—16 trykte Tabsliste, der skyldes Major C. Bardenfleth og betegnes som avtentisk. I Arkiverne findes forskjellige andre Tabslister, der afviger fra denne, men hvis Urigtighed er let at konstatere, da der paa dem findes opført Officerer, der slet ikke deltog i Fægtningen, men opholdt sig i Itzehoe, Glückstadt og andre Steder, eller som blev saarede og fangne ved Sehested.

siden gav ham, og man maa beundre det Mod og den Koldblodighed, hvormed den unge Lieutenant Jahn¹⁾, Adjudant ved samme Bataillon, samlede en Hob forsprængte Jægere, Skarpskytter og Musketerer omkring sig og førte dem frem til Kamp²⁾. Skjønt Fjendens Eskadroner først rallieredes langt syd for Bornhøved, blev der ikke fra dansk Side gjort Forsøg paa at medføre Lieutenant Schütz's Kanoner, der blev staaende ved Defileets Indgang; ogsaa den ene af de ved Landsbyens Udgang forulykkede Kanoner blev liggende som en let vunden Sejrstrofæ. De 2 andre lykkedes det Kapitajn Gerstenberg at redde. Bespændingen var borte, men han erstattede Stykhestene med nogle improviserede Forspand, som han tog fra Bønderne i Bornhøved³⁾. Muligvis har det indtrædende Mørke foranlediget den kommanderende General til at paaskynde Afmarchen.

Med 2den Brigade begav Prinsen af Hessen sig til Preetz, hvor han forefandt Major Bergers Detachement. De forsprængte Ryttere fra Bornhøved var naturligvis komne forud for Brigaden og havde sat Byen i stor Uro ved deres Fortællinger. Særlig havde den franske commissaire des guerres Prépaud og Lallemands Kusk udmærket sig som Rygtesmedde; de fortalte, at den danske Overgeneral var fangen, og den franske General dræbt. Prinsens Ankomst beroligede Befolkningen. Der blev truffet Forsvarsforanstaltninger: Broen ved Pløn blev afkastet, for at Fjenden ikke skulde kunne nærme sig fra Eutin, og 2den Brigade blev efterladt i Preetz for at sikre Resten af Korpsets Tilbagegang. Den lette Brigade overnattede i Honigsee, medens 1ste Brigade naaede til Elmschenhagen nær Kiel. Natmarchen havde kostet Lallemand en Del Marodører, som den næste Dag toges af Fjenden. Fischers Jægerkompagni mistede saaledes 19 Mand. Saa meget mere Ros fortjener Føreren af Kompagniets

¹⁾ Premierlieutenant Ferdinand Henrik Jahn. Født i Holsten den 5te Februar 1789. Kapitajn 1820. Død 29de Juli 1828. Bekjendt som udmærket historisk Forfatter.

²⁾ „Navnefortegnelse over de Personer, som i Særdeleshed har udmærket sig i Fægtningen ved Bornhøved“, findes i Bilag II. Som Kilder til ovenstaaende Fremstilling er benyttet: Prinsen af Hessens kortfattede Rapport, dateret Kiel 9de December 1813, H. P. 1169/1813, Afdelings-rapporterne, Afhandlinger i Mag. for milit. Vidensk. 1819, 1826, 1828, 1829, 1831. Mil. Ugeblad 1839, Dansk Folkeblad 1842, Kampen om Norge II, Quistorp II, Vort Forsvar, Nr. 357, Jahns Rapport, Bloms Dagbog. Kilderne er ofte uoverensstemmende, hvad der er let forklarligt, da Kampen var kortvarig og forvirret. Saa vidt muligt er her kun benyttet Udsagn af Personer, der i det givne Øjeblik var til Stede paa det givne Punkt.

³⁾ Batteriets Rapport.

Patronkarre, Jæger Daniel Møller. Da Karrehjulene gik itu, skjulte han sig og Hestene i en Bondegaard, reparerede Kjøretøjet, saa godt det lod sig gjøre, og naaede Kiel i Løbet af Natten, skjønt Kosakkerne havde omsværmet hans Skjulested¹⁾.

Da det blev meldt Prinsen, at et Kosakregiment stod i Bordesholm, detacherede han fra Bornhøved Major Späths Eskadron og et Kompagni ned mod denne By. Majoren overfaldt om Natten en Kosakpostering ved Ejderstede og drev den ud paa Heden²⁾. I øvrigt forløb Natten roligt. Hovedkvarteret blev sent paa Aftenen etableret i Kiel, hvor Flygtningene ogsaa havde afstedkommet en Del Forvirring. Foreløbig blev ingen Troppeafdelinger indkvarterede i Byen, som derimod maatte skaffe Kvarter for Reserveparken og andre til Korpset hørende Institutioner. Indbyggernes Optræden var i høj Grad patriotisk og loyal, og de ydede de stærkt medtagne Soldater den bedst mulige Pleje³⁾.

I Kiel traf Prinsen af Hessen Generalmajor Sames lille Kommando, der uden at blive foruroliget af Fjenden var marcheret over Eutin og Preetz. Den 6te December havde Generalen staaet i Eutin med 2 Kompagnier af slesvigske Jægerkorps II og det altonaiske Jægergrenaderkompagni, medens Resten af Oberstlieutenant Wasimers Bataillon under Kapitajn Motz⁴⁾ i Forbindelse med Jægerkompagniet af Slesvig III under Kapitajn Mushardt⁵⁾ stod paa Forpost ved Woltersmühle og Haffkrug. I Løbet af Dagen blev Forposterne inddragne, og Kl. 1 om Natten afmarcherede Generalen til Preetz, som han naaede den 7de December Kl. 8 om Morgenen. De 2 friske Kompagnier af Jægerkorpset og nogle Regimentsjægere indtog en Forpoststilling syd for Byen. Kl. 11 Formiddag fik Generalen Ordre til at marchere til Kiel, hvor han ankom samme Aften. Hans Styrke bestod af følgende Tropper:

¹⁾ Daniel Møller udnævntes den 23de Februar 1814 til Dannebrogsmænd.

²⁾ Mag. for mil. Videnskab, 1819, S. 312.

³⁾ Prinsen af Hessen fremhæver særlig Gæstgiver Andreas Ewersen Fischer. Født i Kjøbenhavn 12. Juni 1743. Ejer af „Stadt Kopenhagen“ og deputeret Borger i Kiel. 1814 Dannebrogsmænd. Død 29de Januar 1826.

⁴⁾ Kapitajn Jens Ludvig Motz. 1797 Frikorporal ved 1ste slesvig-holstenske Bataillon let Infanteri. Gik senere i hessisk Tjeneste, indtraadte derpaa som Sekondlieutenant i slesvigske Landeværnsregiment. 1808 Kapitajn ved slesvigske Jægerkorps.

⁵⁾ Kapitajn Abraham Mushardt, født 1771 i Kjøbenhavn. Han var efter Krigen Postfører mellem Kolding og Hamburg til 1839. Død 17de Januar 1845 i Ottensen.

Altonaiske Jærgergrenaderkompagni	3	Officerer,	90	Mand.
3 Kompagnier af slesvigske Jægerkorps II.	11	—	300	—
Jægerkompagniet af Slesvig III	3	—	156	—
			<hr/>	
			17	Officerer, 546 Mand. ¹⁾

Den 8de December.

„Min Plan at give Folk og Heste Hvile paa 24 Timer var tilintetgjort ved Fjendens forvovne, raske Angreb paa Bornhøved, der var saa uheldigt for mig. Imidlertid bød Nødvendigheden og de fysiske Kræfters Aftagelse hos Folk og Heste at gjøre alt for at skaffe denne Hvile. Ingen Efterretning havde jeg fra Deres Majestæt. Fjenden havde opsnappet samme og navnlig den allerhøjeste Befaling at foreslaa Vaabenstilstand — — — — —.“ Saaledes skildrer Prinsen af Hessen i en Indberetning til Kongen Situationen den 8de om Morgen²⁾.

For om muligt at skaffe Tropperne nogen Ro sendte han paa egen Haand kort efter sin Ankomst til Kiel sin Stabschef afsted med følgende paa tysk affattede Brev, „til den højstkommanderende Officer over de i Holsten mod det kgl. danske Auxiliærkorps staaende Tropper“:

„Krigslykken har skaffet Dem den Fordel at indtage den østlige Del af Hertugdømmet Holsten. For af Menneskekjærlighed at forhindre Blodsudgydelse, samt for saa vel at give begge Parters Tropper nogen Hvile som at forskaffe Holstens Beboere nogen Ro, har jeg den Ære at foreslaa en Vaabenstilstand, som kun kan være militærisk, da jeg af min Regering ikke har Tilladelse til at inklade mig i politiske Sager, men som desuagtet skal blive indberettet til min Regering, og skal vare i 10 Dage, nemlig fra den 8de til den 17de December inklusive, i hvilket Tidsrum begge Parters Tropper skal forblive i de Stillinger, som de har inde i Dag Kl. 8 Morgen, idet Forposterne paa begge Sider trækkes en Fjerdingvej fra hinanden, og Linien bliver nøje bestemt. Vaabenstilstanden maa ikke hæves uden efter 24 Timers Opsigelse. Den skal gjælde for samtlige danske Tropper saa vel af Auxiliærkorpset som i Fæstningerne Glückstadt og Rendsborg, ligesaa for de under min Befaling herværende franske og polske Tropper, derimod ikke for de i

¹⁾ General Sames Meldinger af 6te og 7de December 1813 (Aux).

²⁾ H. P. 1191/1813.

Hamburg for Tiden under Rigmarskalken staaende danske Tropper¹⁾. Imidlertid skal det være tilladt at underrette Rigmarskalken derom ved en General eller Officer.

Under Vaabenstilstanden maa der ikke fordres Krigskontributioner af Indvaanerne, men begge Parters Tropper skal forsynes med Levnedsmidler gjennem de civile Embedsmænd. Overbevist om, at en Krig ikke forbyder Menneskelighedens Pligter, foreslaar jeg Dem dette og afventer Deres Beslutning herom. Indtil en saadan meddeles mig, bliver der ikke udøvet Fjendtligheder af mine Tropper, og det vilde være mig kjært, om sligt ogsaa blev befalet fra Deres Side.²⁾

I Overensstemmelse med den sidste Passus udstedtes der til 1ste og 2den Brigade samt til Major Späth følgende hemmelige Ordre:

„Hvis de fjendtlige Tropper rykker frem, skal der, for at skaffe Tropperne nogen Hvile, ved en Parlamentær med en Trompeter betydes dem, at der bliver parlementeret mellem begge Partier, og hvis der efter denne Anmeldelse ikke følger noget nyt Angreb, maa vore Tropper ikke fyre paa Fjenden.“²⁾

Gouvernementet i Rendsborg blev gjort bekjendt hermed ved en hemmelig Ordre, der blev expederet Kl. 4 Morgen og lød saaledes:

„Paa Grund af Troppernes Udmattelse bliver der parlementeret. Dette skal fra Rendsborg betydes Fjenden, saa snart han nærmer sig; dog maa Aarsagen ikke angives, og ej heller maa der skydes paa Fjenden, hvis han efter Meddelelsen ikke udfører noget Angreb.“²⁾

Major Carl Bardenfleth afleverede Prinsen af Hessens Brev til de fjendtlige Forposter ved Stolpe, nord for Bornhøved. Den fjendtlige Officer, der modtog det, erklærede, at det var Kronprinsen af Sverig, der kommanderede de imod Auxiliærkorpset opererende Tropper, at han imidlertid endnu var langt tilbage, og at Fremmarchen ikke kunde standses for at afvente hans Svar.

Major Bardenfleth vendte altsaa tilbage med uforrettet Sag. Paa Hjemvejen gav han den lette Brigade i Honigsee og den 2den Brigade i Preetz Befaling til at gaa tilbage.

Stillingen ved Kiel eller, som Prinsen af Hessen benævner den, „Positionen ved Dorfgarten“ er af Naturen temmelig stærk, saa at en mindre Styrke i nogen Tid kan holde sig i den mod en overlegen Fjende.

¹⁾ Herved kan kun tænkes paa jyske Regiment lette Dragoner, da Tropperne i Altona ikke var underlagte Davout.

²⁾ Aux. H. P. Kopibog.

Ejderen danner i Forening med Ejderkanalen og Kieler Fjord et Terrain-afsnit, hvis Indgang mellem Schulensee og Fjorden kun er en god Fjerdingvej bred og oven i Kjøbet til Dels spærret af et Vandløb, bag hvilket der hæver sig en Række temmelig høje Bakker, hvorfra man behersker de Veje, der fra Preetz, Bornhøved og Flintbeck fører ind mod Byen. Over Ejderen fører kun Bropassene ved Hammer, Steinfurth, Marutendorf og Achterwehr, i øvrigt er Floden, der øst for Bordesholm er ca. 30 Alen bred, impassabel. Byen og dens velhavende Opland bød et mindre Korps tilstrækkelige Hjelpekilder. Tropperne kunde baade underbringes og forplejes saa godt, som det kunde forlanges. Tilbage-togslinien gik i nordvestlig Retning over Eckernförde; den var sikret af Ejderen og Ejderkanalen, der mellem Rendsborg og Flemhuder See kun havde et Overgangssted, nemlig Broen ved Klüvensik¹⁾. Alligevel var Korpsets Stilling ved Kiel meget kritisk. „Den skjønne Position ved Dorf-garten“ manglede Forskansninger, og Ejderpasserne var ikke indrettede til Forsvar. Kun Broen ved Marutendorf kunde afbrydes, de andre var for solide og kunde altsaa kun barrikaderes. Klüvensik laa tilmed saa langt borte, at Korpset ikke selv kunde besætte dette vigtige Overgangs-sted, men maatte anmode Gouvernementet i Rendsborg om at sende Tropper derhen.

I Stillingen fordeltes Tropperne paa følgende Maade: 2den Brigade besatte den egentlige Forsvarslinie mellem Schulensee og Kielerfjord med Front mod Wellsee; den lette Brigade anbragtes i Hassee og Russee og besatte Passerne ved Hammer, Steinfurth og Marutendorf. Forsvaret af Broen ved Achterwehr blev overdraget til slesvigske Jægerkorps II med 2 Kanoner; 1ste Brigade stod som Generalreserve i Kiel, hvor der tillige var samlet en stor Mængde Syge, flere Depoter og et betydeligt Train. Reserveparken blev sendt til Frederiksort, hvor den imidlertid kun med største Vanskelighed kunde finde Plads.

Det danske Hovedkvarter vidste ikke meget om Fjenden. At Skølge-brand var gaaet gjennem Bornhøved, og at hans Forspids den 8de tidligt om Morgenen stod ved Stolpe, en Milsvej nord for denne By, vidste Carl Bardenfleth af egen Erfaring, men først henad Aften erfarede Overkommandoen gjennem en Desertør og forskellige Parlamentærer, at en betydelig fjendtlig Styrke var samlet ved Nettelse²⁾, og at en fjendtlig Kolonne var paa Marche til Klüvensik.

¹⁾ Broen ved Königsförde var afbrudt.

²⁾ Ved Hovedvejen Preetz-Neumünster omtrent midtvejs mellem Byerne.

Efter at Prinsen af Hessen havde besat Stillingen, sendte han Major Bardenfleth i en ny Mission til den fjendtlige Øverstbefalende for at opnaa Vaabenstilstand. Majoren naaede kun til Nettelsee, hvor Skølgebrands Forposter afviste ham. Kl. 3 om Eftermiddagen kom Stabschefen tilbage fra sin mislykkede Expedition, og umiddelbart derefter afsendte Prinsen et Brev til den svenske Kronprins af følgende Indhold:

„Mon chef d'état-major, M. de Bardenfleth, vient de me rapporter que c'est V. A. R. qui commande en personne l'armée suédoise qui marche contre nous. Pendant l'absence de M. de Bardenfleth, j'ai reçu une lettre du feltmaréchal, mon père, dans laquelle il me dit: l'ordre du Roi de faire une trêve est arrivé. Quoique je ne l'aie pas encore reçu, je regarde cependant cette expression comme si c'était l'ordre du Roi, et j'attends en conséquence les propositions de V. A. R. etc.“¹⁾

For Prinsen af Hessen var det en Nyhed, at hans Ønske om Vaabenstilstand faldt sammen med Kongens Tanke, men for Kronprinsen af Sverig havde Sagen ikke mere Nyhedens Interesse, da han modtog Prins Frederiks Brev i Oldesloe, hvortil han var ankommen den 8de December. Kongens Brev af 4de December var nemlig fra Slesvig sendt over Rendsborg, og syd for denne By var det blevet opsnappet af Tettenborns Kosakker og bragt til Carl Johan, der blev meget vred ved at læse det og senere lod Prins Frederik betyde, at han nærede megen Mistillid til den danske Konges Hensigter²⁾. Af Kammerherre August Hennings³⁾ paa Rantzau, der havde talt med den fangne Kapitajn Hirschfeld⁴⁾, fik Prinsen af Hessen ligeledes Meddelelse om, at Kongen ønskede en Vaabenstilstand.

Kronprinsen udfærdigede den næste Dag en Svarskrivelse af følgende Indhold:

„J'ai reçu la lettre que V. A. m'a écrite de son quartier général de Kiel pour m'annoncer, qu'Elle était instruite par S. A. le prince maréchal, Son père, que le Roi, votre souverain, désirait qu'il fût conclu un armistice. V. A. connaît les traités existant entre la Suède, l'Angleterre, la Russie et les autres Puissances alliées; ils sont fondés sur la réunion de

¹⁾ Aux Kopibog. ²⁾ H. P. 1191/1813.

³⁾ Etatsraad Kammerherre August Adolph Frederik Hennings; født i Pinneberg 19de Juli 1746. Administrator i Grevskabet Rantzau 1807. Død 17de Maj 1826.

⁴⁾ Kapitajn Ferdinand Hirschfeld, forhenværende preussisk Officer, blev 1808 ansat som Kapitajn ved oldenborgske Infanteriregiment. Afsked 1814 som Major. Det var formodentlig ham, der som Kurer skulde have bragt Kongens Brev fra Rendsborg til Frederik af Hessen.

la Norvège à la Suède et sur une indemnité à accorder au Roi de Danemark pour la cession de ce pays. Il est malheureux que votre gouvernement n'ait pas voulu accéder dans le temps aux propositions des Alliés. Les indemnités qu'il aurait reçues, auraient surpassé ses espérances et celles des princes de sa maison; mais comme le passé ne nous appartient plus, et que c'est du présent que nous devons nous occuper, je suis prêt à prêter l'oreille à toutes les propositions qui auront pour but la tranquillité du Nord et l'exécution des traités qui en ont jeté les bases. Je serais doublement heureux si par suite des sentiments de respect et d'estime que je porte personnellement au Roi de Danemark, je me trouvais à même de combattre à côté de Ses troupes pour l'indépendance des Souverains et la liberté de l'Europe¹⁾.

Denne Skrivelse er meget betegnende for den, der har udstedt den; men noget Svar paa Prinsen af Hessens Henvendelse kan den dog ikke kaldes. Det kan ikke oplyses, naar og hvor den danske Overgeneral modtog den, men den fik heller ingen afgjørende Indflydelse paa hans Beslutninger. Der var andre Forhold, som tvang ham til at forlade den midlertidige Stilling ved Kiel, først og fremmest Hensynet til den truede Tilbagetogslinie. Det hed sig nemlig med Bestemthed, „at Fjenden var gaaet over Kanalen ved Klüvensik som og ved Frederiksstad“²⁾.

Landgrev Carl af Hessen havde allerede den 6te December som kommanderende General i Hertugdømmerne befalet Kommandøren for Hertuginde Lovise Augustas Livjægerkorps at besætte Overgangene over Ejderkanalen. Kapitajn Gleiss³⁾, der under Oberstlieutenant Buchwaldts⁴⁾ Fraværelse som Kommandant i Altona førte Kommandoen, havde da selv taget Ophold paa Wolfshagen og opløst sit Korps langs Kanalen. Klüvensik blev besat af Lieutenant Dumreicher⁵⁾ med 26 Livjægere og 2 kjørende Kanoner, der var attachederede Korpset⁶⁾. Landgreven havde saaledes allerede forud opfyldt det Ønske, som Prinsen udtalte for ham i

¹⁾ H. P. 1170/1813.

²⁾ Prinsen af Hessens Rapport af 18de Marts 1814. I. S. V. 1288/1814.

³⁾ Kapitajn Caspar Frederik Gleiss, født 1777 i Cismar. Død som Toldforvalter i Neustadt 30te Marts 1836.

⁴⁾ Oberstlieutenant Ludvig Nikolaus Hugo Buchwaldt, født 1774. Kammerherre, Hofchef hos Hertuginde Lovise Augusta. Afsked som Oberst ved Livjægerkorpsets Ophævelse 1816, karakt. Generalmajor 1828. Død 24de Juli 1835 i Kettinge paa Als.

⁵⁾ Sekondlieutenant Georg Christian Ludvig Dumreicher. Født 1784 i Slesvig. Kapitajn 1842, Afsked 6te September s. A.

⁶⁾ „Mag. f. mil. Vidensk.“ 1827. S. 328. — I. S. V. 1476/1813.

et Brev af 7de December om at sikre denne vigtige Overgang. Men Sikringen var rigtignok mere end tarvelig.

Prins Frederik havde, ligeledes den 7de December, anmodet General Münnich¹⁾ om med det sjællandske Husarkorps, der var bleven organiseret i Rendsborg med en Styrke af 104 Mand, at besætte Jevenstedt og Achterwehr, for at Fjenden ikke overraskende skulde nærme sig Fæstningen. Münnich turde imidlertid ikke gjøre dette paa egen Haand, men henstillede Sagen til Landgrev Carls Afgjørelse. Denne befalede den 7de om Aftenen, at Prinsen af Holsten-Beck²⁾ skulde foretage en Rekognoscering fra Rendsborg til Nordtorf. Prinsen ankom Kl. 12 Nat fra Slesvig, og den 8de December Kl. 5¹/₂ Morgen rykkede han ud fra Fæstningen med en Bataillon, det sjællandske Husarkorps og 6 Kanoner. Kommandoet gik dog ikke længere end til Jevenstedt, som nu var ubesat. Men enkelte Fjender havde Kl. 5 om Morgenen vist sig i Byen. Prinsen vendte snart tilbage til Rendsborg.

Om Eftermiddagen den 8de gik Wallmodens Avantgarde under Dørnberg frem vest for Westen See saa vel mod Rendsborg som lige nord paa. Jevenstedt blev da Kl. 4 Eftermiddag besat af Hanseater; 1ste Husarregiment observerede Passet ved Achterwehr, og 2det Husarregiment alarmerede fra Ostenfeld Besætningen i Reduten ved Nobiskrug. Senere paa Dagen afmarcherede Dørnbergs øvrige Styrke fra Nordtorf og ankom sent om Aftenen til Cronsburg, hvor Dørnberg tog Kvarter, samt til Bovenau, Felde og Nordsee. Wallmoden fulgte Avantgardens Bevægelse og tog sit Hovedkvarter i Nordtorf.

Paa Melding om at Fjenden nærmede sig, sendte General Münnich Lieutenant Arnesen³⁾ til Jevenstedt og Lieutenant Husum⁴⁾ til Ostenfeld for at aflevere følgende Skrivelse:

¹⁾ Generalmajor Johan Burchard Münnich, Chef for oldenborgske Infanteriregiment. Født 6te Januar 1728, Brodersøn af den bekjendte russiske General Münnich. Han indtraadte 1748 som Underofficer i jyske Infanteriregiment. 1804 Generalmajor og Chef for oldenborgske Infanteriregiment. 1813 Kommandant i Rendsborg. Afsked 1814 som Generallieutenant. Død 25de Februar 1815.

²⁾ Frederik Vilhelm Poul Leopold, Prins af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Beck. Født 4de Januar 1785. Indtraadt i Hæren som Ritmester 1803. Blev 1809 Major i Kavaleriet og Overkvartermester i Generalstaben. Oberstlieutenant og Generalkvartermesterlieutenant 1813. Chef for oldenborgske Regiment og Oberst 1816. S. A. Hertug. 1818 Generalmajor. Fik 1825 Titel af Hertug af Slesvig-Holsten-Glücksborg. Død 17de Februar 1831 paa Gottorp.

³⁾ Premierlieutenant Carl Vilhelm Frederik Arnesen af Kronens Regiment, var først Livjæger. Afsked som Major 1842. Død 20de Juni 1871.

⁴⁾ Sekondlieutenant Hans Peter Husum, født 1785. 1823 Premierlieutenant. Afsked 1826. 1828 karakt. Ritmester. Død som Toldbetjent i Kjøbenhavn 3dje Januar 1837.

„Overgeneralen, Prins Frederik af Hessen, meddeler mig i dette Øjeblik, at han efter Kongens Befaling er i Færd med at underhandle, og at jeg som Følge deraf ikke tør lade skyde paa de foran mine Forposter staaende Tropper, men skal underrette disse derom, naar de rykke frem. Dog gjælder dette Forbud naturligvis kun, saafremt der efter denne Meddelelse ikke sker noget fjendtligt mod mine Forposter.“

Lieutenant Husum stødte paa Fjenden ved Audorf; herfra førtes han over Schacht og Schüldorf til Høbek, hvor han afleverede sin Skrivelse til General Dørnberg. Denne udtalte, at han vel ikke turde benægte Muligheden af, at en Vaabenstilstand kunde komme i Stand, men at han ikke ansaa sig for berettiget til at standse sine Bevægelser, før Befaling dertil var indløben. Med dette Svar vendte Lieutenanten Kl. 1½ Nat tilbage til Rendsborg. Om Lieutenant Arnesens Expedition har man ikke tilstrækkelig Oplysning. Det ses kun¹⁾, at han har maattet vende hjem over Kluvensik. Hvor lidet General Dørnberg agtede paa Meddelelsen om, at der underhandlede om Vaabenstilstand, fremgaar af en Befaling af 8de December om Aftenen til 1ste Husarregiment, der i Oversættelse lyder saaledes:

„Den danske Major Späth har meddelt General Tettenborns Forposter, at der bliver sluttet en Vaabenstilstand. Da vi imidlertid ikke kunne modtage en saadan Efterretning fra Fjenden, maa vi søge at vinde saa meget Terrain som muligt, indtil der kommer officiel Underretning derom fra Armékommandoen. Deres Højvelbaarenhed [d. e. Oberstlieutenant v. d. Goltz] ville derfor strax rykke frem til Felde og rekognoscere Posten ved Achterwehr. Jeg sender Dem strax 2 Kanoner og 20 Jægere, hvormed De søger med Eftertryk at forcere Achterwehr. Hvis Fjenden parlementerer, saa sig ham, at De intet ved om Vaabenstilstanden, at De har Ordre til at besætte Posten ved Achterwehr, og at De vil udføre det med Magt, hvis den ikke godvillig bliver rømmet. Mit Kvarter er i Cronsburg, hvorhen der skal meldes. En Bataillon Infanteri er i Nat i Felde.“

Denne Ordre findes i Auxiliærkorpsets Arkiv, og da den ikke blev udført, er det rimeligt at antage, at den er bleven opsnappet af Major Späths Husarer ved Achterwehr.

Landgrev Carl søgte at støtte Auxiliærkorpset, ikke blot ad ren militær, men tillige ad diplomatisk Vej, idet ogsaa han bestræbte sig for at tilvejebringe en Vaabenstilstand. Den hanoveranske Oberst, Kammer-

¹⁾ H. P. 1176/1813.

herre Hartvig Hedemann¹⁾, der havde lovet den preussiske Regering privat at henvende sig til Kongen af Danmark for at stemme ham gunstig for Freden, var i de første Dage af December kommen til Slesvig. Landgreven turde ikke give ham Pas til Kjøbenhavn, førend han havde indhentet Kongens nærmere Ordre; derimod besluttede han at anvende ham som Underhandler. Den 8de December om Morgenen forlod Kammerherren Slesvig, forsynet med en Skrivelse fra Landgreven til Wallmoden. Han rejste over Kiel, hvor han meldte sig til Prins Frederik, der læste Landgrevens Brev og medgav ham en Adjudant, Kapitajn Scholten, og en Trompeter, der skulde ledsage ham til de svenske Forposter; men Prinsen gav ham ingen yderligere Instruxer. Kammerherren blev modtaget af Oberst Ankarstrøm, der meddelte ham, at Wallmoden var i Neumünster, og at Kronprinsen af Sverig samme Aften ventedes til Segeberg. Scholten vendte tilbage til Hovedkvarteret med disse interessante Nyheder, medens Hedemann opgav at opsøge Wallmoden og i Stedet derfor rejste direkte til Carl Johans Hovedkvarter. Han fik Foretræde for Kronprinsen, men udrettede i øvrigt ikke noget. Det synes som om det danske Hovedkvarter først i Anledning af hans Sendelse har faaet Oplysning om, hvor Wallmoden og Kronprindsen befandt sig den 8de December²⁾.

Hensynet til Fjendens Fremrykning over Neumünster mod Rendsborg og Eckernförde samt Efterretningen om et forventet Angreb paa Broen ved Marutendorf, tvang Prinsen af Hessen til at søge at „vinde Kanalen og opgive at holde Stand i Positionen ved Kiel“³⁾. Afmarchen maatte imidlertid opsættes til den næste Dag af Hensyn til det tidligt indtrædende Mørke, og Hovedkvarteret maatte nøjes med at træffe foreløbige Foranstaltninger til den. Den lille Bagage blev afsendt til Slesvig, Kommandanten paa Frederiksort, til hvis Varetægt Reserveparken foreløbig var betroet, fik Ordre til at lade denne afmarchere og til at proviantere Fæstningen ved at udskrive Levnedsmidler i Omegnen. Matroskompagniet, der om Formiddagen havde afbrudt Broerne over Schwentine, Plønserøens Afløb til Kielerfjord, blev sat til at indskibe forskellige Depotsager og andet Materiel; endelig blev Ingeniørkapitajn Friis afsendt til Ejderkanalen

¹⁾ Se VII. 415, hvor der efter et Brev fra Landgreven urigtig anføres, at Hedemann var udsendt af Carl Johan.

²⁾ Jfr. Kammerherre H. Hedemanns efterladte Memoire over hans Sendelse til Danmark. Af disse Papirer, som Kammerjunker W. Hedemann villig har stillet til Redaktionens Raadighed, vil der andet Steds blive givet udførligere Uddrag.

³⁾ H. P. 1191/1813.

for at ødelægge Broerne, undtagen dem ved Knoop, Levensau og Landwehr, der skulde benyttes af Korpset. Selvfølgelig skulde disse forberedes til Afbrydning, „dog alle uden at beskadige Sluserne, hvis Vigtighed var for stor for Fremtiden til at ødelægges for en militær Operation“¹⁾.

V. Auxiliærkorpsets Tilbagegang fra Kiel til Rendsborg (9de—10de December.)

Den 9de December.

„Kiel, den 10ten December 1813.

Allergnädigster König!

Ich werde schrecklich vom Feinde gedrängt und muss mich zurück ziehen. Ihren Befehl wegen des Waffenstillstandes habe nicht erhalten. Heute Morgen communicirt mein Vater ihn mir²⁾. Die Truppen haben viel gelitten. Ich werde meine Schuldigkeit thun. Es scheint deutlich, dass der Kronprinz von Schweden über 50 bis 60000 Mann stark ist; ich habe keine 8000 Mann unter den Waffen.

Capitain Scholten soll Ihnen alles mündlich rapportiren.

Ewig Ihr
getreuer Freund und Bruder
Friedrich, P. z. Hessen“³⁾.

Dette Brev er et Hastværksarbejde, et Stemningsudbrud, derom vidner den fejlagtige Datering, de korte, afbrudte Sætninger og den hele forstemte Tone; men det giver ikke noget tro Billede af Forholdene. Saa trøstesløs, som Prinsen fremstillede Situationen, var den ikke, og i saa mørkt et Lys saa han den heller ikke. I Virkeligheden var Auxiliær-

¹⁾ Prinsen af Hessens Rapport af 12te December. H. P. 1191/1813.

²⁾ Prinsen havde allerede den 8de faaet denne Meddelelse.

³⁾ H. P. 1180/1813. Brevet blev afsendt med Kapitajn Scholten, der rejste fra Kiel den 9de om Morgenen. Han fandt Landevejen besat af Fjenden, hvilket han meldte til Hovedkvarteret. Han slog derfor ind paa Vejen til Noer, hvorfra han i god Behold naaede Kjøbenhavn.

korpset fuldt kampdygtigt, hvad det snart fik Lejlighed til at bevise, og „Nordarmeen“ kunde ikke møde med saa stor en Overlegenhed, som Prinsen synes at antage. Dens Hovedstyrke var endnu langt tilbage, og Forfølgerne var fuldt saa anstrængte og medtagne som de Forfulgte, en Omstændighed, som disse næsten altid glemmer at tage Hensyn til. „Marchen virkede i høj Grad fordærveligt paa Tropperne“, berettes det fra Nordarmeens Side, „ikke saa meget paa Grund af dens Længde, som fordi Vejene var bundløse og Forplejningen utilstrækkelig Med største Anstrængelse maatte Foden ved hvert Skridt hales op af det dybe Vejdynd, og hver Dag krævede en Tribut af Sko, der sporløst forsvandt. Marcheordenen hørte op, enhver søgte at komme frem saa godt som muligt uden for Vejene. Avantgarden naaede Ejderen i næsten opløst Tilstand; lykkelige var de Batailloner, der havde beholdt Halvdelen af deres Styrke“¹⁾. Saa slemme var Forholdene ganske sikkert ikke ved Auxiliærkorpset, da det naaede Ejderkanalen efter at have udhvilet sig en Dag i og ved Kiel.

Tidlig om Morgenen den 9de lød Generalmarchen i Kiels Gader. Mandskabet af 1ste Brigade, af hvilke mange knap endnu havde fundet deres Kvarterer, tumlede ud af Husene, og det tog lang Tid, inden Kompagnicheferne fik samlet deres Folk og ført dem ud af Byen²⁾. Marchen blev tiltraadt i 3 Kolonner. Trainet, der talte over 350 Vogne, skulde passere Kanalen ved Knoop, 2den Brigade ved Levensau, 1ste Brigade ved Landwehr, hvor Lallemand, hvis Tropper skulde danne Arrieregarden, ogsaa skulde gaa over. Det blev paalagt ham at inddrage alle detacherede Kommandoer og afbrænde Broen ved Landwehr, naar hele Korpset havde passeret den. Overgangen over Kanalen foregik i god Orden; men Prinsen, der selv fulgte med 2den Brigade, som marcherede ad Hovedvejen, fik ved Sucksdorf Melding om, at Broen ved Landwehr var afbrændt, inden Schulenburg og Lallemand havde passeret den, samt at Bagagekolonnen ved Knoop var stødt paa Fjenden. „Denne pinlige Forfatning nødte mig til at lade Major Carl Bardenfleth staa med 2 Batailloner og

¹⁾ Quistorp II, 432.

²⁾ Milit. Tidsskr. XII, 24 (Trepkas Dagbog). Naar det i „Kampen om Norge“ II, 31 og i Quistorp II, 447 siges, at Marchen blev befalet og udført om Eftermiddagen, da er dette urigtigt. Trepkas og Bloms Dagbøger sige begge udtrykkeligt, at det var om Formiddagen, ligesaa Prinsen i sin Rapport af 12te December 1813. Af General Schulenburgs Rapport af 9de December fremgaar det yderligere, at 1ste Brigade havde passeret Kanalen Kl. 2 Eftermiddag, og at Lallemand da allerede var kommen over.

4 Piecer ved Sucksdorf for at optage de formodede afskaarne 2 Brigader¹⁾. Heldigvis var den første Melding overdreven og den anden falsk. Trainet fortsatte rolig sin Marche, og Schulenburg og Lallemand stod i god Behold paa den nordlige Side af Kanalen. Derimod havde Wasimers Jægere ved Achterwehr for sent faaet Ordre til at afmarchere, og da de kom til Landwehr, var Broen ødelagt. Oberstlieutenanten kastede da Kanonerne i Vandet, lod Hestene jage bort og Folkene entre over de endnu bevarede Slusevægge. Det synes, at Lallemands Brigade har haft for stort Hastværk med at komme afsted og ikke har holdt sig Ordren om at danne Arrieregarde efterrettelig²⁾.

Da Schulenburg af Lallemand erfarede, at Fjenden samme Dags Morgen var gaaet over Kanalen ved Kluvensik, marcherede han til Lindau, hvor han gik i Alarmkvarter og Bivuak. Lallemand overnattede i Revensdorf. Imellem Brigaderne laa den flyvende Park, som om Morgenen havde forladt Frederiks-ort for at gaa til Gettorf, hvor den fik Ordre til at afmarchere til Rendsborg. Samtidig fik Chefen, Lieutenant Wittrup³⁾, af en Dragonpatrouille, som han havde sendt forud, Melding om, at Fjenden havde forceret Broen ved Kluvensik og besat Holtsee. Lieutenanten besluttede dog at fortsætte Marchen, hvorimod en Proviantkolonne, som han havde truffet i Gettorf, gik til Eckernförde. Imellem Revensdorf og Holtsee gjorde han Holdt og red med nogle Dragoner til sidstnævnte By for at rekognoscere. Her erfarede han, at et fjendtligt Kommando havde afsøgt Byen, men at der for Øjeblikket ingen Tropper fandtes i den nærmeste Omegn. Han red nu tilbage for at raadføre sig med sine Officerer, men da han fik en ny Melding, der gik ud paa, at danske Tropper marcherede forbi Holtsee i sydlig Retning, red han atter ind i Byen ledsaget af et Par Dragoner.

¹⁾ Prinsens Rapport af 12te December 1813 H. P. 1191/1813. Kommandoet bestod af fynske Infanteriregiment, Jægerkompagniet Wegener, 4 Piecer og 40 Dragoner.

²⁾ I sin Rapport af 12te December 1813 fremstiller Prinsen Forholdet noget anderledes end i den store Rapport af 18de Marts 1814. Sidstnævnte Sted siger han, at han ved Sucksdorf fik Melding om, at den lette Brigade havde passeret Broen inden 1ste; men i sin første Rapport meddeler han, at det hed sig, at begge Brigader var afskaarne. Intet Steds ses det, at Prinsen har bebrejdet Lallemand nogen Forsømmelse. Dog findes der i Koncepten til Rapporten af 18de Marts en Randbemærkning, hvori der siges, at Lallemand havde handlet uforsvarligt og imod sin Instrux, idet han havde afbrændt Broen i Stedet for at besætte den, indtil han var sikker paa, at hele Korpset var kommet over. Af Trepkas Dagbog synes det at fremgaa, at Broen blev afbrændt af 1ste Brigade.

³⁾ Premierlieutenant i holstenske Artilleribataillon Peter Wittrup. Afsked 1815 som Krigsraad. Død 1846 som Husfoged i Trittau.

Det viste sig da, at det ikke var danske, men fjendtlige Tropper, man havde set. Der blev fyret paa Lieutenanten og hans Ledsagere, og en Dragonhest blev dræbt. Wittrup red skyndsomt tilbage til Parken, der talte 150 Kjøretøjer, barrikaderede Vejen med de forreste Vogne og kørte med Resten ind paa en Mark, hvor han dannede en Vognborg, dækket af Hegn og dybe Grøfter. Bedækningen, 60 Infanterister og nogle Dragoner, besatte Stillingen, og en Vagtmester af jyske Dragoner sendtes tilbage for at opsøge Auxiliærkorpset. Han fandt General Schulenburg, der gav Parken Befaling til at vende om og gaa i Bivuaak mellem Lindau og Revensdorf¹⁾. Hovedkvarteret med 2den Brigade og Trainet overnattede i og ved Gettorf. Her indtraf Lieutenant Bartels²⁾, der overbragte Prinsen Duplikatet af Kongens Brev af 4de December, som dog nu ikke havde synderlig Interesse for ham.

Tilbageet blev ikke forstyrret af Fjenden. Kun Kapitajn Motz, der med sit Kompagni af slesvigske Jægerkorps II stod ved Hammer, havde været i Engagement. Kl. 9 F. M. aabnede Fjenden Ilden mod hans Forposter, og Kapitajnen, der endnu ikke vidste noget om Tilbageet, søgte forgjæves at træffe Major Späth, der havde ligget i Hassee, hvorfra han havde ledet Bevogtningen af de sydlige Ejderovergange. Derimod traf han en Husar, der bragte ham Ordre til at marchere til Kanalen. Medens Kapitajnen red til Kiel for at træffe Majoren, førte Premierlieutenant Nissen³⁾ Kompagniet samme Steds hen, og dette kom nu tilligemed 6te Husareskadron til at danne Bagtroppen for 1ste Brigade. Det mistede 20 Mand, af hvilke dog de 17 i Løbet af de nærmeste Dage meldte sig tilbage til deres Afdeling. De slesvigske Jægere dannede i denne Henseende en heldig Modsætning til Holstenerne, der jævnlig maroderede for at forlade den danske Hær og begive sig til deres Hjem⁴⁾.

Natten til den 10de December tilbragte Auxiliærkorpset paa sønderjysk Grund. „Jeg var glad over at have forladt et Land, hvor man ikke forstod at skatte vore Troppers Anstrængelser“, skriver en ung Skarp-

¹⁾ Wittrups Rapport af 16de December 1813 (Aux.).

²⁾ Sekondlieutenant ved 1ste jyske Infanteriregiment Carl Frederik Bartels. Født 6te Oktober 1790. 1845 Major, 1848 Kommandør for 4de Reservebataillon; s. A. karakteriseret Oberst. Afsked 1849. Død 9de Marts 1850.

³⁾ Premierlieutenant i slesvigske Jægerkorps Thomas Nissen Afsked 1815. Han blev senere Grænsekontrollør og døde 27de August 1826 i Brunsbüttel.

⁴⁾ Jfr. Bloms Dagbog. Efter Fægtningen ved Bornhøved forsvandt en stor Del af de holstenske Skarpskytter. Det hed sig nemlig almindelig, at Holsten aldrig mere vilde komme under Danmark.

skytterofficer¹⁾ i sin Dagbog, „et Land, hvor faa nærede Hengivenhed for os, medens mange hadede os eller saa paa os med ligegyldige Øjne. Med glade Følelser traadte jeg ind i et Land, hvis Indbyggere ikke holdt det for en Skam at være Danske, og hvor man med deltagende Øjne saa paa vor Nød, medens man velsignede os, naar Lykken fulgte vore Vaaben“. Korpset kom dog ikke til at føre nogen Kamp for Sønderjylland; Prinsen af Hessen opgav at rykke mod nord, han valgte at kaste sig ind i Rendsborg, og dertil bidrog vel ikke saa ganske lidt General Schulenburgs Melding af 9de December, der ender saaledes: „Falls Ew. Durchlaucht mir diese Nacht keinen andern Befehl ertheilen, so marchire ich Morgen früh 4 Uhr von hier ab und über Holtsee nach Rendsburg mit dem Vorsatz, alles, was sich mir entgegenstellt, anzugreifen und mir den Weg nach Rendsburg mit Gewalt zu bahnen, denn die Retraite weiter fortzusetzen, ist nach einem Tagemarch mehr physisch unmöglich“. Den energiske gamle General fik den næste Dag Lejlighed til at bruge „Gewalt“; men det var ogsaa nødvendigt; thi Fjenden havde spærret Vejen til Rendsborg. Det danske Hovedkvarter vidste, at Dørnberg var gaaet over Ejderen og stod ved Wittensee, og at Wallmodens Hovedkorps stod ved Kluvensik.

Tidlig om Morgenen den 9de var Oberstlieutenant Nostitz, Stabschef ved Wallmodens Avantgarde, efter Dørnbergs Befaling afmarcheret fra Ostenfeld til Kluvensik. Hans Kommando bestod af 2det Husarregiment, en Snes hanoveranske Jægere og 2 Kanoner. Lieutenant Dumreicher, der med sine 26 Livjægere skulde forsvare Broen, havde paa Efterretning om, at Fjenden stod ved Bovenau, trukket sine Poster over paa Kanalens nordlige Bred og taget en defensiv Opstilling. Vindebroen var halet op, men Sluseportene var ikke ødelagte, da Prinsen af Hessen havde forbudt det. I den bælgmørke Morgenstund ankom Nostitz til Kanalen og aabnede strax en livlig Tirailleurd mod de danske Jægere. Skjønt der ikke var Tale om, at Modstanderne kunde se hinanden — Klokkeren var kun noget over 5 — mistede Dumreicher dog i Løbet af kort Tid 4 Mand, medens hans Gevær- og Kanonild ingen Virkning gjorde. Han tiltraadte da Tilbagetoget og søgte at naa Eckernførde, medens de fjendtlige Jægere klatrede over Sluseportene og nedlod Vindebroen, som Husarerne snart efter passerede²⁾.

¹⁾ H. J. Blom.

²⁾ Mag. f. milit. Vidensk. 1827, S. 328—29. Jfr. Quistorp II, 443. I „Kampen om Norge“ II, 31 siges fejlagtig, at Dumreicher „med 100 Mand og 2 Kanoner gav sig uden at gjøre Modstand“. De 2 førstanførte Kilder, af

Lidt nord for Sehested traf Dumreicher paa en Vognkolonne, der kom fra Holtsee og marherede i sydlig Retning. Det var Kapitajn Schneiders¹⁾ Batteri, der havde forladt Heiligenhafen og nu søgte at naa Rendsborg. Kolonnen bestod af 5 Kanoner og 9 andre Kjøretøjer, hvoriblandt Kapitajns egen Rejsevogn, der benyttedes af ham selv med Hustru og 8 Børn. Omtrent 100 Artillerister med Underbefalingsmænd og Spillemand fulgte Kanonerne, medens Skytsbedækningen kun bestod af 11 Infanterister, der var uden Ammunition. Dumreicher meddelte Kapitajnen, at Fjenden havde taget Broen ved Klüvensik, hvorpaa der blev prodset om; de 2 Kanoner, som Lieutenanten førte med sig, blev satte i Queuen, og der blev formeret en lille Bagtrop af Hertuginde Livjægere. De fjendtlige Husarer indhentede snart Kolonnen, og i den stærke Taage blev de først opdagede, da de var tæt inde paa Bagtroppen. Det lykkedes ikke at bringe nogen af Kanonerne til Skud, skjønt den bageste blev afprodset. Livjægernes Krudt var blevet vaadt, Infanteristerne havde ingen Ammunition, og Artilleristerne ingen Geværer. Husarerne havde derfor frit Spil og huggede tappert ind paa de værgeløse Folk, af hvilke en Infanterist blev dræbt, medens 4 Mand saaredes mere eller mindre haardt. Kapitajns Vogn blev omringet, han bad om Naade for sig og sin Familie og tilbød Overgivelse. Han fik strax en Sauvegarde, medens alle hans Undergivne udplyndredes. Fangerne førtes til Neumünster paa 9 Mand nær, der undveg under Vejs²⁾.

En Del af Nostitz Husarer fortsatte derpaa Fremrykningen, og ved Middagstid naaede 4de Eskadron Eckernförde, hvor den stødte paa den Proviantkolonne, som Lieutenant Wittrup om Formiddagen havde truffet i Gettorf. Her var Bedækningen, 30 Infanterister, imidlertid paa sin Post og fordrev Fjenden. Et fornyet Angreb blev ogsaa afvist, men tilsidst nødtes „vore raske Folk ved Overmagten at trække sig tilbage“³⁾.

hvilke den første er et Uddrag af Krigsretsakter, fremstille Sagen nogenlunde ens i Hovedtrækkene. Hvis Dumreicher skulde have haft 100 Mand, maatte han have disponeret over 2 Kompagnier, da Livjægerkorpsets Styrke kun var meget ringe.

¹⁾ Kapitajn Johan Christian Schneider, der under Krigen havde kommanderet 3 Kystbatterier ved Heiligenhafen, var i Aaret 1802 fra Underofficer avanceret til Lieutenant i Landeværnet og blev 1808 Kapitajn i holstenske Artilleribataillon. Han blev 1814 af en Krigsret dømt til at miste „Ære, Liv og Gods“, men i Betragtning af hans tidligere udviste Tapperhed formildede Kongen Dommen til Kassation og Tab af Ære.

²⁾ Mag. f. milit. Vidensk. 1827, S. 326 ff.

³⁾ Prinsen af Hessens Rapport af 18de Maarts 1814. I Koncepten staar der, at Vognene „af en Fejltagelse“ var kjørte til Eckernförde.

En Del Vogne, tilligemed Lieutenanterne Schultze og Kiene¹⁾, faldt i Fjendens Hænder; men Eskadronen turde ikke blive i Byen; den tog Ophold ved Marienthal, hvorfra den hele Natten til den 10de observerede Kieler Chausseen.

Wallmodens Avantgarde var imidlertid gaaet over Kanalen ved Kluvensik, og om Aftenen den 9de var den fordelt paa følgende Maade: I Sehested og Osterrade stod Brigaden Wardenburg (2 Batailloner), medens Dørnberg selv med Bataillonerne Lüneburg og Bremen-Verden, 2¹/₂ Eskadron af 3dje Husarregiment og 2 engelske Batterier stod i Holzbünge vest for Witten See, sikret af 3 Eskadroner af 2det, 1 af 3dje Husarregiment og nogle Jægere, der formerede en Forpostlinie over Moor, Neu- og Alt Duvenstedt med Front mod Rendsborg. Forbindelsen med Wardenburg blev holdt ved Hjælp af en Halveskadron, og nogle Jægere, der var efterladte i Bünsdorf. 1ste Husarregiment og Bataillonen Anhalt, der havde staaet ved Achterwehr, var marcherede til Nienhof, efter at Oberstlieutenant Wasmer havde tiltraadt Tilbagetoget til Landwehr. En Eskadron af 3dje Husarregiment stod syd for Ejderen med Front imod Rendsborg²⁾.

Hovedkorpset marcherede ligeledes op til Ejderkanalen. Divisionen Ahrentsschildt (5 Batailloner og 2 ridende Batterier) og de hanoveranske Husarer belagde Byerne Bredenbek, Bovenau og Wakendorf. Halketts Brigade (3 Batailloner) og en Eskadron tog Opstilling i Schacht og Audorf for at observere Rendsborg. De 2 Fodbatterier var blevne langt tilbage, kun det hanoveranske naaede den følgende Morgen til Kluvensik. Wallmoden sendte Bud til Vegesacks Division med Anmodning om at fremskynde Marchen mod nord; men kun de mecklenburgske Jægere naaede om Aftenen til Gr. Vollstedt og Westensee, 1¹/₂ Mil syd for Kluvensik. Det svenske Hovedkorps var langt tilbage. Kronprinsen laa i Segeberg, og Skølgebrand erklærede, at han ikke uden yderligere Ordre fra ham turde passere Ejderen med sit Rytterkorps. De Tropper, som Wallmoden kunde stille imod det danske Auxiliærkorps, var altsaa følgende:

Den russisk-tyske Division: 7 Batailloner.

Den engelsk-tyske Division: 6 Batailloner, 3 Jægerkorps, 1 Batteri.

Mecklenburgske Jægere: 1 Bataillon.

Kavaleri-Divisionen: 4 Husarregimenter.

¹⁾ Da der ved Afdelingerne i Hertugdømmerne fandtes flere Lieutenanter Schultze og Kiene, kan det ikke nærmere paavises, hvem de to fangne Officerer var.

²⁾ 1ste og 2det Husarregiment havde hver 4, 3dje 5 Eskadroner.

Mecklenburgske ridende Jægere: 1 Regiment.

Den engelsk-tyske Artilleribrigade: 2 ridende Batterier.

Den russisk-tyske do. 2 do.

I alt 14 Batailloner, 3 Jægerkorps, 5 Rytterregimenter (19 Eskadroner), 24 Kanoner¹⁾.

Auxiliærkorpsets Styrke var 14 Batailloner, 5 selvstændige Jægerkompagnier²⁾, 1 Matroskompagni, 12 Eskadroner, 34 Kanoner.

Modstanderne var saaledes omtrent lige stærke, men en meget betydelig Del af det danske Fodfolk var bundet til det store Train, og flere af Bataillonerne og Jægerkompagnierne var overmaade svage.

Den 10de December. Kampen ved Sehested.

Den ovenfor omtalte Affære ved Eckernførde mellem Dørnbergs Husarer og den lille Vognkolonnes Bedækning viste tydelig nok, at Vejen til Slesvig, ligesom Vejen til Rendsborg, nu ogsaa blev observeret af Fjenden. Ved at marchere mod nord vilde Auxiliærkorpset vel foreløbig kun støde paa svage, fjendtlige Afdelinger, men det vilde ikke have noget fast Punkt at repliere sig paa, og de udmattede Tropper med det meget betydelige Train vilde snart blive indhentede af Fjendens talrige Rytteri. Valgte man derimod at marchere til Rendsborg, var der Sandsynlighed for, at man vilde støde paa en større fjendtlig Styrke; men naaede man dette Punkt, der kun laa 3 Mil fra Gettorf, var man foreløbig i Sikkerhed, og samtidig tilførte man den vigtige Fæstning en Forstærkning, der var nødvendig, hvis den skulde holdes. I Dispositionen for den 10de December nævnes kun, at Maalet for Marchen var Rendsborg, og at Korpset Kl. 1 Nat skulde bryde op fra Cantonnementerne³⁾. Der skulde marcheres i følgende Orden:

1ste Brigade.

Den lette Brigade.

2den Brigade.

Parken og Trainet.

¹⁾ Quistorp II, 444 ff. Detailleret Fortegnelse findes i Bilag III.

²⁾ Dronningen II, Oldenburg III, Slesvig III, 1 Kompagni af Lovise Augustas Livjægere, det Altonaiske Jægergrenaderkompagni.

³⁾ Saaledes maa Udtrykket i Prinsens Rapport: „Kl. 1 brød jeg op med alle 3 Brigader“ sikkert forstaas; thi som det senere vil ses, afmarcherede de 2 længst mod vest kantonnerende Brigader først omtrent Kl. 4, medens det med Sikkerhed vides, at den lette Brigade Kl. 1 forlod sit Cantonnement.

Kl. 11 om Natten til den 10de fik Wallmoden af Dørnberg Melding om den foregaaende Dags Begivenheder. Heraf fik han det bestemte Indtryk, at de Danske var paa Marche mod nord, idet han gik ud fra, at Bagagen, hvoraf hans Husarer havde opsnappet en Del i Eckernförde, vilde blive efterfulgt af Hovedkorpset. Om dette vidste han kun, at det havde passeret Ejderkanalen og var marcheret nord paa; men hans lette Tropper havde ikke været i Berøring med det, og han synes ikke at have faaet Spionefterretninger. Hans Stab var, ligesom de danske Brigade-stabe, meget slet forsynet med Kort og skal ikke engang have vidst, at der førte en Vej fra Gettorf til Holtsee. Hans Dispositioner for den 10de gik da ogsaa ud paa at forfølge Auxiliærkorpset mod nord. Dørnberg skulde med Avantgarden stræbe at naa Mysunde og hindre de Danske i at benytte den der-værende Færge. Hvis de rettede deres Marche mod Slesvig, skulde han følge dem i højre Flanke. Hovedkorpset skulde Kl. 11 Formiddag samles ved Kluvensik og anbringes i Cantonnementer mellem Ejderkanalen og Harzhof, hvor Wallmoden vilde opslaa sit Hovedkvarter¹⁾. Disse Bestemmelser synes ikke at tyde paa en meget energisk Forfølgning; det hele maa snarere be-tragtes som et Forsøg paa at omgive det danske Korps med et Net ved at spærre Vejene til Kiel, Slesvig og Rendsborg. Dørnberg gav sine Tropper Ordre til at møde ved Gr. Wittensee den 10de om Morgenen Kl. 8 for at tiltræde Marchen til Eckernförde; Wardenburgs Batailloner maatte alt-saa marchere over Holtsee og Haby, og de kom derved til at krydse den Marcheroute, der var anvist den danske Fordækning.

Vejen fra Holtsee til Sehested følger i Hovedtrækkene Kammen af en 1500 Skridt bred Højderyg, der danner Vandskjælet mellem Ejderen og den højtliggende Holt Sees Afløb til Witten See²⁾. Sidstnævnte Vandløb, der begrænser Højdedraget mod nordvest, løber i hele sin Længde gennem den side og sumpede Haby Mose. Mod sydøst falder Højdedraget af mod den gamle Ejder, der omtrent 6000 Alen øst for Kluvensik beskriver en stor Bue, idet den først i mange Krumninger løber mod nordvest, derpaa mod sydvest, for endelig ved Sehested at bøje af i sydlig Retning og forene sig med den nye Ejder ved Kluvensik. Den gamle Ejder medfører kun en meget ringe Vandmasse, men dens Bredder er kratbevoxede og meget side. Imellem Holtsee og Sehested fører 2 Veje over Haby Mose. Den ene gaar fra Møllen mod Mosens nordvestlige Spids, hvor den optager en Vej, der kommer fra sydvest; den anden begynder

¹⁾ Quistorp II, 446. ²⁾ Se Skitsen.

omtrent 2200 Alen fra Sehested og gaar i nordlig Retning paa Haby. Terrainet paa begge Sider af Vejen er opfyldt af høje Jordvolde med levende Hegn. Egnen nord for Haby Mose er højtliggende og skovbevoxet.

Ved Sehested mødes Vejene Holtsee-Klvensik og Holtsee-Schirnau-Rendsborg. Landsbyen ligger forholdsvis højt paa et Plateau, der skraaner ned til alle Sider. Herregaarden Sehested ligger lidt øst for Landsbyens nordligste Del, adskilt fra den ved en Arm af den gamle Ejder. Den har stærke Mure og er vel egnet til Forsvar. Kirken er en solid Kampestensbygning, men temmelig uanselig og uden Taarn; i øvrigt bestod Byen kun af tarvelige Landbygninger, der laa paa begge Sider af Vejen, der omtrent en Fjerdingvej syddøst for Herregaarden overskred den gamle Ejder paa en solid Træbro. En Poppelallé førte fra denne i mere østlig Retning mod Herregaarden Osterrade, men ved denne Gaard bøjede Vejen skarpt af i sydvestlig Retning og gik over Kanalen ved Klvensik, der i lige Linie ligger omtrent 4000 Alen syd for Herregaarden Sehested. Imellem Landsbyen og Osterrade Broen dannede Vejen et Defilé, begrænset af høje Jordvolde, og Terrainet paa begge Sider var dels side Enge, dels Marker, omgivne af „Knicks“, svære levende Hegn. Over den gamle Ejder, som paa sine Steder kunde gjennevades, førte 2 Broer, hvoraf den ved Herregaarden var afbrudt. Imellem Klvensik og Rendsborg fandtes ingen Overgangssteder over Ejderkanalen.

Natten havde været maaneklar med Frost; men henad Morgen blev Himlen overtrukken, det begyndte at tø, og der faldt lidt Sne. Opad Formiddagen brød Solen imidlertid frem, og for første Gang siden Afmarchen fra Lübeck skinnede den i sin fulde Glans. Resten af Dagen var det straalende Solskin, og om Aftenen klart og maanelyst Vejr¹⁾.

Vejene, der tidligt om Morgenen havde været nogenlunde haarde, blev snart oplødte; navnlig blev Vejen fra Sehested til Osterrade et komplet Morads. Markerne var i høj Grad vandfyldte, og det var yderst anstrængende at færdes paa dem. Det uvejsomme Terrain og de slette Veje vanskeliggjorde i høj Grad Troppebevægelserne.

Naar Wallmoden vilde gaa mod Eckernførde, maatte han benytte Vejen over Sehested, og hvis Prinsen af Hessen vilde marchere til Rendsborg syd om Witten See, maatte han nødvendigvis sikre sig dette Punkt, der saaledes for begge Parter var af allerstørste Betydning.

¹⁾ Bloms Dagbog.

Kl. 1 om Morgenen blev den lette Brigade i Revensdorf purret ud. Den gik i Bivuak tæt udenfor Byen; der blev tændt Lejrbaal og uddelt Brød og Brændevin til de forfrosne og forkomne Soldater. Kl. 3 $\frac{1}{2}$ afmarcherede Brigaden ad Holtsee til; Marchen gik i Begyndelsen let og hurtigt, da Vejen endnu var haard efter Nattefrosten¹⁾. Lallemand naaede Vejknæet ved Hegeholz før Schulenburg, men fortsatte Bevægelsen og kom saaledes atter ind paa en anden Plads i Marchekolonnen, end den, Prinsen havde tiltænkt ham. Marcheordenen var, saa vidt det kan ses, følgende:

17de lithauiske Uhlanregiment.

Holstenske Skarpskytterkorps I og II.

Et Kompagni af Lovise Augustas Livjægerkorps under Premierlieutenant Wernick²⁾.

Slesvigske Jægerkorps II.

3dje jyske Infanteriregiment I.

Batteriet Gerstenberg (8 Kanoner).

Holstenske Rytterregiment.

1ste Brigade afmarcherede fra Lindau Kl. 4³⁾. Da Brigaden var designeret til at danne Avantgarden, havde den udskilt en Fordækning under Major Berger bestaaende af:

2den Husareskadron. Major Berger.

Jægerkompagniet Holsten III. Kapitajn Joens.

Jægerkompagniet Oldenburg II. Kapitajn Jess.

Altonaiske Jægergrenaderkompagni. Kapitajn Rathlev⁴⁾.

I øvrigt var Marchordenen, saa vidt det kan ses af Rapporterne, følgende:

Jægerkompagniet Dronningen II.

Dronningen I.

Holsten III.

Holsten IV.

Oldenburg I.

Oldenburg II (4de og 5te Kompagni).

Oldenburg IV.

¹⁾ Bloms Dagbog.

²⁾ Premierlieutenant Johan Jürgen Jacob Wernick. Født 1792 i Sønderborg. Han fik Afsked 1831 med Kapitajns Karakter og blev s. A. Toldkontroller i Eckernförde. Senere Postmester i Sønderborg. Død 9de Marts 1836.

³⁾ General Schulenburgs Rapport. Trepkas Dagbog.

⁴⁾ Kapitajn Carl August Rathlev. Født 1771. Oberstlieutenant 1832. Død 2den Januar 1835.

Batteriet Koye (8 Kanoner).

— Friis (10 —).

6te Husareskadron¹).

De 2 resterende Kompagnier af Oldenburg II (6te og 8de) skulde dække Trainet og blev vistnok efterladte ved Reserveparken, der blev staaende, indtil Trainkolonnen naaede op til den.

Hovedkvarteret og 2den Brigade brød Kl. 1 op fra Gettorf²) i følgende Marcheorden³):

Slesvigske Regiment I.

Fynske Regiment I.

Fynske Regiment II (4 Musketerkompagnier).

Batteriet Gønner (10 Kanoner).

Fynske Regiment lette Dragoner (2den, 3dje og 4de Eskadron).

Matroskompagniet⁴).

Umiddelbart efter Brigaden fulgte

Artilleriparken og

Trainet,

i alt ca. 500 Kjøretøjer under Bedækning af

Jægerkompagniet Fyn II.

Slesvig II.

Oldenburg II (6te og 8de Kompagni).

1ste Eskadron fynske lette Dragoner⁵).

Marchen gik ganske overordentlig langsomt. De Veje, 1ste og 2den Brigade maatte benytte, var daarlige, de talrige, tunge Kjøretøjer sank ideligt i Hullerne, og hvert Øjeblik maatte der gjøres Holdt for at give Trainet Tid til at slutte op. Lallemands Avantgarde maatte sagtne sin Marche, og først ved Daggry Kl. 7¹/₄ naaede Forspidsen Holtsee, hvor den gjorde Holdt.

¹) I Følge „Kampen om Norge“ II, 36, hørte Dronningen I til 2den Brigade. Dette er ikke rigtigt, Bataillonens var paa ny tildelt 1ste Brigade, jfr. I. S. V. 1288/1814, General Schulenburgs Rapport og Trepkas Dagbog.

²) Prinsen af Hessens Rapport af 18de Marts 1814.

³) Fremgaar til Dels af Dragonregimentets Rapport.

⁴) Matroskompagniets Mandskab deltog i Kampen som frivillige Artillerister (jfr. Batteriernes Rapporter).

⁵) Regimenternes og Eskadronens Rapporter.

Kl. 6 $\frac{1}{2}$ Morgen afmarcherede Oberstlieutenant Wardenburg med sine 2 Batailloner med tilhørende Train fra Sehested for efter Dørnbergs Ordre at støde til Avantgarden i Gr. Wittensee. Han gik over Holtsee og Haby uden at ane, at det danske Korps var i hans Nærhed; saa tryk følte han sig, at han ikke havde Sikringsdele ude, men endog lod Trainet marchere bag efter Optagelsestroppen. Kort efter at han havde forladt Sehested, rykkede Oberstlieutenant v. d. Goltz med 1ste Husarregiment ind i Byen. Hans Ordre gik ud paa at søge Forbindelse med Dørnberg og skaffe Oplysning om Fjenden. Han opmarcherede paa en Mark nord for Byen og fremsendte 3dje Husareskadron mod Holtsee¹⁾.

Medens den danske Avantgarde udenfor Holtsee ventede paa Korpsets øvrige Afdelinger, var Oberst Waldeck redet ene igjennem Byen ned mod Møllen for at rekognoscere. I Halvmørket fik han Øje paa nogle Folk, som han ansaa for at høre til Auxiliærkorpset. I sin hessiske Dialekt raabte han til dem, at de skulde komme nærmere, hvilket de ogsaa gjorde²⁾. Han opdagede da, at det var Fjender, men blev rolig holdende, indtil Kapitajnerne Høegh og Carré af Avantgardens Stab kom til. De fjendtlige Soldater, der dannede Forspidsen af v. d. Goltz' Afdeling³⁾, blev afvæbnede og afhørte. Gjennem dem fik Auxiliærkorpset saaledes den første Efterretning om Fjenden.

Avantgarden udvikledes øjeblikkelig til Kamp. Oberst Brezchffa med sine Uhlaner red i rask Trav gjennem Byen, drejede ved Holtsee Mølle af til højre og ilede ad Haby til. Holstenske Skarpskytterkorps I fulgte efter Uhlanerne igjennem Byens nordlige Del og bøjede strax af i Retning af Haby for at afskære den fjendtlige Bagtrop, som man vidste var passeret vest om Holtsee. Stemningen var fortrinlig: „vi paaskyndede vor Marche for at faa fat paa Fjenden, hver Soldat var opfyldt af Begejstring“⁴⁾. Snart fik Uhlanerne Øje paa Wardenburgs Train; de indhentede Vognkolonnen og tog uden Modstand samtlige Vogne tilligemed 60—70 Mand, der dannede Trainets Bedækning. I Triumf blev Byttet og Fangerne, blandt hvilke der var 2 syge Officerer, førte tilbage, og

¹⁾ Quistorp II, 449.

²⁾ Blom: Felttoget i Holsten 1813.

³⁾ Udtrykkene i Quistorp II, 449: „Forspidsen for 3dje Eskadron stødte syd for Holtsee Mølle paa Fjenden og blev fangen, da den paa Grund af Mørket ikke kunde kjende ham“, maa vist nok forstås saaledes, at det var den, der traf sammen med Oberst Waldeck. I nogle Beretninger siges det, at det var Efterløbere af Dørnbergs Korps. Men disse vilde næppe have optraadt som „en Patrouille paa Marken“, jfr. Blom: Felttoget 1813.

⁴⁾ Bloms Dagbog.

„dette heldige Tilfælde frembragte en ubeskrivelig Enthousiasme blandt Tropperne“¹⁾.

Ganske lydløst var den lille Affære ikke gaaet af; der faldt et Par Skud; Wardenburgs Bagtrop, der just havde passeret Bækken, som fra Holt See løber til Witten See, blev opmærksom paa Overfaldet og sendte Melding til Brigadechefen, der opholdt sig i Kolonnens Tete. Han standsede Marchen, men da Situationen var ham ganske uforstaaelig, udviklede han sig ikke. Kun Bagdækningen formerede sig i Mosen, hvor den blev angreben af Leschlys Skarpskytter, der søgte at fastholde den i Fronten og omgaa dens venstre Flanke. De fjendtlige Skytter kastedes, og Skarpskytterne gik frem mod Haby, men da Wardenburg sendte nogle Kompagnier imod dem, maatte de trække sig tilbage henimod Holtsee Mølle²⁾.

Lallemand havde imidlertid besat Terrainet paa begge Sider af Vejen i Højde med Møllen. Paa Møllebakken holdt Gerstenbergs Batteri, dækket af 3dje jyske Regiment I. Paa højre Fløj stod slesvigske Jægere II, yderst paa venstre Fløj holstenske Skarpskytter II. Det holstenske Rytterregiment afgav 1ste og 4de Eskadron til Dækning af Trainet.

Omtrent samtidig med den lette Brigade var 1ste Brigades Fordækning naaet op til Holtsee. Den havde marcheret saa hurtigt, at den havde faaet et betydeligt Forspring for Hovedstyrken. Medens Lallemands Brigade angreb Wardenburgs Bagdækning, kom Schulenburgs Fordækning i Kast med Oberstlieutenant v. d. Goltz's Fortrop. Major Løvenørn Bardenfleth, der var redet ned ad Vejen til Sehested, fik Øje paa de fjendtlige Husarer, af hvilke et Par Delinger havde siddet af og besat nogle Markhegn, der under omtrent rette Vinkler stødte til Vejen. Han ilede tilbage til de 3 lette Kompagnier og kommanderede „Jægere fremad“. Major Bergers Eskadron blev tilbage paa en Mark sydvest for Holtsee, og Kapitajn Jess overtog Kommandoen over Fordækningen. Med Jærgrenadererne i Spidsen ilede de lette Kompagnier i Løb ud af Byen. Kapitajn Schotten³⁾ af holstenske Skarpskytter II, der stod paa Lallemands venstre Fløj, sluttede sig med sit Kompagni til Bevægelsen⁴⁾. Kompagniet Joens, der blev noget forsinket i Holtsee, udviklede sig til venstre, Jærgrenadererne fra Midten og Skarpskytterne til højre. Den lange, tynde

¹⁾ Prinsens Rapport, Bloms Dagbog.

²⁾ Leschlys Rapport, Bloms Dagbog.

³⁾ Kapitajn Christian Schotten; født 1767 i Waldeck. Senere Toldkontrollør i Kiel, hvor han døde 5te Januar 1846.

⁴⁾ Jærgrenaderkompagniets Rapport.

Skyttekjàde rykkede rask frem mod Sehested. Kompagniet Jess, der førtes af Premierlieutenant Wasmer¹⁾, bøjede efter Ordre strax af til højre og kom til at deltage med højre Flankekorps i Kampene ved Haby²⁾.

Den heldige Omstændighed, at der strax ved Fægtningsens Begyndelse blev taget Fanger baade fra de Tropper, der havde staaet nord for Ejderen, og fra dem, der havde staaet syd for Floden, bidrog meget til, at den danske Overkommando hurtigt fik det rette Blik paa Situationen³⁾. Da Prinsen af Hessen med sin Stab naaede op til Holtsee, forstod han, at „begge Veje til Rendsborg og til Slesvig“ var besatte af Fjenden og besluttede da at slaa sig igjennem Sehested for at naa Rendsborg⁴⁾. Hovedformaalet for Fægtningen maatte altsaa blive: at slaa Wall-

¹⁾ Premierlieutenant Frederik Ditlew Wulf Benedikt Wasmer. Født 1791. Major à la suite 1838. Afsked paa Vartpenge 1842. Blev 1849 udslettet af Hærens Lister, da han ved Oprørets Udbrud forblev i Hertugdømmerne Død 24de Oktober 1874.

²⁾ Jægerkompagniernes Rapporter.

³⁾ Jfr. Prinsens Rapport af 12te December H. P. 1191/1813, hvor de sorte Husarer nævnes sammen med Wardenburgs Fodfolk.

⁴⁾ I sin udførlige Rapport af 18de Marts 1814 udtrykker Prinsen af Hessen sig saaledes: „Fjenden var saaledes Herre over begge Vejene til Rendsborg og til Slesvig. Ved at gaa nord paa havde vi med en svagere Fjende at gjøre, men en længere Vej og intet Hvilepunkt for Tropperne, som ikke kunde udholde flere Marcher. Fjenden syntes imidlertid at tro, at vi vilde gaa den Vej, hvorved vi upaatvivlelig var blevne tilintetgjorte. Jeg forkastede det Forslag og bifaldt Carl Bardenfleths Mening, at gaa mod Sehested.“ Dette Sted i den i det hele taget uklare Rapport forstaas paa forskjellig Maade. I Reglen opfattes det, som om Prinsen har overvejet, hvor vidt han skulde gaa til Rendsborg nord eller syd om Witten See. Den første Vej er imidlertid kun ganske lidt længere end den sidste, der i øvrigt næppe kan siges at frembyde „Hvilepunkter“. Desuden tyder intet paa, at Fjenden troede, at de Danske vilde gaa nord om Søen. Saa vel Dornberg som Wallmoden havde lagt deres Planer under den Forudsætning, at Auxiliærkorpset gik „nord paa“, d. v. s. over Slesvig, og denne Vej var ganske vist længere og aldeles uden „Hvilepunkter“. Rimeligst er det at tænke sig, at Prinsen endnu en Gang har taget under Overvejelse, om han skulde rykke til Jylland eller Als, eller om han skulde fastholde sin Plan, at gaa til Rendsborg. Hvis han ikke har tænkt paa en Tilbagegang mod nord, kunde det jo være ham ret ligegyldigt, om Vejen til Slesvig var spærret eller ikke. At man tillige har taget det Spørgsmaal under Overvejelse, om man skulde vælge Vejen nord eller syd om Søen, er en Selvfølge og fremgaar af Rapporten af 12te December: „General Lallemand foreslog at gaa nord om Witten See; Major Carl Bardenfleth derimod at forcere Passet ved Sehested“.

moden saa grundigt, at han ikke kunde falde Auxiliærkorpset i Ryggen, naar det var naaet ind paa Sehested-Rendsborg Vejen. Samtidig maatte Dørnberg holdes tilbage, saa at han ikke kunde gribe ind i Hovedkampen.

General Schulenburgs Brigade, der var mindst medtagen af de foregaaende Dages Kampe og Strabadser, fik det Hverv at løse den sidstnævnte Opgave. Fra Holtsee fremsendtes Brigadens Stabschef, Kapitajn Rømeling, med et højre Flankedetachment, der bestod af følgende Tropper:

Dronningen I.

Jægerkompagniet Dronningen II.

Holsten III.

Holsten IV.

2den Husareskadron¹⁾.

Kapitajnen, der havde overtaget Kommandoen, „da ingen af Bataillonskommandørerne kjendte Fægtningsdispositionen, og der ikke var Tid til at sætte dem ind i den“²⁾, afmarcherede noget efter Kl. 8³⁾ og bøjede strax af til højre for at understøtte den Del af Avantgarden, der havde været i Engagement. De polske Uhlaner blev inddragne, og Prinsen af Hessen lod dem tillige med 1ste og 4de Eskadron holstenske Ryttere patrouillere mod Hohenlied og Harzhof for at dække Trainet mod Angreb i højre Flanke.

Imidlertid var holstenske Skarpskytter I, der var bleven forstærket med Jægerkompagniet Oldenborg II og Livjægerkompagniet⁴⁾, paa ny gaaet frem mod Haby og havde kastet Fjenden ind i Skoven. Leschly formaaede dog ikke at holde sig i Byen, da Ilden fra den højere liggende Skov var for stærk, hvorfor han forlod Haby og tog Stilling sydøst for Byen⁵⁾. I denne Situation var han, da Rømelings venstre Fløj kom i Forbindelse med ham, hvorved der blev gjort Ende paa Fjendens Overvægt paa denne Del af Kampladsen. De 3 friske Batailloner gik frem med Blänkere, besatte Haby og hindrede Fjenden i at debouchere ud af Skoven. Wardenburg blev staaende i Skovbrynet og førte derfra en henholdende Kamp. Dørnberg forstærkede hans venstre Fløj

¹⁾ Flankekorpsset fik ikke, som det ofte fejltagtig angives, Artilleri med sig.

²⁾ Rømelings Rapport.

³⁾ De fleste Rapporter mangle Tidsangivelser. Dette er saaledes Tilfældet med alle de Indberetninger, Rømeling og de ham underlagte Bataillonskommandører m. fl. har indsendt. Da Fægtningen imidlertid var endt ved Middagstid og i Almindelighed angives at have varet c. 4 Timer, maa det angivne Tidspunkt omtrent være rigtigt.

⁴⁾ Kompagniets Rapport. ⁵⁾ Wasmers Rapport, Bloms Dagbog.

med de Kielmanseggeske Jægere og marcherede selv med de øvrige Tropper mod Eckernførde for at hindre Prinsen af Hessens Tilbagetog mod nord¹⁾. Da han kom til Marienthal, erfarede han af den derværende Husareskadron, at der kun var set enkelte fjendtlige Soldater ved Daggry, men at hele Omegnen for Øjeblikket var fri for danske Tropper. Nu først gik det op for ham, at Prinsen af Hessen ikke vilde gaa til Eckernførde.

Under livlig Tirallering med de afsiddede Husarer var imidlertid de 3 lette Kompagnier trængte frem ad Vejen til Sehested. De kom saa tæt op til Byen, at deres Kugler slog ned mellem de fjendtlige Furerskytter, der opholdt sig paa Herregaarden. Men v. d. Goltz, der var bleven forstærket med en Infanteriafdeling paa et Par hundrede Mand af alle Afdelinger, Kvartergjørende, Efternølere o. l., som Wallmodens Stab havde samlet, brød ud af Sehested med sit improviserede Kommando. Under Hurraraab stormede de danske Jægere frem, men blev tvungne til at optage en Skydefægtning, under hvilken de kastedes tilbage over tre Kobler. De avancerede paa ny, men Fjenden fik Forstærkning og kastede dem tilbage til Højden sydvest for Holtsee, hvor de optoges af den lette Brigade. Skydningen havde været ualmindelig heftig. Jægergrenadererne havde forbrugt 60 Patroner pr. Mand, og Skarpskytterne havde set sig nødsagede til at tømme de Saaredes og Faldnes Patrontasker²⁾.

Der opstod en Fægtningsspavse, som begge Partier benyttede til at opmarchere. Bag den lette Brigade blev det oldenborgske Infanteriregiment opstillet i Kolonne paa selve Vejen. Slesvig I og Fyn I opmarcherede til højre for denne Afdeling³⁾ og bag den opstilledes Fyn II ligeledes paa Vejen. Som almindelig Reserve holdt 6te Husareskadron, 2den, 3dje og 4de Eskadron fynske Dragoner samt 2den og 3dje Eskadron holstenske Ryttere bag Slesvig I og Fyn I, medens Batterierne Koye, Friis og Gønner holdt paa Vejen bag Fyn II. Trainet var imidlertid naaet frem til Holtsee og forblev her, til Sehested var taget; det blev ikke foruroliget af Fjenden.

Wallmoden havde Kl. 7¹/₂ forladt sit Kvarter i Kluvensik og var redet nord paa. Da han hørte Skydning i Retning af Holtsee og Haby

¹⁾ Quistorp II, 464.

²⁾ Kompagniernes Rapporter; Quistorp II, 450—51.

³⁾ Blom; Felttoget i Holsten 1813.

blev han højlig forbavset, da han mente, at Dørnbergs Tropper holdt denne Egn besat. Situationen var yderst kritisk, da hans Tropper først skulde indtræffe ved Kluvensik Kl. 11. Han overdrog Forsvaret af Sehested til Oberstlieutenant v. d. Goltz, sendte Major Hacke til Dørnberg for at sætte ham ind i Forholdene, gav Ordre til, at Ahrentsschildts Division snarest skulde rykke frem, og befalede sine Ledsagere at paa-skynde de andre Afdelingers Marche. Bataillonen Anhalt, der var fulgt efter Husarerne, ankom først, og ikke længe efter rykkede 6te Bataillon af den russisk-tyske Legion ind i Byen sammen med 2 Kanoner af Batteriet Wiering. v. d. Goltz sendte strax 6te Bataillon frem til Understøttelse for det tidligere omtalte improviserede Kommando. Bataillonens Skytter naaede frem til den første Vej, der fører til Haby, medens dens Hovedstyrke tog Stilling 500 Alen længere mod vest. Bataillon Anhalt og Kanonerne blev staaende i Sehested, medens den 7de russisk-tyske Bataillon, der var fulgt efter 6te til Osterrade, gik langs den gamle Ejders venstre Bred for at hindre de Danske i at passere over Broen ved Sehested eller vade over Vandløbet.

Kl. 9 gav Prinsen af Hessen Ordre til Fremrykningen¹⁾. De lette Batailloner af Lallemands Brigade udviklede sig som Skytter, rev de 3 Fordækningskompagnier med sig, blandedes med dem og avancerede hurtig frem mod den fjendtlige Bataillons Skyttekjæde, der modtog dem med en levende Ild. Den fjendtlige 7de Bataillon, der stod paa venstre Ejderbred, greb ogsaa ind i Kampen og generede ved sin Ild den danske Fremrykning saa betydelig, at General Schulenburg maatte sende 2 Kompagnier Oldenburg IV under Kapitajn Zepelin ud paa venstre Fløj for at støtte de lette Kompagnier, der var gaaede i Staa²⁾. Bag de lette Batailloner marcherede som Soutien 3dje jyske Regiment I, der, formeret paa Linie og med skuldret Gøvær, rykkede frem som paa en Exercerplads. Batteriet Gerstenberg kjørte 6 Kanoner op paa den østlige Side af Vejen og understøttede Angrebet med sin Ild. Efter tapper Modstand blev de fjendtlige Skytter kastede tilbage paa Bataillonens Gros, og de Danskes Fremrykning fortsattes. General Schulenburg detacherede 4de og 5te Kompagni

¹⁾ Dette Klokkeslet, der angives af Quistorp, er vist nok lidt for tidligt. Det passer dog nogenlunde med Angivelserne i det holstenske Jægerkompagnis og fynske Infanteriregiments Rapporter. Sidstnævnte siger, at man naaede Sehested Kl. 10. Jahn siger „henimod Kl. 12“, hvilket er fuldstændig urigtigt, da Kampen ved Middagstid allerede havde varet flere Timer.

²⁾ Jægerkompagniets Rapport.

Oldenburg II under Major Ahlefeldt¹⁾ og 2 Kanoner Koye under Lieutenant Deichmann²⁾ ud paa højre Fløj for at tjene som Soutien for Rømeling³⁾ og marcherede rask frem med Oldenburg I under Kapitajn Hinck⁴⁾ og 2 Kompagnier Oldenburg IV under Major Scharffenberg. Kolonnen rykkede gennem den lette Brigade og angreb den fjendlige 6te Bataillon, som gik langsomt tilbage til Sehested efter en heftig, men kortvarig Skydefægtning. Ogsaa 7de Bataillon blev tvungen til at forlade sin Stilling og retirere henimod Herregaarden Sehested. Fremrykningen foregik med meget Liv og i den frejdigste Stemning. Der anføres talrige Exempler paa Mod og Uforsagthed. Saarede Soldater fulgte deres Kompagnier uden at ændse Smerterne, Tamburerne vedblev at slaa Stormmarchen, skjønt Kuglerne peb om dem og saarede enkelte af dem. Led-sagede af deres Mandskab sprang nogle kjække Befalingsmænd ned i Ejderen, vadede gennem den mudrede Aa og angreb med Bajonetten de fjendtlige Tropper, der enflerede den danske Fremrykning⁵⁾.

De talrige levende Hegn og dybe Grøfter besværliggjorde i høj Grad de Danskes Fremrykning og lettede Fjendens Tilbagegang. I nogenlunde god Orden naaede hans Fodfolk den nordlige Udkant af Sehested, hvor det satte sig fast. De 2 Kanoner Wiering tog Position tæt til venstre for Indgangen til Byen, medens Bataillon Anhalt gik tilbage ad Klüvensik til.

Prinsen af Hessen indsaa nu, at Fjendens Styrke maatte være hans egen betydelig underlegen. Schulenburg havde ladet Batteriet Koye kjøre op paa begge Sider af Vejen „for med Havbitsgranater at delogere Fjenden af Landsbyen“⁶⁾, men Prinsen afventede ikke Resultatet af denne Forberedelse. Det gjaldt for ham om at benytte det gunstige Øjeblik, inden Fjenden fik Forstærkning, og han beordrede Generalen til at storme Sehested. Stormkolonnen var snart formeret. Schulenburg med sine Adjutanter, Kapitajn Trepka og Lieutenant Engelsted satte sig i Spidsen

¹⁾ Se VII, 284.

²⁾ Premierlieutenant Adam Gottlieb Deichmann, født 1792. Oberstlieutenant 1839. Død 9de Juli 1849.

³⁾ Bataillonens og Batteriets Rapporter.

⁴⁾ Kapitajn Hans Christian Hinck, født 1774 i Holsten. 1833 Oberst og Kommandør for Regimentet. 1842 Afsked. I Følge Bataillonens Rapport førte han Kommandoen den 10de December.

⁵⁾ For ikke at overfylde Fremstillingen med Enkeltheder og Navne vil Prinsen af Hessens „Navnefortegnelse over de Personer, som have udmærket sig“, blive aftrykt i Bilag IV.

⁶⁾ Schulenburgs Rapport, jfr. „Navnelisten“, Bilag IV.

for Tropperne, umiddelbart foran Grenadererne, hvis kjække Chef, Kapitajn Høegh sen.¹⁾, var i Têten af Kompagniet, ledsaget af den 16-aarige Lieutenant Abercron²⁾. Som „Amatører“ medfulgte Søofficererne Kapitajn Holsten, Lieutenanterne Flor³⁾ og Aschehoug⁴⁾, der ikke havde nogen egentlig Virksomhed, efter at deres Mandskab var afgivet til Batterierne. En Skyttekjæde under Premierlieutenant Cropp⁵⁾ ilede frem foran Kolonnen, der fulgte efter i Stormskridt under Jubel og Hurraraab. Fjenden modtog imidlertid Regimentet med en voldsom Gevær- og Kardæskild, der i kort Tid gjorde en Tredjedel af Grenadererne ukampdygtige. Kapitajn Høegh blev saaret først i Benet, saa i Skulderen, men han afgav ikke Kommandoen; støttet paa et Par Grenaderer fortsatte han Fremrykningen i Spidsen for sit prægtige Kompagni. Lieutenant Cropp blev haardt saaret, men Lieutenant Zehmann⁶⁾ sprang frem og overtog Kommandoen over Skytterne. Trods de store Tab lod Kolonnen sig ikke standse, den løb Fjenden over Ende, og i et eneste Tag trængte de sejrriige Danske ind i og helt igjennem den langstrakte Landsby, drivende den fjendtlige Bataillon og Wierings Kanoner foran sig. De lette Tropper havde fulgt Fremrykningen. Til venstre af Vejen trængte Jægergrenadererne⁷⁾, blandede med Schottens Skarpskytter og 1ste Kompagni slesvigske Jægere, og efterfulgte af Zepelins Kompagnier af Oldenburg IV⁸⁾ ind i Byen, medens Resten af slesvigske Jægerkorps II og holstenske Skarpskytterkorps II

¹⁾ Kapitajn Christian Frederik Høegh, født 1784. 1826 Kammerherre. 1832 Major i Dronningens Livregiment. 1842 Afsked. 1854 karakteriseret Oberstlieutenant. Død i Altona 8de Oktober 1857.

²⁾ Sekondlieutenant Carl Frederik Abercron, født 1797. Kammerjunker. 1842 Kapitajn i 16de Bataillon. Han sluttede sig til Oprørerne i 1848. Udelukkede fra Amnesti 1852. Død 27de Maj 1856.

³⁾ Sekondlieutenant i Flaaden Lars Flor, født 9de September 1789, var 1813 ved Matroskompagniet. Kapitajnlieutenant 1821. Død paa Java 1826.

⁴⁾ Sekondlieutenant i Flaaden Hieronymus Aschehoug. Født 29de August 1790, død som Kommanderkapitajn 4de Oktober 1850.

⁵⁾ Premierlieutenant i oldenborgske Infanteriregiment Carl Franz Frederik Cropp. Død 26de November 1818.

⁶⁾ Sekondlieutenant Christopher Frederik Christian Zehmann, født 1790. Afsked med Kapitajns Karakter 1826. Død 23de Februar 1836 paa Bøckhof.

⁷⁾ Kompagniets Rapport.

⁸⁾ Jfr. Schulenburgs Nekrolog i „Militært Repertorium“ 2—II, 160, hvor der udsiges, at Oldenburg IV „rykkede frem en front med Tirailleurer foran sig“ til venstre for 1ste Bataillon.

brød ind i den fra vest. Lieutenant Lüttichau¹⁾ fulgte med 2 Kanoner Koye Stormkolonnens Queue lige til Byens sydlige Udgang²⁾.

I Byen havde Fjenden ikke kunnet gjøre Modstand overfor det overlegne, energisk gjennemførte Angreb. Under Tilbagegangen mistede 6te Bataillon adskillige Fanger, der blev tagne af de danske lette Tropper. Kl. 10 $\frac{1}{2}$ var Sehested i de Danskes Hænder, uden at Prinsen fandt det nødvendigt at anvende 2den Brigade, som han selv havde sat sig i Spidsen for, rede til at tage imod et muligt fjendtligt Modstød. Det gjaldt nu om at holde Byen, indtil Auxiliærkorpsets Train og Hovedstyrke var komne ind paa Vejen Sehested—Rendsborg. Forfølgningen blev derfor ikke fortsat ud over Sehesteds sydlige Udkant, der blev besat af oldenborgske Regiment med 3 Kompagnier; det ene af dem var det stærkt medtagne Grenaderkompagni. Bag Regimentet stod Lüttichaus 2 Kanoner, lidt længere tilbage 3 Kanoner Friis under Lieutenant Heboe og 2 Kanoner af samme Batteri under Lieutenant Bræstrup³⁾. Ved Kirken holdt Major Høegh-Guldberg med de 3 Eskadroner fynske Dragoner⁴⁾. De 2 lette Batailloner, der var stærkt splittede, stod i Højde med det oldenborgske Regiment i Gaardene og Haverne øst og vest for Vejen, medens de lette Fordækningskompagnier optraadte som Kanonbedækning dels inde i Byen, dels nord for denne⁵⁾. Omtrent midt i Byen, langs Rendsborgevejen, opstillede Prinsen af Hessen sin 2den Linie: fynske Infanteriregiment og 3dje jyske Infanteriregiment I⁶⁾. Bag denne, paa Holtseevejen ud for Herregaarden Sehested, stod 3 Musketerkompagnier Slesvig I i Kolonne. Det 4de Musketerkompagni var under Fremrykningen afgivet til Kanonbedækning⁷⁾. Til 2den Linie hørte end-

¹⁾ Sekondlieutenant i Artilleriet Mathias Lüttichau, født 9de December 1795 i Sjælland. 1834 Stænderdeputeret. 1843 Kammerherre. 1848 kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsdag. 1850 Oberst. 1854—56 Krigsminister. 1861 Chef for Artilleriet. 1863 Generallieutenant og højstbefalende Artilleriofficer i Danevirkestillingen. Afsked 1865. Død 13de April 1870.

²⁾ Batteriets Rapport.

³⁾ I Reglen hedder det, at 2 Kanoner Friis var i Byen og 4 vest for denne; men i Følge Batteriets Rapport var der 5 i Byen og kun 3 vest for Sehested. Om Premierlieutenant Heboe se VII, 280. Sekondlieutenant Tycho Bræstrup, født 18de April 1792. Premierlieutenant 1816. Afsked 1826. Død i Slesvig 25de Juni 1828.

⁴⁾ Regimentschefen, Oberstlieutenant Bibow, var til Stede, men førte ikke Kommandoen.

⁵⁾ Kompagniernes Rapporter.

⁶⁾ I. S. V. 1265/1814. ⁷⁾ Bataillonens Rapport.

videre 4 Kanoner Koye, der stod paa begge Sider af Sehested-Holtsee-vejen¹⁾. Tæt nord for Sehested stod 6te Husareskadron, 2 Eskadroner holstenske Ryttere, Batteriet Gønner og 3 Kanoner Friis som Reserve med Grenaderkompagniet og et Musketerkompagni af fynske Infanteri-regiment som Bedækning.

Wallmoden havde henad Kl. 11 samlet den Styrke, som han overhovedet kunde gjøre Regning paa at faa under sin direkte Kommando. I alt kunde han disponere over 10¹/₂ Bataillon, 10 Eskadroner og 18 Kanoner, tilsammen 7—8000 Mand, af hvilke kun 2 Batailloner og 1 Eskadron havde været i Ilden. Hans Styrke var Prinsen af Hessens underlegen; men han var, i hvert Fald i strategisk Forstand, Angriber, havde en sikker Retrætelinie og intet Train at dække. Desuden haabede han, at Dørnberg vilde gribe ind i Fægtningen, saa snart han kom paa det rene med, at de Danske vilde gaa til Rendsborg og han var overbevist om, at Skølgebrand nu maatte have faaet Ordre til med sin Rytterdivision at følge i Hælene paa den danske Arrieregarde. Sely var Wallmoden først ved det voldsomme Angreb paa Sehested bleven klar over Prinsen af Hessens virkelige Hensigter; derfor havde han ikke før understøttet sin 6te Bataillon, men overladt den til sin egen Skæbne. Nu derimod da han vidste, at han havde den danske Hovedstyrke overfor sig, besluttede han at sætte alt ind paa at opholde den, indtil Dørnberg og Skølgebrand kunde tage den i Flanke og Ryg. Han førte et Stød mod de Danske, der riposterede, og nu begyndte den Række frem- og tilbagebølgende Kampe, der i 4—5 Timer rasede i Terrainet mellem Sehested og Kluvensik.

Den 1ste russisk-tyske Brigade: 1ste, 2den og 5te Bataillon under Major Natzmer, satte sig i Bevægelse Kl. 11. Paa Osterrade-Broen traf den paa 1ste Husarregiment, der nu endelig gik tilbage. Der opstod stærk Trængsel paa den smalle Bro og den inddigede Vej, hvorved Brigaden blev betydelig forsinket. De 2 forreste Batailloner drejede af til venstre for over Markerne at naa Rendsborgvejen; men de blev strax indviklede i en langvarig Fægtning og tabte Forbindelsen med Hovedstyrken.

Bagest i Kolonnen marcherede 5te Bataillon; den blev i høj Grad forsinket af Husarerne og skilt fra de 2 Batailloner, som den skulde have fulgt. General Ahrentschildt gav Chefen, Kapitajn Dobschütz,

¹⁾ Batteriets Rapport.

Ordre til at gaa frem mod Sehested ad Landevejen og tage Byen med Bajonetten, medens de 2 hanoveranske Kanoner Wiering fra en Position vest for Vejen understøttede Angrebet med deres Ild. Bataillonens udviklede en svag Skyttekjæde og rykkede i Sektionskolonne frem mod Byens sydlige Indgang. Fremrykningen blev opdaget i Tide, og det danske Artilleri blev trukket frem. Batteriet Gønner aabnede Ilden mod Kolonnens venstre Flanke; men Afstanden var temmelig stor, og den fjendtlige Bataillon, der til Dels var dækket af de høje og svære Hegn, led ikke synderligt¹⁾. Lieutenant Heboes Kanoner beskjød Fjenden i Fronten, medens en af Lüttichaus Piecer af Brigadeadjutant Trepka blev ført helt frem i oldenborgske Regiments Skyttekjæde, hvorfra den beskjød Fjenden med Granater.

Kapitajn Høegh, der sammen med Lieutenanterne Zimmermann²⁾ og Witt³⁾ holdt Byens sydlige Udkant besat, aabnede Ilden paa ganske kort Afstand; men overvældet af Overmagten maatte de danske Kompagnier trække sig tilbage og søge Dækning i de nærmeste Grøfter. Jublende kastede de fjendtlige Skytter sig over Lüttichaus Haybits, da en uventet Begivenhed forandrede deres lette Sejr til et knusende Nederlag.

General Schulenburg havde beordret det fynske Dragonregiment frem. Da Høegh-Guldberg modtog Befalingen, spændte han Kasken fastere under Hagen, iførte sig et Par uhyre Stridshansker, trak Sablen og raabte med en Stemme, der kunde høres over hele Regimentet: „Naar jeg rider frem, saa følg mig, naar jeg viger, saa skyd mig!“⁴⁾ Majoren, Ritmestrene Poul Bardenfleth, Grev Moltke⁵⁾ og Schultz⁶⁾, Lieutenanterne Wind⁷⁾ og Top⁸⁾ satte sig i Spidsen for Kolonnen, der med 3dje Eskadron i Têten galoperede ned mod Osterrade Broen. Da den fjendtlige Bataillon saa de danske Ryttere i de lange røde Kapper under vilde Hurraraab storme ud af Byen, blev den som ramt af Lynet, og Chefen, der red i Spidsen

¹⁾ Quistorp: Die russisch-deutsche Legion, 176—77.

²⁾ Premierlieutenant i oldenborgske Infanteriregiment August Zimmermann. Indtraadt i Tjenesten 1778. Kapitajn 1814 og Chef for Frederiksort Garnisonskompagni. Afsked 1816. Død 1818.

³⁾ Premierlieutenant i oldenborgske Infanteriregiment Samuel Adam Witt, født 1788. Afsked som Major 1828. 1831 Branddirektør i Gottorp og Hütten. Død i Slesvig 17de Maj 1853.

⁴⁾ „Vort Forsvar“ Nr. 209. Efter et Øjenvidnes Beretning.

⁵⁾ Se VII. 337. ⁶⁾ Se VII. 307.

⁷⁾ Sekondlieutenant Christian Andreas Wind til Sanderumgaard og Bækkeskov, født 12te Oktober 1794. Afsked som Ritmester 1835. Kammerherre 1841. Død 17de September 1869.

⁸⁾ Sekondlieutenant Carl Vilhelm Top, Ritmester 1828. Afsked 1842.

af Kolonnen, tabte aldeles Hovedet. De to forreste Kompagnier søgte ud i Koblerne til begge Sider af Vejen, men de bageste, der ikke engang havde set Dragonerne, blev redne over Ende, inden der blev Tid til at løsne et Skud. Medens Bardenfleths Eskadron, efterfulgt af en Del af Moltkes Dragoner, fortsatte Ridtet ned ad Vejen gennem den fuldstændig sprængte Bataillon, bøjede Resten af sidstnævnte Eskadron af til venstre, samtidig med at Høegh-Guldbergs opmarcherede til højre. Som Katte kravlede Hestene over de stejle Hegn, satte over Grøfterne, splittede den fjendtlige Linie, der havde søgt Dækning bag Gjørderne, og fortsatte den vilde Fart næsten til Ejderbroen. Wierings Kanoner blev tagne af Ritmester Grev Moltke, Lieutenanterne Wind og Top med nogle faa Dragoner. Oberstlieutenant v. d. Goltz havde fulgt Bataillonens Angreb; han havde en fortrinlig Hest, som han stolede saa trygt paa, at han udsatte sig paa den mest hensynsløse Maade; men i det afgjørende Øjeblik snublede Dyret, da det skulde sætte over en Hæk, og den kjække Rytterfører blev tagen til Fange. General Wallmoden kom i personlig Fare og maatte ilsomt flygte til Osterrade; flere Personer af hans Stab blev mærkede af de danske Dragoners Klinger¹⁾. Skjønt mange russisk-tyske Soldater, enkeltvis og i større eller mindre Hobe, satte sig til Modværge, og skjønt flere Officerer viste glimrende Prøver paa Mod og Aandsnærværelse, led den 5te Bataillon dog et totalt Nederlag, ja selv de nærmest følgende Tropper, 6te Bataillon og Bataillonon Anhalt, blev revne med paa Flugten, og Dele af dem indhentedes af de fynske Dragoner, der førte deres glimrende Chok til Bunds. Til sidst blev dog Kræfterne udtømte, de udmattede Dragoner, som ved Angrebets Begyndelse næppe talte 150 Sabler, maatte vende om og søge tilbage til deres tidligere Standplads. Under Tilbagegangen blev de beskydte ikke blot i Fronten, men ogsaa i Flanken af Natzmers Batailloner, der befandt sig paa Markerne vest for Sehested.

Det danske Fodfolk havde sat sig i Bevægelse, saa snart Dragonerne var deboucherede ud af Byen. Det oldenborgske Regiment under Oberstlieutenant Brackel gik frem ad Vejen og paa begge Sider af denne, de talrige Fanger, som havde overgivet sig til Dragonerne, blev afvæbnede og førte tilbage, de tagne Kanoner blev paaprodsede og kjørte ind i Byen, 2den Linie blev beordret frem. Slesvig I opstilledes paa den vestlige Side af Vejen i Højde med Sehesteds sydlige Udgang. Fyn I under Major Castonier gik over Osterrade Vejen og tog Stilling i Byens sydøstlige Udkant, medens 3dje jyske Regiment I fik Ordre til at dække de paa venstre

¹⁾ Quistorp: Die russisch-deutsche Legion, 178.

Fløj af 1ste Linie opstillede Kanoner. Husarerne red ind i Byen og blev holdende ved Vejen ud for Herregaarden¹⁾. Ogsaa Artilleriet gik frem og posterede sig i Byens Udkanter. Kun 3 Kanoner Friis blev staaende vest for Sehested sammen med 2 Kompagnier Fyn II.

Dragonernes glimrende Angreb havde gjort uhyre Virkning; Fjenden havde ikke blot lidt et stort materielt Tab. 2 Kanoner og flere hundrede Fanger, men i moralsk Henseende havde han lidt endnu mere. „Overalt herskede Uro og Forvirring; Adjutanter sprængte omkring med forvildede Miner; der blev givet Ordre og Kontraordre, og Tropperne blev enkeltvis kastede ind i Kampens Svælg, hvor de enkeltvis forblødte sig“²⁾.

Klokken var bleven henad 12, da Wallmoden befalede det 1ste Husarregiment (v. d. Goltz), der i nogen Tid havde udhvilet sig bag Kanalen, at rykke frem for at skaffe det slagne Fodfolk Luft. Ritmester Simolin lod sin Eskadron sidde op, passerede Broen og stormede frem ad Vejen mod Sehested med 4 Hestes Front. De danske Skytter veg ud til Siden; de faa fynske Dragoner, der endnu var paa Vejen, søgte skyndsomt tilbage, og i ganske kort Tid var Vejen fri, næsten helt op til Sehested. De forsprængte Rester af 5te Bataillon, og de Dele af 6te, som endnu befandt sig paa Kanalens nordlige Side, benyttede Øjeblikket og trak sig over Osterrade tilbage til Kluvensik, hvor de nogenlunde blev ordnede. Husarerne, der blev beskyt af det danske Artilleri, undgik klogelig de sluttede Afdelingers Ild, men bøjede i Tide af fra Vejen og jog tilbage over Grøfter og Gjørder, medførende nogle herreløse Heste og enkelte fangne Dragoner. Simolins dristige Attake bidrog noget til at hæve Modet hos de stærkt rystede Tropper, der var samlede paa begge Sider af Kanalbroen. Ved Osterrade stod Bataillonerne Lauenburg og Langrehr af Halketts Brigade, Holtzermanns tysk-engelske Detachment, de mecklenburgske Fodjægere og 7de Bataillon, der var gaaet tilbage fra Herregaarden Sehested. Mandskabet var blevet noget demoraliseret ved at se Korpsstaben jage tilbage og ved at høre Tilraabene fra de flygtende Soldater af „Anhalt“ og 5te Bataillon. Syd for Ejderkanalen stod Bataillon Bennisgen og de 2 russisk-tyske Batterier, en Del af 1ste Husarregiment, de hanoveranske Husarer og de mecklenburgske ridende Jægere.

Wallmoden gav „Lauenburg“ og Holtzermanns Afdeling Ordre til at følge efter Simolins Eskadron. Bataillonschefen, Major Benoit, henvendte nogle opmuntrende Ord til sit Mandskab og rykkede i sluttet Kolonne gennem Defileet; men det danske Artilleri syd og vest for Sehested aabnede strax en

¹⁾ Schulenburgs og Regimenternes Rapporter.

²⁾ Quistorp: Die russisch-deutsche Legion, 179.

heftig Ild mod hans Front og Flanke; Majorens Hest blev skudt, Adjudanten og flere Folk faldt. Batteriet Friis hindrede ved sin Ild Bataillonens i at opmarchere paa venstre Side af Vejen, Fremrykningen gik i Staa, og „Lauenburg“ opløste sig i en eneste Skyttekøjde paa begge Sider af Vejen med Holtzermanns Afdeling paa højre Fløj. 7de Bataillon og de mecklenburgske Fodjægere var fulgte efter som Reserve. Mellem de danske og fjendtlige Skytter førtes der nu en Skydefægtning, der paa Grund af den lange Afstand var temmelig resultatløs, men som ogsaa kun blev af kort Varighed, da Prinsen af Hessen paa ny lod sit Rytteri gjøre et Stød fremad.

Major Späth fik Ordre til at attackere. I Galop gik Husarerne frem, efterfulgte af de fynske Dragoner, der som Reserve sluttede sig til Eskadronen, da denne kom forbi dem. Uden at opholde sig med at gjøre Fanger, susede Husarerne igjennem „Lauenburgs“ Skyttekøjde og kastede sig over den 7de Bataillon, der havde tiltraadt Tilbagetoget mod Osterrade, saa snart den fik Øje paa de danske Ryttere. Bataillonens blev fuldstændig adsplittet, mange af Folkene kastede Geværerne, nogle flygtede ind paa Markerne, forfulgte af en Del Husarer under „den raske Lieutenant Juel“¹⁾, der gjorde en Mængde Fanger, medens Resten i den vildeste Forvirring trængte ned mod Osterrade Bro, hvor Chok'et opløste sig i Enkeltkampe Mand mod Mand, Sabel mod Kolbe og Bajonet. De mecklenburgske Jægere blev ikke revne med i Forvirringen, men formerede Kreds paa en Mark og overdængede de danske Husarer med Kugler. De fynske Dragoner førte Angrebet mod Benoits og Holtzermanns Skytter, som blev kastede over Ende, men Regimentets Kraft var udtømt, og dets andet Angreb blev ført med langt mindre Elan end det første. Da Brigadér Halkett opdagede, at „Lauenburgs“ Fane stod bag Bataillonens højre Fløj uden Bedækning, kastede han sig mod de danske Dragoner, der vilde tage den, og nedhuggede en af dem med sin korte Sabel. Han gav derpaa sin Hest Sporerne og satte over en Hæk; men Fanen blev reddet af en Klynge Infanterister.

Under disse fortvivlede Forhold, hvor Infanteriet atter var slaaet, vidste Wallmoden intet bedre Raad end at lade Rytteriet gaa frem, for paa ny at skaffe Fodfolket Luft. Han beordrede de mecklenburgske ridende Jægere frem fra Kluvensik, og med stort Besvær naaede det endnu ikke demoraliserede Regiment Ejderbroen, hvor Chefen, Oberst v. Müller, lod det defilere forbi sig. Da 2den Eskadron, der havde Têten, var passeret, lod han blæse Trav, derpaa Galop og endelig Marche! Marche!

¹⁾ Sekondlieutenant Niels Krabbe Juel, født 3dje November 1794. Ritmester 1865. Død i Hannover 9de Oktober 1838.

Med Eskadronschefen, Prins Gustav af Mecklenburg¹⁾, i Spidsen galoperede det prægtige Jægerkorps op ad Sehested Vejen, jagende de danske Husarer og Dragoner foran sig. Igjennem oldenborgske Regiments Skyttekjæde gik det vilde Ridt, og Jægerne huggede ind paa Heboes Kanoner, der, understøttede af Bræstrups Deling samt Gønners og en Del af Koyes Batteri, forsvarede Sehesteds sydlige Udkant. Da knaldede paa en Gang Geværskuddene fra alle Sider, og en hvid Damp indhyllede den kjække Rytterskare. Bag Vejhegnene laa de fynske og slesvigske Musketerer i tætte Kjæder og sendte deres drøbende Skud ind i den tætte Masse, der i Fronten blev overdænget med Kardæsker og Geværkugler af Artilleriet og af de oldenborgske Grenaderer og Musketerer. Angrebet var totalt strandet; de bageste Eskadroner trak sig ilsomt tilbage, fulgte af enkelte herreløse Heste og nogle faa saarede Ryttere, de sidste Rester af Prins Gustavs Eskadron. Prinsen blev saaret af en oldenborgsk Musketer, hans Hest blev skudt, og han selv tagen til Fange af en fynsk Dragon. En oldenborgsk Grenader førte den høje Fange op til Herregaarden Sehested. Undervejs forsøgte Prinsen af undvige, men den ophidsede Soldat tvang ham ved Stød og Kolbeslag til at følge med.

Mecklenburgernes Angreb havde dog ikke været ganske forgjæves. En Del af de Fanger, som de danske Husarer og Dragoner havde gjort, blev befriede, Bataillon Lauenburg kunde gaa tilbage, om end i den vildeste Forvirring, og det lykkedes at samle 7de Bataillon omtrent der, hvor den var bleven splittet, men ingen af disse Afdelinger kunde atter føres i Ilden den Dag. Wallmoden opgav at tage Sehested tilbage ved et frontalt Angreb; han lod sit Artilleri tage Stilling til Ejderkanalens Forsvar og beordrede Major Natzmers 2 Batailloner, der længe havde staaet vest for Landevejen, til fra denne Side at angribe Byen og derved muliggjøre de opløste Troppers Tilbagegang over Osterrade Broen. Klokkeren var dengang bleven 1.

Allerede Kl. 11 var den russisk-tyske Legions 1ste og 2den Bataillon fra Osterrade Broen kastede ud til venstre for at naa Rendsborgvejen. I det uvejsomme, tildels sumpede Terrain, der var opfyldt af Grøfter og Gjærder, kunde Bataillonerne kun avancere ganske langsomt. Det danske

¹⁾ Prins Gustav Vilhelm af Mecklenburg-Schwerin, født 31te Januar 1781, var en Søn af den regerende Hertug Frederik Franz og saaledes en Broder til Prinds Christian Frederiks (Christian VIII) fraskilte Gemalinde Charlotte Frederikke. Han var Major ved de mecklenburgske ridende Jægere og blev hurtigt udvexlet. Han døde 10de Januar 1851.

Artilleri tvang dem til at opløse sig i Skyttekjæder, og denne uvante Formation besværliggjorde yderligere Fremrykningen. De gjentagne danske Rytterangreb berørte ogsaa disse Batailloner, som flere Gange maatte formere sig imod dem; men de blev ikke direkte angrebne, hverken af Fodfolk eller Rytteri, ligesom Artilleriilden heller ikke tilføjede dem synderlig Skade, da Jordbunden var ugunstig for Ildvirkningen. Kampen blev dog ført uden Energi. Brigadechefen var trykket af Bevidstheden om at være afskaaren fra Hovedstyrken, og indskrænkede sig til en Tirailleurfægtning med de danske lette Tropper i den vestlige Del af Sehested og nogle Kompagnier af 2den Brigade. End ikke Synet af den lange danske Vognlinie, der efter Sehesteds Erobring havde begivet sig paa Vejen til Rendsborg, kunde opflamme ham til at forcere den tynde danske Linie. Da han noget efter Kl. 1, omtrent midtvejs mellem Ejderkanalen og Rendsborgvejen, fik Wallmodens Ordre til at angribe Sehested, samlede han sine Kompagnier og rykkede frem i den angivne Retning. De danske Troppers Opmærksomhed var dengang udelukkende rettet mod syd. „Kavaleri, Infanteri og Artilleri stod presset i Byen, hvor jeg selv befandt mig“, skriver Prinsen af Hessen. Kun 2 Kompagnier Fyn II under Major Bie¹⁾ og 3 Kanoner Friis under Batterichefen stod vest for Byen, rede til at møde Angrebet. De fynske Kompagnier havde bortskudt det meste af deres Ammunition, men Majoren oppebiede roligt Fjenden, fortrinlig støttet af Friis, der „manøvrerede dejligt“. Prinsen af Hessen, der havde opbrugt alle sine Reserver, ansaa imidlertid Tilstanden for at være saa kritisk, at han for Alvor tænkte paa at afbryde Kampen og forsøge at faa sine Tropper tilbage til Rendsborg med Opgivelse af Bagagen. Allerede sendte han sine Adjudanter ud med Befaling til Tilbagetog, da Situationen pludselig forandrede sig.

Medens Kampen rasede i og om Sehested, var Kapitajn Rømeling med sine 3 Batailloner bleven staaende ved Haby. Leschlys Bataillon var afmarcheret for at forstærke Trainbedækningen²⁾, og Deichmanns Kanoner, der havde vexlet nogle Skud med den i Skoven posterede fjendtlige Styrke, var gaaede tilbage til de 2 Kompagnier af Oldenburg II, der endnu stod nord for Sehested for at optage Flankekorps³⁾. Kampen førtes med meget ringe Kraft. Oberstlieutenant Wardenburg, der troede, at Wallmodens Korps, nu havde naaet Harzhof, lod henad Kl. 11 sine Jægere og Tirailleurs blive staaende i Skovbrynet og marcherede med

¹⁾ Major Lorentz Peter Bie. Født i Jylland 1773. Karakteriseret Oberst 1833. Død i Fredericia den 21de Juli 1836.

²⁾ Bloms Dagbog. ³⁾ Batteriets Rapport.

de 2 Batailloner til Goosefeld for at komme i Forbindelse med Hovedkorpset. Ved Middagstid ansaa derfor Rømeling, der vidste, at han nu kun havde nogle faa Kompagnier imod sig, sit Hverv for at være endt, og besluttede efter Samraad med Bataillonskommandørerne at tiltræde Marchen til Sehested, hvor der vistnok vilde være Brug for hans friske Tropper. Han afmarcherede til venstre og befalede Major Berger med sine Husarer at danne Bagdækningen. Da Haby var passeret, og Kolonnen vel var kommen over Witten Sees Tilløb, gjorde Fjenden et Stød fremad for at falde den i Ryggen; men Major Berger satte sig i Spidsen for Jægerkompagniet Oldenburg II, der sammen med 2 Kanoner Friis under Lieutenant Mourier¹⁾ dækkede Broen over Vandløbet, og tvang Wardenburgs Tirailleurer tilbage. Kanonerne gav de vigende Skytter nogle Kugler med paa Vejen, og Rømelings Marche blev ikke mere forstyrret²⁾.

Major Ahlefeldts Kommando, 2 Kompagnier Oldenburg II og 2 Kanoner Koye, ansaa nu ogsaa sin Opgave som løst og marcherede til Sehested. Deichmann kjørte igjennem Byen, og Ahlefeldt blev beordret til at dække Gønners Batteri, der havde taget Opstilling vest for Sehested³⁾.

Rømeling havde ikke ladet sig opholde af den lille Bagdækningskamp, saa meget mindre som en Ordonnans fra General Lallemand havde bragt ham Ordre til at komme Hovedkorpset til Hjælp. Han kom til Kamppladsen i det kritiske Øjeblik, da Bie havde forskudt sig og næppe længere kunde holde Stand mod det fjendtlige Flankeangreb. Rømelings Batailloner udviklede sig nu med største Ro og Orden under Fjendens heftigste Ild, drev ham efter en halv Times yderst haardnakket Fægtning tilbage og gik derpaa over til Forfølgning; med en Bataillon i spredt Orden og to i Kolonne rykkede de frem, men Fjenden gjorde et dristigt Modstød og tvang dem til paa ny at udvikle sig. Efter et Kvarters Kamp maatte Major Natzmers Batailloner tiltræde Tilbageslaget, skarpt forfulgte af Dronningen I og Holsten IV, der med fældet Bajonet under rungende Hurraraab stormede frem og kastede Fjenden fra Gjærde til Gjærde. Kapitajn Engholm⁴⁾, der førte Holsten III, fik Ordre til at samle sin Bataillon og følge efter som Reserve. Med ustandselig Fart gik Rømelings Korps fremad, fortrinlig støttet af Friis Kanoner, der fulgte Fremrykningen ned mod Ejderkanalen, hvor de kom i Kamp med det fjendtlige Artilleri, der led betydeligt ved Kapitajn Friis's udmærket ledede Ild⁵⁾.

¹⁾ Sekondlieutenant Frederik Peter Ferdinand Mourier, født 5te August 1795. Major 1844. Død 8de November 1846.

²⁾ Major Bergers Rapport. ³⁾ Bataillonens Rapport.

⁴⁾ Kapitajn Enevold Christian Vilhelm Engholm, født 1773. Død som Landfoged paa St. Jan 17de September 1829.

⁵⁾ Rømelings Rapport.

Major Bies Kommando, der havde faaet ny Ammunition fra Reserveparken¹⁾, fulgte Bevægelsen, og det fjendtlige Fodfolk, der led betydelige Tab og mistede en Del Fanger, trak sig i Uorden ned mod Osterrade Bro.

Rømelings betimelige Ankomst havde afgjort Dagens Skæbne: „Hans Manøvre kan vi alene takke Sejren for“, siger Prinsen af Hessen. For at fuldstændiggjøre Sejren og tilintetgjøre Natzmers Batailloner, blev de eneste intakte Eskadroner, de holstenske Ryttere, nu kommanderede frem. Klokken maa dengang have været henad 2¹/₄.

Med 2den Eskadron i Têten arbejdede de holstenske Ryttere sig møjsommeligt igjennem det trange Vejpas, der var opfyldt af dræbte og saarede Mennesker og Heste. I Spidsen red Major Stemann, omgiven af Ritmestrene Posselt²⁾ og Bennigsen³⁾, Lieutenanterne Rosenørn⁴⁾, Schiøtt og Moltke⁵⁾. Den kjække Rytterskare red igjennem de vigende fjendtlige Batailloner uden at bryde sig om den levende Musketild, hvormed den blev modtagen; med uimodstaaelig Dristighed trængte den frem lige til Osterade Broen, passerede Ejderen, formerede sig og attakerede nogle fjendtlige Ryttere, der holdt paa venstre Bred af Vandløbet⁶⁾. De mecklenburgske Jægere til Fods aabnede her en heftig og velrettet Ild mod de 2 danske Eskadroner. Stemanns Hest blev skudt, men Ritmester Bennigsen overtog Kommandoen, indtil Majøren fik en frisk Hest. Lieutenant Rosenørn blev skudt ned af Hesten og tagen til Fange, Lieutenant Schiøtt havde samme Skæbne, Lieutenant Moltke blev ramt i Haanden af en Kugle, der bortrev to Fingre; en stor Mængde Ryttere og Heste blev dræbte eller saarede. Eskadronerne maatte gjøre omkring og vende tilbage ad den samme farlige Vej, ad hvilken de var komne; paa ny huggede de sig igjennem de Natzmerske Batailloner og naaede Sehested med et Tab af 3 Officerer og 52 døde og saarede Ryttere, af hvilke 37 maatte efterlades i Fjendens Hænder⁷⁾. Regimentschefen, Oberst B. O. Hedemann, var, vistnok paa et tidligere Tidspunkt, saaret og fangen⁸⁾. Regi-

¹⁾ Wittrups Rapport.

²⁾ Ritmester Christian Frederik Posselt, født 1771. Major 1830. Afsked 1835 som Oberstlieutenant. Død i Haderslev 17de December 1835. ³⁾ Se VII, 270.

⁴⁾ Premierlieutenant Carl Andreas Rosenørn, født 5te September 1790. Afsked som Ritmester 1816. Død 27de April 1841 paa Støvringgaard.

⁵⁾ Sekondlieutenant Carl Werner Moltke, født 1791. 1813 Forst- og Jagtjunker. 1816 Kammerjunker. Død 1827.

⁶⁾ Efter nogle Beretninger, bl. a. Blom i „Felttoget i Holsten 1813“, skal Wallmoden have befundet sig mellem disse Ryttere. En holstensk Rytter greb ham i Kappen, men blev hugget ned af en af Generalens Adjutanter.

⁷⁾ Regimentets Rapport.

⁸⁾ Det har ikke været muligt at faa oplyst, ved hvilken Lejlighed Obersten blev saaret. Prinsen af Hessen siger kun, at han „i Sehested blev tagen

mentet havde ikke naaet sit Maal, at afskære Major Natzmers Batailloner, men det havde kæmpet med stor Bravur og havde ærlig fortjent den Estandart, som det fik i Stedet for den, der var gaaet tabt ved Dassau¹⁾ den 3dje September.

General Schulenburg havde sat sig i Spidsen for Fodfolket og var hurtig marcheret frem for at optage Stemanns Ryttere. Af Rømelings Korps forfulgte Holsten III og IV Natzmers Batailloner indtil henimod Osterade Broen, medens Dronningen I og Jægerne af samme Regiment over Ejderkanalen beskød Fjendens 2den Linie. Batteriet Gønner, der stod i Byens sydvestlige Udkant, „gjorde en herlig Virkning“. Terrainet nord for Ejderen var i de Danskes Hænder. Wallmodens Hovedkorps var totalt slaaet. Endnu i en kort Tid vedligeholdte begge Partiers Artilleri en virkningsløs Kanonade; noget efter Kl. 3 ophørte Ilden.

Prins Frederik havde opnaaet, hvad han vilde, en Forfølgning var unyttig og farlig. „Vort Kavaleris og vore Jægeres Udmattelse forhindrede os i at forfølge. Vi havde endnu en lang og slem Vej tilbage. Dagen var snart til Ende. Vort Bagagetrain, som naaede med Tøten i Sehested, inden Queuen var endnu igjennem Holtsee, maatte vi bjerge; vi kunde altsaa ikke opholde os med at forfølge Fjenden. Jeg lod de Saarede bringe op paa Sehested, hvorfra de siden blev bragte til Rendsborg“²⁾. Hertil kom, at Vegesacks Division, hvis forreste Afdelinger havde deltaget i Kampen, var i Fremrykning mod Kluvensik og hvert Øjeblik kunde ventes. Kampen blev altsaa afbrudt. Waldecks 2 lette Batailloner; holstenske Skarpskytter II og slesvigske Jægere II, der under Rømelings Fremrykning havde samlet sig vest for Sehested, rykkede ind i Byen; General Schulenburg samlede Liniebataillonerne, der var komne i

til Fange og saaret i Hovedet“. I holstenske Rytterregiments Rapport nævnes han ikke med et Ord. Quistorp fortæller meget omstændeligt, at „Kommandøren for de fynske Dragoner, Oberst Hedemann“, blev dødeligt saaret af 2 navngivne Infanterister under dette Regiments Angreb; men dette er af flere Grunde urigtigt. Obersten havde nemlig allerede i Oktober overtaget Kommandoen over de holstenske Ryttere, og han døde først 1818. I det fynske Dragonregiments Rapport er omtales han heller ikke.

¹⁾ VII, 164.

²⁾ Prinsen af Hessens Rapport af 18de Marts 1814. De Saarede blev dog først den 11te førte til Rendsborg efter Aftale med den svenske Major Forsell, der efter Kampen som Parlamentær indhentede den danske Overkommando i Schirnau, men først efter Ankomsten til Rendsborg blev modtaget af Prinsen.

Uorden under den lange, haardnakkede Kamp¹⁾ og marcherede med dem op ad Vejen til Rendsborg. Batterierne Friis, Koye og Gønner blev trukne ud af Ilden og dirigerede samme Steds hen, ligesom ogsaa de holstenske Ryttere, de fynske Dragoner og Husarerne rykkede ind i Kolonnen. Bergers Eskadron sendtes som Fortrav til Rendsborg²⁾; men Marcheordenen kan i øvrigt ikke nærmere oplyses.

I Sehested blev Lallemand staaende med de 2 lette Batailloner og vexlede Skud med de mecklenburgske Jægere, der havde besat Osterrade. Ved Mørkets Frembrud hen ad Kl. 4^{1/2} forlod han Byen og trak sig tilbage til Mühlenberg; en lille Fjerdingvej vest for Sehested, hvor han fandt holstenske Skarpskytterkorps I³⁾, Batteriet Gerstenberg og Uhlanregimentet. Noget bag disse Tropper stod Slesvig II, der havde faaet Ordre til at slutte sig til Arrieregarden⁴⁾.

Indtil Midnat blev Lallemand staaende i denne Stilling. Der blev tændt Vagtbaal, lige som ogsaa Fjenden tændte Bivuakild paa den anden Side Ejderen. „En højtidelig Tavshed herskede i hele Naturen, og Maanen skinnede klart“⁵⁾.

I Løbet af Natten ankom Auxiliærkorpset til Rendsborg med alle sine Fanger, 2 erobrede Kanoner og hele sit Train; kun 3 Kjøretøjer havde man maattet efterlade. I Fæstningen blev det modtaget med stormende Jubel, og Byen var illumineret, men Tropperne maatte bivakere paa Gader og Torve, da Indkvarteringen ikke var ordnet.

Klokken henad 5 den næste Morgen marcherede Arrieregarden ind i Fæstningen⁶⁾, den var ikke bleven forfulgt af Fjenden⁷⁾.

Kl. 4 om Eftermiddagen ankom General Vegesack med sin Division til Møllebakken nord for Bovenau. Her tog han Stilling og optog Wallmodens tilbagegaaende Tropper. Hele Styrken gik derpaa i Bivuak; kun de

¹⁾ Schulenburgs Rapport. ²⁾ Rendsborg Protokollen. ³⁾ Bloms Dagbog.

⁴⁾ Bataillonens Rapport. ⁵⁾ Bloms Dagbog. ⁶⁾ Slesvig II. Rapport.

⁷⁾ Quistorp beretter (russisch-deutsche Legion, 195), at General Dørnberg fra Bunge sendte et halvt Batteri og et Par Eskadroner ned over Bünsdorf for at falde Auxiliærkorpset i Flanken, men at det danske Artilleri og Infanteri hindrede dem i at debouchere ud af et Defilé og tvang dem til at gaa tilbage. I de danske Beretninger findes kun svage Spor, der kunde tyde paa, at et saadant Angreb har fundet Sted. Major Holten af Slesvig II indberetter nemlig, at en fjendtlig Rytterpatrouille, der viste sig noget vest for Sehested, blev afvist af de danske Husarer. Men denne Episode maa have fundet Sted, inden Tilbagetoget var begyndt.

mecklenburgske Jægere blev staaende i Osterrade med Forposter ved Ejderen. Bennigsens Bataillon stod som Repli bag Klüvensik Broen.

Ved Dørnbergs Avantgarde havde Forholdene udviklet sig paa følgende Maade. Da Generalen ved sin Ankomst til Eckernförde havde faaet Vished om, at de Danske ikke vilde marchere mod nord, vendte han tilbage til Højdedraget mellem Kl. Wittensee og Haby, hvortil han ankom ved Middagstid, men rigtignok uden sine Tropper, der først indtraf noget senere. Her traf han Major v. Hacke, som Kl. 9 om Morgenen var sendt ud af Wallmoden for at lede ham op. Men det stod endnu ikke klart for ham, at de Danske vilde bryde igjennem ved Sehested; han troede, at de vilde marchere nord om Witten See. Han tog da Stilling foran Kl. Wittensee med højre Fløj støttet til Søen for at spærre Vejen, og her sluttede Wardenburgs Batailloner sig endelig til ham. Kl. 2 fik han dog Rede paa Situationen og tog en ny Stilling ved Bunge ved Søens Vestspids, hvorfra han kunde have generet de Danskes Marche til Rendsborg ganske betydeligt. Han gjorde dog intet Forsøg herpaa, men brød op Kl. 4 og marcherede til Stenten og derfra over Kropper-Busch til Kropp. I denne By stod Kapitajn Flemmich af Slesvig IV¹⁾ med sit Kompagni. Han havde ligget i Ejderstedt og var nu paa Vejen til Rendsborg. Han havde sikret sit Cantonnement saa godt som muligt og fik henad Kl. 9 om Aftenen Melding om, at et fjendtligt Kommando af alle Vaabenarter rykkede frem imod Byen. Med en Del af Kompagniet besatte han Kirkegaarden, der ligger isoleret tæt øst for Kropp, og aabnede paa ganske kort Hold Ilden mod de fjendtlige Husarer, der red i Spidsen for Kolonnen. Nogle Ryttere faldt saarede af Hestene, der i vildt Løb styrtede ned ad Landsbygaden, Resten trak sig tilbage og gav Plads for Artilleriet, der sendte nogle Granater ind paa Kirkegaarden. Samtidig rykkede de fjendtlige Jægere frem, og Flemmich trak sig tilbage gjennem Byen til en Skov, der laa vest for den. Han blev beskudt med Kardæsker og levende forfulgt af Fjenden, som dog ikke kunde komme ind paa Livet af ham, da han forlod Skoven og gik ud i en Mose. Herfra kunde han høre, at den Del af Kompagniet, der ikke havde naaet at slutte sig til ham, forsvarede sig med Udholdenhed. Først henad Midnat forstummede Skydningen. Kl. 2^{1/2} Morgen forlod Flemmich Mosen og marcherede til Sorgbrück, som han fandt besat af Fjenden. Han blev anraabt, men slap igjennem, da han foregav at høre til den russisk-tyske Legion. Ved

¹⁾ Kapitajn Frederik Seneca Christian Flemmich, Underofficer 1794. Sekondlieutenant 1796. Kapitajn 1810. Afsked 1822 og Postmester i Neumünster. Død 17de November 1851.

Arenstedt blev han indhentet af en lille fjendtlig Ryttertrop, der blev afvist med Tab, og Kl. 6 Morgen naaede han Rendsborg efter at have mistet 66 Mand¹⁾.

Natten til den 11te tilbragte Dørnbergs Avantgarde i og ved Kropp; 2det Husarregiment gik frem til Heidbunge, hvorfra det patrouillerede ned mod Sorgfloden.

De Danskes Tab i Kampen ved Sehested²⁾ var 17 saarede Officerer, af hvilke 3 toges til Fange, 66 døde, 319 saarede og 146 savnede Underofficerer og Menige. En demonteret Havbits maatte efterlades i Fjendens Hænder³⁾.

Wallmodens Tab beløb sig til 22 dræbte og saarede og lige saa mange fangne Officerer, ca. 500 dræbte og saarede Underofficerer og Menige samt ca. 600 Fanger af Underklasserne⁴⁾. Desuden mistede han 2 Kanoner med Ammunitionsvogne.

I Sammenligning med Napoleonstidens store Slag er Kampen ved Sehested kun en ubetydelig Affære. Modstandernes Styrke var til sammen ikke 20000 Mand, og de Saaredes og Faldnes Antal naaede ikke op til 1000. Men i den danske Hærs Aarbøger bør Kampen staa opført som en Vaabendaad af høj Rang, der tjener til Ære baade for Feltherren og for hans Tropper. Beslutningen at slaa sig igjennem den fjendtlige Hær var klog og dristig; den blev gennemført med Mod

¹⁾ Flemmichs Rapport.

²⁾ Som Grundlag for Fremstillingen af Kampen ved Sehested er i første Linie benyttet de originale Rapporter fra Brigader, Regimenter, Batterier m. fl., der til Trods for deres ofte ubehjælpssomme Form og mangelfulde Affattelse er Førstehaandskilder af største Betydning. Bloms ofte citerede Dagbog er ligeledes en fortrinlig Kilde. Af langt ringere Betydning er Generalrapporten af 18de Marts 1814, der er uklar og uoverskuelig. De trykte danske Fremstillinger er gennemgaaende lidet værdifulde, naar undtages Skildringen i „Kampen om Norge“ II, 32 ff., der i Hovedtrækkene er rigtig, men lovlig knap. Forholdene paa Fjendens Side er med stor Overskuelighed fremstillede i Generallieutenant v. Quistorps fortrinlige „Geschichte der Nord-Armee“, der ligesom hans „Russisch-deutsche Legion“ er skrevet med en sjælden Objektivitet.

³⁾ Detailleret Tabsliste Bilag V.

⁴⁾ Detaillerede Tabslister Bilag VI, VII og VIII.

og Kraft. Fra første Færd vidste Overkommandoen, hvad den vilde. Angrebet blev udført med Liv og Energi; Fjendens Fremstød blev imødegaaede med dristige og kraftige Modangreb. Efter den Tids Forhold var Samarbejdet mellem Vaabenarterne fortrinligt. Rytteriet og Artilleriet understøttede Fodfolket paa en mønsterværdig Maade. Rytterangrebene udførtes med „karakteristisk Forvovenhed“¹⁾, og de to første af dem gjorde glimrende Virkning. Artilleriet kæmpede dristigt i forreste Linie, Side om Side med Fodfolket. At Batterierne var i høj Grad udstykkede, var en Fejl, der finder sin Undskyldning i Terrainforholdene og den tilvante Taktik. Derimod kan det sikkert med Rette bebrejdes den danske Overkommando, at den for tidlig og uden nogen tvingende Grund opbrugte sine Reserver. Da Natzmers russisk-tyske Batailloner udførte deres Flankeangreb paa Sehested, havde Prinsen af Hessen ikke en eneste ordnet Afdeling at stille imod dem. At Rømeling under denne kritiske Situation kom til Stede med sine friske Batailloner, var ikke blot et Held, men tillige et Vidnesbyrd om denne udmærkede Officers sjældne Førertalent.

For Wallmodens Vedkommende maa Træfningen ved Sehested betegnes som en Rencontrefægtning. Sammenstødet kom ham uventet og traf ham uforberedt. Uden Varsel maatte han ombytte Angriberens Rolle med Forsvarerens. At han forstod at bringe et stærkt offensivt Element ind i sin Defensiv, tjener ham til Ære. Det varede dog temmelig længe, inden det gik op for ham, hvad hans Modstanders egentlige Hensigt var, og General Dørnberg fik først Rede paa Situationen, da det var for silde. En Samvirken mellem Avantgarde og Hovedkorps viste sig umulig at gennemføre. Den danske Hær havde kilet sig ind imellem dem.

Paa begge Sider blev der kæmpet med stor Tapperhed og Udholdenhed; de højere Officerer foregik deres Undergivne med det bedste Exempel.

For Aanden i Auxiliærkorpset var Sejren selvfølgelig af den allerstørste Betydning. En Følelse af Sejrsstolthed gennemtrængte alle Deltagerne fra den kommanderende General til den yngste Trommeslager. Alle Afdelinger uden Undtagelse havde i fuldeste Maal gjort deres Pligt. Den ene Vaabenart havde ikke staaet tilbage for de andre. Danske og Holstenere kappedes i Tapperhed. Det var sidste Gang, at Tropper af de to Folkestammer optraadte paa samme Valplads, kæmpende for samme Sag. Husarerne, Dronningens Livregiment, de holstenske Infanteribatailloner og Skarpskytterne var udskrevne i det tyske Hertugdømme, der ogsaa havde leveret Mandskab til en Del af oldenborgske Infanteriregiment.

¹⁾ Quistorp II, 458.

Resten af denne Afdeling, det slesvigske Infanteriregiment og Jægerne havde deres Lægder i Sønderjylland, medens de fynske Dragoner, de holstenske Ryttere, den jyske Infanteribataillon og det fynske Infanteriregiment rekruteredes fra Kongeriget. Artilleriet fik sit Mandskab fra hele Monarkiet. De annekterede Batailloner havde ikke staaet tilbage for deres Kammerater af Linien; Oldenborg IV og Holsten IV havde erhvervet den Ret til at føre Regimentsfanen, som Holsten III allerede havde tilkæmpet sig ved Stralsund 1809.

Paa Kong Frederik VI gjorde hans Troppers smukke Bedrift et stærkt Indtryk. „Med inderlig Glæde har jeg modtaget Deres Rapport af 12te og 13de December“, skriver han til Prinsen af Hessen. „Det er en sand Glæde at læse om den brillante Affære, De har haft ved Sehested. Aarbøgerne vil tale derom, og den Ære, Armeen har indlagt sig, er en sand Glæde for enhver dansk Mand, og selv enhver fraværende Militær maa glæde sig over sine Kammerater“. Med rund Haand uddelte han Hæderstegn og Ros til dem, der havde udmærket sig. Prinsen af Hessen blev Storkommandør, og en Mængde Guld- og Sølvkors lønnede Officerers og Mandskabs Mod og Dygtighed. Kun de franske og polske Officerer turde Kongen paa Grund af de ved Freden i Kiel forandrede politiske Forhold foreløbig ikke lønne efter Fortjeneste. Indtrykket var dog ikke stærkt nok til at overvinde den knugende Følelse af Forladthed og Magtesløshed, som Napoleons Nederlag og Statens fortvivlede Pengeforhold havde vakt i Kongens Sjæl.

I Hæren blev Efterretningen om Sejren modtaget med Begejstring, og havde Kongen nu stillet sig i Spidsen for sin i mange Henseender fortrinlige Armé for at levere Carl Johans Skarer et afgjørende Slag paa Halvøen, vilde han sikkert have føjet et smukt Blad til Danmarks Krigshistorie, selv om Kampen var endt med et Nederlag.

Paa Nationen gjorde Sejren ikke saa stærkt et Indtryk, som man kunde have ventet. Folk og Hær var endnu ikke smeltede sammen til en Enhed. Hovedstaden, hvor næsten hele det aandelige Liv var koncentreret, laa fjærnt fra Kamppladsen og havde ingen Berøringspunkter med Armeen. Soldaterne hørte jo alle til Landbefolkningen, og kun en ringe Del af Officererne var udgaaede fra den højere borgerlige Middelstand. Den offentlige Mening, for saa vidt den kunde skaffe sig Udtryk, raabte kun paa Fred, og Forknythed og Træthed prægede de Toneangivendes Udtalelser. Paafaldende er det, at den smukke Vaabendaad har sat saa faa Spor i dansk Kunst og Skjønlitteratur; men i den første Fjerdedel af dette Aarhundrede holdt man mest af at søge sine Idealer i Uvirkelighedens Sfærer, og medens man sværmede for Oldtidens mytiske Helte, fandt man ikke de tapre, men pjaltede og lidet

romantiske danske Soldater værdige til æstetisk eller kunstnerisk Behandling. Det var en langt senere Tid forbeholdt at fremstille „den tapre Landsoldat“ i Malm og karakterisere ham i Ord og Toner. Selv fra Avtoriteternes Side vistest der ringe Pietet for Minderne fra den 10de December 1813. Det skyldes kun Prinsen af Hessens energiske Optræden, at de fynske Dragoners Trofæ, de erobrede hanoveranske Kanoner, ikke kom under Auktionshammeren!¹⁾ Med unænsom Haand fjærnede

¹⁾ Fra Prins Frederik af Hessen til Generalkommissariatskollegiet.*)

Aux. H. P. Kopibog Nr. 2.

Rendsburg, d. 23sten Maj 1814.

Einem hohen Generalcommissariatscollegium habe ich zu berichten nicht ermangeln wollen, dass ich mit Befremden im Rendsburger Wochenblatt angekündigt gefunden habe, dass auf Befehl obgenannten Collegii zwei metallene Kanonen mit allem Zubehör vom hiesigen Arsenal in 8 oder 10 Tagen auf öffentlicher Auction verkauft werden sollten. Ich erkundigte mich bei dieser nach diesen Kanonen, und Worte können mein Erstaunen nicht schildern, als ich erfuhr, es wären dies die beiden in dem Gefechte bei Sehested den 10ten December 1813 eroberten Kanonen. Es ist einem jeden ehrliebenden Soldaten Schauer erregend, dass ein militairisches Collegium mit Soldatenblut erkaufte Siegeszeichen auf Auction gleich alten Soldatenbeinkleidern oder Gamaschen zu verkaufen. Keine Nation würde einen ähnlichen Schandfleck in ihrer Kriegsgeschichte aufzuweisen haben. Ich weiss nicht, was ich darum verlieren möchte, wenn ich jene Ankündigung ungedruckt machen könnte, über welche alle Menschen, die diese gelesen, ihre vollkommenste Verwunderung geäußert haben, und über die der brave dänische Soldat weinen möchte. Was hat der Soldat heiligeres, ja ich möchte sagen die Nation heiligeres, so lange nicht alles Ehrgefühl und aller Vaterlandssinn in ihr erloschen ist, als in ehrenvollen Gefechten und Schlachten errungene Trophäen? Ich ersuche daher das hohe Collegium, diese Maasregel wieder ändern zu wollen, da sie weder der dänischen Nation, noch der Armee, noch dem generalcommissariatscollegio zur Ehre gereichen kann.

Friedrich, P. z. Hessen.

Fra Prins Frederik af Hessen til fynske Regiment lette Dragoner.

Aux. H. P. Kopibog Nr. 2.

Rendsborg, den 12te Juni 1814.

Med samme Harmen som det brave fynske Regiment lette Dragoner erfarede jeg, at der var givet Befaling, ved offentligt Opbud at sælge de med saa megen Hæder for de danske Vaaben ved Sehested tagne Trofæer Overbevist om, at denne Befaling ikke var overensstemmende med vor

*) Paategning i Kopibogen: „Eigenhändig von Sr. Durchl. geschrieben“.

Hærplanen af 1842 de gamle Regimentsnavne. Kun med Besvær kan man nu oplede Numrene paa de Afdelinger, der er Arvtagere efter Sejrherrene fra Sehested. Traditionen, en af de vigtigste Bærere for Aanden i en Hær, er der ikke værnet tilbørligt om ved denne i øvrigt paatrængende nødvendige Hærreform.

Den 28de Juni 1822 afsløredes midt i Sehested By en Mindestøtte om Sejren. Kongen og Prinsen af Hessen havde givet de største Bidrag, Resten var frivillig sammenskudt af Hæren og Borgerkørserne. Tropeafdelinger fra de nærmeste Garnisoner og talrige Officerer, der havde deltaget i Kampen, overværede Højtideligheden. Intet var mere naturligt, end at Armeen ønskede at bevare for Efterverdenen Mindet om en Kamp, der var den eneste virkelige Kraftprøve, den i en syvaarig Krig havde faaet Lejlighed til at bestaa. I Tidens Løb er Mindet om Hædersdagen den 10de December 1813 i en mærkelig Grad blegnet. Sehested er traadt i Skygge for Fredericia og Isted; og dog bærer Frederik af Hessens Sejr over Wallmoden Vidnesbyrd om et Mod, en Bestemthed, en Solidaritetsfølelse, der paa ingen Maade staar tilbage for, hvad den danske Hær i sine senere hæderfulde Kampe har kunnet yde.

allernaadigste Konges Vilje, der saa ofte var opmuntrende Hæder for den brave, danske Kriger, forbød jeg Salget af Kanonerne, meldte det og fik H. M.s allern. Bifald med det gjorte Forbud samt Tilladelse at maatte opbevare disse Hæderstegn under mit Opsyn paa Tøjhuset i Rendsborg.

Til evig Erindring om det brave Regiment, som den danske Armée kan takke disse Hæderstegn for, har jeg besluttet at lade indgrave paa en Plade de Hædersmænds Navne, som have taget Kanonerne og vedhænge den samme

Friedrich, P. z. Hessen.

Disse Kanoner blev i Aaret 1848 af den provisoriske Regering skjænkede Kongen af Hanover som et „Symbol paa Tysklands Enighed“, men paa Prinsen af Augustenborgs og forhenv. Major Schütz's (se S. 89) indstændige Bøn gav Kongen dem strax tilbage (Generalavditørens Relationer 1852). Under Felttoget 1850 blev Kanonerne udborede til dansk Kaliber og indlemmede i det slesvig-holstenske Feltartilleri. Efter Krigen blev de afleverede til Tøjhuset i Rendsborg, og 1852 tilgik de Kjøbenhavns Tøjhus, hvis historiske Vaabensamling de nu findes. (Meddelt af Oberst O. Blom).

Bilag I.

Fortegnelse over de Personer, som i Særdeleshed har udmærket sig
i Fægtningen den 4de December 1813 ved Boden¹⁾.

Aux. H. P. K. 1814. Nr. 2.

Rendsborg, den 12te Januar 1814.

1. Major og Divisionskvartermester, Ridder L. Bardenfleth ved de givne almindelige Forskrifter, ved at føre højre Fløj, og ved personligt Mod.

2. Kapitajn og Divisionsadjutant Ewald, (R*), ved med særdeles Overlæg at udføre de ham i Hovedkvarteret givne Forskrifter, ved hans Anordninger til saa vel Marschen fremad som tilbage og til Fægtningen selv, i hvilken han viste udmærket Kjækhed, stedse var i Spidsen og førte det hele fortrinlig godt. Affærens heldige Udfald kan alene takkes hans Foranstaltninger og Mod.

3. Ritmester, Ridder Sønnichsen af fynske Dragoner forrettede Adjutanttjeneste, blev saaret, var stedse i Spidsen for de angribende og viste sjældent Overlæg og Mod.

4. Premierlieutenant og Adjudant Meyer, (R*), af fynske Infanteriregiment førte de tilstedeværende Kompagnier med udmærket Kjækhed ind imellem Fjenden, var stedse den første, naar Angreb skete med Bajonetten.

5. Major, Ridder og Dannebrogsmænd
Høegh-Guldberg,	} af Fyn. Drag., udmærkede sig
ved særdeles rask Indhug-
ning i Fjenden.
6. Ritm. Schultz, (R*)	
7. Ritm., Grev Moltke, (R*)	

¹⁾ De med (R*) og (Dbmd.) betegnede blev dekorerede.

8. Kapt. Golowin, (R*) ¹⁾	} af Slesv. Grend.	} viste særdeles Mod og Rolighed ved Fægtningen og ved at dække Retiraden.
9. Lieutn. Kindt, (R*) ²⁾		
10. Kapt. Seydewitz, (R*) ³⁾		
- af Slesv. Inf. Rgt.
11. Kapt. Schow, (R*) af Jægerkomp. Oldenb. III	} ved Mod ved Steinhorst og Boden.
12. Lieutn. Abercron, (R*) af Dron. Jægerkomp.	
13. Lieutn. Soosten, (R*)	} begge af Jægerkomp. Oldenburg III,
14. Lieutn. Funck, (R*) ⁴⁾	
- viste særdeles Mod ved Steinhorst.
15. Lieutn. Lobedanz, Brigadeadjutant, (R*), blev saaret i sin Fod i Haandgemænget ved Boden, var særdeles brav.
16. Lieutn. Willemoes, Ridder, af jyske Drag., Brigadeadjutant, udmærkede sig ved Kækhed.
17. Major Castonier, (R*), af fynske Infanteriregiment, førte sine Kompagnier til Fods selv ind i Haandgemænget.

Desuden anføres dels i Brigadens Rapport, dels i de andre specielle Rapporter følgende Officerer, som alle have vist sig brave.

1. Kapt. Flitner af Dronningens Jægerkompagni ved Boden.
2. Oberstlieutn., Ridder Schaumberg, af Slesv. Infanteriregiment ved Steinhorst.
3. Kapt., Ridder Wegener, af 2. Batl. Slesv. Jægerkorps, ved Sandesneben.
4. Grenaderkapitajn V. C. C. Müller, (R*), af fynske Infanteriregiment, ved Westerau.
5. Ritmester Poul Bardenfleth, (R*), af fynske Dragoner, ved Westerau.
6. Lieutenant, Baron C. Wedell Jarlsberg, (R*)⁵⁾ af Kongens Regiment, ved Siebenbäumen; skjød en Husar ned af Hesten.
7. Lieutn. Rambusch, (R*)⁶⁾, af Slesv. Infanteriregiment, anføres i Rapp. fra Oberstltn. Ridder Schaumberg navnlig.

¹⁾ Se VII, 279.

²⁾ Premierlieutenant Carl Rochus Ludvig Kindt. Født 6te September 1793. Major 1842. Udsløttet af Hærens Lister 1849, da han havde sluttet sig til Oprørerne. Amnesteret 1856. Død i Slesvig i Avgust 1864.

³⁾ Se VII, 280.

⁴⁾ Sekondlieutenant Peter Carl Dietrich Funck, død 1ste Januar 1823.

⁵⁾ Se VII, 360.

⁶⁾ Premierlieutenant Heinrich Rambusch, født 1783. Major 1839. Afsked 1842. Død i Korsør 1853.

8. Lieutn. Detlefsen, (R*) ¹⁾	} alle af Slesv. Infanteriregiment,
anføres i Rapp. fra Oberstltn.
Ridder Schaumberg navnlig.
9. Kapt., Ridder Licht,	
10. Lieutn., Ridder Bull, ²⁾	
11. Lieutn. Stockfleth, (R*) ³⁾	

Af Mandskab, som særdeles har udmærket sig, anføres:

1. Dragon Jens Nielsen Grønlund, (Dbmd.), af jyske Drag. 2. Eskdr., Nr. 93, Ordonnans, var udmærket kjæk og koldblodig og blev brugt med særdeles Nytte ved mundtlige Befalingers Overbringelse m. v.

2. Vagtmester Sørensen, (Dbmd.), af fynske Dragonregiment, 2den Eskadr., gjorde 7 Fanger ved Boden og, uden at opholde sig med dem, opmuntrede Dragonerne til at følge sig og vedblive Attaken.

3. Korporal Jørgen Jørgensen, (Dbmd.), af 4de Eskdr. fynske Dragoner, gjorde 5 Fanger og vedblev ligeledes Attaken uden at opholde sig med disse.

4. Dragon Niels Jensen Vindeby, (Dbmd.), af 3dje Eskadron fynske Dragoner, tog 1 Officer til Fange.

5. Husar-Korporal Alers, (Dbmd.), udmærkede sig særdeles og roses af mange Officerer og i flere Rapporter for sit Mod, Overlæg, Raskhed med sine Husarer og nogle Jægere ved at patrouillere Steinhorst, dække Kapitajn Schows Kompagni mod de overlegne fjendtlige Blækere og ved at slaas med 6 Husarer og 8 Jægere af Dronningens Infanteriregiment mod 40 Husarer.

6. Underofficer Jessen, (Dbmd.), af Jægerkomp. 3dje Bataillon Oldenburg, skød 2 Husarer ned og udmærkede sig ved Mod og Raskhed.

¹⁾ Sekondlieutenant Johannes Frederik Detlefsen. Kapitajn 1833. Afsked paa Vartpenge 1842. Udslettet af Hærens Lister 1849, da han forblev i Hertugdømmerne ved Oprørets Udbrud. Død i Slesvig i Marts 1864.

²⁾ Premierlieutenant Rasmus Rosing Bull, født i Norge i Juni 1789. Afsked som Kapitajn i Oktober 1814. I samme Maaned blev han strøget af Listerne over Ridderne paa Grund af Desertion, hvilket vistnok vil sige, at han, der samtidig med Afskeden fik Tilladelse til at gaa i fremmed Tjeneste, er afrejst, inden Tilladelsen er kommen ham i Hænde. Død 4de Oktober 1819 paa Rejse til Sydamerika.

³⁾ Premierlieutenant Niels Joachim Christian Vibe Stockfleth, født 11te Januar 1787. Afsked 1814 som Kapitajn og indtraadt i den norske Hær som Sekondlieutenant. Blev 1824 cand. theol. i Christiania og Sognepræst i Finmarken. Død i Sandefjord 26de April 1866. Bekjendt under Navnet „Finmarkens Apostel“. Han har i Indledningen til sin Bog om Finmarken skildret sin Deltagelse i Felttoget 1813.

7. Jæger Schrøder, (Dbmd.), af samme Komp., skød en Husar af Hesten.

8. Musketer Hans Nielsen Sørslev, (Dbmd.), af fynske Infanteriregiments 4de Kompagni gjorde 2 Fanger.

9. Musketer Hans Poulsen Ødis, (Dbmd.), af fynske Infanteriregiment 2det Kompagni førte ved sin Raskhed sine Kammerater ind i Ilden, da de begyndte at vakle et Øjeblik.

10. Jæger Speck, (Dbmd.), af Dronningens 2den Bataillon, udmærket kjæk og modig ved Stubben.

Desuden nævnes i Rapporten følgende Folk navnlig, som have vist Mod og Raskhed i denne Fægtning:

Underofficer Jürgen Hanssen, (Dbmd.)	} af Drg. Livrgm. 2. Batl.
Musketer Hans Feddersen, (Dbmd.)	
Musketer Schwalbe, (Dbmd.)	

Jægerne Koldenberg, (Dbmd.), og Motzfeld, (Dbmd.), af Drg. Livregiment, 2den Bataillon.

Musketer Frederik Johanssen, (Dbmd.)	} af Slesv. Infanteriregim.
Fourer Bohnsteen, (Dbmd.)	
Korporal Hagen, (Dbmd.)	

4. Kompagni.

Jægerne Both, (Dbmd.)	} af Jægerkomp. 3. Bat. Oldenburg.
Pipgras, (Dbmd.)	
Bernhard Jöhnke, (Dbmd.)	
Harder, (Dbmd.)	
Claus Mohr, (Dbmd.)	
Jacob Thomsen, (Dbmd.)	
Asmus Heinrich Schultz, (Dbmd.)	
Underofficererne Truelsen, (Dbmd.)	

Busse, (Dbmd.)

Vice-Korp. Poul Stendrup, Nr. 93, (Dbmd.)	} 2. Eskdr.
Dragon Anders Svenstrup, Nr. 155, (Dbmd.)	
Dragon Hans Jørgensen, Nr. 65, (Dbmd.)	

Vagtmester Hansen, (Dbmd.)	} 3. Eskdr.
Dragon Steen Nielsen, Nr. 90, (Dbmd.)	
Dragon Hans Andersen, Nr. 40, (Dbmd.)	

Kvartermester Petersen, (Dbmd.)	} 4. Eskdr.
Korporal Henning Eriksen, (Dbmd.)	
Trompeter Christian Marts, (Dbmd.)	

Korporal Henning Eriksen, (Dbmd.)	} 4. Eskdr.
Trompeter Christian Marts, (Dbmd.)	

Korporal Henning Eriksen, (Dbmd.)	} 4. Eskdr.
Trompeter Christian Marts, (Dbmd.)	

Korporal Henning Eriksen, (Dbmd.)	} 4. Eskdr.
Trompeter Christian Marts, (Dbmd.)	

Korporal Henning Eriksen, (Dbmd.)	} 4. Eskdr.
Trompeter Christian Marts, (Dbmd.)	

Korporal Henning Eriksen, (Dbmd.)	} 4. Eskdr.
Trompeter Christian Marts, (Dbmd.)	

Korporal Henning Eriksen, (Dbmd.)	} 4. Eskdr.
Trompeter Christian Marts, (Dbmd.)	

af fynske Dragoner.

Friedrich, Pr. z. Hessen.

I en Supplements-Rapport nævnes desuden følgende:

Jæger Münster, (Dbmd.), af Oldenburg Jægerkomp., 3dje Bataillon,
for en Fægtning ved Kl. Klinkrade, 2den—3dje December 1813.

Major, Ridder Berger, (Dbmd.), af Husarerne	} for deres Optræden i en Fægtning ved Neritz 5te Decbr. 1813.
Kapt. Schantz af fynske Infanteriregiment	
Lieutn. Preusser, (R*), af fynske Drag.	
Lieutn. Schielderup, (R*), af Husarerne	

Korp. Køhler, (Dbmd.), af fynske Drag.

Musketer Jens Ploug, (Dbmd.), af do., 3. Kp.

Kapt. Pristroph, (R*)

Lieutn. Schmidt, (R*)

Underofficer Greve, (Dbmd.)

Sergent Kummerling, (Dbmd.)

} af Jægerk. af Slesv. Infantrgm., for udmærket Kamp ved Reth- wisch d. 5te Decbr. 1813.
--

Jæger Daniel Møller af slesvigske Jægerkorps II, (Dbmd.)

Bilag II.

Navnefortegnelse over de Personer, som i Særdeleshed have udmærket sig i Fægtningen ved Bornhøved den 7de December 1813¹⁾.

Aux. H. P. K. Nr. 2.

Rendsborg, den 26de Februar 1814.

Officerer.

1. Major og Divisionskvartermester Løvenørn Bardenfleth, Ridder. Ham alene kan det takkes, at det Uheld, som traf Arrieregarden og nærved havde meddelt sig til de andre Brigader, blev standset og Sejren vor; han rykkede rask mod Bornhøved, besatte Indgangen med 2 Piecer, medens Jægerne fordrev Fjenden ud af Byen; han hjalp til at Arrieregarden blev samlet, ordnede Troppernes Stilling, som blev staaende i flere Timer, hvorved Fjenden blev afholdt fra at rykke frem, og vore Tropper i Ro kunde gaa tilbage til deres Cantonnementer; han udviste personlig Mod, Raskhed og Overlæg i disse Anordninger.

2. Kapitajn, Ridder Rømeling, Divisionskvartermester, førte med megen Aandsnærværelse 1ste Bataillon af 3dje jyske Regiment frem mod det fjendtlige Kavaleri, som led betydeligt ved hans velrettede Charing. Han var meget aktiv med at ordne Troppernes Stilling og Marche.

3. Major, Ridder v. Qualen af holstenske Infanteriregiments 4de Bataillon. Han standsede ved sin Raskhed og Bestemthed den i Begyndelsen udrevne Uorden i Bataillonon og førte den frem med megen Orden.

4. Major Stemann gjorde med holstenske Ryttere et rask Angreb, og da Regimentet blev kastet og bragt i Uorden samt blandet med

¹⁾ De med (R*) og (Dbmd.) betegnede blev dekorerede.

de polske Lanciers, samlede han det igjen, satte sig og dækkede med Orden Retræten i Forening med Polakkerne og den 6te Husareskadron.

5. Kapitajn Schotten af 2den Bataillon holstenske Skarpskytterkorps. Denne ved saa mange Lejligheder udmærkede Officer tog Kommandoen over Bataillon, da Hestene ved den første Charging løb løbsk med Major, Ridder Wilckenn og den ældre Kapitajn Lüders¹⁾. Han samlede Bataillon, efter at den var bleven overreden af Fjenden, som trængte ind i Bondebyen; rask resolverede han sig at postere Bataillon fordeltigt, nagtet det fjendtlige Kavaleris Reserve endnu var tilbage og rykkede frem paa Plænen, han stillede Bataillon saaledes, at da Fjenden kom tilbage fra Bondebyen, modtoges samme med en saa levende Ild, at et overmaade stort Antal Folk og Heste fyldte Vejen med Døde og Saarede, hvorved de bageste blev nødt til at søge Flugten over Grøfterne ved Siden, efterladende 3 døde Officerer foruden det øvrige Mandskab.

Kapitajnen anbefales særdeles meget.

6. Premierlieutenant Rahlff²⁾ af samme Bataillon,

7. Premierlieutenant Jordt³⁾,

8. Sekondlieutenant, Ridder Janssen⁴⁾, udmærkede sig alle 3 ved at hjælpe Kapitajn Schotten at samle det overredne Mandskab, ordne det og angribe Fjenden ved hans Tilbagekomst fra Bondebyen, hvorved de reddede Bataillon, og Fjenden mistede en Mængde Folk.

9. Premierlieutenant Prahll⁵⁾ af samme Bataillon, Adjudant, styrkede med sin Hest og hjalp til Fods at bringe Mandskabet i Orden.

10. Kapitajn Fischer, (R*), af 2den Bataillon slesvigske Jægerkorps, udmærkede sig med sit Kompagni ved at modtage Fjenden med særdeles Koldblodighed og ved at tilføje ham saadan Skade, at det første Angreb mislykkedes derved, som gik mod 1ste Bataillon holstenske Skarpskytterkorps.

11. Kapitajn Cornelisen af Jægerkompagniet 4de Bataillon Oldenburg, dækkede ved sin fortræffelige Manøvre højre Fløj af 2den Bataillon

¹⁾ Kapitajn Hans Lüders, født i Holsten 1776. Afsked 1820. Blev 1829 Toldbetjent i Kjøbenhavn. Død 1847.

²⁾ Premierlieutenant Frederik Rahlff, født paa Femern 1788. Afsked som Kapitajn 1831. (R*). 1849. Majors Karakter 1858. Ejer af Billeshave. Død 30te September 1869.

³⁾ Premierlieutenant Gerhardt Heinrich Jordt, født i Holsten 1782. Afsked 1819.

⁴⁾ Sekondlieutenant Carl Frederik Gotthalf Janssen, født i Holsten 1785. 1822 Afsked som Kapitajn. Død i Eckernførde 6te September 1833.

⁵⁾ Premierlieutenant Frederik Prahll, født i Holsten 1777. Afsked 1816.

holstenske Skarspskytterkorps; da han med det samme blev overreden; hjalp med at modtage den fra Bondebyen tilbagekommende Fjende, men blev derved med en Del Mandskab afskaaren og tagen til Fange efter tapper Modværg; han tog den saarede Oberst Cederstrøm til Fange, som imidlertid igjen blev befriet med flere Fanger, da Kapitajnen blev afskaaren.

12. Oberstlieutenant Leschly af 1ste Bataillon holstenske Skarspskytterkorps blev anfaldet af det fjendtlige Kavaleri, forinden han kunde formere Karré; desuagtet ordnede han Bataillonon saa godt, at den afviste Fjenden 2 Gange, endskjønt Angrebet skete paa Flankerne.

13. Lieutenant Schiøtt af det holstenske Rytterregiment reddede Estandarten af 2den Eskadron, hvis Fører var styrtet. Lieutenanten hjalp Vagtmester Clausing til at faa Estandarten bort og blev derved saaret og fangen¹⁾.

14. Lieutenant Rosenørn af samme Regiment udmærkede sig ved sit Mod i Haandgemængen; blev saaret og fangen¹⁾.

15. Artillerikapitajn Gerstenberg, Ridder, viste særdeles Mod og Overlæg, tog 2 af de tabte Kanoner tilbage, posterede sig saa godt, at Fjenden derved led stort Afbræk. Batteriet led betydeligt i denne Affære.

16. Lieutenant, Ridder Heltzen af Artilleriet blev hugget i Armen, han, tillige med Lieutenanterne Ridder Rüdiger²⁾ og Krabbe roses meget af Kapitajn Gerstenberg for deres Mod.

17. Lieutenant Schütz af Artilleriet førte 2 Kanoner til Dækning af Arrieregarden ved Bornhøved; han holdt Folkene ved Artilleriangrebet ypperligt sammen og Fjenden i god Afstand ved den Contenance, hvormed han dirigerede Chagering. Til sidst blev han omringet, og trods alle Anstrængelser for at føre Piecerne bort, maatte han i Trængselen a Haandgemængen vige for Overmagten. Mandskabet blev sprængt og Piecerne taget.

18. Major Scharffenberg af 4de Bataillon Oldenburg reddede de 6 Pds. Kanoner Gerstenberg ved med sit Mandskab i Forening med Artilleristerne at tage dem tilbage fra Fjenden og bringe dem ud af Defileet.

¹⁾ Beror paa en Fejltagelse. I Følge Regimentets Rapport efter Kampen ved Sehested blev begge disse Officerer fangne i denne Træfning.

²⁾ Sekondlieutenant Lauritz Buck Rüdiger, blev Sekondlieutenant 1808. Afsked 1814. Han gik i russisk Tjeneste, hvor han 1839 blev Oberstlieutenant og Baron. Død 1867.

Mandskab.

1. Christian Willersløv, (Dbmd.), af 1ste Eskadron holstenske Ryttere, Ordonnans hos Oberst Waldeck, blev tagen af 2 fjendtlige Husarer, men da de ikke havde bemærket hans Pallask under hans Kappe, fik han Lejlighed til at trække den, hvorpaa han huggede den ene Husar ned, red den anden over Ende, fik flere Sabelhug i Kappen, undgik og kom anden Dag tilbage med Hest og hele Ekvipage. Ved Sehested blev Chakoten skudt af Hovedet paa ham.

2. Underofficer Bech, (Dbmd.), af 3dje Kompagni, 2den Bataillon holstenske Skarpskytterkorps.

3. Underofficer Potzau af 5te Kompagni, samme Bataillon, udmærkede sig begge ved at hjælpe Officererne at samle Folkene, efter at Bataillonens var overreden, og at føre dem mod Fjenden paa ny.

4. Skarpskytte Blinckmann, (Dbmd.), af 5te Kompagni, samme Bataillon; efter at være overreden sprang han op igjen, skjød Hesten under en Husar, gik over Grøften, angreb Husaren med Bajonetten og bragte ham saaledes til mig.

5. Vagtmester Clausing, (Dbmd.), af 3dje Eskadron holstenske Ryttere, hjalp Lieutenant Schjøtt at redde 2den Eskadrons Estandart og bragte den lykkelig til Regimentet.

6. Rytteren Redsted af 3dje Eskadron, samme Regiment, udmærkede sig paa Feltvagten ved Gladebrügg ved sit Mod og Snildhed mod de fjendtlige Patrouiller.

7. Rytterne Skov af 1ste Eskadron,
Bansbøl af 4de Eskadron,
Haltrup af 2den Eskadron, alle af samme Regiment, anbefales særdeles af Majoren for deres i Haandgemænget i Bornhøved udviste personlige Mod og Tapperhed.

8. Fourer Leps,
Sergent Schliepen,
Artilleristerne Andersen,
Oldløv,
Larsen og
Springhorn, alle af Batteriet Gerstenberg, anbefales i Særdeleshed af Kapitajnen for deres Mod og Raskhed i Fægtingen.

Friedrich, Pr. z. Hessen.

Under 4de Juli 1814 blev desuden følgende dekorerede i Anledning af deres Forhold ved Bornhøved:

Kapitajn Johan Frederik Scharff¹⁾, (R*), af Holsten III.

Sekondlieutenant Johan Frederik Martens, (R*), af Oldenburg III.

Underofficer Jacob Frederik Theodor Martens, (Dbmd.), af Holsten III.

Musketer Hans Jochum Stocks, (Dbmd.), af Holsten III.

¹⁾ Kapitajn Scharff blev 1803 Sekondlieutenant i Landeværnet. Afsked 1816. Død 1818.

Bilag III.

A.

General Grev Wallmodens Tropper i Fægtningen ved Sehested
den 10de December 1813¹⁾.

a. Infanteri.

Generallieutenant Ahrentsschildts Division.

1ste Brigade. Major v. Natzmer.

1ste Bataillon. Kapitajn v. Schaper.

2den Bataillon. Kapitajn v. Køller.

5te Bataillon. Kapitajn v. Dobschütz.

af 2den Brigade.

6te Bataillon. Kapitajn v. Natzmer.

7de Bataillon. Kapitajn v. Ruspé.

Generalmajor Lyons Division.

Linie-Brigaden. Oberstlieutenant Halkett.

Bataillonen Lauenburg. Major v. Benoit.

Bataillonen Langrehr. Major v. Langrehr.

Bataillonen Bennigsen. Oberstltn. v. Bennigsen.

Et Detachement af den engelsk-tyske Legion under Kapitajn
Holtzermann.

¹⁾ Quistorp: Die russisch-deutsche Legion 271 ff.

Af den lette Brigade.

Bataillon Dessau. Major v. Krohne.

Et Detachement hanoveranske Jægere.

Avantgarden af Generallieutenant Vegesacks Division.

Mecklenburgske Fodjægere. Oberst Grev Osten-Sacken.

b. Kavaleri.

1ste Husarregiment af den russisk-tyske Legion. Oberstlieutenant v. d. Goltz.

Bremen-Verden Husarer. 3 Eskadroner. Oberstlieutenant v. d. Busche.

Mecklenburgske ridende Jægere. 3 Eskadroner. Oberst v. Müller.

c. Artilleri.

6 Kanoner af den russisk-tyske Legions 1ste ridende Batteri. Prmltn. Ramaer.

6 Kanoner af den russisk-tyske Legions 2det ridende Batteri. Prmltn. v. Tiedemann.

4 Kanoner af det hanoveranske Fodbatteri. Kapitajn Wiering.

2 Kanoner af det engelsk-tyske ridende Artilleri.

Ialt 10 $\frac{1}{2}$ Batailloner, 10 Eskadroner, 18 Kanoner eller 8508 Mand.

B.

General v. Dørnbergs Tropper den 10de December 1813.

2den Brigade af den russisk-tyske Legion.

Oberstlieutenant Wardenburg.

3dje Bataillon. Kapitajn v. Tidemann.

4de Bataillon. Major v. Horn.

Lette hanoveranske Brigade.

Oberstlieutenant Martin.

Bataillon Lüneburg. Oberstlieutenant v. Klencke.

Bataillon Bremen-Verden. Major v. Zesterfleth.

3 Kompagnier hanoveranske Jægere } Oberst Grev Kielmansegge.
1 Kompagni russisk-tyske Jægere }
2det Husar-Regiment af den russisk-tyske Legion. Oberstlieutenant
Grev Dohna.
3dje Husar-Regiment af den engelsk-tyske Legion. Major Küper.
1ste og 2det ridende Batteri af den engelsk-tyske Legion. Major
Brückmann.

Ialt 4½ Batailloner, 8 Eskadroner, 10 Kanoner.

Bilag IV.

Navnefortegnelse over de Personer, som i Fægtningen ved Sehested den 10de December 1813 have fortrinlig udmærket sig¹⁾.

I. S. ad V. 1265/1814.

Rendsborg, den 8de April 1814.

Af Generalstaben.

1. Divisionskvartermester, Major Løvenørn Bardenfleth, Ridder, (Dbmd.), ved at lede Bevægelserne af de 4 Jægerkompagnier under Kapitajn Jess, Ridder, som formerede Avantgarden fra Holtsee af og fordrev under levende Fægtning i flere Timer den overlegne fjendtlige Forpostkjæde til Sehested og Haby.

2. Divisionskvartermester, Kapitajn Rømeling, Ridder, (Dbmd.) førte Evolutionerne af det højre Flankekorps fortrinligt, først imod Wendtorf²⁾ og Haby og siden imod Sehested. Ved den meget vel overlagte Beslutning, efter at have taget Wendtorf og jaget Hanseaterne, under Major Baumbach, tilbage i Skoven ved Haby, at vende sig med Flankekorpsset rask ned imod Sehested, slutte sig til Hovedkorpsset og med udmærket Mod fordrive Fjenden og kaste hans venstre Fløj tilbage mod Ejderen, reddede Kapitajnen vor højre Fløj og gav os Sejren. Hans Hest fik en Kugle igjennem Halsen og gik bagover med Kapitajnen, som derved fik en Kontusion. To Underofficerer blev skudte ved hans Side.

Af Tropperne.

Med Udmærkelse fortjene samtlige Herrer Brigadechefer:
Generalmajor, Grev v. d. Schulenburg, (K*), af 1ste Brigade,

¹⁾ De med (K*), (R*) og (Dbmd.) betegnede blev dekorerede.

²⁾ Wendtorf blev ikke angrebet af Rømeling.

Brigadegeneral, Baron Lallemand¹⁾ med de franske og polske Tropper,

Oberst Waldeck, Kommandør, med de lette Batailloner,

Oberst, Ridder Abercron med 2den Brigade,

Oberstlieutenant d'Aubert, (R*), af Artilleriet,

ligesom samtlige Kommandører og Stabsofficerer at anføres for ved Mod, Opmuntring til Mandskabet, Orden i Kommandoen at have fremledet Sejren og skaffet Armeen Hæder og Agtelse, hvori de bleve redelig understøttede af det hele udmærkede Officerskorps. Generalmajor Grev v. d. Schulenburg var foran i Spidsen ved Stormen mod Sehested; General Baron Lallemand fik en Hest skudt under sig. En Kanonkugle tog Chakoten af Hovedet paa Oberst Waldecks Ordonnans ved Siden af ham.

De specielle Rapporter omtale med Agtelse følgende Personer:

Artilleriet.

Kapitajn Friis, (R*), manøvrerede med særdeles Overlæg, vidste stedse at stille Batteriet ud af Fjendens Skudlinie og stille sig saaledes, at hans Batteri tilføjede det fjendtlige Artilleri betydelig Skade.

Kapitajn Koye attackerede Sehested med særdeles Virkning af 6 Piecer, som han posterede paa begge Sider af Vejen; ved at passere Sehested fik han en Piece demonteret.

Kapitajn Gønner, (R*), ligeledes en udmærket Officer, som i Fægtningen ved Sehested fik Skudskaar i Armen, men vedblev dog sit Kommando.

Lieutenant Malling²⁾, (R*), Adjudant, viste sig særdeles virksom og kjæk, hjalp til at opmuntre Mandskabet, var saare aktiv og stedse hvor Faren var størst; blev saaret.

Lieutenant Heboe sloges paa Kardæskskuds Distance mod Jægere; Kavaleriet hug ind og tog Kanonerne, som igjen blev befriede af fynske Dragoner.

¹⁾ General Charles François Antoine Lallemand, født 23de Juni 1774 i Metz. 1815 Generallieutenant og Pair af Frankrig. Efter Napoleons Fald rejste han til Amerika, vendte 1830 atter tilbage til Frankrig og blev gjenindsat i sine Værdigheder. 1837 Kommandant paa Korsika. Død 9de Marts 1839. Han blev Storkors af Dannebrog med Udnævnelsesdato: 10de December 1813.

²⁾ Premierlieutenant Peder Pedersen Malling. Kapitajn 1828. Død 25de Januar 1835.

Desuden nævnes med Hæder: Kapitajn Gerstenberg, som dækkede Arrieregarden; Lieutenant Mourier, som understøttede højre Flankekorps; Lieutenant Bræstrup, som sloges mod Kavaleriet; Lieutenant Deichmann og Schütz af Batteriet Koye, som beskød Sehested; Lieutenant Lüttichau, som gik igjennem Byen, angreb og forjog en anrykkende Kolonne.

Fremdeles: Bombardererne Seiersen, Christian Boyesen og Carl Bank, Artillerist Hans Hansen og Kusken Frederik Ratzen af Batteriet Friis.

Matroskompagniet.

Kapitajn, Ridder Holsten, (Dbmd.), var i Spidsen, hvor det gjaldt; han opmuntrede Mandskabet; ved Fægtningen blev han afskaaren, tiltalte de Fjendtlige paa engelsk, som antog ham for en af deres Officerer, og ved Snildhed og Mod kom han fra dem, da vore Folk paa ny angreb. I Rendsborg tog han siden Kommandoen over Brandvæsenet og viste sig særdeles duelig og brav.

Sølieutenant, Ridder Flor, (Dbmd.); denne ved saa mange Lejligheder udmærkede Officer bidrog meget til at Folkene var raske og at Matroserne tog Del i at betjene Kanonerne.

Begge disse Søofficerer tildrog sig Armékorpsets Opmærksomhed og Agtelse, ligesom hele Kompagniet var afholdt for dets Orden, Mod, Villighed og Virksomhed i hele Felttoget.

Kavaleriet.

Fynske Dragoner.

Major, Ridder og Dannebrogsmænd Høegh-Guldberg førte med sit sædvanlige Mod Regimentets 3 Eskadroner ind i Ilden af Infanteriet.

Ritmester, Greve Moltke, (R*), begav sig i Spidsen af Kolonnen, da den gjorde Angrebet, styrtede sig med nogle faa Mand ind paa 3 Kanoner og tog dem, men fik kun 2 tilbage, da den ene væltede¹⁾.

Ritmester Poul Bardenfleth, (R*), gik med sin Eskadron, som havde Têten, først løs paa Fjenden, kastede ham, understøttet af de to andre Eskadroner; høg med særdeles Raskhed ind og afskar den Mængde Fanger, der ved denne Lejlighed blev gjort; alle 3 Eskadroner var kun 130 Mand stærke tilsammen, tog over 700 Mand fangen, hvoraf et Par hundrede undløb; Resten blev indbragt.

¹⁾ Fjenden havde kun 2 Kanoner nord for Ejderkanalen.

Ritmester Schultz, (R*), satte sig foran 3dje Eskadron tilligemed Ritmester, Baron Rantzau, (R*), som hug en Officer ned; Ritmester Cederfeld de Simonsen¹⁾, en udmærket Officer, dækkede Arriergarden med 1ste Eskadron; viste stedse fortrinligt Mod.

Lieutenanterne Topp og Wind, (R*), som understøttede Grev Moltke i at tage Kanonerne; denne sidste udmærkede sig alt tidligere.

Lieutenant, Ridder Wiggers²⁾ blev haardt saaret.

Lieutenant Preusser, (R*), viste her som ofte tilforn megen Kjækhed.

Af Mandskabet, som var kjækt i begge Angrebene mod den saa overlegne Fjende, udmærkes følgende ved fortrinligt Mod:

Korporal Jacobsen, saaret,	} af 4. Eskadr.	} hjalp Grev Moltke og og Lieutn. Wind at hugge ind paa Ar- tilleriet og tage de 3 Kanoner.
Dragon Rasmus Rasmussen, Nr. 81,		
Dragon Anders Pedersen, Nr. 156,	} af 3. Eskadr.	
Dragon Peder Eriksen, Nr. 75,		

Vagtmester Hansen af 3dje Eskadron, (Dbmd.), udmærkede sig stedse ved sit Mod, han var ved Boden og ved Sehested altid i Spidsen og gjorde en Del Fanger.

Dragon Jacob Sørensen, Nr. 106, af 3dje Eskadron, (Dbmd.), fik 3 Heste skudt under sig, nemlig først Regimentshesten og siden 2 fjendtlige Heste, som han bemægtigede sig, og hver Gang igjen satte sig op og red rask frem mod Fjenden.

Dragon Søren Nielsen Drigstrup, af 1ste Eskadron, (Dbmd.), Ordonnans hos Major Guldberg, førte en halv Snes Kammerater ind i Flanken paa Fjenden, hug 2 ned og gjorde 2 Fanger.

Trompeter Nr. 13 Rasmus Christoffersen, af 2den Eskadron, tog en Officer til Fange.

Dragon Mads Bertelsen af 3dje Eskadron, (Dbmd.), tog Oberst v. d. Goltz til Fange, som siden særdeles roste Dragonens Raskhed og anstændige Maade at behandle Obersten paa.

Dragon Johan Hansen, Nr. 129, af 3dje Eskadron, gjorde Prins Gustav af Mecklenburg til Fange og fortsatte Angrebet.

Dragon Peter Andersen, Nr. 132, af 3dje Eskadron, tog en Officer til Fange og fortsatte Attaken.

¹⁾ Ritmester Johan Carl Ludvig Cederfeld de Simonsen, født 6te Januar 1782. Afsked 1816. Senere Borgmester i Kalundborg og Justitsraad. Død 25de Januar 1851.

²⁾ Se VII, 344.

Dragon Jørgen Steen Nielsen af 3dje Eskadron, (Dbmd.), som allerede ved Boden særdeles udmærkede sig, blev saaret ved Sehested, men vedblev desuagtet Attaken.

Fremdeles nævnes med Hæder:

Af 2den Eskadron af Major Guldberg: Korporal Bertel Sørensen, (Dbmd.), Trompeter Nagel, Dragon Nr. 24 Peder Hansen, Dragon Nr. 93 Poul Stendrup, (Dbmd.), Dragon Nr. 138 Anders Pedersen, angreb Kanonerne.

Af 3dje Eskadron af Ritmester Poul Bardenfleth: Trompeter Becker, Korporal Kochdorf og Korporal Andersen, som stedse var foran og sablede en Mængde ned.

Af Grev Moltke: Dragonerne Hans Andersen, (Dbmd.), Peder Ehlersen, Anders Salby med flere brave, som alle tog Del i Angrebet mod de ommeldte 3 Kanoner.

Holstenske Ryttere.

Major Stemann, (R*); denne udmærkede Officer førte som Major i Regimentet megen Orden paa hele Toget fra Lübeck til Rendsborg. Da ved Bornhøved 8 fjendtlige Eskadroner kastede Regimentets 3 svage Eskadroner ved Angrebet, samlede han det igjen og førte det paa ny rask frem; ved Sehested gik han i Spidsen for 2 Eskadroner igjennem en snæver indgrøftet Vej, attakerede Infanteriet, som havde besat Defleet, kastede samme, gik løs paa Kavaleriet efter at have formeret Front og brød igjennem Infanteriet, da han truedes at afskæres. Dette forvovne Angreb har Fjenden selv beundret. Majoren fik en Hest skudt under sig, men han satte sig paa en anden og tog igjen Kommandoen, som Ritmester, Ridder Bennigsen imedens førte.

Ritmester, Adjutant Posselt viste ved denne Attake særdeles meget Mod og var i Spidsen tilligemed Lieutenanterne Rosenørn, som blev skudt ned af Hesten og fangen, Schjøtt, (R*), som mistede sin Hest, blev saaret og fangen, og Moltke, hvis to Fingre blev afskudt.

Regimentets 2 Eskadroner havde ved denne brillante Fægtning 37 Døde og Savnede og 15 Saarede. I Sehested blev Regimentschefen Oberst Hedemann tagen til Fange og saaret i Hovedet.

Holstenske Husarer.

2den Eskadron under den fortrinlige Chef for samme, Major, Ridder og Dannebrogsmænd Berger, var ved det højre Flankekorp, som Majoren dækkede med særdeles meget Overlæg, og afholdt Fjenden fra at falde det i Ryggen, da det gik ned mod Sehested.

6te Eskadron, under den ved saa mange Lejligheder sig udmærkende Major, Ridder og Dannebrogsmænd Späth. Majoren gik løs paa en Bataillon russisk-tysk Legion, brød igjennem, gik, uden at opholde sig med at gjøre Fanger, løs paa den anden Linie, da de mecklenburgske Jægere til Hest rykkede i Flanken og nødte Eskadronen til at gaa tilbage. I Forening med fynske Dragoner forsøgtes det andet Angreb, men Overmagten var for stor og blev bemærket af Fjenden, saa at vort Kavaleri maatte trække sig igjennem vort Infanteri, der tilføjede Mecklenburgerne et stort Tab. Major Späth fik Hesten skudt i Benet under sig, saa den faldt, og han maatte ved at samle nogle af vores Infanterister bag en Grøft paa den Maade hjælpe til at standse Fjenden, hvilket lykkedes.

Lieutenant, Adjutant Beck, Ridder, var som altid i Spidsen for Husarerne og udmærkede sig ved sin Raskhed og Erfaring.

Lieutenant Juel, (R*), den unge og raske Husarofficer, gik med en Del af Husarerne løs paa en Mængde Infanterister, som samlede sig i en Kobbelt for at gjøre Modstand; han hug ind, nedsablede en stor Del og tvang de andre til at kaste Geværerne.

Major Späth anbefaler især af Folkene:

Husar Jacob Tantau af 6te Eskadron, (Dbmd.), som reddede Lieutenant Juel, da en fjendtlig Officer vilde kløve ham Hovedet; Husaren hug Officeren ned, men fik selv et Hug over Ansigtet og et Hug over Haanden, som er bleven lam, og da Hesten tillige blev skudt under ham, saa faldt han i Fangenskab. Han roses for altid at have været i Spidsen, hvor Faren var størst, og i øvrigt at have været brav og paapassende i og udenfor Tjenesten. Majoren beder udtrykkelig om Sølvkorset til ham.

Desuden anbefaler Majoren for Mod og Raskhed:

Husarerne Joachim Plambeck, Henrik Michels og Peter Meinzen, alle af 6te Eskadron.

17de Regiment polske Lanciers 2 Eskadroner.

Oberst Brezchffa førte dem foran Holtsee frem imod Fjendens Avantgarde, afskar i Forening med 1ste Bataillon Holsten Skarpskytter en Del, som blev gjort til Fange.

Oberstlieutenanterne Strowsky og Grev Tyzkiewicz var meget aktive ved Forfølgelsen af Fjenden og opmuntrede de unge Polakker til at gaa rask frem.

Infanteriet.

Adjundanter ved Divisionsstaben Kapitajn, Baron Viarisse af det 111te Infanteriregiment, som stedse viste sig som en duelig, erfaren, kjæk Officer og udførte mine Befalinger nøjagtig; bemærkede, at et Par Kompagnier bag en Kobbøl og Gjærder truede vor Flanke; han samlede rask en 10—12 Mand, sneg sig bag Grøften i Ryggen paa Kompagnierne, lod Folkene rolig tage Stilling og derpaa begynde en rask Ild, som de-
 contenancerede Fjenden saaledes, at Kompagnierne, der ikke kunde se Antallet af vore, flygtede hurtigt; Kapitajnen holdt Folkene fra i Iveren at springe over Grøften, hvorved Antallets Ringhed vilde være bleven bemærket, og fik dem til kun rask at fyre, indtil Fjenden, som mistede mange Folk derved, var trukken tilbage.

Kapitajn, Ridder v. Krohn af oldenborgske Infanteriregiment udmærkede sig paa hele Felttoget og især ved at foranstalte Rendsborg sat i Stand til at modtage mig med Auxiliærkorpset efter de ham givne Ordres. Han anbefaledes derfor meget af Hs. Durchl. Prinsen af Holsten-Beck.

Adjundant ved Brigaden: Kapitajn Trepka, (R*), af Kjøbenhavns Infanteriregiment; denne fortrinlige Officer var ved alle Lejligheder i Spidsen for Tropperne og navnlig ved Stormen mod Sehested, hvor han, agtet af alle Officerer og Mandskab, opmuntrede til at tage Byen og at trodse Faren.

Dronningens Regiments 1ste Bataillon.

Major Wynecken, (R*), blev saaret ved Sehested, da han, efter to Gange med sin raske Bataillon at have afslaaet Fjendens fornyede Angreb, styrtede med fældet Gevær ind paa de fjendtlige Kolonner og slog dem i Flugten. Uagtet sit Saar, som, imedens han blev forbunden, nødte ham til for Øjeblikket at overgive Kommandoen til Major Witzendorf, fortsatte han Angrebet og Forfølgelsen med Raskhed.

Majoren nævner med Agtelse: Major Witzendorf¹⁾ og Jægerkapitajn Flitner, som under Fægtningen var særdeles aktive; ligeledes roser han Kompagnikirurg Groth²⁾ meget.

Lieutn. Lempfert³⁾ (R*) gik frem med Blænkerne og viste sig særdeles kjæk; han blev meget stærkt saaret og ligger endnu paa Felthospitalet.

¹⁾ Se VII, 240.

²⁾ Bataillonskirurg Johan Carl Heinrich Groth. Født 1778. Lic. med. & chir. i Kiel 1815 og praktiserende Læge i Wilster. 1824 Krigsassessor. Død 1852.

³⁾ Sekondlieutenant Carl Georg Henrik Lempfert. Sekondlieutenant 1810. Afsked 1817. 1824 Raadmand i Altona. 1830 Landfoged i Ditmarsken. 1855 Konferensraad. 1858 Afsked som Landfoged. Død 1877.

Musketer af 1ste Bataillons 3dje Kompagni Peter Schmidt, (Dbmd.), var med nogle faa Mand til Bedækning af Bagagen; et Parti fjendtlige Husarer attackerede, og Schmidt samlede sine Kamerater, opmuntrede dem og forjog Fjenden, befriede 2 Dragoner og 1 Musketer, som allerede var fangen; 50 fjendtlige Husarer fornyede Angrebet og søgte at afskære Schmidt med sine faa Kamerater, men blev atter afviste; Schmidt skaffede friske Heste til en Proviantvogn, hvis Heste Fjenden havde taget, og reddede foruden den 6 Vogne. Hans Kamerater selv rose ham for hans Mod, Overlæg og Raskhed¹⁾.

Oldenborgske Infanteriregiment.

1ste Bataillon. Oberstlieutenant v. Brackel, (R*); denne særdeles duelige Officer, som i hele Felittoget udmærkede sig og i alle Fægtninger viste særdeles Mod og Dristighed, var i Fægtningen ved Sehested fortrinlig virksom; i Spidsen for Kolonnen stormede han Sehested og fortjener megen Berømmelse og Deres Majestæts allerhøjeste Naade.

Han anfører:

Kapitajn Hinck, (R*), som den, ved hvis Overlæg og udmærkede Mod Stormen paa Sehested fortrinlig lykkedes; han kommanderede 1ste Bataillon og var i Spidsen af dette fortræffelige Regiment.

Kapitajn Høegh, (R*), førte Grenadererne først frem; han fik et Kardæskskud paa Knæet, men vedblev Stormen, og selv efter at en anden Kugle derpaa traf ham i Skulderen, vilde han ikke lade sig forbinde, men vedblev Attaken, indtil han omsider afmattet ikke kunde mere. Han vedblev at opmuntre Folkene at gaa frem.

Premierlieutenant og Adjutant Franck, (R*)²⁾, var overalt til Stede, hvor der var mest Fare; han anbefales særdeles ligesom Premierlieutenant Cropp, (R*), som med overvættes Tapperhed styrtede sig ind imellem Fjenden, førte sit Mandskab ind i den heftigste Ild og derved blev meget stærkt saaret.

Med Berømmelse nævnes endvidere: Kapitajn Kaufmann, (R*)³⁾, Premierlieutenanterne Witt, (R*), Zimmermann, (R*), Sekondlieutenant Abercron, (R*), Zeska, (R*), v. Zehmann, (R*) og Peters (R*)⁴⁾.

¹⁾ Denne Begivenhed foregik den 9de December ved Eckernförde.

²⁾ Premierlieutenant Frederik Christopher Mogens Jacob Franck, født 1790. 1836 Major. 1842 Kommandør for 16de Bataillon. Død i Rendsborg 16de September 1844.

³⁾ Kapitajn Ernst Frederik Carl Kauffmann. Sekondlieutenant 1805. Afsked som Major 1835. Toldkontroller i Holtenau. Død 1847.

⁴⁾ Sekondlieutenant Johan Peters. Indtraadt i Tjenesten 1805. Afsked som Kapitajn 1822. Død 10de Februar 1831.

Af Mandskabet nævner Oberstlieutenanten følgende som særdeles brave og modige:

Af Grenaderkompagniet: Vicekorporal Johan Christian Sachau, (Dbmd.), Henrik Rehder, (Dbmd.), Grenadererne Klaus Henrik Hansen, (Dbmd.), Hans Hagemann, (Dbmd.), Nicolaus Sievers, (Dbmd.), og Hans Stender, (Dbmd.)

Af 1ste Kompagni: Kommandersergent Vossgraf, (Dbmd.), Musketer Poul Palm, (Dbmd.), (svensk, men særdeles kjæk og brav), Musketererne Hans Gøtsch, (Dbmd.) og Jacob Martens.

Af 2det Kompagni: Kommandersergent Herberg, (Dbmd.), Musketererne Nicolaus Kaschau og Michel Brasch, (Dbmd.)

Af 3dje Kompagni: Musketererne Henrik Wiwers, (Dbmd.), Henrik Kreutzfeld, (Dbmd.), Korporal Ramm, (Dbmd.), og Vicekorporal Hage Larsen.

Af 7de Kompagni: Kommandersergent Johan Schmidt, Fourer Claus Fred. Arbohrn, (Dbmd.), Underofficer Jonas Nicolaus Harder, (Dbmd.), Musketererne Peter Kühl, (Dbmd.), Hans Joachim Krøger, (Dbmd.), Johan Conrad Eichhorn, (Dbmd.), Henning Martens, (Dbmd.) og Tambur Hans Joachim Høhling, (Dbmd.).

Iblandt disse Brave, som fortjene offentlig at nævnes, anføres følgende specielle Heltegjerninger af dem:

Vicekorporal Sachau af Grenadererne samlede de adspredte Folk og førte dem flere Gange i Ilden igjen.

Vicekorporal Rehder af Grenadererne blev tagen til Fange, rev sig løs igjen, greb et Gevær, skød en Husar ned og bragte en Fange tilbage.

Grenader Hans Stender hjalp en Dragon at tage Prins Gustav til Fange.

Kommandersergent Vossgraf af Livkompagniet fik Fanen, da der blev formeret Kjæde, med nogle faa Mand til Hjælp; da Kjæden blev gjennebrudt af det fjendtlige Kavaleri, og en Trop sprængte løs mod ham, løb han med sine faa Mand ned i en Mose og beskød Fjenden saa godt, at han reddede Fanen.

Musketer Hans Gøtsch af Livkompagniet, opmuntret af Kapitajn Trepka, gik under Hurraraab rask frem med sine udmattede Kammerater og kastede Fjenden anden Gang.

Musketer Nicolaus Kaschau af 2det Kompagni saarede og tog en Officer til Fange.

Musketer Henrik Wiwers, Fløjmand af 3dje Kompagni, blev saaret; desuagtet opmuntrede han sine Kamerater til at gaa frem og tvang endog med Magt de, som ikke godvillig vilde.

Musketer Henrik Kreutzfeld af 3dje Kompagni saarede Prins Gustav af Mecklenburg.

Vicekorporal Hage Larsen af 3dje Kompagni hjalp til at tage en Kanon, og da Dragonerne havde nedsablet Stykkuskene, sprang han op paa Hestene og førte Kanonen tilbage.

Sergent Johan Schmidt af 7de Kompagni fortjener Sølvkorset for sit sjældne Mod; ved Fremrykningen blev ham to Gange Geværet skudt itu; han tog hver Gang et nyt, blev ved at storme og være i Spidsen. Ved at forfølge fik han et Skud i Armen, men vedblev Forfølgelsen og at opmuntre sine Kamerater.

Fourer Arbohrn af 7de Kompagni førte med særdeles Mod Blænkerne frem og blev særdeles rost af Lieutenant v. Zehmann for at have været kjæk, ført Folkene med Orden og Raskhed ind i Ilden.

Tambur Hans Jochim Høhling af 7de Kompagni blev saaret af en Kugle i Skulderen ved Fremmarchen, men vedblev at slaa Stormmarche og at gaa frem foran imod Fjenden; han viste sig saare kjæk.

Musketer Henning Martens af 7de Kompagni med flere tog Kanonerne i Forening med Grev Moltke af fynske Dragoner og blev saaret.

Oldenburg Infanteriregiments 4de Bataillon.

Major Scharffenberg, (R*); denne fortrinlige Officer fortjener al Udmærkelse for den saare gode Maade, han har ført Bataillon paa i hele Felittoget; ved mange Lejligheder udmærkede han sig ved Mod, Koldblodighed, Raskhed og Orden; ved Sehested førte han Bataillon med udmærket Kjækhed ind imod Fjenden og stormede Byen. Jeg anbefaler ham fortrinlig.

Kapitajn Wilster; allerede tidligere ved Angrebet paa Wilhelmsburg¹⁾ udmærkede han sig ved Kjækhed; han lod der Mandskabet indskibe, imedens han forsvarede Indskibningen med nogle faa Mand og derover selv blev fangen; saa vel der som ved Sehested blev Chakoten skudt af Hovedet paa ham; hans Mod roses meget.

Begge Lieutenanterne N. og D. Brinckmann²⁾ udmærkede sig ved

¹⁾ Se VI, 232—235.

²⁾ Premierlieutenant Johan Nicolaus Carsten Brinckmann. Sekondlieutenant 1808. Kapitajn 1828. Afsked 1832. Død 22de Avgust s. A. — Premierlieutenant Detlev Albrecht Brinckmann. Sekondlieutenant 1808. Afsked som Kapitajn 1815.

Mod og ved i Spidsen af Kompagniet at storme og selv at gjøre en Del Fanger.

Lieutenant Munck¹⁾ af 3dje jyske Infanteriregiments 4de Bataillon, som roses meget af Major v. Scharffenberg, fik ved Stormen en Kugle i Brystet, som han endnu har i Livet, uagtet han er kureret og gaaet til sin Bataillon. Han var særdeles kjæk.

Majoren angiver med særdeles Ros efterfølgende Folk af Bataillonens for Mod:

Af 1ste Kompagni: Sergent Claus Jahrsdorf, (Dbmd.), Underofficer Hans Lohse og Musketer Ditlev Beckmann.

Af 2det Kompagni: Sergent Zander.

Af 3dje Kompagni: Sergent Timm, Musketererne Johan Ohlfeldt, Johan Diers, Nicolaus Lütje, Jochim Henrik Ladiges, Martin v. Ahnen.

Af 4de Kompagni: Sergent Jacob Helt (Dbmd.).

Som alle fortjene offentlig at nævnes med Hæder.

Sergent Sahling, (Dbmd.), af Bataillonens 2det Kompagni, skjød 3 Fjender ned, og, da Fjenden blev staaende bag Aaen, sprang han ud i samme, gik med en Del Folk igjennem, angreb med Bajonetten og kastede Fjenden; han anbefales af Majoren ganske særdeles til Udmærkelse.

4de Bataillon, Holsten Infanteri.

Major og Ridder v. Qualen førte som sædvanlig sin Bataillon med Udmærkelse i Ilden, saavel da samme rykkede som Flankekorps igjennem Holtsee mod Haby, som da den angreb Fjenden ved Sehested i Forening med 3dje Bataillon af samme Regiment og Dronningens 1ste Bataillon.

Kapitajn Elberg²⁾ førte Bataillonens Blänkere og vidste ved sine særdeles gode Evolutioner fortrinlig at dække Flankekorps; flere Gange angreb han med Bajonetten og fordrev Fjenden, som han især tilføjede megen Skade ved sammes Retirade over Broen; de Frivillige, som fulgte ham, var særdeles brave: Lieutenanterne Palme³⁾ og Martensen⁴⁾.

1) Premierlieutenant Christian Ryberg Munck, født 14de Oktober 1786. Kapitajn 1814. Afsked 1816 og Branddirektør i Vejle Amt. 1831 karakt. Major. 1833—41 Inspektør ved Frederiks Hospital i Kjøbenhavn. Død 10de Juni 1857.

2) Kapitajn Peter Phillip Elberg. Kadet 1791. Afsked 1817. Karakt. Major 1823. Død paa Neuhoft paa Femern 24de Marts 1846.

3) Sekondlieutenant Carl Peter Palme. Sergent 1808. Premierlieutenant 1814. Afsked 1815.

4) Sekondlieutenant Michael Martensen. Menig 1802. Premierlieutenant 1814. Afsked 1815.

Af 4de Kompagni: Korporal Christian Brauer og Musketer Claus Daniel Gøtsche.

Af 2det Kompagni: Sergent Joachim Gotthardt Schütz, Under-officer Mads Kjær, som blev saaret, Musketererne Marcus Priess, Jochim Vorbek Christoffer Luth, som alle fortjene at nævnes offentlig.

3dje Bataillon, Holsten Infanteri.

Kapitajn Engholm førte Bataillon, der som altid var særdeles brav; Kapitajnen nævnes hæderligt af Divisionskvartermester Rømeling.

Fynske Infanteriregiment, 1ste og 2den Bataillon.

Major Bie, (R*); denne meget duelige Officer blev ved Sehested beordret til med et Par Kompagnier at dække 4 Piecer Friis; Fjenden søgte med en Mængde Tirailleurer og to Batailloner at tage Kanonerne; Major Bie havde højre Fløj af den anden Linie; den første Linie var alt trængt ind i Byen og var i Haandgemæng med Fjenden. Majorerne, Ridder Castonier og Michaelsen havde med venstre Fløj allerede optaget vores tilbagekastede Kavaleri og tilføjet det fjendtlige stor Skade; Flankekorpset var endnu langt borte. Major Bie med sine Brave blev stærkt truet, men holdt fortrinlig Contenance under den af en saa overlegen Magt velrettede heftige Ild. Ved dette Mod blev Fjenden opholdt saa længe, indtil Flankekorpset kunde komme og alignere sig; hvorpaa Linien gik frem med Bajonetten og kastede, trods den mest levende Modstand, Fjenden, som blev forfulgt ned til Kanalen. Major Bie fortjener al Berømmelse for denne saa afgjørende Contenance, uden hvilken det havde set slemt ud for os.

Dette Regiments Officerer og Folk viste sig fortrinligen i denne Fægtning. Oberstlieutenant Rieck anfører:

Premierlieutenant Hedemann, (R*)¹⁾, som ved flere Lejligheder tilforn altid har udmærket sig, og som i denne Affære tog 1 Officer, 22 Mand til Fange.

Kapitajn Henrik Gothilf Møller²⁾, (R), en udmærket Officer, bidrog særdeles meget til Fægtningsens heldige Udfald og har især gjort

¹⁾ Premierlieutenant Adolph Otto Hedemann, født 1790. Kammerherre og Oberstlieutenant a. l. s. 1841. Afsked 1842 og Hofmarskalk. Død 16de August 1849.

²⁾ Kapitajn Henrik Gothilf Møller, født i Holsten 1775. Major 1828. Død 2den Februar 1833.

sig fortjent til Deres Majestæts allerhøjeste Naade; han anbefales meget.

Kapitajn Priess¹⁾, Regimentsadjutant, var særdeles virksom og kjæk; overalt, hvor Faren var størst eller Folkene i Uorden, var han til Stede, hjalp til at rette alting og faa Mandskabet frem igjen.

Offentlig fortjener at nævnes for deres gode Konduite og Mod:

Kapitajnerne Trolle²⁾, Fischer³⁾, Neckelmann⁴⁾ og øvrige Officerer.

Blandt Mandskabet anføres i Rapporterne:

Underofficer Mikael Rasmussen af 5te Kompagni, som under Lieutenant v. Hedemann hjalp fornemmelig til at gjøre de 22 Mand fangne.

Korporal Lambertus Kjerf af 4de Kompagni anbefales meget af den kjække Kapitajn v. Møller for sin Raskhed og Aandsnærværelse, hvorved han understøttede Kapitajns Foranstaltninger og altid var paa de farligste Steder.

Som værdige til offentlig Berømmelse fortjener at nævnes:

Af 1ste Kompagni: Fourer Knud Knudsen Darum, Korporal Christian Gottlieb Baldauf, Vicekorporalerne David Jørgensen Gadberg og Jens Christensen Bobøll, Musketererne Niels Rasmussen Frøgerslev og Ole Clausen Gylling.

Af 6te Kompagni: Musketer Erik Voldby.

Af 2det Kompagni: Underofficer Bauer, Musketererne Anders Jensen Søegaard, Niels Mortensen Andrup, Christen Nielsen Ørum, alle under Lieutenant Frisenberg⁵⁾.

Af 7de Kompagni: Musketer Peter Hansen Warming.

Det slesvigske Infanteriregiment, 1ste og 2den Bataillon.

Dette duelige og brave Regiment under Oberstlieutenant v. Scriver blev brugt til Reserve og Soutien samt til Arrieregarde og dækkede de forreste Linier med megen Orden. Enkelte fik ikke Lejlighed til særskilt at udmærke sig.

1) Kapitajn Daniel Alexander Priess, født 1783 i Jylland. Død 8de September 1824.

2) Kapitajn Peder Trolle, født 1780 i Fyn. Død i Avgust 1817.

3) Kapitajn Jean Arnold de Fischer, født i Jylland 1783. 1803 Landmaaler. 1809 Premierlieutenant. 1813 Kapitajn. 1841 Afsked som Oberstlieutenant. Død 11te Juli 1863.

4) Kapitajn Daniel Theodor Neckelmann, født 1781 i Jylland. Afsked 1816. Død i Fredericia i December 1854.

5) Sekondlieutenant Christian Frederik Frisenberg, født 15de Marts 1790 i Jylland. Kapitajn 1831. Afsked 1842. Død 24de Maj 1848.

Det 3dje jyske Infanteriregiments 1ste Bataillon.

Denne Bataillon, som allerede ved Bornhøved havde vist megen Koldblodighed, tjente her ved Sehested til Soutien for de fremrykkende Jægerkompagnier. Ved Stormen paa Sehested formerede Bataillonens under Kapitajn Kirchheiner Centrum i anden Linie, aligneret med fynske Infanteri, kom i levende Fægtning med Fjenden, og saa vel Officererne som Folkene viste særdeles godt Mod, god Orden og Virksomhed. Kommandøren har ikke anført nogen særskilt, men roser meget enhvers Virksomhed, hvilket jeg ogsaa selv var Øjenvidne til. Bataillonens mistede en Del Døde og Saarede.

Lette Tropper.

Major Løvenørn Bardenfleth med Jægerkompagnierne under Kapitajn Jess. Med megen Berømmelse maa jeg nævne Major og Ridder Løvenørn Bardenfleth som Kapitajn og Ridder Jess, som ved at føre Jægerkompagnierne, som jeg havde ladet formere Avantgarde, fra Holtsee mod Haby, Wendtorf og Sehested med udmærket Raskhed, Overlæg, Mod og Kjækhed kastede Fjendens Blækere, gjorde en Mængde Fanger, afskar Major Baumbach fra Hovedstyrken ved Sehested og nødte hans Hanseatbatailloner og Kavaleri til at engagere sig med Flankekorpsset, som Kapitajn og Ridder Rømeling var detacheret med. Under dem for-tjener at nævnes:

a. Jægerkompagniet af 3dje Bataillon holstenske Infanteri under Kapitajn Joens, som under bestandig Fægtning trængte Fjenden tilbage til Sehested, og, da Overmagten fik Folkene til at vige, igjen under Hurra for Konge og Fædreland førte dem frem og blev Herre over Terrainet, som Fjenden maatte forlade. Kapitajnen nævner med Ros Lieutenanterne Huwald¹⁾ og Rusch²⁾, Dannebrogsmænd, samt Korporal og Dannebrogsmænd Voss og de saarede Jægere, Henrik Untut og Dannebrogsmænd Johan Harder, hvilke, uagtet saarede, dog vedblev at fægte. Fremdeles anføres Johan Legbrand, som forklædt undløb Fangenskab og meldte sig til Tjeneste igjen.

De fortjene alle offentlig at nævnes med Hæder.

¹⁾ Sekondlieutenant Henrik Sebastian Huwald. 1812 Sekondlieutenant. Afsked 1815.

²⁾ Sekondlieutenant Peter Rusch. Officer fra Sergent 1813. Afsked 1814. Død 1846.

b. Jægerkompagniet af 2den Bataillon Oldenborg under Premierlieutenant Wasmer, Ridder, trængte frem mod Haby under bestandig Tirailering, tog to Gange Byen trods Fjendens Overmagt og formerede siden Arrieregarde under Major og Ridder Berger af Husarerne. Lieutenanten roser Lieutenanterne, Ridder Lüders¹⁾ og Brodersen²⁾, Sergent Krumbein, Underofficererne Diestelmeier og Sohus og den saarede Jæger Hennings, som ligeledes, trods sine Saar, vedblev Fægtningen.

De fortjene alle offentlig at anføres som brave Mænd.

c. Grenaderjægerkompagniet under Kapitajn Rathlev, (R*). Allerede ved Overgangen over Kanalen den 9de havde et Detachement af samme under Lieutenant Mund³⁾, (R*), det Uheld, at komme først til Broen, da den stod i Lue; Lieutenanten lod Mandskabet aflægge Patronerne og forsøge at komme over de brændende Bjælker; det lykkedes; men da Lieutenanten beklagede ingen flere Patroner at have, gik Grenaderjægerne Brügge, (Dbmd.), og Zaar, (Dbmd.), uden at vente Ordre, tilbage over den brændende Bro og hentede saa mange Patroner, som de kunde bære, tilbage, hvorpaa de ganske tilintetgjorde Broen.

Disse to Brave fortjene Udmærkelse. I Fægtningen ved Sehested viste dette Kompagni sig fortrinlig bravt. Det formerede tilsidst Arrieregarde under Major Berger⁴⁾.

d. 3dje Kompagni af 2den Bataillon holstenske Skarpskytter under den udmærkede Kapitajn Schotten, (R*), tog levende Del i Tiraileringen og viste sig dets kjække Anfører værdigt; til sidst efter at have forskudt alle Patroner søgte Folkene at forsyne sig med de fangne eller dræbte Fjenders Patroner og fortsatte saaledes Fægtningen. Kapitajn Schotten anbefaler jeg ganske særdeles for hans ved saa mange Lejligheder baade i sidste Campagne som tilforn 1806

¹⁾ Sekondlieutenant Christian Andreas Lüders. 1817 Premierlieutenant. 1828 Kapitajn. Afsked som Major 1833. Død 1856.

²⁾ Sekondlieutenant Jens Harro Frederik Brodersen, født 1793. 1834 Kapitajn. Afsked paa Vartpenge 1842. Slettet af Hærens Lister, da han forblev i Hertugdømmerne ved Oprøret 1848. Udelukket fra Amnesti 1852. Død i Hamburg 1ste April 1853.

³⁾ Sekondlieutenant Otto Martin Mund. Kadet 1801. Premierlieutenant 1818. Afsked som Kapitajn 1828. Død 27de Oktober 1852.

⁴⁾ Beror paa en Fejltagelse. I Følge Kompagniets Rapport blev det efter Kampen benyttet til at dække Fangetransporten.

ved Lübeck og især ved Bornhøved den 7de December 1813 udviste rolige Mod, Raskhed og Overlæg. Jeg beder om Ridderkorset til ham.

Holstenske Skarpskytterkorps, 1ste og 2den Bataillon.

Den 1ste Bataillon blev ført af Oberstlieutenant Leschly, (R*), hvis fortrinlige Duelighed jeg allerede forhen har havt Lejlighed til at anbefale til Deres Majestæts allernaadigste Opmærksomhed. Begge Batailloners brave Officerer og Folk viste sig under Fægtningen fra Holtsee til Sehested og paa hin Side Byen med deres sædvanlige Mod og Raskhed. Enkelt have de ligesom samlet vist sig værdige til Deres Majestæts Tillid og Naade.

Slesvigske Jægerkorps, 2den Bataillon.

Ved samme har fortrinlig udmærket sig:

Kapitajn og Ridder Fischer, som ogsaa i tidligere Fægtninger har forskaffet sig sine Foresattes Tilfredshed og sit Kompagnis Tiltro, som han førte med Raskhed og Overlæg overalt frem.

Kapitajnen roser meget:

Premierlieutenant Lindemann¹⁾ for sit stedse udviste Mod; ved Holtsee førte han et Detachement, som opholdt Fjenden længe, og tilbagegrev ham uagtet hans overlegne Styrke.

Kommandersergent Henrik Kock, (Dbmd.) anbefaler Kapitajnen ligeledes for hans Kjækhed og Duelighed, hvormed han førte sin Trop og vidste at benytte enhver Fordel.

Nr. 38 Jæger Christian Stolterbek, (Dbmd.), anføres af Kapitajnen som særdeles brugbar saa vel ved hans Mod som ved hans Snuhed, hvorfor han altid blev brugt til at hente Efterretninger fra Fjenden, eller ogsaa at snige sig nær Fjenden, da han ved flere Lejligheder altid lagde sin Mand, fordi han tillige er en duelig Skytte.

Fremdeles nævner Bataillonskommandøren Lieutenanterne Geutebrück²⁾ og Heiligenstædt³⁾, dog uden at anføre hvad enhver specielt

¹⁾ Premierlieutenant Christian Vilhelm Lindemann. Sekondlieutenant 1808. Afsked 1815.

²⁾ Premierlieutenant Carl Frederik Theodor Geutebrück, havde været 5 Aar i hollandsk Tjeneste, da han 1804 indtraadte i den danske Hær som Sekondlieutenant. Premierlieutenant 1812. Afsked 1815.

³⁾ Premierlieutenant Johan Vilhelm Julius Heiligenstædt var i preussisk Tjeneste som Junker, Fændrik og Sekondlieutenant fra 1796—1801, kom sidstnævnte Aar i dansk Tjeneste som Fændrik. Premierlieutenant 1808. Afsked som Kapitajn 1814.

har udført. Ligeledes anføres Kapitajn Motz, Lieutenant Nissen, Sergent Wims og Fourer Gerber til offentlig at nævnes med Hæder.

Hvilken Fortegnelse, saaledes nøjagtig sammendraget af de indkomne Rapporter fra Regimenterne, herved allerunderdanigst indstilles.

Frederik, Prins af Hessen.

Bilag V.

Liste over Antallet af Døde, Saarede og Savnede den 10de December 1813 ved Auxiliærkorpset¹⁾.

	Saarede Officerer.	Døde.	Saarede.	Savnede.
Fyn Infanteri, 1ste og 2den Bataillon	2	5	20	47
3dje jyske Infanteri, 1ste Bataillon	"	2	7	"
Holsten Infanteri, 3dje og 4de Bataillon	1	4	11	23
Slesvig Infanteri, 1ste og 2den Bataillon	"	"	14	3
Oldenburg Infanteri, 1ste, 2den og 4de Bataillon	3	"	70	"
Dronningen 1ste Bataillon	3	1	7	13
Holstenske Skarpskytter, 1ste Bataillon	"	4	69	3
— 2den Bataillon	"	1	56	"
Slesvig Jægerkorps, 2den Bataillon	"	1	2	19
Fyn Dragoner, 3 Eskadroner	1	8	16	1
Holsten Ryttere, 3 Eskadroner	4	37	15	"
Husarer, 2 Eskadroner	"	"	17	"
At overføre..	14	63	304	109

¹⁾ Ovenstaaende Liste, der findes i Auxiliærkorpsets Arkiv, Pakke Nr. 31, er ikke korrekt, idet holstenske Skarpskytterkorps I og slesvigske Jægerkorps II ikke har opgivet Tabet den 10de December, men det samlede Tab siden den 5te s. M. Begge Skarpskytterbataillonerne havde ogsaa langt færre Saarede og langt flere Savnede end angivet; men det rigtige Forhold lader sig ikke udfinde. Endelig er kun 2 Artilleriofficerer blevne saarede ved Sehested, den 3dje er saaret ved Bornhøved. Af de Saarede døde et meget betydeligt Antal paa Lasaretterne i Rendsborg.

	Overført	Saarede Officerer.	Døde.	Saarede.	Savnede.
Artilleriofficerer	3	63	304	109	
Batteriet Gerstenberg	"	"	1	"	"
— Friis	"	1	8	"	"
— Koye	"	1	5	"	"
— Gønner	"	"	"	36	"
			til Dels saarede.		
Matroskompagniet	"	"	1	"	"
Hertugindens Livjægerkorps	"	1	"	"	"
Altona Grenaderjægere	"	"	"	1	"
Summa	17	66	319	146	

Bilag VI.

Navnefortegnelse over de i Fægtningen ved Sehested til Fangne fjendtlige Officerer.

Aux. H. P. K. Nr. 2.

Rendsborg, den 18de Marts 1814.

Gustav, Prins til Mecklenburg, Major, saaret.
v. d. Goltz, Oberst¹⁾, Ridder.
v. Schimmelpfennig²⁾, russisk Kapitajn.
v. Bechtoldt, russisk Kapitajn.
v. Benichsen³⁾, russisk Kapitajn.
v. Notz, russisk Ritmester⁴⁾.
v. Ramme, tysk Kapitajn, Ridder.
v. d. Horst⁵⁾, russisk Lieutenant og Brigadeadjutant.
v. Praendel, Lieutenant.
(Suckow, Kapitajn⁶⁾).
Maydell, Fændrik.
Schmidt, Fændrik.
Holtzermann, af engelsk-tyske Legion, Lieutenant.
Henrici, Regimentskvartermester, russisk.
v. Rønne, Kapitajn⁷⁾ i den tyske Legion.

¹⁾ Skal være Oberstlieutenant. ²⁾ Schimmelpfeng. ³⁾ Benicken. ⁴⁾ Kapitajn ved 5te Bataillon.

⁵⁾ Ulrich v. d. Horst blev 1850 Generalmajor i den slesvigholstenske Armé.

⁶⁾ Anføres hos Høegh mellem Fangerne. I Kopibogen er hans Navn sat i Parentes, og paa Navnelisten er det overstreget med Blyant.

⁷⁾ I Følge Quistorp Premierlieutenant, paa alle danske Lister Kapitajn. Wilhelm Albrecht Rønne var født i Glückstadt og blev dansk Sekondlieutenant 1811. Afsked 1813 og indtraadt i russisk Tjeneste, hvor han avancerede til Generallieutenant og Kommandant i Zamosc. Død i Bonn efter 1860.

- v. Haase, Kapitajn i Bataillon Anhalt.
- v. Schenck, Kapitajn i Bataillon Anhalt.
- v. Hentze, Kapitajn i Bataillon Anhalt.
- v. Greulich, Premierlieutenant, ibid.
- v. Engler, ligesaa.
- v. Braunbehrens, ligesaa.
- v. Pegen¹⁾ Imhoff, Fændrik.
- v. Simons, Fændrik.
- v. Kornatzki, Fændrik²⁾.

Carl Bardenfleth.

¹⁾ I Følge Quistorp Peir.

²⁾ Var i Følge Quistorp endnu ikke Officer, da han blev fangen. I Følge en Liste, dateret Rendsborg 15de December, var 9 Officerer løsgivne paa Æresord, medens 9 sad paa Hovedvagten. Resten var udvexlet eller laa paa Lasarettet.

Bilag VII.

Fortegnelse over Antallet af de i Fægtningen den 10de December 1813 ved Sehested gjorde Fanger ¹⁾.

Aux. H. P. K. Nr. 2.

Rendsborg, den 18de Marts 1814.

Af 1ste Bataillon russisk-tyske Legion	8 Mand.
- 2den — —	22 —
- 3dje — —	27 —
- 4de — —	49 —
- 5te — —	228 —
- 6te — —	42 —
- 7de — —	48 —
Bataillonen Anhalt-Dessau	100 —
Let Infanteribataillon Bremen og Verden.....	14 —
1ste Bataillon Lauenburg.....	15 —
2den Bataillon engelsk-tysk Legion	6 —
1ste Bataillon Lüneburg Infanteriregiment.....	2 —
Hanoveranske Artilleri	3 —

At overføre 564 Mand.

¹⁾ Ovenstaaende Liste er ikke aldeles korrekt. Husarerne af Mørners, Langens, Plantins og Schills Regimenter blev tagne ved andre Lejligheder, vistnok ved Bornhøved. Det er i øvrigt ikke klart, hvilke Regimenter der er ment ved Major Langens og Plantins Husarer. Sidstnævnte Afdeling benævnes i Navnefortegnelsen over Fangerne, dateret Rendsborg 20de December: Ritmester Plantins Husarregiment og er vel sagtens identisk med Ritmester Plantings Eskadron af Mørnerske Husarer. I øvrigt stemmer Bardenfleths her aftrykte Liste med Navnefortegnelsen, naar undtages, at den nævner 3 i Stedet for 1 Fange af 6te Husarregiment. Det samlede Antal bliver saaledes 598.

Overført 564 Mand.

Mecklenburgske ridende Jægere	19	—
2det Husarregiment russisk-tyske Legion	5	—
1ste Husarregiment russisk-tyske Legion	3	—
Mørnerske Husarregiment	1	—
Major Langens Husarregiment	2	—
Husarregimentet Plantin	1	—
Schills Husarer	2	—
6te Husarregiment Bremen og Verden	3	—

i alt 600 Mand.

Carl Bardenfleth.

Bilag VIII.

Liste over Antallet af Døde, Saarede og Savnede den 10de December 1813 ved Wallmodens Korps¹⁾.

	Døde. Saarede og Savnede.		Fangne.	
	Officerer.	Mandskab.	Officerer.	Mandskab.
Armékorpsets Stab	"	"	1	"
Divisionen Ahrentsschildts Stab	2	"	"	"
1ste russisk-tyske Brigades Stab	"	"	1	"
1ste Bataillon	2	55	1	8**
2den Bataillon	2	68	"	21*
3dje Bataillon	"	20	1	36*
4de Bataillon	"	15	2	21*
At overføre	6	158	6	86

¹⁾ Ovenstaaende Liste, som findes hos Quistorp III, 216—17, er ikke fuldt korrekt. I Wallmodens Arkiv findes ingen samlet Tabsliste; meget tyder paa, at der ikke har været udarbejdet nogen, og at endog Afdelingernes Rapporter ikke har været indsendte. De med * betegnede Tal findes i Wallmodens Rapport til Carl Johan, de med ** betegnede skyldes den danske Liste over Fangerne; de med *** betegnede er tagne efter Düring: „Geschichte des Kielmanseggeschen Jägerkorps. Hannover 1863. De med † betegnede skyldes Boddien: „Die mecklenburgischen freiwilligen Jäger Regimenter“. Ludwigslust 1863. De med †† betegnede er omtrentlige og skyldes Generallieutenant Quistorps Skjøn. Naar de af Wallmoden opgivne Tal over Fangerne ikke stemmer med de paa Bardenfleths Liste anførte, kan det til Dels bero paa, at en Del Fanger er opførte blandt Savnede. Da den danske Liste, der stemmer med Navnelisten, først er udfærdiget den 20de December, er det end videre rimeligt at antage, at en Del af Fangerne i Mellemtiden er døde af deres Saar.

	Døde. Saarede og Savnede.		Fangne.	
	Officerer.	Mandskab.	Officerer.	Mandskab.
Overført	6	158	6	86
5te Bataillon	3	93	4	319*
6te Bataillon	2	75	1	18*
7de Bataillon	"	47	1	58*
Bataillon Lauenburg	"	20††	"	15*
Bataillon Bremen-Verden	"	"	1	7*
Bataillon Anhalt-Dessau	"	20††	6	80*
Detachment Holtzermann	1	"	1	10*
Hanoveranske Jægere	"	4***	"	1*
Russisk-tyske Jægere	"	2	"	"
Mecklenburgske Jægere til Fods	3	20†	"	"
1ste Husar-Regiment	1	10††	1	3**
2det Husar-Regiment	"	2	"	5**
Bremen-Verden Husarer	"	"	"	3**
Mecklenburgske ridende Jægere	6	47	1	24†
1ste ridende Bateria	"	1	"	"
Hanoveransk Fodbateria	"	"	"	3*
Ialt	22	499	22	632

KORT OVER KRIGSSKUEPLADSEN I SLESVIG OG HOLSTEN I DECEMBER 1813.

AN UNCOMMON HISTORY OF THE

WORLD

III.

III

AUXILIÆRKORPSET 1813.

TREDJE PERIODE.

Den tredje og sidste Periode af Auxiliærkorpsets Historie er yderst fattig paa Begivenheder. Kun faa Dage efter Korpsets Indtog i Rendsborg blev der sluttet en Vaabenstilstand, der kom til at vare til den 5te Januar; og allerede den 14de s. M. sluttedes Freden i Kiel. Den indesluttede Fæstning blev ikke underkastet nogen egentlig Belejring, næsten hele Perioden optoges af Underhandlinger. Redaktionen har derfor ment, at en ordnet Samling af de vigtigste Aktstykker, der vedrører Auxiliærkorpset i Tiden fra den 11te December 1813 til den 14de Januar 1814, vilde frembyde større Interesse end en Fremstilling af Korpsets Ophold i Rendsborg, som dog i Følge Sagens Natur maatte komme til at indeholde en stor Mængde Aktstykker. I Auxiliærkorpsets Arkiv findes en officiel Protokol, der er ført af forskjellige Officerer af Prinsen af Hessens Stab, som deri Dag for Dag har optegnet, hvad der foregik i Fæstningen. Denne Journal er i det følgende gjengivet in extenso, og om den som Midtpunkt er der grupperet et stort Antal Aktstykker, der nøje slutter sig til „Rendsborg Protokollen“.

Aux. Pakke Nr. 60.

Protocol

der Ereignisse in der Festung Rendsburg seit dem 2ten December 1813 bis zur Aufhebung der Blocade durch die Russen, Schweden und Hanseaten im Januar 1814.

1813, den 2ten December.

Den 2ten December Abends 10 Uhr kam der Capitain v. Krohn¹⁾, Adjutant des Prinzen Friedrich zu Hessen, in der Festung Rendsburg an, um der Commandantschaft die Ordre zu bringen, dass die Festung in so kurzer Zeit als irgend möglich in Belagerungszustand versetzt werden müsse. Woneben der Capitain v. Krohn zugleich die Ordre hatte in Rendsburg zu bleiben, um bei der Commandantschaft behülflich zu sein, dass alles auf das Schnellste arrangirt werde.

Es wurde noch denselben Abend folgendes Avertissement an den Magistrat gesandt, um am andern Morgen mit Tages Anbruch publicirt zu werden:

„Avertissement.

Da es möglich ist, dass die hiesige Festung auf eine Zeit lang bloquirt werden könnte, so wird folgendes verfügt:

I. Jeder Bürger und Einwohner der Stadt hat sich so schnell als möglich auf 4 Monate für sich und alle die Seinigen, Familie und Dienstboten, mit allen zum Lebensunterhalte nöthigen Bedürfnissen zu versehen. Diese Verproviantirung muss spätestens in 3 Mal 24 Stunden, von nun an gerechnet, geschehen sein. Es wird eine Commission, bestehend aus 2 Officieren und einer Magistratsperson, Haus für Haus visitiren, und wo nicht die nöthigen Vorräthe gefunden werden, da werden von der Familie oder den Dienstboten weiblichen Geschlechts nach Beschaffenheit der Umstände mehrere Personen der Stadt verwiesen und nöthigenfalls mit militairischer Gewalt hinausgebracht. Kein wehrhafter Mann darf dahingegen die Stadt verlassen, auch selbst wenn er nicht des Vermögens wäre sich zu verproviantiren, indem ein solcher in diesem Falle gleich einem Soldaten aus dem Militairmagazin versehen werden wird; welches sich indess einzig auf die Unbegüterten und selbst bei diesen nur auf den Mann bezieht.

II. Alle Häuser, Gärten, Bäume etc. auf 1500 Schritte um die Festung, vom Glacis an gerechnet, müssen rasirt werden. Es müssen daher die Besitzer dieser Häuser, Gärten etc. sogleich mit Räumung und Niederbrechung derselben beginnen, indem, wenn solches 3 Mal

¹⁾ Se VII. 290. Om hans Sendelse til Rendsborg se S. 51.

24 Stunden nach Publicirung dieses nicht vollzogen ist, sie zu gewärtigen haben, dass die Demolirung dieser Gegenstände durch ausgerückte Militair Corps mit Feuer und andern Gewaltmitteln geschieht.

Da man mit diesen harten Verfügungen bis auf den letzten Augenblick angestanden, um nicht unnütze Opfer von Einzelnen zu verlangen, so darf man auch voraussetzen, dass gegenwärtig dieser, wenn gleich sehr drückenden Maasregel, welche die Nothwendigkeit gebietet, um so prompter nachgelebt werde.

Gouvernement Rendsborg, den 2ten December, Nachts 12 Uhr 1813.

v. Münnich.“

Den 3ten December.

Den 3ten December reiste der Capitain v. Krohn nach Schleswig zu Sr. Hochfürstlichen Durchlaucht dem Feldmarschall. Dieselben widerriethen mündlich die Abbrechung der Gärten, Häuser p. p. vor dem Kronwerke, befohlen dass das Bataillon Lackendorff¹⁾ in Jeventstedt, Schwabe und Osterrönfeldt bleiben sollte etc.

Es lagen demnach in Rendsborg das 3te Bataillon Oldenburg, das 3te Bataillon Schleswig, das 2te und 3te Bataillon des 3ten jütschen Infanterieregiments; das 4te Bataillon Schleswig²⁾ wurde erwartet.

Dieses alles wurde des Abends Sr. Hochfürstlichen Durchlaucht dem Prinzen Friedrich gemeldet, mit zugleich einer Mittheilung der Aeusserungen Sr. Hochfürstlichen Durchlaucht des Feldmarschalls über die Retraite des Auxiliaircorps nach Kiel und Achterwehr.

Den 4ten December.

Den 4ten December begannen die Lieferungen mit Korn, Fourage und Hafer. Die Verproviantirung der Bürger hatte nicht besonders Fortgang, weil so viel von Waffenstillstand die Rede war.

Die Gartenhäuser vor dem Neuen Thor wurden mit Macht geräumt.

Zwei Flechen, am schwächsten Punkte der Inondation gegen Schacht über, wurden angefangen mit 300 Arbeitern.

Auf alles Holz und Eisen in den Lagern der Kaufleute wurde Beschlag gelegt.

Das Auswandern der Schmiede-, Tischler- und Zimmergesellen p. p. wurde durch Requisition an den Magistrat, ihnen die Kundschaft abzunehmen, vereitelt.

¹⁾ Major Heinrich Christian Eiler Lackendorff, Kommandør for sjællandske Jægerkorps 2den Bataillon. Født 1759. Død i Ribe 13de Februar 1845.

²⁾ Bataillonene laa i Sønderjylland, kun to af dens Kompagnier kom til Dels til Rendsborg; se S. 137—138.

Den 5ten December.

Den 5ten December wurden 2 Aufwürfe zur Vertheidigung des Jevenstedter Passes angefangen unter Aufsicht des Lieutenant v. Lüders¹⁾.

Es wurden Feldbaracken zum Campement eines Bataillons beim Nobiskrüger Holz abgestochen und in Arbeit gesetzt. Dieses Bataillon sollte mit 4 leichten Kanonen die schwachen Punkte der Inondation decken und zum Soutien der Nobiskrüger Redoute dienen.

Die Munition der Artillerie ward untersucht; es fand sich, dass man 50 Schuss pr. Piece ganz fertig hatte und dass überhaupt circa 200 Schuss pr. Piece vorhanden sei.

Der Stamm des seeländischen Husarencorps²⁾, 6 Unteroff. 104 Mann, unter Lieutenant v. Husum ward zum Dienst genommen und in Audorf, Schacht, Schüldorf, Osterrönfeld, Westerrönfeld, Schülup einquartiert.

Den 6ten December.

Wurden die angefangenen Arbeiten und Anstalten continuirt.

Den Apothekern ward durch den Magistrat aufgegeben, sich mit den nothwendigsten Medicamenten auf mehrere Monate zu versehen oder gleich einzumelden, was ihnen fehle.

Es kamen von mehreren Orten Feuersprützen und Anbringer an, und die Löschanstalten wurden vom Stadthauptmann nachgesehen und gut befunden.

Die Canalcommission ward ersucht, alle Böthe und Fahrzeuge auf der Eider und dem Canal nach hier [zu] bringen oder auf das nördliche Eiderufer auflegen zu lassen.

An. Sr. Durchlaucht den Prinzen Friedrich geschrieben wegen Herverlegung einiger Bataillone, damit die Truppen melirt und mehr Felddienst lernen möchten.

Benachrichtigung dass der Prinz Friedrich von Sr. Majestät dem König authorisirt sei zu unterhandeln, dass ein Waffenstillstand zu erwarten sei, nebst der Ordre von Sr. Durchlaucht dem Feldmarschall dass mit Demolirung der Gärten, Häuser etc. einzuhalten sei.

Den 7ten December.

Morgens 9 Uhr wurde von gesprengten Recruten des holsteinischen Reuterregiments, welche die Nacht aus Neumünster geflüchtet waren, die Nachricht gebracht, dass Kosacken des Nachts in Neumünster angekommen wären, etwa 200 an der Zahl.

¹⁾ Sekondlieutenant Philip Ernst Lüders af oldenborgske Infanteriregiment, Fændrik 1803, Sekondlieutenant 1810.

²⁾ Om dettes Oprettelse se VII, 355; det ophævedes igjen den 13de Januar 1814.

Dieses ward sogleich an Sr. Durchlaucht den Feldmarschall gemeldet mit der Bemerkung, dass nun höchst wahrscheinlich alle aus dem Süden zu erwartenden Zufuhren bald abgeschnitten sein würden.

Zugleich ward eine Recognoscirung gegen Nordtorf unterthänigst vorgeschlagen.

Der Lieutenant v. Ewald¹⁾, welcher als Reconvalescent sich hier aufhielt, und der Lieutenant v. Knudsen²⁾, welcher Stückpferde anhero gebracht, wurden interim beim seeländischen Husarencorps angesetzt.

Des Abends 9 Uhr ward die Recognoscirung, bestehend aus 1 Bataillon, 6 Piecen und dem seeländischen Husarencorps unter Commando Sr. Durchlaucht des Prinzen von Holstein-Beck, von Sr. Hochfürstlichen Durchlaucht dem Feldmarschall anbefohlen.

Die Passage bei Nobiskrug wurde gesperrt, die Redoute mit einem beständig stehenden Piquet und den Artilleristen besetzt, und solches alles dem Prinzen Friedrich gemeldet.

Des Nachts 12 Uhr langten Sr. Durchlaucht der Prinz Holstein-Beck an; durch Dieselben erhielt man die Nachricht, dass das Hauptquartier des Auxiliaircorps in Bornhöved sei.

Den 8ten December.

Der Posten bei Jevenstedt wurde des Morgens 5 Uhr von Hanseat-Kosacken allarmirt; sie erhielten einige Schüsse und zogen ab.

Um 5 $\frac{1}{2}$ Uhr marschirte die Recognoscirung unter Prinz Holstein-Beck aus.

Der Damm in Osterrönfeld wurde stark verhauen und barricadirt, und alle Brücken und Stege rückwärts über die Wehrau wurden abgebrochen.

Vormittags 11 $\frac{1}{2}$ Uhr kam eine geheime Ordre von Sr. Durchlaucht dem Prinzen Friedrich, dass wegen eines Waffenstillstandes parlementirt werde, um den Truppen Erholung zu verschaffen, dass dieses (doch ohne die Ursache anzugeben) den feindlichen Corps, wenn sie anrückten, angezeigt werden sollte und dann, wenn sie sich zurückhielten, nicht auf sie gefeuert werden solle.

Des Nachmittags 4 Uhr rückten wieder feindliche Truppen gegen Jevenstedt vor; es ward daher sogleich ein Brief folgenden Inhalts durch den Lieutenant, Adjutant v. Arnesen³⁾ und einen Trompeter an den feindlichen Commandeur der Vorposten abgesandt:

¹⁾ Sekondlieutenant Edward Ewald se VII. 300.

²⁾ Sekondlieutenant à la suite i sjællandske Rytterregiment Christian Knudsen. Han traadte i Numer 1816, men blev afskediget s. A.

³⁾ Premierlieutenant ved sjællandske Jægerkorps II. Arne Arnesen blev Sekondlieutenant 1808 og fik Afsked 1815. Det var ham og ikke, som fejlagtig anført. S. 102, Premierlieutenant C. V. F. Arnesen, der gik som Parlamentær til Jevenstedt.

„Der General en chef Prinz Friedrich zu Hessen zeigt mir so eben an, dass er auf Befehl des Königs in Unterhandlungen getreten, und dass ich in Folge hiervon nicht auf die gegen meine Vorposten stehenden Truppen feuern lassen, sondern sie hiervon benachrichtigen soll, wenn sie gegen uns anrücken; doch bezieht sich dieses Geboth natürlich nur auf den Fall, dass nach dieser Mittheilung nichts feindseliges gegen meine Vorposten unternommen wird.

Rendsburg, den 8ten December 1813.

v. Münnich,
Generalmajor und Commandant der Festung
Rendsburg.“

Bald nachher ward auch die Nobiskrüger Redoute attackirt; es wurde daher sogleich ein gleichlautendes Schreiben mit dem Lieutenant v. Husum von Fühn Dragonern und einem Trompeter abgesandt, um solches dem Commandeur der gegen Nobiskrug über stehenden feindlichen Truppen zu überbringen.

Abends 10¹/₂ Uhr kam ein Brief, durch einen Parlementair an den Posten in Jevenstedt abgegeben, vom Brigadier von Witzleben, folgenden Inhalts¹⁾:

Worauf die nachstehende Antwort ertheilt wurde²⁾:

Den 9ten December.

Morgens früh 11¹/₂ Uhr kam der Lieutenant v. Husum erst zurück und rapportirte: er sei bei Audorf auf eine feindliche Feldwache gestossen, und von da mit einer Escorte über Schacht und Schuldorf nach Höbek geführt, wo er einen General, vermuthlich Dörnberg, getroffen; dieser habe ihm seine Depeschen abgenommen, gelesen und geantwortet und dann geäußert: es sei freilich möglich, dass ein Waffenstillstand zu Stande komme, indess so lange er keine Ordre von seinem General en chef habe, müsse er natürlich im Vorrücken bleiben. Der Lieutenant v. Husum wurde über Klvensik zurückgeschickt, da man ihn nicht nach Nobiskrug zurücklassen wollte; er bemerkte unterwegs zahlreiche Infanterie- und Cavalleriecorps, mit Geschütz versehen, längs der Landstrasse.

Es ward dieses alles sogleich an Sr. Hochfürstliche Durchlaucht den Feldmarschall gemeldet mit der unterthänigen Bemerkung, dass es scheine, die Absicht des Feindes sei, die Obereider oder den Canal bei Klvensik zu passiren, dass also wahrscheinlich die Communi-

1) Note i Rendsborg-Protokollen: „Dette Brev findes ikke i Auxiliærkorpsets Arkiv.“

2) Note i Rendsborg-Protokollen: „Dette Svar er ikke heller i Auxiliærkorpsets Arkiv.“

cation gegen Norden auch bald gesperrt sei zum Nachtheil der Zufuhren etc.

Um 10 Uhr Morgens kam die Nachricht, dass in der Nacht die Hanseat-Kosacken bei Bregholz die Untereider passirt wären, dass sie in Hamendorf und Hohn sich aufhielten. Es ward dieses sofort an Seine Hochfürstliche Durchlaucht den Feldmarschall gemeldet und die Wachen und Posten im Kronwerke verdoppelt und avertirt aufmerksam zu sein.

Der Lieutenant v. Ewald war früher mit einer Patrouille von 16 Mann längs der Obereider gesandt, um Nachrichten einzuziehen; er kam am Mittag zurück mit der Meldung, dass der Feind die Obereider passirt sei und Lehmbeck, Bünsdorf, Duvensted, Rickert besetzt habe.

Des Mittags 2 Uhr kamen Sr. Durchlaucht der Prinz Holstein-Beck an mit Ordre und Vollmachten von dem Feldmarschall, Landgrafen Carl zu Hessen¹⁾, um die hiesige Commandantschaft zu unterstützen etc.²⁾.

Gegen 3¹/₂ Uhr kam das jütsche Dragonerregiment von Wandsbeck an, welches in einem äusserst forcirten Marsch hergezogen war. Es war kaum den Pass bei Jevenstedt passirt, als der Feind folgte und den Pass bei Jevenstedt lebhaft attaquirte mit Gewehrfeuer und kleinen Kanonen; er wurde indess, nachdem die Besatzung schon anfangs sich zurückzuziehen, dennoch wieder abgetrieben³⁾.

Etwa eine Stunde nachher ward ein Brief vom Obersten, Brigadier v. Witzleben, folgenden Inhalts, durch einen Parlemtair gesandt:

„Mit Bedauern muss ich Ew. Hochwohlgeboren anzeigen, dass der Waffenstillstand nicht ratificirt worden ist. Ew. Hochwohlgeboren wussten dies gewiss früher; sonst würden Ihre Posten die Feindseligkeiten nicht angefangen haben. Zugleich sehe ich mich genöthigt, Ihnen anzuzeigen, dass von Ihrer Seite mit Kugeln geschossen wird, welche mit Nageln unwunden sind. Ich habe selbige an den commandirenden General geschickt, um ihm von diesem, gegen alle Kriegsgesetze unter gesitteten Völkern laufenden Vertheidigungsmittel die Anzeige zu machen. Ew. Hochwohlgeboren werden selbst einsehen, dass dieses den Soldat erbittern muss, und dass Repressalien gebraucht werden müssten, in Fall noch ferner solche Kugeln gefunden würden, wobei die Menschlichkeit und das Land leiden würden.

¹⁾ Landgrev Carl af Hessen Kassel, født i Kassel 19de December 1744. Oberst 1758. Generalmajor 1764. Chef for Artilleriet 1765. Generallieutenant, Statsminister, Formand i Krigsraadet og Statholder i Norge 1766. Statholder i Hertugdømmerne 1769, Overgeneral i Norge 1772. Generalfeltmarskalk 1814. Død 17de Avgust 1836 paa Louisenlund ved Slesvig.

²⁾ Se i det Følgende Landgreve Carls Indberetning af 9de Decbr. til Kongen (H. P. 1176).

³⁾ Om de jyske Dragoners Marche fra Hamburg, se S. 41.

Ew. Hochwohlgeboren mich mit Hochachtung empfehlend habe ich die Ehre zu sein Ew. Hochwohlgeboren
ganz ergebener Diener
der Brigadier B. v. Witzleben.“

Hierauf ward sofort folgende Antwort ertheilt:

Ew. Hochwohlgeboren geehrte Zuschrift vom heutigen Dato habe so eben erhalten. In Hofnung zum Waffenstillstand, da bin ich noch in Ungewissheit und darf versichern, die Feindseligkeiten nicht begonnen zu haben, welches auch unmöglich ist, da meine Vorposten stehen geblieben, die Ihrigen aber immer angerückt sind. Die Veranlassung zum Scharmützel diesen Nachmittag war die Ankunft eines Dragonerregiments, welches — da es directe von Wandsbeck kommt — nichts von der Lage der Dinge hier wissen konnte.

Anlangend des Schiessens mit Nageln um die Kugel, da muss solches ein Zufall gewesen sein, und ich darf als Mann von Ehre versichern, dass dergleichen Waffen bei uns ebenso wenig wie bei andern gesitteten Völkern geduldet werden, und schmeichle ich mich mit der Hofnung, Ew. Hochwohlgeboren werden die unter meinem Befehl stehenden Truppen noch ebenso sehr wegen der von ihnen gewiss immer beobachteten Gesetze des Völkerrechts und der Menschlichkeit, als wegen ihrer Bravheit schätzen lernen.

Ew. Hochwohlgeboren wollen die Versicherung meiner vollkommensten Hochachtung gütigst genehmigen.

v. Münnich.“

Der Capitain v. Trost¹⁾ war mit einer fahrenden Batterie und einigen Compagnien zu einer Recognoscirung des Nachmittags ausgerückt; er kehrte um 8 $\frac{1}{2}$ Uhr Abends zurück, und bestätigte er, dass vor dem Kronwerke die Dörfer immer mehr vom Feinde besetzt würden.

Um mehr Macht gegen Norden wenden und das Kronwerk gehörig souteniren zu können, mussten bei der so überaus schwachen Besatzung die Posten in Jevenstedt, Schwabe und Osterrönfeld verlassen und alles in die Festung herein gezogen werden. Welches in der Nacht zwischen 12 und 2 Uhr in aller Stille, und ohne vom Feinde bemerkt zu werden, geschah.

Den 10ten December.

Es wurden 150 Bürger zur Arbeit an dem Kronwerk requirirt und mit dem Rasiren der Gärten und Häuser der Anfang gemacht.

¹⁾ Kapitajn Frederik Trost af holstenske Artilleribataillon, Afsked 12te Maj 1814. Se om ham VII. 194, hvor han fejlagtig er kaldet Frost.

Zugleich arbeiteten 300 Mann an Rasirung der Gärten vor Neuthor unter dem Schutz einer Compagnie und eines Detachements von 1 Officier, 20 Mann des seeländischen Husarcorps. Die feindlichen Vorposten rückten bis auf Kanonenschussdistance vor.

Des Morgens zwischen 9 und 10 Uhr hörte man eine Kanonade im Osten, die indess nach einiger Zeit wieder aufhörte¹⁾. Die mobile Batterie musste vorspannen und die Infanterie sich zum Ausrücken bereit halten. Der Oberst v. Engelsted erklärte indess, es sei ihm nicht möglich vom ganzen jütschen Dragonerregiment nur 80 brauchbare Cavalleristen zu stellen, um sie bei einem Ausfall oder einer Recognooscirung zu brauchen.

Um 1¹/₂ Uhr Mittags kam ein feindlicher Officier als Parlemantair (Rittmeister Graf v. Donep) und forderte durch ein Schreiben, folgenden Inhalts, die Festung auf²⁾:

Worauf nachstehende Antwort ertheilt wurde:

„Nicht ohne Befremden habe ich Ew. Hochwohlgeboren Antrag gelesen. Sie sind Soldat und kennen die Pflichten unseres Standes zu gut, als dass Sie sich meine Antwort nicht sollten denken können, sowie Sie auch einsehen werden, dass meine Lage es mir nicht erlaubt, eine Unterredung mit einem feindlichen General zu haben.

Rendsborg, den 10ten December 1813, Mittags 2 Uhr.

v. Münnich.“

Zwischen 2 und 3 Uhr Nachmittags näherte sich wieder eine heftige Kanonade im Osten, die näher zu kommen schien; indess bei gänzlichem Mangel an Cavallerie konnte von der Garnison aus nichts geschehen. Um 4 Uhr war die Kanonade zu Ende, und alles wurde stille in der Gegend. Um 6 Uhr Abends kam der Major v. Berger mit seiner Husarenescadron an und brachte die Nachricht, dass der Prinz Friedrich bei Sehested eine glückliche und ruhmvolle Affaire gehabt, das feindliche Corps, welches ihn von Rendsborg hatte abschneiden wollen, gesprengt habe und mit dem ganzen Corps und einer bedeutenden Anzahl Gefangener in einigen Stunden einrücken würde.

Um 9¹/₂ Uhr des Abends rückten Sr. Durchlaucht der Prinz Friedrich mit dem ganzen Auxiliaircorps, bestehend aus folgenden Regimentern und Corps, unter lautem Jubel hier ein:

- 2 Escadronen Husaren,
- 4 Escadronen Holstein Reuter,
- 4 Escadronen Fühn Dragoner,
- 2 Escadronen polnische Lanciers,

¹⁾ Det var Kampen ved Sehested.

²⁾ Note i Protokollen: „Die Original Aufforderung ist von Sr. Durchlaucht dem Prinzen Holstein-Beck nach Schleswig genommen.“

1stes, 3tes, 4tes Bataillon Oldenburg,
 1stes Bataillon Königin mit Jägercompagnie 2ten Bataillons,
 1tes, 2tes Bataillon Fühn,
 1stes, 2tes Bataillon Schleswig,
 1stes Bataillon 3ten jütschen Regiments,
 1stes, 2tes Bataillon Holstein Scharfschützencorps,
 2tes Bataillon Schleswig Jägercorps,
 3tes, 4tes Bataillon Holstein Regiment,
 1 Batterie 6 \mathcal{R} . Gerstenberg,
 1 Batterie 6 \mathcal{R} . Koye,
 1 Batterie 6 \mathcal{R} . Friis,
 1 Batterie 3 \mathcal{R} . Gönner,

nebst einem Theil der Herzogin Lovise Augusta Leibjägercorps¹⁾.

Das Corps brachte 2 Stabsofficere, 19 Capitains und Lieutenants, gegen 600 Mann Gefangene und 2 eroberte Kanonen nebst mehreren eroberten Wagen und Karren mit.

Ferner kam ein Adjutant des Kronprinzen von Schweden mit, der gleich nach der Affaire als Parlementair angekommen war²⁾.

Das Corps wurde so gut möglich bei den Bürgern einquartiert, die Cavallerie- und Artilleriepferde bivouacquirten auf den Gassen, [dem] Kirchhof u. s. w.

Den 11ten December.

Morgens 6—7 Uhr kam abermals ein schwedischer Officier, ein Lieutenant Usedom von Mörner Husaren, mit einem Brief vom Kammerherren und Amtmann v. Döring³⁾ an S. Durchl. den Prinzen Friedrich an. Angeblich kam er von Kropp, ging, nachdem er expedirt war, von einem Dragonerofficier bis an die Vorposten begleitet, nach Kiel zurück über Klvensik.

Um 8 Uhr kam der Adjutant des Kronprinzen von Schweden zum Prinzen Friedrich und hatte eine ziemlich lange Unterredung mit Denenselben, worauf auch dieser wieder weggebracht wurde.

Um 10 Uhr dictirte der Prinz folgenden Tagesbefehl:

„Von heute an übernehme ich das Commando von Rendsburg. Die Meldungen gehen Tag und Nacht directe zu mir. Einer meiner Adjutanten ist täglich du jour. Die Schlüsseln der Festung liegen beständig bei mir. Die Garnison wird eingetheilt in 5 Brigaden ausser Ingenieur- und Artilleriebrigaden, wovon erstere unter Oberst v.

1) Imellem de anførte Afdelinger mangler Jægerkompagniet Oldenborg III og Matroskompagniet, som ligeledes rykkede ind i Fæstningen.

2) Det var Major Forsell, der under Kampen ved Sehested var kommen til Prins Frederik med Brev fra den svenske Kronprins. Brevet findes ikke, men Prins Frederik refererer i sin Rapport af 12te Dec., at det gik ud paa, at Carl Johan „vilde høre paa“ Vaabenstilstandsforlaget.

3) Brevet findes ikke.

Krieger¹⁾, letztere unter Oberst v. Suckow²⁾. Oberstlieutenant d'Aubert ist Commandant vom Nobiskrüger Werke. Die sämmtliche Cavallerie formirt eine Brigade unter Oberst Engelsted.

1ste Infanteriebrigade:	4 Bataillone Oldenburg	} Generalmajor v. Münnich.
	2 Bataillone Holstein	
2te Infanteriebrigade:	sämmtliche Compagnien Königin, schleswigsches Infanterieregiment, Ba- taillon seeländisches Jä- gercorps.	} Generalmajor v. d. Schulenburg.
3te Infanteriebrigade:	Fühnsches Infanterieregiment. 3tes jütsche Infanterieregiment.	
4te Brigade:	1 Bataillon schleswigsches Jägercorps 2 Bataillone Holstein Scharfschützen- corps Herzogin Lovise Augustas Leibjägercorps	} Oberst v. Waldeck.

Den 12ten December

wurde die Festung in Belagerungszustand erklärt⁴⁾ durch einen Tagesbefehl, also:

„Rendsburg wird in Belagerungszustand erklärt. Da wir vom Feinde umringt sind, und die Communication sowohl mit Copenhagen als mit Holstein abgeschnitten ist, halte ich es für meine Pflicht, alle Zweige der Administration sowohl civile als militaire, die sich in der Festung und umliegender Gegend befinden, unter meinem Befehl zu vereinigen. Alle Berichte dieser Zweige gehen daher an mich ein und erhalten von mir ihre nähere Bestimmung. Von dem Militair bin ich überzeugt, dass es sich ferner beeifern wird, aufs Beste die Ehre der Waffen zu behaupten und nach Vermögen zur Sicherheit des Vaterlandes zu arbeiten. Von den Civil Administrationen sowie von sämmtlichen Einwohnern erwarte ich mit ebenso vieler Zuversicht den best möglichsten Beistand, sowie die nöthige Einigkeit und Ausdauer. Ich werde solches stets zu unterstützen und zu schätzen wissen.“⁵⁾

1) Oberst Adolf Frederik Krieger, Kommandør for den holstenske Ingenieurbrigade, født 3dje Februar 1765. 1832 Generalmajor. Afsked 1834. Død 6te September 1839.

2) Oberst Johan Christoph Suckow, født 1757, Kommandør for den holstenske Artilleribrigade, 1816 Afsked som Generalmajor. Død 9de Juli 1835 paa Sandholt.

3) Se VII. 299.

4) I Melding herom til Kongen beklager Prinsen af Hessen, at der i Garnisonen kun have Levnedsmidler for 4 Uger, Brændsel for 18 Dage og Fourage for 3 Dage (Prinsens Rapport til Kongen af 12te Dec.).

5) Det her citerede er Dagsbefalingens Pkt. 2. Sammes Pkt. 1 lyder saaledes: „Recht sehr danke ich allen Herren Generäle, Commandeurs, Officiere und Mannschaften der braven Truppen des Auxiliaircorps für die ausgezeichnete

Es wurde eine Providirungscommission ernannt¹⁾, bestehend aus Adjutant Capitain Krohn, Oberkriegscommissair Fischer, Premierlieutenant v. Beyer²⁾ und Rathsherr Kühl.

Einquartierungscommission unter Oberstlieutenant v. Bülow³⁾ und ein Stabsofficier pr. Brigade.

Nachmittags ward der Capitain, Divisionsadjutant v. Römeling⁴⁾ als Parlementair an den General Wallmoden gesandt, um wegen eines Waffenstillstandes zu unterhandeln⁵⁾. Der General wollte sich aber auf nichts einlassen, da er unter dem Befehle des Kronprinzen von Schweden stehe.

Den 13ten Decemder.

Morgens früh kam der Capitain v. Römeling zurück mit vorerwähntem Bescheid.

Vormittags 10 Uhr marschirte der Prinz Holstein-Beck mit einer Recognoscirungscolonne, bestehend aus dem holsteinischen Reuterregiment, dem 3ten Bataillon Holstein und 9 Kanonen, aus über Hohn gegen Hohner Fähre. Diese Recognoscirung kehrte am Abend zurück, ohne anderes als kleine Trupps vom Feinde gesehen zu haben. Der Hohner Damm war durchgestochen, um dem Feinde die Annäherung von dieser Seite zu verhindern.

Tapferkeit, Ordnung und Raschheit, welche sämmtliche Truppen aller Waffen in dem schönen Gefechte vom 10ten dieses bewiesen haben, wodurch Rendsburg besetzt und dem Vaterlande wichtige Vortheile errungen wurden. Ich werde mich bemühen, unserm allergnädigsten König sowie Sr. Exc. dem Reichsmarschall Prinzen von Eckmühl von dem guten Benehmen Nachricht zu geben, und einen jeden, der sich besonders ausgezeichnet hat, auf das beste empfehlen. Besonders danke ich dem Hrn General Lallemand für den mir von ihm und seinen Untergebenen ertheilten Beistand, den ich sehr zu schätzen weiss. Alles hat sich beeifert, diesen Tag ehrenvoll für die dänischen Waffen zu machen. Ich freue mich sehr, solche tapfere Truppen zu commandiren.“ I Protokollen er kun det ovenstaaende Punkt 2 optaget.

- 1) Provideringscommissionens Oprettelse befales i Dagsbefalingens Pkt. 3; sammes Pkt. 4 befaler Uddeling af en dobbelt Portion Brændevin. Punkterne 5 til 8 give nærmere Bestemmelser om Indkvartering, Sundhedspleje o. l.
- 2) Römelinglieutenant Carl Gottfried Beyer af oldenborgske Infanteriregiment. Indtraadt i Tjenesten som Menig 1785, Sekondlieutenant 1807. Død som Toldassistent i Kjøbenhavn 12te September 1846.
- 3) Oberstlieutenant Frants Christoph Bülow, Kommandør for Slesvig III., født 21de Juni 1757. Afsked 1814. Postmester i Flensborg. Død 5te Marts 1835.
- 4) Römeling blev først Divisionsadjutant den 11te Marts 1814.
- 5) Dette skete i Henhold til en s. D. modtagen Skrivelse af 9de Dec. fra Kongen, saalydende: „Da det er mig saa meget vigtigt at se Holsten snarest muligt evakueret af Fjenden, saa følger indesluttet et Brev fra det østerrigske Gesandtskab, som Deres Durchl. ufortøvet haver at afsende til General Grev Wallmoden.“ S. D. modtog Prins Frederik fra Kongen en Opfordring, dateret 7de Dec., om at hjælpe den østerrigske Chargé d'affaires Foulon til at opnaa en Vaabenstilstand.

Des Nachmittags rückte die Brigade des Obersten v. Waldeck und die Cavallerie aus dem Kronwerck und belegte die Dörfer Nübbel, Fockbeck, Rickert, Büdelsdorf, Borgstedt¹⁾.

Abends kam der Oberst Bjørnstjerna, Chef des Generalstabes, vom Kronprinzen von Schweden mit noch einem Adjutanten, um wegen eines Waffenstillstandes zu unterhandeln. Die Conference dauerte bis Nachts 12 Uhr.

Oberst Bjørnstjerna overbragte følgende Brev, dateret: Neu-münster 12te December fra Kronprinsen af Sverig til Prins Frederik af Hessen:

H. P. 1186.

„Mon cousin; le major Forsell m'a remis la lettre que V. A. m'adresse de Rendsbourg. Je vois avec plaisir par son contenu que S. M. le Roi de Danemarck est disposé à entrer en négociation pour détourner de Ses états les malheurs de la guerre. Ce fléau qui depuis longtemps désole l'Europe, est près de ravager les provinces continentales de Sa Majesté. Désirant autant que vous, mon Prince, d'y mettre un terme, je consens à une suspension d'armes de dix à douze jours, terme suffisant pour avoir réponse de Copenhague. Je verrai avec plaisir que les propositions que je fais faire à V. A., puissent lui convenir; elles sont la suite des sentiments qui m'animent pour la cause de l'Europe et pour les intérêts du Nord. Le sang de ses enfants est trop précieux pour être versé dans les troubles civils, car je regarde comme tels une guerre de longue durée entre la Suède et le Danemarck. Le Souverain dont la politique nous a mis les armes à la main, peut seul y trouver son compte, et je vois avec une satisfaction, difficile à exprimer, que votre gouvernement pense comme moi à cet égard. V. A. m'ayant fait connaître qu'Elle attendait une réponse

¹⁾ Dette skete i Henhold til Dagsbefalingen af s. D. saalydende:

„1. Die Cavallerie wird heute auf die Dörfer nördlich von der Stadt gelegt, nämlich Fühn Dragoner nach Nübbel, Holstein Reuter nach Fockbeck, die Lanciers nach Neu Büdelsdorf, die Husaren nach Rickert, Jütland Dragoner nach Borgstedt, Seeland Husaren bleiben in Rendsburg. Diese Regimenter müssen in Communication unter sich stehen. An die Brigaden werden 4 Cavallerieordonnancen an jede abgegeben. Die Fourage wird in den Dörfern gehoben und dabei die gewöhnliche Oeconomie gehalten. Die Lebensmitteln werden hier geholt und die Wagen aus den Dörfern dazu requirirt. Der Abmarsch der Cavallerie geschieht gleich, wenn Fourage geholt ist.

2. Alle Truppen welche aussen vor der Stadt liegen, nämlich die Cavalleriebrigade und die Brigade des Obersten v. Waldeck stehen unter dem Befehle des französischen Brigadegenerals Baron Lallemand. Das Polygon der Altstadt wird allein vom 3ten Jütland besetzt unter v. Abercron; das Polygon von Kronwerk vom Fühnschen Infanterieregiment unter Oberst v. Waldeck.

3. Zu der neuen Polizeiordnung der Stadt für diese Zeit ist ein Platzcommandant nothwendig, und wird dieser Zeit von Oberst v. Heusch besetzt. (Oberst Ludvig Philip Christian August v. Heusch. Født 10de Marts 1744. Afsked som Generalmajor 1816. Død 29de Maj 1819.)

de ma part, j'envoie près d'Elle le chef de l'état major de l'armée suédoise colonel Bjørnstjerna, qui a toute ma confiance. Il est muni de plein-pouvoir pour traiter avec V. A. de la suspension d'armes qu'Elle désire."

Den 14ten December.

Morgens 7 Uhr marschirte der General Lallemand mit 3 Bataillon von 3ten jütschen Regiment, 4 Escadronen Jütland Dragonern und 2 3/4 digen Batterien nach Sorgbrück, um einen grossen Transport Lebensmittel, der des Morgens früh unter starker Escorte von Schleswig abgegangen war, entgegen zu nehmen und her zu führen. Die eine Batterie war bestimmt, mit der Escorte aus Schleswig dorthin zurück zu kehren.

Um 8 Uhr reiste der schwedische Baron Bjørnstjerna mit dem Adjutanten wieder ab.

Abends kehrte der General Lallemand zurück; der Convoi war gar nicht vom Feinde beunruhigt worden, und es langten 900 Wagen mit Lebensmitteln in der Festung an¹⁾.

Den 15ten December.

Der Major L. v. Bardenfleth ward Morgens mit einem Trompeter nach Osterröfeld gesandt, weil geflüchtete Einwohner sich so sehr

¹⁾ Kavaleribrigaden indsendte daglig Rapport; den lyder for den 14de December saaledes: „Rapport fra Kavaleribrigaden over sammes under Gevær værende Styrke:

Jyske Regiment lette Dragoner	12	Off.	30	Underoff.	7	Trompetere	326	Gemene	
Fynske	—	—	11	—	14	—	7	—	230
Holstenske Rytterregiment	...	—	15	—	24	—	5	—	270
2 holstenske Husareskadroner	...	—	5	—	9	—	2	—	123
Siøllandske Husarkorps	—	4	—	5	—	0	—	96
Tilsammen	...	—	47	—	82	—	21	—	1045

1. Kavaleriet er i Gaar indrykket i de samme anviste Bønderbyer. 2. Samtlige Regimenter have til deres Sikkerhed udsat Feltvagter paa de behørigte Steder; om Natten patrouilleres ideligt uden om Vedetterne. 3. Indtil videre er om Natten Alting opsadlet og Folkene iklædt deres Armatur, og om Dagen stedse Halvdelen. 4. I Fockbeck, hvor det holstenske Rytterregiment ligger, have Bønderne aldeles ingen Havre. Regimentet forespørger desaarsag, hvor samme skal tages fra. I Borgstedt, hvor jyske Dragoner ligge, befindes ej heller tærsket Havre, men dog Havre i Straaet. 5. En fra Borgstedt udsendt Patrouille er bleven beskudt af en fjendtlig Vedet, som var posteret denne Side Lehmbeck, en lille Fjerdingsvej fra Borgstedt. 6. Major v. Christensen af jyske Regiment lette Dragoner er bleven her som syg tilbage, hvorimod Eskadronschef Ritmester v. Cappeln (Se VII. 337) fører Regimentet.

N. Engelsted."

über Plünderung beklagten, um hiegegen an den feindlichen Befehlshaber Vorstellungen zu machen.

Des Mittags ward Generalmarsch geschlagen; sämmtliche Truppen rückten auf den Wall, und es ward umquartiert¹⁾.

Um 1 $\frac{1}{2}$ Uhr kehrte der Major L. v. Bardenfleth zurück und mit ihm der schwedische General, Baron Løvenhjelm, der die Waffenstillstandsbedingungen vorlegte.

General Løvenhjelm overbragte følgende Skrivelse, dateret: Kiel, 15. December fra Kronprinsen af Sverrig:

„Le colonel Bjørnstjerna m'a remis votre lettre. Je vous envoie le général, comte de Løvenhjelm avec une nouvelle redaction des conditions de l'armistice; elles sont à peu près les mêmes que celles que vous aviez projetées avec le colonel Bjørnstjerna. Si, comme vous me l'avez marqué, l'intention du Roi de Danemarck est de donner la paix à ses sujets, l'occasion est favorable, et la conclusion de l'armistice ne souffrira pas le moindre retard. Je verrai avec plaisir que l'affaire se termine dans le plus court délai possible. Les mouvements de l'armée exigeant ma présence à Kløvensik, j'y recevrai votre ratification.

Les Polonais qui sont dans la place de Rendsbourg, ne peuvent pas y rester. Ils doivent être renvoyés. L'empereur Napoléon, après l'affaire de Leipzig, sentant qu'il était inutile de retenir plus longtemps ceux qui restaient, il consentit à leur départ.

Le général Lallemand, restant dans la place de Rendsbourg, serait un obstacle à la conclusion de l'armistice. C'est un officier de mérite que je distingue; il sera renvoyé en France sur sa parole de ne pas servir contre les alliés jusqu'à son échange. Il m'eût été agréable de faire en faveur du général Lallemand comme V. A. le désire, mais Elle verra que si je faisais autrement, ce serait contre l'intérêt des alliés.“

Um 4 Uhr kam noch ein Parlamentair, der den General Løvenhjelm zu sprechen verlangte.

Der Waffenstillstand ward von unserer Seite eingegangen. Um 5 $\frac{1}{2}$ Uhr reiste der General Løvenhjelm wieder zurück zum Kronprinzen von Schweden nach Kløvensik.

Um 5 $\frac{1}{2}$ Uhr reiste der Rittmeister P. v. Bardenfleth als Courier mit der Anzeige vom Waffenstillstande und den Bedingungen über Schleswig nach Copenhagen ab.

¹⁾ I Rendsborg var paa dette Tidspunkt alle Afdelinger indkvarterede hos Borgerne, undtagen Oldenborg III. og dette Regiments Grenader- og Jægerkompagnier, Slesvig III., 2 Kompagnier af Slesvig IV. samt Auxiliærkorpsets Rekrutter og Depoter, der var indkvarterede i Barakkerne. Ved Officerernes Indkvartering hos Borgerne beregnede man, at en Brigadechef gjaldt for 16, en Regimentskommandør for 12, en Bataillonskommandør for 8 og en Lieutenant for 4 Mand. 2 Lieutenanter var fælles om en Seng.

Han medførte følgende Rapport, dateret 15. December til Kongen:

H. P. 1190.

„For at forebygge, at de Efterretninger, jeg har at forelægge for D. M. om Auxiliærkorpsets Forfatning, Rendsborg Fæstnings Stilling og Hertugdømmernes Fare, ikke skal falde i Fjendens Hænder, har jeg mundtlig anbetroet samme til Ritmester Poul Bardenfleth, som allerunderdanigst vil kunne udvikle dem for D. M. Uagtet det Haab, som D. M. havde givet for Landet, at den østerrigske Afsending, Hr. Foulon, skulde indlede en Vaabenstilstand med den svenske Kronprins, er saadant dog ikke sket, saa vidt jeg ved. For at forskaffe de overmaade udmattede Tropper af Auxiliærkorpset nogen Ro, efter at de saa hæderligen havde aabnet sig Vej til Fæstningen den 10de, har jeg, endskjønt jeg ingen Fuldmagt havde, forsøgt at faa en militærisk Vaabenstilstand eller, rettere sagt, at Fjendtlighederne skulde ophøre indtil D. M. maatte sende en Diplomatiker til Kronprinsen for at slutte Vaabenstilstand og bestemme Betingelserne, som jeg umulig kan gjøre. — Kronprinsen har endelig indladt sig paa at indgaa en saadan Ro, men endnu ikke meddelt, om han har antaget mine Forslag, som vare underskrevne og affattede imellem hans Chef d'état major, Oberst Bjørnstjerna, og min Chef d'état major, Major Bardenfleth, af hvilke Forhandlinger hermed følger en Afskrift¹⁾. — Jeg har ratificeret denne, men Kronprinsen endnu ikke; jeg maa derfor være paapassende, for ej at overrumples ved utilgivelig Tryghed; og hvis inden 2 Gange 24 Timer intet Svar eller Bestemmelse indløber, maa jeg ansé mig igjen som i fjendtlig Tilstand. Kronprinsens Forslag at overlade ham Glückstadt og Frederiksort, afslog jeg, fordi saadant laa udenfor mit Kommando, da disse Fæstningers Kommandanter alene stod under D. M. Jeg har erklæret mundtligt, at Vaabenhvilen kun var begjæret for at skaane Landet, thi jeg med mine Tropper ville forsvare os i Rendsborg. — Kun ved Vaabenhvile kan jeg skaffe Landet nogen Sikkerhed; men derfor troer jeg det yderst vigtigt, at D. M. sender en Diplomatiker til Kronprinsen, hvis D. M. ikke vil, at Fjenden skal oversvømme de danske Provinser, især naar ingen reel Magt kan sættes ham imod. Han er efter Formodning 45000 Mand stærk, har besat Frederiksstad, Eckernförde og kan lade Partier gaa uhindret til Ribe. Hertugdømmerne udplyndres stærkt; Fjendens Foragt imod os er stor og viser sig ved hver en Lejlighed, selv idet han ser, at man nærmer sig ham. Dette skal ikke bevæge mig til at begaa nogen Usselhed, men da jeg ikke kjender D. M.'s Hensigter, Forbindelser med andre Magter og Beslutninger, saa kan jeg kun ønske, at hvis Underhandlinger om Vaabenstilstand eller vel og Fred skal plejes, dertil da maa udnævnes en Diplomatiker, som direkte med den svenske Kronprins kan afgjøre det videre Fornødne, og som kan have Fuldmagt dertil. Den svenske Kronprins synes ikke tilbøjelig til

¹⁾ Denne findes ikke.

Fred, og hans Fordringer ville ved de vundne Fordele ventelig stige til det højeste. At bedømme hvad og hvormeget der kan sættes derimod, ligger udenfor mit Synspunkt.“

Den 16ten December.

Morgens 8 $\frac{1}{2}$ Uhr kamen Major — — —¹⁾, Adjutant des Kronprinzen von Schweden, nebst einem Adjutanten mit der Ratification des Waffenstillstandes auf 15 Tage an.

Prindsen af Hessen afsendte samme Dag følgende Melding herom til Kongen:

H. P. 1204.

„Af Ritmester Bardenfleth vil D. M. allernaadigst have modtaget den af den svenske Kronprins mig i Gaar Aftes foreslaaede Vaabenstilstand, som jeg herved med Ritmester Grev Moltke har den Ære allerunderdanigst at oversende, forsynet med den svenske Kronprins' Ratifikation. Skulde D. M. ikke bifalde den, saa beder jeg allerunderdanigst om Befaling at begynde Fjendtlighederne igjen, thi Forslagene, der vare Fjendens Ultimatum, som han fordrede strax afgjort, hvis jeg ikke vilde, at Slesvig og Jylland skulde oversvømmes af hans Tropper, ere blot antagne indtil D. M.'s allerhøjeste Resolution maatte komme. Ved ikke at antage den, vilde Frederiksort, Glückstadt og Slesvig være blevne angrebne af Fjenden, uden at jeg kunde hindre det. Det var mig derfor umuligt at sikre Frederiksort og Glückstadt, da Fjenden kunde ved sin store Overmagt fortsætte Krigen ind i det Slesvigske og Jylland og tillige dog angribe bemeldte Steder — Det er ikke for Rendsborg, at Vaabenstilstanden syntes mig nødvendig, men for det Slesvigske, for Jylland og for Fyn; og da jeg ingen Fuldmagt eller mig tilsendt dermed forsynet Person havde, som kjendte D. M.'s allerhøjeste Vilje og de Betingelser, D. M. maatte ville gjøre, saa kunde jeg kun foreløbig indgaa Vaabenstilstanden, og maa derfor allerunderdanigst bede om, at en bemyndiget Person maa blive hidsendt for at afgjøre, hvad D. M. maatte befale, hvorved jeg bemærker at have hørt, at Fjenden skal have opsnappet et Brev fra D. M., som skal have indeholdt Bestemmelser, som jeg ikke kjender.“

Der gefangene Oberstlieutenant v. d. Goltz von den schwarzen Husaren wurde zur Auswechselung entlassen.

Des Mittags wurde der Waffenstillstand durch folgende Bekanntmachung angezeigt:

„Um das Herzogthum Schleswig, die Provinzen Jütland und Fühnen so viel möglich gegen das weitere Eindringen der Schweden und deren Alliirten zu schützen, da das Auxiliaircorps solches wegen der Besetz-

¹⁾ Navnet er ikke udfyldt.

ung Rendsburgs und wegen der Uebermacht der gegen uns aufgestellten Truppen nicht hat thun können, habe ich mich genöthigt gesehen, unter dem 15ten dieses einen vorläufigen Waffenstillstand zu schliessen, bis die allerhöchste Königl. nähere Bestimmung erhalten werden kann. Die Hauptbedingungen des Waffenstillstandes sind: dass die Feindseligkeiten gleich aufhören und die Waffenruhe bis zu dem 29sten d. M. um Mitternacht dauern soll, dass eine Demarcationslinie zwischen Eckernförde und Husum gezogen ist, hinter welcher die schwedischen Truppen und ihre Alliirten sich südlich ziehen sollen, dass während des Waffenstillstandes nördlich von Rendsburg die Dörfer Schirnau, Bünsdorf, Duvensted, Sorgbrück, Hohn und Elsdorf nebst allen den zwischen denselben und der Festung belegenen Dörfern von dänischen Truppen besetzt bleiben sollen. Die Dörfer Jevenstedt, Ostenfeld und Jevenberg südlich von der Festung bleiben neutral; dass der freie Postengang von Rendsburg über Schleswig nach Dänemark eröffnet ist, und der Briefwechsel ungestört auf diesem Wege hin und zurück gehen kann.

Diesem zufolge hören alle Feindseligkeiten bis zum 29sten auf, und es wird den Truppen und Einwohnern untersagt, während dieser Waffenruhe Feindseligkeiten gegen schwedische Truppen und ihre Alliirten zu unternehmen. Den Vorposten wird aufgetragen im Fall eines Misverständnisses, solches gleich hier einzuberichten und sich zu bemühen, die Ruhe wieder herzustellen.“

Abends kam ein feindlicher Officier, der Adjutant vom 2ten Bataillon der russisch-deutschen Legion, als Parlamentair an, um wegen Auswechselung der gefangenen Officiere zu unterhandeln. Es war den gefangenen Officieren schon früher ihr Ehrenwort, vor der Auswechselung nicht wieder zu dienen, abgenommen; sie erhielten die Erlaubniss, in die Stadt auszugehen.

Den 17ten December.

Vormittags wurden sämmtliche gefangene Officiere auf ihr Ehrenwort entlassen; der Adjutant, Capitain v. Friis begleitete sie bis ausserhalb der Vorposten.

Des Mittags ging der Adjutant, Capitain v. Ewald ab zum Kronprinzen von Schweden, um auf die Hersendung der Commissaire, die über die Zufuhren controlliren sollten, zu wachen. Es ward proponirt, einen Commissair nach Schleswig zu senden, um dort den Abgang der Provisionen zu sehen, und einen Commissair in Arenstedt, um die richtige Ankunft und Durchpassirung nach Rendsburg zu beobachten.

Den 18ten December.

Morgens 7 Uhr marschirten 6 Compagnien aus, um die Dörfer Schülp, Westerrönfeld, Osterrönfeld, Schacht, Schüldorf, Audorf zu occupiren.

Der General Lallemand erhielt Befehl ebenfalls mit den unter seinem Commando stehenden Truppen die Dörfer Schirnau, Bünsdorf, Duvensted, Sorgbrück, Hohn, Eldsdorf besetzen zu lassen¹⁾.

Ein schwedischer Officier als Parlementair durchpassirt nach Tönning um Beförderung für den General Løwenhjelm nach England.

Der schwedische Major Cederstrøm nebst 2 Officieren, um die Aufsicht über die Verproviantirung zu führen; er wollte in der Festung bleiben, welches ihm indess nicht erlaubt werden sollte.

Den 19ten December.

Morgens früh retournirte der Divisionsadjutant Capitain v. Ewald aus Kiel, wo er den Kronprinzen von Schweden getroffen.

Kapitajn Ewald overbragte følgende Brev, dateret: Kiel 17de December, fra den svenske Kronprins til Prinsen af Hessen:

„Mon cousin; j'ai reçu la lettre que V. A. m'a adressée relativement au général Lallemand. Je La prie d'être persuadée que, s'il m'était possible d'accorder à ce général ce que V. A. me demande pour lui, je le ferais avec le plus grand plaisir, autant par la satisfaction que j'aurais à faire quelque chose qui vous fût agréable, que par les sentiments que le général Lallemand inspire à toutes les personnes qui le connaissent. Je me dois tout entier, Prince, à l'observation des traités qui lient le Roi, mon maître, avec les autres Souverains, ses alliés, et j'assure, que je dépasse en quelque sorte la ligne de ces mêmes traités en permettant que le général Lallemand rentre en France sous la condition de ne pas servir avant son échange. L'empereur Napoléon a peu d'officiers généraux, comme le général Lallemand, et s'il sait apprécier ses talents, nul doute qu'il ne s'empresse de procéder de suite à son échange. Je vous fait l'aveu, Prince, que je désirerais avoir beaucoup de généraux du mérite du général Lallemand. J'éprouve d'autant plus de regret d'être forcé au refus que j'ai le déplaisir de faire à V. A. que je me rappelle avec toute la reconnaissance possible les soins que je reçus du régiment commandé par cet estimable officier à une époque où je fus blessé. Quant aux Polonais que le général Lallemand commande, je renouvelle à V. A. ce que j'ai déjà eu l'honneur de Lui dire à ce sujet. L'empereur Napoléon a lui même renvoyé toutes les troupes de cette nation qui étaient à son service, et celles qui se trouvent avec le général Lallemand auront la faculté de se retirer chez elles, ou d'aller telle autre part, qui lui conviendra, pourvu toutefois qu'elles ne demandent pas à aller joindre l'armée de Napoléon.“

¹⁾ Dette skete endnu samme Dags Eftermiddag. Ved de jyske Dragoners Ankomst til Schirnau og Bünsdorf stødte de paa fjendtligt Infanteri og Rytteri, som strax marcherede bort.

Des Mittags begab sich der schwedische Major Cederstrøm mit seinen Gehülfen, begleitet vom Lieutenant v. Lüders, nach Sorgbrück, um über die von Schleswig kommenden Zufuhren zu wachen. Es waren vorher Debatten wegen der Zufuhr von Fourage, die demnach vorläufig bis zur Resolution des Kronprinzen von Schweden in Arenstedt aufgelegt werden sollte.

Ein schwedischer Postcommissair, der bisher Festungsarrest hier gehabt, ward arretirt und auf die Hauptwache gesetzt.

Des Nachmittags ging der Capitain, Adjutant v. Römeling nach Kiel, um Vorstellungen wegen der Zufuhren und auch wegen Auswechslung der Gefangenen zu machen.

Han overbragte følgende Skrivelse, dateret 19de December fra Prinsen af Hessen til den svenske Kronprins:

„V. A. R. a daigné accorder dans le traité de l'armistice que 10 à 12000 rations de vivres peuvent entrer dans la place de Rendsbourg par jour. M. le major de Cederstrøm n'y comprend pas les fourages et ne veut pas qu'on en fait venir. Comme je ne doute pas qu'il a été l'intention de V. A. R. que les fourages soient compris dans la quantité des subsistances accordées à la place, j'ai l'honneur de Lui demander la grâce de faire donner ordre à M. de Cederstrøm de ne point empêcher qu'on fasse encore venir par jour 3000 rations de fourages. En attendant j'ai donné ordre d'arrêter les fourages à Arenstedt jus'qu'à ce que je puisse avoir l'honneur de la réponse de V. A. R. — M. le colonel Bjørnstjerna m'a dit qu'il était l'intention de V. A. R. d'entrer en négociation pour l'échange des prisonniers de guerre. J'en ai ici à peu près 600 hommes que je désire pouvoir renvoyer en cas que V. A. R. daignera faire attention à une échange. J'ai fait partir tous les officiers prisonniers qui avaient donné leur parole jusqu'à l'échange et j'attends la volonté de V. A. R. pour cet objet.“

Abends 6 Uhr eine Anzeige vom Ordonnateur Krogh¹⁾, dass der General Tettenborn erklärt, er würde keine Zufuhr durchlassen, ohne dass ein Pass von einem schwedischen Commissair dabei sei. Es ward sogleich an Major Cederstrøm in Sorgbrück geschrieben um einen Pass, und ebenfalls an Lieutenant v. Lüders, dass er diesen Pass sogleich dem Ordonnateur Krogh zusende, damit die Lebensmitteln unaufgehalten abgehen könnten²⁾.

¹⁾ Se VII., 263.

²⁾ Cederstrøm afsendte den følgende Morgen det ønskede Pas og lovede at træffe saadanne Forholdsregler, at Proviantransporterne uhindret kunde komme ind i Fæstningen. Han tilføjede, at hvis Prinsen af Hessen intet havde derimod, vilde han foretrække at blive i Sorgbro fremfor at begive sig til Arenstedt, hvorfra han ikke saa bekvemt kunde naa de Punkter, hvor der var Mulighed for Rivninger mellem Kosakkerne og de danske Tropper.

Des Abends kam der schwedische General Løwenhjelm, um nach Tønning u. s. w. nach England zu gehen; er blieb die Nacht hier und versprach, dem General Tettenborn zu sagen, dass er die Zufuhren nicht aufhalten solle.

Die schwarzen Husaren hatten gedroht, die polnischen Lanciers anzugreifen, da sie solche nicht als dänische Truppen ansähen; worauf ihnen die Antwort gegeben wurde, wenn sie dieses thäten, würde man sie angreifen.

Ein hanseatischer Parlamentair kam mit 83 Gefangenen von verschiedenen Regimentern und Corps zur Auswechselung. 16 Mann waren ihnen bereits früher zurückgesandt, 66 wurden ihnen ferner ausgewechselt und der eine nicht gerechnet, weil er nicht Soldat, sondern ein Ochsentreiber war.

Der Adjutant, Capitain v. Ewald ging auf 2 Tage zu seiner Familie nach Eckernförde.

Es wurde mit dem Ausfouragiren der Dörfer um die Festung der Anfang gemacht.

Den 20sten December¹⁾.

Der Oberadjutant Major v. Qualen, Ritter²⁾, kam von Sr. Maj. dem König gesandt, um Sr. Durchlaucht dem Prinzen Friedrich den Grosskommandeurorden des Dannebrog zu überbringen; zugleich hatte derselbe Depeschen an Sr. Königl. H. den Kronprinzen von Schweden mitgebracht, die von Schleswig abgesandt waren.

Samme Dags Eftermiddag Kl. 3 skrev Prinsen af Hessen følgende Skrivelse til Kongen:

H. P. 1204.

„Hs. Durchl. Prins Holsten-Beck og Major, Ridder v. Qualen ere for en Time siden ankomne hertil og medbringe Efterretningen, at efter en svensk Officers Udsigende skal Frederiksort have kapituleret og Skansen ved Vollerwick³⁾ ligesaa. Dette var at forudse, fordi disse Værker vare altfor inferiøre ved deres Beliggenhed og Besætning

¹⁾ Denne Dag skrev Prins Frederik følgende til Rendsborg Magistrat: „Ohnerachtet des Befehls alle Armen aus der Stadt zu schaffen, habe ich erfahren, dass dennoch eine grosse Anzahl allhier zurückgeblieben ist. Ich mache den Magistrat dafür verantwortlich, daes innerhalb 3 Mal 24 Stunden alle Armen ohne Unterschied aus der Stadt und nach Schleswig gesandt sind, wozu Morgen oder Uebermorgen wahrscheinlich Wagen, die von Schleswig mit Lebensmitteln kommen und leer zurück gehen, zu erhalten sein werden. Sollte der Magistrat wider Vermuthen sich durch unzeitiges Mitleiden oder unrichtige Ansichten verleiten lassen, in Ausführung dieser Verfügung zu zögern, so wird derselbe es sich selbst zuzuschreiben haben, wenn ich mich genöthigt sehe, ernstliche Maasregeln gegen denselben zu verfügen.“

²⁾ Se VII. 291.

³⁾ Om Vollerwick Batteriets Erobring vil der senere blive givet udførlig Meddelelse.

imod den Overmagt, som omgik dem. — D. M.'s allerhøjeste Befaling af 16de ds. har jeg modtaget; med allerunderd. Taknemmelighed har jeg følt D. M.'s allerhøjeste Naade for mig som for Korpset; vi ville alle stræbe stedse at fortjene den. — Af den oversendte Rapport ved Grev Moltke og Ritmester Bardenfleth vil D. M. allerede have set, at Vaabenstilstanden, jeg har indgaaet, blot har til Formaal at vinde Tid for D. M. og at sikre Jylland og Slesvig for at tages. Denne Stilstand er snart forbi, og jeg bør paa ny gjøre allerunderd. opmærksom paa, at D. M.'s Lande staa i største Fare, hvis ikke enten en betydelig Magt sendes herved, eller en Diplomatiker kommer, som i det mindste kan underhandle om Vaabenstilstandens Forlængelse med den svenske Kronprins. Men selv i dette Øjemed, og medens dette sker, vil en Forstærkning være aldeles nødvendig, hvilket Major v. Qualen ligeledes forestiller som nødvendig. Jeg maa tillige allerunderd. berøre, at Fjenden har taget flere af D. M.'s Depecher, som ikke have været siferede, hvorved hans Fordringer ere stegne; i det mindste har jeg erfaret, at slige Depecher skal have været afsendte fra Kjøbenhavn, og da jeg ikke har faaet dem, saa maa jeg formode, at Fjenden har opsnappet dem. — Der gjøres os en Del Vanskeligheder fra den svenske Kommisssærs Side for Indbringelsen af den i Vaabenstilstanden tilstaaede Proviant og især om Fouragen. Jeg har en Officer hos den svenske Kronprins for om muligt at faa dette i Orden. Til General Wegener er skreven at anlægge Magasiner i Fredericia og paa Billeshave og Hindsgavl samt at lade Værkerne ved Fredericia paa det bedste istandsætte for at imodtage Armékorpset, hvis Krigen fortsættes¹⁾. Men D. M. maa jeg allerunderd. gjentage, at Forstærkning og en Diplomatiker er af største Vigtighed her, hvis Jylland og maaske Fyn ikke skal falde for Overmagten.“

Sr. Durchl. der Prinz Holstein-Beck kamen an, um über die vorzunehmenden Operationen zur Vertheidigung Abrede zu nehmen. Der Divisionsquartiermeister Major v. Bardenfleth ging mit nach Schleswig, um dort zu bleiben und in Vereinbarung mit dem hiesigen Corps die Operationen des nördlich gesammelten Reservecorps combiniren zu helfen.

1) Prins Frederik af Hessens Skrivelse af 20de December til Generalmajor Wegener lyder saaledes: „Deres Højvelbaarenhed maa jeg bede om af alle Kræfter at lade anlægge Magasiner af Levnedsmidler og Fourage i Fredericia, paa Hindsgavl og paa Billeshave, og er Ordonnatør Krogh ligeledes tilskreven derom, for at der kan være Beholdning til en 7—8000 Mand paa 4 Uger, hvis det skulde behøves. — Ligeledes vil det være yderst vigtigt saa vel at istandsætte Værkerne ved Fredericia som ved Snoghøj for at sikre Overgang. Alle Fartøjer maatte samles fra Kolding, Haderslev og Flensborg i Lille Bælt under Stubben Batteri. Ved Kolding og paa Defileerne til Fredericia maatte anlægges Flecher for at standse Fjenden og sikre Positionerne. — Alt dette med Hensyn paa, om vore Tropper skulde trække sig tilbage til Fyn, hvilket, endskjønt dette ikke er sandsynligt, dog er iblandt de mulige Tilfælde. — Jeg forventer den største Anstrængelse fra Deres Side til Omstaaendes Udførelse.“

Ein Transport von 500 Wagen Fourage und Lebensmittel kam an zu Sorgbrück, musste aber dort auffahren und halten bleiben, weil der Divisionsadjutant Capitain v. Römeling noch nicht von Kiel retournirt war.

Der Lieutenant v. Unzer¹⁾ ging Abends spät als Courier ab nach Copenhagen; mit ihm incognito der General Lallemand²⁾.

Abends 10 Uhr kam der Adjutant, Capitain v. Römeling von Kiel zurück mit der Nachricht, dass [der] Kronprinz von Schweden die Zufuhr der Fourage nicht zugestehen wolle, weil dieselbe nicht im Waffenstillstandstractate ausdrücklich genannt sei.

Kronprinsen af Sverigs udaterede Skrivelse lyder saaledes:

H. P. 1222.

„Mon cousin; j'ai reçu la lettre que V. A. m'écrivit hier pour me demander de laisser passer des fourages pour la cavalerie qui se trouve dans Rendsbourg. Lorsque l'armistice fut conclu, je laissai dans la ligne intérieure des postes danois plusieurs villages, et le nombre me parut plus que suffisant pour fournir à la nourriture des chevaux qui sont dans la place. Si le Roi, votre Souverain, est dans l'intention de faire la paix, il trouvera dans les conditions de cet armistice mon désir d'en avancer le terme, mais si par une fatalité à laquelle je ne puis croire, il en était autrement, j'aurais à regretter de n'avoir point continué ma marche pour m'emparer de Slesvic afin d'avoir plus de moyens de compensation. Les moments deviennent de plus en plus difficiles, et les alliés ne pourront pas voir sans étonnement le mal que cause à l'intérêt général le retard du gouvernement danois à s'unir à eux. J'engage donc V. A. à faire tous ses efforts pour obtenir que cette paix se termine le plus tôt possible. Le ministre anglais attend ici l'arrivée de M. de Bombelles, qui est annoncée depuis plusieurs jours; je verrai avec plaisir que cet agent puisse terminer tous nos différends et empêcher le renouvellement des hostilités tant par terre que par mer.“

Charles Jean.“

„N'ayant aucune réponse à l'article de ma lettre du 15. décembre relatif au général Lallemand, je vous en remets ci-joint une copie et vous prie de vouloir y fixer votre attention.“

Es wurden sogleich die nöthigen Meldungen und Nachrichten noch in der Nacht expedirt.

¹⁾ Se VII., 343.

²⁾ General Lallemand blev dog foreløbig i Slesvig i Følge Landgrev Carl af Hessens Ønske.

Prins Frederik af Hessen skrev samme Aften Kl. 11³/₄ til Kongen saaledes:

„I Gaar sendte jeg Kapitajn Rømeling til den svenske Kronprins med Begjæring, at de Vanskeligheder, som den svenske Kommissær fattes om Krigsfangernes Udvexling. Ved Feldscheide staa nemlig 350 Vogne med Fourage, som nægtes at komme hertil. Den svenske Kronprins afslog min Begjæring, som vedlagte Brev udviser, i hvilket han tillige fordrer Freden snart og bestemt afgjort. Mundtlig udlod han sig til Kapitajnen, at han vilde aabne Fjendtlighederne, hvis Freden ikke blev sluttet strax, hvis han fandt, at der ved Slesvig var flere end 1000 Mand, og hvis Grev Bombelles ikke kom inden 2 à 3 Dage til ham. Tillige ytrede han, at vore Troppers Antal var for faa mod ham, at han ikke vilde angribe Rendsborg formelt, men kun brænde Magasinerne og Byen, som han kjendte nøje, samt lod ogsaa til at være godt underrettet om Fæstningens Tilstand i hver Henseende indtil de mindste Details; han opgav Kvantiteten af Ammunitionen nøjagtigt, sagde, at vi intet Brænde havde, og vidste god Besked om alt. Ligeledes ytrede han, at vore Tropper vare saaledes adskilte, at han let kunde slaa dem enkelt. I politisk Henseende forlangte han, at Kapitajnen skulde melde mig hans Ytringer, for at de kunde blive meddelt D. M. Disse vare, at han fordrede Norges Afstaaelse, og at han vilde ved Hunger tvinge Nordmændene dertil, hvis de ikke vilde godvilligt underkaste sig, hvortil han havde de bedste Midler i Hænde, naar han havde erobret Jylland og Fyn, da D. M. saa ikke en Gang havde Midler til at forsyne Tropperne i Sjælland og Hovedstaden. Dertil brugte han de Trusler, at hvis D. M. ikke vilde arrangere Dem med ham og de Svenske, saa vilde Følgen deraf være, naar han havde Fyn, at Uroligheder udbrød i Sjælland, og D. M. staa Fare for at detroniseres (hans eget Udtryk i Nærværelse af flere svenske Generaler), og at hvis H. H. Prins Christian til Danmark ikke vilde føje sig i de Allieredes Fordringer, saa var en mecklenburgsk Prins bestemt til at træde i hans Rettigheder. Kapitajnen frabad sig slige Ytringer, saa meget mere, da han ikke var sendt i nogen politisk Henseende, hvorpaa han svarede, at han sagde det, for at jeg skulde erfare det og det komme til D. M.'s Kundskab. — I sit Brev fordrer han paany General Lallemands Bortsendelse til Frankrig paa Æresord indtil Udvexling. Jeg maa anføre, at da de fjendtlige Tropper staa mellem Eckernförde og Hollingstedt, saa vil en Bortmarche herfra være meget vanskelig, om ej umulig, fordi Fjenden kun har et Par Mil til at besætte Slesvig, imedens jeg, omgiven af Fjenden, vilde have 4 Mil at gøre gennem store Sandheder, som give hans Kavaleri Overmagten. Min Stilling med Tropperne her er derfor meget kritisk, da Landet staa Fjenden aabent, uden at Tropperne i Flensborg og Kolding kan redde det, da de ere for svage mod Fjenden, hvori General Lallemand ogsaa er enig.“

Der Adjutant, Lieutenant von Lobedanz. ging in Privatverhältnissen nach Itzehoe¹⁾.

Den 21sten December²⁾.

Der Adjutant, Capitain v. Liliencron ward als Parlementair an den Kronprinzen von Schweden gesandt, um ihm anzuzeigen, dass der General Lallemand nach Copenhagen abgereist sei, und dass man wünschte, die polnischen Lanciers nach Flensburg u. s. w. zurück senden zu können.

Prins Frederiks Skrivelse, dateret 21de December, til Kronprinsen af Sverig lyder saaledes:

„J'ai reçu hier au soir la lettre du 20 du courant dont V. A. R. a bien voulu m'honorer. Comme Elle n'a pas trouvé bon de concerter que les fourages que je voulais faire passer pour ici ne vinssent, je leur ai donné l'ordre de retourner. Je puis assurer sur mon honneur a V. A. R. que je sais que mon Souverain ne désire que de faire la paix, et que Lui fera tout ce qui est en son pouvoir pour l'accélérer autant que possible. Je serais bien heureux de pouvoir y

¹⁾ Premierlieutenant Lobedanz (se VII, 295) rejste efter Prins Frederiks Ønske og sammen med General Münnichs Svigersøn for at skaffe Oplysninger om Glückstadt under Paaskud af at hente Gehejmekonferensraadinde Brockdorff og Generalinde Bechtolsheim, som begge opholdt sig i Fæstningen. Beretningen om denne Rejse, som kun gik til Itzehoe, indeholder intet af Interesse.

²⁾ Den effektive Styrke i Rendsborg angives paa dette Tidspunkt at være:

Off., Underoff., Splmd., Menige, Kuske, Heste

Holstenske Artilleribrigade.....	19	41	9	524	327	585
— Artilleribataillon.....	11	18	2	178	„	„
— Rytterregiment.....	13	21	5	236	9	504
Jyske Regiment Dragoner.....	16	30	7	331	14	478
Fynske —.....	7	9	7	189	„	327
2 Husareskadroner.....	5	01	3	103	„	127
Dronningen I. og Jægerkomp. II. .	20	39	17	688	17	44
Fyn I. og II.	24	51	25	924	13	34
Oldenburg.....	45	96	33	1541	18	49
Slesvig I, II. og III. og 2 Komp. af IV.	41	93	28	1503	20	82
3dje jyske Regiment I, II. og IV..	41	82	37	1183	„	16
Matroskompagniet.....	2	„	„	100	„	„
Holsten Skarpskytterkorps I.	9	15	5	168	8	22
— — II.	12	25	7	305	11	13
Slesvig Jægerkorps II.....	12	25	7	373	9	22
Sjælland — II.....	8	28	4	222	„	1
Altona Jægergrenaderkomp.	3	11	5	61	„	„
Sjællandske Husarkorps.....	4	5	„	92	„	102
Holsten III. og IV.....	28	62	15	798	8	16
Summa (15 Eskadroner og 97 Komp.)	320	671	217	9510	454	2422
Syge vare.....	75	144	45	2805	„	199

contribuer personnellement, mais ce n'est pas dans mon pouvoir et je ne puis le prouver à V. A. R. qu'en cherchant tant que mon devoir me le permet, à ne mettre que peu d'obstacles aux conditions qu'Elle m'a demandées pour l'armistice, sachant la volonté du Roi, mon maître. Je suis sûr que si M. Bombelles ne se trouve pas encore auprès de V. A. R., il y sera peut-être aujourd'hui ou demain. V. A. R. ayant demandé que le général Lallemand me quitte, je lui ai communiqué la lettre que V. A. R. m'a voulu écrire à ce sujet; il m'a quitté depuis aujourd'hui pour Copenhague, flatté de ce qu'Elle a voulu dire à son sujet, mais ayant désiré que sa demande de rester lui ait été accordée. Je demande maintenant à V. A. R. la permission de faire passer les lanciers plus dans le pays jusqu'à la paix, où ils peuvent retourner dans leur patrie; pour ceci j'espère que V. A. R. ne me refusera point. — Dans l'espérance d'une paix proche où je pourrais avoir l'honneur de dire de bouche à V. A. R. que je suis avec le plus profond respect de V. A. R. le très humble et très obéissant serviteur."

Der Ritmeister v. Qvalen ward als Parlamentair nach Kiel gesandt, um zu verlangen dass die Cavallerie könne nach Flensburg zurück gesandt werden, weil die Fouragezufuhr abgeschlagen sei, und weil der General Bjørnstjerna gegen Adjutant, Capitain v. Römeling geäußert, man brauche keine Cavallerie in der Festung, sie könne weggesandt werden.

Der bei Sorgbrück stehende Train mit Fourage musste zurück gehen nach Slesvig, und da die Lebensmittel mit auf den Wagen waren, so mussten auch sie mit umwenden um umgeladen zu werden, doch ward die Zufuhr derselben auf Morgen bestimmt.

Die Piquets des Feindes auf der Schleswiger-Landstrasse machten Aufenthalt gegen die Feldpoststafetten und gegen reisende Officiere u. s. w.

Die in Duvensted liegenden Lanciers mussten zurück nach Nübbel gelegt werden, weil der Feind gedroht, sie anzugreifen, da sie nicht mit im Waffenstillstand genannt waren. Duvensted ward von 2 Compagnien leichter Infanterie besetzt.

Den 22sten December.

Der Adjutant, Capitain v. Ewald kam von Eckernförde zurück. Eckernförde ist besetzt mit einem Bataillon und etwa $1\frac{1}{2}$ Escadron. Uebrigens cantonniren in der Gegend herum bedeutende Truppen abtheilungen.

Der Adjutant, Lieutenant v. Lobedanz kam von Itzehoe zurück mit der Nachricht, dass das Hauptquartier des General Wallmoden sowie das des General Dörnberg nach Itzehoe verlegt werden und schon zum Theil dort angekommen sein sollten. Ueber dies sowie über seine ganze Tour gab er einen schriftlichen Rapport ein.

Prins Frederik skrev samme Dag til Kongen saaledes:

„Fjenden lægger os daglig flere Hindringer i Vejen, som viser den svenske Kronprins' Modvillighed til at slutte Fred. Da han havde sagt til Kapitajn Rømeling, at vi ikke behøvede Fourage, siden det jo stod til os at bortsende vore Heste og vort Kavaleri, som vi dog ikke brugte til Fæstningens Forsvar, saa bad Major Bardenfleth Oberst Bjørnstjerna om en skriftlig Ordre til Forposterne ved Feldscheide og Sorgbro at lade saadanne Heste og Kavaleri passere. Men derpaa ankom vedlagte Svar¹⁾, hvori dette afslaas, og det paa Grund af den svenske Kronprins' Utilfredshed med det danske Kabinet. Som en Følge heraf have de fjendtlige Forposter strængt Forbud at lade andre end Estafetter og Kurerer passere. Derved hindres ogsaa Afsendelsen af de herværende kgl. Kasser og deponerede Obligationer, samt Amts- og Distriktskasser o. s. v. — Det er ret ilde, at disse Sager, som udfordre til Transportering i det mindste 120 Vogne, ikke allerede ere blevne bragte bort før, især i den Tid, vi stode bag Stecknitzen, og Fjendens Nærmelse mod Grænserne var tydelig. Omgivet af Fjenden er det nu umuligt at faa samme bort.“

Abends 6 $\frac{1}{2}$ Uhr kam ein englischer Courier, ein Major Grabon²⁾ mit einem Courierpass vom General Stewart aus Frankfurt a. M. an; er hatte unter mehreren Depeschen auch welche an General Wallmoden, den er vermuthete in Rendsburg zu finden. Er war über seinen Irrthum sehr erstaunt, sich in einer von Dänen besetzten Festung zu finden. Alle seine Depeschen und Papiere wurden geöffnet, von den wichtigsten Abschrifte genommen, alle durchgesehen und sie ihm sodann wieder zugestellt. Er erhielt während der Nacht einen Officier zur Wache, ward mit aller Artigkeit behandelt und soll Morgen früh entlassen werden.

Den 23sten December.

Nachdem des Nachts und diesen Morgen alle Papiere des englischen Couriers durchgesehen waren, ward er entlassen und durch eine Sauvegarde bis an die Vorposten vor Bramkamp geleitet; er nahm seinen Weg nach Itzehoe.

Um 9 $\frac{1}{3}$ Uhr reiste der Adjutant, Major v. Qualen nach Copenhagen zurück.

¹⁾ Findes ikke.

²⁾ Anmærkning i Protokollen: Nach einem Briefe des Kammerherren Bourke in Kiel an den Prinzen vom 29sten Decbr. hiess der Courier Oberst Gordon und war von Lord Stewart in Frankfurt an den englischen Minister Thornton im Hauptquartier des schwedischen Kronprinzen in Kiel gesandt.

Major v. Qnalen medbragte følgende Skrivelse, dateret den 22de December, fra Prins Frederik af Hessen til Kongen:

H. P. 1230.

„Major v. Qnalen, som afgaar herfra i Dag, vil overbringe D. M. en Del detaillerede Oplysninger om Styrken af Garnisonen, Kvantiteten af Levnedsmidler m. v., Antallet af de i flere Affærer, men især ved Sehested mistede Officerer og Folk, Navnelisten og Styrkelisten paa Krigsfangerne, nemlig Officerer og Mandskab o. s. v. — Disse Oplysninger ere kun med Umage blevne samlede og derfor endnu ikke aldeles fuldstændige; efterhaanden som Underretningerne indkomme, skal jeg allerunderdanigst rette, hvad Mangler eller Utydeligheder der maatte findes. Kun bør jeg bemærke, at da al Kommunikation med de Personer, som ere blevne adskilte fra Auxiliærkorpset, og den Forvirring, som Tropperne ere satte i med Hensyn til deres Regnskabsvæsen, Stamruller o. s. v., hvilke til Dels ere faldne i Fjendens Hænder, ikkun tillader ufuldkomment at erfare, hvad der er borte af Folk og Sager, saa vil det være vanskeligt for Tiden at skaffe enhver nøjagtig Opgivelse. — I Henseende til Frederiksorts Kapitulation vil D. M. ventelig allerede have faaet allerunderdanigst Rapport fra Slesvig af, hvor Underretningen derom skal være bleven givet ved en svensk Adjudant, som skal være sendt fra Kiel desangaaende¹⁾ — — — Iblandt Tropperne er en ypperlig Stemning, og jeg tror at kunne stole paa dem ligesom hidtil. Maatte kun vore Kræfter staa i Forhold til vore Ønsker. — Endnu har jeg ikke faaet Svar paa min Skrivelse til den svenske Kronprins om de polske Lanciers's Afsendelse til Jylland, hvor jeg vilde, at de skulde tage Cantonnement, indtil Freden var sluttet, hvis Krigen ikke blev fortsat. Jeg havde gjort denne Fordring, fordi de fjendtlige Forposter truede med at angribe dem, da de ikke stod udtrykkeligt benævnt i Vaabenstilstandstraktaten, og man fra svensk Side syntes i deres Nærværelse at ville søge Grund til at bryde Traktaten, hvilket jeg vilde undgaa og desaaarsag endogsaa i Nat har ladet dem lægge indenfor Forpostkjæden, da de fjendtlige Forposter søgte ved stærke Patrouiller at forurolige dem. — — —“

Um 12 Uhr Mittags kam der Divisionsadjutant, Capitain v. Scholten²⁾ von Copenhagen als Courier mit chiffirten Briefen und mündlichen Nachrichten vom König.

Han medbragte rimeligvis følgende Skrivelse, dateret 19de December, fra Kongen til Prins Frederik af Hessen:

„I Betragtning af de nuværende Omstændigheder, Landets Trang m. v. har De ej kunnet handle anderledes end at afslutte Vaabenstilstanden, hvilken jeg approberer.

¹⁾ Om Frederiksorts Belejring og Kapitulation den 19de December vil en Beretning findes længere fremme i dette Bind.

²⁾ Se VII., 253.

Kammerherre Bourke og den østerrigske Kammerherre Grev Bombelles sender Jeg med et Brev til Kronprinsen af Sverig og med Fuldmagt at afslutte Vaabenstilstanden paa en længere Tid samt saa længe, at man kan erholde Svar fra Frankfurt, thi Kejseren af Østerrig vil være Mediatør, og dette bør vi nytte.

Jeg ved af intet andet Brev, der er taget, uden det af 4de December, hvori jeg paalagde Dem at slutte Vaabenstilstanden.

Det vigtigste af alt er, at Kavaleriet, det lette Artilleri ej bliver i Rendsborg; strider det ej mod Vaabenstilstanden, kunde man kanske søge ved Estafetter og smaa Trops at lade Kavaleriet komme bort; dette hindrer i Fæstningen, opæder Provisionerne og Fouragen.

Var Kavaleriet ved Flensborg eller Haderslev, Reserven ved Kolding, hvad kunde man da ej virke, naar Vaabenstilstanden var til Ende. Er alt dette umuligt, saa bør De, naar Vaabenstilstanden er endt, gøre et raskt Udfald og forsøge at slaa Dem igjennem, helst i det Slesvigske for derfra at komme i Forbindelse med Kolding og Fyn. Jeg samler alt, hvad Jeg kan fra Min Side, for at virke til Maalet.

De maa aftale alt med Feltmarskalken, at De kan handle de concert; at Feltmarskalken kan endnu være i Slesvig, behager Mig ej; han burde blot have en Forpostkjæde imod den fjendtlige Linie, og alle Tropper burde ej være længere frem end højst Haderslev, med mindre at De kunde inden Vaabenstilstandens Ende forene sig og repliere med Feltmarskalken til Haderslev, thi da kan man først vente at agere koncentrisk, thi uden dette vil vi intet kunne udrette, dersom Fjendtlighederne begynde. Ligeledes var det ønskeligt at lade det Sølv og Guld, som er i Rendsborg, bringe til Fyn. Dersom De selv vælger at gaa fra Rendsborg, saa maatte De vælge en Mand, der som Vicekommandant kunde blive under den gamle Olding Münnich.

Frederik R¹).“

Des Abends kam ein Parlementair wegen Auswechselung der hiesigen Gefangenen gegen die mit Capitulation sich ergebene Garnison der Festung Friedrichsort. Diese Proposition ward abgelehnt und dagegen vorgeschlagen, die Gefangenen gegen die in den verschiedenen Affairen bei Oldesloe, Bornhöved, Kiel etc. verlorenen Mannschaften auszuwechseln.

Des Nachts kam ein Parlementair an vom dem schwedischen Commissair von Sorgbrück mit der Anzeige, dass hinfüro nur Stafetten und Couriere, mit Pässen versehen, die Landstrasse passiren [könnten], alles übrige zurück gewiesen werden würde.

Es wurden die beiden Bürger Bass und Schätheln angenommen als Vigileurs an den Thoren, um auf alle Ein- und Auspassirende zu merken.

¹) Kongens Breve til Prins Frederik af Hessen vil i Almindelighed ikke blive gjengivne her, da de paa Grund af Afstanden ikke fik nogen Indflydelse paa Prinsens Beslutninger.

Parlementair von Witzleben, dass unsere Truppen nicht Oha besetzt halten sollten, sowie dass nichts anderes als Stafetten und Couriere die Landstrasse nach Schleswig passiren dürften.

Brief von Rittmeister Moltke von Fühn Dragonern¹⁾ an Major v. Bardenfleth mit der Nachricht, dass unser Minister und der østreichische den 19ten Copenhagen verlassen, um ins schwedische Hauptquartier zu reisen.

Prins Frederik af Hessen afsendte s. D. følgende Skrivelse til Kongen:

H. P. 1239.

„Da jeg ingen Vished havde, om Vaabenstilstanden virkelig var antaget af Fjenden eller ikke, saa benyttede jeg mig i Gaar af den Skrivelse, som D. M. allernaad. under 9de d. M. tilstillede mig fra det østerrigske Gesandtskab til General Grev Wallmoden, for ved en Parlamentær, Kapitajn og Divisionskvartermester Rømeling at forespørge mundtlig, om Fjendtlighederne havde ophørt, og begjære, at Hertugdømmet Slesvig i saa Fald maatte straks rømmes, Rendsborgs Forproviantering ikke ansés for Fjendtlighed, og General Lallemand med Polakkerne have sikker og fri Afmarche til Hamburg. — Kapitajnen kom i Formiddag tilbage fra Generalen, som havde taget meget koldt imod ham og ytret, at han vidste intet om Vaabenstilstanden, endskjønt han af den svenske Kronprins allerede kunde have faaet samme, hvis den var bestemt, at han vel ikke vilde uden nærmere Ordre gaa offensivt tilværks, men at han ingenlunde var bemyndiget til at indeholde med Fjendtlighederne, slutte Vaabenstilstand eller deslige. Fremdeles sagde han, at han undrede sig meget over, at det østerrigske Gesandtskab adresserede Forslag m. v. desangaaende til ham, da det dog maatte være samme bekendt, at han ikkun var Inferieur, og at den svenske Kronprins var den Højstkommanderende over alle Armeerne og in specie over ham, at han imidlertid vilde sende Papirerne til den svenske Kronprins og forvente hans nærmere Ordre. — Af alle disse Omstændigheder, som og at Fjenden samler sig stærkt imellem Kiel og Eckernförde, sender sine Patrouiller til Duvensted, Schirnau, og at Tettenborns Korps staar ved Frederiksstad og sender Patrouiller til Hohn samt har sine Forposter ved Osterrønfeld, tror jeg at burde ikke stole paa Vaabenstilstanden, men sætte mig i Forsvarstilstand. Rendsborg har jeg erklæret i Belejringsstilstand og søger efter Evne at forproviantere samme, hvilket er helt vanskeligt, da alle Omegne ere os afskaarne, og vi kun have Forraad paa 48 Dage efter den i Dag gjorte Opgivelse. — Fra Tyskland fortælles, at Holland er taget af de Allierede, at Stettin, Danzig og Dresden have kapituleret, at Prinsen af Oranien skal være i Amsterdam o. s. v. Hvad deraf er sandt, ved jeg ikke. — Min Bestræbelse er nu at holde

¹⁾ Se VII., 337.

Kommunikationen aaben imellem Slesvig og Rendsborg, men i hvor vidt det vil lykkes eller være vedvarende, ved jeg ikke.“

Den 24sten December.

Morgens 8 Uhr reisten der Major v. Bardenfleth und Capitain v. Scholten mit den getroffenen Verabredungen und den zu treffenden Veranstaltungen zum Rückzug mit dem grössten Theil des Armeekorps ab.

Stabschefen, Major C. Bardenfleth, havde udarbejdet følgende Forslag til et Tilbagetog:

„Vorschlag

zur Retirade, mitgetheilt an den Durchl. Herrn Landgrafen und an General Wegener durch Major L. Bardenfleth und Capt. Scholten von Rendsborg den 24sten December 1813 des Morgens.

Voraussetzung dass die Russen, Preussen und Deutschen bei den Schweden bleiben würden.

Zur Retirade wäre ein Corps bestimmt von:

Jütland Dragoner	368 M.	unter Gewehr	
Fühn Dragoner	205 „		
Holstein Reuter	262 „		
Seeland Husaren	97 „		
			932 Mann nebst 200 Lanciers.
Königin 1stes Batl. u. Jäg..	744 M.		
1stes und 2tes Oldenburg ..	900 „		
1stes u. 2tes Fühn	1000 „		
3tes Jütland, 1stes, 2tes u. 4tes Bat.	1300 „		
			3944 Mann.
1stes u. 2tes Holstein Scharf- schützen.....	525 M.		
2tes Batl. Schleswig Jäger..	405 „		
			930 Mann.
Summa...			5806 Mann nebst 200 Lanciers.
			6000 Mann.

2 6 \mathcal{B} Batterien.

In der Festung bleiben alsdann:

2te u. 6te Husarenescad.	120 M.	}	nebst 1 Batterie 3 B
3tes u. 4tes Holstein Inf.	875 „		
3tes u. 4tes Oldenburg	550 „		
1stes, 2tes u. 3tes Schles-			
wig 2 Comp. v. 4ten Batl.	1604 „		
	<u>3029 Mann.</u>		
2tes Batl. Seel. Jäger .	255 „	}	
Grenad. Jäger Comp. . .	75 „		
	<u>330 „</u>		
3479 Mann nebst 50 franz. Infanteristen			

Operations der Retirade.

I. Dazu sind 5800 Mand und 2 6 B Batterien zur Disposition, welche den 29sten December¹⁾ um 5 Uhr Nachmittags von Rendsburg abmarschirt sein und vor Mitternacht bei Sorgbrück stehen müssen. Die zurückbleibende Garnison in Rendsburg sendet 50 Husaren, 2 Piecen und 1 Bataillon nach Fockbeck und Hohn, und 20 Husaren nach Schir nau, um da die Nacht bis 10 Uhr Vormittags stehen zu bleiben.

II. Von Schleswig aus gehen 2 Escad., 1 Batail., 4 Piecen nach dem Kreuzweg bei Gross Dannevirke; ferner 2 Escad., 1 Batail., 4 Piecen nach dem Pass bei Selk; die beiden Escadrons werden auf dem Wege nach Breckendorf gestellt. Das Pass bei Fardorf muss mit 2 Piecen und 2 Compagnien schon den 28sten December besetzt sein und der Damm durchaus barricadirt, durchschnitten und impassabel gemacht sein.

Den 28sten December gehen 1 Batl. und 4 Kanonen nach dem Kreuzweg bei Nienkrug.

Den 28sten December muss bei Missunde die Jägerkompagnie nebst 20 Cavall. stehen.

Den 28sten December muss 1 Off. 24 M. Cavalleristen bei Capeln stehen.

Diese beiden Posten bleiben nur als Observationsposten bis Ankunft des Auxiliärcorps bei Arnholt und Falkenberg stehen, rapportiren nach Schleswig und gehen erst den 30sten von dort zurück auf Flensburg.

Bei Arnholt und Falkenberg müssen 30 Faden Holz, 100 Fuder Stroh, 50 Fuder Heu nebst einer guten Portion Hafer hingefahren sein bis zur Ankunft des Corps, sowie Branntweinn und Bier zu 8000 Mann und das Futter zu 3000 Pferden auf 1 Tag berechnet.

¹⁾ I „Kampen om Norge“ staar 28de December.

Den 28sten geht von Flensburg 1 Batail. nebst 6 Piecen nach Vedding, 2 Escad. werden über Vamdrup gegen das Zollhaus poussirt, 1 Escad. nach Grossen Viehe, 1 Off. 20 Pferde nach Timmersick.

Den 27sten December gehen von Apenrade 1 Batail. und 2 Escad. nach Bov. Bei Bov muss Stroh, Heu, Hafer, Branntwein, Bier, Brot sein. Alle Truppen müssen auf 2 Tage gekochtes gesalzenes Fleisch sowie etwas Graupen bei sich haben.

Alle Fahrzeuge müssen weg von Flensburg, Apenrade u. s. w. nach Fühn oder dem kleinen Belt gesandt werden.

2ter Fall.

dass die deutschen und russischen Truppen von den Schweden abgehen, nichts in Nordtorf stehen bleibt, Tettenborn in Hollingstedt ist u. s. w.

Den 29sten December um Mitternacht das Auxiliaircorps über Achterwehr nach Kiel.

Jevenstedt wird von Rendsburg aus besetzt, Achterwehr ebenfalls und Kluvensik, jedes mit 1 Batail. und 50 Pferden.

Von Schleswig auf Eckernförde nach Gettorf mit 4 Escad., 2 Batail., 10 Piecen.

Den 30sten December nach ausgeführtem coup-de-main (zur Absicht das Schleswigsche zu reinigen, wo möglich das schwedische Hauptquartier zu überfallen, die Schweden in Ungewissheit der Absicht des Ausfalles zu halten, dadurch 24 bis 48 Stunden Vorsprung und bei der erkannten Langsamkeit derselben zum vorsichtigen langsamen Verfolgen zu zwingen) — marschirt das Corps nach Gettorf.

Den 31sten December nach Schleswig und so weiter nach Flensburg.

Denne Plan staar in suspenso.

Carl Bardenfleth.

Gegen Mittag kam ein Schreiben von dem schwedischen Major Commissair Cederstrøm von Sorgbrück, welches gegen die von unserem Commissair Fischer verlangten Portionen protestirte. Es ward ihm geantwortet, dass unsere Portionen deswegen grösser wären, weil so lange wir französisches Armeecorps gewesen, der General en chef, Prinz Friedrich, diese vergrösserte Portionen angeordnet. Zugleich ward ihm ein dänisches und ein französisches Bespeisungsregulativ übersandt und es ihm und Oberkriegscommissair Fischer überlassen die Bestimmung auszugleichen.

Es ward aus Elsdorf und Nübbel gemeldet, dass der Feind sich bei Bargförde, Burgstall, Hamendorf und Oha verstärke¹⁾. Hiegegen

¹⁾ I Følge Melding fra Rytterbrigaden var Oha Dagen før bleven rømmet af de Danske.

ward durch einen Parlemtair protestirt, da es gegen den Waffenstillstandstractat sei, und man erhielt die mündliche Versicherung (ein feindlicher Officier Namens Hobe gab sein Ehrenwort), dass keine Vermehrung der Truppen in dortiger Gegend Stat finde.

Nachmittags erhielt man die bestimmte Nachricht, dass der Feind bei Pahlen eine Schiffbrücke über die Eider geschlagen, und dass wahrscheinlich nicht weit davon noch eine andere geschlagen werden solle.

Samme Dag afsendte Prins Frederik følgende Skrivelse, dateret 24de December Kl. 3, til Kongen:

H. P. 125.

„Deres Majestæts allerhøjeste Befalinger har jeg modtaget. Jeg har allerede i Gaar ved Major L. Bardenfleth og Kapitajn Scholten ladet Landgreven og General Wegener meddele min Disposition til Tilbagetoget den 29de dennes, hvis Fjendtlighederne igjen begynde. Da jeg ikkun kan efter Vaabenstilstanden røre Tropperne, især da der er af Fjenden given saa strænge Befalinger til Forposterne, at ikke en Gang enkelte Personer eller Heste kan passere, og blot Kurerer og Estafetter have Tilladelsen, saa er det nødvendigt, hvis Operationen skal lykkes, at jeg træffer paa Soutiens undervejs. Jeg tør ikke sende Dispositionerne hermed; den er overensstemmende med Deres Majestæts Befaling, saa vidt Omstændighederne tillade det.

Jeg ansér det imidlertid for Pligt at oversende Deres Majestæt General Lallemands Brev til Major Bardenfleth. Jeg havde ønsket, at Generalen selv var rejst til Kjøbenhavn i Stedet for at blive i Slesvig, paa det at han kunde personlig have allerunderdanigst berettet Deres Majestæt Tilstanden her og givet, hvad Detailoplysning Deres Majestæt maatte have befalet.

En Plan at blive her og forsvare Fæstningen, meddeler jeg allerunderdanigst i Sifre i Morgen, for ikke at opholde dette. Denne Plan er ikke givet endnu, da den er forskjellig fra den med Major L. Bardenfleth og Kapitajn Scholten afsendte.“

Ferner ging von Schleswig die Nachricht ein, dass unser Minister Bourke¹⁾ mit dem oesterreichischen Chargé d'affaires an unserem Hofe, Baron Bombelles, von Copenhagen kommend durch Schleswig passirt und sogleich ins Hauptquartier des Kronprinzen von Schweden gereist wären.

I Løbet af Natten modtog Major Carl Bardenfleth følgende Brev fra Broderen, Major Løvenørn Bardenfleth, dateret: Slesvig 24de December Kl. 11¹/₂ Aften:

¹⁾ Kammerherre Edmund Bourke, født paa St. Croix 2den November 1761. Han førte Forhandlingerne om Freden paa dansk Side. Gehejmekonferensraad 1814. Senere dansk Gesandt i England og Frankrig, Død i August 1821.

„Kjæreste Carl! Aarsagen, hvorfor jeg ulejliger Dig endnu i Nat, er, fordi det er falden mig ind, at det vel kunde være de to fjendtlige Eskadroners Hensigt maaske endnu i Morgen tidlig at søge fra Burgstall af at overfalde Lanciererne i Nybbel. For at forebygge slige Ubehageligheder, var det nok godt at tage dem enten med ind i Fæstningen eller ogsaa lægge dem saa nær Byen Rendsborg som mulig.

Bombelles og Bourke vare i Gaar Eftermiddags rejste herfra til Kronprinsens Hovedkvarter. I Aften er A. Lilienskjold¹⁾ sendt som Parlamentær derhen, og i Morgen Aften venter Landgreven Efterretning. De have Ordre at forlænge Vaabenstilstanden og have, som Lasson forsikrer, faaet de nøjagtigste Instruktioner herfra som muligt.

Landgreven har approberet den udkastede Plan, i Fald Vaabenstilstanden ej blev prolongeret; dog med Undtagelse af, at alt maatte ske otte og fyrretyve Timer før, end Du havde bestemt; dog vil han ikke fuldkommen bestemme sig, førend han faar Efterretning fra Bourke om Udfaldet af hans Sendelse til Kronprinsen. Imidlertid stoler han paa at faa denne Underretning i Morgen. Jeg skal underrette Dig i Tide om alt, som ogsaa alt i Tide skal blive besørget herfra til de forskjellige Steder. Af en Bonde fra Kropp har jeg i Dag erfaret, at der ligger omtrent et Par hundrede Kosakker i Kropp og omliggende Byer. Omtrent 40—50 Kosakker skal i Gaar være bleven sendt tilbage til Frederiksstad og over Ejderen. Tettenborn skal i Gaar være gaaet til Kiel. Det lader derfor til, at han vil trække sig tilbage. Dog skal dette ikke lade mig forsømme noget af det Aftalte.

Din tro

Løvenørn.

Scholten fik Ordre af Landgreven at blive her til i Morgen, for først at erfare, hvad Efterretning der kommer fra Bombelles, men han rejser dog sikkert i Morgen Formiddag.“

Indlagt i Brevet findes følgende Oplysninger:

- I Slesvig: 2 Batailloner (I. og II.) af 2det jyske Infanteriregiment.
Slesvig Rytterregiment.
Batteriet Lohse.
- I Flensborg: 1ste og 2den Bataillon af Kronens Regiment.
Pr. Frederik Ferdinands Dragonregiment.
Fyn ridende Jægere.
Lieutenant Breckwoldts²⁾ 12 Kanoner.

¹⁾ Se VII., 245.

²⁾ Premierlieutenant i Artilleriet Jacob Ulrich Breckwoldt. Født 1792. Elev i Artilleriet 1804, Major 1840. Han blev 1847 karakteriseret Oberstlieutenant og Land- og Søkrigskommissær. 1851 Chef for 3dje Udskrivningskreds og Generalkrigskommissær. Død 20de September 1857 i Næstved.

I Aabenraa:	Langeland ridende Jægere. Jægerkompagniet af Kongens Regiment III.
I Haderslev:	Kongens Regiment II. Batteriet Lundbye ¹⁾ . 2 Eskadroner af Livregiment Dragoner.
I Kolding:	3dje og 4de Bataillon af 2det jyske Infanteriregiment. Lieutenant Winkel-Horns ²⁾ Batteri. 2 Eskadroner Livregiment Ryttere.
<hr/>	
	7 Batailloner, 14 Eskadroner og 4 Batterier.

Med Krogh har jeg aftalt det Fornødne. Lad kun Folkene forsynes med Brændevin paa 5 Dage. Brød kan de faa her. Kjød bliver kogt og bragt ud. Brænde eller Tørv ligesaa.

Den 25sten December.

Der Rittmeister von Recke³⁾ ward mit Depeschen an den oesterreichischen Minister Baron Bombelles und an unseren Kammerherrn v. Bourke ins schwedische Hauptquartier gesandt. Letzterer ward besonders ersucht, falls der Waffenstillstand verlängert würde, wegen der Zufuhr während des Waffenstillstandes vortheilhaftere Bedingungen auszuwirken und wegen freier Passage auf der Strasse nach Schleswig sowohl für Couriere, Stafetten, als überhaupt alle Reisende etc. anzutragen.

Des Mittags 12 Uhr ward Kriegsraath gehalten, wozu sämmtliche Brigadechefs, Generalmajor v. Münnich, v. d. Schulenburg, Oberst v. Castonier, v. Waldeck, v. Engelsted, v. Suckow and v. Krieger sowie auch der Major Carl Bardenfleth und die Adjutanten, Capitain v. Rømeling und v. Krohn gezogen wurden. Nachdem einige Befehle Seiner Majestät des Königs, die neuesten Nachrichten vom Feinde und einige Vorstellungen und Vorschläge, die Situation des hier versammelten Armeecorps betreffend, vorgelesen und vorgelegt waren, ward debattirt, ob es unter den obwaltenden Umständen rathsamer sei, mit einem Theil des Corps sich nach Colding zurück zu schlagen und in Rendsburg eine Garnison von 3500 Mann zu lassen, oder ob es besser sei, mit dem ganzen Corps stehen zu bleiben und das Anrücken des Reservecorps aus Norden zu erwarten. Nachdem alle Vor- und Nachtheile, die aus beiden Operationen hervorgehen könnten, abgewogen,

1) Kapitajn af Artilleriet Joachim Theodor Lundbye, født 15de Marts 1778 i Kjøbenhavn. Major 13de December 1823. 1830 Overtøjmester og Oberstlieutenant. 1836 Chef for Raketkorpset, 1840 Oberst. Død 13de Juni 1841.

2) Kapitajn Peter Winkel Horn i Artilleriet. 1821 Regimentskvartermester i Artilleriet. Død 6te November 1824.

3) Se VII, 308.

ward fast einstimmig beschlossen stehen zu bleiben bis die Reserve-Armee aus dem Norden herunter kommen könne. Die Verhandlungen nebst Beschluss etc. sind im geheimen Protocol eingetragen.

Um 3 $\frac{1}{2}$ Uhr Nachmittags ging der Divisionsadjutant, Capitain v. Rømeling mit diesem gefassten Beschluss als Courier an den König ab und nahm zugleich die nöthigen Nachrichten über die veränderte Operation an Sr. Durchl. den Feldmarschall und an den General Wegener mit.

Es kam ein Brief vom General Wallmoden mit der Aeusserung der Unzufriedenheit über das Benehmen gegen den Courier von vorgestern etc¹).

Brevene til Kongen, Prins Carl og General Wegener samt Major C. Bardenfleths og Kapitajn A. F. Krohns Indstillinger til Krigsraadet lyder saaledes:

H. P. ad 1255.

„Vorstellung

den 25sten December 1813.

Vorerinnerung.

Die Nachrichten vom Feinde gehen dahin aus, dass er sich mit seiner Hauptmacht gegen Glückstadt gewendet hat; dass er zwischen Husum und Friederichsstadt mit Tettenborns Corps steht, und dass in Kiel 6—7000 Schweden sind, welche in Eckernförde ein Bataillon haben nebst etwas Cavallerie. Die Vorposten der Feinde um Rendsborg stehen, nördlich in Hollingstedt, Kropp, Jagel, Flækkeby, Hamendorf, Oha — überall 1 Escadron und 1 Compagnie leichter Truppen; bei Pahlen ist eine Brücke geschlagen; südlich: in Nordtorf; es ist aber nicht gewiss, ob der Feind bloss da durchmarschirt ist oder fest steht; seine leichte Cavallerie streift bis vor Jevenstedt, doch nur schwach. Bei Klvensik sind nur Vorposten, so auch vor Bünsdorf. Es ist Quartier in Eckernförde für 200 Officiere bestellt gewesen, aber dies scheint nur Maske zu sein; man sagt auch, dass das Hauptquartier von Kiel nebst einem Theil der Truppen abgehen wird oder abgegangen ist.

Die bestimmte Stärke des Feindes ist nicht bekannt. Man schätzt ihn auf einige und 30,000 Mann in allem. In Lübeck sammelt er Fahrzeuge. Eine starke Spannung herrscht zwischen den deutschen und schwedischen Truppen. Es ist der oesterreichische Minister und der dänische Gesandte bei dem schwedischen Kronprinz, um über

¹) Wallmodens Brev findes ikke.

einen verlängerten Waffenstillstand zu negociiren. Man weiss nicht, ob der Kronprinz in Kiel oder von dort nach Krempe gegangen ist.

Es sind 2 Vorschläge gemacht in Betreff des Benehmens des Armeecorps unter obigen Umständen, sich beide gründend auf die allerhöchsten Befehle vom 19ten und 21sten dieses, wenn die Feindseligkeiten anfangen sollten, die alsdann um Mitternacht zwischen dem 28sten und 29sten dieses anfangen können.

Der 1ste Vorschlag im Fall des Beschlusses einer Retirade, dazu wurden 900 Mann Cavallerie, 3950 Mann Linieninfanterie und 930 Mann leichte Infanterie nebst 2 6 $\frac{1}{2}$ Batterien aus der Festung zu nehmen, und nur darin gelassen: 120 Husaren, 3000 Mann Linieninfanterie und 300 Mann leichte Infanterie nebst 1 3 $\frac{1}{2}$ Batterie.

Der Wegmarsch musste den Abend vor dem Aufhören des Waffenstillstandes anfangen, über Sorgbrück nach Schleswig gehen; den 28sten Abends also, damit man den 29sten nördlich von Schleswig sein und den 30sten nach Flensburg, den 31sten nach Apenrade kommen. Es musste gar keine Bagage mitgenommen werden, Brot und gekochtes Fleisch, Branntwein, Fourage auf 2 Tage mitgenommen, und die Nächte bivouacquirt werden. Bei Schleswig empfängt nach gegebener Disposition 1 Cavallerieregiment, 3 Bataillons und 1 Batterie das Corps, bei Bov jenseits Flensburg ebenfalls eine ähnliche Stärke.

Dieser Rückzug hat zur Absicht: die baldigst mögliche Vereinigung mit der Reserve bei Hadersleben, eine Operation mit derselben entweder vorwärts oder eine Retirade hinter den kleinen Belt nach näheren Befehlen des Königs.

Die Nachtheile dieses Marsches sind: wegen der grösseren Anzahl feindlicher Cavallerie das beständige geschlossene Marschiren in Quarrée über die Plainen; — die raue Witterung und daraus entspringende Ermüdung der Officiere, Leute und Pferde, vorzüglich beim Bivouacquiren des Nachts ungeachtet der Vorsorge; — die üble Stimmung der Mannschaft zu einem Rückmarsch; — das beständige Harcelliren des Feindes; die Gefahr für Rendsburg, wo viele Schätze liegen, und welche Festung der Stützpunkt des Ganzen ist, aber bald bloquirt und dann mit Brandgeschütz in Feuer gesetzt werden wird, dadurch sowohl die Schätze als die Lebensmitteln und an Haltbarkeit verlieren wird. Sie kann sich länger halten als mit der grossen Garnison, aber bei Frost widersteht sie alsdann nicht den Sturm, und beim Abbrennen verliert sie Magazine, die Mannschaften werden bald ermüdet, und die Festung wird in wenigen Tagen fallen können.

Der 2te Vorschlag ist: alles hier zu behalten, und die Festung bis zur Ankunft des Entsatzes zu halten. Alsdann müsste von Schleswig alles zurück, so wie von Flensburg auch, und die Reserve von Hadersleben oder Apenrade zu operiren anfangen.

Die Absicht wäre: Durch starke Vorposten nach Jevenstedt und hinter der Wehrau den Feind abzuhalten, die Festung zu berennen und abzubrennen; — durch häufige Ausfälle nördlich ebenfalls den Feind zu nöthigen in der Entfernung zu bleiben; — und solchergestalt die Festung nach der Berechnung der Provisionen und Ammunitionen in 3 Wochen nach dem Ablauf des Waffenstillstandes zu halten, bis alsdann Entsatz oder Friede käme. Zugleich auch zwei bedeutende Corps gesammelt zu halten, nämlich die 1200 Mann Cavallerie, 7000 Mann Linieninfanterie und 1200 Mann leichte Infanterie nebst 3 mobilen Batterien in und um Rendsburg, und die Reserve bei Hadersleben von 15,000 Mann nebst 4000 Mann von Schleswig und Rendsburg [Flensburg?]. Der Vortheil wäre: dass dem Feinde ein Hinderniss gemacht würde ordentlich vordringen zu können, und wenn er gleich Schleswig mit leichten Truppen überschwemmen würde, diese doch von der Reserve müssten geworfen werden können. Die Nachtheile wären: die vorläufige Preisgebung Schleswigs; die Abtrennung von der Reserve, welche allein operiren müsste; die Aufzehrung der Lebensmittel, namentlich auch der Fourage in weniger als 3 Wochen, und mit dem Falle der Festung der Fall des Corps und aller Schätze. Gegen Sturm ist sie gedeckt, aber gegen Brand nur ziemlich: kommt Feuer aus, dann verzehren sich die Lebensmittel p. p. desto eher, und die Festung fällt wegen Mangel.

Es fragt sich jetzt, welcher Vorschlag wird gebilligt.
Der 1ste des Wegmarschirens oder der 2te des Bleibens.

Unterthänigst

Carl Bardenfleth.“

H. P. ad 1255.

Rendsburg, den 24sten December 1813.

„Ganz unterthänige Vorstellung.

Das ganze Corps, welches in und um Rendsburg steht, scheint mehr zum Besten des Landes zu wirken und die feindlichen Operationen zu hindern, wenn es stehen bleibt, und gesammelt sich hier behauptet bis das 2te Corps sich bei Colding gesammelt hat und vordringen kann, als wenn es sich theilt und einen gewagten Rückzug macht; wozü die Gründe folgende sein dürften:

a. Der Rückzug mit einem Theil des Armeecorps ist immer ein gewagtes Manoeuvre, welches ohne bedeutenden Verlust nicht ausführbar ist, und dessen Folgen im Falle eines Unglücks auf der Retraite unberechenbar sind.

b. Rendsburg, dessen Erhaltung in gegenwärtiger Crisis von der ersten Wichtigkeit ist, ist exponirt, sobald der grösste Theil des Corps zurückgeht; denn während der Feind mit allen seinen leichten Truppen und seiner überlegenen Cavallerie das retirirende Corps verfolgt, wird Rendsburg einer engen Blockade und einer Beschiessung von allen Seiten preisgegeben, welches nicht der Fall ist, wenn das ganze Corps hier bleibt, da alsdann der Feind leichter mehr entfernt von der Festung gehalten werden kann.

c. Das Land gewinnt nichts dabei, wenn ein Theil des Corps sich zurückzieht; im Gegentheile, das Schleswigsche wird von einer stärkern feindlichen Macht überschwemmt, wenn das Corps sich zurückzieht, da es sich doch nicht früher als bei Colding setzen kann, als wenn das Hauptcorps hier stehen bleibt und die Hauptmacht des Feindes hier fest hält.

d. Die in Schleswig, Flensburg u. s. w. stehenden Truppen haben einen unangefochtenen Rückzug; man erhält also, ohne einen Mann zu verlieren, die beiden Corps gesammelt, das 1ste hier, das 2te bei Colding. Wohingegen bei einem Rückzuge ein schwaches Corps hier bleibt, und ein schwer verfolgtes, vielleicht geschlagenes, wenigstens sehr mitgenommenes Corps bei Colding ankömmt.

e. Wenn das Corps gesammelt hier bleibt, lässt sich die Position bei Jevenstedt behaupten; die Cavallerie kann grösstentheils in den Dörfern südlich der Festung: Osterrönfeld, Westerrönfeld, Schülpe, Bramkamp, Schwabe, Jevenstedt cantonnieren, und die Festung ist von dieser Seite nicht mal einem Angriff exponirt; wohingegen, wenn eine schwache Besatzung hier bleibt, die Festung — wie erwähnt — gleich einer Einschliessung Preis gegeben wird, welches, da sie ohne Casematten und ohne Souterrains für die Lebensmitteln ist, nicht ausser Acht zu lassen ist.

f. Der einzige hiergegen aufzustellende Grund wäre vielleicht Mangel an Proviant und Fourage. Wenn indess die Providirungscommission glaubt, dass vom Ablauf des Waffenstillstandes an gerechnet noch auf etwa 3 Wochen Lebensmitteln und Fourage vorhanden sind für das ganze Corps, so lässt sich doch wohl mit Recht annehmen, dass in dieser Zeit mit Rücksicht auf das, was schon geschehen ist und was in der Zeit noch geschehen kann, ein Entsatz von Norden her zu erwarten sein dürfte.

Aus allen diesen Gründen, wozu sich noch leicht mehrere und vielleicht auch welche aus der politischen Stellung des Staats à dato herbeiführen liessen, scheint das Resultat hervor zu gehen, dass es richtig sei, mit dem ganzen Corps hier in und um Rendsburg stehen zu bleiben und den Entsatz aus Norden zu erwarten. Wenigstens dürfte diese hier ganz unterthänigst geäusserte Meinng einer genauern Prüfung von competenten Richtern nicht unwerth sein.

Unterthänigst

Krohn.“

Til Kongen fra Auxiliærkorpset.

H. P. 1255

Rendsborg, den 25de December 1813.

„I Følge D. M. allerh. Befalinger af 19de og 21de dennes lod jeg udkaste et Forslag til Retirade fra Rendsborg med Hovedmassen for at støde til Reserven ved Kolding; dette Udkast sendte jeg med mundtlig Forklaring til Landgreven og til General Wegener samt lod træffe alle Foranstaltninger til Udførelsen af Toget, som skulde begynde ved Vaabenstilstandens Ende, nemlig Natten imellem den 28de og 29de December. Imidlertid erfarede jeg, at General Lallemand endnu var i Slesvig og ikke gaaet til Deres Majestæt for at foredrage for Deres Majestæt Sagerens Stilling; fremdeles, at Grev Bombelles og Kammerherre Bourke vare passerede Slesvig; at Spændingen imellem de Tyske og Svenske var stor, og at den svenske Kronprins gjorde alt for at opholde Underhandlingerne. Jeg tog derfor den Beslutning at lade et Udkast mig forelægge til at blive med alt i Rendsborg, bede Landgreven at gaa uopholdelig tilbage til Kolding med Tropperne i Slesvig og Flensborg, og at oppebie Operationerne af Deres Majestæt fra Kolding herved. Dette Udkast lod jeg forelægge et Krigsraad, som jeg i Middags har haft sammen, bestaaende af Generalerne Schulenburg og Münnich, Obersterne Suckow, Krieger, Engelsted, Castonier, Waldeck, Major Carl Bardenfleth, Kapitajn Rømeling og Kapitajn Krohn. Jeg forelagde dem Deres Majestæts allerhøjeste Befalinger, de gjorde Foranstaltninger til Tilbagoetog og det gjorde Udkast til at blive. Krigsraadets Stemme vare i det Hele for at blive; Oberst Waldeck foreslog at gaa bort; Kapitajn Rømeling viste Nødvendigheden af at gaa strax, naar det skulde ske, men at blive, naar Sandsynligheden var, at de tyske og russiske Tropper gik bort. Da Kapitajn Krohn forklarede, at der havdes Levnedsmidler og Fourage nok paa henimod 3 Uger efter den 29de ds., og Major C. Bardenfleth havde sat Vanskeligheden af at slaa sig igjennem ud af hinanden, formedelst de store Plæner, det kolde Vejrligs Indflydelse paa Officerer og Folk, Stemningen ved en Retirade, Umuligheden med de til Kolding bragte Folk strax at gaa frem igjen, dels for Afmatelsens Skyld, dels for Mangel paa Ammunition og andre forbrugte Fornødenheders Tilvejebringelse; saa og Faren for Rendsborg ved at afbrændes at miste alt af Kronens Kostbarheder, Levnedsmidler o. s. v., ved Garnisonens Svaghed imod Storm ved Frost, — (da daglig 1600 Mand behøves til Besætning, altsaa kun 1 Nat fri for 3000 Mand), saa blev besluttet at blive, at melde Deres Majestæt og Landgreven dette og at opholde Belejringen, indtil Deres Majestæt med Reserven kunde komme til Undsætning. Kapitajn Rømeling er beordret at gaa strax herfra med denne Rapport og mundtlig at udvikle alt.

Allerunderdanigst

Frederik, Pr. t. Hessen.“

Til Landgrev Carl fra Auxiliærkorpset.

Aux. H. P. K.

Rendsborg, den 25sten December 1813.

„Ew. Hochf. Durchl. habe ich die Ehre unterth. meinen Rapport an S. M. zu übersenden, dem zu Folge nach gehaltenem Kriegsrathe ich hier mit allen Truppen verbleibe und die Ankunft des Entsatzes von Kolding erwarten werde. Ich muss es Ew. Hochf. Durchl. unterth. anheim stellen, ob nicht jetzt, und zwar gleich den 26sten oder 27sten ein Rückmarsch sämmtlicher Truppen von Schleswig und Flensburg nach Hadersleben gut sein möchte, um die Vereinigung mit der Reserve ungehindert zu vollführen. Alsdann wird mit den dortigen 15,000 Mann eine Masse von wenigstens 19,000 Mann gesammelt werden, und wenn diese wieder vorrückt, kann, so bald damit Schleswig wieder erreicht ist, von hier aus ebenfalls operirt werden, um die Eider zu gewinnen und Schleswig vom Feinde zu reinigen, so wie alsdann vielleicht ihn ganz zu vertreiben, wenn nicht der Waffenstillstand einen Frieden hervorbringen möchte. Alle auf einen Rückmarsch mit meinem Corps von hier gemachten Verfügungen werden jetzt überflüssig und würden wohl baldigst möglich abzuändern sein. General Wegener theile ich meinen Entschluss mit, hier zu bleiben, und erwarte ich zu seiner Zeit das Glück zu haben, Ew. Hochf. Durchl. mit einer siegenden Masse wieder in Schleswig zu wissen.

Friedrich, Pr. z. Hessen.“

Til Generalmajor Wegener fra Auxiliærkorpset.

Rendsborg, den 25de December 1813.

„Af Brevet fra H. M. ser jeg, at Reserven bliver 15,000 Mand stærk; forenet med Tropperne fra Slesvig og Flensburg vil den stige til 19,000 Mand. Jeg her har 9000 Kombattanter foruden Artilleriet. Ved at blive her, nødes Fjenden til at lade en betydelig Masse staa imod mig, og de 19,000 Mand vil kunne nøde alle Tropper, som maatte gaa ind i det Slesvigske, til at forlade samme, ligesom jeg ved at holde Fjenden for Rendsborg ogsaa formindsker hans Masse mod Reserven og kan ved Udfaldet i sin Tid sætte mig i Forbindelse med Reserven, naar den er kommen ned til Slesvig. Fjenden maa da forlade Rendsborg og Ejderen samt befrygte alt, hvis han vil holde sig i Holsten, da han foruden denne Masse ogsaa har Prinsen af Eckmühl bag sig. Disse og flere Grunde have bevæget mig til at blive og at oppebie Reserven, samt anmode Landgreven for det hurtigste at gaa fra Slesvig og Flensburg tilbage inden Vaabenstilstanden, hvilket han kan uden mindste Fare. Kapitajn Rømeling, som afgaar med dette, vil give de nærmere Oplysninger, som Hr. Generalen maatte ønske.

Frederik, Pr. t. Hessen.“

Den 26sten December¹⁾.

In der Nacht einen Brief vom schwedischen Commissair Major Cederstrøm erhalten, wo derselbe anzeigt, dass er unsern Commissair Fischer vergebens erwartet u. s. w. Antwort, dass er wahrscheinlich so als diesen Morgen den 26sten früh ankommen würde.

Vormittags kam ein verirrter schwedischer Parlementair, der mit Briefen vom schwedischen Hauptquartier an den Commissair Major v. Cederstrøm sollte, in der Festung an; er ward ohne weiteren Aufenthalt o. d. gl. sofort an die richtige Behörde befördert.

Gegen Mittag einen Brief von Sr. Hochfürstl. Durchl. dem Prinzen Feldmarschall Carl zu Hessen erhalten, worin Höchstdieselben ihre Meinung gegen den vom Prinzen Friedrich eingesandten Plan, mit dem ganzen Corps in und um Rendsburg stehen zu bleiben, äussern und einen Rückzug mit dem grössten Theil des Corps verlangen etc.

Die Antwort des Prinzen Friedrich lehnte dies ab, indem dieselbe nochmals die für das Stehenbleiben redenden Gründe anführte. Indess entschloss der Prinz sich mit Rücksicht auf die von Sr. Maj. dem Könige erhaltenen allerhöchsten Schreiben vom 10ten h. die beiden Cavallerieregimenter Holstein Reuter, Fühn Dragoner, die 2 Escadronen Lanciers und eine 3te dige fahrende Batterie abgehen zu lassen, und zwar sollte dieses Corps suchen, den 27sten des Abends die feindlichen Posten zwischen Sorgbrück und Schleswig zu passiren und Schleswig zu gewinnen.

Da Prins Carl af Hessens ovennævnte Brev ikke findes i Arkivet, meddeles her tvende Breve fra Major L. Bardenfleth til Major C. Bardenfleth, tilligemed Prins Frederiks Svarskrivelser til Prins Carl af Hessen.

Fra Major L. Bardenfleth til Major C. Bardenfleth.

Aux. C.

Slesvig, den 25de [December 1813], Aften Kl. 9.

„Kjæreste Carl!

Jeg modtog i Eftermiddags Krohns Forslag og har meddelt det Landgreven og Holsten-Beck. Har dette Forslag paa den ene Side meget for sig, saa lader det sig dog vist ikke nægte, at det har uendelig meget mere imod sig. Tillad at jeg siger Dig min Mening.

Kronprinsen bliver trængt fra alle Sider at gaa bort, muligen at han ikke forlænger Vaabenstilstanden, men vil søge at brandskatte det

¹⁾ I Følge Meldinger fra Forposterne var den 26de December følgende Steder besatte af Fjenden, om end kun med ringe Styrker: Flækkeby og Oxlev, Kl. Reide, Tetehusen, Sehested (1 Eskadron Hanseater), Hohn og Bünsdorf, Feldscheide og Kropp (Kosakstab).

Slesvigske først og dernæst at gaa bort herfra. Bliver Prins Frederik i Rendsborg, saa staaar hele det Slesvigske aabent for Fjenden. Vi maa da forlade alting indtil Haderslev og Kolding, og Fjenden, om ogsaa kun 800 Kosakker, kan brandskatte alting. Fjenden deler ikke sin Magt; han lader Rendsborg ligge, sætter kun et svagt Korps derfor for at sulte den ud, og med Resten jager han os til Fyn. Hele Landet er aabent for hans Plyndringer. Ere vi da endelig stærke nok ved Haderslev eller Kolding, saa begynde vi først offensivt at gaa frem, og Landet lider da dobbelt.

Min Idé er, hvad der ogsaa først var besluttet, at Prinsen gaar med 6000 Mand her til Slesvig, lader staa et Par Batailloner, et Batteri og 4 Eskadroner her og gaar med Resten, og hvad der nu ligger her, til Flensborg eller, om dette er for langt, til Oversø eller Smedeby. Fra Flensborg af gaa stærke Rekognosceringer mod Husum, og fra os af imod Mysunde. Men vores Stilling ved Flensborg eller Oversø maatte vi holde saa længe, indtil Magten nødte os at forlade den. Derved blev Landet dækket; Fjenden kan ikke sætte Rendsborg stærkt til, men maa sende sin Styrke imod os, og selv Glückstadt risikerer mindre end ellers. Rendsborg har Proviant paa 3 à 4 Maaneder; vi kunne benytte vort Kavaleri, som vi ellers tilsidst maa slagte i Fæstningen, og vi kunne slaas i aaben Mark. Marchen fra Rendsborg hertil er den farligste, men vi risikerer dog intet, naar vi staa her med 2000 Mand til Sukturs, og vi have 1600 eller i det mindste 14 til 1500 Mand Kavaleri, og især naar vi bryde op den 27de i Stedet for den 28de, hvilket Fjenden ikke venter. Du vil se af Landgrevens Brev til Prins Frederik, at han bestemt vil, at Prinsen marcherer den 27de om Eftermiddagen til Sorgbro i al mulig Stilhed, efter at alle Forposter ere afløste ved smaa Kommandoer fra Fæstningen, saa at Fjenden ikke bemærker, hvad man har i Sinde. I Sorgbro maa den svenske Major enten holdes fast, indtil alting er passeret, eller ogsaa maa han med sine Adjudanter og Folk holdes i Fæstningen indtil den 29de om Midnat. Siger Fjenden, at det er Brud mod Vaabenstilstanden, saa svare vi, at det er Repressalie for Burgstalls og Ohas Besætning, for Jevenstedts, Oster- og Vesterrønfelds Plyndring i de to første Dage af Vaabenstilstanden. Vi ere paa denne Maade i Stand til at vinde et Forspring, hvorved Landet og Armeen er reddet; hvorimod Fæstningen og Armeen samt Landet er tabt, naar vi blive i Rendsborg og lade Fjenden spille med os og dreje os ved Næsen, som han vil, og plyndre Landet ud. Desuden kan man med Rette anføre, at det er imod Vaabenstilstanden, at man nægter os Fourage, og at vi af Mangel paa Fourage maa forlade Fæstningen. Landgrevens Idé med en Parlamentær ved Kropp at sige Fjenden, at vi intet Fjendtligt havde i Sinde, at Vaabenstilstandens Forlængning underhandlede og at, i Fald Fjenden ikke skjød paa os, vi da heller ikke vilde skyde paa ham, er vist ikke ganske ilde. Gaar vi altsaa den 27de, saa have vi vundet Spil; gaa vi først den 28de, saa have vi sværere Spil. Bedst var det, om Bombelles og Bourke forlangte Ultimatum den 26de om Aftenen, og at vi fik

Resultatet at vide den 27de om Morgen. Er Vaabenstilstandens Prolongation ikke tilstaaet den 26de Aften, saa bør Bourke strax afbryde og gaa bort; saa bryde vi løs den 27de om Aftenen fra Rendsborg, dog uden at gjøre et Skud paa Fjenden, saa længe han ikke skyder. Desuden er han ikke stærk paa Strækningen fra Eckernførde til Husum. Benytte vi ikke denne Lejlighed og blive i Rendsborg, saa ere vi tabte. Landgreven er færdig at blive desperat over Forslaget at blive i Fæstningen, og han har vist ikke Uret. Desuden kan man ikke gaa ham forbi; da han er Feltmarskalk og er for indviklet i denne Sag; Wegener og alle Tropper i det Slesvigske, selv Rendsborg, staa under ham, og han er ganske af den Mening, at Prins Frederik maa forlade Rendsborg; thi afsét fra, at alt, hvad her staaer ved Slesvig, Flensborg, Aabenraa, maatte bort til Haderslev eller Kolding, saa bliver Korpsen i Haderslev dog alt for meget svækket ved Savnet af de 6000 Mand øvede Tropper og det gode Kavaleri, og kan let kastes af en overlegen Fjende tilbage til Fyn, og da er ogsaa vort hele militære Renommé spildt. Nei, naar vi den 27de om Morgen vide, at Vaabenstilstanden ikke er forlænget, saa maa Prinsen absolut bryde op med sit Korps den 27de, naar det bliver mørkt; dette er i mine og alle vores Tanker her det eneste, der kan redde os og vor Ære, og derfor beder jeg Dig, i Fald det ikke er ganske imod Din Overbevisning, at overtale Prinsen til at bryde løs den 27de. Vores Renommé og vores Redning beror herpaa, men det maa ske saa hemmeligt som muligt. Bruge vi ikke denne List, saa ere vi tabte, og der er intet Uædelt deri; thi vi have ingen Fjendtlighed, men blot vor Redning for Øje, og vore Midler ere ikke en Gang strikte imod Vaabenstilstanden, da man uretmæssigt har forholdt os Fourage og chikaneret os paa alle mulige Maader. Jeg vedlægger her en Fortegnelse over, hvorledes Tropperne i det Slesvigske komme til at ligge i det Slesvigske i Morgen og Overmorgen¹⁾. Saaledes er der dog lidt Orden i det Hele. Scholten er rejst for at vække Tropperne ud af deres Søvn og sætte dem i Aktivitet. Kongen skal i Dag være rejst fra Kjøbenhavn til Middelfart.

Din tro

L. B.^a

Fra Major L. Bardenfleth til Major C. Bardenfleth.

Slesvig, den 25de December 1813 om Aftenen meget sildig²⁾.

„Kjæreste Carl!

I dette Øjeblik lod Landgreven mig kalde for at sige mig, at Krigsraadet havde stemt for at blive i Rendsborg. Landgreven er

¹⁾ Bilaget findes vedlagt Brevet af 24de December.

²⁾ Med Blyant.

meget nedslaaet derover. Den hele Styrke, som er her, fra inkl. Slesvig til inkl. Kolding bestaar, Artilleriet iberegnet, kun af 5800 Mand. Eders 6000 havde gjort 12,000. Hvad Kongen kunde bringe med, vilde allerede have gjort en større Magt ud end den svenske Kronprins' alene. Ved at blive i Rendsborg beholde I Kongens bedste Kavaleri. En anden i Landgrevens Sted havde vist ikke godkjendt Krigsraadets Beslutning, da det var holdt uden hans Samtykke. Jeg hører der [er] et 3seget Brev fra Kongen til Pr. Frederik. Jeg formoder, at det indeholder Ordre at forlade Rendsborg. I Fald saa er, saa forlad Byen for Guds Skyld ikke senere end den 27de og hemmelig. Det er intet Vaabenstilstandsbrud; thi Eders Tropper gribe ikke an, men de hævne sig, fordi Fjenden gaar over Eideren, og fordi han nægter Fourageindførsel i Rendsborg, endskjønt Traktaten bestemt taler om Approvisionnement og rations. Desuden redder I Landet og Kongen en betydelig Del Tropper for om 3 Uger at tages af en Fjende, som gjør Fordringer af hele Norge p. p. for at slutte Fred; en Fjende, der handler troløs imod den Traktat, han har sluttet med sine Allierede! Det lader af Alt, at ingen Vaabenstilstand bliver, og at Krigen fortsættes. Lilienskjold er kommen tilbage og siger, at Bombelles og Bourke have forladt Kronprinsen og passere i Nat her igjennem. Landgreven vil absolut beholde mig. Sig mig, om jeg kan blive hos ham, eller om jeg skal til Rendsborg. — — —“

Fra Prins Frederik af Hessen til Landgrev Carl.

Rendsburg, den 26sten December 1813.

„Ew. Hochfürstlichen Durchlaucht Meinung vom 25sten December 1813 über das Hierbleiben des ganzen Corps in Rendsburg habe erhalten, und erlaube mir Dieselben unterthänigst und pflichtschuldigt folgende Bemerkungen zu machen.

Vor Auslauf des geschlossenen Waffenstillstandes eine Veränderung oder Verlegung des Corps zu machen, könnte in politischer Hinsicht, da unsere Gesandten mit dem schwedischen Kronprinzen jetzt tractiren, die schädlichsten Folgen nach sich ziehen. Die ganze Cavallerie besteht ohnedem, nachdem sie in diesem Feldzuge so viel gelitten, kaum aus 1200 Mann. Für diese haben wir gegen 3 Wochen Fourage. Mit 6000 Mann Rendsburg zu verlassen, würde eine äusserst schwierige Unternehmung sein. Wir würden lauter grosse Haiden zu passiren haben, der Feind uns mit seiner überlegenen Cavallerie beständig harcelliren und umringen. 2 Hauptcorps in den Flanken zu haben, nemlich in Husum und in Eckernförde, der kürzere Marsch von Husum nach Flensburg, welches vom Feinde eher besetzt sein könnte, als ich mit 6000 Mann da ankommen, sind Schwierigkeiten, die man unmöglich bei Seite setzen kann. Schwerlich, wenn es am glücklichsten ginge, würde ich zum Reservecorps mit mehr als der

Hälfte meiner Mannschaft stossen, welche durch Affairen, Fatiguen, Bivouacs und die raube Witterung herunter kommen würden. Dabei bliebe die Hauptfestung des Landes nur mit 3000 Mann besetzt, könnte sich nur mit der Besetzung der Wälle abgeben, keine Ausfälle thun, und die Gegend um die Festung nicht mehr in ihrer Gewalt haben, und verlöre der König den einzigsten festen Punkt, wodurch er seine Provinzen wieder zurück erhalten kann. Wenn der Gouverneur von Rendsburg und seine Garnison ihre Schuldigkeit thun, d. h. sich nicht sorglos in ihre Festung einschliessen lassen, sondern die Gegend mit herum besetzen, so werden sie zum wenigsten ein Corps des Feindes von 20,000 Mann abhalten, weiter nördlich zu ziehen. Der Kronprinz von Schweden giebt seine Stärke an auf 42,000 Mann, obgleich ich nicht glaube, dass sie über 30,000 stark ist. Mit dieser soll er zwei Hauptfestungen observiren, nemlich Hamburg und Rendsburg. Ich frage: wie viel ihm nun übrig bleiben wird um weiter ins Land herein zu gehen?

Friedrich, Pr. z. Hessen.

Fra Prins Frederik til Hessen til Landgreve Carl.

Rendsburg, den 26de December 1813.

Ew. hochf. Durchl. gnädigstem Schreiben vom 25sten zu Folge werde ich Morgen, den 27sten Abends 5 Uhr folgende Cavallerie nach Schleswig abgehen lassen, nemlich:

1. Fühn Dragoner 201 Mann, 326 Pferde.
2. Holstein Reuter 267 Mann. 355 Pferde.
3. Die Lanciers 200 Mann, 200 Pferde.
4. Eine 3 \mathcal{B} fahrende Batterie.
5. Alle Handpferde und einzelne französische Personen.

Diese Colonne wird über Sorgbrück gehen und grade auf Schleswig den 28sten des Mittags. Den 29sten des Nachts kann sie, wenn Ew. Hochf. Durchl. es nicht anders befehlen werden, nach Flensburg marschiren und solchergestalt sich mit den Truppen Ew. Hochf. Durchl. vereinigen.

Infanterie kann ich nicht mitgeben; durch die Verminderung der Macht in Rendsburg fällt die Festung bald; dahingegen gut besetzt, kann sie den offensiven Marsch und die Operationen Ew. Durchl. und S. M. erwarten und in der Zukunft unterstützen, wenn nur die Operation von Colding bald und schnell vor sich geht. Ich bitte Ew. Hochf. Durchl. mir mit Sicherheit wissen zn lassen und wo möglich noch diese Nacht, ob die Unterhandlungen abgebrochen sind, oder ob sie fort dauern; denn sind sie abgebrochen, und der Krieg fängt wieder an, so lasse ich die benannten Truppen zur angesetzten Zeit abgehen; sind sie nicht abgebrochen, sondern der Waffenstilstand ver-

längert, darf ich sie nicht abgehen lassen, weil dies bestimmt den Bruch zur Folge hat trotz aller Versicherung, dass es nicht gegen den Tractat sei.

Friedrich, Pr. zu Hessen.

Den 27sten December.

Es kam aber in der Nacht zum 27sten ein schwedischer Officier als Parlementair mit der Nachricht von der Prolongation des Waffenstillstandes bis zum 5ten Januar um Mitternacht inclusive, abgeschlossen zwischen unserm Gesandten, Kammerherrn Bourke und dem schwedischen Kammerherrn Wetterstedt auf die bisherigen Bedingungen; doch dürften vom 29sten December an auch in Dänemark keine Truppen noch marschiren.

Bald darauf kam der Ritmeister v. Recke mit denselben Nachrichten vom Kammerherrn v. Bourke.

De omtalte Vaabenstilandsbetingelser lyde saaledes:

Quartier général de Kiel, le 25 décembre 1813.

Sa Majesté le Roi de Danemark S'étant adressé par écrit à Son Altesse Royale le Prince Royal de Suède pour obtenir une prolongation de la suspension d'armes, conclue et signée à Rendsbourg le 15 décembre, et Monseigneur le Prince Royal envisageant cette mesure comme pouvant conduire à une pacification désirable, Son Altesse Royale vient d'autoriser le sieur Gustave Baron de Wetterstedt, chancelier de la cour de Sa Majesté le Roi de Suède etc. de s'entendre avec le sieur Edmund de Bourke, Chambellan de Sa Majesté Danoise etc. dûment autorisé par Sa Majesté le Roi de Danemark à signer et conclure une prolongation de l'armistice ci-dessus mentionné; et les dits commissaires ont, en vertu de leur pleins-pouvoirs respectifs, arrêté ce qui suit.

Art. 1.

L'armistice, conclu à Rendsbourg le 15 décembre courant, sera prolongé jusqu'au cinq janvier prochain à minuit inclusivement, de sorte que, sans qu'on ait à dédire cet armistice ni d'une part ni de l'autre, les hostilités pourront recommencer entre l'armée combinée du Nord de l'Allemagne d'un côté et l'armée danoise ainsi que les troupes françaises qui restent avec elle, de l'autre, immédiatement après l'expiration de ce terme.

Art. 2.

Toutes les conditions de l'armistice du 15 décembre auxquelles il n'est expressément dérogé par le présent acte, resteront dans leur pleine vigueur et seront exécutées à la lettre.

Art. 3.

Il est expressément entendu entre les parties contractantes que pendant la durée de la prolongation de l'armistice ou à compter du 29 décembre à minuit jusqu'au cinq janvier à minuit inclusivement, ni canons, ni munitions de guerre ne pourront passer ou être transportés en Jutlande ou en Slesvic de la Fionie, ou de toute autre partie quelconque des états de Sa Majesté Danoise.

Art. 4.

Il sera placé à Snoghoy, à Arresund et vis à vis de Sonderbourg dans l'île de Alsen un commissaire suédois et un commissaire danois qui auront à veiller à ce que les stipulations de l'article précédant soient exactement remplies.

Afin d'être à même d'en faire leur rapport à Son Altesse Royale, Monseigneur le Prince Royal, les commissaires suédois auront le droit d'emmener avec eux des courriers et estafettes qui n'éprouveront aucun empêchement ni à leurs expéditions ni pendant leur route.

Le commandant général des forces danoises dans la péninsule donnera les ordres nécessaires, pour que les commissaires soient dûment respectés.

En foi de quoi nous soussignés en vertu de nos pleinpouvoirs avons signé le présent armistice et y avons apposé le cachet de nos armes.

Edmund de Bourke.

G. baron de Wetterstedt."

Ein Schreiben des Nachmittags vom Major Cederstrøm mit der Berechnung über die erhaltenen Provisionen, nach welcher, da er die Kartoffeln gleich Reis und Graupen gesetzt und 2 Unzen täglich pr. Mann gerechnet, die Festung bereits über 300,000 Rationen zu viel erhalten. Oberkriegscommissair Fischer musste seine Gegenvorstellung und Berechnung eingeben, und ward dieses zusammen an den Oberst Bjørnstjerna, Chef des Generalstabes vom schwedischen Feldmarschall Stedingk, eingesandt mit dem Verlangen, solches zu redressiren.

Wegen des verlängerten Waffenstillstandes ward die gestern projectirte Absendung der Cavalleriebrigade aufgeschoben.

Den 28sten December.

Morgens kam der Capitain, Adjutant v. Friis, Rittmeister P. v. Bardenfleth und mehrere retour; sie wurden gleich südlich von Schleswig angehalten und über Eckernförde nach Kiel gebracht, wo ihre Briefe und Depeschen durchgesehen wurden und ihnen dabei angedeutet, dass dieses eine Repressalie sei für den letzthin hier angehaltenen englischen Courier, Major Gordon.

Einen Brief mit Courier abgesandt an den König mit Entwurf zu den Operationen, die zu nehmen sein dürften um die Festung zu entsetzen und den Feind über die Eider u. s. w. zurück zu treiben¹⁾.

Ein Brief, den Oberstlieutenant v. Schaumberg als Courier bis Schleswig mitnahm, an den König mit Vorstellung dass, wenn die Truppen nicht bis Ablauf des Waffenstillstandes bei Colding versammelt sein könnten, und dann auch mit Rücksicht auf die Immobilität und Kriegsungewohnheit dieser Truppen, es am gerathensten sein dürfte, Frieden zu machen.

Skrivelsen, dateret 28de December, lyder saaledes:

„Allerunderd. har jeg den Ære at melde, at, imedens Overadjutant og Ridder v. Qualen var her, ankom en engelsk Kurér fra Frankfurt til Rendsborg ved en Fejltagelse. Han havde Depecher til General Wallmoden. Efter al Krigsbrug, og da jeg ikke var indgaaet nogen Vaabenstilstand med England, lod jeg Brevene aabne og af Høflighed mod General Wallmoden Kureren afgaa igjen med Brevene til Generalen. Imidlertid har Prinsen af Sverig fundet sig foranlediget derved [til] at lade anholde Ritmester Bardenfleth med flere Officerer, som kom fra D. M. og fra Slesvig, og frataget dem deres Breve, som heldigvis intet indeholdt, hvorpaa de fra Kiel bleve med Officererne igjen mig tilstillede. Dog sagde Generalmajor Baron Sparre, at det blot var Repræsalie for den af mig anholdte Kurér, og at Kurérgangen igjen var aabnet. Jeg vil nu se, om denne Fremgangsmaade sker oftere, førend jeg vil gjøre Protestation derimod, da jeg ikke i Øjeblikket vil afbryde de Underhandlinger, som D. M. allernaad. maatte aabne om Fred, og hvortil jeg ønsker af den eneste Aarsag Held, fordi D. M. ikke har endnu de 15,000 Mand samlet ved Kolding, og fordi D. M. aldeles intet vinder ved at trække Deres hele Armé sammen paa Fyn, imedens de øvrige Provinser ødelægges, og fordi Fjenden lidet vil bryde sig om de Tropper, som staa hinsides Bæltet. Hvis Troppemarcherne fra Sjælland vare begyndte tidligere, Massen samlet den 20de ds. i Stedet for den 26de, og overhovedet 15,000 Mand Infanteri og Kavaleri havde staaet i Dag eller i Morgen ved Kolding samt Landgrevens Tropper, 5000 Mand, vare stødte til i Morgen eller i Overmorgen, saa kunde en offensiv Operation være begyndt, og D. M. i 5 à 6 Dage have undsat Rendsborg og med Garnisonerne i Forening rensat Ejderen lige fra Frederikstad til Kiel; men nu er dette for sildigt. Ikke har D. M. Penge, alle holstenske Indtægter falde bort, Fjenden udskriver desuden Krigskontributioner i begge Hertugdømmerne, saa vidt nemlig Slesvig er besat af ham, og D. M. kan uden Indtægter i Sølv og med Tropper, som endnu hænge ved den regelmæssige gamle Slendrian, ved Bagagetrain, Økonomi, som

¹⁾ Dette Brev findes ikke, hverken iblandt de til Kongen indkomne Sager eller i Auxiliærkorpsets Arkiv. Muligvis har Protokolføreren forvekslet det med det, som strax efter Krigsraadet blev expederet til Kongen.

ødelægger Folkene, ved Smaating, Ængstelighed eller Tøjlesløshed og Uorden, hvor de tro sig fri for den en Gang indførte Orden, kort sagt ved Uvane til at være i Felten (i denne Aarstid og mod en sejrende Fjende) intet kunne udrette, men snarere tabe alt, selv den militære Ære, som Tropperne hidtil har reddet. D. M. kan end ikke give Hjælpetropper af Mangel paa Penge, Klæder, Vaaben, Folk og paa ethvert Middel til at erstatte Afgangen. Det er min Pligt at fremstille denne Sandhed, saa mærkelig den end er; Tidspunktet er tabt ved Langsomheden af Troppebevægelsen, og derfor alene fremsætter jeg det aabenhjærtigt, som jeg bør.

Allerunderdanigst

Frederik, Pr. t. Hessen.“

Den 29sten December.

Ein schwedischer Parlamentair mit einem Briefe vom General Sparre an Major v. Bardenfleth, worin derselbe die Lieferung von Fourage ablehnt, indem bei Prolongation des Waffenstillstandes nur gewissermassen die Rede davon gewesen, aber nichts bestimmtes darüber abgemacht sei.

Oberstlieutenant v. Schaumberg kam retour. Er war gestern bei Feldscheide angehalten, nach Kropp und von da nach Eckernförde gebracht, hatte indess seine Depeschen nnterwegs vernichtet¹⁾. Oberst Witzleben in Eckernförde habe ihn sehr artig behandelt und viele Entschuldigungen gemacht, auch versichert, es sei nur ein Versehen, sonst sei es jetzt mit Anhalten der Couriere vorbei.

Brief vom schwedischen Commissair, Major v. Cederström, dass unser Commissair wieder nach Sorgbrück kommen möge um die weitere Verproviantirung der Festung zu besorgen.

In der Nacht zum 30sten einen Rapport an den König mit Bemerkung, dass es zu nichts nützen könne, mit den Truppen am kleinen Belt stehen zu bleiben; dass wenn nicht mehr Uebereinstimmung und Schnelligkeit in den Operationen zu bringen, man dann lieber Frieden machen müsse, da halbe Massregeln und Säumniss sonst leicht den Ruin des Ganzen mit sich ziehen könnten; dass aber, wenn in diesen Tagen Alles zusammen zu bringen sei, man ja eilen müsse vorwärts zu kommen, da an schnelles Vorrücken alles gelegen sei.

Rapporten, der er dateret 29de December, Aften Kl. 11¹/₂, lyder saaledes:

H. P. K. 1286.

„Major Carl Bardenfleth beretter mig, at han ved en paalidelig, betroet Officer, hemmelig sendt til den fjendtlige Armé og til en

¹⁾ Skrivelsen til Kongen blev afsendt senere, se nedenfor.

aget kommanderende General, har af denne faaet følgende Meddelelse:

De Allierede ere meget stærke her i Holsten, over 40 til 50,000 Mand, som i de sidste Dage ere trukne ind, og hvoraf 20,000 staa i Bergedorf og for Hamburg. En stor Magt staa samlet i Pinneberg; Glückstadt beskydes siden 3 Dage, har gjort et tappert Udfald, men brænder nu siden den 28de. I Neümünster samles alle Frivillige, som ere tildels jagede ud af Hamburg og beløbe sig til omtrent 10,000 Mand, til hvis Gagering 40,000 Rigsdaler ere givne af den svenske Kronprins som Forskud af hans Feltkasse imod at refunderes af Krigskontributionen.

Den tyske og østerrigske samt den russiske Regering og Generalerne ere yderst opbragte mod den svenske Kronprins, men de vove intet imod ham, da de behøve ham til Krigen ved Rhinen, og ere bange for ham, da han er fransk Prins og ved at slaa sig paa fransk Parti og forene sig med Prinsen af Eckmühl, vilde tilintetgjøre aldeles de tyske Magters opnaaede Fordele og forventende Ønskers Opfyldelse. Han vil ikke ned til Rhinen, og derfor ønske alle de allierede Magter, at Deres Majestæt giver efter for ham, paa det at han ikke skal kunne længere forblive i Holsten, men være nødt til at følge sin Forpligtelse at gaa til Rhinen. De Opofrelser, som Deres Majestæt end maatte gjøre nu, ville i sin Tid, naar de Allierede fik deres Maal udført ved Rhinen, blive atter godtgjort og maaske aldeles forandret igjen til Deres Majestæts Fordel, naar man ikke mere behøvede ham, som man ansér for den eneste Anfører, man tør forhaabe sig Fordele af imod de Franske, og som man hader lige saa meget, som man frygter ham. Generalen talte med megen Inderlighed, men under Æresord ikke at nævnes; han sagde, at Frygten for Kronprinsen var overmaade stor, at man føjede sig efter ham alene i Haab om hans Duelighed og af Frygt for, at han skulde slaa om.

Ved Rhinen skal staa 40,000 Mand, gode, brugbare østerrigske, russiske og tyske Tropper, som kun vente paa Kronprinsen for at fuldføre deres Hensigter at faa Tyskland o. s. v. paa gammel Fod.

Som redelig Undersaat bør jeg gjøre Deres Majestæt allerunderdanigst opmærksom paa, at den Armé, som Deres Majestæt samler ved Kolding, ikke er krigsvant, mangler endnu den Lethed, det Sammenhold, den Maade at hjælpe sig paa, som er saa uundgaaelig nødvendig, især imod øvede Tropper; — at saa vel Folkene som Officererne med alt Mod dog ikke endnu vide at tage sig imod en, især overlegen Masse lette Tropper, som snart vil trætte Armeen ved idelige smaa Angreb paa alle Sider, ved at borttage Magasiner, Transporter, overfalde enkelte detacherede Trops o. s. v.; — denne Aarstid, Folkene uden Kogekjelder, tyndt klædte, ofte (hos mange Regiment) Ubehjælpsomhed, Efterladenhed, Ulydighed eller Selvklogskab og deraf flydende Uorden, Uoverensstemmelse i Operationerne, Standsning i Befalingernes Udførelse, Mangel paa duelige Generaler og Stabsofficerer — (og med Adjutanter alene gaar det virkelig ikke) — alt til sammen taget gjør Armeen ikke saa brugbar og paalidelig, som Om-

stændighederne maatte lade det ønske, og da er et eneste Fejlgreb, et alvorligt Uheld, en tabt Fægtning eller Bataille tilstrækkelig til at ødelægge det Hele og tilintetgjøre ethvert Haab, enhver Anstrængelse for at redde Landet.

De Svenske have deres Krigsskibe; ved Rostock har stedse ligget 2 Linieskibe, en Del Brigger m. v. Deres Kanonflotille er i Orden, Transportfartøjer samlede; hvad hindrer dem i at gaa til Store Bælt eller forurolige Armeen i Fyn, imedens den allierede Armé trænger uden Vanskelighed op til Lille Bælt, oversvømmer Jylland og Slesvig, tager Glückstadt og Rendsborg (som da ingen Undsætning kan vente) og omsider overfalder Fyn eller lader Sjælland angribe ved Hjælp af Transportfartøjerne. Herrer og overmægtige til Søs og til Lands maa de Allierede da snart kunne blive Herre over Fyn, som de kan angribe hvor og paa saa mange Steder, de ville. Landene udplyndres til det yderste, og fra de tyske og østerrigske Magters Side kan ikke ventes nogen reel Hjælp, saa længe den svenske Kronprins er dem nødvendig.

Havde der staaet for 14 Dage eller 4 Uger siden 20 à 30,000 Mand Danske her i Holsten, saa havde Fjenden ikke naaet sit Maal. En Krig, nu ilde begyndt, vil have meget slemme Følger, som ingen politisk Mellemvirkning kan afværge. Overalt kan Flotillen intet gjøre i Løbet af Armeens nærværende Bevægelser ind i Landet imod Deres Majestæts Tropper, thi dertil er Tiden for kort; alt er og maa være afgjort med Vaaben i mindre end 8, højst 14 Dage, og politiske, skriftlige eller mundtlige Forestillinger hjælpe intet hos en Mand som den svenske Kronprins i dette Øjeblik, der ser, at han har Overmagten, og at han blot behøver at anvende den strax, og som er stivsinnet og stolt nok til at ville nu sætte alt i Værk for at naa sit Maal samt har de allierede Tropper aldeles i sin Magt og under sin Tvang.

Saa yderst smerteligt det er for mig at se Landet undertrykket ved en overmægtig Fjendes ublu Fordringer, saa byder min Pligt mig dog at bede Deres Majestæt ikke at lade Dem forlede ved smigrende Forestillinger, der blot bero paa gode Ønsker og Forudsætninger om politisk Hjælp, Troppernes Tapperhed og deslige lokkende, bedrageriske Forhaabninger, som tilintetgjøres strax, naar Uheld, Overmagt, Fjendens Bevægelser, større Erfaring, Raskhed, Hjelpekilder, Indretninger, grundede paa Feltens Nødvendigheder, Sejrvinderens Overmod, Uforsagthed, Forvovenhed og andre Fortrin give en uvant Armé mere at bestille, end dens fysiske og moralske Kræfter kan overvinde, — og da falder alt.

Hvis Deres Majestæts Armé endnu skal samles, indeles, forsynes med alt ved Kolding, da er det efter min Mening nu for sildigt til at vente noget heldigt Udfald, thi fordi det ønskes og haabes, derfor er det dog ikke Tilfældet eller bevisligen afgjort; man haaber letteligen mere end som lykkes.

Især nytter det ikke ved alle Slags Udflugter, Ophold, Undskyldninger, Forklaringer, Retfærdiggjørelser at faa den svenske Kronprins

ført bag Lyset eller opholdt; han er altfor snild og vant til sligt for at lade sig skuffe; han mærker det, saa meget end Politikken kan anvende Kunstgreb derved, og hans Mistro og Hævnjerrighed vil søge at gjengjælde det paa de for Deres Majestæt og Landet smerteligste Maader, da ham intet er helligt.

Deres Majestæt ville undskylde, at jeg taler frit og aabent; jeg vil ikke krænke, men blot fremstille Forfatningen saaledes som den er efter mit Begreb, og angive Hjælpen saaledes, som jeg tror den at være, nemlig blot i Freden, saa yderst bittert dette er for enhver Dansk, og især for enhver ærekjær Soldat.

Men Deres Majestæt maa ogsaa betænke allernaadigst, at alle Hjælpekilder ere tømte. Ingen Penge have, ingen Indtægter, ingen Klæder, Vaaben o. s. v. til at erstatte Afgangen; fremdeles at de Allierede slutte ingen separat Fred hver, og at ingen Fred er sluttet eller befaleet til de tyske Tropper at sluttet med os; de følge altsaa uafbrudt den svenske Kronprinses Befaling fremdeles, og de adlyde ikke deres Regeringers Ministre, men kun Militærbefalingen.

Allerunderdanigst

Frederik, Pr. t. Hessen.

E. S.

I dette Øjeblik modtager jeg et Brev fra Prinsen af Eckmühl af 24de, hvilket jeg sender til General Lallemand for at faa det desireret. Det er kommen ved et hemmeligt Sendebud.“

Den 30sten Decemder.

Ferner kam in der Nacht ein Spion vom Prinzen Eckmühl aus Hamburg mit Briefen vom 24sten h. an den Prinzen und an General Lallemand nebst einem offenen, zerrissenen Zettel vom Grafen Löwendal. Die Briefe waren chiffirt und konnten also, da der General Lallemand abwesend war, nicht ganz gelesen werden.

Der Rittmeister v. d. Recke ging Morgens 9 Uhr mit dem in der Nacht abgefassten Rapport als Courier zum König ab. Er erhielt die Briefe vom Prinzen Eckmühl mit der Ordre, selbige vom General Lallemand dechiffriren zu lassen und dann selbst wieder damit zurück zu kommen, auch dass der Inhalt nur allein Sr. Majestæt dem Könige zu insinuiren sei.

Vom schwedischen Commissair Cederström kam ein Brief mit der Nachricht, dass er nach Kiel beschieden sei um wegen der Verproviantirung neue Verhaltensbefehle zu erhalten, dass er daher um 2 Wagen bitte, sowie dass unser Commissair ebenfalls nach Kiel kommen möge. Schliesslich der Bescheid, dass während seiner Absence von Sorgbrück nichts passiren dürfe.

Des Mittags 12 Uhr reiste Oberkriegscommissair Fischer ebenfalls nach Kiel ab.

Des Nachmittags 2 Uhr ging der Spion nach Hamburg zurück mit einem Brief vom Prinzen Friedrich an Prinz Eckmühl, der eine kurze Erzählung unseres Rückzuges nebst den Affairen bei Bornhöved und Sehested enthielt.

Bekam der Major v. Bardenfleth einen sehr höflichen Brief vom Oberst Bjørnstjerna aus Kiel mit dem zurückkehrenden Parlemantair Wittrup¹⁾, worin man einlud einen commissaire de guerre nach Kiel zu senden um wegen der Verproviantirung der Festung neue Bestimmungen zu machen.

Den 31sten December.

Des Morgens mit Tagesanbruch kam ein schwedischer Parlemantair, der einige gefangene Feldpostfelleisen brachte. Die Ordonnantsen waren sogleich entlassen und die Felleisen waren uneröffnet, weil sie schon nach der Zeit des zu Repressalien bestimmten Zeitraums genommen waren.

Abends kam eine Meldung vom Husarenlieutenant v. Juel zu Sorgbrück nebst einer angelegten Stärkeliste über die hier [sein] sollende schwedische Armee, welche der schwedische Commissair, Major v. Cederstrøm in Sorgbrück vergessen. Ueber die Aechtheit oder Falschheit dieses Papierses waren verschiedene Meinungen. Es wurde indess mit einem Rapport an Seine Majestät den König eingesandt. Dieser Rapport enthielt zugleich eine Aussicht der Lage der Dinge, dass die Truppen in Fühn nichts nützten, dass man offensiv hätte zu Werke gehen müssen, dass die Zeit dazu nun vielleicht verloren sei u. s. w. und dass der Prinz nun eigentlich zum Frieden rätke.

1814. Den 1ste Januar.

Intet Nyt.

Samme Dag skrev Prins Frederik af Hessen følgende Rapport til Kongen:

Aux. H. P. K.

„1. Fjendens Forposter om Rendsborg staa som sædvanlig; kun er i Dag 400 Kavalerister forlagt fra Hütten til Erfde, ligeledes arbejdes paa 3 Skibsbroer ved Lexfærge, Pahlen og Hohnerfærge, hvortil tages Fartøjer paa Ejderen. Disse ere i et Par Dage pas-sable.

2. De udsendte Spioner mod Glückstadt ere ikke komne tilbage; jeg maa formode dem opsnappet.

¹⁾ Premierlieutenant Peter Wittrup af holstenske Artilleribataillon.

3. Ved et heldigt Tilfælde er indeslattede, originale Styrkeliste over det egentlige svenske Armékorps falden i mine Hænder i Dag. Det er alene det svenske og ikke de andre kombinerede Korpser. Listen er af 4de December og viser, at under Gevær var Armeen den Dag.

623 Off. 743 Undoff.	24,781 Md.	14 12 $\bar{\text{t}}$, 58 6 $\bar{\text{t}}$, 24 8 $\bar{\text{t}}$.	10 Mort.
Syge	2,443	„	
Kommanderte	882	„	
	<hr/>		
	29,472 Off., Undoff. og Md.		

Deriblandt er ikke en Gang anført en hel Brigade under General Wallmoden. Listen er funden efter Major Cederstrøm, som af Uforsigtighed havde ladet den ligge i sit Kammer, da han rejste fra Sörgbro til Kiel.

4. Min allerunderdanigste Forestilling af 28de(?) hvori jeg vover at foreslaa, at D. M. med den forenede Magt af 19000 Mand ved Kolding den 27de og 28de vilde kunne i 4 Dagsmarcher staa ved Flensborg og med 2 Sidekorps, et af 2000 Mand mod Husum, et af 3000 Mand mod Eckernförde og Hovedkorpset mod Slesvig, hvortil jeg vilde paa samme Dag, nemlig den 2den Januar, kunne sende 2000 Mand mod Husum og 3000 Mand mod Eckernförde og med Resten oppebie D. M. i og ved Rendsborg eller gaa Dem i Møde, er bleven tilintetgjort af Kureren, som Fjenden opsnappede, og som havde udtrykkelig Ordre at tilintetgjøre den i saa Fald. I samme Forestilling, som jeg ogsaa lod mundtlig Kapitajn Rømeling meddele som og underrettede General Lallemand, Major L. Bardenfleth og Prins Holsten-Beck derom, bad jeg D. M. ikke at følge det Raad, man sagde at være givet, nemlig at trække Armeen bag Lille Bælt, hvorved dens Bevægelser standsedes, der ellers med Raskhed udført havde kastet Fjenden tilbage over Ejderen og Kanalen i Stedet for at nu hans Styrke formeres og han uhindret oversvømmer Slesvig og Jylland. Rendsborg og maaske Glückstadt havde været undsat uden Vanskelighed i Stedet for, at D. M., hvis De foretager en Offensive, nu vil finde svær Modstand i det Slesvigske, thi Fjenden er nu ligesaa tidlig i Aabenraa. som D. M. i Haderslev, og Fjendens lette Tropper løbe uhindrede op mod Ribe og i Ryggen paa D. M. Rendsborg vil vanskeligen undsættes, Glückstadt slet ikke; omsider maa begge falde. Taber D. M. en Fægtning, saa er ingen Dam (d. e. Dæmning) mere mod Fjenden; med hans Sømagt vil han ogsaa kunne angribe Fyn. Følgerne af en tabt Fægtning blive da: Uorden, Mismod, Mangel paa alle Slags Fornødenheder, Anskaffelser saasom Vaaben, Ammunition, Heste, Krudtkarrer, Levnedsmidler m. v. Alt dette er Følgen, naar fra Samlingen bag Lille Bælt skal gaaes offensivt frem og et Uheld indtræffer, som er altid muligt. Defensivt kan D. M. slet intet virke. Hertugdømmerne og Jylland tages; Rendsborg og Glückstadt falde, og fra Lübeck og Rostok afgaar Tropper til Søs (man siger, at de allerede indskibes), muligt at det gjælder Fyn eller

Sjælland. Politikken redder intet og standser ingen Armés Bevægelse. Derfor har jeg raadet nu til Fred, siden ingen offensiv Bevægelse har været gjort, og Tiden nu dertil er tabt.

Allerunderdanigst

Frederik, Pr. til Hessen.“

Samme Dag indgik følgende Brev fra Major Løvenørn Bardenfleth til Major Carl Bardenfleth:

Aux. C.

Slesvig, den 1ste Januar 1814, Aften Kl. 11.

„Kjæreste Carl!

I Følge Aftale med Kommissionen er Hr. Kasserer Høpermann, som er her for at besørge det Fornødne i Henseende til Rigsbanken i Rendsborg, saa vel som til de fra de forskjellige Amter i Rendsborg deponerede Amtskassepenge, afgaaet til Rendsborg, og vil i Fortrolighed aftale med Dig og Justitsraad Esmarch, men ellers med slet ingen Anden, hvorledes det var muligt at bringe disse Penge, som ikke høre til den slesvig-holstenske Kasse, i Sikkerhed. Dette maatte ske paa følgende Maade. Pengene, som ere i Poser, indpakkede i Tønder, skulle lægges i Kufferter, hvortil Hr. Høpermann maatte gjøre Anstalt. Disse Kufferter skulle efterhaanden bringes op til Dig, og der maatte da i Morgen, Overmorgen og indtil den 4de om Morgenen tidlig sendes saa mange Kurerer af, at, naar hver Kurér tog een eller to Kufferter med Pengene, da kunde alle være her senest den 4de om Middagen. De Kufferter, der indeholdt Penge, Rigsbanken tilhørende, skulde da afleveres til Hr. Høpermann her i Slesvig efter nærmere Aftale med Dig, og de deponerede Amtspenge til Hr. Amtsforvalter Lüders ved den gottorpske Amtstue her i Slesvig; men alting maatte ske i Rendsborg saa hemmeligt som muligt, og Alt maatte være her senest den 4de om Middagen. Du kan nu nærmere aftale alting med Hr. Høpermann; det værste er, at Tiden er saa kort, og om den tillader Planens Udførelse, maatte nærmere vise sig.

Endnu er her ingen Efterretning fra Kongen. Han har udsat sin Afrejse fra Kjøbenhavn, og her haabe alle, at Fredsbudskabet vil snart være her. Prins Frederiks eller, rettere sagt, Dit Brev til Kongen, som Recke medtog, og hvoraf Landgreven fik sendt en Afskrift, har fundet almindeligt Bifald hos Landgreven, Lasson¹⁾ og Foss²⁾. Især bad Lasson mig at takke Dig hjærteligen for den Frimodighed og Sandhed, hvormed det var skreven.

I dette Øjeblik kommer Scholten her an. Han er vendt tilbage, da han ikke traf Kongen i Nyborg. Han bringer intet Nyt, end at

¹⁾ Oberst Stig Tønsberg Lasson. Født 1758. Generalkvartermesterlieutenant 1809. Kammerherre 1810, Oberst 1812. Ansat hos Landgrev Carl af Hessen. Død 13de April 1825.

²⁾ Oberst, Generaladjutantlieutenant Nicolaus Foss, født 1717, Afsked som Generalmajor 1815. Død i Hejde den 20de Maj 1828.

hele Fyn er stærkt belagt i vidtløftige Cantonnements med Armeen. Generalkvartermester Haffner¹⁾ med Stabens Personale er igjen vendt tilbage til Kjøbenhavn, medens Vaabenstilstanden varer. Gud give kun, at vi faa Fred strax; thi uden Fred er alting tabt. Haffner har paalagt Scholten at gjøre en Rekognosceringsrejse over Bredsted og Tønder til Kolding, i Fald Prinsen intet har derimod.

Jeg har set et Brev fra Kiel, dateret fra i Gaar Aftes, efter hvilket der ligger 9000 Mand i Kiel foruden 600 Officerer. Schirnsee, Deutsch-Neuhof og Omegn skal ogsaa være stærkt belagt. Den provisoriske Regeringskommission har forlangt en nøjagtig Opgivelse af alt, hvad Indvaanerne i Holsten besidde af Korn, Kvæg, Lædertøj, Støvler, Sko, Klæde, Hesteko, Jærn, Brædder, Bjælker p. p. — kort, af alt hvad der kan tjene til Armeens Fornødenheder. Man vilde vide, at Glückstadt havde overgivet sig, men da Referenten ikke vidste det bestemt, saa tvivler jeg ogsaa derpaa, da dette sikkert havde været officielt bekjendt i Kiel, om det var sandt.

Nu Farvel! I Overmorgen haaber jeg, ses vi igjen. Med Povls Heste er jeg kommen lykkelig igjennem.

Din tro

Løvenørn.“

Den 2ten Januar.

Vormittags kam der Divisionsadjutant, Capitain v. Scholten zurück. Er war bis Nyborg gereist; da er aber Sr. Maj. den König nicht traf, so retournirte er, nachdem er dem General Wegener die ihm mitgegebenen, nöthigen Ordres mitgetheilt hatte.

Nachmittags retournirte der Divisionsquartiermeister, Capitain v. Römeling mit Depeschen von Sr. Maj. dem Könige. Es war in Copenhagen Kriegsath gehalten worden über folgende 3 Punkte:

- 1) Ob die Reserve unter General Wegener Rendsburg entsetzen könne? — worauf das Resultat: Nein! war.
- 2) Ob das Hauptarmeecorps vorrücken oder in Fühn bleiben sollte? Da man es zu schwach hielt, so soll es Position in Fühn behalten.
- 3) Ob das Corps des Prinzen Friedrich in Rendsburg bleiben oder sich nach Colding oder Alsen zurück ziehen sollte? — Dieses blieb dem Prinzen Friedrich überlassen.

Da aus allem diesem erhellte, dass das hier versammelte Armeecorps sich selbst überlassen bleiben sollte, so beschloss der Prinz mit dem Armeecorps hier in und um Rendsburg stehen zu bleiben und entweder bis zum Frieden oder zum Entsatz zu warten oder sich zu halten so lange [wie] möglich. Es ward in dieser Anleitung ein Brief an den König abgesandt, worin Sr. Maj. auf das Unrichtige in den genommenen höchsten Beschlüssen, auf das Gefährliche was daraus

1) Generalmajor Johan Wolfgang Haffner, født 24de Januar 1770. Generalkvartermester 1809. Generallieutenant 1829. Død 10de Avgust 1829.

für dieses Corps und für das Ganze entstehen würde, aufmerksam gemacht u. s. w.

Det omtalte Brev, dateret 2den Januar, meddeles her tilligemed et Brev fra Major Løvenørn Bardenfleth til Major Carl Bardenfleth af samme Dato.

L. A.¹⁾

Rendsborg, den 2den Januar 1814, Kl. 5^{1/2}.

„Deres Majestæts allerhøjeste Parolbefaling af 29de og Dispositionen af 30te December f. A. har jeg modtaget i Dag (den 2den Januar); med inderlig Bedrøvelse ser jeg deraf, at Deres Majestæt forbliver i Sjælland, at Armeen er samlet i Fyn og, som Privatbreve meddele mig, fordelt i vidtløftige Cantonnementer, samt Generalkvartermesteren ogsaa gaaet tilbage til Sjælland. Af alt dette ser jeg, at Deres Majestæt har haft adskillige Raadgivere, som uden at kjende Tingenes virkelige Gang have ladet Deres Majestæt spille den kostbare Tid, jeg ved at indgaa de 14 Dages Vaabenstilstand haabede at give Deres Majestæt til at samle Tropperne paa denne Side Lille Bælt, ved at gaa offensivt til Værks, redde Slesvig og Jylland, undsætte Rendsborg og maaske virke ind i Holsten eller dog tilvejebringe vigtige Fordele for Fredsunderhandlingerne eller, hvis Deres Majestæt kunde eller vilde have indgaaet Fred strax, da at forskaffe Højstsamme Tid dertil.

Denne kostbare Tid er spildt; Troppernes Enthousiasme, Indvaanernes gode Stemning er ikke afbenyttet; Ængstelighed, Mismod, Utilfredshed er traadt i Stedet; Vankelmødighed, Langsomhed og Ubestemthed.

Om de givne Raad vare i politisk Henseende rigtige, kan jeg ikke bedømme, men i militær Henseende vare de urigtige; ved rask Virksomhed, ved Bestemthed og Tydelighed i Anordningerne og ved Simplicitet i Troppernes Bevægelse vilde alt have været bragt i Orden; i mine allerunderdanigste Rapporter vil Deres Majestæt allernaadigst have set, at med 18—20000 Md. fra Flensborg og mine 10000 her skulde inden 4de Januar Ejderen og Kanalen have været i Deres Majestæts Magt; men da jeg allerede den 26de og 27de saa, at Tropperne skulde til Fyn, da var al Forhaabning om at redde for Deres Majestæt det Slesvigske og Jylland forbi, og det blev min Pligt at forestille Deres Majestæt at underhandle om Fred. Ikke Auxiliærkorpsets Tab, ikke Glückstadts og Rendsborgs Fald, ikke endog Slesvigs og Jyllands Forlis, men de med dette uhyre Tab forbundne følger, de grænseløse Fordringer fra den svenske Kronprins efter sligt vare de store Bevæggrunde, som maatte forestille Deres Majestæt allerede i de Dage, at Freden dengang var Danmarks eneste Redningsmiddel, fordi Krigsmidlerne saa aldeles forsømtes eller blev ilde brugt af Deres Majestæts Raadgivere.

¹⁾ Alle Indberetninger fra Auxiliærkorpset til Kongen sendtes i Afskrift til Landgreven.

Kl. 2 $\frac{1}{2}$. I dette Øjeblik kom Kapitajn Rømeling og for lidt siden Kapitajn Scholten hertil. Begges Meddelelser bekræfte mine Forudsætninger om det store Tab, Deres Majestæt har lidt ved det givne Raad at gaa bag Lille Bælt. Mod og Raskhed havde givet Armeen Kræfter selv mod den overlegne Fjende; Enthousiasmen afbenyttet havde givet den dobbelte Styrke; Tilbagetoget har gjort alles Sindsstemning forknyt. Den i Deres Majestæts allernaadigste Befaling af 30te December, som Kapitajn Rømeling medbragte om det holdte Krigsraads Mening, ytrede Kongelige Naade mod mig og Auxiliærkorpset rører mig inderlig; Gud give, at vi havde kunnet virke det, som vi ønskede, men Tilbagemarchen bag Lille Bælt har betaget os Kræfterne. Nu er min Bestemmelse at blive her med alt, forsvare Fæstningen saa længe, jeg kan, og redde den danske Armés militære Ære. Reserven giver jeg det Raad at gaa strax tilbage bag Lille Bælt, jo før jo hellere; opholde Fjenden, kan den ikke; og Bondebevæbningen i Jylland er ligesaa unyttig som alle andre Steder; den bliver til Spot for Landet og til uberegnelig Skade for Indvaanerne, thi det er ikke i en Bjærgegn, hvor Naturen giver Medhjælp, foruden hvilken det bedste Mod hos Almuen uden Støttepunkt af en stærk eller sejrrig Armé opløser sig af sig selv.

Deres Majestæt maa nu forvente:

- a. at Glückstadt falder snart, hvis Provianten fortæres af Ilden.
- b. at Rendsborg ogsaa kun af den Aarsag vil kunne falde; hvis ikke Ilden ødelægger Provianten, kan Rendsborg holde sig i 3 Uger, fra den 29de December af at regne; Gud forlade den, der ikke sørgede tidligere for Fæstningens Proviantering, da vi stod ved Stecknitzen.
- c. at med Rendsborg falde, foruden Armécorpset, alle Kasserne, Obligationerne og Kostbarhederne, alle Landets Administrationsbøger og Protokoller enten i Fjendens Hænder eller forsynkes i Ejderen og tilintetgjøres.
- d. at med dette Tab mister Deres Majestæt Indtægter og Orden i Landet, navnlig i Hertugdømmerne, paa mange Aar.
- e. at Slesvig og Jylland udsuges ved Krigskontributioner og ødelægges ved private Plyndringer.
- f. at Fjenden faar Midler til mod Foraaret i det seneste at angribe Fyn, da han er Herre til Søen, og at han ikke vanskeligen vil kunne tage samme ved regelmæssigt og ordentligt militært Angreb.
- g. at Norge udsultes, Nordmanden maaske tilsidst gjør Opstand og kaster sig i Englands Arme, hvis ikke de Svenske ved en vel konserveret Armé falde ind i Norge og erobre samme.
- h. at Deres Majestæt omsider i denne Vintercampagne taber Deres vigtigste Statsindtægter og desaaarsag ikke vil kunne holde Armeen til Fyn eller Sjællands Forsvar.

Alle disse Følger udspringe af Tilbagetoget bag Lille Bælt; jeg bør fremsætte dem, fordi kun Freden kan ende dem eller sætte dem Grænser, naar Deres Majestæt ikke gaar frem.

Forsynet vaage over Deres Majestæt og lade Dem fatte den for Deres Majestæt og for Landet rigtigste Beslutning.

Deres Majestæts Tropper vil her gjøre deres Skyldighed, hvad Stilling vi end komme i; men dette er ikkun en svag Støtte for Deres Majestæts Landes og Rigers Forsvar, Sikkerhed og Uafhængighed.

Min allerunderdanigste Rapport af 28de December, som blev tilintetgjort, følger herved i Afskrift.

Kl. 4 $\frac{1}{2}$. Jeg har nu besluttet at blive, fordi jeg tror at give Deres Majestæt 14 Dages Tid til at slutte Fred og redde sig Rendsborg, som, naar den falder i Fjendens Hænder, er det sidste Støttepunkt for Hertugdømmernes og Jyllands Gjenerholdelse. Sluttes Deres Majestæt ikke Fred, inden disse 14 Dage ere forbi, saa falder Rendsborg, Auxiliærkorpset og Hertugdømmerne samt Jylland og Norge, og Ingen hjælper mere, for at faa dette eller Norge igjen. Deres Majestæt har da tabt alt, selv Folkets og Armeens Tillid. Tilbagetoget bag Lille Bælt har allerede svækket samme. Gaar jeg tilbage, forlader jeg Rendsborg, saa følger Folkets Forbitrelse og Foragt mig og Korpset lige til Bæltet, fordi alle tro, at det sker af Fejghed. Intet vilde være raskere end at bryde igjennem med Korpset, gaa til Kolding, trække alt fra Fyn, slaas paany; men Rendsborg var tabt, Fjenden trængte ind i det Slesvigske, og det blev et stort Spørgsmaal, om Tropperne, saa vel de i Fyn som de her, vilde blive samlet. Mistillid til min Marche i Hensigt, Mistillid til at vinde Fordele igjen, Utilfredshed formeret ved Mangel og Strabadser vilde forøge Uorden og Ulydighed, og Ængstelighed vilde snart saadan tage Overhaand, at Tropperne vare i Stand til at gaa ud af hinanden; allerede paa Tilbagetoget fra Oldesloe hertil benyttede en Mængde sig af Marchens Besværlighed for at skjule sig og gaa hjem, og dette ikke alene Holstenere, men Fynboer og Jyder, som nu flokke sig sammen nord paa.

Fordelene af at gaa bort ere store, men jeg vælger at blive, fordi jeg tror at gavne Deres Majestæt mere derved, naar De nu vil slutte Fred.

Gud forlade den det, der raadede Deres Majestæt til at gaa bag Lille Bælt; han har opofret sit Fødeland, Armeens Ære og Deres Majestæts Sikkerhed. Gud give, at Deres Majestæt nu maa faa gode Raad til Deres Beslutninger; det gjælder Deres Riger og Deres Kroner.

Frederik, Prins til Hessen.“

Til Major Carl Bardenfleth fra Major L. Bardenfleth.

Aux. C.

Slesvig, den 2den Januar 1814, Kl. 12 Middag.

„Kjæreste Carl!

Jeg har læst Prins Frederiks Forestilling af G. D. til Kongen. Den havde Fynd og Kraft og var sandfærdig, maaske for haard, for

bitter, ikke med Hensyn til Sagen, men maaske med Hensyn til Følgerne. De Personer, som mest ere blevne angrebne i denne Forestilling, ville maaske sværte Prinsen hos Kongen, forestillende at man ansér Kongen som en Mand, der kun lader sig lede ved slette Raadgivere uden at handle med Kraft efter eget Overlæg og efter eget Hoved. Naar Kongen ikke derved føler sig krænket og af denne Aarsag bliver mere stivsinnet i sine hidtil hafte Beslutninger, saa maa Brevet upaatvivlelig gjøre god Virkning.

Kammerherre og Minister Bourke er her endnu. Han ventede en Kurér fra Kjøbenhavn med Fredsunderhandlingerne, hvormed han da strax vilde afgaa til Kiel. Man siger, at denne Kurér er ankommen hertil for $\frac{1}{2}$ Time siden, og at Bourke strax vil rejse. I Morgen, senest Overmorgen Middag vil alting være decideret. Jeg tror vi faa Fred, og alle svenske Officerer i Kiel tro det samme¹⁾. I Morgen tidlig vil Landgreven rejse. Hans Familie, Køppern²⁾ og Schæffer, blive her tilbage. Saa snart Landgreven er rejst, gaar jeg ogsaa strax af til Rendsborg.

I Følge Dit Brev til Kongen har jeg sagt, at Krogh ikke maa gjøre Anstalter for Viktualier for 8000 Mand, i Fald de skulde ville slaa sig ud af Rendsborg igjennem til Kolding, da dette jo nu ikke mere finder Sted.

Glückstadt skal endnu holde sig bravt. Raketterne tænde slet, og svenske Officerer, som troede at faa Fæstningen i 8 Dage, skulle nu tro at der vil gaa 4 Uger med. — —

Alting er marcheret herfra paa 1 Eskadron Slesvig-Ryttere her i Slesvig og en Eskadron af Ferdinand Dragoner i Viol, nær, som først gaa bort i Overmorgen Eftermiddag den 5te dennes. Siottet her bevogtes for Øjeblikket af Borgere. Farvel!

Din tro Broder

L. Bardenfleth.

Jeg har faaet en Liste over Styrken af Wallmodens Korps, som jeg skal meddele Dig³⁾.

Efter samme bestaar dette Korps af 3218 Mand Kavaleri, 6800 Mand Infanteri og 34 Piecer.

- 1) Hverken i Slesvig eller i Rendsborg fik man direkte Meddelelser om Forhandlingerne i Kiel. Major L. Bardenfleth skriver den 3dje Januar til sin Broder, at Hertugen af Holsten-Beck vil skrive til Kammerherre Bourke om Oplysninger, hvor vidt Vaabenstilstanden virkelig vil ophøre den 6te om Morgenen, og foreslaar, at der fra Rendsborg sendes en Kurér til Kiel, der kan bringe sikker Efterretning herom inden den 6te.
- 2) Generalmajor Carl Frederik Køppern. Født 29de Juni 1742. Hofmarskalk hos Landgrev Carl af Hessen. 1790 Kammerherre. 1815 Generallieutenant. Død i Maj s. A.
- 3) Listen, som findes vedlagt og omfatter den kombinerede Armé i Nordtyskland, meddeles ikke.

Den 3ten Januar.

Des Morgens 9 Uhr wurden die Festungswerke von allen Truppen besetzt, und Sr. Durchl. der Prinz Friedrich ritten um den ganzen Wall, die Besatzung zu mustern.

Bei der Büdelsdorfer Redoute wärd beschlossen, dass sie mit 3 Reihen Wolfsgräben auf dem untern Theil des Glacis umgeben werden sollte.

Mittags 2 Uhr kam ein Parlemtair vom mecklenburgischen reitenden Jägercorps und bat um die Auswechselung der hier noch befindlichen 5 Gefangenen, die blessirt im Hospital lagen. Es ward bewilligt; doch war einer, Namens Hartmann, eben den Augenblick gestorben.

Den 4ten Januar.

Der Divisionsadjutant, Capitain v. Ewald ward als Courier an den Minister Bourke, der sich beim schwedischen Hauptquartier befand, gesandt, um zu erfahren ob in Rücksicht der Unterhandlungen eine Verlängerung des Waffenstillstandes zu erwarten sei oder nicht.

Unterdessen ward die Disposition für die Truppen ausgegeben, nach welcher am folgenden Tage die Vorposten nördlich der Festung sich bis auf Seemühlen, Sandhof, Rickert, Büdelsdorf zurück ziehen, die ganze Cavallerie und leichte Infanteriebrigade aber durch die Stadt defiliren und nebst einigen Jägercompagnien und einer 3ten digen Batterie in die Dörfer südlich der Festung Jevenstedt, Schwabe, Bramkamp, Vesterrönfeld, Osterrönfeld, Schülpe etc. einrücken sollten, indem der Plan war, dieses Cantonnement durch die Gewinnung und Behauptung der Position an der Jevenau zu decken und so die Festung zu soulagiren und gegen Süden den Feind entfernt zu halten.

Aus den am andern Tage zu verlassenden, nördlich der Festung belegenen Dörfern wurden etwa 150 Hornvieh, 150 Schweine und 700 Schafe in die Stadt eingetrieben; es war freilich eine grössere Masse Vieh vorhanden, allein Mangel an Raum und besonders an Futter machte eine stärkere Eintreibung unnütz.

Die Dörfer Alt Büdelsdorf und Klint wurden avertirt sich zu prepariren, nöthigenfalls sogleich abgebrannt zu werden.

Abends 12 Uhr kam der Capitain Ewald zurück; er brachte die Nachricht vom Minister Bourke mit, dass an eine Verlängerung des Waffenstillstandes nicht zu denken sei, indem der Minister so gut als gar keine Hofnung habe, dass die Friedensunterhandlungen fort-dauern würden.

Den 5ten Januar.

Morgens ganz früh setzten sich die Cavallerie und die leichten Truppen nördlich der Festung in Bewegung und gingen mit Zurücklassung kleiner Vorpostentrups zurück durch die Festung und bezogen die in der gestrigen Disposition bestimmten Quartiere südlich der

Festung. Die Vorposten nördlich zogen sich unter Befehl des Rittmeister v. Sönnichsen, der sein Quartier auf dem Rothenhof erhielt, bis Seemühlen, Sandhof, Drögenkamp, Neu Büdelsdorf, Alt Büdelsdorf p. p. zurück. Südlich wurden die Dörfer Osterrönfeld, Schwabe, Bramkamp, Vesterrönfeld und Schülpe besetzt. Die nach Jevenstedt bestimmten 2 Bataillone, 2 Escadronen, 4 Kanonen gingen in die Quartiere in Bramkamp, Schwabe, weil sie erst am Abend bei Ablauf des Waffenstillstandes in Jevenstedt einrücken sollten. Bei Nobiskrug besorgte der Oberstlieutenant d'Aubert die Ausstellung der Vorposten und Feldwache von dem in Audorf liegenden Bataillon und 2 Escadronen gegen Ostenfeld, Rade und Schüldorf. Ein Bataillon ward in die Feldbaracken eingelegt zum Soutien.

Des Abends 12 Uhr marschirte unter Commando des Oberst v. Waldeck das im gestrigen Tagesbefehl zur Besetzung von Jevenstedt bestimmte Corps in Jevenstedt ein; der Feind widersetzte sich durchaus nicht, und nur feindliche Patrouillen liessen sich sehen¹⁾.

Von Nobiskrug gingen Meldungen ein, dass feindliche Vedetten sich diesseits Ostenfeld und Rade gezeigt, und dass feindliche Patrouillen bei Schüldorf gewesen.

Den 6ten Januar²⁾.

Nördlich der Festung stand der Feind, 2 Regimenter Infanterie, 2 Regimenter Cavalerie und 14 Piecen stark bei Sorgbrück gegen Ablauf des Waffenstillstandes aufmarschirt.

Um 10 Uhr schickte er einen Trompeter vor, der untersuchen sollte, wo unsere Vorposten ständen. Als, nachdem hierüber Meldung gethan, der Divisionsadjutant Scholten gegen Sorgbrück gesandt wurde, um in Erfahrung zu bringen, was der feindliche Trompeter wolle, antwortete man „es müsse ein Misverständniss sein, indem man keinen Trompeter abgesandt habe.“ Capitain Scholten deutete ihnen auf Befehl Sr. Hochfürstlichen Durchlaucht an, dass hinführo keine Parlementaire mehr eingelassen würden, sondern was sie hätten, an die Vorposten abzugeben hätten.

Der Feind drang darauf gegen Arenstedt und Neu Büdelsdorf vor und nöthigte unsere Vorposten, sich nach der Festung zurück zu ziehen. Bevor dem wurde ein Mörnischer Husar, von einer feindlichen Patrouille, gefangen; dieser sagte aus, sie wären 2 Cavallerieregimenter, das Mörnersche 600 Mann stark und das Schonische;

1) Oberst Waldeck meldet fra Bramkamp s. D., at Tropperne ere indtrufne paa de bestemte Steder: Major Späth ligger i Schwabe med begge de holstenske Husareskadroner, Holstenske Skarpskytterkorps II. og 2 Jægerkompagnier. I Bramkamp, ligger Holstenske Skarpskytterkorps I., 63 Pds. Pjecer, det sjællandske Husarkorps og 1 Jægerkompagni.

2) Fra denne Dag er Protokollen ikke ført af den samme Person som hidtil, antagelig Kapitajn Krohn. Den, der herefter fører Protokollen, har, som det vil ses, underskrevet den med sit Navn.

deutsche Truppen wären gar nicht in der Gegend bei ihnen; es wären aber viele Truppen nördlich marschirt.

Südlich der Festung ging Major Carl v. Bardenfleth mit den beiden Bataillonen holsteinischer Scharfschützen und 2 Escadronen Husaren samt 4 3 \mathcal{Z} . Piecen vor und rückte um 12 Uhr Nachts, als den Ablauf des Waffenstillstandes, in Jevenstedt ein. Vom Feinde waren nur einige Patrouillen da, welche feuerten und sich darauf retirirten. Ihr Feuer ward das erste Mal nicht beantwortet. Hernach kamen sie auch wieder, wodurch etwas Geplänkel entstand. Die Position von Jevenstedt ward genommen, die Brücken bis auf eine abgebrochen und diese mit Verhau belegt.

Von Rade und Ostefeld aus, welche der Feind besetzt hat, hat sich noch nichts sehen lassen; sogar haben die feindlichen Patrouillen ausgesagt, dass ihnen noch nichts von dem Wiederausbruch der Feindlichkeiten bekannt sei.

Der so starke Sturm und Schneegestöber machten heute die Communication der Vorposten beinahe unmöglich.

Durch einen Tagesbefehl ist heute die vorige Eintheilung der Brigaden aufgehoben. General, Graf Schulenburg Commandant in Neuwerk, Oberst Fries (Capitain Lobedanz sein Adjutant) in Altstadt, Oberst Castonier im Kronwerk; als Ingenieurofficiere in selber Ordnung Capitain Caroc¹⁾, Lieutenant Köbbke²⁾ und Capitain Friis. Eine genaue Eintheilung des Dienstes bestimmt. Zugleich ward bestimmt, dass stets zwei Adjutanten Seiner Hochfürstlichen Durchlaucht, einer als jour, der andere zur Inspection, Tag und Nacht im Gouvernements-hause sind, und zwar Capitain Friis und Steffens, Capitain Krohn und Liliencron, Capitain Scholten und Ewald. Von den 4, nicht im Dienst auf diese Art seienden werden die Sendungen ausserhalb der Festung u. s. w. bestritten.

Carl v. Ewald.

Den 7ten Januar.

Vormittags 10 Uhr meldete der Rittmeister Sønnichsen, welcher die Vorposten vor dem Kronwerker Thor commandirt, dass der Feind sich aus den nächsten Dörfern zurück gezogen hätte, worauf er wieder vorgerückt, so dass seine Vorposten von Alt Büdelsdorf über dem Sandhof nach Seemühlen, Fockbeck und Neu Büdelsdorf, welche vom Feinde verlassen waren, wurden von unsern leichten Truppen abpatrouillirt. Zwischen Arenstedt und Sorgbrück entdeckte man ungefähr 100 Cavalleristen, und einzelne Patrouillen wurden hin und wieder im Felde erblickt.

¹⁾ Kapitain af Ingenieurkorpset Herman Alexander Caroc, født i Kjøbenhavn 19de Juni 1784, død 28de April 1827.

²⁾ Sekondlieutenant af Ingenieurkorpset Niels Christian Köbbke, født i Kjøbenhavn 16de April 1793, 1848 karakt. Oberstlieutenant, død 26de April 1849 i Fredericia.

Um 12 Uhr befohlen Sr. Hochfürstlichen Durchlaucht, dass die Arbeiten zur Vertheidigung der Inondation, Schüldorf gegenüber, die weiter aufhören sollten, weil selbe die Garnison zu sehr fatiguirten, ohne den gehörigen Nutzen zu verschaffen.

Der Oberst v. Krieger wurde beordert, wenn das Eis auf der Inondation beinahe tragen könnte, alsdann vom Wasser ablaufen zu lassen, damit unter der oberen Kruste ein leerer Raum entstünde. Arbeiter wurden beordert, die Gräben vor den Lunetten des Neuwerks offen zu halten.

Um 3 Uhr Nachmittags meldete der Oberst v. Engelsted aus Jevenstedt, dass vor diesem Dorfe sich einzelne feindliche Patrouillen sehen liessen, aber nicht sich hielten, und dass keine Feindseligkeiten vorgefallen wären; aus Osterrönfeld aber war ihm von dem Major Wasmer gemeldet worden, dass starke Patrouillen an dem jenseitigen Ufer der Wehrau gesehen waren, und dass Bauern ausgesagt hatten, dass bei Höbeck sich ein feindliches Corps von 300 Mann Cavallerie befand. Das Bataillon Lachendorff war von Schülp nach Jevenstedt verlegt worden, weil der Dienst am letzten Orte zu streng für die dortige Besatzung war.

Um 6 Uhr meldete der Rittmeister Sønnichsen, dass die feindlichen Patrouillen sich in grösserer Menge und stärker sehen liessen, dass er sich deshalb genöthigt gesehen, seine Posten bis nahe an die Festungswerke zurück zu ziehen, dass laut eingesammelter Nachrichten der Feind sich sehr stark in Ostenfeld etablirt hatte, und dass in Borgstedt für 600 Mann Essen bestellt, dass man auch aus dieser Gegend Trompeten und Hörner vernommen hatte. Was man gesehen hatte, war nur Cavallerie. In Fockbeck erwartete man gleichfalls ein grosses Corps Cavallerie, und die feindlichen Patrouillen hatten Quartier angesagt für 4 Regimenter.

Steffens.

Den 8ten Januar.

Nördlich der Festung waren feindliche Patrouillen den ganzen Tag längs der ganzen Vorpostenlinie in Bewegung. Von Borgstedt und Schulendamm aus kamen Patrouillen gegen Neu und Alt Büdelsdorf. Rickert hielt der Feind durch einen Posten bewacht. Von Arenstedt kamen Patrouillen bis fast auf Kanonenschussdistance an die Festung. Seit früh Morgens hatte der Feind eine Feldwache diesseits Dorbeck, und war derselbe, nach Aussage von Bauern, in Fockbeck, besonders aber in Hohn sehr stark. Am Vormittage besetzte derselbe Seemühlen; doch konnte man noch nicht entdecken, ob er die Brücke wieder hergestellte oder nicht. Am Mittag ging eine feindliche Patrouille von Fockbeck aus gegen das abgebrannte Klint vor; sie war 1 Officier, 30 Cavalleristen stark. Zu Folge aller dieser Observationen vom Feinde zogen sich am Abend die nördlichen Vor-

posten in die Aussenwerke zurück; doch ward ununterbrochen mit sehr kleinen Cavaleriepatrouillen gegen Borgstedt, Arenstedt und Fockbeck patrouillirt.

Südlich der Festung schien es ruhiger; der Feind zeigte sich blos ab und zu mit Patrouillen vor Jevenstedt, von wo aus einige Male, und nicht ohne Wirkung, mit Haubitzen auf ihn geschossen wurde. In der Gegend des Försterhauses an der grossen Landstrasse auf Hamburg stand eine feindliche Infanterie-Feldwache, von wo aus sich Patrouillen bis in das Holz jenseits der Jevenau, gegen Jevenberg über, zeigten. Der anhaltende Frost drohte die Jevenau bald passabel zu machen; sie, sowie die Eider und die ganze Inondation waren mit Eis überlegt.

Vom Nobiskrug war nichts neues gemeldet.

Krohn.

Den 9ten Januar.

Der Oberst v. Engelsted meldete, dass im Dorfe Nübbel feindliche Truppen bemerkt worden wären, weshalb der Capitain v. Scholten beordert ward, früh Morgens nach Schülup zu gehen, um zu sehen ob man den Feind nicht mit den dort befindlichen 2 Piecen aus Nübbel vertreiben könne. Indessen liess sich bei seiner Ankunft nichts feindliches mehr im Dorfe wahrnehmen.

Um 2 Uhr liess sich ein schwedischer Parlementair — über Nobiskrug kommand — anmelden, und ward mit seinen Depeschen eingelassen. Er brachte einen Brief vom General Adlercreutz, Chef d'état-major der schwedischen Armee, an Sr. Hochfürstliche Durchlaucht, des Inhalts: „Der Geheimerath Rosenkrantz habe dem Herrn von Wetterstedt angezeigt, dass Sr. Majestät der König von Dänemark die von Schweden gemachten Friedensbedingungen eingehe, und Pässe für den Herrn von Bourke verlangte. Zu Folge dessen habe der Kronprinz von Schweden den Truppen, die die Einschliessung von Rendsburg bewirkten, Ordre ertheilt, sich allen Feindseligkeiten zu enthalten, und würden diese in ihrer jetzigen Stellung ruhig bis zum erfolgten Frieden stehen bleiben, sowie der Kronprinz gleiches von den Truppen unter Commando Sr. Hochfürstlichen Durchlaucht hoffe.“

Die Antwort war: „So angenehm Sr. Hochfürstlichen Durchlaucht die Benachrichtigung wegen des Friedens sei, so könnten Höchstdieselben sich doch auf keinen unbedingten Waffenstillstand einlassen, sondern nur versprechen, bis in der Nacht vom 15ten zum 16ten d. M. keine Feindseligkeiten anzufangen und bis dahin eine nähere Ordre hierüber von Sr. Majestät dem Könige einzuholen.“

Zu dem Ende ward der Capitain v. Steffens mit Trompeter als Parlementair nach Kiel geschickt, dort Pässe ins Hauptquartier Sr. Majestät des Königs zu verlangen und an den General Adlercreutz

adressirt, um diese zu erhalten, und bekam Ordre, durch den Trompeter retour wissen zu lassen, wie dieser Auftrag abgelaufen sei.

Der General Wallmoden von Nordtorf und der General Vege sack von Steinrade schickten ebenfalls Parle mentaire, um wissen zu lassen, dass sie Ordre hätten, sich aller Feindseligkeiten zu enthalten.

Zwar nicht officiel, aber leider bestimmt genug kam hier die Nachricht, dass Glückstadt am 5ten d. M. capitulirt habe, nachdem dieselbe Stadt in Asche gelegt sei. Vorzüglich von der Wasserseite soll sie sehr gelitten haben. Die Capitulation soll für die Garnison ehrenvoll sein; die näheren Umstände darüber waren nicht zu erfahren.

Alle unsere Vorposten erhielten die Ordre, sich der weiteren Feindseligkeiten zu enthalten.

Emil Scholten.

Prins Frederik af Hessens Skrivelse, dateret 9de Januar, som Kapitajn Steffens overbragte til Kongen, lyder saaledes:

„I Eftermiddag Kl. 4 har jeg modtaget vedlagte tre Anmeldelser, fra General Adlercreutz, General Wallmoden og General Vege sack, hvorefter Fjendtligheden er begjæret ophørt, fordi Deres Majestæt allern. havde befalet Underhandlingerne om Freden¹⁾. Endskjønt jeg ikke har denne Underretning fra Deres Majestæt, altsaa ikke heller kan vide om det er en Krigslist eller ej, saa har jeg dog troet at burde indvillige i Vaabenstilstanden og bestemt sammes Termin til Midnat imellem den 15de og 16de d. M. uden foregaaende Opsigelse, da det er for mig vigtigt inden den Tid at have Deres Majestæts Befaling om at blive ved med Fjendtlighederne eller ej. Jeg bør bemærke, at Fjendtlighederne ere for mig nødvendig, saafremt Deres Majestæt ikke slutter Fred eller en Vaabenstilstand paa saadanne Konditioner, at Rendsborg Garnison og By faar Levnedsmidler og Fourage daglig til cirka 10,000 Mennesker og 4000 Heste, Borgere og Bønder iberegnet; thi efter den 20de Januar begynder Manglen at indtræde, og inden faa Dage vil dens Virkning blive saaledes, at Fjenden ikke behøver andet end at forhindre Tilførslen for at erobre Fæstningen i kort Tid.

Jeg sender derfor Kapitajn Steffens med denne allerunderd. Rapport til Deres Majestæt og beder om snarest mulig allerhøjst Ordre, om jeg skal vedblive at slaas eller holde inde med Fjendtlighederne.

I sidste Tilfælde bliver en nøjagtig detailleret og bestemt Vaabenstilstandstraktat nødvendig alene i Henseende til Fæstningen, sammes Besætning og Indvaanere.

¹⁾ Her udfør staar med Blyant: „Besvaret ved Kurieren Ritmester Recke d. 18/1 14.“ De omtalte Skrivelser meddeles ikke.

Af Mangel paa Fourage havde jeg besluttet, dels at gjøre Udfald i Morgen og herefter paa de af Fjenden besatte Byer, dels at lade om faa Dage dræbe flere hundrede Heste. Dette maa jeg nu opsætte indtil Deres Majestæts nærmere allerhøjeste Befaling.

Min Stilling er saaledes:

- 3 Batailloner, 2de Husareskadroner, 4 Kanoner i Jevenstedt;
- 1 Kompagni Jægere, 50 Lanciers i Jevenberg;
- 2 Kompagnier, 2 Kanoner, 1 Eskadron Husarer i Schwabe og Bramkamp;
- Lanciererne og 2 Kanoner i Schülup;
- Holsten-Ryttere i Vesterrönfeld;
- Fyn Dragoner, 1 Bataillon, 2 Kanoner i Østerrönfeld, hvor Dammen om Wehrau er gjennemskaaren og Passagen hæmmet imellem denne By og Schüldorf;
- 2 Eskadroner jyske Dragoner, 1 Bataillon i Audorf med Forpost i Schacht;
- Nobiskrug 1 Bataillon.

De nordlige Forposter ere af Fjenden trængt ind i Fæstningen, og jeg kan kun lade patrouillere over Büdelsdorf, Sandhof og mod Underejderen. Ritmester Sønnichsen kommanderer den nordlige Forpost, bestaaende [af] 50 Dragoner og 120 Infanterister. Oberst Waldeck kommanderer den sydlige Forpost, og Oberstlieutenant Aubert Nobiskrug.

Fæstningen har jeg delt i 3 Kommandantskaber: Kronværk, hvor Oberst Castonier kommanderer; Altstadt, hvor Oberst Fries kommanderer, og Neuwerk, hvor General Schulenburg kommanderer.

Garnisonen er inddelt under disse tre og har deres faste Poster.

Kapitajn Holsten af Søetaten kommanderer Brandvæsenet og har dertil, foruden Matroskompagniet og Brandvæsenskompagniet, samtlige Rekrutter af Auxiliærkorpset.

Overmaade meget maa jeg rose Kapitajn v. Krohn og Overkrigskommissær Fischer for deres udmærkede Anstrængelser for at forsyne Fæstningen med Levnedsmidler, Fourage, Brænde o. s. v.

Alle Bønderbyerne paa en halv Mil omkring Fæstningen ere derved ødelagte, men jeg har ikke kunnet undgaa det, hvis jeg ikke vilde udsætte Garnisonen for Mangel.

Fjenden staar med Kavaleri og Infanteri rundt omkring os i Fockbeck, Sorgbro, Rickert, Bargsted, Rade, Ostefeld, Höbeck, Alt-Katbek og Hamendorf, med stærke Patrouiller i Nybbel.

Den stærke Frost har lagt Ejderen til og gjort alle Aaerne, Moserne og den fortræffelige Inondation passable, hvorved mine Fortroppers Stilling er bleven temmelig vanskelig.

Endnu har Fjenden slet ikke begyndt formelt Angreb og gjør det næppe; man søger snarere at tænde Ild i Byen ved Raketter fra Büdelsdorf-Højderne.

Endnu er Garnisonen frisk paa de Syge nær, som forefandtes ved min Ankomst eller som jeg bragte med.

Allerunderdanigst

Frederik, Pr. t. Hessen.“

Den 10ten Jannar,

Der Oberst v. Waldeck meldete sich wieder gesund und übernahm das Commando südlich von Rendsburg, Stabsquartier Bramkamp, wieder.

Der Trompeter, welcher den Capitain v. Steffens nach Kiel begleiten sollte, meldete, dass er nur bis Ostenfeld mit gelassen sei, dort ein schwedischer Trompeter mitgegeben worden, und er habe zurückkehren müssen.

Der russische General, Graf Pahlen zeigte dem Rittmeister Sønnichsen, der die Vorposten nördlich von Rendsburg commandirt, persönlich an, dass er Ordre habe, keine Feindseligkeiten zu begehen, und bat eine vorhergehende, 12 stündige Aufkündigung anzunehmen, um von beiden Seiten die Vorposten schonen und einschränken zu können. Er nannte sein Commandodistrict von Nübbel bis Sorgbrück und gab sein Ehrenwort, dass seiner Ueberzeugung nach Friede zwischen Rusland und Dänemark sei.

Die Antwort war, dass bis zum 15ten des Abends 12 Uhr alle Feindseligkeiten wegfielen, auch die Anzeige davon 12 Stunden vorher geschehen solle.

Ein zweiter russischer Officier kam als Parlementair mit derselben Nachricht vor's Kronwerker Thor.

Bei der Parole ward der Waffenstillstand bis zum 15ten Abends 12 Uhr bekannt gemacht.

Liliencron.

Den 11ten Januar.

In Ausstellung der Vorposten war seit Gestern keine Veränderung vorgegangen; auch war bei den feindlichen Vorposten keine Veränderung zu bemerken.

Der Major I. v. Bardenfleth ward wieder auf den Altstädter Kirchthurm gesandt, um zu sehen, ob der Feind an Retranchements nördlich der Festung arbeite, welches man gestern bemerkt zu haben glaubte.

Følgende Befaling fra Prins Frederik af Hessen udgik samme Dag til Kommandanterne i Kronwerk og Altstadt:

„Da ich in Erfahrung gebracht habe, dass die Officiere, welche täglich auf dem Altstädter Kirchthurm placirt werden, um durchs

Fernrohr den Feind zu beobachten, bei der gegenwärtigen Einrichtung ihre Bestimmung nicht hinreichend erfüllen, so wird hiedurch festgesetzt:

1. Dass das erwähnte Geschäft nur unter höchstens 6 Officiere in allem vertheilt sein darf, wovon 3 den einen und 3 den andern Tag abwechseln, im Thurme zu sein; denn sind diese Officiere einmal orientirt, so können sie desto bestimmter Rapport über dasjenige, was vorfällt, abstatten.

2. Da der Oberst v. Fries in der Altstadt ohnweit der Kirche wohnt¹⁾ so muss der Officier, der des Morgens zuerst in den Thurm steigt, sich beim Oberst v. Fries melden, dort den Tubus, die Karte und den Bürger, der mit hinauf steigt, in Empfang nehmen, so wie der Officier, der Abends vorher vom Thurme herunter gestiegen, ebenfalls mit herauf folgen muss, um den aufgehenden Officier von allem zu benachrichtigen, was Abends vorher gesehen worden war.

3. Der Officier, der Abends abgeht, meldet mir directe des Abends, was er zuletzt von der Stellung des Feindes gesehen; dieser Officier liefert ebenfalls Tubus und Karte an den Oberst v. Fries ab.

4. Der Officier, der aufzieht, muss genau instruirt sein, sich alles von den abgehenden Officier überliefern zu lassen, sich aufs genaueste zu orientiren, so dass er jedes Dorf, jedes Holz, jedes Gut, jedes einzeln liegende Haus und endlich jede Hauptlandstrasse, die vom Thurme gesehen werden kann, genau kennt und bestimmt angeben kann, wenn er Truppen sieht, an welchen Orte sie stehen oder marschiren, und wo ihre Bewegung hingeht; ausserdem muss er genau observiren, ob und wo der Feind schantzt, ob es einzelne Werke sind, oder ob es Laufgräben und Anlagen zu der ersten Parallele sind; kurz, jede Veränderung und alles Merkwürdige, was in der Gegend vorfällt, muss bemerkt und sogleich den Herren Commandanten des Kronwerks und der Altstadt, sowohl wie mir gemeldet werden. Auch muss so viel möglich bemerkt werden, wo die feindlichen Feldwachen und ihre Vedetten stehen, und wie stark sie sind.

Friedrich, Pr. zu Hessen.“

Gegen Mittag ward der Feind gewahr, dass Neu Büdelsdorff von uns ausfouragirt wurde. Es kam sogleich ein feindlicher Stabsofficier (Schwede) und protestirte dagegen, indem er es als einen Bruch des Waffenstillstandes an den Kronprinzen von Schweden melden müsse. Die Fouragirung erhielt Befehl, sich zu eilen und nach vollbrachter Fouragirung gleich abzumarschiren, sowie das Detachement sich nach Alt Büdelsdorf zurück ziehen musste, ohne weiter dem Feinde Antwort oder Aufschluss über das Vorgenommene zu geben.

¹⁾ Fries tog den 8de Januar sit Kvarter hos Kjøbmand Wiggers i Nr. 67 i Altstadt, og bestemte Torvet som Allarmplads for de to i Altstadt liggende Batailloner.

Gleich nach Mittag, 2 $\frac{1}{2}$ Uhr, kam ein feindlicher Parlemtair, der auf dem Vorposten bei Audorf angab, den Prinzen Friedrich persönlich sprechen zu müssen. Es war der Lieutenant v. Behr von den schwarzen Husaren, der nur die Einstellung der Feindseligkeiten melden wollte, so wie es überhaupt schien, als wenn er nur eine Gelegenheit hätte finden wollen, um sich einige Stunden hier in der Stadt zu amüsiren, welches ihm indess nicht gelang, da er, nachdem er in Gegenwart des Lieutenant v. Schultze¹⁾ vom jütschen Dragonerregiment bewirtheet worden war, wieder hinaus geleitet wurde.

Vom Altstädter Thurm ward gemeldet, dass der Feind nicht mehr an Retranchements arbeite, und dass er überhaupt nur ein Werk auf der Strasse zwischen Rickert und Duvensted angelegt zu haben schien.

Aus Jevenstedt lief die Meldung ein, dass feindliche Patrouillen in Horst und von da auch über die Eider nördlich gegangen wären gegen Hamendorf zu. Ferner dass etwa 2 Compagnien feindlicher Infanterie bei Alt Katbek vorbei in der Richtung gegen Nordtorf marschirt wären.

Von Schülpe ging die Meldung ein, dass eine kleine Parthei der Truppen des General Woronzow in Nübbel eingerückt wären, und dass bei der zugefrorenen Eider die beiden Kanonen sehr exponirt seien, wenn nicht etwas Infanterie dorthin verlegt werde.

In dieser Anleitung und in Betracht dass Jevenberg nur ein einzelnes Haus sei, wo ein Theil der dort postirten Infanteriecompagnie immer unter freiem Himmel leben müsse, schlug der Oberst v. Waldeck vor, die Compagnie von Jevenberg und eine Compagnie von Jevenstedt nach Schülpe zu verlegen, und von hier aus einen Posten in Jevenberg von 1 Officier, 2 Uderofficieren, 30 Mann zu halten, der alle 24 Stunden abzulösen sei.

Krohn.

Den 12te Januar.

Forposternes Stilling forblev som den forrige Dag, uden at noget nyt blev indmeldt²⁾.

1) Sekondlieutenant Friderich Nicolaus Schultz. Indtraadt i Høren 1811 som Sekondlieutenant i Kongens Regiment. Aaret efter fortsat til jyske Regiment lette Dragoner. 1815 sat à la suite og afrejst til Udlandet. 1816 atter indtraadt og afgaaet.

2) Følgende Rundskrivelse udgik s. D.

An die Commandantschaft von Neuwerk, exped. L.

Do. " Altstadt, 1 Uhr Mittags exped. Fries.

Do. " Kronwerk, expedirt.

Zurück ans Hauptquartier Contoir.

Efter Ingenieurbrigadens underdanigste Forestilling blev Indretningen med Vagthus i Blymandens Hus paa Schnitters Eiland af Hans Durchlauchtighed approberet og iværksat.

Ritmester Grev Moltke af fynske Dragoner afgik Kl. 1 Middag som Parlamentair til Kiel med et Brev til General Adlercreutz om Pas for 2 Officerer til Kjøbenhavn, og egentlig for at bevirke, i Fald Vaabenstilstanden skulde blive forlænget, at da Provisioner og Fouflage maatte blive tilsendt Fæstningen. Tillige skulde Greven skaffe sikker Underretning, om Kapitajn v. Steffens var virkelig afgaaet til Kjøbenhavn. Lieutenant v. Beissenherz¹⁾, som fulgte med, skal uopholdelig bringe Svar tilbage, da Greven haver erholdt Tilladelse at forblive nogle Dage i Kiel.

Prinsen af Hessen affattede s. D. følgende Skrivelse til Kongen:

I. S. V. Nr. 77.

„Allerunderdanigst har jeg den Ære at oversende Deres Majestæt vedlagte indkomne Rapport af 10de Januar fra Overkrigskommissær Fischer over Resultatet af hans Anstrængelser ved Fæstningens Forproviantering imedens Vaabenstilstanden varede.

Jeg kan ikke noksom anbefale Overkrigskommissæren²⁾ for hans udmærkede Driftighed til Deres Majestæts allerhøjeste Naade; og Generalmajor v. Haffner har vist Auxiliærkorpset en væsentlig Nytte ved at have foreslaaet ham for Deres Majestæt til Ansættelse. I saa trængende Omstændigheder, som Auxiliærkorpset har været i, og er i nu igjen ved at staa i Fæstningen, viser en saadan Mands Virksomhed, gode Vilje og Driftighed sig fra en velgjørende Side mod Tropperne.

Han har skaffet til 13,000 Mand fra den 7de ds. af at regne her i Fæstningen:

Gouvernement Rendsburg, den 12ten Januar 1814.

Von der Providirungscommission ist mir angezeigt, dass ohnerachtet die Aussenposten seit vorgestern eingeschränkt sind, dennoch gestern viel mehr Bier p. p. requirirt ist als den ersten Tag.

Mit Leidwesen sehe ich hieraus, wie wenig die Herren Officiere bedacht sind, eine gute Maasregel zu souteniren, und wie immer das Gute gemisbraucht wird.

Ich mache die respektiven Commandantschaften verantwortlich, dass nur für die Aussenposten, die ohne Wachthäuser sind, und nicht für einen Mann mehr von dieser extraordinaireren Verpflegung requirirt wird.

Friedrich, Pr. zu Hessen.

¹⁾ Premierlieutenant af fynske Infanteriregiment Johan Christian Titus Beissenherz, født 1788. 1817 Afsked med Kapitajns Karakter. 1859 karakt. Major. Branddirektør i Ringkjøbing Amts søndre Distrikt. Død 4de April 1869 i Kjøbenhavn.

²⁾ Overmagasinbestyreren Vilhelm Frederik Fischer.

Brød	i 43 Dage
Kjød	i 28 —
Brændevin	i 56 —
Gryn og Kartofler	i 57 —
Brændsel	i 30 —
og til 2500 Heste	
Havre	i 16 Dage
Hø	i 13 —
Halm	i 13 —

Fouragen, som Deres Majestæt allernaadigst ser, er det som mangler mest; Kavaleriet ligger paa Landet, men om faa Dage er slet ingen Fourage mere der, fordi Bønderbyerne have maattet levere til det yderste herind. Og saa mere foruden til Artilleriets Heste skaffes Lejrstraa til 3000 Syge, til 500 Fanger og til hele Garnisonen foruden Vagtørnes Forsynelse. Ved den strænge Kulde, Mangel paa mange Hjælpemidler i en indespærret Fæstning bliver sligt som Lejrstraa og andre Smaafornødenheder af største Vigtighed, fordi Mandskabet ellers falder hen af Sygdom. Blot een Nat havde Dronningens 1ste Bataillon 1 Officer, 36 Mand syge af Frost.

Uagtet Bønderhusene aftækkes, saa er dog Straamanglen stor og vil blive en yderst vigtig Omstændighed, hvis ikke Fæstningen enten bliver befriet fra Blokeringstilstanden ved de Vaabenstilstandsbetainger, som Deres Majestæt allernaadigst maaske har sluttet, eller ved Fjendtlighedernes Fortsættelse, hvorved jeg med væbnet Magt kan, som jeg vilde have gjort, fouragere de nærmeste Bønderbyer, som Fjenden har besat.

Men er ingen af Delene Tilfældet, saa vil Fæstningen tilsidst falde under Vaabenhvilen af Mangel paa Straa i Fjendens Hænder, fordi Mandskabet vil af Mangel paa Varme og Leje i denne Frost blive sygt, trods alle Midler derimod. Jeg bør nemlig gjøre opmærksom paa, at Brændsel er her lidet, varmt Øl kan ikke heller skaffes, altsammen af Mangel paa Tilførsel, og fordi 13,000 Soldater og cirka 7000 andre Mennesker snart fortære det desuden ringe Forraad, en i det Hele fattig By som Rendsborg har, hvis Indvaanere leve for det meste af Soldaten, som nu ingen Lønning faar og ikke kan arbejde dels for Tjenestens Skyld, dels fordi Byen ingen Forbindelse har mere med Omegnen, og altsaa alt indskrænkes paa Byens indre Tarv.

Overhovedet bør jeg gjøre Deres Majestæt opmærksom paa, at Rendsborg og Bønderbyerne paa 1 Mil i Omkreds er udsat paa det bestemteste for Hungersnød i Marts, April o. s. f., hvis ikke fra andre Provinser kan skaffes Kvæg, Korn, Heste, Fourage til Indvaanerne, fordi alt er fortæret til den Tid, selv om Fæstningen deblokeres snart og Tilførslen tilstedes. Da Fjenden har udsuget Landet rundt omkring, bortført alt Kvæg og Heste fra hele Hertugdømmet Holsten, for dermed at forsyne Lauenburg, Mecklenburg o. s. v. (i Følge alle enstemmige Efterretninger), saa vil det med Korn og Kvæg saa vel-

signede Holsten være udsat for bestemt Mangel til Foraaret, især da tillige de stærke Pengekontributioner sætte Indvaanerne ud af Stand til at købe sig Sædekorn, Heste, Kvæg p. p.

Jeg har i Dag sendt Ritmester, Grev Moltke af Fyn Dragoner til Kiel for at høre, om Fjenden vil lade os faa Tilførsel igjen, men jeg tvivler meget derpaa, fordi den svenske Kronprins allerede tre Gange har afslaaet min Begjæring blot om Fourage. Det er smerteligt at maatte bede Fjenden om sligt og da ovenikjøbet at faa Afslag. Naturligvis søger Fjenden at tiltvinge sig Fæstningens Overgivelse selv midt i Vaabenstilstanden af Mangel og Sygdom. Thi de Skanser, han har opkastet mod Fæstningen paa Vejen fra Eckernförde og Slesvig, ere endnu for langt borte til, at han derfra kan virke, og hans første Parallel maa være langt nærmere, førend Skytset kan virke; den 1ste Redoute er omtrent 6—7000 Skridt herfra; den 2den paa hin Side Arenstedt.

Vi længes meget efter Deres Majestæts Bestemmelse, om Garnisonen skal med Magt hente sine Fornødenheder, eller om Fæstningen faar fri Tilførsel ved Vaabenstilstanden.

De Fjendtlige komme i disse Dage i Hobetal, 20—30 ad Gangen, ubevæbnede til Forposterne for at sige, at vi have Fred med dem. For ikke ved Uforsigtighed at overrumples, har jeg forbudt Vedetkjæden at lade dem komme nær. Efter de sidste Efterretninger staaer

Vege sack i Steinrade.

Ahrentsschildt (eller Skølgebrand) i Schirnau,

Platen i Hohn,

Tettenborn i Slesvig,

Wallmoden i Nordtorf,

Kronprinsen skal være i Itzehoe.

Frederik, Pr. t. Hessen.“

Den 13ten Januar.

Der unter dem 11ten dieses gemachte Vorschlag wegen Verlegung zweier Compagnien von Jevensberg und Jevensstedt nach Schülpe ist zufolge höchster Genehmigung heute ins Werk gesetzt worden.

In Fockbeck brannte ein Haus ab.

Es wurden mehrere Versuche gemacht, das Eis durch Bomben auf mehrerlei Art zu sprengen, um bei einem Angriffe auf diese Art auf dem Eise eine Minen ähnliche Wirkung hervor zu bringen. Diese Versuche versprachen etwas.

Der hierdurch hervorgebrachte Knall verursachte, dass von den feindlichen Vorposten Vorfragen geschahen, — namentlich durch den schwedischen Lieutenant Rosenkrantz von Arenstedt — was das Schiessen bedeute? Ob wir vielleicht den Frieden celebrirten? u. s. w. Antwort des Rittmeisters Sønnichsen: „man sprengte Eis, wisse aber hier von keinem Frieden.“

Der Oberst v. Waldeck hat an den Oberstlieutenant Goltz der feindlichen Vorposten wegen der von einer Hanseatenpatrouille in der Nähe von Jevenberg während des Waffenstillstandes verübten Excesse geschrieben.

Beibliebender harter Frost, wie auch das bestmögliche Aufeisen der gefährlichsten Linien.

Carl. v. Ewald.

Den 14ten Januar.

In Hinsicht der Vorposten fand durchaus keine Veränderung statt.

Der Capitain v. Steffens, sowie der Rittmeister Graf Moltke und der Lieutenant v. Beissenherz, alle 3 als Parlementaire an verschiedenen Tagen nach Kiel geschickt, kamen von dort zurück. Der Capitain v. Steffens hatte keine Pässe erhalten können, ins Hauptquartier Sr. Majestät des Königs zu reisen; ebenso wenig Graf Moltke die anderen nachgesuchten Courierpässe noch die Erlaubniss, in privaten Angelegenheiten mehrere Tage in Kiel zu bleiben. Allen 3 Herren war angezeigt zurück zu reisen — man sagte als Repressalie, weil Sr. Majestät der König einem schwedischen Courier die Reise durch Dänemark nach Schweden verweigert habe.

Der Kammerherr Bourke war in Kiel. Er schrieb Sr. Hochfürstlichen Durchlaucht dem Prinzen Friedrich, so wie er den Herren auch mündlich gesagt hatte, dass er an die Abschliessung des Friedens nicht zweifle und noch vor Beendigung des Waffenstillstandes Sr. Durchlaucht die Anzeige davon zu machen hoffe. Demungeachtet zeigte der Generalmajor v. Sparre in einem Briefe an den Major Carl Bardenfleth an, dass in diesen Tagen keine Parlementaire mehr geschickt werden könnten.

Die Witterung blieb, wie sie war, sehr strenger Frost und ganz klares Wetter.

Lilliencron.

Ordre at opsige Vaabenstilstanden og at Fjendtlighederne skulde igjen begynde Natten imellem den 15de og 16de, da de Svenske ikke vilde respektere Vaabenstilstanden, hvilket skulde tilkjendegives Fjenden af Forposterne.

Samme Dag sendte Prins Frederik følgende Skrivelser til Kongen, begge daterede 14de Januar, den første Kl. 6 Aften.

Aux. H. P. K.

„Dels for at erfare, naar Kapitajn Steffens var bleven expederet fra Kiel, og om, som man sagde, Kammerherre Bourke var kommen derhen, dels for at faa Underretning om Glückstadts Fald, og dels for

at faa Kurérpas til Officerer, som jeg vilde sende til Deres Majestæt og til Glückstadt, samt endelig for at paadrive at, hvis Vaabenstilstanden virkelig var befaleet af Deres Majestæt, Fæstningen Rendsborg da maatte erholde Fourage og Levnedsmidler, sendte jeg i Forgaars Ritmester, Greve Moltke til det svenske Hovedkvarter med et Brev fra Major Carl Bardenfleth til General, Baron Adlercreutz, saaledes som jeg allerunderdanigst har meldt det. Til min Forundring udeblev Greven og en Lieutenant v. Beissenherz, som jeg havde sendt med for des snarere at faa Underretningerne, jeg ønskede; og min Forundring var endnu større, da i Eftermiddag baade Kapitajn Steffens, Grev Moltke og Lieutenant Beissenherz ankom, alle tre med den Melding, at de vare blevne behandlede som Krigsfanger imod al Krigsbrug. De medbragte 2 Breve, et fra Kammerherre Bourke til mig, hvori meddeles mig, at Freden ventelig vil blive afsluttet, og et Brev fra General, Baron Adlercreutz til Major Bardenfleth, hvori meddeles, at Kronprinsen havde forbudt at afsende Kapitajn Steffens, fordi en svensk Kurér skal være bleven nægtet at passere over Øerne til Stockholm, hvorved blev tilføjet af Generalen, at ingen Parlamentær vilde blive mere antaget, men hvis herfra blev sendt Breve til det svenske Hovedkvarter, maatte samme afgives til de fjendtlige Forposter.

Denne haanende og ydmygende Behandling havde fortjent at straffes, og hvis ikke Kammerherre Bourke udtrykkeligen havde begjæret af mig ikke at begynde Fjendtlighederne, fordi Freden vilde blive sluttet, og altsaa Blod unyttigt udøses, saa havde jeg strax ophevet Vaabenstilstanden og gjort et alvorligt Udfald, for tillige at rekognoscere Fjenden og maaske fouragere med det samme. Nu kan jeg blot forbyde de fjendtlige Parlamentairers Modtagelse og befale, at Vaabenstilstanden er forbi den 16de om Morgenen tidlig Kl. 12, men at paa Grund af Fredsunderhandlingerne fra Forposterne ikke maa begyndes at skyde, førend Fjenden gjør det; men i dette Tilfælde da at svare til Gavns, hvorefter jeg da agter at slaas paany, indtil Deres Majestæts allerhøjeste Befaling ankommer at holde inde med Fjendtlighederne.

Frederik, Pr. t. Hessen.“

Aux. H. P. K.

„Saafremt Deres Majestæt allernaadigst maatte bestemme, at Auxiliærkorpset ikke mere skal høre til den franske Armé, vover jeg allerunderdanigst at forestille med Hensyn paa sammes Gagering:

1. At Auxiliærkorpset ophæves fra 1ste Januar d. A. af at regne, for saa vidt sammes Gagering paa fransk Fod angaar.

2. At naar Auxiliærkorpsets Gagering paa fransk Fod endelig vorder reguleret, samme da maatte vedblive indtil 31te December 1813, til hvilket Tidspunkt formelig Likvidation med samtlige til Auxiliærkorpset hørende Tropper maatte være at opgjøre, paa det Enhver endnu kunde erholde godtgjort, hvad enhver efter bemeldte Likvidation maatte kunne tilkomme.

3. At de til Auxiliærkorpset nu henhørende Officerer og Tropper derimod fra 1ste Januar 1814 af sættes paa samme Fod i Henseende til Gagering og Forplejning, som allernaadigst var bestemt for de øvrige Tropper, der kantonnerede i Hertugdømmerne, nemlig:

- a. at Udbetalingen sker i Sølv efter Rigsbankdaler beregnet til 30 lybske Skilling, hvilken Udbetaling imidlertid ved en senere Foranstaltning af det kgl. Finanskollegium er forandret derhen, at $\frac{1}{6}$ Del skal udbetales i Kobbermønt efter Rigsbankforholdet.
- b. at samtlige Stabsofficerer indtil Ritmesteren og Kompagnichefen inklusive ikke gives hverken Cantonnements- eller Felttillæg, men alene Sekondritmestrene, Stabskapitajerne, Premier- og Sekondlieutenanterne, samt det til Mellemstaben hørende Personale Cantonnementstillæg.
- c. at Mandskabet udbetales Traktement og Cantonnementstillæg efter Fradrag af den sædvanlige Betaling for det udleverede Brød.

4. At saa længe indtil Deres Majestæts nærmeste allernaadigste Bestemmelse med Auxiliærkorpsets Tropper for Fremtiden indløber, sammes givne Inddeling i Brigader maatte vedblive, og som en Følge deraf saavel de ved min Stab, som de hos Brigaden ansatte Adjudanter indtil videre maatte beholde dem i denne Kvalitet, ved det Kongl. Generalkommissariatskollegiums Cirkulære af 13de Avgust 1813 tilstaaede Felttillæg.

5. At et Kommissariat fremdeles maatte vedblive for at bestyre samtlige her forsamlede Troppers Økonomi- og Pengevæsen.

6. At Forplejningsvæsenets Personale fremdeles maatte forblive her.

7. At Rigsbankens Personale her i Rendsborg maatte bemyndiges til paa Kommissariatets nærmere Rekvisition at anvise og udbetale de fornødne Summer her i Rendsborg til Gageringen m. v. af samtlige her værende Tropper og Militære for Januar og Februar, og indtil Kommunikationerne igjen ere aabne imellem Hovedstaden og Fæstningen.

8. At Kommissariatet derimod maa opbevare de erholdte franske Sølvbarrer til nærmere allerhøjeste Disposition.

Frederik, Pr. til Hessen."

Den 15de Januar.

Forbud mod at parlamentere med Fjenden som Repressalie for det af Fjenden tagne Forhold mod Prinsens Kurerer. Parlamentærer skulle anholdes ved de yderste Forposter og deres Breve modtages, men de selv afvises. Dette udførtes om Aftenen med Oberstlieutenant Anckarsværd med Adjudant, som kom fra Kiel med Brev fra Kammerherre Bourke, at Freden af ham var underskrevet, Fjendtlighederne

og Rendsborgs Blokade ophævede. Om Natten kom atter en Kurér fra General Adlercreutz med Underretning om det samme, og at de Svenske igjen tog imod Parlamentærer, at Ordren var givet til Rømningen af det Slesvigske¹⁾.

Steffens.

Prinsen modtog samme Dag foruden de nævnte Breve ogsaa Underretning om Freden fra Generalerne Wallmoden og Ahrentschildt. Brevet fra General Adlercreutz og Prinsens Svar paa dette og paa Kmhr. Bourkes Brev, ligeledes dateret 15de Januar, lyde saaledes:

„Monseigneur!

La paix venant d'être conclue, comme M. de Bourke l'a mandé ce matin à V. A. S., S. A. R. a ordonné que toute hostilité cesse, ainsi que le blocus de Rendsbourg. D'après la tenue du traité de paix les troupes de l'armée alliée doivent de suite évacuer le duché de Slesvic et celui de Holstein lorsque la ratification sera faite.

Des ordres en seront expédiés aussitôt que possible.

Le prince Royal pense que V. A. S. serait d'avis, pour éviter tout sujet de dispute de ne pas étendre d'abord vos troupes au delà du rayon de démarcation stipulé par le premier armistice, avant que nos troupes aient le temps d'évacuer d'abord le Slesvic, dont V. A. S. disposera bientôt et successivement le Holstein. S. A. R. a d'ailleurs donné des ordres que tous différends qui pourraient survenir, doivent de suite être applanis à l'amiable.

le Baron d'Adlercreutz.“

„Au général Adlercreutz!

D'après les informations de la paix conclue qui m'ont été données aujourd'hui par M. de Bourke, et d'après l'annonce de V. E. que S. A. R. le Prince Royal de Suède a ordonné que toute hostilité cesse ainsi que le blocus de Rendsbourg, j'ai donné ordre à mes troupes de cesser de même avec toute hostilité. Il m'est très agréable de pouvoir satisfaire aux désirs de Son Altesse Royale le Prince Royal de Suède en laissant mes troupes derrière le rayon de démarcation stipulé par la première armistice et de les faire garder les villages qu'elles occupent jusqu'à le duché de Slesvic soit évacué de vos troupes dont je prie V. E. de bien vouloir m'informer. Je vous prie etc.

Frédéric, Prince de Hesse.“

Til Kammerherre Bourke.

Aux. H. H.P

le 15 janvier 1814.

„Le capitaine Steffens m'a remis votre lettre du 13 courant dans laquelle vous avez bien voulu m'informer que vous étiez alors sur le point

¹⁾ Brevet fra Kammerherre Bourke findes ikke.

de signer la paix et que vous n'aviez pas la moindre doute de la signature de la part suédoise. En conséquence j'ai donné ordre à mes troupes de ne pas commencer les hostilités, quoique l'armistice finit cette nuit, et que S. A. R. le Prince Royal de Suède a défendu de recevoir mes parlementaires.

L'état défensif, dans lequel votre lettre m'a mis, pour ne pas compromettre de ma part les espérances de la paix, est contre l'intérêt de la forteresse et contre les devoirs militaires desquels je dois rendre compte au Roi. N'ayant pas reçu de vos nouvelles sur la conclusion de la paix, je vous prie, M. le chambellan, de bien vouloir m'en informer avant le 18 du courant, parce que si je ne les reçois pas jusqu'à ce temps, je dois supposer que la paix ne se fait pas et qu'il faut agir militairement.

Je dois vous prévenir que communication entre nous ne peut se faire que par écrit, les lettres envoyées par les avant-postes. Cependant s'il vous sera permis de m'envoyer un courrier, je l'accepterai, mais il faut s'annoncer à mes avant-postes comme venant de vous et attendre jusqu'il a été examiné et reconnu pour tel. Je suis bien aise de pouvoir vous renouveler l'assurance de mon estime et de vous souhaiter un bon résultat de vos négociations.

Frédéric, Pr. de Hesse.⁴

Den 16de Januar.

Befaling at tage igjen imod Parlamentærer, men at være opmærksom paa Forposterne og ikke at indlade sig i Samtale og Omgang med de fremmede Tropper, enten de kom bevæbnede eller ubevæbnede, for at undgaa unyttige Stridigheder med dem, hvorfor kun Parlamentærer maatte tilstedes at passere Forpostlinien eller at opholde sig ved samme. Fjendtligheder maa ikke udøves.

Her ender „Rendsborgprotokollen“.

Nogle Skrivelser, der vedrøre Fæstningen Rendsborg indtil Ratifikationen af Freden i Kiel, meddeles som følger:

Fra Kammerherre Bourke til Prins Frederik af Hessen.

Aux. I. S.

Kiel, le 16 janvier 1814.

Je reçois ce soir la lettre dont V. A. m'a honoré en date d'hier. D'après les stipulations du traité tout le Slesvic doit être immédiatement évacué et Frédériksort rendu. Les ordres ont été expédiés hier matin et je suppose que les troupes sont en marche rétrograde. Glückstadt nous sera rendu à l'échange des ratifications du Roi contre les ratifications provisoires du prince Royal; et cela sera je présume dans deux ou trois jours, car M. de Krabbe qui a apporté le traité

à Middelfart doit y être arrivé aujourd'hui. On fera retirer les troupes du duché de Holstein de manière que ce pays sera entièrement évacué dans quatre semaines, à l'échange des ratifications du Roi contre celles du Roi de Suède. Je suppose que S. M. fera partir de Middelfart ce soir ou demain matin des ordres pour V. A.

Le prince Royal a fait chanter le Te Deum ici aujourd'hui à l'occasion de la paix.

Comme toutes les relations de paix sont rétablies, il n'y a pas de doute que V. A. ne puisse envoyer des couriers au Roi et ailleurs et qu'Elle puisse faire venir des vivres. Tous les prisonniers doivent être rendus en payant leurs dettes.

Le Roi ayant accédé à la grande alliance, nous faisons dès à présent cause commune avec toutes les puissances qui la composent. Dans cette nouvelle position, je suis d'opinion qu'il ne faudrait pas demander à envoyer un parlementaire à Hambourg, et d'ailleurs je ne crois pas que le général Bennigsen le souffrirait. On m'a promis de faire savoir au prince d'Eckmühl que, s'il voulait permettre aux Danois à Hambourg d'en sortir, nous enverrions en France les Français à Rendsbourg. Il faut attendre sa réponse à cette proposition.

Edmund Bourke.

Fra Prins Frederik af Hessen til Kongen.

Aux. H. P. K.

Den 16de Januar 1814.

Da Kronprinsen af Sverig havde imod al Krigsbrug tilbageholdt min Kurér til D. Maj. og sendt min Parlamentær tilbage med den skriftlige Erklæring fra General Baron Adlercreutz til Major C. Bardenfleth, at ingen Parlamentær antoges mere, befalede jeg, at Fjendtlighederne skulde igjen begynde Natten imellem den 15de og 16de som den Tid, da den foreløbig antagne Vaabenstilstand var til Ende. For imidlertid intet at gjøre fra min Side, som kunde sinke Freden, den Kammerherre Bourke lod mig vide at ville sikkerligen blive afsluttet, sendte jeg i Gaar (d. 15de) om Middagen et Brev til Kammerherren over Forposterne, hvori jeg meddelte ham, at min militære Stilling og Fæstningens Tarv ikke tillod mig at bide længere end til den 18de ds.; saa længe vilde jeg gaa defensivt tilværks, men fik jeg ikke inden den Tid Bestemmelse om Freden eller Ordre fra D. M., saa agtede jeg at angribe. Jeg havde besluttet at [overraske?] Fjenden, fouragere med Magt, da denne Artikel især mangler mig ved Kronprinsens Stivsindethed ikke at tillade sammes Indførelse medens Vaabenstilstanden, — og hvis Omstændighederne vilde føje sig, da at gjøre et uventet Angreb paa Kiel, hvorfra jeg vidste, at 6 Batailloner vare bortmarcherede og kun 6—7000 Mand Svenske blevne tilbage uden Artilleri. Denne sidste Idé havde Kapitajn Steffens givet mig, og den vilde have lykkedes ved det Imponerende og Uventede i Operationen og ved den Forbitrelse, der hersker her blandt Tropperne og

Officererne imod de Svenske. Jeg havde befalet til Repressalie at afvise alle svenske Parlamentærer og blot at aftage dem deres Depecher paa de yderste Forposter. I Gaar Aftes (den 15de) kom Oberstlieutenant Anckarsværd med en Adjutant som Parlamentær fra Kiel; jeg lod Brevet aftage, og han selv med Adjutant blev vist tilbage. Brevet var fra Kammerherre Bourke og indeholdt, at Freden af ham var underskreven. En anden Kurér kom sildigere fra Baron Adlercreutz, som meddelte i et Brev, at Freden var sluttet, og Fjendtlighederne samt Blokaden af Rendsborg ophævet fra svensk Side; jeg befalede derpaa strax, at fra dansk Side skulde holdes inde med Fjendtlighederne, ligesom Parlamentærene igjen tilstedes Adgang; og saa indvilligede jeg i at beholde de Kvarterer, som havde været bestemt i den første Vaabenstilstand, indtil de fjendtlige Tropper have rømmet det Slesvigske, for at undgaa de Stridigheder, der kunde opstaa, naar de danske og de allierede Tropper stødte sammen. Saaledes staa nu Sagerne; saa snart jeg erfarer, at Fjenden har rømmet det Slesvigske, sender jeg strax alt Kavaleriet og Trainstalden herfra ind i Angel for Fouragens Skyld, og den største Del af Infanteriet ligeledes nord paa, fordi der er stor Mangel paa Levnedsmidler her i Byen, og alt er fortæret af Levnedsmidler, Kvæg, Fourage i Bønderbyerne rundt omkring, saa at, hvis disse Bønderbyer og Fæstningen ikke kommer til Hjælp ved tilsendt Fourage, Kvæg, Korn, Brød o. l., vil inden Februar Maanedes Udgang bestemt Hungersnød indtræde blandt Indvaanerne. For Tropperne er Magasinforraad, naar alt Kavaleri og 7—8000 Mand Infanteri komme bort, i to Maaneder. Men Garnisonen maa bespises af Magasinerne, thi Omegnen har intet tilovers.

Frederik, Pr. t. Hessen.

Fra Prins Frederik af Hessen til Kongen.

H. P.

Rendsborg, den 18de Januar 1814.

Paa den skete Anmeldelse fra Kammerherre Bourke og General, Baron Adlercreutz, at Frederiksort var færdig til at afleveres, har jeg i Dag afsendt Oberst og Ridder v. Fries med Grenaderkompagniet af Slesvig Infanteri, og en Ingenieur- og en Artilleriofficer for at modtage Fæstningen.

Oberst Fries beder meget om at maatte snarest muligt afløses ved den Kommandant, Deres Majestæt allern. maatte befale at anbetros Fæstningen, da Obersten formedelst sin Alderdom og Svaghed ønsker med Ære at kunne ende sine Dage, og desaarsag kun attraar at faa Ro og saa meget, at han kan leve.

Fjenden trækker sig stærkt sønder paa og søger at gaa over Elben ved Glückstadt.

For at melde Glückstadts Tilstand har jeg beordret Kapitajn

Krieger af Søetaten¹⁾ at gaa som Kurér til Deres Majestæt, for mundtlig at berette alt.

Paa Fjendens Tilbagetog plyndres stærkt, — Smaapartier gjøre egenmægtig Rekvisitioner paa Penge, Sager o. s. v.

Det vilde være saare gavnligt, om den allern. ansatte extraordinære Reguleringskommission for Troppernes Forplejning maatte beordres ned til Slesvig eller Rendsborg og faa udvidet Fuldmagt til ligeledes at regulere Forprovanteringen af de ødelagte Bønderbyer og Indvaanere.

Frederik, Pr. t. Hessen.

Fra Prins Frederik af Hessen til Kongen.

H. P.

Rendsborg, den 18de Januar 1814.

Allerunderd. har jeg den Ære at oversende Femtendagslisten over de herværende Tropper med tilhørende Sygelister²⁾. . Endskjønt Freden er undertegnet i Kiel, saa tør jeg dog ikke sende disse Lister uden ved Kurér, Kapitajn v. Wegener³⁾, fordi de ellers kunde falde i de omstrejfende fjendtlige Partiers Hænder.

Vel trække Tropperne sig Syd paa, men endnu er Kommunikationen ikke aaben. Fra Deres Majestæt har jeg ingen Befaling siden 27de og 29de December f. A.

Om Glückstadts Fald har jeg intet officielt, ligesom jeg ikke heller kjender til Omstændighederne, thi Fjenden har saaledes indtil i Dag omgivet Rendsborg og opsnappet alle afsendte Personer, saa at jeg hverken har kunnet faa Meddelelser fra nogen Side, ikke heller give Efterretning. Mine Breve til Prinsen af Eckmühl have maattet tilintetgjøres. Den sidst afsendte Person kom i Dag tilbage; han var taget paa hin Side Itzehoe.

Jeg længes nu meget efter, at det Slesvigske maatte blive rømmet, paa det at jeg kunde bortsende Tropperne herfra, fordi ellers Mangel vil indtræde.

Frederik, P. t. Hessen.

Fra Grev D. Løvendal til Prins Frederik af Hessen.

Hambourg, le 19 janvier 1814.

J'ai d'après vos ordres suivi le quartier général de M. le maréchal prince d'Eckmühl dans Hambourg; j'y suis de retour depuis le 7

¹⁾ Kapitajnlieutenant Emanuel Krieger, født 11te Januar 1778. 1815 Kapitajn. 1825 Indrulleringschef og Overlods for Østjylland. 1826 Kommandørkapitajn 1836 karakt. Kommandør. Død 21de Februar 1839 i Skagen.

²⁾ Sygeantallet i Rendsborg var den 16de Januar ialt 1853 Mand.

³⁾ Kapitajn Wegener ankom om Natten til den 20de Januar til Hindsgavl og havde den følgende Morgen tidlig Avdiens hos Kongen. Kapitajnen fulgte efter Kongen til Kjøbenhavn.

décembre, après que j'eus le 6 quitté V. A. près de Segeberg: depuis ce moment les communications ayant été interrompues, je n'ai plus reçu ni ordres ni nouvelles. Il a souvent couru des bruits de paix d'armistice etc., mais des bruits ne sont pas des contre-ordres pour moi, et j'ai dû continuer mes fonctions ici. Cependant les alliés ont instruit hier la plupart des avant-postes français de ce que la paix avec le Danemark était conclue, et ont même tiré quelques coups de canon en réjouissance de cet évènement; tout dispos que je sois à croire à la vérité de cette nouvelle, communiquée de cette manière elle ne m'autorise pas à quitter mon poste, jusqu'à ce que j'aie reçu des ordres directs de S. M. ou de V. A. ou quelqu' autre communication officielle.

J'ai donc pris le parti de me rendre en parlementaire à l'avant-garde des troupes russes, pour demander que cette lettre vous parvint. Ayant de plus l'honneur de vous rapporter que j'ai ici quelques officiers et une trentaine d'hommes, sortis des lazarets, qui me suivront si j'ai ordre de rejoindre l'armée; il ne restera alors que trente à trente cinq malades à Altona.

J'espère que V. A. compte bien sur ma parfaite obéissance et daigne accepter l'hommage du profond respect avec lequel etc.

Le Cte W. de D. Lövendal.

Fra Prins Frederik af Hessen til Kongen.

Aux. H. P. K.

Rendsborg, den 20de Januar 1814.

I Forgaars Aftes modtog jeg (den 18de Januar) D. M.'s aller-naadigste Befaling af 16de d. M., som Ritmester Recke bragte mig. Oberst Fries har meldt mig i Gaar, den 19de, at have besat Frederiksort; jeg har derfor ikke sendt en Bataillon derhen, fordi Omegnen er saa udplyndret, at Mandskabet ikke har kunnet faa at leve, og at den af den svenske Kronprins nedsatte Regeringskommission¹⁾ ikke har kunnet skaffe Levnedsmidler til endog det hensendte Grenaderkompagni uden Omstændigheder. Imidlertid skal en sluttet Bataillon efter D. M.'s allerhøjeste Befaling gaa derhen, saa snart jeg kan faa gjort Anstalter til Levnedsmidler, hvilket hidtil ikke har været muligt formedelst den stærke fjendtlige Tilbagemarche der i Egnen, hvor Fjenden paa ingen Maade taalte dansk Militærs Nærværelse og endnu mindre Udskrivning af Fornødenheder. Først i Aften den 20de har jeg faaet Brev fra General Adlercreutz, at de sidste Tropper skulde passere i Dag Ejderen og Kanalen og det Slesvigske være rømmet, men mundtlig har han sagt, at en Del Smaapartier fulgte efter, hvorfor han mente, at det var godt at lade Overgangsstederne besatte af dansk

¹⁾ I denne Kommission, der skulde lette „Nordarmeen“s Proviantering, sad bl. a. Amtmand i Steinburg Amt Carl Frederik Ulrik Baron Ahlefeldt-Dehn og Oberst Carl Christian Frederik Greve af Rantzau-Breitenburg.

Militær, for at hindre Plyndringer af enkelte Marodører. Da Kammerherre Bourke ligeledes var af den Mening, for demonstrativt at vise Hertugdømmet Slesvigs Rømning af Fjenden, saa vil jeg forlægge de lette Batailloner langs Grænsen.

Efter D. M.'s Ordre af 16de d. M. afgaar Kavaleriet herfra successive til Jylland og Fyn. Lanciererne lægger jeg ind i det Slesvigske for Fouragens Skyld, thi her er intet mere i saa stræng Forstand af Ordet, at Bønderne maa slagte de faa Køer, de have tilovers, af Mangel paa Halm og Hø.

Allerunderdanigst beder jeg om Befaling, hvorledes jeg skal forholde mig med Krigsfanger, som ere her til stor Byrde. Jeg ved ikke, om jeg skal udvexle dem i Masse eller Mand for Mand og Grad for Grad; ligeledes ved jeg ikke, hvor og til hvem jeg skal aflevere dem og modtage vores. Fra det svenske Hovedkvarter kan jeg ikke erfare det, fordi Sagen behandles diplomatisk, og en Lige-gyldighed og Hovmod vises der i alt, hvad som kan være til Gavn for D. M.'s Armé eller Lande¹). Saaledes besvares aldeles ikke mine Protestationer imod den traktatstridige Bortførelse af Heste, som er betydelig. Hver Husar har en 3—4 Heste efter sig; hele Kobler af 3—400 Stykker føres bort; de tages uden Bevis, og i Kiel under Kronprinsens Øjne borttages offentlig alle private Folks Heste af Staldene og handles dermed; alle Klager ties til eller henvises til, naar den svenske Armé i Hannover faar friske Heste, men der er ingen!! Thi Armeen har ogsaa der bortført alle Heste, derfor er det af Kammerherre Bourke og Neergaard²) gjorte Forslag at sende en General eller Oberst med en Del Officerer ned til Lübeck for at følge den allierede Armé og undervejs tilbagetage Hestene, umuligt at udføre med Nytte, fordi man lettere i de allierede Lande, som ere udplyndrede, vil finde Undskyldninger for at tilbageholde Hestene end her, foruden den haanende, fornærmende og foragtende Behandling, disse Officerer vilde blive udsatte for, og dog ikke faa Hestene igjen. Kronprinsen tillader sine Tropper enhver Exces for at holde dem ved godt Lune for sig, fordi han frygter for dem, at de skulde rebellere og kaste ham fra hans Højhed, naar han vilde nøde dem til at undvære. Derfor ere de ogsaa overordentlig velklædte, have alle fine store Overkjoler og nye Munderinger, Trausser, Støvler, Sko, Linned o. s. v., men ere ingen Elskere af at slaas og føres, hvad de Svenske angaar, ikke heller i Ilden.

Frederik, Pr. t. Hessen.

¹) Samme Dag kom dog en Meddelelse fra Kronprinsen af Sverig (Aux. Indk. S. fra General Sparre til Major C. Bardsfleth), om at han havde givet Ordre til, at de danske Fanger, som endnu fandtes i Neumünster og bag de Allieredes Hær, strax skulde dirigeres til Rendsborg for at udvexles med de derværende Fanger af Wallmodens Korps. Han anmoder tillige om, at disse derefter maa afmarchere til Lüneburg.

²) Kammerherre Jens Peter Bruun Neergaard, født 7de December 1764. 1800 Kammerherre, ejede Godserne Eickhof, Bülk o. fl. Død 1842.

Fra Kammerherre Bourke til Prins Frederik af Hessen.

Kiel, le 20 janvier 1814.

La lettre que V. A. m'a fait l'honneur de m'écrire le 18, m'est parvenue la nuit dernière. Je ferai aujourd'hui des représentations sur les excès commis par le corps du général Tettenborn, qui pour sa personne est parti d'ici ce matin. Son corps doit se trouver aujourd'hui ou demain à Glückstadt, ou il passera l'Elbe pour faire l'avantgarde de l'armée. J'ai reçu dans ces derniers jours plusieurs autres plaintes sur les excès commis par ses casques et par les Mecklenbourgeois et j'ai porté le tout à la connaissance du baron de Wetterstedt, du général Adlercreutz et même du prince Royal, qui condamnent et déplorent ces excès et promettent de les réprimer et de les punir. En effet ils ont fait cesser la rentrée des contributions pécuniaires qui avaient été frappées, mais malheureusement je n'obtiens que très peu de satisfaction sur tout le reste. Les coupables nient tout et comme ils sont en marche, il est difficile de les trouver et de les convaincre. Ils m'en donnent une triste consolation en me disant qu'il en a été de même en Prusse, en Bohème et en Hanovre, quoique ces pays aient des protecteurs très puissants.

J'attends les ratifications du traité d'un moment à l'autre, ainsi que la nomination par le Roi des commissaires pour la remise de Glückstadt et pour l'exécution de plusieurs autres objets. Aussitôt que le Roi aura nommé ses commissaires, le prince Royal nommera les siens.

Glückstadt doit nous être remis immédiatement après l'échange des ratifications, mais je prévois que l'on aura mis à profit ces derniers jours pour dégarnir cette place autant que possible.

Le prince Royal me fait espérer que dans huit jours tout le Holstein sera évacué. Je l'espère de tout mon coeur et ce n'est qu'alors que nous verrons la fin des vexations dont nous sommes écrasés.

Edmund Bourke.

Altona

i Perioden fra 4.—22. December 1813.

Udarbejdet af A. Tuxen.

Da Stecknitz Stillingen Natten til den 1ste December 1813 blev opgivet¹⁾, gik de mobile danske Tropper over Segeberg-Kiel til Rendsborg, medens det 13de franske Armékorps replierede sig paa Hamburg. Holsten blev dog ikke fuldstændigt rømmet af de Danske. Fæstningen Glückstadt holdtes vedblivende besat, Skolerne og Depoterne, der laa i Itzehoe og i forskellige andre Byer, fulgte uheldigvis ikke strax Auxiliærkorpsets tilbagegaaende Bevægelse, og i Altona blev den danske Besætning rolig liggende. Stor var den ikke; den bestod kun af jyske Jægerkorps, i alt 174 Mand, hvoraf 14 beredne, og et lille Detachement af holstenske Ryttere paa 22 Heste²⁾, men den fandt nogen Støtte i Borgergarden. Foruden den egentlige Besætning, hvoraf nogle smaa Kommandoer var fremskudte ad Vejene til Oldesloe og Mølln, rummede Byen 19 Officerer og 800 Underofficerer og Menige af Auxiliærkorpset, der henlaa paa de militære Sygehuse. Jægerkorpsets Chef, Major Wegener³⁾, fungerede som

¹⁾ Se S. 36 ff.

²⁾ Erinnerungen des Generalmajors L. N. H. v. Buchwald an seine Commandantschaft zu Altona in Dezember 1813 (Zeitschr. f. Schlesw.-Holst.-Lauenb.-Geschichte XXIII, Kiel 1893). Kapt. Voss, midlertidig Kommandør for Jægerkorpset, angiver i sin Rapport af 23. Febr. 1814 dettes Styrke til 16 beredne Jægere og 160 Fodjægere. (I. S. V. 1814).

³⁾ Major Carl Ludvig Wegener, født paa Gottorp 29de Januar 1870. Kammerherre 1813, Oberst 1826. Død i Næstved 12te December 1829.

Kommandant i Byen, medens Kapitajn af 3dje jyske Infanteriregiment Bretteville¹⁾ var ansat som Hospitalsdirektør. Da sidstnævnte den 4de December erfarede, at Fjenden „havde forceret de franske Positioner ved Trittau“, besluttede han snarest mulig at rømme Byen med alle de Syge, der kunde taale at flyttes. En Del Rekonvalescenter, 7 Officerer og 220 Mand, der var saa vidt helbredede, at de kunde gjøre Tjeneste, blev afgivne til Kommandanten, der snart efter sendte de fleste af dem til Glückstadt, som de naaede den 8de December.

Bretteville traf sine Foranstaltninger med megen Omsigt og Energi; Pinneberg Amt afgav et stort Antal Vogne og Forspand, og den 5te December afgik fra Altona en Transport paa 12 syge Officerer og 480 Menige, der ledsagedes af 5 Læger. Uden mindste Uheld naaede den lange Vognkolonne Slesvig, hvor der var oprettet Lasarettet. Den følgende Dag forlod Regimentskirurg Hiorth²⁾ med Resten af Lægerne Altona, efter at have afleveret 94 ikke transportable Syge til den civile Overlæge, og naaede ligeledes i god Behold Slesvig; men de havde været nødsagede til at lægge Vejen over Frederikstad for at undgaa de fjendtlige Strejfpartier.

Medens Lægerne og de Syge naaede deres Bestemmelsessted, faldt en Del af Materiellet i Fjendens Hænder. Den 6te December var Lieutenant Krüger³⁾ afgaaet fra Altona med 70 Vogne sammen med Lasarettinspektøren Krigsraad Krebs⁴⁾, der førte en anden Kolonne paa 20 Ambulancevogne, 46 Stykheste og 20 Kuske. Sent om Aftenen den 7de kom de til Itzehoe, hvor de overnattede. Inden Kl. 6 den næste Morgen begav Krüger sig paa Vej med sine Vogne, men han blev indhentet af en Trop Kosakker, der tog hele hans Transport, medens det lykkedes ham selv at slippe bort. Krigsraaden blev med sin Kolonne overrasket og tagen i Byen af den Kosaktrup, der den 8de om Morgenen overfaldt Itzehoe⁵⁾.

¹⁾ Kapitajn Louis le Normand de Bretteville, født 1772. Blev 1842 Oberst og Kommandør for 11te Bataillon. Afsked 1845. Død i Altona den 8de November 1847.

²⁾ Regimentskirurg Peter Henrik Hiorth af sjællandske Jægerkorps. Født 6te Februar 1731. Regimentskirurg 1808. Afsked 1849. Død 16de April 1853.

³⁾ Premierlieutenant af holstenske Skarpskytterkorps, cand. jur. Philip Daniel Krüger indtraadte 1808 i Hæren som Sekondlieutenant. Afsked 1815.

⁴⁾ Krigsraad Henrik Johannes Krebs, født 1779. Han var indtil 1812 Premierlieutenant i Vejkorpset. Blev efter Krigen Postmester i Slagelse. Død 18de Maj 1858.

⁵⁾ Kapitajn Brettevilles Rapport af 22de Decbr. 1813 (Aux). En udførlig Fremstilling af Overfaldet paa Itzehoe vil blive meddelt nedenfor.

Sygehestedepotet fra Altona, der kommanderedes af Ritmester Carstens¹⁾ af 6te Husareskadron, kom den 7de December i god Behold til Fockbeck ved Rendsborg. Den 9de gik det til Flensborg, og Dagen efter marcherede Ritmesteren til Aabenraa med 6 Underofficerer, 151 Mand og 279 Heste af Auxiliærkorpsets forskjellige Rytterregimenter²⁾.

Den 4de December meldte Major Wegener sig syg, og Kapitajn Voss³⁾ af jyske Jægerkorps overtog Kommandoen i Altona⁴⁾, men allerede Dagen efter fik Oberstlieutenant Buchwald⁵⁾, Kommandør for Hertuginde Lovise Augustas Livjægerkorps, Ordre til at afløse ham. Den 6te December meldte den nye Kommandant sig i Slesvig til Feltmarskalken, Landgrev Carl, og her modtog han en mundtlig Instrux, der navnlig gik ud paa, at han i sin nye Stilling vedblivende skulde staa under Landgrevens „immediate“ Kommando uden i nogen Henseende at være Fyrsten af Eckmühl underlagt. Den 7de om Morgenen naaede Buchwald Itzehoe og samme Aften Kl. 9 kom han til Altona uden at have set det mindste til Fjenden, hvis Strejffartier allerede stod vest for Bramstedt⁶⁾.

Ved sin Ankomst til Altona traf Buchwald Jægerkorpset samlet; de smaa Detachementer i Wandsbeck, Ahrensburg og Trittau var fulgte med de retirerende Franskmænd, medens det lille Kommando, der havde staaet i Blankenese, var bleven inddraget. Under Tilbagetoget fra Trittau havde Jægerne under Lieutenant Chabert⁷⁾ dannet Bagtroppen for General Vicherys Division, og en af dem, Morten Andersen Vestbirk, havde fundet Lejlighed til at udmærke sig⁸⁾.

Næppe havde Buchwald tiltraadt sin Post, før en af Marskalk Davouts Adjutanter mødte i hans Kvarter for at indhente Oplysninger om Forholdene i Holsten; og den 8de aflagde den nye Kommandant Fyrsten af Eckmühl et Besøg i Hamburg. I Samtalens Løb ytrede Buchwald, at han vilde rømme Altona sammen med jyske Regiment lette Dragoner,

¹⁾ Ritmester Gothard Frederik Carstens, Sekondlieutenant 1804. Afsked som Major 1816. Død den 19de Marts 1829 i Kjøbenhavn.

²⁾ Ritmester Carstens Rapport af 15de December 1813 (Aux).

³⁾ Kapitajn Detlev Voss, født 1783. Major 1838. Afsked som Oberstlieutenant 1842. Død 30te Januar 1859.

⁴⁾ Kapitajn Voss' Rapport af 23. Fbr. 1814 (I. S. V. 1814).

⁵⁾ Se S. 101.

⁶⁾ Buchwald „Erinnerungen“ samt Extrakt af Kommandanten i Altonas Journal (H. P. 86/1814).

⁷⁾ Premierlieutenant Louis Lavasier de Chabert af sjællandske Jægerkorps. 1815 Kapitajn. 1818 Kompagnichef ved de vestindiske Tropper. 1823 Major. 1828 Afsked. Død 1835.

⁸⁾ Kapitajn Voss' ovenfor citerede Rapport.

der stod i Begreb med at afmarchere til Rendsborg; men da Marskalken erklærede, at han i saa Tilfælde strax vilde besætte Byen, besluttede han sig til foreløbig at blive paa sin stærkt udsatte Post og skiltes fra Davout med Løfte om at meddele ham, naar det blev absolut nødvendigt at trække de danske Tropper bort fra Altona¹⁾.

Kapitajn Falkenskjold²⁾ af sjællandske Jægerkorps II, der med Bataillonens 5te Kompagni stod i Wedel, sendte samme Dag Kommandantskabet Meddelelse om, at Gehejmeraad Lewetzow³⁾, Landdrost i Pinneberg, havde udskrevet et større Kvantum Brød og Fourage til Brug for Russerne. Buchwald paatalte denne vidtdrevne Tjenstagtighed mod Fjenden og lod Falkenskjold aflevere den allerede indsamlede Fourage til de jyske Dragoner⁴⁾. Den 9de December afmarcherede det sjællandske Jægerkompagni til Glückstadt, fulgt af to Feltkanoner, der havde haft Station ved Schulau, og Buchwald benyttede Lejligheden til at sende 20000 Pd. haardt Brød ind i Fæstningen, som i øvrigt var meget rigelig forsynet. I Altona udskrev han Penge og andre Fornødenheder til Brug for Garnisonen og Hospitalet, hvilket senere viste sig at være en meget heldig Foranstaltning, da han derved blev i Stand til at betale sine Soldater Lønning under Resten af Felttoget⁵⁾.

Den 9de December rykkede Russerne ind i det Pinnebergske, og Dagen efter foretog Buchwald med hele sin lille Skare i den tidlige Morgenstund en Rekognoscering mod Ejdelstedt en lille Milsvej nordvest for Altona. Ved Nienstedt traf han en fransk Kyrassereskadron i fuldt Engagement med Fjenden. De franske Ryttere havde forsømt at sikre sig, de var faldne i et Baghold, og Eskadronschefen var bleven fangen. De replierede sig nu paa Jægerkorpset, hos hvem de fandt virksom Støtte. Kosakkerne blev kastede tilbage. Der udviklede sig en livlig Skydefægtning, under hvilken flere af de danske Jægere bortskjød 30 Patroner hver; Nr. 75 Andreas Baastrup fremhæves særlig for sine hurtige og sikre Skud. Adskillige Russere faldt, og vore Folk deltog med en saadan Iver i Fægtningen, at det var forbunden med den største Vanskelighed at faa dem til at holde inde med Skydningen og tiltræde Tilbage-

¹⁾ Buchwalds „Erinnerungen“.

²⁾ Kapitajn Andreas Seneca Falkenskjold, født 1781. Afskediget 1815 som Major og udnævnt til Stempelkommissær. Død 12. December 1841.

³⁾ Gehejmeraad Albrecht Philip Levetzow, født 27de Januar 1744 paa Fryden-dal, død 14de September 1817.

⁴⁾ Buchwalds Journal.

⁵⁾ Buchwalds Journal og „Erinnerungen“.

marchen. Til sidst lykkedes det dog, og Korpset naaede Garnisonen uden at have lidt noget Tab. Strax efter Tilbagekomsten blev der udstillet Forposter ved Neumühlen, Ottensen, Hahnenkamm, Diebsteich og Schulterblatt. Buchwald begav sig til Marskalken og aflagde Beretning om den stedfundne Fægtning. Ved Frokosten sagde Davout til ham: „Jeg indsér, at Deres Konge vil blive tvungen til at forlade vort Parti; man kan ikke fortænke ham deri, og det vil sikkert ikke forandre Kejserens Sindelag mod ham, ej heller mit eget.“ I det hele udtalte Marskalken sig meget aabenhjærtigt over for Buchwald. „De kjender nu alle mine Hemmeligheder“, ytrede han engang til ham, „men jeg haaber, at De, naar forandrede Forhold indtræder, ikke vil gjøre Brug deraf¹⁾“.

Fra de russiske Forposter modtog Buchwald efter sin Hjemkomst fra Hamburg Meddelelse om, at Freden mellem Danmark og Rusland kunde betragtes som sluttet; men han tog intet Hensyn dertil og søgte saa godt som muligt at sikre Altona. Tjenesten var i øvrigt stræng nok for den lille Garnison. Hver anden Dag var Folkene paa Forpost; de kom aldrig af Klæderne og døjede meget af Kulde, da de manglede Kaputkjoler. Medens Forposterne, der stod i knapt Geværskuds Afstand fra Russerne, altid maatte holde sig rede, havde Reserven heller ikke megen Ro. Skjønt Buchwald ikke skulde „dependere“ af Davout, maatte han dog paa mange Maader samvirke med de Franske. Marskalken havde saaledes klaget over, at den fransk-fjendtlige Pøbel i Altona jævnlig insulterede hans Folk, naar de i lovligt Ærinde passerede gennem Byen, og i den Anledning maatte Garnisonens Ryttere og beredne Jægere rydde Gaderne og stadig afpatrouillere disse²⁾. Byens ridende Borgergarde og en Del franske Toldsoldater maatte undertiden træde hjælpende til ved denne anstrængende Polititjeneste. Tillige blev der truffet den Foranstaltning, at enhver, der fra Altona vilde over paa fransk Territorium, skulde være forsynet med et af Buchwald undertegnet Pas; til Gjengjæld førte denne et skarpt Tilsyn med de franske Soldater, der uden Tilladelse færdedes paa dansk Omraade, ligesom han ogsaa opsnappede og tilbage-sendte de franske Desertører. Fra den 13de December blev Pinneberg-vejen fastsat som Grænse mellem dansk og fransk Magtomraade. Samme Dag opløste Buchwald Kystmilicen, der under de forhaandenværende Forhold ikke var til nogen som helst Nytte.

¹⁾ Buchwalds Journal og „Erinnerungen“.

²⁾ Jfr. F. J. Jacobsen: Beitrag zur Gesch. v. Altona in dem Winter 1813 und 1814. Altona 1815. Side 15 f. f.

Buchwalds Bestræbelser gik ud paa at opnaa, at Altona blev erklæret neutralt, og ved sine daglige Sammenkomster med Davout søgte han at vinde denne for sin Plan. Marskalken gik meget villig ind paa denne Tanke, der lovede de Franske store Fordele, og den fandt ogsaa Bifald hos den russiske General, Grev Woronzoff, hvad der var mindre let forstaaeligt. Buchwald, der jævnlig havde forhandlet med Russerne, afsendte den 15de Kapitajn Voss til deres Hovedkvarter i Pinneberg, og Dagen efter kom Parlamentæren tilbage med den Besked, at Woronzoff havde lovet, at Byen ikke vilde blive besat af russiske Tropper, hvis Marskalk Davout skriftlig vilde forpligte sig til at respektere Altonas Neutralitet. Den ønskede Erklæring blev beredvillig givet, og Russerne approberede den af Buchwald foreslaaede Demarkationslinie.

Den 17de og 18de December forefaldt der forskjellige Smaafægtninger mellem de franske og russiske Forposter, og sidstnævnte Dag leverede de franske Kanonbaade de fjendtlige Batterier en livlig lille Træfning; men skjønt de Kæmpende flere Gange kom i en betænkelig Nærhed af Demarkationslinien, blev denne dog ikke overskreden.

I Længden var Stillingen naturligvis uholdbar, da Russerne lige saa godt som de Franske vidste, hvor ringe de Midler var, som Buchwald raadede over. Det varede da heller ikke længere end til den 19de, inden Russerne krænkede Neutraliteten. Denne Dag modtog Kommandanten af Overpræsident Blücher Meddelelse om, at de havde udskrevet Varer til 300000 Rdlrs. Værdi af Altona, og at de havde truet med Exekution, hvis Kontributionen ikke inden faa Dage blev betalt. Buchwald, der frygtede for, at de Franske ogsaa snart vilde slaa ind paa den af Russerne anviste Vej, bad Blücher om foreløbig intet at udlevere, og aabnede strax Forhandlinger med Grev Woronzoff. Skjønt denne lod sig bevæge til at nedsætte sine Fordringer, var han dog ubøjelig i Hovedsagen, og da Buchwald vedblivende mindede ham om hans Løfte om at skaane Altona, fik han et skarpt Tilhold om at standse sin Correspondance med det russiske Hovedkvarter, hvilket han ogsaa lovede, idet han ironisk takkede Grev Woronzoff, fordi han fritog ham for den Ulejlighed at skrive.

De russiske Fordringer lod sig ikke afvise med Vaabenmagt, og paa den anden Side kunde den danske Garnison ikke finde sig i, at russiske Exekutionstropper inddrev Brandskat i dens eget Standkvarter; der var under disse Forhold intet andet at gjøre end at rømme Byen. Den 20de inddrog Buchwald sine Forposter og traf Forberedelser til Afmarchen. Han meddelte Davout sit Forehavende og fik næste Morgen Kl. 9 et

Brev fra dennes danske Adjudant, Grev Danneskjold-Løvendal¹⁾, med Anmodning om at møde hos Marskalken, der ønskede at tale med ham. Han begav sig da til Hamburg og havde en længere Samtale med Davout, hvem han forgjæves bad om at lade de franske Kanonbaade konvoyere ham til Glückstadt. Det danske Vagtskib ved Altona, Skjotbaaden „die Wohlfart“, Sekondlieutenant Vahrendorff²⁾, havde nemlig allerede den 3dje December forladt sin Station, da der var en Del Drivis paa Elben³⁾. Imidlertid lovede Marskalken ved en Demonstration at aflede Russernes Opmærksomhed fra de Danskes Forehavende.

Klokken blev 3, inden Buchwald kom tilbage til sine Folk, der var samlede ved Franschenhoff. Kl. 11 foregik Indskibningen, dækket af Nattens Mørke. Fartøjerne var saa smaa, at Hestene ikke kunde medtages; med blødende Hjærter maatte Rytterne og Kuskene afgive deres Dyr til de Franske, som købte dem. Udsigterne til at komme afsted var ikke de allerbedste, Vinden var ugunstig og Baadsfolkene var ikke glade ved Tanken om at skulle slaa sig igjennem den engelske Elbflotille, der blokerede Glückstadt. Kl. 4 om Morgenen blev Vinden imidlertid gunstig, og den 22de ved Middagstid kom den lille Skare lykkelig ind i Glückstadts Havn, skjønt Englænderne, der var averterede om Afsejlingen, havde udsendt armerede Barkasser for at tage Fartøjerne.

Da Altona nu ganske var blottet for danske Tropper, blev Kommandoen i Byen overtagen af Ritmester Ströhlein af den ridende Borgergarde⁴⁾, og dens Neutralitet blev for saa vidt respekteret, som den ikke blev besat hverken af franske eller russiske Tropper⁵⁾.

Skjønt den dansk-franske Alliance formelt vedvarede indtil Fredslutningen den 14de Januar, var enhver Samvirken mellem de 2 Landes Hære ophørt længe forinden. Den lille Affære ved Nienstedt den 9de

¹⁾ Se VII. 247.

²⁾ Sekondlieutenant i Flaaden Gustav Adolph Vilhelm Vahrendorff, født 13de December 1788. 1822 Kapitajnlieutenant. 1827 Indrulleringschef og Overlods i Slesvigs Distrikt. 1841 Kommandørkapitajn. 1854 Afsked. Død 10de Oktober 1879 i Graasten.

³⁾ Kommandør Holsten til Carl af Hessen. Slesvig den 5te December 1813. (I. S. V. 1813).

⁴⁾ Ritmester Johan Adam Ströhlein. Ridder 1811. Død 1818.

⁵⁾ Buchwalds „Erinnerungen“, Journal og Sammes Skrivelse til Kongen. Lübeck den 24de Januar 1814 (I. S. 1814).

December var den sidste Lejlighed, hvor danske og franske Tropper i Fællesskab bekæmpede samme Fjende, og efter Altonas Rømning kom de to Allierede ikke mere i Berøring med hinanden, hver fulgte sine Veje. Davouts Forsvar af Hamburg har altsaa intet med dansk Krigshistorie at gjøre, og en Fremstilling af det falder udenfor den Opgave „Meddelelser fra Krigsarkiverne“ har sa sig.

Den 4de December 1813 var den sidste dag, hvor de danske og franske Tropper i fællesskab bekæmpede samme fjende. Efter Altonas rømning kom de to allierede ikke mere i berøring med hinanden, hver fulgte sine veje. Davouts forsvar af Hamburg har altsaa intet med dansk krigshistorie at gøre, og en fremstilling af det falder udenfor den opgave „Meddelelser fra krigsarkiverne“ har sa sig.

Den 4de december 1813 var den sidste dag, hvor de danske og franske tropper i fællesskab bekæmpede samme fjende. Efter Altonas rømning kom de to allierede ikke mere i berøring med hinanden, hver fulgte sine veje. Davouts forsvar af Hamburg har altsaa intet med dansk krigshistorie at gøre, og en fremstilling af det falder udenfor den opgave „Meddelelser fra krigsarkiverne“ har sa sig.

Frederiksorts Belejring 1813¹⁾.

Udarbejdet af A. Tuxen.

I Aaret 1632 lod Christian IV paa Landtungen Pries-Ort ved Indløbet til Kieler Fjord opføre en lille Fæstning, som han kaldte Christianspries.

Dette Foretagende blev meget ilde optaget af den gottorpske Hertug, ikke blot fordi den nye Fæstning laa meget nær ved hans vigtigste Stad Kiel, men ogsaa fordi den var anlagt paa et Terrain, der ikke stod umiddelbart under den danske Konge, men lige saa vel hørte under gottorpsk Overhøjhed. Landskabet Dänischwold var nemlig underlagt Fællesregeringen, og skjønt Kongen ved Kjøb havde erhvervet sig Godserne Bülk, Knoop, Seekamp og Holtenau, der kom til at danne den nye Fæstnings Opland, blev disse alligevel ikke i politisk Forstand kongelige.

Christianspries fik ikke nogen lang Tilværelse. Den 18de December 1643 blev den tagen med Storm af Svenskerne, der under Lennart Torstenson oversvømmede den jyske Halvø. Besætningen talte kun 60 Mand, og Fæstningen blev et let Bytte for Fjenden, skjønt den forsvarede af sin Bygmester den noksom bekjendte Ingenieur og Feltherre Axel Urup, der toges til Fange paa Volden.

¹⁾ Nedenstaaende Fremstilling af de Begivenheder, der gik forud for Frederiksorts Kapitulation den 19de December 1813, er i Hovedsagen udarbejdet paa Grundlag af de Dokumenter, som den Generalkommission har efterladt sig, der fra 1814—1817 var beskæftiget med at undersøge Kommandantens og de ham underlagte Officerers Forhold.

Kort efter sin Tronbestigelse lod Frederik III det omtvistede Værk sløjfe, men efter Svenskekrigen opførte han i Aarene 1661—63 nær det gamle Voldsted en ny Fæstning, som han kaldte Frederiksort. Det skal have været Meningen at lade Navnet vevle med Kongerne; efter Frederik III Død skulde Fæstningen altsaa atter kaldes Christianspries, men dette Navn trængte aldrig igjennem, og siden Midten af det 18de Aarhundrede hører man det aldrig mere.

Saa længe det gottorpske Hertugdømme existerede, havde Frederiksort en vis Betydning. Under Kongernes Stridigheder med Hertugerne blev Fæstningen jævnlig brugt til Udslibningssted for Tropper og Materiel, og inden for dens Volde fandtes ofte betydelige Forraad af Vaaben og Levnedsmidler. Men da Gottorpernes Herredømme var til Ende, og da Kiel var bleven en kongelig Stad, sank Fæstningen ned til at blive et slet og ret Søbatteri uden andet Formaal end det at bidrage til at forsvare Indløbet til Kieler Fjord. Som Landfæstning var den uden al strategisk Værd; en Fjende, der over Landgrænsen faldt ind i Danmark, behøvede ikke at tage ringeste Hensyn til den.

I taktisk Henseende var Frederiksorts Beliggenhed ikke ubetinget heldig. Vel er Kieler Fjord udfor Fæstningen kun 2500 Alen bred, men denne var dog ikke i Stand til at beherske Indløbet, da den ikke støttedes af Værker paa den holstenske Side. Mod et Angreb fra Søsiden var den dog ikke værgeløs, Søbatterierne var stærke og heldig beliggende; men over for et Angreb fra Landsiden var den meget ilde stillet; thi Værkerne var svage og aldeles dominerede af det nærmeste Forterrain.

Den Pynt, hvorpaa Frederiksort blev anlagt, er lav og flad, men den omliggende Egn er forholdsvis højtliggende med brat Affald mod Fjorden og Østersøen, medens den sænker sig mere jævnt mod Pries-Ort. Omtrent 1400 Alen fra den nordøstligste Bastion ligger det „brune Bjerg“, hvis højeste Punkt hæver sig 50 Fod over daglig Vande. Garnisonens højtliggende Kirkegaard var kun 600 Alen fjærnet fra den vestligste Bastion, og Terrainet mellem disse to Højder er bølgeformet med Bakker og Slugter, saaledes at man fra Volden kun kunde overse et Terrainbælte, hvis Brødder varierede mellem 500 og 1200 Alen, regnet fra Forgravens Kontreskarpe, medens man fra Højderne kunde se ind i Fæstningen, som ikke var tilstrækkelig defileret.

Frederiksort¹⁾ var anlagt af den berømte Ingenieur Henrik Ruse efter hollandsk Mønster og bestod i Hovedtrækkene af en Vold med 5

¹⁾ Se medfølgende Plan, der er en Reproduktion af en af Lieutenant Coch i 1814 udført Tegning af Fæstningen og Belejningsarbejderne.

Bastioner, omgivet af en bred vaad Grav og forskellige Udenværker. Fæstningens Form mindede ikke lidet om Ruses bekendte Værk Citadellet Frederikshavn. Den sydvestligste Bastion hed Dronningen; tænker man sig staaende i denne med Front udad, fulgte fra venstre til højre: Bastionerne Kongen, Kronprinsen, Kronprinsessen og Prins Georg. Fronten mellem først- og sidstnævnte Bastion vendte mod Kieler Fjord; Kronprinsessen og de mod denne vendende Facer af Nabobastionerne bestrøg Østersøen, medens de to resterende Fronter vendte mod Landsiden. Ud for Fjordfronten laa Dronningens Ravelin, der dækkede Fæstningens eneste Port. I Graven foran Saillantent og højre Face af Dronningen laa Glücksborgs Ravelin, medens Kongens og Kronprinsens Raveliner laa foran den vestlige og nordlige Kurtine. Kronprinsens Bastionsspids dækkedes af Ditmarskens Ravelin. Langs Kontreskarpnen løb den dækkede Vej med sine Værker. Længst mod Sydvest fandtes her Sønderborgs Travers, derpaa fulgte 3 Lunetter foran Bastions- og Ravelinssidserne indtil Vejens nordøstlige Hjørne, der optoges af Prins Christians Værk med sin Redit og sine 2 Lunetter, og endelig kom Søfronten, svarende til „lange Linie“ med sine tvende Søbatterier og lige saa mange Flecher. Den vestligste Del af Sydfrontens Udenværker bestod af Sønderborgs og Nordborgs Lunetter med en mellemliggende Travers. Mod Landsiden var den dækkede Vej ved en smal, sivbegroet Forgrav skilt fra Glaciset.

Adgangen til Fæstningen fandt Sted gennem en Barriereport ad en Vej, der gik mellem Fjorden og venstre Face af Nordborgs Lunette, og som derpaa drejede til højre langs Nordborgs Travers forbi Struben af Sønderborgs Lunette, derpaa til venstre ad den dækkede Vej til Dronningens Ravelin, hvorfra en Pælebro med Vindeindretning førte til den hvælvede Fæstningsport. Voldgangen var henad 1700 Alen lang, den yderste Omkreds havde omtrent den dobbelte Længde, medens Afstanden fra den nordøstligste til den sydvestligste Bastionsspids var omtrent 600 Alen.

I Fæstningen fandtes Kommandantbolig, Kirke, nogle Officerskvarterer, Fæstningsarrester, Boliger for Kirke- og Fæstningsbetjente, Kasernebarakker, Provianthus, Bageri, Bryghus, Arsenal, Proviantmagasin og Sygehus; de fleste Bygninger var opførte af Grundmur og i Reglen 1—2 Stokværk høje. I Kronprinsens Bastion laa et stort, hvælvet Krudttaarn; mindre Ammunitionsrum fandtes i de øvrige Bastioner og i Udenværkerne. I Dronningens Ravelin laa en Vagtbygning; men de egentlige Vagtlokaler fandtes i Porten, hvorfra der ogsaa var Indgang til Arresterne. Fæstningsterrainets Grænse laa 8—1200 Alen fra Udenværkerne. Det var

ubebygget, men ud for Kongens Bastion fandtes de tæt beplantede Garnisonshaver.

Som alle danske Fæstninger var Frederiksort ved det 19de Aarhundredes Begyndelse forældet og forfalden. I Foraaret 1812 havde Chefen for den holstenske Ingenieurbrigade i Forbindelse med en Kommission inspiceret Værkerne, og i November samme Aar indsendtes Betænkningen til Landgrev Carl af Hessen. Der forlangtes 40000 Rdlr. til Reparationer og Forbedringer; men af pekuniære Grunde blev Betænkningen lagt ad acta, og Værkerne blev ved at forfalde. I Maj 1813 bad Pladsingenieuren Kommandanten om at foreslaa Fæstningens Nedlæggelse, men denne fandt dette Forslag „for latterligt“ og indskrænkede sig til at anmode Landgreven om Midler til at uddybe Gravene, som paa flere Steder kunde gennemvades, og om Anvisning paa noget Tømmer til Blenderinger og passive Hindringer; men heller ikke hertil var der Raad. I November lykkedes det dog at faa nogle Skansekurve og Bjælker, saa at man kunde indrette bombesikre Ammunitionsrum i en af Kurtinerne, og i Nødsfald blendere de to Poterner, der fandtes paa den nordlige og vestlige Front. I det hele var Værkerne ikke i Stand til at modstaa en Belejring. Stormfriheden var ikke ubetinget, Skytsplacementerne ikke i Orden, og med Undtagelse af det store Krudttaarn og Poternerne fandtes der ingen bombesikre Rum. I Fæstningen eksisterede ingen Plan over Værkerne og Omegnen.

Skytsforsyningen var ganske rigelig. I Fæstningen fandtes 77 Kanoner af alle Kalibre mellem 3 og 24 Pd.; navnlig de 8 Pd.s Jærkanoner var stærkt repræsenterede; af Havbitser var der kun 4, men der fandtes 16 Morterer, af hvilke dog de fleste var Haandmorterer. Af Kanonerne var imidlertid 17 kassable. Affutagerne var gennemgaaende i mindre god Stand, Lavetterne var alle 70—80 Aar gamle, og en Del af Skytset var monteret i møre Skibsrapperter. Næsten alt det sværere Skyts var opstillet i Søbatterierne. I November og December blev dog en Del Kanoner og Havbitser flyttede op paa Hovedvolden, der navnlig mod Landsiden var svagt bestykket. Det sværeste Skyts kunde ikke flyttes, da Fæstningen ikke ejede en Blokvogn.

Ammunition af god Beskaffenhed fandtes i rigelig Mængde. Man disponerede over 252 Centner Kanonkrudt og 2800 fyldte Karduser, 23000 Kanonkugler, ca. 2600 Bomber og Granater samt mere end 1000 Druer og Kardæsker. Af Geværkrudt havde man 123 Centner, og endelig fandtes i Krudttaarnet omtrent 400 Brand- eller Lyskugler.

Kommandant i Fæstningen var siden den 16de November 1809

Generalmajor Johan Peter Ulrich Hirsch¹⁾, der i 1813 var henad 67 Aar gammel og havde tjent i 52 Aar. Han var oprindelig Artillerist og synes at have været fuldt fortrolig med Tjenestens Detailler. At han ikke kunde løse den under de givne Forhold uløselige Opgave at holde Frederiksort, kan billigvis ikke lægges ham til Last, men selv under gunstige Forhold vilde han næppe have kunnet gjøre Fyldest som Fæstningskommandant.

Fæstningsingenieur var Premierlieutenant Coch²⁾, en ganske ung Mand, der hverken manglede Evner eller Kundskaber; men som i høj Grad savnede Koldblodighed og Sindsligevægt; endelig forenedes Adjutantens, Vagtmesterlieutenantens, Artilleriofficerens, Tøjmesterens og Fæstningsintendantens Funktioner i Sekondlieutenant Mertz's³⁾ Person. Han havde i mange Aar været Underofficer, kjendte sin Tjeneste ud og ind og nød Kommandantens fulde Tillid.

Under sædvanlige Forhold havde Frederiksort kun en meget ringe Besætning. Et svagt Garnisonskompagni bestaaende af Invalider og udslidte Soldater og Underbefalingsmand, førte af et Par udlevede Officerer, udgjorde i Forbindelse med nogle faa Artillerister hele den idylliske lille Fæstnings Forsvarsstyrke. I Aaret 1810 havde Hirsch udbedt sig en Minimumsbesætning af 140 Artillerister, 500 Infanterister samt nogle Ryttere, men en saadan Styrke saa man sig ingen Sinde i Stand til at give ham. I 1813 laa der dog stadig nogle mobile Tropper i Frederiksort, men de blev der ikke længe ad Gangen; den ene Afdeling afløste den anden. Slesvig III fulgte efter Oldenburg III og gav selv i Juli Plads for jyske Skarpskytter II, som den 10de September afløstes af 1ste jyske Infanteriregiment III. Da Artilleristernes Antal ikke forøgedes, blev det nødvendigt at indøve Infanteristerne i Skytsbetjening; men aldrig saa snart havde de opnaaet nogen Færdighed, førend de blev bortkomman-

¹⁾ Generalmajor Johann Peter Ulrich Hirsch, født 5te September 1746 i Rendsborg. 1809 Generalmajor og Kommandant i Frederiksort. Afsked 28de Juli 1817. Død i Rendsborg 30te Maj 1824.

²⁾ Premierlieutenant Georg Friderich Gerhardt Coch af Ingenieurkorpsset, født 15de Avgust 1791 i Witzswort i Ejderstedt, afskediget den 1ste Februar 1816. Studerede siden Jura og praktiserede som Advokat forskellige Steder, bl. a. i Kjøbenhavn. 1822 Dr. jur. Antoges 1848 til Tjeneste og virkede under Krigen som Kapita:n i Kjøbenhavn. Død i Hamburg omtr. 1867.

³⁾ Sekondlieutenant Johan Adolph Mertz, født 1779 i Rendsborg, indtraadt i Artilleriet 1794. Officer 1808, fung. Kapita:n-Vagtmester i Frederiksort 1811. Kasseret ved Stabskrigsrets Dom 1834.

derede. Infanteribataillon, der i Efteraaret laa i Frederiksort, var langt fra ikke komplet; Jægerkompagniet laa paa Samsø, og et Musketerkompagni var detacheret til Kiel. De tre resterende Kompagnier var ikke paa fuld Feltstyrke, da „Gammelmandssønnerne“ ikke var indkaldte. Lieutenant Mertz havde trolig fortsat sit Sisyfusarbejde med at dressere baade Officerer og Soldater, og de havde opnaaet en ret antagelig Færdighed i Skytsets Betjening; men de havde rigtignok aldrig haft Lejlighed til at affyre en Kanon; thi det var strengt forbudt at skyde af Frygt for Allarmering. I Avgust bad Kommandanten Landgreven om 10 Artillerister, men selv denne beskedne Bøn blev uopfyldt, og en senere Henvendelse blev ligesaa frugtesløs.

I Begyndelsen af December havde Garnisonen i Frederiksort følgende Sammensætning og Styrke:

Kommandantskab:

Kommandant: Generalmajor J. P. U. Hirsch.	
Pladsingenieur: Premierlieutenant G. F. G. Coch.	
Artilleriofficer	} Sekondlieutenant J. A. Mertz.
Vagtmesterlieutenant	
Adjutant	
Fæstningsintendant	
Materials skriver: Krigsraad J. A. Hübinett ¹⁾ .	
Garnisonskirurg: E. Schyth ²⁾ .	

Artilleri:

1 Underofficer, 20 Konstabler og Underkonstabler, 4 Stykkuske.

Infanteri:

1ste jyske Infanteriregiment III, Chef: Major J. A. O. Schertiger³⁾.
6 Officerer, 18 Underofficerer, 9 Spillemand, 243 Menige.

¹⁾ Krigsraad Johan Adolph Hübinett, født 1769 i Glückstadt, indtraadte 1788 i holstenske Infanteriregiment, hvor han forfremmedes til Kommandersergent, blev 1807 Landeværns officer og overgik 1808 til holstenske Artilleribataillon; Afsked 1812 som Premierlieutenant. 1804 var han afgaaet fra sit Regiment og ansat som Materials skriver i Frederiksort. Strøget af Hærens Lister 1849, da han forblev i Hertugdømmerne.

²⁾ Elieser Schyth, født 1770 i Kjøbenhavn, blev 1792 Kompagnikirurg og 1813 Garnisonskirurg i Frederiksort. Død 1821,

³⁾ Major Johann August Vilhelm Schertiger, født i Aabenraa 1754, Oberstlieutenant 1819. Død den 8de Juli 1821.

Garnisonskompagniet:

Chef: Kapitajn C. E. Gemmer¹⁾.

2 Officerer, 17 Underofficerer, 1 Spillemand, 30 Menige.

I alt 11 Officerer, 1 Officiant, 1 Kirurg, 36 Underofficerer, 10 Spillemand og 297 Menige med 8 Heste; men hele Garnisonskompagniet, hvis Chef endog laa for Døden, maatte betragtes som Nonkombattanter, og af den øvrige Styrke henlaa 14 Mand paa Sygehuset.

Den civile Befolkning var ikke meget betydelig og bestod kun af nogle Haandværkere med deres Medhjælpere og øvrige Husstand samt af Kirkebetjentene og Garnisonens Familier. Mange af Invaliderne var gifte og havde deres Hustruer og Børn hos sig. En Justitssergent og 8 Slaver maa vel ogsaa regnes med til den civile Befolkning, medens den sindssyge Major Mollwitz²⁾, der tilbragte sine sidste Dage i Frederiksort i en Art permanent Fæstningsarrest, nærmest hørte til de militære Beboere.

Fæstningen var aldrig provianteret for et længere Tidsrum. Den 23de November ansøgte Hirsch Landgreven, om at Magasinet maatte blive forsynet med de nødvendige Levnedsmidler, men da han intet Svar fik, tav han siden stille, dels fordi han ikke selv troede paa Muligheden af en Belejring, dels fordi han mente, at hans Foresatte nok vilde sørge for at proviantere Fæstningen, naar det blev fornødent.

Saa længe Davouts dansk-franske Korps dækkede Holstens Grænse, var Frederiksort heller ikke truet af nogen Fare, men da Franskmændene replierede sig paa Hamburg, medens Frederik af Hessen med det danske Auxiliærkorps drog imod nord, forfulgt af Fjenden, blev Faren overhængende. Situationen i Fæstningen var temmelig trøstesløs: Værkerne forfaldne, Skytset slet monteret, Besætningen aldeles utilstrækkelig og Proviantmagasinet tomt. Naar nu hertil kommer, at Forterrainet i høi Grad begunstigede et Angreb, maa det indrømmes, at Frederiksort paa Forhaand var dødsdømt. General Hirsch gjorde sig dog rede til at modstaa en Belejring. Der blev udgivet forskjellige Bestemmelser vedrørende Forholdet under et Bombardement; Besætningen fordeltes til Værkerne, Poster udstilledes i den allernærmeste Omegn, og den 7de December drog

¹⁾ Kapitajn Christian Ernst Gemmer. 1795 Fændrik ved 1ste Slesvigholstenske lette Bataillon. Død 1814.

²⁾ Major Just Ludvig Mollwitz. 1789 Sekondlieutenant ved Kongens Regiment; 1805 Generalkvartermesterlieutenant; 1808 Major à la suite i Armeen og Forstander for det holstenske militære Institut. Afsked 1816.

Lieutenant Mertz til Kiel for at melde sig til Prins Frederik af Hessen, der lige var ankommen; han aflagde Rapport om Forholdene i Frederiksort og vendte samme Aften tilbage.

Den næste Morgen Kl. 5 satte General Hirsch sig til Vogns og begav sig med sin Adjudant, den alsidige Lieutenant Mertz, paa Vejen til Kiel for at komplimentere Prinsen og muligvis faa lidt Forstærkning af en eller anden Art. Han havde nemlig opgivet tiere at henvende sig til Landgrev Carl, der var hans egentlige Foresatte, medens han ikke stod i noget Tjenesteforhold til Auxiliærkorpsets Chef. Generalen naaede imidlertid ikke sit Maal; da han kom til Holtenu-Broen traf han Auxiliærkorpsets Reservepark, som under Lieutenant Wittrups Kommando retirerede mod nord. Den uhyre Vognkolonne, der talte omtrent 150 til Dels 6 spændige Ekvipager, sneglede møjsommeligt afsted gennem den opblødte Vej, som den fuldstændigt spærrede. Det var umuligt at komme frem, Generalen maatte vende om og kjøre tilbage til Frederiksort, hvor han til sin store Fortrydelse maatte modtage hele Parken, der kun havde en ganske lille Bedækning, og som i høj Grad trængte til at hvile ud paa et Sted, hvor den var i Sikkerhed for Kosakker og andre Strejfkorps. Snart var hele den lille Fæstning opfyldt af Vogne, der stod i Række i alle Gaderne, ja endog i Søbatterierne. Først den næste Morgen forlod Wittrup efter Ordre Frederiksort med sin store Vognkolonne, hvis fortsatte Ophold i Fæstningen vilde have været en Umulighed, blandt andet paa Grund af Vognenes brandfarlige Indhold. Han efterlod et Par franske Kanoner og nogen Ammunition, blev optagen af Auxiliærkorpset og slap lykkelig ind i Rendsborg med Parken.

Næppe var Wittrup borte, før der indfandt sig nye Gjæster; det var dels forsprængte Polakker fra Bornhøved, dels syge og marode Soldater og Officerer fra de fleste af Auxiliærkorpsets Afdelinger. Mange af dem maatte strax indlægges paa Sygehuset. De Danske, hvoriblandt Chefen for 3dje jyske Infanteriregiment I, Oberst Meitzner¹⁾ og Lieutenant Jacobsen²⁾ af Dronningens Livregiment blev foreløbig i Fæstningen, medens Polakkerne i Løbet af Natten førtes til Gettorf, hvorfra de stødte til deres Eskadroner ved Revensdorf.

¹⁾ Oberst Christian Meitzner, født 1753. Afsked 1ste Januar 1814. Død s. A. Han havde paa Grund af Sygdom afgivet Kommandoen den 7de December.

²⁾ Sekondlieutenant Johan Philip Andreas Jacobsen blev 1812 Sekondlieutenant. Død 13de April 1821.

General Hirsch gjentog ikke Forsøget paa at rejse til Kiel, men foretrak at lade sig repræsentere af Mertz, som den 8de om Aftenen paa ny fik Foretræde for Prinsen, for hvem han skildrede Frederiksorts elendige Forfatning, der yderligere forværredes ved Reserveparkens Nærværelse. Prinsen erklærede, at han ingen Soldater kunde undvære, derimod medgav han Mertz en Ordre til Wittrup om snarest at forlade Fæstningen, og en skriftlig Bemyndigelse til at inddrive Proviant i Omegnen.

Den 9de December om Morgenen sendte General Hirsch et Par Officerer ud til de omliggende Godser for at udskrive Levnedsmidler. Beboerne var meget villige til at efterkomme Rekvisitionerne, da de nok kunde indse, at Belejrerne senere vilde fratage dem, hvad de ikke nu gav til de Belejrede; og i Løbet af Dagen blev 23 Køer drevne ind i Fæstningen, som desuden forsynedes med et ret anseligt Forraad af Flæsk, Gryn, Ærter og Fourage. Fæstningens faste Beboere havde alle større eller mindre Husdyrhold; foruden det rekvirerede Hornkvæg var 30 Køer, 4 Grise og 20 Heste opstaldede indenfor Voldene. Paa Magasinloftet henlaa et Par Hundrede Tønder Rug, og i de private Forraadskamre fandtes en Del Gryn og Kartoffler. Af Brændevin havde man omtrent 2800 Potter, hvoraf Størstedelen tilhørte den civile Befolkning. I Fæstningen var der rigelige Forraad for 7 Uger, og saa længe kunde Belejringen umulig komme til at vare.

Mandskabet fik Naturalforplejning, og den daglige Portion fik følgende Sammensætning:

$\frac{3}{4}$	Pd. Kjød eller Flæsk.
$\frac{1}{4}$	Pægl Kartoffler,
$\frac{1}{4}$	" Ærter,
$\frac{1}{4}$	" Byggryn,
$1\frac{1}{4}$	Pd. Brød,
1	Pægl Brændevin.

Brødrationen blev efter nogle Dages Forløb fordoblet, og Brændevinsrationen voxede til $1\frac{1}{2}$ Pægl, for den 18de December at kulminere med 3 Pægle (!). Folkene fik altid Middagsmaden leveret i vel tilberedt Stand, og under Tiden blev der uddelt varmt Øl til dem. I det hele herskede der ingen Mangel i Frederiksort, og det maa indrømmes, at Kommandanten faderlig sørgede for sine Undergivne. Ogsaa Heste og Kreaturer blev rigelig forplejede.

Medens Fæstningen saaledes forsynedes med Proviant, blev ogsaa dens Forsvarskraft paa andre Maader forøget. Fra Heiligenhafen ankom nem-

lig den 9de 3 Smaaskuder, der medførte Skyts og Besætning fra de der-værende Kystbatterier. Kanonerne lod man blive om Bord, men Mand-skabet, 5 Bombarderer og 30 Konstabler og Underkonstabler, hvoraf dog 8 syge, blev sat i Land. Skibene blev liggende ved Frederiksort indtil den 12te, da de afsejlede. Deres Bestemmelsessted var Sønderborg, men de sejlede i Stedet derfor til Nyborg. Kommandanten i Frederiksort benyttede dem til at evakuere en Del af de forsprængte Soldater fra Auxiliærkorpset. Ogsaa Oberst Meitzner og Lieutenant Jacobsen til-traadte Hjemrejsen med disse Smaafartøjer. Den 9de December gik i øvrigt hen med forberedende Arbejder. Artilleristerne fordelte Ammu-nition og Ladetøj m. m., Pladsingenieuren var sysselsat med at færdiggjøre Hulrummene under Kurtinerne, medens Fodfolket etablerede et Par Pi-ketter i Prins Christians Værk og i Nordborgs Lunette.

Den 10de December erfarede General Hirsch, at Auxiliærkorpset over Gettorf var marcheret ad Rendsborg til; han indsaa nu, at han fuld-stændig var henvist til sine egne Kræfter, og anmodede derfor Føreren for den stedlige Kystmilice, Kapitajn Bentzen¹⁾, om at indlægge 100 Mand, forsynede med Proviant for 8 Dage, i Fæstningen. Men selv denne tarvelige Forstærkning maatte han give Afkald paa; thi Folkene nægtede alle som en at give Møde. Derimod lykkedes det at faa 100 civile Arbejdere til at indfinde sig, med hvis Hjælp Lieutenant Coch gav sig i Lag med at rasere Fæstningshaverne, et Arbejde, som dog aldrig blev færdigt, da Folkene gik deres Vej om Aftenen og ikke mere vendte tilbage. I øvrigt gik Dagen meget fredelig hen, Artilleristerne fortsatte Gaarsdagens forberedende Arbejder, foretog Smaareparationer og udbedrede Briskerne. Fodfolket stod parat til hurtig Udrykning; en tynd Forpost-kjæde havde besat Højderne og spejdede spændt efter Fjenden. Et Par Feltkanoner holdt i Nordborgs Lunette, rede til at understøtte Infanteri-sterne, hvis Fjenden skulde vise sig.

Den følgende Formiddag Kl. 10¹/₂ fik man fra Volden for første Gang Øje paa Fjenden. Ved Schusterkrug, paa Vejen til Kiel, en lille Fjerdingsvej fra Fæstningen, saas nogle Rytterpatrouiller, der nærmede sig, dog uden at komme inden for Skudvidde. Besætningen traadte til Gevær, Piketterne forstærkedes, og Resten af Garnisonen gik til Volds. Inden Middag var Fjenden atter ude af Sigte; men Kommandanten fik snart Meddelelse om, at der i Pries, en lille halv Mil nordvest for Fæst-

¹⁾ Kapitajn Peter Christian Bentzen. født 1776 i Omegnen af Tønder, blev 1795 Sekondlieutenant. Afsked 1799. Kapitajn i Landeværnet 1806, Kom-pagnichef i Holstenske Skarpskytter II 1808. Afsked 1809. Skal være død som Justitsraad i Kiel 7de Oktober 1852.

ningen, var bestilt Kvarter for en betydelig Styrke. Angrebet kunde altsaa snart ventes. Det var umuligt med den ringe Besætning at besætte Udenværkerne blot nogenlunde forsvarlig; de svære Kanoner i de to Kystbatterier kunde af Mangel paa Transportmidler ikke føres op paa Hovedvolden, Generalen mente derfor, at det var bedst strax at opgive dem og gav Ordre til at fornagle Kanonerne, en Befaling, som var noget forhastet, og som han kom til at fortryde. Prins Christians Værk og Lunetterne ved Barriereporten skulde endnu holdes, og Coch begyndte at anbringe nogle passive Hindringer. Et Forhug blev paabegyndt imellem det førstnævnte Værk og Stranden, den lille Sandodde, der foran 1ste Søbatteri skjød sig ud i Vandet, blev spærret med nogle ramponerede spanske Ryttere, og nogle Fodangler udlagdes i Strandkanten for at besværliggjøre et muligt Landgangsforetagende. Garnisonen blev inddelt i to Hold. Det ene, 3 Officerer, 6 Underofficerer og 90 Infanterister, skulde besætte Udenværkerne og bestride Sikringstjenesten, medens Resten af den mobile Besætning fordeltes til Hovedvolden. Garnisonskompagniet skulde anvendes dels til Vagttjeneste, dels til at male Rug paa en Haandkværn, der var rekvireret i en nærliggende Landsby. Med Raseringsarbejderne udenfor Fæstningen var det forbi.

Den 12te December Kl. 1 om Eftermiddagen blev Generalmarchen slaaet. Alt ilede til Gevær. En fjendtlig Kolonne af alle Vaaben skimtedes paa Kielervejen; men Højderne hindrede Overblikket; noget rigtigt Skjøn over Styrken kunde man ikke faa. Det var Dele af den 1ste svenske Division under Generalmajor Posse, der nærmede sig for at tage Frederiksort i Besiddelse. Kolonnen gjorde Holdt hinsides Bakkerne, og Kl. 2 meldte en Lieutenant med en Trompeter sig ved Indgangen til Nordborg Lunette. Den fjendtlige Parlamentær blev modtagen af Lieutenant Mertz, der til sin store Glæde i ham gjenkjendte den unge Friherre Posse, med hvem han engang under et Ophold i Kjøbenhavn havde spillet Billard paa Raus Hotel¹⁾. Han skjulte vel ikke ganske sin Glæde over Gjensynet, men glemte dog ikke Reglementet. Egenhændig bandt han et Klæde for den unge Officers Øjne og førte ham ind i et mørkt Bagværelse i Kommandantboligen. General Hirsch kom tilstede, og Parlamentæren fremsatte sit Ærinde, der gik ud paa at opfordre Fæstningen til at kapitulere. Men Kommandanten svarede, at han var vel forsynet med alt, og at han vilde forsvare sig til sidste Mand. Derefter blev Parlamentærens Øjne atter tilbundne, og han blev ført ud af Fæstningen.

¹⁾ Nu Hotel d'Angleterre.

Strax derefter udstedte Hirsch Befaling til at fyre paa Fjenden ved Dag og Nat, naar der blot var Udsigt til at træffe. Svenskerne blev imidlertid ikke staaende foran Fæstningen, men marcherede tilbage over Broen ved Holtenau og tog Stilling bag Ejderkanalen. Natten forløb ganske rolig. Vedetterne mente vel at have hørt Larm paa det „brune Bjerg“, men denne Støj hidrørte i alle Tilfælde ikke fra Fjenden.

Den 13de om Morgenen kom en lille Bondedreng fra Pries ganske troskyldig spaserende ned til Frederiksort for at besøge sin i Fæstningen tjenende Søster; han meddelte, at der ingen Fjender stod bag Bakkerne, og at der heller ingen var i hans By. Nu foreslog Major Schertiger at udsende et Rekognosceringskommando eller i alle Tilfælde et Par beredne Officerer og Soldater for at undersøge Forholdene i Omegnen; men Kommandanten fandt, at det var for stort et Vovestykke; Garnisonen var saa svag, at den ikke kunde taale nogen Afgivelse, og desuden vilde de svenske Husarer snart indhente de tunge Stykheste, de eneste Ridedyr, der havdes til Disposition. Han overtalte derfor et Par Civile til at udføre Rekognosceringen. Det gamle Postbud Schildhauer vandrede ud ad Kielervejen, medens Bager Boys Svend undersøgte Terrainet omkring Pries. Henad Kl. 11 vendte begge Spejderne tilbage uden at have set noget til Fjenden. Postbudet havde dog hørt, at der skulde staa fjendtlige Vedetter ved Holtenau Slusen; Toldforvalteren dersteds, Oberstlieutenant Bildsøe¹⁾, havde i øvrigt allerede meldt, at større fjendtlige Troppemasser var passerede over Broen paa Vejen til Kiel.

Alt dette lød jo meget beroligende, og General Hirsch lod den udmattede Garnison forlade Volden og Udenværkerne, hvor den hele Natten havde staaet kampberedt, for at faa nogle Timers Hvile i Barakkerne.

Ved Middagstid skimtedes et Par fjendtlige Husarer, der fra Schusterkrug travede til Pries, men ellers saa man ikke noget til Fjenden. Om Eftermiddagen Kl. 3 kom der imidlertid en Mand fra Fiskerlejet Ort hinsides Fjorden for at melde, at Svenskerne havde udskrevet en stor Del Heste i Nabolaget for at slæbe svært Skyts til Frederiksort.

Lieutenant Coch, paa hvis Indbildningskraft Synet af Fjenden havde gjort et overvældende Indtryk, havde lagt Mærke til, at Mertz havde følt sig i høj Grad bæret ved, at Friherre Posse havde gjenkendt ham; han havde ogsaa erfaret, at Lieutenanten havde udtalt, at han ikke behøvede

¹⁾ Oberstlieutenant Hans Lemming Bildsøe. Født 1769. Sekondlieutenant 1788; Afsked med Kapitajns-Karakter 1796. Blev 1802 Toldforvalter i Holtenau og Major á la suite i slesvig-holstenske Bataillon let Infanteri. Afsked med Oberstlieutenants Karakter 1811. Død 19de April 1826.

at frygte for sin Skæbne, hvis Fæstningen skulde blive tagen, da han havde gode Forbindelser i Fjendens Lejr. Disse Ytringer vakte Fæstningsingeniurens Mistanke; han mente nu at kunne forstaa, hvorfor Vagtmesterlieutenanten ikke vilde gaa ind paa hans, i øvrigt noget umotiverede, Forslag om at afbrænde Broen, inden Udenværkerne var opgivne, og kom til den Overbevisning, at Mertz var en Forræder. Ogsaa Postbudet forekom ham mistænkelig. Dels havde den gamle Schildhauer aflagt en temmelig mangelfuld Rapport om sin Rekognoscering, og dels havde han vægret sig ved at forlade sin beskedne Bolig i Portavelinen, hvoraf Coch sluttede, at han ønskede at være Fjenden saa nær som muligt. Fæstningshaandværkerne, „Borgerskabet“, som Coch kalder dem, nærrede en let forklarlig Ængstelse for et Bombardement, der kunde ødelægge deres Velfærd; men heraf tog han Anledning til at beskyldte dem for Mangel paa Patriotisme. Garnisonskompagniet, der bestod af gamle Soldater fra de hvervede Regimenters Dage, talte naturligvis mange Ud- lændinge, deriblandt adskillige Svenskere, i sine Rækker; og denne Om- stændighed forekom Lieutenant Coch meget farlig for Frederiksorts Sikkerhed. Endelig var han i høj Grad bestyrtet over, at Bertel Ras- mussen Stykkusk om Morgenen havde forladt Fæstningen; han frygtede for, at denne Mand, der kjendte Fæstningen ud og ind, var gaaet til det fjendtlige Hovedkvarter med de vigtige Oplysninger, han var i Besiddelse af. Det viste sig imidlertid efter Fredsslutningen, at Stykkusken, der havde rekognosceret paa egen Haand, var bleven tagen af svenske Hu- sarer og ført til Kiel, hvor han længe hensad i Krigsfangenskab.

Da Middagshvilen var til Ende, gik Lieutenant Coch til Major Scher- tiger og meddelte ham sin Mistanke. Majoren sammenkaldte sine Offi- cerner til et Møde paa Lieutenant Blichers¹⁾ Værelse, og alle fandt Fæst- ningsingeniurens Opfattelse af Situationen højst sandsynlig. Da General Hirsch, der søgte efter Majoren, uventet traadte ind i Forsamlingen, saa han de fleste Medlemmer af sit Officerskorps sidde tavse med nedslagne Miner. Paa hans Spørgsmaal om, hvad der var paa Færde, traadte Coch frem og meddelte ham i Forsamlingens Navn, at Fæstningen var fuld af Forrædere: Vagtmesterlieutenanten, „Borgerskabet“, Garnisonskompag- niet, Postbudet og Stykkusken pønsede kun paa at spille Frederiksort i Svenskernes Hænder.

Skjønt Generalen ikke vilde fæste Lid til Efterretningen om Lieute- nant Mertz's og de øvrige Fæstningsbetjentes forræderske Hensigter, blev han dog greben af den forknytte Stemning, der herskede i den lille For-

¹⁾ Premierlieutenant Jens Blicher. Sekondlieutenant 1808. Afsked 1815.

samling. Han gav Ordre til at rømme Udenværkerne, fornagle de Kanoner, der ikke kunde slæbes op paa Volden, og ødelægge den Ammunition, der ikke kunde flyttes; han befalede, at Garnisonskompagniet skulde afløses af Soldaterne af 1ste jyske Regiment, og lod Broens Afbrænding forberede.

Man tog strax fat paa Arbejdet. De 3 Pd.s og 6 Pd.s Kanoner fra Prins Christians Værk, Nordborgs og Sønderborgs Lunetter blev trukne op paa Volden, medens det svære Skyts, deriblandt 2 Morterer, de eneste, der kunde naa „det brune Bjerg“, blev fornaglede. Brændbare Sager blev anbragte ved Broen, hvis Jærnrækværk aftoges, og til sidst blev Barriereporten lukket, og Porten forsvarlig aflaaet; men Nøglen blev efter gammel Vane ophængt i det nu forladte Skilderhus ved Nordborgs Lunette. Sent paa Aftenen kom Kommandanten til at huske paa denne Nøgle og sendte Lieutenanterne Mertz og Coch med et Par Infanterister over for at hente den. Nøglen blev ganske rigtig funden, og Officererne lod deres Folk affyre et Par Skud for at vise Fjenden, hvis han var i Nærheden, at man var aarvaagen. Paa Tilbagevejen traf de Majoren, der spøgende sagde til Coch: „Nu har De nok averteret Fjenden om, at han kan komme og tage Fæstningen, naar han vil.“ Coch svarede ikke, og Schertiger gik ind til Kommandanten for at bede ham om, at Isningen i Graven maatte bero til næste Dag. Tilladelsen blev beredvillig given, da Frostene kun var ringe; hvorpaa de to Officerer fredelig samtalede om Dagens Begivenheder. Pludselig blev Døren reven op, og ind stormede Lieutenant Coch skummende af Raseri; i Haanden havde han en skarpladt Pistol, og ved Bæltet hang en fyldt Patrontaske. Han raabte, at Majoren grovelig havde fornærmet ham ved at beskyldte ham for Forræderi, og at han strax vilde have Satisfaktion. Der opstod nu et voldsomt Mundhuggeri, og det blev Midnat, inden Generalen fik den ophidsede Ingenieur beroliget.

Den 14de December blev Garnisonen skræmmet op Kl. 3 om Morgen. Da Udenværkerne rømmedes, blev ogsaa Vedetterne inddragne; deraf havde Svenskerne benyttet sig, en lille Patrouille var listet hen til Barriereporten og havde affyret Geværerne igjennem den. Ilden blev besvaret, og Besætningen allarmet. Lyskugler udkastedes, men der var intet at se, og Skydningen forstummede snart. Men i Horisonten hen ad Pries til skintede man et Lysskjær; det var den fjendtlige Bivuakild — Svenskerne havde indesluttet Fæstningen. I Dagningen kom 6 Ryttere travende fra Pries; de var allerede komne Fæstningen paa 4—500 Skridt nær, da Kanonerne paa Dronningens Bastion aabnede Ilden. Et Par Kardæsskud fik dem hurtig til at vige og stoppede ligeledes en Fod-

folksafdeling, der var i Begreb med at overskride Højderne, men som nu udstillede en Kjæde bag Bakkekronerne. Drue- og Kardæskskud modtog de Smaapatrouiller, som søgte at rekognoscere Udenværkerne, og da en af dem paa en meget nærgaaende Maade nærmede sig Barriereporten, gjorde Lieutenant Coch i Spidsen for 6 Mand et Udfald og fordrev den. Da tog Fjenden sin Tilflugt til List og lod „fruentimmerklædte Personer“ rekognoscere Forterrainet. Men Krigslisten blev gjennemskuet, og Kardæskkuglerne regnede ned over de formummede Spejdere.

Nu var Belejringen altsaa begyndt, og Besætningen blev paa ny fordelt til Værkerne. Major Schertiger blev Øverstbefalende paa Fæstningsvolden, Kapitajn Østrup¹⁾ fik Kommandoen i Prins Georgs Bastion, Lieutenanterne Blicher, Bendz²⁾ og Schjøtt³⁾ kommanderede i „Dronningen“, „Kongen“ og „Kronprinsessen“, medens Kronprinsens Bastion var betroet til en Kommandersergent. Af Artillerister fandtes paa Hovedvolden 6 Underofficerer og 34 Menige, som 14 Underofficerer, 5 Spillemænd og 162 Menige af Fodfolket assisterede ved Skytsets Betjening. I Faussebraien patrouillerede 8 Infanterister, medens Lieutenant Anthon⁴⁾ med 3 Underofficerer, 4 Spillemænd og 38 Mand besatte Portvagtten. Sidstnævnte Vagt havde før været betroet til Garnisonskompagniet, men Major Schertiger havde efter Ordre ladet det afløse. „I er gamle Folk og Svenskere⁵⁾“, sagde han til Vagten, der var traadt til Gævær, „Jer kan vi ikke mere bruge.“ Saa lod han Invaliderne slaa Bajonetten af; og uden videre Ceremoni gik de gamle Soldater deres Vej.

I Bastionerne blev der opslaaet Telte, hvor Mandskabet kunde hvile, da der ikke var Tale om Afløsning. Sengetøj og Spiserekvisiter blev førte op paa Volden, og her nød Folkene deres Middagsmad, som blev tillavet nede i Fæstningen, hvor 5 Mand var beskæftigede med Slagting og Kogning. Det havde været forbundet med en Del Vanskelighed at faa Folkene til at slagte, og Lieutenant Mertz maatte med egen Haand slaa den første Ko for Panden for at overvinde deres Fordom mod Slagterhaandværket. De krigerske Begivenheder den 14de levnedes dog

¹⁾ Kapitajn Jens Østrup, født i Kjøbenhavn i Juli 1769. 1809 Kapitajn. Afsked 1816 som Major. Død i Kjøbenhavn 11te September 1843.

²⁾ Premierlieutenant Christian Carl Bendz. Født 1786. Sekondlieutenant 1808. Afsked 1815. Død som Gaardejer i Kullerup 2den Maj 1842.

³⁾ Sekondlieutenant Christian Christopher Schjøtt. Indtraadt i Hæren 1808. Premierlieutenant 1814. Afsked 1815.

⁴⁾ Sekondlieutenant Alexander Anthon. Født 1785 paa Grevskabet Gyldensten. Sekondlieutenant 1807. Afsked 1815. Død 16de Oktober 1833.

⁵⁾ I Garnisonskompagniet tjente 6 Svenskere.

ikke Tid til Madlavning, men Folkene maatte lade sig nøje med $\frac{5}{4}$ Pd. røget Flæsk pr. Mand.

Natten til den 15de forløb stille, og Dagen gik ogsaa rolig hen, Svenskerne rørte sig ikke; men i Fæstningen troede man, at det var Havblikket før Stormen, og beredte sig til at modstaa Beskydningen. Lieutenant Coch, hvis Sind atter var kommen i Ro, lod de mest udsatte Dele af Brystværnet forsyne med Bonnetter og arbejdede ivrig paa at gjøre Poternerne bombesikre. Vestpoternen blev blanderet og indrettet til et skudfast Proviant- og Ammunitionsmagasin, medens den nordlige Poterne blev omdannet til Lasaret for et mindre Antal haardt saarede. Nu fik Garnisonskompagniet atter en militær Anvendelse, idet et Par Poster udstilledes ved det nye Ammunitionsmagasin for at værne det mod den sindssyge Major Mollwitz, der med sin tændte Tobakspibe stadig færedes i en faretruende Nærhed af det.

Om Aftenen foretog Lieutenant Coch en Rekognoscering af Kanalmundingen. En af Fæstningens Baade, som man havde sænket ved Fjendens Nærmelse, blev tagen op og repareret; og ved Mørkets Frembrud gik Lieutenanten med 13 Soldater og en civilklædt Tjener om Bord i Fartøjet, der af Baadfører August Prüss styredes ad Holtenau til. Ubemærket naaede den lille Skare Kanalmundingen; Tjeneren gik i Land, sneg sig forbi de fjendtlige Poster og kom opdaget ind i Oberstlieutenant Bildsøes Hus, som var fuldt af svenske Officerer. Han talte med Toldforvalteren, der ytrede, at Beskydningen meget snart vilde begynde, og at Coch snarest mulig burde afsejle. Inden Afrejsen vilde Lieutenanten absolut skyde paa de svenske Skildvagter, men Prüss overtalte ham til at lade være, og dækket af Decemberrattens Mørke slap Fartøjet i god Behold ind til Frederiksorts Baadebro. I Fæstningen kunde man tydelig høre Trommer og Valdhorn fra Pries, ellers mærkede man ikke stort til Fjenden. Fra Fæstningshaverne kom der nogle mistænkelige Lyde, men et Par Kanonskud fik dem hurtigt til at forstumme.

Den 16de December iagttoges en noget større Virksomhed hos Fjenden. Om Morgenen var vel alt roligt, men lidt efter Middag saa man fra Volden, at der blev udstukket Linier 7—800 Skridt ud for Kongens og Dronningens Bastioner. Der blev strax aabnet en heftig Ild paa de fjendtlige Arbejdere, men Virkningen var kun ringe, de fleste Kugler blev stikkende i Jorden eller rikochetterede og fór bort over Hovederne paa Arbejdstropperne. Fjenden led dog noget Tab, og den ledende Ingenieur officer blev baaren bort. Det viste sig dog senere, at han kun var bedøvet af Lufttrykket. Nogle Drueskud syntes at gjøre

bedre Virkning, og Fjenden standsede Arbejdet. Om Aftenen lod Hirsch for at imponere Fjenden alle sine 9 Spillemænd udføre Tappenstregen; men Svenskerne arbejdede trøstigt væk i Nattens Løb uden at blive synderlig forulæmpede af Fæstningens Ild. Besætningen levede højt den Nat; om Aftenen fik Folkene Suppe, om Natten varmt Øl, og som Forfriskning fik hver Mand hver 6te Time $\frac{1}{4}$ Pd. Flæsk og hver 3dje Time $\frac{1}{2}$ Pægl Brændevin.

Det stod naturligvis klart for Kommandanten, at han ikke længe vilde kunne gjøre Modstand mod den overmægtige Fjende. Han havde ikke Folk nok til at afslaa en Storm, og skred Fjenden til et Bombardement, manglede han Mandskab til at betjene Sprøjterne, der i den skønneste Orden holdt paa Paradepladsen. For ikke at lade noget Middel uforsøgt, besluttede han at henvende sig til Kongen, før han overgav Fæstningen, og ved Midnatstid udfærdigede han en Skrivelse, hvori han skildrede Frederiksorts sørgelige Tilstand, Garnisonens Svaghed og Fjendens uhyre Overmagt; han berettede, at han havde afslaaet General Posses Opfordring og var rede til at forsvare sig til det yderste, men hans Folk var trætte. I 5 Døgn havde de ikke været af Klæderne og 12 % af dem henlaa paa Sygehuset. Han bad nu indtrængende om at faa et Regiment Infanteri (!) samt om 50 Artillerister og den fornødne Proviant ¹⁾.

Med denne Depeche afsejlede Baadfører og Dannebrogsmænd A. Prüss samme Nat efter at have afgivet edeligt Løfte om at vende tilbage efter udført Hverv; 3 menige Infanterister fulgte ham paa den farefulde Expedition. Det lille Fartøj slap lykkelig forbi de svenske Patrouillebaade, der prajede det, og efter to Dages Sejlads landede Prüss i Nakskov, hvor han meldte sig til Kapitajnlieutenant af Flaaden P. F. Wulff ²⁾, der kommanderede Stationen ved Taars. Brevet blev strax afsendt med en Expres til Kongen, og der blev udskrevet Proviant til den betrængte Fæstning. Allerede Dagen efter kom der Svar fra Hovedkvarteret i Kjøbenhavn, der ingen Tropper kunde afse. De indsamlede Levnedsmidler blev bragte om Bord paa et Skib, og snart var Prüss atter paa Vejen til Frederiksort. Men Vinden var kontrær, efter to Dages Forløb var man kun naaet til Svendborg, og videre kom man ikke; thi her fik man Meddelelse om Frederiksorts Kapitulation. Soldaterne

¹⁾ Hirsch til Kongen den 16de December. H. P. 1200/1813.

²⁾ Kapitajn Peter Frederik Wulff, født 26de November 1774. 1840 Kontre-admiral og Kammerherre. Død 2den Februar 1842.

blev paa Fyn, og Prüss sejlede alene til Ort, hvor hans Familie opholdt sig.

Under hans Fraværelse var Frederiksorts Skæbne altsaa bleven beseglet. Den 17de December om Morgenen saa man fra Volden, at Fjenden havde benyttet Natten godt. Tværs over Kielervejen, omtrent 450 Alen fra Saillantent i Nordborgs Lunette, var der anlagt et Batteri, som senere viste sig at være bestemt til 7 Kanoner; og lidt øst for Eckernførdevejen, omtrent 500 Alen fra Nordborg, opdagedes endnu et Værk. Fra Kongens og Dronningens Bastioner blev der strax aabnet en heftig Ild mod Belejringsarbejderne, som blev en Del beskadigede; men snart blev Garnisonens Opmærksomhed ledet i en anden Retning. Henad Kl. 8 saa man nemlig omtrent 30 store Baade fra Ellerbeck paa den holstenske Side af Fjorden arbejde sig frem imod Fæstningen. Saa snart de stærkt bemandede Baade var komne indenfor Skytsets Rækkeevne, blev de stærkt beskydte fra Dronningens, Prins Georgs og Kronprinsessens Bastioner med Kugler, Kardæsker og Drueskud. Projektilerne slog ned omkring Fartøjerne, men intet af dem blev skudt i Sænk, et Par af dem led dog en Del Havari. Under alle Omstændigheder opgav Fjenden sit Landgangsforetagende, og Kl. 9½ løb Flotillen ind til Fiskerlejet Ort paa Fjordens østlige Side. Ved denne Lejlighed maatte Hirsch beklage, at han havde forhastet sig med at fornagle Søbatteriernes svære Kanoner; thi disse vilde have kunnet tilføje Baadene stor Skade. Af Garnisonen fremhævedes Bombarder Nissen for sit raske Forhold.

Resten af Dagen gik fredelig hen.

Henimod Kl. 10 om Aftenen hørte en Skildvagt i Faussebraien, at der blev talt Svensk i 1ste Søbatteri. En Stemme sagde i en dæmpet, men tydelig Tone: „Hr. Lieutenant! Kanonerne er alle fornaglede.“ Strax affyrede Posten sit Gevær og løb ind i Fæstningen, som blev alarmeret. Et Par Kanoner affyredes mod Søbatteriet, og man hørte tydeligt Kardæskkuglerne slaa an mod Kanonerne, men ellers var alt tyst og stille. Først efter Kapitulationen erfarede man Aarsagen til Alarmeringen. En svensk Ingenieurofficer havde med en Soldat sneget sig forbi det ufuldendte Forhug ved Prins Christians Værk og var kommen ind i Søbatteriet. Hans Ledsagers Udraab var bleven hørt, og de havde tilbragt nogle højst ubehagelige Øjeblikke i Batteriet, hvor Kardæskkuglerne raslede ned omkring dem.

I Nattens Løb arbejdede Svenskerne i dybeste Stilhed videre paa deres Batterier, og om Morgenen den 18de var dissers Antal forøget med et Værk til 9 Kanoner, som laa ved Kirkegaarden c. 550 Alen fra

Nordborg, og med et noget mindre Værk paa Exercerpladsen c: 650 Alen Alen fra Kongens Bastion. Intet af Belejningsbatterierne var imidlertid monteret, og det er et stort Spørgsmaal, om Fjenden overhovedet raadede over Belejringsskyts. Sikkert er det i alle Tilfælde, at der ikke blev ført en eneste svær Kanon over Kanalen ved Holtenau. De to sydligste Batterier var forbundne med en dobbelt Række Skyttehuller, og af disse fandtes end videre et stort Antal i Haverne og paa Forgravens Kontreskarpe. Fra Kongens Bastion blev Værkerne beskydte med 8 og 18 Pd.s Kanoner, medens Skyttehullerne blev bearbejdede med Kardæsker. Det lykkedes at fordrive de fjendtlige Tirailleurer, men selve Batterierne led ikke synderlig. Fra Kronprinsens Bastion rettedes nogle temmelig virkningsløse Skud mod Batteriet paa Exercerpladsen. Kl. 10 standsedes Ilden, men da en fjendtlig Stab henad Middag nærmede sig Fæstningen, blev der affyret en Del Skud paa den. En Officer blev ramt og ført bort. Skydningen havde imidlertid taget stærkt paa Fæstningsskytset. Briskerne gik itu, de gamle, møre Skibsrapperter søndredes, og selv de nye Havbitslavetter havde slaaet uhjælpelige Revner.

Hidtil havde Fjendens Ild just ikke besværet de Belejrede; et Par uskadelige Geværskud var alt, hvad man endnu havde prøvet; men lidt efter Middag den 18de December kjørte to Rakethalvbatterier op, det ene 700 Alen nordvest for Nordborg, det andet lige saa langt nord for Kongens Bastion, og snart fór et Par Congrevske Raketter hvislende ind over Fæstningen, dog uden at foraarsage ringeste Skade. Et Par Kanoner optog Kampen med de nye Fjender, og Batterierne blev beskydte af nogle Havbitser, hvis Granater sprang i selve Brystværnene.

Medens General Hirsch, ledsaget af Fæstningssmeden, besigtigede Affutagernes ubodelige Skade, blev det meldt ham, at en svensk Parlamentær begjærede Foretræde. Han blev indladt og præsenterede sig som Kapitajn Arbien, Adjudant hos Feltmarskalk Stedingk, i hvis Navn han opfordrede Kommandanten til at kapitulere. Da Generalen gav et afslaaende Svar, fremtog Parlamentæren to Dokumenter, som han overleverede ham. Det ene var en Afskrift af Betingelserne for den Vaabenstilstand, som Frederik af Hessen den 15de December havde afsluttet med Carl Johan, det andet indeholdt Meddelelse om, at Freden mellem Danmark og Sverig var lige ved at blive sluttet. Hirsch saa nu, at han var fuldstændig forladt af Prinsen af Hessen, der i Overenskomstens § 2 havde indrømmet Fjenden Tilladelse til at tage Frederiksort og Glückstadt under Vaabenstilstanden, hvori de ikke var indbefattede; men det andet Dokument gav ham Haab om at kunne undgaa Krigsfangenskab ved at holde ud en føje Stund endnu. Den svenske Kapitajn blev da

interneret i det skumle Bagværelse, medens Kommandanten i den forreste Stue forhandlede med sit Krigsraad, der bestod af Bataillonskommandøren, Ingenieur- og Artilleriofficeren. Man blev snart enig om, at Frederiksort ikke kunde udholde en Storm, men videre kom man ikke i Forhandlingerne; thi Parlamentæren traadte uopfordret ind i den lille Forsamling, greb Generalens Haand og besvor ham ikke længer at trodse den uhyre Overmagt; der stod 6000 Mand overfor den svage Garnison, Fæstningen vilde blive skudt i Brand og stormet fra alle Sider. Men Generalen svarede: „Se! herinde er alt tomt. Kast et Blik ud ad Vinduet; De ser kun gamle Barakker. Lad dem brænde!“ Da rystede Parlamentæren paa Hovedet og tav.

Krigsraadet gjenoptog sine Forhandlinger, og det blev besluttet at forlange en Vaabenstilstand paa 24 Timer og at ubede sig Tilladelse til at indhente Forholdsordrer hos Landgrev Carl af Hessen. Parlamentæren blev affærdiget og begav sig, ledsaget af Lieutenant Coch, tilbage til Pries, hvor General Posse havde sit Hovedkvarter. Denne erklærede imidlertid, at han ikke var bemyndiget til at imødekomme Krigsraadets Ønsker, alt beroede paa den svenske Kronprins, med ham maatte General Hirsch forhandle, hvis han vilde opnaa noget. Med denne Besked vendte Coch Kl. 9 om Aftenen tilbage til Frederiksort, ledsaget af et Par svenske Adjudanter, i hvis Selskab han kort efter begav sig til Kiel. Han fik Foretræde for Carl Johan og fremsatte for ham den Bøn, som General Posse ikke havde kunnet opfylde. Men Carl Johan afslog at give Fæstningen den ønskede Frist. Enten maatte Kommandanten strax gaa ind paa en Kapitulation, eller ogsaa maatte han være forberedt paa at Frederiksort vilde blive nedbrændt og stormet, hvorefter hele Besætningen vilde blive nedsablet. Coch svarede, at Besætningen trods Fjendens uhyre Overmagt vilde forsvare sig til sidste Mand. Hs. kgl. Højhed maatte for at spare Menneskeblod indrømme en kortvarig Vaabenstilstand og give Kommandanten Lejlighed til at indhente sin nærmeste Foresattes Ordre; thi Mænd af Ære kunde ikke kapitulere. Kronprinsen var imidlertid ubøjelig; han vilde absolut have Frederiksort den 19de December, koste hvad koste vilde. „Jeg skiltes fra ham,“ fortæller Coch, „med disse alvorlige Ord: plutôt mourir que perdre l'honneur — hvorpaa han slog mig paa Skulderen og sagde: Eh bien Monsieur faites ce que vous voulez, j'ai bien de respect pour l'honneur militaire, mais si votre commandant veut plus long temps défendre la place avec sa petite troupe, c'est un entêtement de lui.“ — Feltmarskalk Stedingk søgte at overbevise Coch om, hvor latterligt det var at ville modsætte sig en hel Armé med en Haandfuld Folk, men Lieutenanten kunde ikke give ham Ret. Kl. 1

om Natten kom Coch tilbage til Pries og vendte derfra tilbage til Fæstningen, fulgt af Oberst Petré og Lieutenant Posse af Belejringskorpsets Stab.

Atter sammenkaldte General Hirsch sit lille Krigsraad. Major Schertiger og Lieutenant Mertz var enige om, at et fortsat Forsvar var umuligt. Coch talte nok en Del om at lade Fjenden storme og brænde, men sluttede sig snart til de to andres Votum, som ogsaa blev tiltraadt af Kommandanten, der gav Pladsingenieuren det Hverv at forhandle med Oberst Petré om en Kapitulation. Et Udkast blev hastig opsat og bragt ud til General Posse, der gjorde nogle faa Rettelser og Tilføjelser. Den 19de December Kl. 7 $\frac{1}{2}$ om Morgenen satte han og General Hirsch deres Navne under Overenskomsten, der lød saaledes:

§ 1. Fæstningen Frederiksort overgives til Hs. Kgl. svenske Majestæts Tropper i Dag den 19de December Kl. 12 Middag i den Forfatning, hvori den nu befinder sig, med alle sine Værker, sit Voldskyts, sit Arsenal og andre Hs. Majestæt Kongen tilhørende Penge og Effekter med Undtagelse af de i de følgende Punkter nævnte.

§ 2. Fæstningsporten besættes Kl. 10 Formiddag af de svenske Tropper.

§ 3. Garnisonen afmarcherer i Etaper fra Fæstningen; i Dag til Seekamp, i Morgen over Eckernførde bag den almindelige Demarkationslinie, med flyvende Faner, klingende Spil og fuld militær Honnør. Den medfører alle sine private Ejendele.

§ 4. Hele Garnisonen i Frederiksort skal 24 Timer efter Kapitulationen udvexles mod et lige Antal af de Fanger, General, Grev Wallmoden har tabt i den sidste Affære med Hs. Durchlaughtighed Prins Frederik af Hessen. Skulde disses Antal være ringere (!) end hele Frederiksorts Garnison, kommer dette ikke i Betragtning. Indtil denne Udveksling efter den nævnte Tidsfrist har fundet Sted, forpligter Garnisonen sig til ikke at bære Vaaben mod Kongen af Sverig og hans Forbunds-fæller.

§ 5. Det tillades de Officerer, som egentlig høre til Fæstningen eller have deres Familie der, at opholde sig i Frederiksort en Tid efter den Dag, Kapitulationen har fundet Sted.

§ 6. Den kongelig svenske Øverstbefalende forpligter sig til at sørge for de kongelig danske Syge og Saarede, der er medindbefattede i Kapitulationen.

§ 7. Fra begge Sider beskikkes Kommissærer til at aflevere og modtage Fæstningen.

§ 8. General Hirsch bliver boende i Frederiksort; han beholder 25 Mand som Æresvagt, men den 29de December skal Fæstningen være rømmet, da Vaabenstilstanden paa denne Dag udløber.

§ 9. Denne Kapitulation skal udfærdiges in duplo, og et ligelydende Exemplar tilstilles hver af Parterne..

Frederiksort, den 19de December Kl. 7 $\frac{1}{2}$ Formiddag.

Hirsch,
Generalmajor og Kommandant.

C. H. Posse,
Generalmajor.

Umiddelbart efter at dette Dokument var underskrevet, fik General Hirsch Øje paa en Baad, der styrede mod Fæstningen. Han antog, at det var Prüss, der kom tilbage, og bad den tilstedeværende svenske Adjudant om, at Baadføreren maatte lande. Fartøjet var besat med 3 Mand, de to blev om Bord, medens den tredje, der var iført grove Sømandsklæder, gik hen til Kommandanten, som i Øjeblikket var alene. Han mumlede et Navn, som Generalen ikke opfattede, og overrakte ham en Skrivelse, som han trak op af sin Støvle. Det var et Brev til Kommandanten i Frederiksort fra Prins Frederik af Hessen, dateret Rendsborg, den 13de December 1813, og indeholdt en Befaling til, hvis en Kapitulation ikke kunde undgaas, at ødelægge Ammunitionen og fornagle Skytset, samt et Paalæg om at brænde Brevet. Generalen sagde til den Ubekjendte, at for Udenværkernes Vedkommende var Ordren alt efterlevet, men paa Hovedvolden kunde den ikke ske Fyldest, da Kapitulationen var underskreven. Sømanden bad da, om han maatte faa Lov til at se sig lidt om paa Volden, og Kommandanten kaldte paa Bombarder Nissen og befalede ham at gaa op i Flagbastionen med den Fremmede. Under Vejs fortalte denne, at han hed Flor¹⁾ og var Søofficer, han havde Ordre af Prins Frederik af Hessen til at fornagle Kanonerne og vilde gjerne have Bombarderen til at hjælpe sig. Nissen var strax rede, og de to Mænd gav sig i Lag med Arbejdet, som fremmedes med en saadan Hastighed, at 38 Stykker i Løbet af ganske kort Tid var gjorte ubrugelige. Trods Hastværket var Arbejdet saa grundig gjort, at det ikke lykkedes Svenskerne senere at faa Kanonerne satte i brugbar Stand. Paa Kongens Bastion traf de Lieutenant Bendz, der spurgte, efter hvis Befaling de fornaglede Skytset. „Efter Prins Frederik af Hessens,“ svarede Nissen, hvorpaa Bendz bestyrtet ilede ned for at melde Kommandanten, hvad der gik for sig. Bombarderen raadede nu Flor til at forlade Frederiksort; Søofficeren

¹⁾ Se Side 124.

løb ned til sin Baad og roede hurtig bort, medens Nissen rolig fortsatte sit Arbejde. Da han igjen kom ned paa Paradepladsen, fandt han alt i den største Forvirring. Lieutenant Bendz havde meldt Sagen til Majoren, og denne stormede med sine Officerer ind til Kommandanten og raabte, at Kapitulationen var brudt, og at hele Garnisonen vilde blive skudt ned med Kardæsker. Mandskabet havde ogsaa faaet Nys om, hvad der var sket, og der herskede fuldstændig Panik. Alle styrtede sig over Bombarderen, hvem Majoren personlig førte ind i Arresten, hvor han blev belagt med Lænker. General Posse var naturligvis vred over Skytsets Ødelæggelse, men ytrede ingen blodtørstige Planer mod Garnisonen. Heller ikke den lænkede Nissen, der højtidelig blev overleveret til Svenskerne, led nogen Overlast; efter et Par Dages Arrest blev han løsladt, og nogle Maaneder efter nød han den Ære at blive fremstillet for Frederik VI, der dekorerede ham med Sølvkorset. I øvrigt var Flors dristige Handling Svenskerne en Streg i Regningen; de havde haabet at kunne bruge Kanonerne mod Glückstadt og Hamburg, nu maatte de indskrænke sig til at sende de endnu brugbare Havbitser mod førstnævnte Fæstning.

Kapitulationen havde haft en overordentlig heldig Indflydelse paa Garnisonens Sundhedstilstand. Den 18de December var der 41 Syge paa Lasarettet og 18 kvartersyge, men af dette Antal friskmeldtes den 19de ikke mindre end 48 Mand.

Kl. 10 Formiddag besatte Svenskerne Porten og afløste Lieutenant Anthon, der benyttede Momentet til at beruse sig i det svenske Brændevin, hvad der senere kom ham dyrt til at staa. Kl. 12 afmarcherede Major Schertiger med sin Bataillon, nogle forsprængte Soldater fra Auxiliærkorpset og en Del af Artilleristerne. Mod Sædvane fulgte Feltkanonerne ikke med; General Hirsch havde glemt at faa denne Sag indført i Kapitulationen og maatte senere bøde for sin Forsømmelse. Garnisonskompagniet og 25 Artillerister blev tilbage i Fæstningen for at hjælpe med ved Afleveringen og tjene Kommandanten som Æresvagt. En svensk Grenaderbataillon under Oberst Ridderstolpe rykkede ind i Frederiksort, hvis Garnison faa Dage efter forstærkedes med endnu en Bataillon. Den 25de December var Afleveringen til Ende, og samme Dag afrejste General Hirsch og Lieutenant Coch, medens Lieutenant Mertz og Artilleristerne afmarcherede den 28de. Dagen forinden havde den svenske Kronprins inspiceret Fæstningen. Garnisonskompagniet blev tilbage og behandledes godt af de Svenske, som gav de gamle Soldater dobbelte Rationer. Ogsaa den ulykkelige Major Mollwitz forblev som Arrestant i Frederiksort.

Efterretningen om Frederiksorts Fald naaede den 20de December til Prinsen af Hessen, der senere sendte Kongen General Hirschs Meddeling tillige med en Afskrift af Kapitulationsbestemmelserne. Prinsen finder, at Begivenheden ikke kan forundre nogen; han omtaler Flors Sendelse og roser hans Forhold¹⁾. Den 25de December sendte Hirsch fra Holtenau en Rapport til Kongen om den afsluttede Belejring. Han skildrer deri sin utrættelige Aarvaagenhed, der hindrede Fjenden i at overrumple Fæstningen og tvang ham til at indeslutte og belejre den med 10 Batailloner og 26 Stykker Skyts. Denne Skrivelse, som ledsagedes af den originale Kapitulation, naaede først den 3dje Januar 1814 til Landgreven, som sendte den til Kongen.

Den i Kapitulationen bestemte Udvexling af Garnisonen, havde endnu den 29de December ikke fundet Sted; den Dag laa Frederiksorts Forsvarere endnu i Angelen, hvorfra de af Kongen beordredes til Als for, efter at være udvexlede, at deltage i denne Øs Forsvar. General Hirsch opholdt sig den 2den Januar i Holtenau, hvorfra han sendte Landgreven et Brev, hvori han skildrede sig selv som „ein verwildeter von allen verlassener entblösster Mann, der nicht weiss wo er hin soll.“ Dette Brev overbragtes af Lieutenant Coch, der havde forfattet en temmelig farvet Belejringjournal, som han selv havde avtoriseret, og som ikke stemmede overens med den officielle af Lieutenant Mertz førte Journal.

Den 18de Januar 1814 fik Prins Frederik af Hessen gennem den danske Underhandler i Kiel, Kammerherre Bourke, Meddelelse om, at Frederiksort vilde blive rømmet af de Svenske; han afsendte da strax Oberst Fries med Grenaderkompagniet af slesvigske Infanteriregiment, en Ingenieur- og en Artilleriofficer for at tage Fæstningen, der kommanderedes af den svenske Oberstlieutenant Silfverstolpe, i Besiddelse. Obersten bad imidlertid om snarlig Afløsning, da han følte sig gammel og svag; og denne lod heller ikke længe vente paa sig, idet General Hirsch faa Dage efter overtog Kommandoen over Frederiksort, hvis Garnison foreløbig kom til at bestaa af Musketerkompagnierne af fynske Infanteriregiment II.

Det ligger i Sagens Natur, at Frederiksorts Forsvar under de givne Forhold ikke kunde blive synderlig energisk. Der blev skudt mere end nok; Ammunitionsregnskabet udviser et Forbrug af c. 1700 Kugler og Granater, men der blev skudt slet, og Fjendens Tab var kun ringe.

¹⁾ Frederik af Hessen til Kongen 20de og 22de December 1813. H. P.

Svenskerne indrømmer dog, at Ilden navnlig den 18de December var heftig, men Soldaterne udholdt den med deres „medfödda köld och ståndaktighet“¹⁾. Garnisonens Forhold havde gjennemgaaende været godt, og Følkene havde med stor Taalmodighed fundet sig i de haarde Strabadser, som den stadige Nattevaagen og de idelige Alarmeringer medførte. Det kan dog ikke nægtes, at den alt for rigelige Brændevinsration af og til havde en uheldig Virkning endog paa flere af Officererne.

Kongen var ikke tilfreds med Frederiksorts Forhold, og ved Parolbefaling af 13de Februar 1814 nedsatte han en Generalkommission, der blandt andet skulde undersøge de med Fæstningens Forsvar og Overgivelse forbundne Omstændigheder. Kommissionen, hvis oprindelige Formand var Generallieutenant München, skiftede flere Gange Præsides, Bisidere og Aktuar, og var sammen i over 3 Aar. Dommen faldt først den 31te Maj 1817. Kommissionen fandt, at Overgivelsen var forhastet, idet Fjenden ikke havde løsnet et eneste Kanonskud eller tilføjet Garnisonen det ringeste Tab, da den endnu vel forsynede Fæstning kapitulerede. Den misbilligede tillige Lieutenant Cochs Optræden, særlig hans ubeviste Sigtelser mod Mertz, Garnisonskompagniet, de civile Beboere m. fl., og endelig dadlede den Lieutenant Anthon's umilitære Forhold og hans jævnlige Optræden i beruset Tilstand. Kommandanten blev tillige dragen til Ansvar for ikke at have reddet sine to Feltkanoner.

Alle Krigsraadets Medlemmer straffedes. General Hirsch, Major Schertiger og Lieutenant Mertz fik Fæstningsarrest af 2den Grad i henholdsvis 6 Maaneder, 6 Uger og 14 Dage, Lieutenanterne Coch og Anthon, der begge var afskedigede, idømtes Fæstningsarrest af 3dje Grad i 6 og 3 Maaneder, hvilke Straffe for sidstnævntes og for Majorens Vedkommende af Kongen, der i øvrigt approberede Dommen, ændredes til Husarrest.

¹⁾ Carl Johans 31de Bulletin.

Glückstadts Belejring 1813—14.

Udarbejdet af A. Tuxen.

I. Fæstningen sættes i Forsvarsstand.

Glückstadt ligger ved den lille Flod Rhinens Udløb i Elben, omtrent 6 Mil nedenfor Hamburg. Stadens Anlæg blev paabegyndt af Christian IV Aaret 1620; den forsynedes med en efter den Tids Forhold god og rummelig Havn og omgaves med anselige Fæstningsværker. Det var Kongens Hensigt at skabe en Rival til det stærkt opblomstrende Hamburg, og han haabede, at den ny anlagte Fæstning vilde sætte ham i Stand til at hævde Danmarks Herredømme over Elben og til at opkræve en Elbtold. Endelig ønskede Kongen at sikre sit Riges Sydgrænse ved en Fæstning, hvortil der var saa meget mere Føje, som det trak op til en blodig og langvarig Krig i Tyskland. Vel laa den gamle Fæstning Krempe ikke langt fra den nye By, men den laa inde i Landet, medens Glückstadt som Krigshavn kunde faa Betydning baade for defensive og offensive Foretagender.

Glückstadt skuffede i alle Retninger sin kongelige Bygherres Forhaabninger. Vel blev den Hamburgerne en Torn i Øjet, og af og til tjente Fæstningen de danske Konger som Udgangspunkt for mer eller mindre alvorlige Anfald paa den stolte Hansestad; men som Handelsplads blev Glückstadt aldrig nogen farlig Rival for Hamburg. Danmark blev aldrig ubestridt Enehersker paa Elben; kun i korte Tidsrum dannede Elbtolden en Indtægtskilde for den danske Statskasse; de europæiske

Sømagter vilde ikke tillade de danske Konger at afspærre en af de vigtigste Vandveje fra det indre Tyskland til Vesterhavet. Heller ikke for Rigets Forsvar i det hele fik Glückstadt synderlig Betydning. Vel maatte de fjendtlige Hære, der i det 17de og 18de Aarhundredes Krige faldt ind i Holsten, tage et vist Hensyn til Elbfæstningen, som det aldrig lykkedes dem at erobre, men nogen afgjørende Indflydelse paa Operationernes Gang og Krigens Udfald fik den ingen Sinde.

I den Krig, som Danmark og Frankrig i Slutningen af 1813 og Begyndelsen af 1814 førte mod hele det øvrige Evropa, syntes Glückstadt heller ikke egnet til at spille nogen større Rolle, og dog indeholdt en Artikel i Alliancetraktaten af 10de Juli 1813 den Bestemmelse, at Fæstningen skulde sættes i Stand til at udholde en Belejring. Glückstadt havde ganske vist nogen Betydning som Basis for den danske Elbflottes Operationer, men denné var saa ubetydelig, at den ikke formaede at spærre Vejen for de engelske Kanonbaade og Brigger, der vilde gaa op ad Elben, og Fæstningens Søbatterier var ikke i Stand til at beherske Floden. For Landkrigens Vedkommende kunde man heller ikke vente, at Glückstadt vilde faa stor Betydning; Fæstningen laa langt fra den naturlige Operationslinie for en Hær, der fra Nordtyskland vilde bryde ind i det danske Monarki, og Afstanden fra Hamburg var saa stor, at der ikke kunde være Tale om nogen egentlig Samvirken mellem de to Byers Besætninger. Glückstadts strategiske Værdi var saaledes temmelig ringe. Strængt taget havde Fæstningen ingen anden Betydning end den rent negative, at hindre Fjenden i at komme i Besiddelse af det anseelige Materiel og de betydelige Forraad, der fandtes indenfor dens Volde. Det havde sikkert været klogere at føre Materiellet til Rendsborg og lade Kanonbaadene gaa til Hamburg. Den danske Hær i Holsten var ikke stærk nok til at forsvare to betydelige Fæstninger paa en Gang, og hvis Fjenden uden store Ofre og synderlig Tidsspilde kunde tage Glückstadt, havde han med det samme sin Belejringspark mod Hamburg fix og færdig.

I taktisk Henseende var Glückstadts Beliggenhed ret heldig. Den Grund, hvorpaa Byen blev anlagt, var oprindelig et Stykke uinddiget Marskland, der kaldtes „Die Wildnis“, og som laa imellem det ældre Dige og Floden; men i Aaret 1615 lod Christian IV opføre et nyt, mægtigt Dige langs Elben, hvorved den vordende Bys Opland sikredes mod Oversvømmelser. Dette Dige sluttede sig en halv Mil nordvest og en Fjerdingvej sydost for den udsete Byggeplads til det ældre Elbdige, saaledes at „Vildnisset“ nu til alle Sider var omgivet af Diger. Aabnede man Sluserne for Rhinen og Elben, kunde Omegnen sættes under Vand, saa

at kun Digernes Kroner ragede op over Oversvømmelsen og dannede de eneste Adgange til Fæstningen. Fra Landsiden kunde Glückstadt altsaa gjøres uindtagelig, naar Vinteren ikke var alt for stræng; men hvis Fjenden havde Overmagten til Søs, kunde han fra Elben tilføje Byen betydelig Skade; thi mindre Krigsfartøjer kunde ankre indenfor virksom Skudvidde.

Det sumpede Terrain, hvorpaa Glückstadt blev bygget, henviste ganske naturlig til Benyttelsen af vaade Grave, og Fæstningen anlagdes da ogsaa efter hollandsk Mønster. I Tidens Løb blev Værkerne udvidede og forbedrede, men som de fleste andre danske Fæstninger blev Glückstadt i den lange Fredsperiode i det 18de Aarhundrede standset i sin Udvikling, og i Aaret 1813 var den i høj Grad forældet, og tilfredsstillende langt fra ikke de tarvelige Fordringer, man før det rifledes Skyts Indførelse stillede til en Fæstning.

Fæstningsværkerne¹⁾ bestod i Hovedtrækkene af en Vold med 11 hele og halve Bastioner, forbundne med kortere eller længere Kurtiner. Fæstningen var omgivet af en bred vaad Grav, hvis Kontreskarpe begrænsedes af en dækket Vej og et Glacis med en smal Forgrav. Af Udenværker fandtes i øvrigt 6 Lunetter og Raveliner. Med det aabne Land stod Fæstningen i Forbindelse ved de 3 Porte: Deichthor, Kremperthor og Neuthor, hvorigennem Hovedvejene til Byen gik over Pælebroer, der var forsynede med Vindeindretninger. Det nordlige og sydlige Elbdige stod ved Tværdiger i direkte Forbindelse med Voldene, men disse Adgange spærredes af 4 Batterier, og store Forhug. Et gammelt Kastels-taarn laa ved Indløbet til Havnen, som delte Byen i en større nordlig og en mindre sydlig Del, den saakaldte „Rethhövel“. Voldene var ube-kledte, den dækkede Vej uden Palisadering; Flankeringen fandt ude-lukkende Sted fra aaben Vold, og Fæstningens Stormfrihed var ene baseret paa dens vaade Grave og paa Oversvømmelserne. Faldt det ind med stærk Frost, vilde Glückstadt kun kunne holdes, hvis Besætningen var saa talrig, at den kunde opise Gravene. I hele Omegnen fandtes intet Punkt, hvorfra man kunde se ind i Fæstningen, hvis Volde domi-nerede det flade og side Forterrain, som frembød mangfoldige Hindringer for en Belejringshær. Selv om „Vildnisset“ ikke blev sat under Vand, vanskeliggjorde de brede Marskgrøfter i høj Grad alle Troppebevægelser udenfor Vejene, der i fugtigt Vejr næsten alle var bundløse, og det var næsten umuligt at grave Løbegrave eller bygge Batterier i den vand-mættede Marskjord. Kun paa Digerne kunde man anlægge Indskæringer

¹⁾ Se Kortet over Byen og Værkerne.

og indrette Standpladse for Belejringsknytset, hvis Transport var uhyre besværlig. Skjønt Voldene saaledes dominerede Forterrainet, og skjønt deres Skyts beherskede Adgangene til Fæstningen, lagde Omegnens Natur dog mange Hindringer i Vejen for Ildvirkningen. Der fandtes nemlig ingen Demarkationslinie; Huse, Gaarde og tætvoxede Haver laa opad og paa selve Fæstningsterrainet; ja den dækkede Vej var opfyldt med Haver, der gjorde Passagen i denne meget besværlig for Forsvarerne.

I Fæstningen havde man kun ringe Kjendskab til Forterrainet. I Kommandantskabets Arkiv fandtes flere Kort over Byen og Værkerne, men intet over Omegnen. I et Aarstid var der bleven arbejdet paa at tilvejebringe en Plan over det Terrain, der indenfor 1000 Skridts Afstand omgav Fæstningen; men selv dette beskedne Maal blev ikke naaet, og da Belejrningen begyndte, existerede der kun et temmelig flygtigt Ud-kast til et Kort over dette smalle Terrainbælte.

Saa vel Land- som Søetaten havde Etablissementer i Glückstadt; der fandtes et Tøjhus, et „Gjethus“, et Laboratorium, Krudttaarne, forskjellige Magasiner, Proviantoplæg og et militært Sygehus; men Fæstningen manglede saa at sige bombefaste Lokaliteter; der savnedes ganske Kasematter, kun Krudttaarnene var nogenlunde sikrede mod et Bombardement. I 1812 var der af Kommandøren for den holstenske Ingenieurbrigade, Oberst Czernickow¹⁾ indgivet et Forslag til Forbedring af Fæstningsværkerne, som navnlig gik ud paa Tilvejebringelsen af blanderede Magasiner, Lasaretter og Opholdsrum for Mandskabet samt paa Palisadering af den dækkede Vej og paa Rydning af Forterrainet i 1200 Alens Omkreds; men dette Forslag blev henlagt.

Lige siden 1679 havde Dronningens Livregiment ligget i Garnison i Glückstadt, men da Traktaten med Frankrig blev undertegnet, bestod Besætningen kun af dette Regiments annekterede Batailloner og et ringe Antal Artillerister. Den glückstadtske Søekvipage, der havde Standkvarter i Byen, regnedes ikke med til Garnisonen. Som Kommandant fungerede Regimentschefen, den 77-aarige Generallieutenant Bechtolsheim²⁾, en svage-

¹⁾ Oberst Hans Jacob Czernickow, født i Citadellet Frederikshavn 28de Maj 1749. Oberst og Kommandør for holstenske Ingenieurbrigade 1809. Generalmajor 1812. Kommandant i Glückstad 1813. Afsked 1816. Død 14de Januar 1830.

²⁾ Generallieutenant Ludvig Frederik v. Bechtolsheim, Friherre von Mauchenheim, født 8de Marts 1736. 1790 Oberst og Chef for Dronningens Livregiment. 1803 Generalmajor og Kommandant i Glückstad. 1810 General-lieutenant. Død 18de September 1813.

lig Olding, der ikke egnede sig til at lede Forsvaret af en belejret Fæstning. Saaledes var Tilstanden i Glückstadt den 10de Juli 1813¹⁾.

Den 11te Juli, Dagen efter at Kongen havde underskrevet Alliance-traktaten med Frankrig, gav han den kommanderende General i Hertugdømmerne, Feltmarskalk Landgrev Carl af Hessen, Meddelelse om, hvilke regulære Tropper han kunde disponere over, naar Auxiliærkorpset var afmarcheret. Hele Styrken bestod kun af 6 annekterede Batailloner, et Par svage Jægerkorps, der var oprettede under selve Krigen, et Grenaderkompagni, et Garnisonskompagni, noget Fæstningsartilleri og et Par Feltbatterier²⁾. „Med denne Styrke maa De fortrinlig besætte Glückstadt, som i Følge Vor Konvention med Kejser Napoleon er det Punkt, som fortrinlig maa holdes i komplet Forsvarsstand“, skriver Kongen³⁾, der mente, at dette svage Troppekorps tillige kunde afgive tilstrækkelige Besætninger til Fæstningerne Rendsborg og Frederiksort og endda afsé nogle Detachementer til Kystbevogtning og til Opretholdelse af Orden i Altona. Glückstadt laa imidlertid især Kongen paa Sinde, og Landgreven fik Paalæg om at sætte den i en saa komplet Forsvarsstand, at den kunde udholde „en 6 Maaneders Belejring eller i det mindste Berending.“

Den 27de Juli fik Finanskollegiet Ordre til at udbetale 800,000 Rdl. Navneværdi til Generalkvartermester Haffner, som fik Befaling til at anvende denne Sum til Glückstadts Provantering⁴⁾. Der blev nu opkøbt store Masser af Korn, Gryn, Flæsk, Malt, Brændevin og andre Levnedsmidler. Store Kvægdrifter førtes til Fæstningen og dens nærmeste Omegn; en Mængde Kreaturer slagtedes og nedsaltedes, medens andre opstaldedes for at slagtes efterhaanden, som der blev Brug for dem. Fourage og Brændsel anskaffedes i rigeligt Maal; Magasinerne var næppe i Stand til at rumme de store Beholdninger. Haffner havde Ære af sit Værk: Forsyningerne var virkelig tilstrækkelige til 5000 Mand i et halvt Aar. Men Provanteringen var ogsaa den eneste For-

1) Fremstillingen af Forholdene i Glückstadt i Tidsrummet fra Juli 1813 til Fæstningens Kapitulation i Januar 1814 er i Hovedsagen udarbejdet paa Grundlag af de Dokumenter, som den Generalkommission har efterladt sig, der fra 1814—1817 var beskæftiget med at undersøge Generalerne Breuer og Czernickows samt de dem underlagte Officerers Forhold. Hvor ingen anden Kilde er anført, henvises til nævnte Kommissions Arkiv, der henhører til Justitsarkivet (J. A.).

2) Se VII, 88.

3) Kongen til Landgrev Carl 11te Juli 1813 (H. P.).

4) Kongen til Haffner 29de Juli 1813 (H. P.)

svarsforanstaltning, der fuldt ud gennemførtes; i alle andre Retninger handlede Avtoriteterne, som om en Belejring laa udenfor Mulighedens Grænser.

Det er ikke let at indsé, hvorledes Kongen har tænkt sig, at Glückstadt skulde sættes i Stand til at udholde 6 Maaneders Belejring; thi da Bechtolsheim allerunderdanigst foreslog nogle højst paatrængende Forsvarsforanstaltninger, resolverede han, at Rydningen af Forterrainet skulde opsættes, at der ikke maatte bygges Kasematter, at Slusernes Floddøre kun i „yderste Nød“ maatte ødelægges og at Flodfartøjerne indtil videre ikke maatte beslaglægges. Kommandanten havde anbefalet at opgive Størort eller Ivenfleths Batteri, et aabent Værk ved Størmundingen en halv Mils Vej nordvest for Fæstningen, men heller ikke dette vilde Kongen tillade; han foreskrev, at Batteriet først maatte forlades, naar det blev angrebet i Ryggen¹⁾. Denne Resolution var i højeste Grad uheldig og lammede hele Forsvaret. Den bandt Hænderne paa de Kommanderende, hvis Selvstændighedsfølelse snarere trængte til at opmuntres end til at hemmes. De turde nu intet udføre paa egen Haand, og dette førte til, at de Forholdsregler, hvis Udførelse Kongen vilde udsætte, enten slet ikke blev udførte eller i hvert Fald paabegyndte saa sent, at de ingen Nytte gjorde. Omstændighederne hindrede i det afgjørende Øjeblik Hovedkvarteret paa Frederiksberg Slot i at sende Kommandantskabet i Glückstadt de nødvendige direkte Befalinger, og i Fæstningen blev man aldrig rigtig klar over, naar „den højeste Nød“ var for Haanden; selv om man syntes, at Forholdene var vanskelige, turde man ikke benægte, at de jo kunde blive endnu værre.

Besætningen i Fæstningen blev foreløbig ikke synderlig forøget. Under 23de Avgust befalede Kongen, at en Bataillon skulde forlægges til Byen, og nogen Tid efter sendtes 2den Bataillon af sjællandske Jægerkorps ogsaa til Fæstningens Omegn, hvorfra den imidlertid afmarcherede inden Belejringens Begyndelse. Kun Artilleriet fik en ganske ubetydelig Forstærkning, en Lieutenant og en halv Snes Mand, hvorfor Livregimentets Officerer og Mandskab indøvedes i Skytsets Betjening.

Den 18de September døde den alderstegne Bechtolsheim, der baade havde været Kommandant i Glückstadt og Chef for Dronningens Livregiment, og 5 Dage senere udstedte Kongen en Armébefaling, hvorved Oberst Czernickow, der samtidig udnævntes til Generalmajor, beordredes til ad interim at overtage Kommandantskabet, medens Generalmajor

¹⁾ Kgl. Reskr. af 23de Avgust 1813 (J. A.)

Breuer¹⁾, der tidllgere havde kommanderet Kronens Regiment, ansattes som Chef for Dronningens Livregiment. Czernickow, der som tidligere omtalt var Ingenieur, havde deltaget i Krigen 1788, men var i øvrigt ganske uden Krigserfaring. Han var, som det viste sig, personlig tapper og var maaske ogsaa kyndig i Krigsbygningskunstens Detailler, men han var fuldstændig ukjendt med Troppetjenesten og aldeles ude af Stand til at kommandere i en belejret Fæstning. Som saa mange af den Tids Officerer var han vant til kun at handle efter direkte Ordre og angst for at være ene om at bære et Ansvar; han forstod ikke at optræde som Øverstbefalende og manglede det nødvendige Overblik. Som Ingenieur havde han stedse ment, at Fodfolkstjenesten var ham ganske uvedkommende, og han kjendte efter sit eget Udsagn næppe af Navn Infanterireglementet, d. v. s. det eneste Reglement, der gav Forskrifter for Tjenestegangen i Hæren i Krig og i Fred, og som blandt andet indeholdt Bestemmelser for Kommandantens Forhold i en belejret Fæstning. Denne Uvidenhed fik senere højst uheldige Følger. Skjønt Czernickow i flere Aar havde været Kommandør for den holstenske Ingenieurbrigade, havde han intet Kjendskab til den Fæstning, hvis Forsvar blev ham betroet; han indrømmede senere selv, at han tidligere kun havde aflagt flygtige Besøg i Glückstadt, hvis Værker han ikke kjendte af Selvsyn, men kun af „Planer og Rids“, der jo ikke gav ringeste Oplysning om Forterrainet.

Allerede den 31te Avgust var Czernickow ankommen til Glückstadt²⁾, hvis Værker han nu begyndte at studere med Assistance af 2 Ingenieurofficerer, Major Christensen³⁾ og Lieutenant Lund⁴⁾. Førstnævnte, der tillige fungerede som Digeinspektør, havde i adskillige Aar været ansat ved Fæstningen og kjendte dens Tilstand særdeles nøje, sidsnævnte

¹⁾ Generalmajor Joachim Christian Breuer, født i Glückstadt 1745. 1808 Oberst og Chef for Kronens Regiment. 1812 Generalmajor. 23de September 1813 Chef for Dronningens Livregiment. Afsked 1814. Død 1817.

²⁾ Generalkomm.: Forhørsprot. I.

³⁾ Major Claus Heinrich Christensen, født i Cronshagen ved Kiel 2den Januar 1768. 1800 Digeinspektør i søndre Marskdistrikt og Kammerraad. Afsked af Krigstjenesten s. A. 1803 ansat som Premierlieutenant ved Ingenieur-korpset. 1808 Major. 1827 Overdigeinspektør i Hertugdømmerne. 1829 udenfor Numer i Armeen og Generalmajor. Afsked som Overdigeinspektør 1838. Død 8de Marts 1841.

⁴⁾ Premierlieutenant Johan Cornelius Lund, født i Citadellet Frederikshavn 12te Oktober 1794. Kapitajn 1814. Afsked som Major 1827 og s. A. ansat som Inspektør ved den slesvigholstenske Kanal. Død 9de December 1847.

var et purt ungt Menneske paa 19 Aar, der ikke manglede Begavelse og Dygtighed, men som selvfølgelig var uden Erfaring. Den 12te Oktober var Kommandanten endelig kommen saa vidt, at han kunde sende Landgreven et Forslag angaaende de Forsvarsforanstaltninger, der nødvendigvis maatte træffes. Ved selve Værkerne var der ikke stort at gjøre. Anlæg af Skydeskaar og Lægning af Briske lod sig nok udføre uden væsentlige Pengeofre, men Blenderinger og Palisaderinger maatte opgives af Mangel paa Midler. Derimod bad han om, at Garnisonen maatte blive bragt op til 4500 Infanterister og 30 lette Ryttere, samt om han maatte faa anvist 1250 Centner Kanonkrudt, og sluttelig henedede han indtrængende Hs. Durchlauchtigheds Opmærksomhed paa Nødvendigheden af, at der foretoges Rydningarbejder i Forterrainet. Landgrevens Svar gik ud paa, at saa længe Fjenden ikke var i Holsten, truedes Fæstningen ikke fra Landsiden af nogen Fare. Heller ikke fra Søsiden havde den noget at frygte, da Jægerbataillon nok vilde være i Stand til at hindre Landgangsforsøg. Først naar der blev Udsigt til en Belejring, kunde der være Tale om, at Garnisonen trængte til Forstærkning. Men i saa Fald kunde Kommandanten gjøre Regning paa Auxiliærkorpset, der for Tiden kæmpede under Marskalk Davout. Den i Omegnen kantonnerende Jægerbataillon (sjællandske Jægerkorps II) vilde blive kompletet og indlagt i Fæstningen, som ogsaa kunde gjøre Regning paa Exercerskolen i Itzehoe samt paa alle de hjemsendte og til Reserven henhørende Soldater, der havde deres Hjemstavn i Omegnen af Glückstadt; da disse Folk imidlertid altid var ved Haanden, var det ikke værd at lade dem tære paa Provianten før i sidste Øjeblik. Krudt kunde Landgreven for Tiden ikke skaffe, men han mente, at naar man benyttede det Forraad, man havde, med tilbørlig Sparsommelighed (!), kunde man nok hjælpe sig med det. Forterrainet maatte efter Kongens Bestemmelse ikke ryddes før i sidste Øjeblik, men i øvrigt erklærede Landgreven, at „den første Grundsætning maa være ikke at overgive Fæstningen“¹⁾. Midt i November lovede han at træffe de nødvendige Foranstaltninger til Garnisonens Forstærkning med Reservemandskab af de holstenske Regimenter, men det blev ved Løftet.

Under disse Omstændigheder maatte Kommandanten hjælpe sig med, hvad han havde. Han forstærkede Artilleriet ved Afgivelse af Mandskab af Livregimentet og udstedte en Instrux for Garnisonens Forhold, naar Generalmarchen blev slaaet. Hver Officer fik sin bestemte Post og sit bestemte Mandskab anvist; Voldene forsynedes med den nødtørftigste

¹⁾ Landgreven af Hessen til Czernickow 19de Oktober 1813 (J. A.)

Besætning, og af det tiloversblevne Mandskab af de annekterede Batailloner formeredes en Reserve under Major Irminger¹⁾, til hvis Raadighed Exercerskolen i Glückstadt og Liniebataillonernes Depot ligeledes stilledes. Endelig fik Glückstadts „intelligente Officerskorps“²⁾ en kortfattet Vejledning i Fæstningskrigens elementære Grundsætninger, hvortil det sikkert haardt nok kunde trænge. Voldene blev armerede med 174 Stykker Skyts af alle Slags, Brandvæsenet organiseredes og Politiet ordnedes under Samvirken med Stadspræsident Seidel³⁾. Magistraten udnævnte et Par Ordonnatorer, der skulde hjælpe med ved Ordningen af Forplejnings og Hospitalsvæsenet, medens Borgerne fik Ordre til at forsyne sig med Proviand for et halvt Aar eller til at forlade Byen, naar Belejringstilstanden indtraadte.

Midt i November henvendte Kommandanten sig paa ny til Landgreven med Anmodning om at maatte anskaffe Tømmer til Opførelsen af nogle skudsikre Rum, og om at maatte foretage nogle Rydningsarbejder. Foran Kremper Thor laa der omtrent et halvt Hundrede Gaarde og Huse, hvis Haver og Plantninger indeholdt over 4000 Træer, som ikke kunde fjernes paa kortere Tid end en Uge. Svaret herpaa afgik først den 30te November og lød saaledes: „Da jeg ikke tror, at Fæstningen Glückstadt i det mindste for Øjeblikket behøver at frygte for et fjendtligt Angreb, saa bør Rydningsarbejderne udsættes indtil videre“. Paa dette Tidspunkt var Forbindelsen mellem Davout og det danske Auxiliærkorps faktisk ophørt, Franskmændene var paa Vejen til Hamburg, medens de Danske gik bag Traven. Paa den venstre Elbbred havde Fjenden besat Stade og stod nær ved Harburg; Faren for en Belejring syntes overhængende; Landgrevens Antagelse svarede ikke til den virkelige Situation. Da Brevet kom, havde Czernickow fra Altona modtaget Efterretning om, at et fjendtligt Indfald stod for Døren, og hver Dag indtraf nye Meldinger, der bekræftede denne Meddelelse. Den 4de December leverede en Del af Auxiliærkorpset de Allierede Træfningen ved Boden, og den følgende Nat gik Fjenden over Grænsen, hvorom Kommandanten i Glückstadt fik Underretning gjennem Amtshuset i Reinbeck Natten til den 6te December. Samme Nat erklæredes Fæstningen i Belejringstilstand.

¹⁾ Otto Friederich Irminger, Toldforvalter i Glückstadt, født 5te Maj 1749. Major à la suite ved Dronningens Livregiments annekterede Batailloner. Død 12te Oktober 1828.

²⁾ Czernickows egne Udtryk.

³⁾ Justitsraad Johan Ernst Seidel. Født 1765. Etatsraad 1829. Død 6te Juni 1832.

II. Glückstadt indesluttes.

Da Belejringstilstanden indtraadte, bestod Glückstadts Besætning endnu kun af Dronningens Livregiments annekterede Batailloner, Liniebataillonernes Depot, Auxiliærkorpsets uøvede og til Dels umunderede Rekrutter, det lille Artillerikorps og Søekvipagen¹⁾. Efter Planen skulde hver af Bataillonerne, der var inddelte i 4 Musketerkompagnier og 1 Jægerkompagni, tælle 810 Underofficerer og Menige, men af disse opgav 3dje Bataillon at mangle 136, 4de Bataillon 109 Mand. Disse Folk var dels afgivne til Roflotillen, dels hjemsendte af forskjellige Grunde eller afgivne til Tjeneste udenfor Fæstningen. Blandt de Permitterede fandtes 43 Officerstjenere; det var nemlig Skik og Brug, at Officererne, der fik Oppassere in natura, hjemsendte disse og selv hævede det Folkene tilkommende „Traktement“. Denne Trafik havde vundet Hævd, derimod var det mere tvivlsomt, om 3dje Bataillon havde haft Ret til at hjemsende Folk til Fordel for Musikkassen, og absolut lovstridigt var det, naar Kompagnicheferne til Fordel for deres private Kasse permitterede Folk, der maatte betale denne Begunstigelse med klingende Mønt og overlade deres Lønning m. m. til vedkommende Chef og hans Kommandersergent. Begge Bataillonskommandørerne havde gjort sig skyldige i denne Ulovlighed, de var nemlig som alle Stabsofficerer tillige Kompagnichefer. Alle disse hjemsendte Soldater skulde naturligvis have været indkaldte, da der blev Tale om en Belejring, og Bataillonskommandørerne gav ogsaa Ordre dertil, men paa en saadan Maade, at Befalingen med deres stiltiende Samtykke ikke blev udført. Derimod var det ikke Bataillonskommandørernes Skyld, at Regimentets „Reserver“, ca. 200 Mand pr. Bataillon, og de Hjemsendte af de andre Korps ikke indkaldtes, thi de civile Myndigheder, til hvem der skete Henvendelse, svarede, at uden Kongens Befaling kunde Reserverne og de, hvem Kongen havde givet Orlov, ikke indkaldes, og en saadan Ordre kunde af gode Grunde ikke skaffes. Efter Bataillonskommandørernes Rapporter talte 3dje Bataillon den 6te December 17 Officerer, 41 Underofficerer, 9 Spillemænd og 660 Menige, medens 4de Bataillon havde 42 Underofficerer, men i øvrigt nøjagtig samme Styrke. Disse Opgivelser er ganske urigtige, men det er umuligt at komme til Bunds i Styrkeforholdene, da Rapportbøger, Brødlister og alle lignende Dokumenter dels er ufyldstgjørende førte, dels ligefrem systematisk forfalskede. I alt har de 2 Batailloner næppe haft

¹⁾ En samlet Oversigt over Glückstadts endelige Besætning vil blive given i Afhandlingens 3dje Afsnit.

1200 Menige til Tjeneste, og af disse var ikke over 800 Mand under Gevær; 25 Underofficerer og 129 Mand var afgivne til Artilleriet, et stort Antal Folk var afgivne til Tjeneste ved Magasinerne og til andet fast Kronarbejde, hvortil kom, at alle Officerer og militære Embedsmænd havde udtaget Oppassere af den tjenstgjørende Styrke.

Chef for Dronningens Livregiment var, som tidligere omtalt, Generalmajor Breuer; han havde ganske vist i mangfoldige Aar garnisoneret i Glückstadt, hvor han ogsaa var født; men han havde nu i 4 Aar været fraværende og var temmelig fremmed for Forholdene i Fæstningen; han var derhos til Aars og temmelig affældig. Fra første Færd kom han tilmed i en skjæv Stilling, idet han, der var ældre Generalmajor end Czernickow, dog paa en Maade blev denne underordnet. Han spillede da ogsaa under Belejringen en fuldstændig passiv Rolle og „foretog sig aldeles intet“¹⁾. 3dje Bataillon kommanderedes af Oberstlieutenant, Grev Ahlefeldt²⁾, en personlig tapper Mand, hvis Forhold under Belejringen i det hele var upaaklageligt, medens Kommandøren for 4de Bataillon Oberstlieutenant Kirchner³⁾ vakte Forargelse ved sin Mangel paa personligt Mod. Begge forsømte imidlertid i lige høj Grad Administrationen og den indre Tjeneste, og ingen af dem var fuldt ud sin Plads voxen. Officerskorpset var gjennemgaaende endnu tarveligere, end Tilfældet ellers var ved de annekterede Batailloner. De fleste af Officererne var indfødte Holstenere, enkelte var fra Kongeriget, og ikke faa var Udlændinge. Adskillige af dem havde tidligere tjent i Linien, men et ikke ringe Antal havde bestandig staaet i Landeværnet og de annekterede Batailloner. Gjennemgaaende stod de paa et lavt Dannelsesstrin, og deres Kjendskab til den militære Tjeneste var ret mangelfuldt. Mange af dem var gifte og sad i meget smaa Kaar, de økonomiske Vanskeligheder, de stadig maatte kæmpe med, satte deres Præg paa deres hele Forhold i og udenfor Tjenesten. Navnlig manglede de den rette Overlegenhed overfor deres Undergivne, for hvem deres Svaghed overfor Bestiknelser ikke kunde forblive ubekjendt. At Lønningerne i og for sig var usle og tilmed blev højst uregelmæssig udbetalte, er ganske vist en formildende Omstændighed, men derfor bliver deres Forhold ikke dadelløst.

¹⁾ Udtalelse af Major Stibolt (J. Ark).

²⁾ Oberstlieutenant, Grev Conrad Ahlefeld, født i Kolding 1771. Oberstlieutenant 1811. Afsked 1816. Død 1837 som Klosterprovst i Uetersen.

³⁾ Oberstlieutenant Daniel Henrich Kirchner, født i Sønderborg 1753. Bataillonskommandør 1811. Afsked 1816. Fradømt sin Charge og Pension 1817.

Mandskabet bestod for en meget stor Del af Marskbønder. De fleste af Folkene var gifte, og mange af dem langt over 30 Aar gamle. De havde været temmelig længe til Tjeneste og var taalelig vel indøvede; men af militær Aand havde de ikke ret meget; deres Fædrelandssind var ikke stærkt udviklet, og Moralen i det hele slap. Den mindre gode Aand skyldtes for en ikke ringe Del den Omstændighed, at der kun blev sørget slet for Soldaterne; Beklædningen var ussel, Folkene gik ved Nytaarstid med Lærredsbenklæder og saaleløse Sko, Lønningen udeblev fra December Maanedes Begyndelse ganske, og for Bispisningen blev der først altfor sent sørget. Skylden for denne slette Tilstand maa ikke alene skydes paa Regeringen; som det senere skal paavises, forsømte de Kommanderende, særlig General Czernickow, i høj Grad deres Pligter over for Mandskabet.

Foruden denne organiserede Styrke fandtes af Fodfolk endnu i Fæstningen Dronningens Livregiments Depot, der talte 1 Officer, 10 Underofficerer og 166 Mand, samt 290 af Auxiliærkorpsets Rekrutter. Denne Styrke blev aldrig ordentlig organiseret og var af endnu ringere Beskaffenhed end de annekterede Batailloner.

Af egentlige Artillerister raadedes der kun over 3 Officerer, 11 Underofficerer og 96 Mand, der kommanderedes af Kapitajn Krebs¹⁾.

Søekvipagens Personel, der kommanderedes af Kapitajn Kruse²⁾, bestod af 7 Officerer og 500 Mand. Baade Artilleristerne og Matroserne var for Størstedelen Holstenere, men de var langt paalideligere end Infanteristerne, hovedsagentlig fordi de blev bedre kommanderede og bedre forplejede. Af Materiel fandtes en gammel Brig „Femern“, 2 Skjotbaade og 9 Kanonbaade, af hvilke kun de sidste var udrustede.

Endnu maa nævnes Glückstadts Borgervæbning, 600 Mand, inddelte i 4 Kompagnier, men paa denne Styrke kunde der ikke gjøres synderlig Regning; de fleste af Væbningens mere velhavende Medlemmer flygtede, da Belejringstilstanden indtraadte, og Resten havde nok at gjøre med at passe Tjenesten ved Brandkorpset.

Paa Voldene var Skytset hensigtsmæssig placeret, og Ammunitionen anbragt saaledes, at den var let tilgængelig. Der fandtes ved Indeslutningens Begyndelse en rigelig Skytsreserve særlig i Søetatens Behold-

¹⁾ Kapitajn Albrecht Christian Krebs, født 23de November 1776. Kapitajn 1808. Afsked 1816. Død 25de November 1848 som Major og Branddirektør i Reinbeck.

²⁾ Kapitajn Stefan Diderich Kruse, født 10de December 1765. Faldt paa Holstens Bastion i Glückstadt 27de December 1813.

ninger, dog skortede det noget paa Affutager, og Skibrapperterne kunde ikke anvendes paa Voldene. Af Haandskydevaaben havde man en Reservebeholdning paa omtrent 1300 Stykker, og i Krudttaarnene opbevaredes over 1100 Centner Kanonkrudt og 700000 færdige Patroner. Af Kugler, Granater, Bomber og Kardæsker fandtes et meget betydeligt Forraad.

Med den Besætning, der fandtes i Glückstadt den 6te December, kunde der ikke være Tale om at gjøre alvorlig Modstand, men Landgreven havde jo ogsaa lovet Hjælp. Den Forstærkning, han havde givet Anvisning paa, viste sig imidlertid ganske illusorisk. Auxiliærkorpsets Retræte gik igjennem det østlige Holsten, „Reserverne“ kunde, som tidligere omtalt, ikke indkaldes, og den sjællandske Jægerbataillon gik til Rendsborg og ikke til Glückstadt. Tilbage stod kun de smaa, spredte Troppeafdelinger, der laa i det sydlige Holsten. I Altona var der en svag Besætning, bestaaende af det jyske Jægerkorps og nogle faa holstenske Ryttere. I samme By fandtes et meget betydeligt Antal Syge af Auxiliærkorpset, af hvilke mange var saa vidt belbredede, at de kunde gjøre Tjeneste. I Schulau stod et Par bespændte Feltkanoner, i Wilster kantonnerede et Kompagni af sjællandske Jægerkorps II under Kapitajn Falkenskjold, og i Krempe- og Bieleberger-Marsk, ovenfor og nedenfor Fæstningen holdt Major Stibolt¹⁾ Kystvagt med 4 meget svage Kompagnier af jyske Skarpskytterkorps II.

En ret betydelig, men rigtignok ikke organiseret Troppstyrke laa i Itzehoe. Her fandtes nemlig 94 vel dresserede, men for Størstedelen uberedne Dragonrekrutter under Ritmester Friess²⁾ af Livregiment lette Dragoner, og desuden siden den 4de December 30 beredne og fuldt uddannede Husarrekrutter under Lieutenant Rahsted³⁾, der hidtil havde ligget i Wedel. Byen var Standkvarter for Livregiment lette Dragoner og rummede en Mængde Depotsager, der tilhørte dette Regiment. Auxiliærkorpsets Reservestald under Ritmester la Sonné⁴⁾ laa ligeledes i

¹⁾ Major Caspar Henrich Stibolt, født 29de April 1775, Kornet i sjæll. Rytterregiment 1791. Afsked 1794. Kornet ved holstenske Rytterregiment 1796. Afsked 1799. Kapitajn i Kongens Livjægerkorps 1802. Major 1807. Bataillonschef i jyske Skarpskytterkorps 1811. Afsked 1814 som Oberstlieutenant med Tilladelse til at gaa i fremmed Tjeneste. Død efter 1821.

²⁾ Ritmester Georg Hans Heinrich Friess. Født 1776 i Itzehoe. Afsked som Major 1823.

³⁾ Premierlieutenant Just Gotffrid Rahsted. Sekondlieutenant 1804. Afsked 1814. Død 3dje Marts 1839 som Postkontrollør i Kjøbenhavn.

⁴⁾ Ritmester à la suite Peter Alexander la Sonné. Født 1778. Afsked som Major 1816. Overlandevejnspektør for Slesvig. 1832 karakt. Oberstlieutenant. Afsked 1842. Død 31te Juli 1853.

Itzehoe. Den var i Begyndelsen af December temmelig stærkt besat, idet et større Antal Remonter, der var bestemte for det sjællandske Husarkorps, blev forplejede ved den. Hestene blev passede af et Kommando af Dronningens Livregiment paa 45 Underofficerer og Menige. Disse Folk, der hver havde 5 Heste at passe, var uden Vaaben og uden Mundering. Endelig fandtes der i Byen et Detachement paa 23 Jægere af Dronningens Livregiment IV, der skulde bestride Vagttjenesten. Dette lille Kommando var baade bevæbnet og munderet, men det var afmarcheret fra Glückstadt uden Ammunition, og fik ikke senere nogen. Af militære Etablissementer rummede Itzehoe endnu et Feltlasaret.

Der var ingen Kommandant i Byen. Friess, der rigtignok kun var karakteriseret Ritmester, var den ældste aktive Officer, men afskediget Oberst Roepstorff¹⁾, Overbefalingsmand for Kystmilicen i Wilstermarsk, var den højeste militære Rangsperson og kunde til Nød siges at beklæde en militær Kommando. Han var en svagelig, ældre Mand, der ikke synes at have ønsket at betragtes som Chef for Styrken i Itzehoe; men Friess, der heller ikke ønskede at bære det med denne Stilling forbundne Ansvar, skjød sig ind under Oberstens højere militære Rang; og kom der Breve til „den Højstkommanderende“, vovede ingen af dem paa egen Haand at bryde Seglet.

Itzehoes Besætning svævede i alvorlig Fare. Ganske vist havde Fjendens regulære Tropper i den første Uge af December nok at gjøre med at forfølge Prinsen af Hessen og Fyrsten af Eckmühl, der replierede sig paa Kiel og paa Hamburg; men de irregulære russiske Tropper trængte ind i det tomme Rum, der laa mellem den franske Hær og det danske Auxiliærkorps, og søgte at gjøre det størst mulige Bytte.

Allerede den 4de December var „den Højstkommanderende“ bleven advaret af General Czernickow; men Ritmester Friess havde indskrænket sig til at lade en Del Depotsager indpakke. Prinsen af Hessen havde, da Stecknitz-Stillingen blev opgiven, sendt Reservestalden Befaling til at gaa til Fockbeck ved Rendsborg, hvortil Sygestalden fra Altona ankom den 7de December, men denne Ordre, der sendtes over Hamburg, naaede aldrig sit Bestemmelsessted.

Den 7de December om Eftermiddagen udspreddes det Rygte i Itzehoe, at Kosakkerne stod i Kellinghusen, 2 Mil fra Byen, og en Postillon, der kom fra Bramstedt, erklærede, at de havde naaet hans By. Friess udsendte da et Par Husarpatrouiller, der skulde indhente Oplysninger om

¹⁾ Oberst Georg Ernst Roepstorff. Født i Glückstadt 6te December 1749. Død 24de Oktober 1827 i Itzehoe.

Fjenden. Den ene af disse, der blev kommanderet af Vicekorporal Kloppenborg¹⁾, naaede Kellinghusen, hvor den af Kirchspielvogt Major Holstein²⁾, der i øvrigt samme Aften blev bortført af Kosakkerne, fik en skriftlig Erklæring om, at Kosakkerne ikke var i hans By, men at man antog, at de fra Bramstedt var gaaede til Neumünster. Kloppenborg red da tilbage, men traf paa Hjemvejen i Breitenburger-Skoven, en Milsvej fra Itzehoe, paa en Kosakpatrouille, der dog ikke opdagede ham. Kl. henad 11 om Aftenen fik Ritmester Friess Melding om Udfaldet af Kloppenborgs Ridt; men han traf ingen effektive Forsvarsforanstaltninger og ingen Forberedelser til hurtig Afmarche.

Paa Torvet stilledes en Vagt bestaaende af 1 Underofficer og 6 Jægere uden Patroner, og ved Byens østlige Indgang blev der udstillet en Dobbelpost med uladte Karabiner. Der skal have været udstillet enkelte andre Poster, men de blev ikke visiterede. Der blev dernæst uddelt 2 Patroner til hver af Exercerskolens Rekrutter, hvorpaa Folkene traadte af efter at have faaet den almindelige Ordre at møde i feltmæssig Udrustning paa Torvet, naar der blev blæst Alarm. Mandskabet laa enkeltvis hos Borgerne, Hestene var opstaldede omkring i Byen, dog stod en Del af Skolens Heste i en særlig Stald under Bevogtning af en enkelt Staldvagt. Reservestaldens Heste stod til Dels samlede i en stor Stald.

La Sonné havde tidlig paa Aftenen sendt en Fodordonnans (!) til Glückstadt for at melde Kommandanten, hvad man mente at vide om Russerne, og henad Kl. 1 om Natten sendte Friess Rapport om Tilstanden i Itzehoe til Fæstningen. Omtrent Kl. 6 kom der Ordre fra Czernickow, der gik ud paa, at 1 Vagtmester, 2 Underofficerer og 25 af de bedst beredne Rekrutter skulde afgaa til Glückstadt, medens Resten, sammen med Reservestalden, skulde afgaa til St. Margrethen og den endnu længere mod vest liggende „Kronprinzen Koog“ (nord for Brunsbüttel). Ordrene, der var stiledede til begge Ritmestrene, blev læste af dem i la Sonnés Kvarter. Da de vilde skride til at udføre dem, opdagede de, at det var for silde; nogle hundrede Kosakker under Kommando af en Grev Botmer, som var født i Itzehoe, var allerede trængte ind i Byen. La Sonné fik fat paa en Trompeter, der blæste Alarm; en Del af Rekrutterne begav

¹⁾ Korporal Jacob Hansen Kloppenborg. Født 13de Januar 1793 i Gram. 1848 Overvagtimester. 1864 Lieutenant i Rytteriet. Død 1876.

²⁾ Major Henning Christoph Boetius Holstein. Født 18de Juni 1764. Han blev 1795 Ritmester og tog 1808 Afsked som Major, hvorefter han blev Kirchspielvogt i Kellinghusen. Han var ansat i den holstenske Landstorm og blev af Russerne holdt fangen i Segeberg. Død 14de August 1844.

sig til Alarmpladsen; men her traf de Kosakkerne, der havde overvældet Vagten og nu hindrede enhver Samling. La Sonné, der selv havde søgt at naa Torvet, klædte sig civil og ilede til Reservestalden, hvis Personale mødte i egne Klæder. Ogsaa Rekrutterne iførte sig deres civile Tøj, og mange af dem unddrog sig derved Fangenskab. En stor Del af dem gik hjem til deres Lægder, og det samme gjorde det lille Jægerdetachment. Ritmester Friess, der ikke havde formaaet at gjøre ringeste Modstand mod Russerne, blev ikke forulæmpet. Derimod blev Premierlieutenant Rahsted af Husarerne tagen til Fange. Han havde den foregaaende Aften nedlagt Kommandoen, efter en voldsom Scene med Friess, hvem han i de heftigste Udtryk havde bebrejdet hans Forsømmelighed og Sorgløshed. Kosakkerne nedlagde kun en enkelt Dragon og tog kun 34 Fanger, men de bortførte en Del af Reservestaldens og næsten alle Skolens Heste, ligesom de bemægtigede sig en Del Munderingsstykker og andre Reservesager. Derimod opdagede de ikke den store Stald, hvor la Sonné opholdt sig. En Del Depotsager lod de ligge, men Lasaretinventariet og Sygetransporten tog de¹⁾.

Kl. henad 6 var Fjenden trængt ind i Byen, og næppe 2 Timer efter forlod han den. Saa snart han var borte, afmarcherede la Sonné; tæt udenfor Byen traf han Vagtmester Hans Bonnichsen, Broder til den ved Rahlsted faldne Oberst, med Husarrekrutterne, der alle havde mistet deres Heste; og Kommandoet søgte nu at naa Slesvig gjennem Marsken efter at have sendt Czernickow Melding om, hvad der var sket. Ved Brunsbüttel fik Ritmesteren at vide, at Kosakkerne stod i Meldorf, han gik derfor tilbage til Wevelsfleth, hvor han passerede Støren, og den 10de December ankom Resterne af Exercerskolen og Reservestalden sammen med den civilklædte Ritmester Friess i god Behold til Glückstadt, hvis Kommandant meget ugjærne modtog det store Antal Heste, da han frygtede Fouragemangel²⁾.

¹⁾ Se S.268.

²⁾ Generalavditørens Relationer 1816 og 1817. (J. A.) jfr. J. H. Kloppenborg: En gammel Soldats Erindringer, 30. Friess' Forklaringer stemmer ikke med Kloppenborgs Beretning, der i høj Grad ligner Lieutenant Rahsteds Udtalelser. Skjønt disse altsaa rimeligvis er rigtige, blev de dog ved en Stabskriksretsdom 1817 erklærede for at være usande. Friess Forklaringer var imidlertid lagte til Grund for en Generalkommissions kort forud afsagte Dom, og man fristes til at tro, at Stabskriksretten ikke har voget at underkjennde denne.

Skjønt Itzehoe laa saa nær ved Glückstadt, fik Kosakkernes Erobring af Byen ikke stor Betydning for Fæstningen. Tettenborns Togt til det forholdsvis fjærne Ejderstedt fik langt vigtigere Følger, idet den fjendtlige Armé derved kom i Besiddelse af en Del svært Skyts, hvoraf der dannedes en Belejringspark, der anvendtes mod Glückstadt. En Milsvej vest for Tønning laa nemlig det høytidelige Kystbatteri Vollerwick, der var bestykket med omtrent 30 Kanoner og Morterer. Besætningen bestod af et Detachement af den holstenske Artilleribataillon under Sekondlieutenant Rudolph¹⁾; men Overbefalingen førtes af Distriktskommissæren i det Ejderstedtske, Kapitajn af slesvigske Infanteriregiment Cartheuser²⁾. I Garding laa 3dje Kompagni Slesvig IV, i Hoyer 1ste Kompagni og i Tønning Jægerkompagniet af samme Bataillon. Ved sidstnævnte By havde Premierlieutenant Klaumann af Flaaden Station med 7 Kanonbaade, og endelig fandtes i Ejderstedt, som overalt ved Kysten, en Kystmilice, hvis militære Værd dog kun var saare ringe. Den 9de December fik de 2 Musketerkompagnier Marcheordre til Rendsborg, og Jægerkompagniet blev den følgende Dag forlagt til Vollerwick, hvis Artilleribesætning, gamle Forstærkningsfolk, der for en stor Del boede i Batteriets Nærhed, blev indkaldt. Cartheuser sendte nogle Jægerkommandoer ud for at rekognoscere Ejderen. En Patrouille paa 18 Mand, der gik til Süderstapel, blev borte, men andre meldte, at Kosakkerne gik over til Frederikstad, understøttede af Byens Borgere, der hentede dem i Baade, samt at større Hobe saas lige overfor Tønning og paa forskjellige andre Punkter af den venstre Ejderbred. Den 10de om Eftermiddagen viste Kosakkerne sig ved Katingsiel midtvejs mellem Tønning og Vollerwick. Den næste Morgen Kl. 9 kom en russisk Parlamentær til Skansen for at formaa Cartheuser til Overgivelse, men han maatte gaa med uforrettet Sag. Indeslutningen var ikke videre stræng; det lykkedes i Løbet af Eftermiddagen Lieutenant Licht³⁾, der var sendt ud paa Fouragering med 50 Jægere, at drive en halv Snes Stykker Kvæg fra de omliggende Landsbyer ind i Skansen. Den 13de blev Batteriet igjen forgjæves opfordret, og Besætningen vexlede nogle Skud med Indeslutningstroppeerne. Den følgende Dag lidt efter Middag begyndte Kosakkerne at beskyde Batteriet i Ryggen med nogle Kanoner, de havde taget i

¹⁾ Sekondlieutenant Wilhelm Friedrich Rudolph, født i Rendsborg 1782; indtraadt i Tjenesten 1796. Afsked 1814.

²⁾ Kapitajn Frederik August Cartheuser. Fændrik 1789. Kapitajn 1803. Afsked 1815.

³⁾ Premierlieutenant Henrik Christian Licht. Født 1785. Frikorporal 1807. Kapitajn 1823. Død i Eckernfærde 11te Oktober 1825.

Husum. Ilden, som blev besvaret, døde snart hen uden at have anrettet nogen Skade. Men Forsvarernes Moral var bleven stærkt rystet. Alt Haab om Undsætning var forbi; det Rygte, at Frederik af Hessen var totalt slaæet, vandt almindelig Tiltro, Kosakkernes Trusler om at storme Skansen og lade dens Forsvarere springe over Klingen, det stadige Omkvæd paa Parlamentærernes „Opfordringer“, gjorde et dybt Indtryk paa Folkene, fra hvis nærliggende Hjem der kom foruroligende Efterretninger om Russernes Plyndringer. En Del Jægere og Artillerister forlod om Natten Skansen og gik hjem; de øvrige tvang den næste Morgen Kommandanten til Overgivelse. Russerne, der kommanderedes af Tettenborns Adjutant, Major v. Philipsborn, rykkede omtrent Kl. 3 ind i Skansen, som i de nærmest paafølgende Dage blev jævnet med Jorden. Materiellet blev bragt om Bord paa en Snes Fartøjer, der blev rekvirerede i Tønning, og det meste af det førtes til Elben for at benyttes mod Glückstadt. Den danske Roffotille var gaaet til Vesterhavssøerne og kunde saaledes ikke modsætte sig denne Transport¹⁾.

Ritmestrene Friess og la Sonné havde ganske vist bragt Czernickow de 25 lette Ryttere, han havde ønsket sig, og flere til; men de fleste af Rytterne manglede baade Vaaben og Munderinger, og Hestene var uden Sadler. Paa disse Mangler kunde der dog raades Bod, og, hvad der var det vigtigste: i Fæstningen fandtes en Mand, der baade forstod at organisere og at bruge dette lille Rytterkorps. Denne Mand var Premierlieutenant af Husarerne Johannes Ewald²⁾. Han havde allerede et Navn som en flink Rytterofficer; i Felittoget mod Schill 1809 havde han erhvervet Ridderkorset og den hollandske Réunion Orden; den 8de Oktober 1813 havde han udmærket sig i en Rytterfægtning foran Delvenau Stillingen og var i den Anledning bleven be-naadet med Sølvkorset. Kort efter blev han ført til Ratzeburg, lidende af en voldsom Tyfus, og derfra evakueredes han senere til Altona. Næppe helbredet søgte han sammen med de jyske Dragoner at naa Rendsborg, men han kom ikke længere end til Neuenbrok, 7 Mil fra Maalet, da Kræfterne svigtede ham; han tog saa til Glückstadt og an-

¹⁾ Kapitajn Cartheusers Rapport (J. S. II. B. 434/1814). Forhørsrapport over Desertørerne fra Vollerwick (J. S. III. A. 1814). Skrivelse fra Lieutenant Rudolph til den holstenske Artilleribrigade af 4de April 1814. (Aux). Varnhagen v. Ense: Kriegszüge d. Generals Tettenborn. etc. Stuttgart 1814.

²⁾ Se VII. 309.

kom den 9de December til Fæstningen, kun ledsaget af en Husar og en Tjener¹⁾. Ewald var ikke blot en kjæk og foretagsom Officer, han var tillige en dannet og kundskabsrig Mand²⁾, som under Belejringen kom til at spille en Rolle, der laa langt over den, som hans Charge anviste ham. Ritmester Friess, som, uvist hvorledes, var kommen til Glückstadt, fik derimod ingen Kommando. Der blev senere nedsat en Generalkommission bl. a. for at undersøge hans Sag, og 1816 idømtes han $\frac{1}{2}$ Aars Fæstningsarrest.

Ewald var ikke den eneste Rekonvalescent, der meldte sig til Tjeneste i Glückstadt; den 8de December var Lieutenant Lüders³⁾ ankommen ad Søvejen fra Altona med endnu en Officer, 8 Underofficerer og 140 Menige⁴⁾, der var udskrevne fra de militære Sygehuse i denne By. Denne Tilvæxt var af saare tvivlsom Værd; Folkene havde sikkert gjort god Fyldest ved deres egne Afdelinger, men nu kunde der ikke udrettes stort med dem, da de kom til at staa under fremmede Førere og ikke engang blev ordentlig organiserede.

Af betydelig større Værdi var den Forstærkning, som Major Stibolt samme Dag havde tilført Garnisonen. Jyske Skarpskytterkorps II var paa Efterretningen om Kosakernes Overfald paa Itzehoe brudt op fra sine Cantonnementer og havde besat Vejene fra denne By til Glückstadt. Bataillonskommandøren havde allerede truffet Forberedelser til at barrikadere disse, da han af Kommandanten fik Ordre til at rykke ind i Fæstningen med sin Hovedstyrke og kun efterlade et Kompagni ved Størrort for at dække det derværende aabne Batteri. Bataillonen talte kun lidt over 250 Hoveder, men Folkene var paalidelige, Mandstugten god, og Aanden lod intet tilbage at ønske. Bataillonen var ogsaa godt administreret og vel udrustet, og de Foresatte sørgede med Omhu for Mandskabets Forplejning. En velkommen Forøgelse fik Bataillonen den 11te December, da Kapitajn Falkenskjold meldte sig til Major Stibolt med sine sjællandske Jægere i alt 113 Hoveder. Den 10de var en Bombarder med de to tidligere omtalte Feltkanoner marcheret ind i Fæstningen, hvor der i Forvejen var 3 Stykker bespændt Feltskyts.

¹⁾ Udateret Brev fra Ewald til Major Bardenfleth (Aux Ark).

²⁾ A. C. Lucht: Glückstadt. Kiel 1854. S. 175.

³⁾ Sekondlieutenant Christian Andreas Lüders af oldenborgske Infanteriregiment. Sekondlieutenant 1810. Kapitajn 1832. Afsked som Major 1833. Død 1856.

⁴⁾ Ogsaa her er Opgivelserne forskjellige, Styrken varierer mellem 140 og 186 Mand. Lieutenant Lüders Rapport er her benyttet som Kilde.

Endnu var Czernickow meget langt fra at have de 4500 Infanterister, som han havde begjæret, men i disse Dage fik han Tilbud om en Forstærkning, der vilde have bragt Garnisonen op paa den ønskede Styrke. Den 10de December modtog han nemlig fra Grev Danneskjold-Løvendal, der var ansat som dansk Adjudant hos Marskal Davout, en Skrivelse, hvorved den franske Overgeneral lod forespørge, om Kommandanten ønskede sin Besætning forstærket med en eller flere franske Batailloner. I Brevet fandtes der endvidere Meddelelse om, at Marskalken ønskede, at de to Elbfæstninger skulde virke sammen, saa vidt Forholdene tillod det, og navnlig sende hinanden stadige Efterretninger. Det franske Hovedkvarter var villigt til at foretage et Stød mod Itzehoe for at rense Terrainet mellem denne By og Hamburg¹⁾.

Czernickow nærrede store Betænkeligheder ved at modtage Davouts Tilbud. Han ytrede til sine Omgivelser, at han ikke turde aabne Portene for Franskmændene, da han manglede Ordre dertil, han havde heller ikke Penge nok til at betale de franske Officerer en Specie om Dagen²⁾. Han skrev imidlertid til Landgreven og udbad sig hans nærmere Befalinger; men dette Brev naaede aldrig sit Bestemmelsessted, da Fjenden allerede stod ved Ejderen. Til Løvendal afsendtes den 10de December en Skrivelse, hvori det hed, at Kommandanten havde anmodet Landgreven om Forstærkning, og at han ikke paa egen Haand vovede at modtage fremmede Tropper i Fæstningen. Samtidig fik Davout fra Czernickow de tarvelige Efterretninger om Fjenden og hans Foretagender, som man sad inde med i Glückstadt.

Saaledes forholder det sig med Tilbudet om fransk Hjælp, hvorom der i Tidens Løb i Glückstadt har dannet sig en hel Legende. Der fortælles, at en fransk Officer med Ebben kom sejlene ned til Fæstningen med Depecher med Tilbud om Hjælpetropper. Han havde Ordre til at vende tilbage med Floden og afsejlede — uden Svar. Man spørger Kommandanten, om hvad Depecherne have indeholdt. „Jeg har ingen Depecher faaet; hvem skulde de være komne fra?“ — „Fra Eckmühl med en fransk Officer fra Hamburg.“ — „Derom ved jeg intet.“ Man spørger Generalens Tjener: „Kom der ingen Breve til Deres Herre? Hvor blev de af?“ — „Jeg gav dem til Hr. Kommandanten; han laa i Sengen og stak Brevene under Hovedpuden!“ Og se! under Hovedpuden laa Eckmühls uaabnede Depecher!³⁾

¹⁾ Danneskjold Løvendal til Czernickow. Altona 9de December 1813 (J. Ark).

²⁾ Generalkommissionens Forhørsprotokol (J. Ark).

³⁾ Lucht: Glückstadt, 177.

Hvis Chernickow vilde følge Bogstaven i Landgrevens Ordre om, at Glückstadt for enhver Pris skulde holdes, er der ingen Tvivl om, at han burde have modtaget Davouts Tilbud, som vistnok var ærligt ment, og som havde været let udførligt, da Forbindelsen med Hamburg ad Søvejen var aaben endnu den 22de December. Det var øjensynligt, at Fæstningen ikke kunde holdes med den svage Garnison, den nu havde, og det var altid et Forsøg værd, om den kunde forsvares, naar den fik en tilstrækkelig Besætning. Af Proviant var der mer end nok, og Pengespørgsmaalet havde ikke været vanskeligt at ordne; for Davout var det af største Vigtighed, at Glückstadts Kanoner ikke faldt i de Allieredes Hænder, han havde sikkert nok givet sine Batailloner rigelige Forskud. Men Czernickows Betæneligheder var dog ikke ganske ugrundede. Forholdet mellem de kongerigske og de holstenske Elementer i Garnisonen var allerede vanskeligt nok, kom der nu et fransk Element til, vilde han næppe kunne opretholde den indre Orden. Blev Franskmændene Besætnings talrigste Bestanddel, kunde Glückstadt komme til at lægge alvorlige Hindringer i Vejen for en mulig Sørfred, og endelig kunde der være Tvivl om, hvor vidt Aanden i Landgrevens Brev svarede til Bogstaven. „Mon cher“, skal Czernickow i denne Anledning have ytret til en af sine Omgivelser, „est ist nicht gut mit den Grossen Kirschen zu essen¹⁾“.

I den første Tid efter Belejringstilstandens Indførelse mærkede man i Glückstadt ikke ret meget til Fjenden. Der havde altsaa været rigelig Lejlighed til at organisere den Forsvarsstyrke, hvorover man raadede, og til at ordne Tjenesten paa hensigtsmæssig Maade; og fremfor alt burde man have taget fat paa de Forsvarsforanstaltninger, der efter Kongens Bud skulde opsættes, indtil Nøden krævede deres Udførelse. Der blev ganske vist ogsaa taget fat paa Arbejdet, men det blev ikke gennemført med Kraft. Elbsluserne blev ikke ødelagte, thi Kommandanten mente, at „den højeste Nød“ ikke var for Haanden, derimod blev der lukket op for Rhinens Vande, der fra den 11te December langsomt begyndte at sive ud over Markerne²⁾. Ogsaa Forterrainets Rydning paabegyndtes. Arbejdet lededes af Ingenieurlieutenant Lund, hvis Bestræbelser hemmedes, dels ved den ringe Arbejdsstyrke og dels ved Kommandantens temmelig naive Instruktioner. Maalet var at rydde et Bælte omkring Fæstningen paa 400 Skridts Bredde, regnet fra Kontreskarpen, men foreløbig skulde alle Bygninger og alle Frugttræer skaanes. Det paalagdes Lund at begynde udefra og arbejde sig frem indefter; hvad der laa

¹⁾ Lucht, 177.

²⁾ Forhørsprotokol Nr. 4.

nærmest Graven, vilde der altid blive Lejlighed nok til at fjærne. Det viste sig imidlertid, at Fjenden ikke gik saa metodisk frem, som Czernickow havde tænkt sig, og Lunds Arbejde blev temmelig unyttigt. Fra den 6te til den 18de December var en Styrke, der varierede mellem 80 og 150 Mand, beskæftiget med at omhugge „vilde“ Træer og Buske; men sidstnævnte Dag tillod alligevel de mange Terraingjenstande, der opfyldte Fæstningens nærmeste Omegn, Fjenden at komme dækket frem lige til Gravkanten.

Skjønt Garnisonen var voxet ikke saa ganske ubetydeligt i Tiden fra den 6te til den 11te December, vedblev Tjenesten at gaa ganske paa samme Maade, som da de to Batailloner af Dronningens Livregiment udgjorde hele Besætningen. Alle Extrature, alt Arbejde udførtes udelukkende af disse Afdelinger, skjønt man nu havde baade Rekonvalescenterne og Rekrutterne, der bedst egnede sig til Tjeneste uden Gevær. Hver Dag stillede Stadskapitajnen, Major Vendt¹⁾ Vagtparaden, og ved denne Lejlighed udtog han og Vagtmesterlieutenanten, Kapitajn Bündiger²⁾, det nødvendige Personale til Vagt og Arbejde. Hverken ved Afdelingerne eller ved Kommandantskabet førtes der ordentlige Roster, og aldrig blev det opgivet forud, hvor stor en Styrke der var Brug for. Som Følge heraf herskede der den største Uorden og Forvirring i Omgangstjenesten. Naar Vagtparaden stod opstillet, viste det sig ofte, at Mandskabet var langt fra at være tilstrækkeligt, og saa hjalp man sig, som man kunde bedst; de første de bedste Soldater, der var i Nærheden, ligegyldigt om de allerede i Forvejen var paa Vagt eller paa Arbejde, blev stukne ind i Paraden. Paa denne Maade slap nogle Folk aldeles for Vagt og Arbejde, medens andre flere Døgn i Træk maatte staa Vagt paa Volden eller gjøre Kronarbejde. Denne elendige Tjenestegang satte ondt Blod i Soldaterne og gav Anledning til megen berettiget Misfornøjelse. Først den 20de December indførtes en ordentlig Vagtturnus. Volden blev inddelt i tre Distrikter, hvert under sin Kommandør og med en fast, 300 Mand stærk Fodfolksbesætning, der var inddelt i tre Afløsninger. Den første af disse besatte Vagterne paa Volden, den anden dannede Specialreserve og opholdt sig i de nærmest Volden liggende Huse, medens den tredje var helt tjenestefri. Det første Distrikt fra Elben til Kongens Bastion

¹⁾ Major Johan Henrich Christian Vendt. Født i Glückstadt 1763. Indtraadt i Hæren 1780. Sekondlieutenant 1781. Stadskapitajn 1799. Major 1808. Afsked med Pension 1816. Kasseret 1817.

²⁾ Kapitajn Daniel Bündiger. Født i Glückstadt 1755. Musketer i Dronningens Livregiment 1769. Premierlieutenant 1804. Kapitajn 1811. Afsked 1816. Død 1826.

kommanderedes af Oberstlieutenant Ahlefeldt med Kapitajn Krebs som Artilleriofficer, i det andet Distrikt, der gik til Arveprinsessens Bastion, førte Major Stibolt Befalingen over Fodfolket, medens Lieutenant Gullann¹⁾ ledede Artilleriet; og paa Rethhøvel førtes Kommandoen af Oberstlieutenant Kirchner og Lieutenant Timm²⁾. Fra nu af indstilledes Vagtparaden, og Afløsningen foretoges indenfor hvert Distrikt under den paa-gjældende Kommandørs Tilsyn og Ansvar.

Den 17de December blev det befalet, at Rekrutterne, Rekonvalescenterne og Depotet skulde danne en Reserve under Major Irminger. Styrken, der beløb sig til 9 Officerer, 34 Underofficerer, 2 Spillemænd og 590 Menige, deltes i tre Dele, hvoraf en skulde have Post paa Torvet, en paa Slotspladsen og en paa Rethhøvel; fra den 20de fik Rekonvalescenterne og Depotet imidlertid anden Tjeneste, kun de civilklædte Rekrutter blev tilbage, og de fik snart nok at gjøre med at passe Vagt-tjenesten i selve Byen og supplere Brandmandskabet.

Fra den 20de December kom den daglige Tjeneste saaledes i fast Gænge, og fra samme Dag ordnedes ogsaa Forplejningsspørgsmaalet. Hidtil havde Forholdene ved Dronningens Livregiment været elendige. Kassen var næsten tom. Fra den 1ste December fik Folkene ingen Lønning, kun det saakaldte Bøspisningstillæg udbetaltes endnu. Hver 5te Dag fik Mandskabet 9 Skilling lybsk udbetalt, ligesom de ogsaa fik deres reglementerede Brødportion, men deraf kunde de ikke leve. Den regelmæssige Forbindelse med Omverdenen var standset, Sendingerne fra Hjemmet udeblev, om privat Arbejde hos Borgerne var der ikke Tale, da al Virksomhed var standset og de velhavende Borgere udvandrede. Folkene sultede og led Nød, medens Magasinerne var fulde. Kommandanten vægrede sig i samfulde 14 Dage ved at udlevere Levnedsmidler, skjønt han kunde have bospist baade Garnisonen og Borgerskabet i hele 4 Maanedere. De danske Jægere og Skarpskytter, ja selv Rekrutterne, Depotet og Rekonvalescenterne var bedre stillede. Deres Kommandører havde sørget for at faa Penge af Stadens Kasse, medens der endnu var noget i den, og disse Folk fik under hele Belejringen fuld Lønning med Tillæg. Da saa endelig Magasinerne den 20de December aabnedes, foregik Udleve-

¹⁾ Sekondlieutenant Henrich Lorentz Gullann, født 1781 i Hee i Jylland. 1800—1803 Underofficer i Artilleriet, senere Tøjhuslieutenant i Glückstadt. 1816 Premierlieutenant. 1819 Tøjhusforvalter i Rendsborg. 1825 Overkrigskommissær. 1840 afskediget og udnævnt til Postmester i Lütjenburg. Død omtrent 1850.

²⁾ Sekondlieutenant Peter Christian Jacob Timm ved holstenske Artilleribataillon. Ansat 1808, afskediget som Premierlieutenant 1814.

ringen med stor Uregelmæssighed og Uorden; naar Fjenden aabnede Ilden, lukkedes Provianthusene, og Folkene kunde igjen sulte. Blev saa Naturalforplejningen endelig uddelt, var Soldaterne i den største Forlegenhed med at faa den tilberedt. Borgerne havde ingen Forpligtelse til at lave Mad til dem, og Kogekjedler havde Afdelingerne ikke. Atter her var de lette Tropper bedre stillede; de havde længe været paa Feltfod og forstod at hjælpe sig selv. Officererne skaffede Kogerekvisitter, og i Bastionerne blev der kogt i store Bryggerkjedler. Først ved Juletid blev der indrettet Bospisningsanstalter, hvor Soldaterne, mod at aflevere dertil udfærdigede Billetter, kunde faa Mad; men ogsaa denne i sig selv praktiske Tanke blev slet gennemført, Spisetegnene uddeltes i den ene Ende af Byen, Fælleskøknerne laa i et fjærntliggende Kvarter, og naar saa Folkene omsider kom til Anstalten, var der ofte ingen Mad; thi Bospisningen foregik uden Kontrol. Det Mandskab, der havde Voldtjeneste, fik ingen varm Mad; først i den sidste Uge af Belejringen blev der kogt i Bastionerne ved Kommandantskabets Foranstaltning. Naturalforplejningen var i Reglen af god Beskaffenhed, og Portionerne ganske rundelige, i Januar fordobledes de. Ogsaa Officererne fik Rationer, og da de Faldnes, Fangernes og Desertørernes Portioner ikke blev inddragne, men uddelte til Befalingsmændenes Familier, led disse ikke saa megen Nød.

Beklædningen vedblev at være lige ussel. Dronningens Livregiment fik stadig ingen „Trauser“ (Kirseys Benklæder), der var ingen Sko i Magasinerne, og ikke alle havde Uniformskjole under Kaputkjolerne (Kapperne). De lette Tropper var ogsaa i denne Henseende noget bedre stillede. I alle Forhold sporedes det, at deres Officerer tog sig ganske anderledes af deres Folk end Tilfældet var i den oprindelige Garnison, hvis Befalingsmænd var saa optagne af at sørge for Hus og Familie, at de ikke kunde leve med og sørge for deres Undergivne.

Czernickow havde efter Ordre paalagt Borgerne at proviantere sig for et halvt Aar, hvis de ikke vilde udsætte sig for at blive udviste af Byen, naar Belejringstilstanden indtraadte. I hine Tider var et saadant Forbud ikke særlig generende, da enhver nogenlunde velhavende Familie hvert Efteraar plejede at forsyne sig, ikke blot for Vinteren, men for det meste af det kommende Aar. Men da Belejringstilstanden nu virkelig indtraadte, blev der strax en Masseudvandring netop af den Klasse af Borgere, som havde Evne til at proviantere sig, medens de mindre velstillede af Byens Indbyggere, som ikke havde Raad til at anskaffe Forsyninger for saa lang Tid, ganske rolig blev boende, uden at Kommandanten gjorde Mine til at gennemføre sin Trusel. Ved denne Lejlighed blev Borgervæbningen desorganiseret, og mange Huse, hvor Soldaterne

skulde have søgt Hvile og Forfriskning, naar de var tjenestfrie, blev fuldstændig rømmede, saa at de Indkvarterede maatte nøjes med de tomme Værelser. De bortflygtede Indbyggere tog for en stor Del Ophold i Stade og i andre Byer paa Elbens venstre Bred, men de vedblev at vedligeholde en ret livlig Forbindelse med deres gamle Hjem, og Kommandanten overtraadte af Hensyn til dem et andet Punkt af sin Instrux. Det var nemlig paalagt ham af Davout og Landgreven at hindre al Forbindelse mellem Glückstadt og den hanoveranske Kyst¹⁾, og den 30te November havde han tilskrevet Marskalken, at han havde lagt Embargo paa alle Fartøjer og nok skulde umuliggjøre al ulovlig Sejlads. Ikke desto mindre saa han nu igjennem Fingre med den stadige Trafik mellem Glückstadt og Stade og lod Baadfarten paa Rhinen gaa sin sædvanlige Gang. Det var efter hans Mening den eneste Maade, hvorpaa Byen kunde forsynes med Mælk, Grøntsager, Æg og andre Landboprodukter, og han lagde ikke Mærke til, at Desertørerne jævnlig brugte Rhinbaadene som et nemt Befordringsmiddel til Hjemmet.

Fra Landgreven og fra Auxiliærkorpset fik Kommandanten i Glückstadt ingen direkte Efterretninger, og skjønt Fæstningen i de første Uger af December ikke var synderlig strængt indesluttet, manglede man Underretning om, hvad der gik for sig i den øvrige Verden. Dog vidste Czernickow den 14de December, at Frederik af Hessen var i Rendsborg, og at Fjenden stod ved Ejderen²⁾. Han synes kun at have sat sig i Forbindelse med Pladskommandanten i Altona og Amtmanden i Reinbeck og i øvrigt ganske at have forsømt Efterretningsvæsenet. Brigadeadjutant, Premierlieutenant Lobedanz havde fundet Lejlighed til at sende Ingenieurmajor Christensen Meddelelse om Tilstanden i Holsten indtil den 18de, og havde selv faaet Underretning om Forholdene i Fæstningen³⁾. Den 23de December nedsattes en Kommission under Forsæde af Major Stibolt, der skulde forhøre Spioner, Fanger og Desertører, men den havde ikke meget at bestille.

Kun Ewalds Ryttere var i Stand til at foretages Rekognosceringer. Allerede den 11te December, Dagen efter at Rekrutterne fra Itzehoe var ankomne, foretog han med de bedst beredne Husarer en lille Exkursion til Krempe, Wilster og de andre Nabobyer, hvorfra han indbragte de offentlige Kasser til Fæstningen. De var i øvrigt næsten tomme. Den følgende Dag tog

¹⁾ H. P.

²⁾ Czernickow til Løvendal 14de December (J. Ark).

³⁾ Aux.

han med 13 Husarer og 3 Officerer og 60 Mand af jyske Skarpskytterkorps til Itzehoe for at fange Feltpostexpeditør Fuhlendorff, der stod i forræderisk Forbindelse med Fjenden og næppe var uden Skyld i, at Overfaldet den 8de var lykkedes saa vel. I Itzehoe-Altstadt stod der et lille Detachment Kosakker, der forlod Byen ved de Danskes Nærmelse. Korporal Kloppenborg og et Par Husarer sendtes hen til Postexpeditørens Bolig; Manden blev antruffen og i Slobrok og Nathue sat paa en medbragt Haandhest, hvorpaa han under Bevogtning af Rytterne førtes ud af Byen. En fjendtlig Rytterhest blev funden og bortført, ligesom man ogsaa fandt en mecklenburgsk Jægers fulde Armatur uden dog at kunne opdage Ejermanen. Da Kommandoet forlod Byen, ringedes der med Kirkeklokkerne, og Kosakkerne indfandt sig paa ny; men da Ewald lod gjøre omkring og hurtig nærmede sig Staden med Husarerne og Skarpskytterne, flygtede de atter, saa det ikke kom til noget Sammenstød. I Krempe blev der holdt Hvil, og ved denne Lejlighed lykkedes det Fuhlendorff at undvige. Ewald lod da ved en Trompeter kundgjøre, at Byen vilde blive afbrændt, hvis Forræderen ikke blev skaffet til Veje inden 10 Minutter. Denne Trusel virkede, og efter et Øjeblik Forløb kom en Rebslager med Fangen, der havde skjult sig i hans Hus. Postexpeditøren blev nu bunden fast til Halen af en Haandhest og indbragt til Glückstadt, hvor han blev sat i sikker Forvaring.

Den 13de December fik Ewald Ordre til at organisere et Rytterkorps af Husar- og Dragonrekrutter, Rekonvalescenter og udtjente Ryttere fra de annekterede Batailloner. Lieutenant Bülow¹⁾ af Dronningens Livregiment stilledes til hans Raadighed, og af Heste var der et stort Udvalg i Reservestalden. Da en Del af Husarerne var flygtede fra Itzehoe i egne Klæder, komponerede Ewald en Fantasiuniform til sit Korps, og Byens Skræddere blev satte i Gang med at forfærdige Klæder. I øvrigt benyttede han under de forskjellige Udfald alle de Rytteruniformer, han kunde opdrive, for at holde Fjenden i Uvished om Korpsets Styrke; ved en enkelt Lejlighed optraadte hans Patrouiller endog som preussiske Husarer. Den 14de December red Ewald atter med 25 Ryttere til Itzehoe, men denne Gang var Byen besat af de Estorffske Husarer (Regimentet Lüneburg), saa at den lille Rytterskare maatte vende om. Den satte nu Kursen mod Wilster; ved Heiligenstedten traf den imidlertid paa en fire Gange overlegen Fjende, som tvang den tilbage, men af Frygt for Baghold ikke vovede at forfølge; Ewald fik saaledes Tid til at afsøge Krempe, hvor han udskrev 500 Alen Lærred, som han tog med sig. Den 16de marcherede

¹⁾ Sekondlieutenant Conrad Peter Bülow. 1809 Sekondlieutenant. Afsked 1815.

Ewald og Bülow med 19 Husarer igjen til Krempe, men ved „springender Hirsch“ traf han paa en Feltvagt af de Schillske Husarer; de overraskede Preussere blev kastede tilbage til Byen, som nu var besat af et Par Eskadroner, og de Danske red uhindrede til Hertzhorn, hvor de stødte paa en fjendtlig Patrouille, der blev forjaget med et Tab af 2 Fanger og 3 Heste. Den næste Dag foretoges med en lignende Styrke en Rekognoscering til Borsfleth, hvor de Schillske Husarer igjen mistede flere Folk og Heste, hvorpaa Ewald atter red til Hertzhorn, hvorfra han forjog en preussisk Feltvagt, og hvor han udskrev 15 Læs Fourage, som førtes ind til Fæstningen¹⁾.

Ewalds Rekognosceringer havde givet det Resultat, at Glückstadt til den 17de December kun var indesluttet af Rytteri. Skjønt han havde været saa langt som til Itzehoe, havde han kun truffet Kosakker samt preussiske og hanoveranske Husarer. Hidtil havde Fjenden været optagen af at forfølge det danske Auxiliærkorps, men da dette havde banet sig Vej til Rendsborg, og da dets Kommandør, Prins Frederik af Hessen havde sluttet Vaabenstilstand med Kronprinsen af Sverig, fik den allierede Armé frie Hænder. Carl Johan havde forlangt, at Prinsen af Hessen skulde afstaa ham Frederiksort og Glückstadt, men da denne ikke var i Stand til at overgive Fæstningerne, der ikke stod under hans Kommando, kom Overenskomsten af 15de December til at indeholde følgende Passus: „Pkt. 2. Da Prinsen af Hessen har erklæret, ikke at kunne afstaa Glückstadt og Frederiksort maa de Allierede under Vaabenstilstanden have Frihed til at tage disse Fæstninger, hvis de kan.“ Som tidligere omtalt, var det af største Betydning for de Allierede at blive Herrer over Glückstadt's anselige Skytsforraad, og saa snart Carl Johan havde faaet Tropper til Raadighed, sendte han dem ned mod Fæstningen. Den 16de December beordredes Generalmajor Boije til med 6te svenske Brigade at marchere fra Neumünster for at indlede Belejringen²⁾. Den 17de om Aftenen kom Svenskerne til Kellinghusen og den 18de naaede de Krempe, hvor Hovedkvarteret opsloges. Brigaden bestod af Kronoberg, Kalmar og Engelbrechtsens Regimenter, tilsammen 5 Batailloner med henved 3600 Mand³⁾. De Schillske Husarer underlagdes General

¹⁾ Ewalds Rapport (J. Ark), Lucht S. 178, Kloppenborg S. 47 ff.

²⁾ Recueil des ordres de mouvement etc. de S. A. R. le Prince Royal de Suède 1813—14. Stkhlm. 1839. (I det følgende er Kronprinsens Ordre gjengivne efter dette Værk.

³⁾ Styrkeliste af 30te Novbr.

Boije, hvis Korps i Løbet af de nærmeste Dage forstærkedes med 2 hanoveranske og en russisk Bataillon af Wallmodens og Waronzoffs Korps¹). Af Artilleri synes han foreløbig kun at have disponet over de 18 Kanoner og 10 Morterer, som General Tettenborn havde taget i Vollerwick Skanse²), samt et halvt Raketbatteri³).

Glückstadts Garnison mærkede snart, at Indeslutningshæren var bleven stærkere og mere aktiv. Først gik det ud over Størort Batteriet, der havde en vis Betydning for Rofflotillen, som ikke godt kunde undvære dets Støtte, naar den skulde bidrage til Fæstningens aktive Forsvar. Batteriet var underlagt Søekvipagen; det var bestykket med 4 Stkr. 24-Pd.s og lige saa mange 12 Pd.s Kanoner og kommanderedes af Kapitajnlieutenant Krieger⁴). Det var imidlertid et aabent Værk og maatte dækkes i Ryggen af mobile Tropper. Indtil den 12te December havde 1ste Kompagni af de jyske Skarpskytter haft denne Opgave, men da denne Styrke blev inddraget, bad Krieger Czernickow om Forholdsordre. Kommandanten meddelte ham da, at Kongen havde befalet, at naar Batteriet blev angrebet fra Landsiden, skulde de lettere Kanoner og alt transportabelt Materiel føres til Fæstningen, medens de svære Kanoner skulde fornagles og Ammunitionen kastes i Vandet. Den 15de December viste en engelsk Flotille, bestaaende af 2 Brigger og 8 Kanonbaade, sig i Nærheden af Størort, men Batteriet og den danske Roffotille tvang Fjenden til at gaa tilbage. I Løbet af de følgende Dage blev de 12-Pd.s Kanoner førte bort, og Batteriets Besætning reduceredes til en Lieutenant og 24 Mand, men i Fæstningen holdtes stadig et Piket rede til at understøtte den. Den 18de December Kl. 7¹/₂ om Aftenen kom der Melding til Krieger, at en fjendtlig Fodfolksstyrke paa henad 150 Mand havde besat en Gaard i Batteriets Nærhed. Han ilede derved og var Vidne til, at Fjenden i Løbet af Natten flere Gange under Hurra og livlig Geværild søgte langs Størdiget at storme Batteriet, hvis Kanoner imidlertid var saaledes placerede, at de kunde bestryge Diget. Nogle vel rettede Kardæskskud tvang Svenskerne til at opgive deres Forehavende; men da de rimeligvis vilde søge at gennemføre det i Løbet af Dagen, bad Krieger om Hjælp. Kapitajn Falkenskjold fik Ordre til at undsætte Batteriet,

¹) Ordre af 16de, 20de, 21de December 1813.

²) Se S. 317.

³) Ordre af 16de December.

⁴) Kapitajnlieutenant Emanuel Krieger, født 11te Januar 1778. 1815 Indrulleringschef og Overlods for Jylland. 1835 Kommandør. Død i Skagen 21de Februar 1839.

han ønskede at faa sit eget Kompagni med, men dette afslog Kommandanten, og han fik Ordre til at overtage Befalingen over et Kommando, bestaaende af 5 Husarer, 100 Rekonvalescenter under Lieutenant Sühl¹⁾ og nogle Jægere af Dronningens Livregiments 4de Bataillon under Lieutenant Schubarth²⁾. Med denne Styrke afmarcherede Kapitaen i Løbet af Formiddagen langs Elbdiget. Lieutenant Sühl med 16 Mand dannede Fortroppen, medens Regimentsjægerne dækkede Kommandoets højre Flanke. Ved Middagstid naaede Falkenskjold Batteriet uden at være stødt paa Fjenden. Folkene, der hørte til Irmingers Reserve, var meget forkomne; de havde staaet under Gevær fra den tidlige Morgenstund og var aldeles fastende. Krieger trakterede de udmattede Soldater med Brød og Brændevin, medens Falkenskjold undersøgte Forholdene. Paa Størdiget, i omtrent 1200 Alens Afstand, stod en fjendtlig Skare paa 70—80 Mand, og mod den besluttede Kapitaen at rette et Angreb. Medens Lieutenant Sühl demonstrerede i Fronten, søgte han med sin Hovedstyrke at omgaa Fjenden. Schubarths Jægere stod paa dette Tidspunkt endnu i højre Flanke. Da Falkenskjold var Fjenden paa 200 Skridt nær, formerede han Kjæde og gav Ordre til at aabne Ilden; men Folkene skjød Geværerne af i Luften og tog Flugten. Ved Trusler og Bønner lykkedes det at faa dem til at holde Stand et Øjeblik, men da der blev skudt paa dem fra en af Fjenden besat Bygning, flygtede de paa ny og løb i smaa Hobe ud over Markerne. Kun en Snes Mand blev hos Officererne, som trak sig tilbage til Batteriet, hvor de traf Schubarths Kommando og Lieutenant Beck³⁾ af Dronningens Livregiments 3dje Bataillon, der med 30 Regimentsjægere var sendt Kommandoet til Hjælp. De fleste af Flygtningene indfandt sig efterhaanden, og da Krieger allerede havde fornaglet Kanonerne og ødelagt Affutager og Ammunition, var snart alt klart til Afmarche. De svære 24-Pd.s Piecer blev væltede og sank saa dybt ned i Marskdyndet, at Fjenden senere maatte opgive at faa dem op. Falkenskjold formerede nu sin Skare; Jægerne dannede Bagtroppen og

¹⁾ Premierlieutenant Nicolaus Sühl. Fændrik 1808. Premierlieutenant i fynske Infanteriregiment 1812. 1815 Afsked som Kapitaen. Dige-konduktør i Slesvig.

²⁾ Sekondlieutenant Hans Jacob Schubarth, født i Heide i Ditmarsken 1784, havde tjent som Menig og Underofficer fra 1800—1812 ved Dronningens Livregiment.

³⁾ Sekondlieutenant Johan Gottlieb Beck, født 1781 i Langensalza i Sachsen. 1808 Sekondlieutenant i Dronningens Livregiment. Afsked som Premierlieutenant 1814. Ny Afsked som Kapitaen 1828.

gjorde deres Sager saa godt, at Kommandoet slap ind i Fæstningen med ringe Tab, skjønt det blev livligt forfulgt af en fjendtlig Bataillon, der først standsede, da Kanonerne fra Deichthors Batteri og Kongens Bastion greb ind i Kampen¹⁾. Tabet paa dansk Side var 7 Saarede, 5 Fanger og 8 Savnede af Reserven samt 1 Underofficer og 4 Jægere fangne af Dronningens Livregiment. Falkenskjold var rasende over Folkenes slette Forhold, han forlangte krigsretslig Undersøgelse, men deraf blev der intet.

Den Dag, Størort Batteriet faldt, ophørte Rydningsarbejderne i Forterrainet. Noget var der vel udrettet, men endnu manglede der meget. Foran Kremper- og Neuthor stod en Masse Træer, den Coopmannske Have var næsten urørt, Hollændergangen c. 250 Skridt fra Fæstningen var tæt beplantet med Træer og Buske, og alle Bygninger stod endnu uskadede. Den 19de December blev flere af disse skudte i Brand fra Bastionerne, men paa denne Maade lod Demoleringen sig ikke udføre. Batteriets Erobring gjorde et saa stærkt Indtryk paa Kommandanten, at han besluttede at afbryde Forbindelsen mellem Fæstningen og Omegnen. Broen ved Deichthor var allerede ødelagt den 6te December, og Porten var afspærret, saa at man maatte gaa over Volden for at komme til Udenværkerne; den 19de om Aftenen afbrændtes, trods Major Christenssens Protest, de to andre Broer, og fra den Dag kunde man kun komme over Graven paa Færgepramme, der betjentes af Fæstningsslaver. En saadan Pram kunde rumme 60 Mand og var ligeledes indrettet til at transportere et mindre Antal Heste.

Den 20de December sendtes Lieutenant Ewald til Krempe for hos General Boije at besvære sig over de Schillske Husarers Røverier og for om muligt at indhente nogle Efterretninger om Fjenden. Den 21de stod de fjendtlige Forposter 7—800 Skridt fra Fæstningen. Oversvømmelsen var begyndt at virke, „Vildnisserne“ stod til Dels under Vand, men Digerne, Kremper-Steindamm og nogle højere liggende Punkter mellem denne og Elben nedenfor Glückstadt ragede op over Vandet, der ikke var meget dybt.

For at fuldstændiggjøre de af Lieutenant Lund paabegyndte Rydningsarbejder besluttede Kommandanten den 22de December at foretage et Udfald i større Stil. Ewald fik Befaling til at lægge Planen for Foretagendet og lede dets Udførelse, medens den nominelle Kommando overdroges til Oberstlieutenant Grev Ahlefeldt, der fik Ordre til ikke at en-

¹⁾ Falkenskjolds Rapport (J. Ark). Nordarmeens 29de Bulletin.

gagere sig for stærkt. Udfaldsstyrken bestod af 330 Infanterister, udtagne af alle Garnisonens Kompagnier, 20 Ryttere og 2 Feltkanoner. Hver Infanterist, Skarpskytte og Jæger medførte 30 Patroner, hver Kanon 20 Kugle- og ligesaa mange Kardæskskud. En Kolonne paa 100 Infanterister og 6 Ryttere gik langs Elbdiget, der fører til Størort, og vendte sig derpaa mod Borsfleth for at dække venstre Flanke af Hovedstyrken, som Kl. 9 begyndte at færges over Graven ved Kremperthor. Paa Glaciset formerede Fodfolket sig; Kanonerne tog Opstilling paa Steindamm, og Fremrykningen begyndte. De svenske Forposter kastedes, de danske Ryttere forjog de preussiske Husarer. Der blev nu inddrevet en Del Fourage og udskrevet noget Kvæg, hvorpaa de nærmest Fæstningen liggende Bygninger blev stukne i Brand. De straatækte Bindingsværkshuse blussede hurtig op, og efter fuldført Hverv trak Udfaldsstyrken sig tilbage medførende nogle Fanger og Udbyttet af Fourageringen. Paa dansk Side beløb Tabet sig til 1 savnet og 3 saarede Infanterister. Svenskerne mistede efter egen Tilstaaelse 2 Officerer og nogle Folk, men i Carl Johans 30te Bulletin er den ubetydelige Fægtning svulmet op til et helt Slag. Kronobergs Regiment, hedder det, havde Ordre til at bemægtige sig et Terrain, hvor der skulde anlægges et Batteri. De Danske gjorde et Udfald for at hindre dette, men blev med stort Tab drevne tilbage, og Svenskerne hævdede deres Stilling trods Fæstningens heftige Ild. I denne Fremstilling er der ikke mange sande Ord. Czernickow havde ikke Begreb om, at General Boije arbejdede paa Batterianlæg, og Ewalds Instrux handler ikke med et eneste Ord derom; her er der kun Tale om at afbrænde nogle af de mest generende Bygninger og udskrive noget Fourage, hvoraf der ikke var rigelige Forraad i Glückstadt. Under Udfaldet havde de engelske Kanonbaade nærmet sig Fæstningen, men Rofflotillen under Krieger havde efter en kort Fægtning drevet dem tilbage. Den engelske Eskadre var nu voxet til en Styrke af 1 Fregat paa 44 Kanoner, 5 Brigger og 8 Kanonbaade, alt under Kommando af Commodore Arthur Farguhar, med hvem General Boije allerede fra den 16de havde haft Ordre til at sætte sig i Forbindelse. Denne Styrke var Glückstadts Søekvipage overlegen, og siden Tabet af Størort formaadede denne ikke mere at holde Søen, men Englænderne var dog ikke i Stand til at opretholde en effektiv Blokade. Dette viste sig blandt andet netop den 22de December, da Oberstlieutenant Buchwald af Hertuginde Lovise Augustas Livjægerkorps uantastet slap ind i Havnen med jyske Jægerkorps og et Detachement af holstenske Rytterregiment.

Det var i øvrigt paa høje Tid, at Buchwalds Korps forlod Altona; thi den 23de gav Kronprinsen af Sverig Wallmoden Ordre til at bemæg-

tige sig denne lille Styrke¹⁾, hvis Stilling ogsaa af andre Grunde var bleven uholdbar²⁾).

De flinke jyske Jægere, som foran Altona havde kæmpet med Kosakkerne, blev strax efter Ankomsten fordelt til Ahlefeldts og Kirchners Distrikter; dog blev en Snes af dem benyttede som en Slags Garde for Kommandanten. De holstenske Ryttere og de ridende Jægere afgaves til Ewald, hvis Rytteri dog nu havde udspillet sin Rolle.

Den 23de December laa der fra den tidlige Morgenstund en tæt Taage over Glückstadt og dens sumpede Omegn. Fuldstændig uset rykkede det fjendtlige Fodfolk Kl. 9 frem til Forgraven mellem Kremper- og Deichthor og begyndte en heftig Musketild, der besvaredes fra Volden med Kardæsk- og Geværskud. Skydefægtningen varede til Middag, men da begge Modstandere skjød fuldstændig i Blinde, var Tabene for intet at regne. Dog havde Angrebet sin Betydning; det skulde bortlede Opmærksomheden fra Belejningsarbejderne.

III. Den egentlige Belejring.

Da Morgentaagen den 24de December trak bort, opdagede man fra Volden, at Fjenden paa Norderlanddeich, 11—1200 Alen fra Fæstningen havde anlagt et Batteri, som blev bestykket med 2 Stk. 24-Pds. Kanoner³⁾, medens et Par andre Værker var opkastede i omtrent samme Afstand ud for Kremper- og Neuthor. Det sidste Værk maatte snart opgives, da Oversvømmelsen naaede det. Den 26de anlagdes endnu et Batteri paa Norderlanddeich, omtrent 1000 Alen fra Volden; det monteredes med 6 Stk. 18-Pd.s Kanoner, samtidig fik man fra Fæstningen Øje paa et Kastebatteri, bestykket med 3 svære 150-Pd.s Morterer, som ligeledes laa paa det foran nævnte Dige, men længere tilbage end de to andre Værker. Ved Kremper Steindamm anlagdes imellem den 25de og 26de endnu et Batteri, og ved Trankogeriet, 12—1300 Alen fra Volden, indrettedes et Kastebatteri. Medens Fæstningens Nordfront især blev be-

¹⁾ Recueil des ordres de mouvement etc.

²⁾ Se S. 272.

³⁾ Der blev aldrig optaget noget Kort over de fjendtlige Batterier, og de forskjellige Kilder er ikke enige om deres Størrelse og Beliggenhed. Her er i Hovedsagen fulgt Czernickows Udtalelser under Forhørene.

skudt med Kanoner og Morterer, dannede Havbitser og Raketapparater den væsentligste Bestykning af de øst for Glückstadt liggende fjendtlige Batterier. Belejningsarbejderne lededes af Artillerikapitajn Hygrell og Ingenieurkapitajnerne Thersner og Melander. Fra Landsiden truedes Fæstningen saaledes af 7 Batterier, medens den engelske Eskadre: 1 Fregat, 5 Brigger og 8 Kanonbaade var rede til at tage Søbatterierne under Behandling. Den danske Roflotille lagde ind i Havnen, hvis Indløb spærredes med Bomme.

Da Czernickow indsaa, at Belejringen nu blev til Alvor, udstedte han en Dagsbefaling, der blev trykt paa dansk og paa tysk og uddelt til Tropperne. Den danske Text lyder saaledes:

„Dagsbefaling.¹⁾“

Glückstadt, den 24de December 1813.

Siden denne Fæstnings Indeslutning af Fienden have I ved alle Leiligheder viist den urokkeligste Mod, ydermere se'er jeg med sand Glæde den Iver, med hvilken Enhver af os tragter at opfylde sine Pligter. Bliver ved, vakkere Krigere, med denne Aand! af almindelige Bestrævelser. Krigens sine Besværligheder, Mod overvinder alt. Vi fægte for en retfærdig, Eder alle bekjendte Gjenstand; derfor vil Tanken om Gud, Kongen og Fædrelandet opflamme Eder! Naar Roeligheden tilbage vender, da vil Kongen og Fædrelandet belønne Eder!!

v. Czernickow,
Generalmajor og Commandant.“

Den 24de December havde Garnisonen følgende Styrke og Sammensætning:

Kommandantskab.

Kommandant	Generalmajor H. J. Czernickow.
Adjutant	Premierlieutenant H. A. Dreyer. ²⁾
Pladsingenieur	Major C. H. Christensen.
Artillerichef	Kapitajn A. C. Krebs.

¹⁾ Originalens Retskrivning og Interpunktion er bibeholdt.

²⁾ Premierlieutenant Henrik Andreas Dreyer. Kadet 1808. Premierlieutenant 1813. Afsked 1824. Død i December 1848 som Assistent ved Brolægningsvæsenet i Kjøbenhavn.

Tøjmester	Sekondlieutenant H. L. Gullann.
Stadskapitajn	Major J. H. C. Vendt.
Vagtmesterlieutenant	Kapitajn D. Bündiger.
Til Raadighed { Oberstlieutenant L. N. H. Buchwald.
 Ritmester G. H. H. Friess.
 " A. La Sonné.
<hr/>	
10 Officerer.	

Ingenieurer.

Premierlieutenant C. Lund. 1 Officer.

Artilleri.

Detachementer af den holstenske Artilleribataillon: 1 Officer, 107 Underofficerer og Menige.

Rytteri.

Chef	Premierlieutenant Ewald.
Rekrutter fra Itzehoe	" Officer, 40 Underofficerer og Menige.
Rekonvalescenter m. fl.	1 " 25 —
Holstenske Ryttere	1 " 12 —
Jyske Jægere	1 " 16 —

4 Officerer, 93 Underofficerer og Menige.

Fodfolk.

Chef for Dronningens Livregiment, Generalmajor J. C. Breuer.			
Dronningens Livregiment III	17	Officerer,	674 Underofficerer og Menige.
— — IV	17	"	701 —
— — Depot	"	"	166 —
Jyske Skarpskytterkorps II	8	"	240 —
Sjællandske Jægerkorps II/5	2	"	111 —
Jyske Jægerkorps	5	"	163 —
Auxiliærkorpsets Rekonvalescenter	2	"	148 —
Auxiliærkorpsets Rekrutter	"	"	290 —

52 Officerer, 2493 Underofficerer og Menige.

Søekvipagen.

1 Brig, 2 Skjotbaade, 9 Kanonbaade. 8 Officerer, 500 Underofficerer og Menige.

Sundhedstjenesten.

Chef for Sygehusene Regimentskirurg J. C. Brummerstedt¹⁾.

Forplejningsvæsenet.

Overmagasinbestyrer Major J. H. C. Vendt.

Retsvæsenet.

Garnisonsavditør Overavditør C. R. A. Hoffmeister²⁾.

I alt 76 Officerer, 3193 Underofficerer og Menige.

Af denne Styrke henlaa omtrent 240 Mand paa Lasaretterne, og henved 200 Mand figurerede kun paa Papiret, medens de i Virkeligheden var permitterede, deserterede, faldne eller fangne. Styrken under Gevær opgives den 29de December til 1680 Menige, den 4de Januar til 1560. Der herskede i det hele en utrolig Forvirring i Administrationen. Fra den 26de December ophørte enhver Listeføring.

Med en Fodfolksbesætning som den, der fandtes i Glückstadt, kunde der ikke være Tale om noget Udfald i større Stil og heller ikke fra Søsiden var der nogen Mulighed for et aktivt Forsvar, da Englændernes Overmagt var for stor. Al Kraft maatte derfor sættes ind paa at gjøre Artilleriforsvaret saa effektivt som muligt. Søekvipagens Chef, Kapitajn Kruse, tilbød at afgive en Del Mandskab til Landtjeneste; den 26de December besatte Matroserne Søbatterierne fra Prins Carls Batteri til Slesvigs Bastion inklusive, og efterhaanden steg Fæstningsartilleriets Styrke til 10 Officerer og 600 Mand af begge Værn. Fra den 24de til den 26de blev der fra Fæstningen skudt livlig paa de fjendtlige Batterier og paa de endnu ikke afbrændte Huse. Ilden blev kun mat besvaret; Fjenden var fuldt optagen af Forberedelserne til Bombardementet.

Den 26de December om Morgenen sendte General Boije en Parlamentær til Glückstadt for at meddele Kommandanten, at Belejnings-

¹⁾ Regimentskirurg Johan Conrad Brummerstedt, født i Elmshorn. Kir. Kan . 1780. Død 1814.

²⁾ Overavditør Christian Rudolph Andreas Hoffmeister, født 1771. 1802 Avditør i Dronningens Livregiment. 1810 Overavditør. Afsked 1816. Død i Holsten.

arbejderne var færdige, og for at opfordre ham til at overgive Fæstningen. Den svenske General havde været smagløs nok til som Afsending at vælge en kongelig dansk Embedsmand: Landskriver og Toldforvalter i Krempe, Krigsraad Møller¹⁾. Ledsaget af en svensk Lieutenant Krüger ankom Krigsraaden til Kremperthor, hvor han blev modtagen af Major Vendt. Med utilbundne Øjne vandrede de to Parlamentærer gennem en stor Folkehob til Kommandantens Kvarter, hvor de fremførte deres Ærinde. Betingelserne var ikke fristende: Besætningen skulde behandles som Krigsfanger, og Fæstningen med alt Inventar overleveres i den Stand, hvori den for Øjeblikket befandt sig. Czernickow fandt ikke Anledning til at gaa ind paa General Boijes Opfordring, og Parlamentæerne gik, som de var komne. Paa Hjemvejen opholdt de sig nogen Tid i Major Vendts Hus, og her fandt Møller Lejlighed til at tale med et Par af Glückstadts deputerede Borgere, hvem han anmodede om at øve et Tryk paa Kommandanten for at formaa ham til at kapitulere. Kort efter de svenske Parlamentærers Bortgang ankom Kapitajn Marschal fra den engelske Eskadre for at bede Czernickow om i Menneskelighedens Navn at undgaa unyttig Blodsudgydelse ved et haabløst Forsvar; men ogsaa han blev afvist. Ved denne Lejlighed viste Kommandanten, hvor ukjendt han var med al Krigsbrug. De fjendtlige Parlamentærer gik omkring med utilbundne Øjne og uden egentlig Bevogtning. Han erklærede siden, at han ikke kunde indsé, hvorfor man skulde skjule noget, „da Fjenden jo alligevel vidste, hvorledes Tilstanden var i Fæstningen²⁾“. Heri havde han for saa vidt Ret, som der ikke blev gjort noget alvorligt for at hindre Forbindelsen mellem Fæstningen og Omverdenen; af Dronningens Livregiment deserterede mange Folk, og Borgernes Udvandring vedblev bestandig. Han udstedte ganske vist den 24de December en Parolbefaling, hvori han formanede til Pligtoptyldelse, og han afviste de Borgere, der bad ham om Lov til at rejse; men kraftig Indskriden var nu engang ikke hans Sag.

Næppe havde Parlamentæerne forladt Fæstningen, før Bombardementet begyndte. Fra Middagstid og til Kl. 6 om Eftermiddagen regnede det baade fra Land- og Søsiden ned over Byen med Bomber, Granater og Brandraketter. Der gik Ild i flere Huse, men Sprøjterne kunde endnu magte Situationen. Fæstningen besvarede livlig Ilden, og 5 Kanonbaade

¹⁾ Krigsraad Nicolai Christian Møller blev senere for sin forræderske Optreden idømt Tugthusstraf.

²⁾ Forhørsprotokollen (J. Ark).

optog i Forbindelse med Søbatterierne Kampen mod den engelske Eskadre. Lieutenanterne Bille¹⁾, Lütken²⁾ og Sandholt³⁾ udmærkede sig ved denne Lejlighed. Om Natten tav de fjendtlige Batterier, medens Fæstningen vedblev at beskyde baade Værkerne og Husene i Forterrainet. I Løbet af Aftenen modtog Kommandanten en Deputation af Borgere, hvis Ordfører var en Kjøbmand Cornelsen, med hvem Krigsraad Møller havde konfereret. Borgerne bad Czernickow forskaane Byen for et Bombardements Rædsler, men han svarede, at Fjendens Betingelser var „for fade“, og at han som Soldat ikke kunde gaa ind paa en saadan Kapitulation⁴⁾.

Den 27de December begyndte Bombardementet Kl. 9¹/₂ og vedvarede til Middag. Om Eftermiddagen var Lieutenant Ewald som Parlamentær hos General Boije, hvem han traf omgivet af sin Stab samt en engelsk Søofficer og Krigsraad Møller. Generalen erklærede, at Kronprinsen af Sverig for enhver Pris vilde have Glückstadt, og oplæste for Lieutenanten en Bulletin om Frederiksorts Fald. I øvrigt erklærede han, at Ewald kunde forhandle med Møller, da han, Generalen, ikke var det tyske Sprog mægtig. Ewald red da hjem, og Kl. 9¹/₂ om Aftenen kastede Fjenden en stor Del Brandraketter ind i Byen, hvis ængstede Borgere paa ny forgjæves bad Kommandanten om at kapitulere.

Den 28de December varede Bombardementet fra Kl. 8¹/₂ til Middag, da Ilden pludselig standsede. I Fæstningen troede man, at Fjenden vilde storme. Generalmarchen blev slaaet, og alt mødte paa Voldene, men Stormkolonnerne udeblev. Om Eftermiddagen lettede den engelske Eskadre og lagde sig til Ankers ved Brokdorff, ³/₄ Mil nedenfor Glückstadt. De fjendtlige Skibe havde lidt en Del, en Kanonbaad havde mistet Masten, og en Brig var bleven grundskudt. Ogsaa om Natten holdt man sig rede til at møde en Storm, men de udkastede Lyskugler viste kun, at der intet usædvanligt foregik i Forterrainet. Grunden til Beskydningens Ophør var ganske simpelt den, at Fjenden havde bortskudt sin Ammunition og maatte vente paa nye Tilførsler.

¹⁾ Sekondlieutenant Ernst Vilhelm Bille, født 9de September 1795. Sekondlieutenant 1813. Død som Premierlieutenant 15de Marts 1821.

²⁾ Sekondlieutenant Otto Ferdinand Lütken, født 26de Januar 1789. Sekondlieutenant 1807. Kommandørkapitajn 1842. Overlods og Indrulleringschef for Fyn m. m. 1846. Afsked 1855. Død i Kjøbenhavn 1ste December 1872.

³⁾ Sekondlieutenant Claus Henrik Munk Sandholdt, født 12te Oktober 1789. Sekondlieutenant 1809. Afsked som Kapitajnlieutenant 1823. Godsejer, Stænderdeputeret. Død 12te April 1848.

⁴⁾ Lucht, 180.

Beskydningen havde været stærkest fra Søsiden, Englænderne skal paa en enkelt Dag have gjort 1000 Skud; det var da ogsaa gaaet mest ud over Søbatterierne, som var besatte af Flaadens Folk. Søekvipagen havde i disse tre Dage 3 Faldne og 6 Saarede. Blandt de første var Kapitajn Kruse, som den 27de fik et Ben knust af en Kanonkugle, der først havde dræbt en Matros. Han blev slæbt fra Lasaret til Lasaret, men intetsteds fandt man en Læge; da man endelig fik fat paa en Kirurg, var det for silde, den Saarede havde forblødt sig¹). Kapitajn Kruse var den eneste danske Officer, der faldt under Belejringen. Af Fodfolket blev efter Opgivelserne en Regimentsjæger skudt den 26de December, ellers synes Garnisonen ikke at have lidt noget Tab; derimod kostede Bombardementet nogle af Glückstadts civile Indbyggere Livet. Det materielle Tab var heller ikke betydeligt. Selve Fæstningsværkerne havde ikke lidt nævneværdig Skade, men adskillige Kanoner var blevne demonterede. I Byen var flere Huse stærkt medtagne, og enkelte Steder var der udbrudt Ild, men Branden var stadig bleven begrænset.

Stemningen blandt Forsvarerne havde været ganske god; Artilleristerne og Matroserne havde med Iver og Lyst betjent deres Skyts, godt kommanderede af deres Officerer; de dansktalende Infanterister havde været flinke og uforsagte, og Soldaterne af Dronningens Livregiment havde i det hele opført sig nogenlunde upaaklagelig. Anstrængelserne havde været meget betydelige. I den bombarderede By var der intetsteds Hvile at finde for Folkene, og Forplejningen var, som tidligere omtalt, højst utilfredsstillende. Vejret var mildt og fugtigt, Voldgangene i høj Grad opblødte, og en Del af den dækkede Vej stod under Vand; Mandskabet, hvis Fodtøj og Klæder var i daarlig Forfatning, led meget under det fugtige Klima.

Den civile Befolkning var i en stærkt nedtrykt Stemning og haabede kun paa en snarlig Kapitulation. Dog var Borgerskabet virksomt ved Sprøjternes Betjening, og Brandkorpsets Bestræbelser kronedes ogsaa med Held. De grundmurede Huses Kældere gjordes saa vidt muligt bombesikre ved Hjælp af Jord og Gjødning, og her søgte Oldinge, Kvinder og Børn Ly for de fjendtlige Projektiler. Bedre Dækning ydede Tugthusets tykke Mure; foruden sine sædvanlige Pensionærer rummede denne Bygning ogsaa Kommandøren for Dronningens Livregiments 4de Bataillon, Oberstlieutenant Kirchner, der fra dette sikre Tilflugtssted

¹) Forhørsprotokollen (J. Ark).

ledede Forsvaret af Rethhøvel. Hverken han eller hans Medhjælper, den tidligere Adjudant hos Kommandanten, Kapitajn Sengespeick¹⁾, lod sig se paa Voldene, naar der blev skudt, hvad der vakte megen Forargelse, medens Czernickow og de andre højere Officerer alle viste meget personligt Mod. Et begyndende Mytteri blandt Tugthusfangerne blev neddæmpet af Ewald, hvis Ryttere, der ikke mere kunde anvendes i aaben Mark, overtog Vagttjenesten i Straffeanstalten.

Den 27de December, da Beskydningen var meget voldsom, kom en fransk Søofficer fra Hamburg i en Fiskerbaad til Glückstadt; han opsøgte Czernickow, hvem han traf i en af Bastionerne, og overleverede ham to Breve fra Davout, hvoraf det ene var adresseret til Prins Frederik af Hessen, medens det andet kun indeholdt en Anmodning om at besørge ovennævnte Skrivelse. Kommandanten erklærede, at han ikke kunde paatage sig at skaffe Forbindelse mellem Hamburg og Rendsborg, men han beholdt Brevet, som han ikke vovede at aabne. Søofficeren forlangte og fik Kvittring og afsejlede uden mundtlig eller skriftlig Besked.²⁾

I de sidste tre Dage af Aaret 1813 herskede der forholdsvis Ro i og udenfor Fæstningen. Den 30te var der ligefrem stiltiende Vaabenstilstand, den 29de og 31te faldt der enkelte Skud fra Voldene, som ikke besvaredes. Fjenden var travlt beskæftiget med at arbejde i sine Batterier, som efterhaanden forsynedes med Ammunition. Den 30te blev der paa det nordlige Dige etableret et Placement for Morterer fra den engelske Flaade. Samme Dag ankom 4 Havbitser fra Frederiksort, og de hanoveranske Batailloner afløstes af 1ste og 2den Bataillon af den russisk-tyske Legion³⁾. I Fæstningen var man heller ikke ledig. De ødelagte Skydeskaar udbedredes, de sønderskudte Affutager ombyttedes, Ammunitionen fordeltes i Bastionerne, og alt gjordes rede til at tage en ny Tørn, hvis man ikke kunde opnaa en Kapitulation paa gunstige Vilkaar.

Fra de Belejredes Side skete der ingen Tilnærmelser, men General Boije gjorde flere Forsøg paa at opnaa Fæstningens Overgivelse ad Underhandlingernes Vej. Den 29de December ved Middagstid mødte Krigsraad Møller atter som Parlamentær, ledsaget af en svensk Kapitajn

¹⁾ Kapitajn i Dronningens Livregiment Friederich Christian Sengespeick, født 1776 i Seehausen i Preussen. Lieutenant i Landeværnet 1804, Kapitajn og Kompagnichef 1811. Død 1816.

²⁾ Den tidligere omtalte glückstadtske Legende synes at referere sig til begge de omtalte ankomne Sendelser fra Davout af 10de og 27de December.

³⁾ Quistorp: Die russisch-deutsche Legion. Berlin 1860. S. 210.

v. Platen. Denne Gang fik han dog ikke Lov til at komme ind i Fæstningen men maatte blive staaende udenfor Kremperthor. Lieutenant Ewald og Overavditør Hoffmeister kom ud til ham og forhandlede med ham. Nogen skriftlig Fuldmagt havde Krigsraaden ikke, ligesom han heller ikke kunde fremlægge noget skriftligt Forslag fra General Boije; alt foregik mundtlig; de fire Herrer gik ind paa den tæt ved Porten beliggende Kirkegaard, og her dikterede Møller et Udkast til en Kapitulation, som Overavditøren nedskrev, idet han som Pult benyttede en Gravsten, hvorover Krigsraaden havde bredt en Flig af sin Kappe. Betingelserne var en Del gunstigere end i det oprindelige Forslag. Vel skulde Fæstningen overgives i den Stand, hvori den var, men i Betragtning af Besætningens tapre Forsvar vilde Kronprinsen af Sverig indrømme den fri Afmarche med fuld militær Honnør, hvorefter Folkene enten skulde føres til Danmark eller hjemsendes. Kommandanten kunde, hvis han ønskede det, blive boende i Glückstadt, hvor han skulde blive behandlet med alle de Hensyn, der skyldtes hans Stilling, hvorhos 1000 Louisdorer stilledes til hans Raadighed. For denne Sum skulde han intet Regnskab aflægge, han kunde anvende den til at understøtte de brandlidte Borgere, eller paa hvad Maade han selv syntes. Denne sidste Post skulde dog ikke indføres i Kapitulationen (!). Czernickow afviste Tilbudet med Foragt og sendte Ewald ud for at overbringe Afslaget og for at opnaa Tilladelse til at sende en Officer til Landgrev Carl for at indhente dennes nærmere Ordre; men herpaa kunde han ikke strax faa Svar.

Den 31te December forhandlede der paa ny paa Kirkegaarden ved Kremperthor; fra Belejrernes Side mødte den uundgaaelige Krigsraad, ledsaget af en svensk Officer, medens Ewald var den eneste danske Parlamentær. I Følge hans endnu bevarede Blyantsoptegnelser¹⁾ fornyede Krigsraaden Tilbudene af 29de December, idet den Sum, der lovedes Czernickow, dog blev sat op til 2500 Louisdorer. Kommandanten vilde ikke faa Tilladelse til at sende en Officer til Landgreven, og Møller tilføjede, at dette Tilbud var et Ultimatum; modtoges det ikke, vilde Fæstningen blive tagen med Storm og hele Garnisonen, Kommandanten iberegnet, komme til at springe over Klinggen. Hvor utrolig det end lyder, skal denne barnagtige Trusel skyldes General Boije. General Czernickow tog ikke Hensyn til den, han indskrænkede sig til at give et kort Afslag; men til sine Omgivelser ytrede han, „at det Spring var han dog for gammel til at gjøre.“ Om Eftermiddagen Kl. 6 kom en Parlamentær fra

¹⁾ Justitsarkivet.

den engelske Flaade, der ogsaa maatte vende hjem med et Afslag paa det Tilbud, han havde at overbringe. I Løbet af Eftermiddagen blev der fra Fæstningen skudt paa Belejringsbatterierne, men Fjenden besvarede ikke Ilden. Nytaarsaften, da et Selskab Officerer ved Midnatstid vendte hjem fra et Gilde i Fæstningen, besluttede de at skyde Nytaar ind. De affyrede en Havbits, og Granaten skal være falden i en svensk Afløsningspatrouille paa 8 Mand, der alle dræbtes¹⁾.

Den 1ste Januar Kl. 9¹/₂ om Formiddagen aabnedes Ilden fra Skibene og Batterierne. Den engelske Eskadre standsede dog allerede Beskydningen Kl. 1 om Eftermiddagen, men fra Landsiden vedblev Bombardementet til efter Midnat; denne Beskydning var dog ikke meget intensiv. Langt heftigere blev Ilden den følgende Dag, da Englænderne og Svenskerne fra Kl. 10 om Formiddagen til Kl. 3¹/₂ om Eftermiddagen uafbrudt kastede Bomber, Granater, Rakter og gloende Kugler ind i Byen. I Løbet af Aftenen og Natten til den 3dje Januar indkastedes enkelte Bomber i Fæstningen; først Kl. 5 den næste Morgen standsede Ilden helt, og indtil Middagstid affyredes intet Skud fra Belejrernes Side, men da begyndte en kort Beskydning med gloende Kugler. Indtil Kl. 10 om Aftenen var der atter Pavse, saa brød der et voldsomt Uvejr løs over den uheldige By, der overøstes med alle Slags Brandprojektiler til Kl. 5 om Morgenen den 4de Januar. Ved dette Klokkeslet standsede Ilden pludselig; i Fæstningen ventede man en Storm, og Generalmarchen blev slaaet; men alt vedblev at være stille, Fjenden rørte sig ikke. Først henad Kl. 9 indfandt der sig Parlamentærer fra General Boije og Commodore Farguhar for at indlede Forhandlinger om Fæstningens Overgivelse.

Den sidste Bombardementsperiode havde været betydelig vanskeligere at komme igennem end den første. Den tog mere paa Garnisonens Kræfter, og den anrettede Skade var langt betydeligere. Nytaarsdag gik der Ild i et Tørvemagasin paa Rethhøvel; denne Brand slukkedes, men den næste Dag afbrændte et Proviantmagasin, et Tjæreoplæg, et Sukkeraffinaderi og flere Privathuse. Endnu et Proviantmagasin antændtes; men denne Brand lykkedes det at slukke, inden Ilden havde grebet for stærkt om sig. Under disse Ildebrande fandt der alvorlige Uordener Sted; der blev plyndret baade fra de private og de offentlige Bygninger og det baade af Civile og af Soldater fra Dronningens Livregiment. Borgerne nedlagde Arbejdet ved Sprøjterne, og en Søofficer, der vilde

¹⁾ Lucht, 133. Beretningen om, at 8 Svenskere blev dræbte ved ét Skud, findes ogsaa hos Quistorp i det foran citerede Værk S. 210.

tale dem til Rette blev modtagen med Stenkast. Den uheldige Maade, hvorpaa Major Vendt havde ordnet Magasineringen, bidrog meget til, at Skaden blev stor; han havde nemlig fyldt alle Lofter med Fourage og i alle Proviandhuse oplagt en Mængde brændbare Materialer. Et Rygte vilde iøvrigt vide, at Ilden paa Magasinerne var paasat, dels for at skjule begaaede Underslæb, dels for at fremtvinge Fæstningens Overgivelse; men noget Bevis for Rigtigheden af denne almindelige Antagelse fik man aldrig. Ogsaa den sidste Bombardementsdag bragte adskillige Ildebrande, som dog alle blev lykkelig dæmpede. En Borger ved Navn Krump udmærkede sig ved Mod og Udholdenhed ved Slukningsarbejdet. I det hele var Antallet af nedbrændte Huse ikke meget stort, men de allerfleste Bygninger havde lidt megen Skade paa Tagværk og Mure; navnlig var der ikke mange hele Ruder i Staden. Det personelle Tab var ikke meget stort, Garnisonen havde kun faa Døde¹⁾ og Saarede, ligesom ogsaa Borgerskabet kun havde mistet faa Folk. En Bombe, der sprang i Kremperthor, under hvis Hvælvinger en Del Mennesker havde søgt Tilflugt, skal dog have anrettet en Del Skade. Fæstningsværkerne havde ikke lidt meget, adskillige Kanoner blev demonterede, men paa intet Punkt blev Forsvarsartilleriet tvunget til Tavshed. Af Søekvipagens Fartøjer blev Briggen Femern og Kanonbaad Nr. 10 alvorlig beskadigede, men intet af Skibene antændtes.

Fæstningens Artilleriforsvar fortjener i det hele Ros. Baade Artilleri- og Søofficererne viste megen Raskhed og Konduite. Af de sidste fremhæves Lieutenanterne Vahrendorff og Grove²⁾, af de første fandt især Lieutenant Gullann Lejlighed til at udmærke sig. Da Kronprinsens Bastion, der hørte til hans Kommandodistrikt, den sidste Bombardementsnat blev saa stærkt medtagen, at en Kanon 5 Gange maatte skifte Affutage, medens en anden 4 Gange demonteredes, lod Gullann denne

¹⁾ Efter Rapporterne, som dog næppe er fuldt paalidelige, havde Garnisonen under hele Bombardementet kun 16 Døde.

Dr. Livregiment III . . .	2
" IV . . .	2
Reserven	3
Jyske Skarpskytter . . .	2
" Jægere	1
Rytteriet	2
Søekvipagen	4 (deraf 1 Officer).

²⁾ Sekondlieutenant Peter Tønder Grove. Født den 11. Januar 1792. Sekondlieutenant 1812. Død 16. Februar 1851 som Kapitajn à la suite.

Bastion holde inde med Skydningen. De fjendtlige Batterier valgte da et andet Objekt, og Lieutenanten benyttede den derved opstaaede Pause til at montere en 100 Pds. Morter i Bastionen, med hvilken han personlig gjorde flere heldige Kast. En af hans Bomber skal have ramt et Hus, hvori en Mængde Svenskere opholdt sig. Bygningen antændtes, og et større Antal fjendtlige Soldater saaredes eller dræbtes. Da Gullann den 2den Januar stod paa Volden og rettede en Kanon, kom der et Bud til ham for at meddele, at hans Hus brændte. Han svarede blot: „Min Post er her,“ og fortsatte roligt sin Gjerning. Søkvipagens Kamp mod den engelske Eskadre var ogsaa meget hæderlig. Matroserne paa Holstens og Stormarns Bastioner holdt tappert ud i den voldsomme Ild, skjønt ikke mindre end 5 af deres Kanoner i kort Tid demonteredes. Det anstrængende Arbejde udmattede imidlertid Folkene i høj Grad, og den 3dje Januar var over 13 % af Artilleristerne ude af Stand til at gjøre Tjeneste.

Medens Artilleristerne dog havde den Fordel at kunne besvare Fjendens Ild, hvilket meget bidrog til at holde deres Mod oppe, var Infanteristernes passive Tjeneste i høj Grad deprimerende. I de dansk-talende Afdelinger herskede der dog en ganske frejdig Stemning; Officerernes gode Exempel, den gode Forplejning og den Omhu, hvormed der i det hele sørgedes for Mandskabet, bidrog meget til at dette gennemgaaende gjorde sin Pligt med god Vilje; men i Dronningens Livregiment voxede Demoralisationen daglig og antog efterhaanden betænkelige Dimensioner. Som tidligere omtalt var de slette Kommandoforhold for en stor Del Skyld i Mandskabets daarlige Stemning. Folkene fik for lidt Hvile, daarlig Forplejning, ingen Lønning, og der blev intet gjort for at hjælpe paa deres i høj Grad utilstrækkelige Beklædning. Naar nu hertil kom, at mange Officerer forsømte deres Tjeneste for at vaage over Familie og Ejendom, er det let fatteligt, at Aanden i denne Afdeling ikke kunde være en „Aand af almindelige Bestrævelser“, som det hedder i Proklamationen. Oberstlieutenant Kirchner opholdt sig ogsaa under den anden Bombardementsperiode i Tugthuset, medens hans Medhjælper, Kapitajn Sengespeick, der ikke fandt dette Asyl sikkert nok, søgte Tilflugt i det absolut skudsikre Krudttaarn. Under den første 3 Dages Beskydning havde Folkene været ved nogenlunde godt Mod, den uvante Spænding holdt dem oppe, men denne Stemning var kun en kort Opblussen. I de roligere Dage mod Aarets Slutning fik de Tid til at tænke over deres Stilling; de mærkede, at der intet blev gjort for at afhjælpe Nøden, og Misfornøjelsen skaffede sig Luft baade i Ord og i Handling. Nytaarsdag mærkede man hos Folkene en vis Mathed; de drev træge omkring paa

deres Poster og lænede sig op ad Kanoner og Skilderhuse; usædvanlig mange af Soldaterne var mere eller mindre berusede. Den følgende Dag saa man Infanteristerne staa i Klynger paa Gaderne, de talte højt indbyrdes og erklærede, at denne Elendighed ikke var til at holde ud. Naar en Officer nærmede sig, gik de fra hinanden og tav stille, men snart efter samlede de atter, og man hørte højroastede Ytringer om, at nu var det bedst at desertere, det kunde ikke forlanges, at man skulde ligge her og lade sig slaa ihjel, medens Kosakkerne huserede i ens Hjemstavn. Desertionen tog til¹⁾; det var ikke forbunden med nogen Vanskelighed fra Udenværkerne at gaa over til Fjenden, der behandlede Overløberne meget venlig og strax hjemsendte dem. Kommandanten kunde let have forhindret Desertionen ved kun at anvende Jægere og Skarpskytter paa den anden Side af Hovedgraven; men derpaa „havde han ikke tænkt, og ingen havde gjort ham opmærksom derpaa.“²⁾ Den sidste Bombardementsdag fik Misfornøjelsen Udslag i ligefrem Insubordination; Folkene nægtede at forrette deres Tjeneste, hvis de ikke fik noget at spise, og paa Vagterne fandt larmende Optrin Sted. Samtidig viste de holstenske Soldater stærk Animositet mod de danske Jægere og Skarpskytter. Major Stibolt fortæller, at de kaldte hans Folk „jyske Hunde“, og at de erklærede, at de vilde skyde paa de Danske, hvis Fjenden stormede. En Dag blev der fra Volden skudt et Kardæskskud ned i Krempertors Ravelin, som Falkenskjolds Jægere havde besat; en af hans Folk blev derved meget haardt saaret. Det lykkedes Kapitajnen at opdage den Skyldige, men han opnaaede ikke at faa ham alvorlig straffet.³⁾ Ogsaa Glückstadts Borgere viste de danskstalende Soldater Modvilje og fortrædagede dem efter Evne.

I Byen var Tilstanden efter det sidste Bombardement højst uhyggelig: „Øvrigheden havde opgivet Ævret, og Borgerskabet var Fortvivlelsen nær. Husene var ubeboede, intet Steds var der Ly for Vind og Vejr. De private Forraad var ødelagte, Melet blandet med Murgrus og Glasskaar, Møllerne sønderskudte, Bagerovnene sprængte af Bomberne, Brænderier

¹⁾ Efter Rapporterne havde Afdelingerne følgende Antal Desertører:

Artilleriet . . .	4	Mand
3dje Bataillon.	14	„
4de do.	62	„
Søekvipagen.	25	„

For Livregimentets Vedkommende er Tallet vistnok for lavt.

²⁾ Forhørsprotokollen (J. Ark).

³⁾ Falkenskjolds Rapport (J. Ark).

og Bryggerier kunde ikke arbejde, Slagterne ikke skaffe Kjød, og Urtekræmmernes Forsyninger var udtømte. Stadens Fattige var et Bytte for den største Elendighed, de milde Gaver udeblev, den ejendomsløse Befolkning var ganske uden Erhverv. Demoralisationen greb om sig, Nøden tvang til at stjæle, Politiet var ganske afmægtigt. Hertil kom, at smitsomme Sygdomme greb om sig, da Befolkningen maatte leve sammenstuvet i mørke, fugtige Kjældere ¹⁾.“

Vejrliget, der indtil Nytaar havde været mildt og fugtigt, skiftede nu Karakter. Den 2den Januar frøs det let; de følgende Dage tiltog Kulden, og den 4de Januar var Frosten temmelig haard. Gravene var dog endnu aabne, men der var Udsigt til, at de snart vilde fryse til ²⁾. Tilstanden begyndte at blive meget betænkelig. Vel var Fæstningsværkerne saa godt som ubeskadigede, Proviant og Brændsel fandtes endnu i rigeligt Maal, af Kanonkrudt havdes henved 700 Centner i Behold, og der var meget betydelige Forraad af Patroner, men Besætningen var svunden stærkt ind, og en Del af den var højst upaalidelig. Hensynet til den slette Stemning i Borgerskabet og en Del af Garnisonen og Frygten for, at Fæstningen ved den tiltagende Kulde skulde miste sin Stormfrihed, bevirkede at Czernickow gav efter for General Boijes og Commodore Farguhars fornyede Opfordringer og besluttede at inllade sig i Underhandlinger. Han udsendte Ewald som Parlamentær til Generalen, men samtidig skrev han til Major Løvendal i Hamburg og bad ham formaa Davout til at bringe Glückstadt Hjælp. Dette Brev naaede først den 8de Januar sit Bestemmelsessted ³⁾.

Da den svenske Kronprins længtes efter at faa Ende paa Kampen om Glückstadt, havde han forøget Belejringskorpset ret betydelig. Den 31te December fik General Woronzoff Ordre til at sende Fodfolket og Artilleriet af Lützows Korps, 1700 Mand med 9 Kanoner, til General Boije og den 2den Januar beordredes General Wallmoden, til at lade det hanoveranske Artilleri afgaa til Krempe, desuden stillede Woronzoff en Bataillon Grenaderer til Raadighed ved en eventuel Storm. I alt raadede General Boije over 5 svenske, 2 russisk-tyske, 2 russiske og 3 tyske Batailloner, ca. 20 Stkr. Feltskyts, et halvt Raketbatteri og et større Antal svære Kanoner og Morterer; samtidig med at den engelske Eskadre ydede fortrinlig Hjælp ved Fæstningsværkernes Beskydning og

¹⁾ Præsident Seidels Indberetning (J. Ark).

²⁾ Isen paa Fæstningsgravene blev først bæredygtig den 7de Januar.

³⁾ Løvendals Rapport til Generalkommissionen (J. Ark).

Byens Bombardement. Iøvrigt længtes man ogsaa ved Belejringsskorpset efter at faa Ende paa Kampen; thi Forholdene foran Fæstningen havde været alt andet end behagelige. Tjenesten i Batterierne var meget anstrængende, og Forpostafdelingerne led meget. I det opblødte, til Dels oversvømmede og af talrige dybe Grøfter gjennemskaarne Terrain kunde man kun bevæge sig paa Digerne, som Fæstningen holdt under en livlig Ild. Det sludfulde Vejrlig tog stærkt paa Soldaterne, der stadig maatte bivakere, tilmed uden Vagtild, som man ikke turde tænde af Frygt for at give Forsvarernes Kanoner for gode Retningspunkter. Hertil kom, at der herskede Mangel paa Levnedsmidler; den nærmeste Omegn var udspist, og Provianten maatte hentes langvejs fra. Om Fjendens Tab havest ingen avtentiske Efterretninger; det er sikkert nok en Overdrivelse, naar General Czernickow anslaar det til 800 Mand; men alle Beretninger er enige om, at det var betydeligt. Der er da ingen Tvivl om, at Belejringsskorpset med Tilfredshed modtog Efterretningen om, at Kommandanten vilde underhandle.

Ewald og General Boije traf sammen paa Kirkegaarden og forhandlede i Lighuset. Der blev intet skriftligt Udkast opsat, Generalen indskrænkede sig til at fremsætte sine Betingelser mundtlig. Efter Ewalds Opfattelse gik de ud paa følgende: Garnisonen afmarcherer med fuld Honnør og Tilladelse til strax at gjøre Tjeneste mod Fjenden; Kanonbaadene afsejle frit med fuld Udrustning til den nærmeste danske Havn, og endelig afleveres Fæstningen efter Fredsslutningen til Kongen af Danmark med alle de kongelige Effekter, som nu findes i den. Disse Betingelser var jo meget gunstige, og Ewald vendte i Skumringen meget vel tilfreds tilbage til Glückstadt, hvor Czernickow om Aftenen Kl. 8 i sit Kvarter samlede et Krigsraad, der skulde forhandle om, hvor vidt man skulde indlade sig paa en Kapitulation. Forsamlingen bestod af følgende Medlemmer: Generalmajorerne Breuer og Czernickow, Oberstlieutenanterne Grev Ahlefeldt, Buchwald og Kirchner, Majorerne Stibolt og Christensen, Kapitajnlieutenant Krieger, Kapitajn Krebs og Premierlieutenant Ewald. Protokollen førtes af Overavditør Hoffmeister. Ewald meddelte efter Hukommelsen Indholdet af sin Samtale med General Boije, og Kommandanten berammede til den følgende Morgen Kl. 7 et nyt Møde, hvor der skulde forhandles om Overgivelsen og om, hvor længe Fæstningen endnu kunde udholde en Beskydning, samt om hvor vidt der var nogen Mulighed for at man kunde afslaa en Storm. Samtidig ønskede Kommandanten Indberetning om Tilstanden i Magasinerne, i Hospitalerne og i Byen samt om Mandskabets Stemning. Det sidste Punkt kom allerede for samme Aften, da nogle af Krigsraadets Medlemmer, ytrede at Stemningen blandt

Soldaterne af Dronningens Livregiment var slet, hvad Kommandanten selv kunde have overbevist sig om ved Branden den 2den Januar. Major Stibolt fortalte, at de holstenske Soldater idelig haaned og udskjældte hans Folk, medens Oberstlieutenant Buchwald meddelte, at der udenfor stod tre jyske Jægere, der var rede til at aflægge Ed paa, at nogle Infanterister havde truet med at skyde dem ned, hvis de under en Storm gjorde Modstand. Disse Beskyldninger afvistes af Ahlefeldt, der ikke vilde vide af, at Stemningen ved hans Bataillon ikke var god, og han støttedes af General Breuer, som erklærede, at han indestod for Regimentet; medens Oberstlieutenant Kirchner forholdt sig tavs. Forsamlingen skiltes; og hver gik til sit, men Rygtet om, at en Kapitulation var nær forestaaende, udbredte sig i Byen og vakte almindelig Tilfredshed.

IV. Glückstadts Kapitulation og Garnisonens Afmarche.

Den 5te Januar samledes Krigsraadet til den fastsatte Tid. De modtagne Indberetninger oplæstes. Czernickow fik det Indtryk af Major Vendts Rapport, at Magasinerne var i den Grad medtagne af Bombardementet, at der kun fandtes Proviant for et Par Dage¹⁾. Tøjhuslieutenanten, Lieutenant Gullann havde indberettet, at der var forbrugt 486 Centner Krudt, de 12, 18 og 24 Pds. Affutager var stærkt medtagne, og han var ikke i Stand til at erstatte dem, som maatte blive sønderskudte, hvis Belejringen fortsattes. De 4 og 6 Pds. Lavetter var derimod næsten ubeskadigede. Præsident Seidel havde indsendt foranstaaende haarrejsende Indberetning om Borgerskabets Elendighed og fortvivlede Sindsstemning, medens Regimentskirurg Brummerstedt havde fremstillet Hospitalsforholdene som yderst utilfredsstillende: „De Haardtsaarede henlaa i Krudttaarnet, som vel var bombesikkert, men hvor Pladsen var meget indskrænket, de lettere saarede og de Syge behandlede paa Hospitalerne, der havde lidt meget af den fjendtlige Ild. Ruderne var sprængte, der herskede overalt den gyseligste Træk; og den bestandige Spænding, hvori Patienterne levede, gjorde selv lettere Tilfælde meget betænkelige. I alt henlaa der henved 250 Militærpersoner paa Sygehusene, og det var ikke muligt at skaffe dem den fornødne Medicin, da Apotekerne var ødelagte“. Senere

¹⁾ Czernickows Rapport til Kongen af 13de Januar 1814 (J. Ark.).

viste det sig, at disse Indberetninger var meget overdrevne. Der var rigelig Proviant og Brændsel for $\frac{1}{2}$ Aar, kun skortede det paa Fourage, hvad der havde mindre at sige, da der kun var liden Anvendelse for Heste i Fæstningen. Affutagerne kunde endnu repareres, de nødlidende Borgere kunde bespises fra de militære Magasiner, og det ene Apotek var aldeles uskadt; men Czernickow tænkte ikke paa at anstille nogen Undersøgelse. Man skred derefter til at forhandle om Stemningen. Begge Bataillonskommandørerne af Dronningens Livregiment erklærede, at de ikke kunde indestaa for deres Folk, hvis det kom til en Storm, men General Breuer hævdede, at han var aldeles sikker paa, at Regimentet vilde gjøre sin Pligt. De øvrige Troppførere erklærede alle, at de fuldt ud kunde lide paa deres Folk. Efter en kort Debat enedes Krigsraadet om, at Fæstningen hverken kunde udholde en fortsat Beskydning eller forsvares mod et Stormangreb, og det blev derfor vedtaget at modtage den Dagen forud tilbudte, ærefulde Kapitulation. Oberstlieutenant Buchwald, Lieutenant Ewald og Overavditør Hoffmeister sendtes ud til General Boije for at meddele, at Fæstningen var rede til at overgive sig paa de tilbudte Betingelser. Generalen svarede imidlertid, at Ewald ganske havde misforstaaet ham; saa gunstige Vilkaar kunde det aldrig falde ham ind at tilbyde Garnisonen. Han strøg de tre Punkter, som stod paa det af de danske Officerer overbragte Udkast, tilføjede en Del nye og demitterede Parlamentærerne, idet han udtalte, at hvis det nye Forslag ikke var antaget inden Kl. 5 om Eftermiddagen, vilde han gjenoptage Beskydningen.

Klokken 3 om Eftermiddagen samledes Krigsraadet atter for at raadslaa om, hvor vidt man skulde kapitulere under disse forandrede Forudsætninger. Afstemningen begyndte fra neden. Ewald og Krebs stemte for at gaa ind paa General Boijes sidste Tilbud, men Krieger holdt paa, at Forsvaret burde fortsættes, for at man kunde faa Tid til at ødelægge Kanonbaadene: „General Breuer havde jo erklæret, at han indestod for sit Regiment, og den øvrige Garnison var absolut paalidelig.“ Major Christensen, som nu skulde stemme, spurgte Generalen, om han virkelig indestod for Regimentet, men denne svarede nu, at han ikke kjendte Mandskabet og derfor ikke kunde svare for dets Paalidelighed. Efter denne Udtalelse stemte baade Krieger og Raadets øvrige Medlemmer for Kapitulationen. Den sidste, der skulde afgive sit Votum, var General Breuer; men da Turen kom til ham, erklærede han, at det var ham særlig ubehageligt at underskrive; Sagen var jo afgjort, da der var Stemmeferhed for den. Men denne Protest blev ikke tagen til Følge. Christensen erklærede, at naar Generalen ikke satte sit Navn under Kapitulationen,

vilde Protokollen blive sønderreven og Forsvaret fortsat. Nu underskrev General Breuer, og Krigsraadet opløstes.

Kapitulationens enkelte Punkter var følgende:

1. Fæstningen Glückstadts Garnison saa vel af Sø- som af Land-
etaten marcherer med flyvende Faner og klingende Spil ud af Fæstningen
og begiver sig den første Dag til Itzehoe og den næste Dag til Kelling-
husen, hvor den afventer Hs. kongelige Højhed Kronprinsen af Sverigs
nærmere Bestemmelser med Hensyn til, fra hvilken Havn den skal over-
føres til Sønderborg paa Als.
2. Garnisonen afmarcherer med Vaaben, Bagage, Brødvogne og tomme
Krudtkarrer; den forpligter sig til ikke inden Aar og Dag at tjene mod
de Allierede til Lands eller til Vands.
3. Samtlige Officerer og militære Embedsmænd af begge Etater
beholder deres private Ejendele, hvis Transport de Allierede paatager sig,
ligesom de ogsaa beholder deres Heste.
4. De Allierede sørger for Garnisonens Forplejning, indtil den an-
kommer til Sønderborg.
5. Kavaleriet beholder Heste, Vaaben og Bagage.
6. De 5 bespændte 3 Pds. Kanoner følger Garnisonen med tomme
Karrer.
7. Byens Indbyggere forbliver i rolig Besiddelse af deres Ejendom,
og de udvandrede Borgere kan frit vende tilbage med deres Ejendele.
8. Samtlige Arkiver medføres af Garnisonen med Undtagelse af
Planerne over Fæstningen.
9. De Kanonbaade, der ligger i Havnen udleveres i den Tilstand,
hvori de befinder sig.¹⁾
10. De til Fæstningen hørende Effekter, Kanoner o. s. v. afleveres,
og der optages Inventar over dem af Kommissærer, udnævnte af begge
Partier.
11. Officerer, der tillige beklæder civile Embeder kan vedblivende
opholde sig i Fæstningen.
12. Officerernes og de militære Embedsmænds Hustruer og Børn
har Tilladelse til senere at følge deres Mænd med deres Ejendele og
forsynes af de Allierede ikke alene med Pas og fri Befordring til det
Sted, hvor deres Mænd opholder sig, men faar ogsaa al den Understøttelse
af Penge m. v., som de maatte behøve til denne Rejse.

¹⁾ Briggen nævnes ikke i Kapitulationen; den delte imidlertid Skæbne med
Kanonbaadene og blev solgt den 20de Januar. (Lucht. 185, Anm.)

13. Syge og Saarede bliver liggende paa de herværende Hospitaler for under danske Lægers Tilsyn at plejes paa de Allieredes Bekostning. Efter indtraadt Helbredelse sendes de til Garnisonens Opholdssted.

14. Foranstaaende Artikler skal træde i Kraft den 6te d. M., det tillades de allierede Tropper endnu i Aften at besætte Kremperthor Ravelin med en Vagt paa 6 Mand, ligesom en Vagt paa 6 Mand af Garnisonen besætter en Post ved de Allieredes Forposter. Fæstningsnøglerne udleveres, naar dette, i tre Exemplarer udfærdigede Dokument underskrives, og Undertegnede indestaar med deres Æresord for den nøjagtige og punktlige Udførelse af samtlige Artikler.

Glückstadt og Lübsches Recht foran Glückstadt, den 5te Januar 1814.

Czernickow, Gustav Friherre af Boije,
Generalmajor. Generalmajor.

Arthur Jarguhar,

Commodore of the British squadron in the Elbe.

Sent paa Aftenen sammenkaldte Czernickow for fjerde Gang Krigsraadet, lod Kapitulationen oplæse og gav Ordre til at Garnisonen den næste Dags Eftermiddag Kl. 2 skulde staa marchefærdig paa Torvet. Han gav ikke Ordre til, at Kapitulationens Indhold skulde bekjendtgjøres for Garnisonen, og der blev ikke taget nogen Afskrift af den. Kommandanten udtalte senere, at Soldaterne ikke behøvede at vide, hvor de skulde hen, „de maatte jo altid lyde, naar de fik Befaling til at marchere, uden Hensyn til hvilken Skæbne der forestod dem“¹⁾. Der blev heller ikke truffet nogen som helst Disposition med Hensyn til Marchen den følgende Dag; med mindre man dertil vil regne den uheldige Ordre, Kommandanten gav, at lade alle Vagter inddrage, for at Folkene kunde møde de forestaaende Strabadser med friske Kræfter. Denne Inddragning var Begyndelsen til Opløsningen. Under Hujen og Hurraraaben løb Soldaterne af Dronningens Livregiment fra deres Poster paa Voldene ned i Gaderne, hvor de traf Hobe af deres Kammerater, der syngende og skraalende drev omkring i Byen i mere eller mindre beruset Tilstand. Mange af dem bar „kulørte“ d. v. s. civile Klæder, og Jægerne havde afregnet deres Overskæg. At der var sluttet en Kapitulation, vidste de alle, men hvad den gik ud paa, vidste ingen. Det hed sig almindelig, at Mandskabet som Krigsfanger skulde føres til England, og Folkene agde ikke Skjul paa, at det var deres Agt ved Desertion at unddrage

¹⁾ Forhørsprotokollen.

sig Fangenskabet. Det gik i det hele livligt til i Gaderne den Aften; de berusede Soldater skjød deres Geværer af i Luften og raabte paa Lønning og Afregning. Der blev intet gjort for at standse Excesserne, Kommandanten lukkede sig inde i sin Bolig og viste sig ikke før ved Afmarchen. Fra Søekvipagens Side blev der begaaet et Brud paa Kapitulationen, der mærkelig nok godkjendtes af Czernickow. I et af Magasinerne fandtes nemlig et Oplag af Prisegods, der endnu ikke var uddelt til Matroserne, da det ikke var kondemneret. Folkene, der havde hørt, at Fæstningen skulde overgives, blev bange for at gaa Glip af deres Part af Byttet; de sendte derfor en Deputation til Krieger og bad om at maatte tage Godset. Kapitajnlieutenanten svarede, at han ikke kunde give Tilladelse dertil og beordrede en Officer til at følge dem hen til Kommandanten, der gav Befaling til, at Sagerne skulde udleveres. Krieger fandt imidlertid, at denne Befaling stred mod Kapitulationens Indhold og nægtede at efterkomme den. Mandskabet brød da ind i Magasinet, men lod sig dog af Officererne overtale til at gaa hjem. Om Natten Kl. 2 brød Matroserne imidlertid paa ny ind i Oplaget, og først langt hen paa Morgenen ankom paa Kriegers gjentagne Anmodning en Afdeling Skarpskytter for at oprette Ordenen; men da var der gjort rent Bord: Magasinet var tomt. Kriegers Forhold blev iøvrigt senere underkjendt af den militære Domstol, og han fik en, rigtignok læmpelig, Irettesættelse for at have undladt at efterkomme Kommandantens Befaling. Prisemagasinet var for Resten ikke det eneste Oplag, der blev plyndret. Forskjellige Beretninger meddeler, at større Partier Varer, dækkede af Mørket, overførtes fra de militære Provianthuse til private Folks Boliger; sikkert er det, at Svenskerne ikke fik de Forraad, som de efter Listerne havde gjort Regning paa. Natten forløb iøvrigt uden større Brud paa den offentlige Orden; Gadeoptøjerne hørte temmelig tidlig op.

Den 6te Januar om Morgenen samlede Grev Ahlefeldt sine Kompagnichefer og meddelte dem efter Hukommelsen Kapitulationens Indhold, dog uden at give dem Ordre til at instruere Mandskabet. En af Kapitajnerne meldte ham, at et Par af hans Folk havde erklæret, at hele Bataillon vilde desertere, saa snart man var kommen ud af Fæstningen, men denne Melding blev upaaagtet. Oberstlieutenant Kirchner forholdt sig aldeles passiv, og hans Kompagnichefer var saaledes ude af Stand til at meddele Mandskabet noget officielt om den Skæbne, der ventede dem. I Løbet af Formiddagen samledes Kompagnierne paa deres respektive Allarmpladser. En Mængde af Folkene var allerede berusede, de forlangte Lønning og Afregning og lod sig kun med stor Møje afholde fra yderligere Excesser. Kun Jægerkompagniet af 4de Bataillon viste

en god militær Optræden. Kompagnichefen, Kapitajn Thalbitzer¹⁾ holdt en kraftig Tale til Folkene, der enstemmig erklærede, at de vilde gjøre deres Pligt, selv om Musketererne deserterede. Da Kompagnierne var traadte af, blev Gaderne Skueplads for de samme Optrin som Aftenen forud; Geværerne knaldede, og overalt lød der Hujen, Brølen og Hurra-raab. Borgerne blev alvorlig bange for, at de berusede Soldater skulde begaa endnu værre Excesser, og Major Christensen gik til Kommandanten og bad ham foranledige, at Svenskerne marcherede ind i Byen, før Garnisonen forlod den; men derom vilde Czernickow ikke høre Tale. Ogsaa General Breuer fik Melding om Optøjerne, men han svarede, at de intet havde at betyde.

Kl. 2 stilledes der paa Torvet til Afmarche. Saa længe Garnisonen var indenfor Voldene, havde Czernickow Overbefalingen, men saa snart man kom udenfor, tilfaldt Kommandoen Breuer, der var den ældste. Førstnævnte skulde altsaa bestemme Tiden for Udrykningen og Marcheordenen, medens sidstnævnte skulde angive Marcheruten og træffe alle de øvrige Foranstaltninger, der vedkom Marchen. Men begge Generalerne tog sig Sagen meget let, og der blev ikke udstedt nogen anden Befaling, end at der skulde stilles til Afmarche til den ovenfor nævnte Tid. Opstillingen af de holstenske Batailloner foregik under megen Uro og Forvirring. En Mængde Folk havde allerede absenteret sig; de øvrige var ikke til at styre men forlod stadig deres Pladser i Geledderne og raabte: „Hvad skal der blive af os? hvem skal tage sig af vore Koner og Børn?“ Da Generalerne kom, modtoges de med Raabet: „Bankgeld! Hurra!“ General Breuer søgte forgjæves at skaffe sig Ørenlyd; han vilde fortælle Soldaterne, at de ikke skulde være Krigsfanger, at de skulde føres til Als og snart efter permitteres; men nu var det for sent, hans Stemme druknede i den almindelige Brølen. Ewald holdt med sine Ryttere rede til at hugge ind, hvis Uordenen skulde udarte til ligefremme Voldsomheder, men det hele indskrænkede sig til Raaben og Larmen; Soldaterne gik ikke til Haandgribeligheder.

I henad to Timer stod Tropperne opstillede paa Torvet, inden de kunde komme afsted. Man ventede paa de rekvirerede Vogne, der skulde transportere Arkiverne og Bagagen. Endelig kom de; General Breuer satte sit Regiment i Marche, Czernickow kommanderede Afmarchen for de øvrige, og Toget satte sig i Bevægelse i følgende Orden:

¹⁾ Kapitajn Vilhelm Theodor Thalbitzer, født 1776 i Kjøbenhavn. Afsked som Major 1817. Toldforvalter paa Femern. Død i Altona 31. Maj 1848.

Dronningens Livregiment III.

— — — IV.

Jyske Skarpskytterkorps II.

Sjællandske Jægerkorps II/5.

Ewalds Rytterkorps.

5 3 Pds. Kanoner.

Jyske Jægerkorps.

Matroserne.

Bagagen.¹⁾

Reservestaldens Heste skulde have været overgivne til Fjenden; men Ewald reddede de fleste af dem dels ved at give dem til sine Kavalerister, der jo for største Delen var komne ind i Fæstningen uden egne Heste, og dels ved at benytte dem som Forspand for Feltkanonerne. Da Afmarchen var kommanderet, satte begge Generalerne sig i en lukket Vogn, der i Begyndelsen fulgte med Artilleriet, og ingen saa noget til dem, før Ankomsten til Itzehoe.

Den vistnok rent tilfældige Orden, hvori Tropperne afmarcherede, var højst uheldig og stred ogsaa mod de Regler, man dengang plejede at følge. Rytteriet og en Afdeling lette Tropper burde have haft Têten. Da man ikke bestemt vidste, hvor vidt Oversvømmelsen strakte sig, burde Vejen have været rekognosceret, og man burde ved beredne Officerer have sikret sig fri Marche gjennem de af de Allierede besatte Stæder. Med saa upaalidelige Tropper som Soldaterne af Dronningens Livregiment burde enhver Standsning have været undgaaet, og det havde været hensigtsmæssigt at besætte alle Vejknuder med Jægere eller Skarpskytter for at hindre de holstenske Soldater i egenmægtig at forlade den befalede Marcherute. Men herpaa havde ingen tænkt. Marchens første Maal var Krempe; da Broen ved Kremperthor var afbrændt, kunde man imidlertid ikke gaa ad den lige Vej men maatte marchere ned til Havnen for gjennem Holstens Bastion ad Tværdiget at naa ud paa Norderlanddeich, hvorfra en Rampe førte ned til en Kommunikationsvej, der gik udenom Fæstningen til Kremper Steindamm. Da 3dje Bataillons Tête nærmede sig Havnen, begyndte Folkene at raabe, at nu var det tydeligt nok, at de skulde om Bord for som Fanger at føres til England eller Moskou. De blev vel beroligede, da de kom op paa Diget, men da de naaede Rampen, fulgte kun en mindre Del af det forreste Kompagni

¹⁾ Om Depotets, Rekonvalescenternes og Rekrutternes Plads i Marchekolonnen findes ingen Oplysninger.

Bataillonskommandøren, der red ned paa den lavere liggende Vej, Størsteparten fortsatte Marchen lige ud. I de bagved værende Kompagnier opstod der Standsning og Forvirring, man vidste ikke, hvilken Vej man skulde følge, og der indtraadte fuldstændig Opløsning. Jægerkompagniet marcherede samlet ud ad Diget, Chefen haabede ad en Omvej at faa sit Mandskab med til Krempe; det meste af 2det Kompagni gik samme Vej, som ogsaa fulgtes af Hobe af 3dje og 4de Kompagni. Det viste sig snart, at Jægerne ikke vilde til Krempe, saa lidt som de andre, der var blevne paa Diget. Hele Skaren fortsatte Marchen og opløstes efterhaanden som man nærmede sig de Sogne, hvor Folkene havde deres Hjem. Det var kun smaa, uordnede Hobe, der kom ned paa Kremper Steindamm, hvor Oberstlieutenant Grev Ahlefeldt samlede Resterne af sin Bataillon om Fanen¹⁾, hvorpaa han fortsatte Marchen. Alt det Mandskab af 4de Bataillon, der hørte hjemme i Marsken, benyttede Lejligheden til at absentere sig, medens Resten i fuldstændig Uorden fulgte Vejen til Krempe. Vejret, som hidtil havde været taaleligt, slog om, det begyndte at regne, og da Temperaturen sank under Frysepunktet, indtraadte der Isslag; Mørket faldt paa, og der viste sig snart nye Hindringer, idet Oversvømmelsen havde naaet Steindamm, som paa et Par Steder var impassabel. De primitive Nødbroer, som Svenskerne havde slaet, var ikke forsynede med Rækværk, mange af Folkene faldt i Vandet, og da en af Broerne samtidig blev passeret af en svensk Afdeling, der skulde til Glückstadt, opstod der den vildeste Forvirring. Officererne tabte den sidste Rest af Kommando over Folkene og fortsatte Marchen alene uden at bryde sig om, hvor vidt de fik Mandskabet med eller ikke. Ogsaa Ahlefeldt forlod sin Bataillon og red ene ind i Krempe for at forhandle med den svenske Pladskommandant om uhindret Gjennemmarche for den knap 100 Mand stærke Hob, der var alt, hvad der var tilbage af hans Afdeling. Under hans Fraværelse blev Bataillonen overfaldet af ubevæbnede Schillske Husarer, der bemægtigede sig Fanen, uden at en eneste Befalingsmand tænkte paa at trække Sablen for at forsvare den. 4de Bataillon fulgte derimod det af den svenske Pladskommandant givne Vink at marchere gennem Krempe med flyvende Fane og klingende Spil, og skjønt dette kun bestod af en eneste Tromme, imponerede det dog Husarerne. Ved Midnatstid ankom Kolonnens Tête til Itzehoe; men af

¹⁾ De annekterede Batailloners „Faner“ var nærmest at betragte som Kvartermærker. Kun de Batailloner, der udmærkede sig overfor Fjenden, fik Regimentsfanen. Dette var, som tidligere omtalt, Tilfældet med Holsten III og IV og med Oldenburg IV.

Livregimentet var der nu i alt kun 100 Mand tilbage. Her traf man Generalerne, der havde forladt Kolonnen tæt udenfor Glückstadt, da Kremper Steindamm ikke var tilgængelig for Vogne. General Breuer, som ikke følte sig i Stand til at ride, havde ikke overtaget Kommandoen men heller ikke afgivet den til nogen anden; han overtog først Befalingen den 8de, da Kolonnen marcherede ud af Kellinghusen for at begive sig til Neustadt; men nu havde hans Regiment ikke længer Têten; hans Batailloner var svundne som Dug for Solen; der var ikke en eneste Mand tilbage. Medens Dronningens Livregiment fejgt havde ladet Fjenden bemægtige sig Fanen, tvang Ewald paa Marchens sidste Dag med Sablen i Haanden Fjenden til at respektere den danske Estandart. Da han red igjennem Neustadt med sin Afdeling, blev der ikke raabt til Gevær; han galloperede da hen til Vagten og imponerede Vagtkommandøren i den Grad, at denne lod raabe ud og lod sit Kommando blive staaende med præsenteret Gevær, saa længe Ewald var i Sigte. Paa Marchen til Kellinghusen var det noget broget sammensatte Rytterkorps blevet haanet af et Par fremmede Officerer. Ewald udfordrede dem begge og saarede dem alvorlig; ligeledes tugtede han haardt en preussisk Husar, der havde set Lejlighed til at røve en af hans Heste¹⁾. Glückstadts Garnison blev ikke ført til Als; inden den havde forladt Neustadt, blev Freden sluttet i Kiel, General Breuers Korps blev opløst, og Tropperne afmarcherede til deres Garnisoner. De fleste af Ewalds Husarer havde absenteret sig under Opholdet i Neustadt, men mødte dog alle efter kort Tids Forløb i Rendsborg med Heste og Udrustning.

Da de danske Tropper var marcherede ud af Glückstadt, blev Byen besat af en svensk Bataillon, og den 7de Januar rykkede General Boije med 4000 Svenskere ind i Fæstningen. En Kommission, bestaaende af den svenske Ingenieurkapitajn Thersner og den danske Tøjhuslieutenant Gullann, tog fat paa at ordne Afleveringen af Skytset og Magasinernes Indhold. Proviantbeholdningen, som var bleven yderligere formindsket ved en lille Forretning, de to Kommissærer gjorde med et Parti Rug, svarede ikke til de Lister, General Boije havde modtaget, hvorfor han paalagde Staden en Kontribution paa 40,000 Mark, som strax blev betalt. Af Metalskytset fik Svenskerne 66, Englænderne 50 Stykker; Jærnk-

¹⁾ Kloppenborg, S. 64 ff.

nonerne kasserede de. Den 15de Januar afløstes Svenskerne af 3500 Russere og Englændere, som den 26de gav Plads for Dronningens Livregiment I og nogle Kompagnier af fynske Regiment, der i Følge Kielerfredens Bestemmelser tog Byen i Besiddelse.¹⁾ Dens Rolle som Fæstning var dog udspillet. En Artikel i Fredstraktaten bestemte, at den skulde gjøres til en aaben By, og i Løbet af Sommeren begyndte Demoleringsarbejderne. Inden to Aar var Voldene sløjfede og flere militære Bygninger nedbrudte.

Saaledes endte den Fæstning, til hvis Anlæg Kong Christian IV havde knyttet saa store Forhaabninger. Som ovenfor berørt, var dens ældre Historie hæderlig, og naar der tages tilbørligt Hensyn til Omstændighederne, kan det heller ikke siges, at dens sidste Kamp var ganske uberømmelig. Meget kunde og burde have været anderledes. Kommandanten manglede baade Kundskaber og Energi, Krigsberedskabet var tarveligt, Besætningen utilstrækkelig og til Dels af mindre god Beskaffenhed; men i Sammenligning med de fleste preussiske Kommandanters Forhold i 1806 maa General Czernickows Forsvar af Glückstadt kaldes paaskjønnelesværdigt. Til alle Sider var han omringet af fjendtlige Hærmasser; hans egen Krigsherre havde opgivet at bringe ham Hjælp, Prinsen af Hessen havde givet ham til Pris, og dog overgav han ikke Fæstningen, før efter heftig Beskydning, gjentagne Opfordringer og et ikke helt passivt Forsvar.

Glückstadts Kapitulation fik et Efterspil. Ved Parolbefaling af 13de Februar 1814 nedsattes dersteds en Generalkommission, der under Generallieutenant Münichs Forsæde skulde undersøge de med Fæstningens Forsvar og Overgivelse forbundne Omstændigheder. Som Aktuar fungerede Avditor Clauswitz²⁾. For denne Kommission, der sammentraadte den 5te April, mødte næsten alle de Officerer, der havde gjort Tjeneste under Belejringen, foruden et meget stort Antal Underofficerer og Menige af Dronningens Livregiment.

Kommissionen, der arbejdede i over 3 Aar, skiftede ofte Formand og Bisiddere, men Aktuaren holdt ud hele Tiden og samlede og ordnede det

¹⁾ Ifølge Skrivelse fra Frederik af Hessen til Kongen af 29de Januar 1814 besatte General Schulenburg Glückstadt den 26de Januar Kl. 12 Middag. (Aux. K.)

²⁾ Se VII. 260.

uhyre Materiale, der er den eneste Kilde af Betydning til Belejringens Historie. Den 9de Maj 1817 faldt Dommen, som publiceredes den 8de August s. A. Generalmajorerne Breuer og Czernickow, der forlængst var pensionerede, fradømtes Charge og Pension, hvilken Straf dog af Kongen formildedes til $\frac{1}{2}$ Aars Fæstningsarrest. Oberstlieutenant Kirchner og Major Vendt, der ogsaa var afgaaede, fradømtes Ære, Charge og Pension; men Kongen skænkede dem dog Æren tilbage. Oberstlieutenant Ahlefeldt og Tøjhuslieutenant Gullann idømtes nogle Maaneders Fæstningsarrest, og en stor Mængde Kapitajner og Lieutenanter af Dronningens Livregiment maatte med kortere eller længere Ophold i de militære Arrester bøde for deres slette Forhold under Marchen til Itzehoe. Den stærkt kompromiterede Kapitajn Sengespeick var afgaaet ved Døden, inden Sagen var sluttet, og flere af hans udenlandske Kammerater var udvandrede. Lieutenant Ewald var anklaget for at have solgt en Del af det fra Omegnen ind-drevne Kvæg til Fordel for sin egen Kasse; men Kongen befalede, at denne Sag skulde bortfalde. Af Mandskabet blev en stor Del stukken ind i Afdelingerne ved det saakaldte 2det Auxiliærkorps, der i 1814 under General Kardorffs Kommando marcherede til Tyskland, men som kom for sent til at deltage i den sidste, afgjørende Kamp mod Napoleon¹).

¹) Kongen til Landgrev Carl af Hessen 5te Februar 1814. (L. A.)

FÆSTNINGEN FREDERIKSORT.

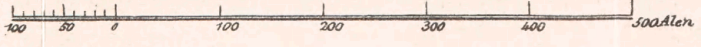
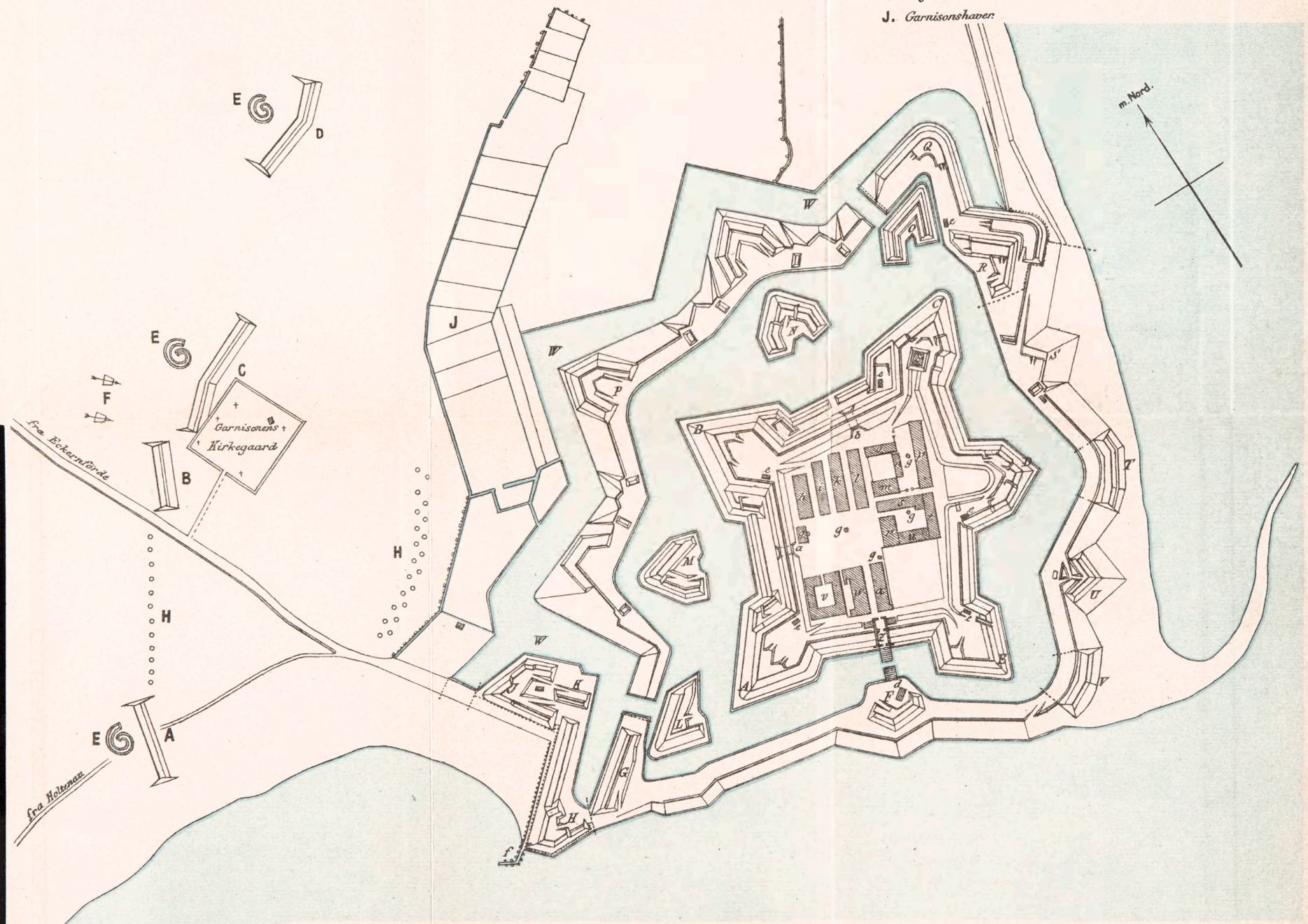
1813.

- A Dronningens Bastion.
- B Kongens ---
- C Kronprinsens --
- D Kronprinsessens eller Flugbastionen.
- E Prins Georgs Bastion.
- F Dronningens Ravelin.
- G Sønderborgs Travers.
- H -- Lunette.
- J Nordborgs --
- K -- Travers.
- L Glücksborgs Ravelin.
- M Kronprinsens --
- N Kongens --

- O Ditmarskens Ravelin
- P Enveloppen.
- Q Prins Christians Værk.
- R. " Reduit.
- SøU. Flecher.
- TogV. Søbatterier.
- W. Forgrav.
- Z. Portbygning.
- a og b Poterner.
- c. Krudttaarn

- d Ravelinvagt.
- e Ammunitionshus
- f. Baadebro.
- g. Brønde.
- h i k l. Barakker.
- m. Funktionærbolig
- n. Stald
- o. Haandværkerbolig
- p og t. Provianthuse.
- q. Marktederi.

- r. Kommandantskab.
- s. Bageri og Bryggeri.
- u. Kirke
- v. Arsenal
- w. Officiantbolig.
- x. Officersbarakke.
- A.)
- B.) Søenske Batterier
- C.)
- D.)
- E. Ammunitionsrum.
- F. Raketbatteri
- H. Skyttehullen
- J. Garnisonshaver

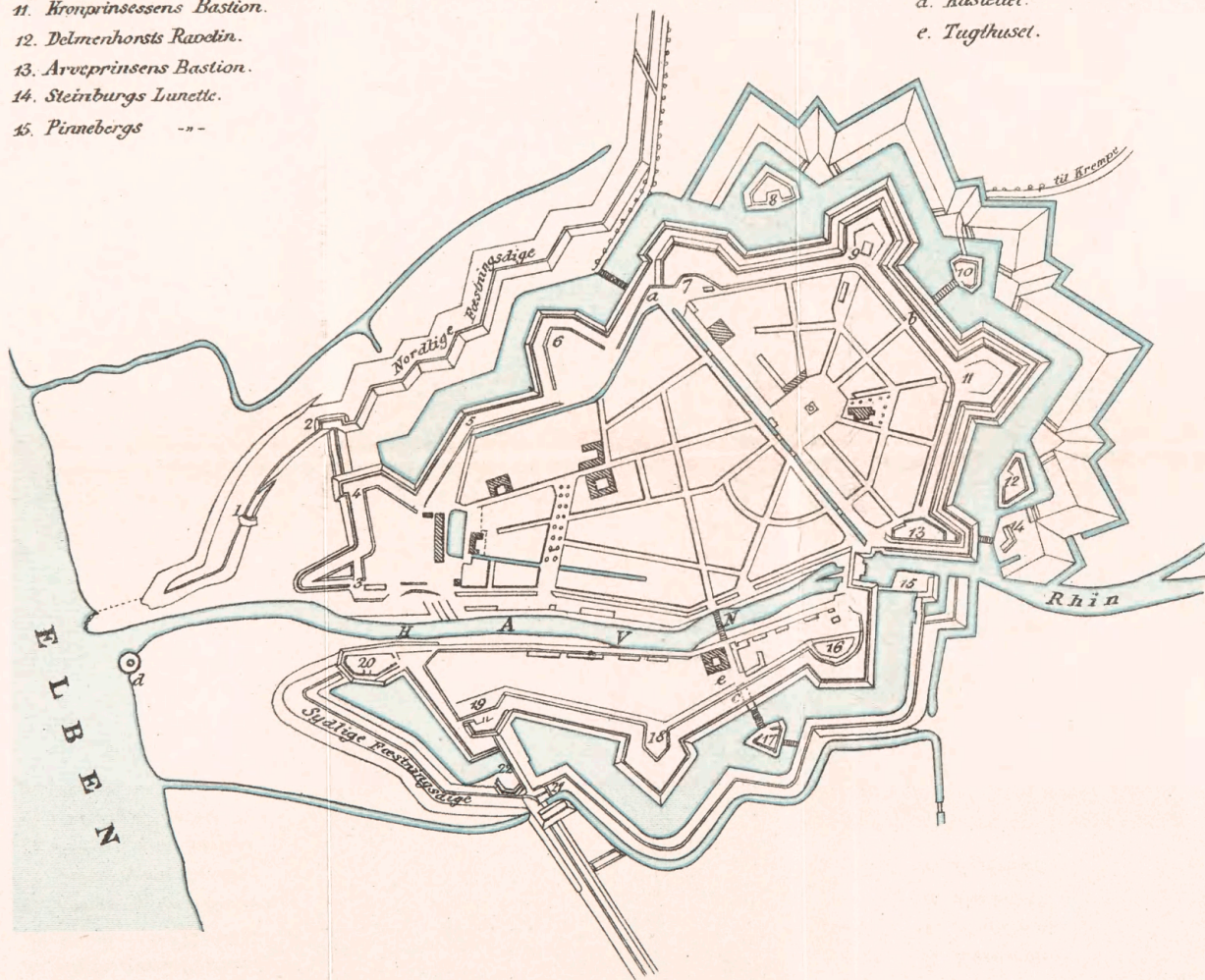

FÆSTNINGEN GLÜCKSTADT.

1813.

1. Louises Batteri.
2. Prins Carls -"-
3. Holstens Bastion.
4. Stormarns -"-
5. Ditmarskens -"-
6. Kongens -"-
7. Dronningens -"
8. Oldenborgs Ravelin.
9. Kronprinsens Bastion.
10. Kremperthors Ravelin.
11. Kronprinsessens Bastion.
12. Delmenhorsts Ravelin.
13. Arveprinsens Bastion.
14. Steinburgs Lunette.
15. Pirnebergs -"-

16. Arveprinsessens Bastion.
17. Neuthors Ravelin.
18. Sönderborgs Bastion.
19. Glücksborgs -"-
20. Slesvigs -"-
21. „Sich Dich vor" Batteri.
22. Prins Frederiks -"-
- a. Deichthor.
- b. Kremperthor.
- c. Neuthor.
- d. Kastellet.
- e. Tugthuset.

100 50 0 100 200 300 400 500 600 700 800 900 Alen.

